خوی ناغیل لاری

علیرضا ذیحق

خوی ناغیل لاری

علیرضا ذیحق

روایت ائده ن : رحمتلی آنام " علویه خا نیم "

بیرینجی چاپ : 1392 (ه.ش)/ ناشر : شعر سپید

ایکینجی چاپین حاضیر لانان ایلی : 1399ه.ش (2020م)

zihagh@gmail.com

خوی ناغیل لاری

علیرضا ذیحق

روایت ائده ن : رحمتلی آنام " علویه خا نیم "

1399ه.ش (2020م)

کیتاب دا کی لار :

اؤن سؤز :

1- خوی شهرین ده فولکلور حاققیندا چابالار 6
2- آذربایجان فولکلورونون نوع لری 11
3- آذربایجان عاشیق یارادیجیلیقی و «غلام‌حیدر» داستانی..... 14

خوی ناغیل لاری:

1- رئیحان قیزی آذر..... 25
2- هادی ، هه دی و هودی 29
3- پیس پیس لی پوسته خانیم 31
4- آننین یازیسی 33
5- اوستا دئدی من دئدیم 35
6- لولئهین 36
7- صبیر داشی 38
8- گولوم گول چیچه یی 43
9- چؤچه نین ناغیلی 46
10- پادیشاهین کیچیک اوغلو 48
11- شانسی دورموش دلْ لَحْ 54
12- قوردون ناغیلی 56
13- کوپه خانین ناغیلی 59
14- یاخچی لیغین عاقیبَتی 62
15- اوش باجی لار..... 65
16- آوچی احمد 70

17- زیرناچی 79
18- خانیمین اویناشی 81
19- سوت گؤلی 84
20- قودار به یی نین گلینی 87
21- سئحیرلی قوش 90
22- گولعوذار..... 94
23- هئش زاد دان بیر زاد اولاجاق 98
24- آللاه یاندیران چیراغ 101

خوی داستانلاری:

1-امیرارسلان داستانی 108
2- شاه اسماعیل داستانی..... 168
3-احمد عدالت داستانی 226
4- صیدی داستانی..... 254
5- غلام حیدر داستانی..... 303
6- نجف و پریزاد داستانی..... 344
7- شاهزاده بهرام داستانی..... 381
8- عاشیق غریب ایله شاه صنم داستانی 425
9- سَدَت و صیاد داستانی 475
10- قانتورالی و سلجان داستانی 504
11- اورمولو ماحمود داستانی 530
12- غلامِ کمتر داستانی 558
13- جهان و عبدالله خان داستانی 581

اؤن سؤز:

خوی شهرین ده فولکلور حاققیندا چابالار

آذربایجان شفاهی خلق ادبیاتی و ائل بیلیم لری نین ییغیلیب توپلانماسی اوچون، خوی دا ایلک چابانی " علیرضا نابدل " (1) گؤسترہ رک، اونون ایلک یازیسی بو خصوصدا ، 1340- نجی ایل ده " احمدشاملو " نون " کتاب کوچه " سین ده اؤزونه یئر آلیر. " کوپه خانین ناغیلی " کی کیهان قازئتی نین " کتاب هفته " درگی سی نین ایلک نمره سین ده " قصه آقا کوزه " عینوانی له" نابدل" طرفین دن فارسجایا ترجومه اولوب یاییلیر، اونو گؤستریر کی علیرضا نابدل خوی دا معلیم چی لیک ائتدی یی ایللر، خوی فولکلورونون توپلانماسی اوچون ایلکین تلاش لاری باشلاییب دیر.حتتا اونون شاگیردلرین دن " ناصر احمدی " (2) کی 1389- نجی ایل ده " تورک بایاتی لاری "(3) کیتابینی نشر ائتمک له آذربایجان فولکلورونون ان دولغون بیر اثرینه ایمضا آتیر، نابدل ین هله ده سارسیلمامیش و گله جک نسیل لرده کی فولکلور سئوگی سی نین یاشاتماسینی ، آچیق آیدین گؤستریری.

علیرضا نابدل و ناصر احمدی دن سونرا اَن قاباقجیل و یورولماز فولکلور وورغونو کی خوی فولکلورونون توپلانماسی اوچون بؤیوک جهد ی اولوب ، " علی ظفرخواه " (4) دیر کی بوگونه جان اونون دؤرد کیتابی خوی فولکلور خزینه سی نین نه قدر زنگین و چئشیدلی اولدوغونو ، ثبوت و عیان ائدیری. ظفزخواه ین کیتابلاری ایران اسلام انقلابن دان سونرا

آردیجیل یاییلاراق، اونون توپلادیقی خام ماتریال لارکی فولکلورون مختلف نوع لرینه شامیل دیر،اؤز یئنی لیک لری و امانت دارلیق لاری لا، آذربایجان فولکلورونون اینکیشافیندا بؤیوک رول اویناییر.

سیرا ایله گلدیک ده " پرویزیکانی زارع " (5) دن گرگ آدآپاراق کی 1350- نجی ایل دن بئله ، فولکلور توپلامادا بؤیوک خیدمتی اولور. اونون فولکلور حاققیندا توپلادیقی معلومات لار، بوتون لوک له بوگونه جان چاپ اوزو گؤرمه سه لرده ، " آذربایجان شفاهی ائل ادبیاتی " آدلی کیتابی کی 1380- نجی ایل ده نشر اولور، اون نه قدر چالیشقان و ایمان لی آددیم لار آتماسینا ، دلالت ائدیر.

ایران اسلام انقلابین دان سونرا ، خوی فولکلورو(6) منیم تلاش لاریم لا تورکجه مطبوعاتدا اؤزونه بؤیوک بیر یئر آلاراق خوی فولکلورونون اؤرنک لری " وارلیق ، " ددە قورقود " ، " اولکر " ،" انقلاب یولوندا" ،" آذری" ، "صاحب "،" دیلماج "،" اورین خوی "، " نوید آذربایجان " و " ائل بیلمی " کیمی درگی لرده نشر اولونور. آنجاق منیم ین بیر حکایه یازاری اولدوغوما گؤره ، توپلادیقیم خوی ناغیل لاری و خوی عاشیق داستان لاری ، خوی فولکلوروو هابئله آذربایجان آغیز ادبیاتی نین سرگی سینه داها تأ ثیرلی بیر ایز قویور. بو ایش لردن اوچ جیلد لیک " حماسه و محبت در ادبیات شفاهی اذربایجان " کیتابینی چیخارساق کی فارسجا دیلین ده یایلیر ، باشقا اثرلریم آذربایجان تورکجه سین ده چاپ اولورلار کی بو سیرادان ، بوکیتابلاری آداپارماق اولار: " خوی ناغیل لاری "، " خوی عاشیق لاری" ، " غلام حیدر داستانی " ، شاه اسماعیل داستانی " صیدی داستانی " ، احمد ایله عدالت داستانی " و ... . بو اثرلر اینترنت سیته لرینه ده یول تاپاراق الکترونیکی کیتابلار شکلین ده ، گئنیش مقیاسدا بو تون دونیادا یاییلاراق ، تورک دیللی خلق لر طرفین دن دفعه لرجه اوخونوب واوزه رین ده

تدقیقات آپاریلیر.(7) بو تلاش لارین آردی آراسی کسیلمه دن ، 1352- نجی ایل دن بئله ادامه سی واردیر. دکترحمید سفیدگر شهانقی بو خصوصدا بئله یازیر:" ذیحق ،آذربایجان فولکلورونون جان دامالارینی بدیعی مدرن حکایه یه داشی یاراق، ایران حکایه سی نین قاباقجیل یازیچی لارین دان بیری ساییلیر و بهرنگی ، ساعدی عنعنه لری نین دوامینا چالیشیر.ذیحق ، مختلف ایل لرده " دده قورقود " ، اورین خوی " و اندیشه فرهنگی " ژورنال لاری نین باش یازاری اولاراق ، خوی فولکلورونون پاییلماسی ، توپلانماسی و ایتیب باتماماسی اوچون ، آردیجیل بیر چابا سی دا اولوبدور. قئید ائتمک کی اونون توپلادیقی ماتریال لارعمومیت له ، خوی ون سؤکمن آوا وچاپیارا منطقه لرینه عاییید اولاراق ، آناسی علویه خانیمین دیلین دن ائشید یب یازدیقی ناغیل لارین دا سایسی و یئنی لیک لری چوخ گؤزه گلیم دیر. "

خوی دا فولکلور حاققیندا چالیشان لاردان بیری ایسه دوکتور حمید سفید گر شهانقی (8) دیرکی چوخلی آکادمیک و تدقیقی ایش لرین مؤلیفی اولوبدور و ایران اسلام جمهوری سی نین رسمی "رادیو" سونون ، فولکلورپؤلومون ده گؤره و آپاریر.

بو تدقیقاتچی و یازیچی لاردان باشقا ، گرک خوی جماعتی نین اؤزون دن ده آدآپاریلارا کی بیر دؤورده ، سید ابوالقاسم انجوی شیرازی(9) نین تهران رادیو سوندا سوندوغو " فرهنگ مردم " پراگیرام لاریندا، اوصداقت لی بیر امانت دارلیق لا، خوی دان جماعت طرفین دن یوللانان معلومات لاری ، تألیف ائتدی یی کیتابلار دا توپلایاراق ، اونلارین زمان یغماسین دان قوتورلماسینا بؤیوک چابالاری اولوبدور.

بو سون ایل لرده خوی لو لاردان بیری" محمد علی کریم زاده تبریزی "(10) لندن ده یازدیقی " یادواره خوی " آدلی بیر کیتابدا ، کئچمیش خاطیره لردن سؤزآچاراق خوی شهری

نین بیرپارا اجتماعی رفتار، دب و رسم لرین ده دقیق ایضاح لار لا بحث ائدیر کی او کیتاب دا گلن معلومات لار، فولکلور آراشدیرما و تدقیق لرینده ، آذربایجان دیل، فولکلور و ادبیات عاشیق لری نه گرچک بیر قایناق کیمی دیر و اؤز نوعین ده دَیرلی.

1- علیرضا نابدل (1323- 1350) ، شاعیر و یازیچی

2- ناصر احمدی (1329) آذربجان فولکلورو حاققیندا " دئییرلر" آدلی و " تورک بایاتی لار " کتابینی نشر ائدَن تدقیقاتچی

3- تورک بایاتی لاری تهران – نشر تکدرخت ، بیرینجی چاپ1388 – 1049صحیفه- شماره کتابشناسی ملی : 7412471

4- علی ظفرخواه (1321 ه.ش – خوی) ، ظفرخواه ین ایلک اثری " آتا بابالار دئییب لر " ایدی که اونون آردیجا " فولکلور خزینه سی "،" ائل بیلیگی ثروتیمیز " و" دیرلی ائل میراثی" و... کیتابلاری چاپ اولوبلار.

5-پرویز یکانی زارع (1321) ، یازیچی و تدقیقاتچی.اونون فولکلور حاققیندا " آذربایجان شفاهی ائل ادبیاتی" کیتابی چاپ اولوبدور.

6-علیرضا ذیحق (آغ چایلی ، 1338- خوی)

7-ذیحق ین الکترونیکی کیتابلاری نین آدرسی

http://ghafaseh.ir/ebook/11198

8-دکتر حمید سفید گر شهانقی (1346- خوی) ، یازیچی ، شاعیر و ژورنالیست . اونون کیتابلارین دان " ترانه های کار در آذربایجان " و " جشن شب یلدا در ایران " ، فولکلور حاققیندا ان آدلیم کیتالاردیلار.

9-سید ابوالقاسم انجوی شیرازی (1300-1372) ، ایران فولکلورو ساحه سینده چالیشان بیر یازیچی ایدی کی اونون " تمثیل و مثل " ، " آداب و رسوم زمستان در ایران " کیتابلاری چوخ معروف دولار . علیرضا ذیحق اونون " آذربایجان دا قیش مراسیمی " آدلی کیتابینی ، آذربایجان تورکجه سینه ترجومه ائده رک یاییب دیر.

10-محمدعلی کریم زاده تبریزی (01 13 – خوی) ، یادواره ی خوی کیتابی نین مؤلیفی دیر. یاد واره شهر خوی (چاپ اول ، لندن 1380، چاپ دوم :انتشارات سرمدی - تهران 1388به کوشش : مجمع خویی های مقیم استان تهران)

آذربایجان فولکلورونون نوع لری

آذربایجان شفاهی خلق ادبیاتی و فولکلوری حاققیندا تدقیق آپاردیقدا ، اونون نه قَدَر مضمون و نوع جهتین دن زنگین اولدوقو گؤزه چارپیرسا دا، اَن بؤیوک بیر نقصان و بوشلوغودا دویوب – قانماق چوخ چتین دئییل . اودا آذربایجان فولکلورونون مختلف نوع لری نین دوزگون بیر ساياقدا بیر – بیر ساییلیب ، آیریلیب و معین ائتمه مک دن و بوتون لوک له بیر یئره توپلا نما ماغیندان عیبارت دیر. خصوصا کی اَل ده اولان آراشدیرما و تدقیق لره باخدیقدا ، ژانر جهتین دن آذربایجان فولکلوروندا بیر گه و واحید بیر سؤزه راست گلمه مک له بیر لیک ده ، گاهدان فولکلورون بعضی ژانر لاری دقیق تعریف لن مه ییر و چوخلی ژانرلارا دا اصلا ایشاره اولماییر . نئجه کی حؤرمتلی یازیچی " دکتر جواد هیئت " ، تألیف ائتدیگی " آذربایجان شفاهی خلق ادبیاتی " کیتابیندا فولکلورون مختلیف نوع لرین 10 یئره بؤلوب و " آذربایجان فولکلورون دان نیمونه لر " کیتابی نین مؤلیفی بؤیوک تدقیق چی و فولکلور شناس " دکتر سلام الله جاوید " بو خصوصدا 20 بؤلوم ده سؤز آچیب . آمما هر ایکی کیتابدا قئید اولونان حیصه لرین ساییندا باخمایاراق و اونلاری تنقیدی جهت دن نظره توتمادان ، بعضی ژانرلارین تعریف و خصوصیت لری اوخوجولارا چاتدیریلمیرو بئله لیک له او نوع لردن دوزگون بیر چرچیوه اساسیندا بحث اولونمور.

مثلا " دکتر جواد هیئت " ، معین ائتدیگی فولکلور نوع لری نین 8 – نجی حیصه سینده تکجه " ناغیل لار " کلمه سینه و او اساس دا سؤز آچماغا کیفایت له نیر سه ، " دکتر سلام الله جاوید " ، " ناغیل لار " و " ناغیل یاراشیق لاری" عینوانلارینا ایشاره ائدیر . آمما اونلارین هانسی خصوصیت لره مالیک اولدوقلاریندان سؤز آچماییر . تکجه بیر آز دقت یئتیره نده گؤرونور "

ناغیل یارا شیقلاری " همان ژانر دیر کی بؤیوک یازیچی و اوشاق ادبیاتی نین آدلیم سیماسی " صمد بهرنگی " اونلاری " قوشماجا " عینوانیله آدلاندیریر و بو اساس دا " قوشماجا لار " عمومیت له موزون و ریتمیک سؤز لر و شعر لر دیلر کی شفاهی خلق ادبیاتی نین باشقا نوع لرین دن تام حالدا فرق له نیر لر. " علیرضا نابدل " دئمیشکن : " قوشماجالار دا خاص و معین بیر مطلب دن سؤز آچیلمیر . اونلار بیر تابلویا اوخشایبر لار کی مختلف رنگ و تصویر لر ایله دولو اولماقلا بیر لیک ده ، اؤز لرینه مخصوص بیر خصوصیت و یگانه لیک لری وار. قو شماجالاری بیر عیبارت له ایسه " اوشاق نغمه لری " آدلاندیرماق اولار . اونلار تئز لیک له اوشاقین ذهنین ده نقش اولوب حافیظه نین تقویتینده بؤیوک رُل اویناییر . اوشاقین تخیل قووه سین ایشه سالیر و گؤزل لیک لری دویوب قانماق دا اونلارا یاردیم گؤستریر.... بعضا ده قوشماجالار معین بیر وزن دن آسیلی اولمایاراق ، ناغیل لار دونیاسینی خاطیر لادان سئویملی تابلو لار کیمی دیر..." *

بورادا قئید ائتمک لازیم دیر کی هم " دکتر جواد هیئت "** و هم ده " دکتر سلام الله جاوید "*** آذربایجان فولکلورونون بؤیوک شاخه سی اولان " سایالاری " اؤز بؤلمه لرین ده گتیر مه مک له برابر " کوچه – بازار دیل ، اصطلاح و تعبیر لری " نی و خرافاتی اینام " لاری بوسبوتون اونوتموشلار. بو باخیم دان آذربایجان فولکلورونو چوخلو آیریجا بؤلوم لره آییر ماق اولسادا ، اَن چوخ یاییلمیش نوع لر عیبارتدیلر :

1- اسطوره لر (ده ده قورقود بوی لاری و ...)

2- داستان لار (کوراوغلو ، عاشیق غریب ، اصلی کرم و باشقا عاشیق صؤحبت لری کی موخاطب لری بؤیوک لر دیلر.)

3-عاشیق داستانلاریندا اولان قوشمالار، دیوان لار،گرایلی لار ، تجنیس لر و باغلاما لار

4- ناغیل لار(آنا- بابا لار دیلیندن اوشاقلار اوچون سؤیله نیلن داستانلار.)

5- قوشماجالار

6- تاپماجالار،یاهالما جا لار، مسئله لر(دکتر جاوید " یاهالماجا " و" مسئله لر" حاققیندا اؤز فولکلور کیتابیندا ، لازیم اولان ایضاح لاری وئریب دیر.)

7-ماهنی لار

8- لایلا لار

9- نازلامالار

10-سایالار

11- آغی لار

12-بایاتی لار

13- مزه لی سؤزلر (لطیفه لر)

14- آتا لار سؤزو

15- آتالار سؤزونون کؤک لری

16- اوشاق اویون لاری

17- ملی نمایش لر(کوساگلین ، چؤمچه گلین و ...)

18- ملی رقص و موسیقی لر

19- ائل عادت ،عنعنه و رسم لری (دوغولوش ، توی ، یاس ، بایرام و فصیل لره مربوط مراسیم لر)

20- کوچه – بازار دیل ، اصطلاح و تعبیر لر

21- خرافاتی اینام لار (موهومات)

و ....

****

* نابدل ، علیرضا . فولکلور و ضرورت تدوین آن ، مجله وارلیق ، شماره اول ،ص32

**هیئت،جواد. آذربایجان شفاهی خلق ادبیاتی . تهران . وارلیق ،1367، ص 32

***جاوید ، سلام الله. آذری فولکلور صفحه لری . بی جا : بی نا، 1359 ص4 و

آذربایجان عاشیق یارادیجیلیقی

و

«غلام‌حیدر» داستانی

آذربایجان عاشیق یارادیجیلیقی، زنگین ائل ادبیاتی و موسیقی‌سی ایله درین ایلگی قوراراق، یوز ایل لردن بری خلقین یاشاییش، آرزولار، آجی‌لیق‌لار، دؤیوش لر، قورتولوش‌لار و اؤلکه‌نین باشدان کئچیرتدیگی تاریخی واقعیت‌لرین پارلاق بیرگوزگوسو اولوب ائل ییغینجاق لاریندا سازلاسؤزله میدانا چیخارکن خیال قووه‌سیله بدیعی بیر جلوه تاپیب‌دیر.

عاشیق‌لار ساز موسیقی سی‌نین چوخ چئشیدلی الوان هاوالارینی عصیرلر بویو یاشاداراق اونلاری یوکسک تأثیرلی یارادیجیلیق لایناکی عمومیت‌له شعرایله محبت و قهرمانلیق داستانلاری دیلار ایشله‌دیرلر. داستان لاردا شعر ایله نثر چی‌یین به چی‌یین قوشالاشارکن، شعرلرین موضوع و مناسبتیندن آسیلی اولاراق هر بیر داستاندا اونلارجا موسیقی هاواسی ترنم اولونور. کئچمیش‌لرده عاشیقا «اوزان»، سازا «قوپوز» و داستانا «بوی» دئییلسه‌ده 14-13 نجی عصیر لردن بئله «عاشیق»، «ساز» و «داستان» سؤزلری‌نین خلق دیلینده بؤیوک بیر وارلیق و اؤزه‌ل لی‌یی اولور.

آذربایجان فولکلورونون باشقا نوع‌لری کیمی عاشیق داستانلاری‌دا مین ایل لردن آخیب‌گلن ائل، دیل و تاریخین گئنیش ایزلرینی اؤزونده عکس ائتدیره‌رکن، 16- نجی یوز ایل‌لیک ده أن درین تأثیرلی بیر خلق ادبیاتینا چئوریلیر و اؤز اجتماعی گوجو و ادبی- بدیعی دولغون‌لوغو ایله یاشار بیر حیات تاپیر. آذربایجان شفاهی ائل ادبیاتی‌نین بو دولغونلو غونا باشقا

علت‌لر سایماق اولسادا «ایللر بویو یازیلی ادبیاتیمیزین یارانماسی اوغروندا وجودا گلن تضییق‌لر» داها آرتیق دقته لاییقدیر.

عاشیق داستانلاری‌نین یارانیشی 11-10 نجی عصرلرده فورمالاشان و کتاب «ددەقورقود» بویلاری اوسلوبوندا قورولارکن، عاشیق صنعتی‌نین انکشافیندا 17-16 نجی یوز ایل‌لیک‌لرین تأثیرینی اونوتمامالی‌ییق. خصوصاً اجتماعی- سیاسی و ضعیته باخدیقدا شیخ صفی اولادلاری شاه اسماعیل و بیرنجی شاه عباسین سیاسی و معنوی نفوذلاری، آبادانلیق تلاش‌لاری، ایش قابلیت‌لری ایراندا بؤیوک بیر امنیت و دینج لیگه میدان آچیبان صنعت‌له تجارتده چوخلو باشاریلار ألده ائدیلیر و جمعیت چوخالارکن اقتصاد گجله‌نیر. آمما بیرینجی شاه عباس «آذربایجان دیلی‌نین حورمتینی سیندیریر» و حکومت دیلینی تورکجه‌دن فارسجایا دگیشمک‌له او کؤک‌لی و درین اوره‌ک باغلی لیقینا کی آذربایجانلی‌لار لا صفوی‌لر آراسیندا وارایدی سون وئریر. بئله‌لیک له 250 ایل‌لیک صفوی حکمدارلیقیندا بیرسیرا کؤتولوک‌لر، ظلم‌لر، عدالت‌سیزلیک لر، چیرکین مناسبت‌لر و آجیناقلی آغیر شرایط‌لرده آز اولماییرکی آزادلیق سئوه‌ر خلق طرفیندن جوشغون اعتراض‌لارا او غراییب بؤیوک قیاملارا سبب اولورکی زامانین گئدیشی‌له بونلارین هامیسی عاشیق‌لارین الهام قاینا‌ق‌لارینا چئوریلیر.

او دؤوره‌ده عاشیق صنعتی‌نین گوج‌لن مه سینه یاردیم یئتیره‌ن عامل‌لردن بیری‌ده قهوه‌خانالارین وجوددا گلمه‌سی‌دیر. بیرینجی شاه عباس زمانی قهوه‌خانالاری مدنیت اجاق‌لاری کیمی قیمت‌لندیر سک هئچ‌ده یانیلمامیشیق. شاعیرلر، صنعتکارلار، موسیقی سئوه‌رلر، رساملار، تاجرلر، اعیانلار و هامی جماعت، قهوه‌خانالارا توپلانیب مباحثه آپارماقلا ای‌لنجه‌لی ساعاتلار کئچیریردیلر. هم ده شاهنامه و باشقا قهرمانلیق داستانلارینی دینله‌مه یه گؤره، جماعت قهوه‌خانالارا گئدیب بو ایشین رونقینه گونوگوندن آرتیردی. سازچی‌نینده

ائل- اوبا دولاشان صنعتکار عاشیقلاردا، قهوه‌خانالارا ییغیشیب جماعت اونلارین ساز- صحبتینی دینله‌مه‌یه ماراق گؤستریردیلر. هله‌ده کی هله‌دی آذربایجان شهرلرینده « عاشیقلار قفه‌سی» آدلی بیر قهوه‌خانایا همیشه راست گلمک اولور. عاشیقلار اوردا بیر – بیرلریله باغلاشیب، حربه- زوربایا قوشولوب، دئییشمه آپاریب و قاباغ قارشی اوخویوب ائلین ایندی سیندن و کئچمیشیندن فایدالاناراق دونیا شهرتلی محبت و قهرمانلیق داستانلاری نین یارادیجی سی‌اولوبلار.

نسل‌دن نسله و سینه دن سینه‌یه قورونوب ساخلانمیش شاه اسماعیل، کوراوغلو، عباس و گولگز، عاشق غریب و اصلی کرم کیمی عاشیق داستانلاری او دؤوره‌لردن منشأ تاپارکن تکجه آذربایجان یوخ بلکه دونیا فولکلورونون أن اونودولماز و پارلاق صحیفه‌لریندن ساییلیرلار و خصوصاً 20 نجی عصرین بؤیوک یازیچی و موسیقی اوستادی «عزیز حاجی بیگوف» ون «اصلی کرم» و «کوراوغلو» داستانلاری اساسیندا یاراتدیقی اُپرالار بوتون دونیا تئاتر، ادبیات، و موسیقی سئوه‌رلرین استقبالینی قازانیب یاشار بیر شاه اثرلرکیمی قیمت‌له‌نیر لر.

16- نجی عصرین اول لریندن باشلایاراق عاشیق قربانی، عاشیق عباس توفارقانلی، ساری عاشیق، عاشیق واله، خسته قاسیم، امراه و اونلارجا اوستاد عاشیقلارین آدینا راست گلمک‌له برابر بو عاشیقلارین قوشدوغو شعرلرایسه، زنگین بیر میراث کیمی زامانلا آیاقلاشیب شفاهی ائل ادبیاتیمیزی یوکسک زیروه‌لرده قالدیرسادا، أن چوخ یاییلمیش شکیل‌لر بونلاردیلار: «قوشما، تجنیس، اوستادنامه، دئییشمه، مخمس، دیوانی، تصنیف». ساز هاوالاری‌نین دا مختلف آدلاری اولدوقدا بو هاوالارا اشاره ائتمه‌لی ییک: «غربتی، هجرانی، کسمه هجران، بهمنی، مصری، گوزل‌لمه، حلبی، تاجری، سه ماهی، قارص، امراهی، شرقی، جنگی و ...». عاشیق ادبیاتی نین توپلانیب نشر ائدیلمه‌سی، ایلک دفعه اولاراق مطبوعات صحیفه‌لرینده اؤز

انعکاسینی تاپارکن 1927 نجی و خصوصاً 1930 نجی ایل‌لردن بئله جدی تدقیقات و ده‌یرلی آراشدیرمالارا اوغرایبر و توپلانان اثرلر، مختلف کتابلار شکلینده دفعه‌لرله چاپ اولونورلار. آنجاق هله‌ده بیر سیرا بوشلوق لاری اونوتمامالی‌یق و اودا چوخلی عاشیق داستانلاری‌نین زامان گئدیشی‌له اونودولماسی و اوستاد عاشیق‌لارین وفات ائتمه‌سی اوزره، اونلارین آغزیندان بو ادبیات اینجی‌لری‌نین آلینیب یازیلماماسی دیر.

عاشیق صنعتی حاققیندا یازیلمیش کتابلارا باخدیقدا، قاباقجا سایدیقیمیز داستانلاردان باشقا نوروز و قنداب، طاهر زهره، لطیف شاه، شاه سیف الملک، محمد و گلندام، قاچاق نبی و قاچاق کرم کیمی داستانلارادا اوغراییریق کی اونلارین توپلانماسی ایچون تلاش آپاریلسادا، تأسف‌لر کی چوخلو داستانلارین آدلاری دا حتی چکیلمه ییب. «صیدی» ، «علی شاه» «احمد ابراهیم» و «غلام حیدر» داستانلاری بو خصوصدا داها آرتیق تدقیقه لایق دیر. بو گرکلی ایشه بیر باشلانیش اولاراق، غلام حیدر داستانی نی اؤنجه آنام دان و سونرا بوتون لوک له خوی‌لو عاشیق اصلان، اورمولو عاشیق دهقان و باشقا اوستاد عاشیق‌لار آغزیندان ائشیدیب توتو شدوروب ازبردن بیله‌رک 1360-نجی ایل قلمه آلماقلا 1376-نجی ایلده کیتاب شکلینده تبریزده نشر اولوتور. بو داستان حاققیندا بیر پارا سؤزلری قید ائتمه لی‌یک.

غلام حیدر داستانی «اوغولون آتا دالیجا اوزاق سفره چیخماق» سوژه‌سی اوزه رینده قورولسادا، داستاندا باش وئره‌ن ماجرالر اساسیندا، خلقین أن سئودیگی محبت داستانلاریندان بیری سایبلیر. غلام حیدرین آتاسی « شاه عباس» دیرکی آذربایجانا گلدیکده، اؤز آد سانینی بیلدیرمه‌دن تاجیر لباسیندا دلشاد لا ائوله‌نیر و آز بیر مدت ایچره اونو بوراخیب گئدیر. او وصالدان حیدر آدلی بیر اوغلان دونیایا گلیرکی بویا- باشا چاتدیقدان سونرا، آتاسی نین کیم اولدوغونو اؤیره‌نمک ایچون اوزاق سفره چیخیر. آتاسیندان ألده ائتدیگی نشانلارلا، اؤلکه دن اولکه‌یه

دولاشیب اصفهانا گئدیر. غریب چی لیک‌له حیاتینا دوام وئردیکده، بیر گئجه‌کی شاه عباس لا آللاه وئردیخان وزیر، درویش پالتاریندا اصفهانی دولاشیردیلار حیدره راست گلیرلر. شاه عباس اونو «غلام» عنوانی‌له سارایا آپارسادا اوندا گؤردویو لیاقت، شجاعت و دوشونجه‌یه خاطیر «قوللر آغاسی» عنوانی‌له حیدره بؤیوک بیر مقام وئریر و اوندان بئله سارای‌دا «حیدر بگ» آدیله شهرت تاپیر. آمما بیر سیرا حسادت‌لره اوغرایيب قیرخ غلامین قاتیلی اولور. گئری‌یه دؤنمک ایچون هئچ یولو قالمایان حیدر بیگ، بیرجیرانین دالیجا باش آلیب گئده‌رکن، حیاتی بوسبوتون ده‌ییشی‌لیر . أللی هر یئردن اوزولوب چاره‌سیز حالدا صاباحینی دوشونه‌رکن، شیعه مذهبی‌نین بیرینجی امامی حضرت علی‌نین نورانی سیماسینی یوخودا گؤروب حضرتین گؤستریش‌لری اساسیندا، معنوی بیر گوج تاپیپ سارسیلمادان یولا دوشور. جیرانی ایزله‌رکن کشمیر شاهی‌نین قیزی، سوسنبری گؤروب اونون سئحیرلی گؤزه‌للیک و ملاحتی غلام حیدری واله و مفتون ائدیر.

بوسئوگی نین شیرین گونلری اوزون سورمه‌دن، آجی‌لیق لار قاطار- قاطار کاروانلاشیب هجران توزی حیاتلارینی بورویور. غلام حیدر سئوگی‌یه باغلانان بیر باخیش ایله ساده‌جه أسسه‌ده، دؤیو شجول و مغرور بیر روحی ده وار و ساده‌لیک له عشقینه چاتماق ایسته‌میر. باش اوجالیق لا یاشاماق و سئودا اوغروندا هر تهلوکه‌یه دؤزمک، اونو دؤیوشجول بیر قهرمان کیمی مبارزه‌یه چکیر و اؤز رشادت و ای‌ییت لی‌یی نتیجه سینده، سئوگیلی سی سوسن‌بری اؤز وطنینه آپارماق ایسته‌یير. اصفهانا چاتدیقدا، غلام حیدری سوچ‌لو بیر قاتل کیمی یاخالاییب سوسنبری ده‌شاه سارایینا آپاریرلار. توتوقلو حالدا غلام حیدر آغیر گونلو کئچیری‌بن، سازلا سؤزله اؤز طالعیندن ، آناسیندان، سئوگیلی سیندن، اوزونو هئچ گؤرمه‌دی‌یی آتاسیندان دانیشار کن غلام حیدرین شاه عباس اوغلو اولدوغو آنلاشیلیر. شاه اونو باغیرینا باسیب سوسنبریله غلام حیدرین

تویون توتماق ایچون، جمشید شاه ایله غلام حیدرین آناسی دلشادی دا اصفهانا چاغیریب دوواق قاپیا ایله داستان سونا یئتیر.

غلام حیدر داستانی باشقا داستانلار یا خلق رومانلاری کیمی أن کئچمیش واسکی دن قالمیش اسطوره و ناغیل لاردان کی واقعیت اونلاردا گیزلین و اوست اؤرتولودور فرق له‌نیر و بو داستان دا تاریخ دیله گلیب گئرچک‌لر و اجتماعی- سیاسی حادثه‌لرین بیر سیرا ایزلری آچیق-آیدین آنلاشیلیر. آنجاق بئله‌نکی داستانلارلا تاریخین اَن اؤنملی بیر فرقی اولورسا، اوایسه ماجرالرین بؤیودولمه‌سی و خیال عاملی‌له قاریشیب دویغولارلا قانادلاشیب اوچماسی‌دیر. بونا گؤره ایسه شاه عباسین تاریخی سیماسی کی کئچمیش لرده بیر سلطان ایمیش تکجه آذربایجان فولکلوروندا یوخ بلکه باشقا مسلمان شیعه‌لرین دوشونجه‌لری اوزره بیر اسطوریه‌یه چئوریلیب اسکندریله خضرکیمی بیر شخصیت صاحیبی اولور.

ناغیل‌لار دونیاسینا یول تاپان بو سلطان، اؤز عصرینده تبلیغ اولدوغوکیمی عاشیق داستانلاریندا ایسه عمومیت‌له تاجر و درویش پالتارلاریندا خلق ایچینه گئدیب اونلارین دردینی بیلمه‌یه و اؤلکه‌نین دورومون دان خبر توتماغا تلاش گؤسترییر.

غلام حیدر داستانین دا ایسه تاجر پالتاریندا اؤلکه‌لری دولاشیبان درویش صورتینده کوچه بازارا گئدیب أزیلمیش خلقی سورارکن اؤلکه‌دن خبرتوتور. آنجاق اونوتمایاق کی آذربایجان فولکلوروندا بو سلطانا بسله‌نن سئوگی هئچ ده تصادف اوزره دئییل نییه کی فرانسه‌لی «شاردن» ین 17 نجی عصرده یازدیقی سیاحتنامه‌ده ایسه بئله‌بیر سؤزه راست گلیریک‌کی : «اوزامانکی بو بؤیوک سلطان گؤزونو دونیادان یومدو، آبادانلیق و رفاه‌دا ایران‌دان کؤچ ائتدی» آنجاق اؤلکه‌ده یئترسیزلیک لرده چوخ‌ایدی کی او جمله‌دن 1629 نجی ایل‌ده طالش‌ده أزیلمیش کوتله‌لر طرفیندن فئودال اصول اداره‌سینه قارشی بیر پاراقانلی قالخیش و اعتراضلار گئدیر. ها

بئله اجتماعی- سیاسی وضعیتی دییشدیرمک آماجی‌له اوتوز ایل‌دن آرتیق سارسیلماز بیر روح‌ایله دؤیوشن جلالی‌لر، خلقین حقین امه‌یین زای ائده‌ن خان بیگ‌لر ایله حاکیم‌لره قارشی جوشغون و یئنلیمز بیر خلق قیامی نین باشچی لاری اولورلار. کور اوغلو داستانلاری ائله بو دؤیوش لرین فولکوریک تمثیلی‌دیر.

ماراقلی سی بوراسی دیرکی غلام حیدر داستانی نین باشلانیشیندا شاه عباسین یوخوسوندا، آذربایجان اؤلکه‌سی توستولو دومانلی گؤرونورکی بودا جلالی‌لر، طالش‌لر و قاراباغلی میخلی باباقیام لارینا اشاره اولموش اولا بیله‌رکی آذربایجانین دؤردبیر یانیندا اوز وئریرمیش.

آرتیق اونودمامالی ییق چوخ آزاجیق بیر ناغیل و داستان‌دا وارکی شاه عباس‌دان کؤتولوک آد آپاریلیر، کی بونلاردان بیری عاشیق عباس توفارقانلی حیاتیندان الهام آلینمیش داستان‌دیرکی سئوگیلی سین شاه سارایندان قورتاماق ایچون أنیش یوققلوشلو بیر مبارزه حیاتی کئچیریر.

غلام حیدر داستانین‌دا «غلام» کلمه‌سین ایسه آراشدیرمالی ییق اودا بوکی صفویه تاریخینه باخدایقدا، غلام قول معناسیندا یوخ بلکه عسکرلیک و نظامی بیر مقام منصب کیمی شاهین اَن یاخین و گووه‌نلی سلاحلی قووه‌لرینه دئییلی بن بونلارین باشچی سینادا «قوللر آغاسی» سؤیله نیردی کی بو داستاندا، حیدر بگ غلام عنوانی‌له دربار گئتدیک دن سونرا بؤیوک بیر مقام صاحیبی اولاراق «قوللر آغاسی حیدربگ» آدلانیر.

کتاب «دده قورقود» دان باشلاناراق بوتون آذربایجان عاشیق داستانلارییندا اسلام دینی‌نه عاییید آنلاییش و شخصیت‌لردن یئری گلدیکجه صحبت آچیلیرکی صفویه دؤورونده شیعه مذهبی‌نین گئینش مقیاسدا یاییلیب تبلیغ اولدوغو ایچون داستان قهرمانلاری، حضرت علی (ع) و اونون اولادلارینا بؤیوک سایقی و حرمت‌له یا ناشیرلار و دار دا قالارکن مولا علی اونلارین یوخولارینا گلیب گؤستریش‌لری‌له قورتولوش یولونو خاطیرلاییر. غلام حیدر داستانین‌دا ایسه

«یوخودا گؤردوکی عالم واقعده» باشلانان جمله‌لرله بئله‌نکی بیر اینام‌لارا نئچه یول راست گلیریک.

آنجاق بورادا بونو سؤیله‌مک کی او دؤوره ده «نقابت اداره‌سی» آدلی بیر تشکیلات‌دا وار ایدی کی باشدا «نقیب» جنابلاری اوتوروبان، اون یئددی پئشه و صنعت ایچون نظارت و کنترل ایش‌لری آپاریلیردی. بوسیرادان درویش لیک، شبیه چیخارتماق، معرکه قورماق، اویونبازلیق، شعبده بازلیق، ناققال‌لیق و عاشیق‌لیق کیمی صنعت‌لری آدآپارماق اولارکی نقابت اداره‌سی‌نین تاپشیریقینا گؤره، گرکلی ایدی کی پیغمبر خاندانی و هامی شیعه امام‌لاری‌نین آدلاری احترام‌لا چکیلیب باجاردیقجا اونلارین معنوی دوشونجه و ایلاهی اعتقادلارینی خلق‌ایچره یایماقا تلاش گؤستریله اورنک اولاراق غلام حیدر داستانیندان بیر نئچه بیتی بیرلیکده اوخویوروق:

بیر درده اولدوم مبتلا — یوخدو بیری چاره قیلا
ای حسین شاه کربلا — سن‌سیزکی ساغالماز یاره
سینه‌دن چکه‌رم آهی — کمک‌اول شاهلارین شاهی
ای نجفین پادشاهی — سن‌سیزکی ساغالماز یاره

غلام حیدر داستانیندا آذربایجان ائل عادت و عنعنه‌لرینه ده اشاره اولونورکی او جمله‌دن غلام حیدر آنادان اولدوقدان سونرا ائل اوبا ییغشیب ائل لی‌یه اونا بیر بیگ لیک وئره‌کن آدی اولور حیدربیگ.

ادبی- بدیعی جهت‌دن غلام حیدر داستانی اؤز آخیجی‌لیق، چکی جی لیک و بعضاً اینانیلماز گؤزل نثر و شعر دیلی ایله، عاشیق ادبیاتی نین اَن دولغون اؤرنک لریندن دیر.

بعضاً شعر قدر سئویملی بیر قافیه‌لی نثره ده آرا- سیرا توش گلیریک. بو داستانین شعر و نثری کئچمیش عصرلردن آخیب گلدیگی ایچون چوخ اسکی کؤکلی تورکجه لغت‌لره داستاندا راست گله‌رکن فارسجا قورولوشلو کلمه و ترکیب لرده آزدئییل‌لر.

بنزه‌تمه و اوخشارلیق جهتیندن‌ده چوخ بدیع تشبیه‌لر ایشله‌نرکن مثال و اصطلاح لارین سایی‌دا چوخ آرتیق و زنگین دیر.

ناغیل لار :

رئیحان قیزی آذر*

قدیم تاریخ ، " جان " آددی گؤزل بیر مملکت واریدی. او مملکت ین "بُی" آدیندا قَدَر قودرَت دی بیر شاهی واریدی کی هئچ اوغلو اولموردی. شاه تصمیم توتور مونَججیم لردن کؤمه ی آلا و اوننار تاس آتیب کیتاب آچانان سورا، هامیسی دئدی لر : " چاره سی تزه دن ائو له نمَح دی وبو دَفه تاس گؤرسه دیر کی ختمن اوغلوز اولاجاخ ."

شاه دا سؤزه باخیب " آذر" آددی گؤزل گؤیچَح بیر قیزی نان ائولندی . آذر ، داغلار قیزی ایدی و رئیحان ائلی نین گؤزبَبَه یی. چوخ چَح مه دی آذرحامیله اولدی و بیر اوغلان دوغدی . شاه سَویندی و بوتون ائل اوبا دا جشن توتولدی. آدین دا قویدی " بایجان " کی دَده سی نین آدی ایدی .

" بایجان " ین اون دؤرد یاشی واریدی کی " جان " مملکتینه حمله اولدی و بایجانان آذری قورتارماخ اوچون ، شاه اوناری گؤزلردن گیزلی ، بیر داغ ایچینده اویولموش درین ماغارایا قویدی و گئتدی جنگه . چوخ گونلر گئشسه ده شاه دان خبراولمادی و بیرگون بایجان ، آنا سیندان گیزلی ، اوزاخ دان گؤروشه ن دریایا ساری یولا دوشدی . دریایا آزقالیردی یاخین لاشا کی بیرآت سودان چیخیب ، بایجانا طرف گلدی. اوآتا مینیب گئتدی آناسی نین یانینا و برابر یولا دوشدولر. هله چوخ گئتمه میشدیلر کی قولاخ لارینا بیر سس گلدی . یاچخی قولاغ آساندا گؤردولر کی بیر قیز سسی دی . بایجان تدان یئندی و یاخینا گئدَنده گؤردو عم قیزی سی " تورکان " دی. تورکان دئدی : " تئز اول قوی قاش کی ایندی قره دئو گلر و سنی ده منیم کیمی اسیر ائله ر. " آمما بایجان قولاغ آسمادی و اونو زنجیردن قورتارانداً ، بولدی کی عم قیزیسی " جئیران سوتی "تاپاغاگلیب دی و" شاه بَی" بَح یارالیدی و چاره جئیران سوتو دی . آذر آت بئلینده اوغلونوایزلیردی کی بیردن بیره گؤزون نن ایتدی و ایسته دی آتدان یئنه

کی آت دئدی : " آز قالیر قَراننیغ اولا و تئز گئد بو بـولاخ دا گـؤزلزینی یـو کـه گئجه نـی ده گونوز کیمی هر یئری ایشیخ گؤره سَن . او حتمن قره دئوین الینه دوشـوب دی و قورتواماسـی هئش ده هاسات دَیی." آذر بولاغ دا اوز گؤزون یویوب دؤنه رَح، آت اونو گؤتدی قره دئوین قصرینه . گئجه نین قرانلیقین دا گؤز ، گؤزومه سه ده آذره هریان ایشیغ ایدی . دئو بیر تونقـال قالی ییب بایجان نان تورکا نی ایستیردی شیشه چکیب کاباب ائلی یه کی آت دئدی : " چاره فَغَت دئوین جانین آلماغ ی کی اونون جانی دا ، بو گؤروشـه ن چینـارین قـالین قئیـم بـوداغی دی. گرَح قیلیش چکیب او بوداغی کؤح دن کسه سن . آذر کی قیلیش چکیب اوخ آتمـاخ دا ، رئیحان ائلینده اونا تای یوخ اودی تئز چیناری نئچه یئردن نیشـان آلـدی و آیـاغینی اوخـلارا قویوب دیرماشدی چینارا . آغاچین باشیندایدی کی وار گوجونن ، او شاخه نی کسیب آغـاج دان قوپاتدی و دئو بیردن بیره هوشدان گئدیب ییخیلدی یئره . آممـا نـه تورکـان و نـه بایجـان ، اوجاغین آلووون نان علاوه ه بیر زاد گؤرموردولر. گیج حالدا دوروب باخیردیلار کـی بیـردن بیره آذر اوننارین آلین نن یاپیشیب میندیری دریا آتینا و اؤزودوشدی قاباغا . سـحره جـان یـول گئسه لرده آذر ، اولوب گئچن لری تورکان نان اؤرگندی و بولدی کی پایتخـت محاصـیره ده دی و شاه دا بَح یارالی. اوننار چاییر لی چیمن نی بیر یئرده دینجه لیب یئییپ ایشدیح دن سورا ، آذر میندی دریا آتینا و دئـدی : " سـیز بـوردا دینجـه لیـب شـیکارینان مَشـقول اولونجـا ، منـده گئدیم بلکه جئیران سوتو تاپدیم . "

آذر، آتی چاپیپ داغلارا گؤتورله نینجه ، نئچه بالالی جئیران گؤروب اوننارین امجه یینـدن بیـر بایدا سوت ساغدی. جئیرانـنـار رئیحـان قیـزی آذری تـانیردیلار و اوآیـریلارکن ، هامیسـی نـی قوصصه باسدی و آذرده اوننـاری بیر بیر اؤپوپ باغرینا چَح دی. آذر ، آتـی مینیـب چاپـاراخ ، اوننان ایسته دی کی بلکه بو مملکتی قورتارماغ اوچون بیر یول دییه . آت دئدی : " بو مملَکتـه

زاوال یوخدی و گرَح کی آروادی کیشی لی هامی جنگه گئتسین و سن ده بیری سن . بیر پهلوان وار آدی " قَمگین " و هامی نین قورخوسو اوننان دی. منی یَهَر لی ییب اوخ لی قیلیش لی مئیدانا گیره جَح سن و من کیشنی ییب قیچیمی یئره چیپ دیخدا ، هر یئری توز دومان توتوب" قَمگین " ین گؤزلری هئش زاد گؤرمی یه جَح دی . اوندادی کی گرَح اوخو یایا قویوب " قَمگین " ین قلبیننیشان توتاسان . نییه کی سنین گؤزون نه تَح قَرانیخ دا بلکه توزدا دوما ندا دا هر یئری آینا کیمین گؤره جَح دی."

اوننار بایجان نان تورکانی دا گؤتوروب چادیر لارا ساری یولا دوشدولر و شاه اوننناری ساغ سلامت گؤرونجه ، سَویندی آمما ایسته دی کی تئز قویوب گئتسین نر کی بلکه دوشمن اَلینه دوشمی یه لر. آذر آمما قولاغ آسمادی و شاه اؤزون تاپار تاپباز ، گؤردو کی آذر ، باش دان آیاغا جنگ لیباسی گیریب آغ بیر آتی نان مئیدانا گیردی . " قَمگین پهلوان " کی فیکر ائلیردی داها اونون قاباغینا چیخان هئش بیر پهلوان قالمی ییب دی و بویون ظفرشئیپوری چالاجاخ لار، بیردن بیره هئیبت لی بیر آت گؤردو و آت بئلین ده ، دَلی سوو بیر چنگاور. مئیداندا ائله توز سالمیشدی کی سانکی هر یئرده توفان قوپوردی . قَمگین پهلوان بیر قره لتی سئچیب یاخینا گئده رکن ، بیردن بیره دمیر زیرِحینی ، اوخلانمیش گؤروب اوره یی سانجیلدی . الین اوره بینه قویوب ایشین نه اولدغون آنلادیخ دا ، بیرنئچه اوخ داها ، اونون اَلین اوره بینه تیکیب آتدان یئره دوشدی . توزدومان کی یاتدی هامی گؤردوقمگین پهلوان قانینا قَلطان دی وبایجان قَشوننان برابر ،دوشمَنه حمله ائلیر.

"بُی شاه " ین مملکتی بوجورلو یونن خطر دن قورتول دو آمما هم پادیشاه و هم جان اهلی او گون نن بئله، مملکت درینه آذربایجان دئدی لر. بایجان نان تورکان دا ائوله نیب هر یاندا توی

دویون چالیندی. و دوز او گونو بالیخچی لار گؤردولر کی آغ آت سودا چیمه رَح، " خَزَر" دریاسی شپه له ندی و شَپه لر آتی گؤتوروب گئتدیلر.

خوی روایتی – روایت تاریخی 1352 ه.ش

---

* روایت ائدَن : رحمتلی آنام علویه خانیم کی اصلی آدی معصومه سید مردانی (1379-1309ه.ش) ایدی بو ناغیلی سؤیله رکن دئدی کی بو ناغیل منیم اؤز ناغیلیم دیر و خیال گوجوم نن یاراتمیشام . آما باشقا ناغیل لار و داستانلارهامیسی ائل دیلیندن آلینمیش لار .من ده ائل دنَم بالا دا ."

هادی ، هه دی و هودو

بیرگون وارایدی بیر گون یوخ ایدی . هادی ایله هه دی بیرده هودو وارایدی .اوچ قارداش ایدیلار . چیخیر لار شیکارا. بیر قوش وورور لار . هادی هدی دن پیچاق ایستیر . هدی ده بیر

پیچاق وئریر . ساپی وارایدی تتیه سی یوخ .هودو دا گئدیر بیر قابلاما گتیریر . یان یؤو ره سی دوز دیبی یوخ .اوجاق قوروب قوشو پیشیریر لر . دویونجا یئییب قورتولاندا ، هره سی ده بیر بود گؤتوروب آتیرلار چی یین لرینه .دابانا قووه ت هارا ؟ دوز ائوه . هودو آممائله یورقون دوشور کی سَحَری نئیلیر لر یوخودان دور مور .هادی له هه دی دوشور لر یولا . هودو دورور اونلاری گؤرمور.دام قالمیر دیرماشیب باخماسین . آغاج قالمیر چیخیب آختار ماسین . چیخیر تپه یه . بوتپه یوخ اوتپه و گئنه بیر زاد گؤرمور.نئینه سین نئینه مه سین أل آتیر کؤینه بینه . یاخاسیندان ایینه چکیب تاخیر یئره چیخیر اوستونه . بویلانیر بو أ له تووولانیر او أ له گؤ رور قارداشلاری یانیندا دی. اؤزوده قان تر ایچینده .زور بیللاهی نان بیر داری گتیریر لر . کؤمه یه قاچیب داری نی سورور لر ده رمانا . اونو اویودوب ساویریر لار .تلیسه تؤکور لر توتموری . خارال دا هئچ توتموری. آنبارا دا یئر لش میری . گؤ زلر قالیر هودو دا . هودو دا یا خاسیندان بیر" بیره " توتو ب اوچ یاندان تؤ کولوب اؤلدورور لر . سورادا قابیغی نا ، داری نین اونون تؤکور لر. آتا وورور لار آپارمیر . قا طیرین دا گوجو چاتمیر . دوه ده یوک آلتیندا قالیب دورانمیر . یوک لور لر قاریشقایا .زحمه تی نن مین گوجونه ن یئتیریر لر ائوه . یوکو یئره آتینجا، آت لار ماجال وئر می یبب چیخیر لار اوستونه . مئیدان قوروب کیشنیر لر . آتلاری قووانمیرلار . داش شَنه آغاج دا اثر ائله میر . هامی باخیر لار هودو یا . هودو دا أ ل آتیر کؤ ینه بینه . چاخماق داشین چیخاردیب توتو ن کاغاذ بوکونجه ، اود آتدانیر نال لارا. نال لار ده بیر بیر بیرینه. یئر عالمین اود گؤ تورور . تکجه قالیر بیر پالان ، بو سوزلرین هامیسی یالان .

****

خوی روایتی / روایت ائده ن : رحمتلی آنام " علویه خانیم "

1354/10 /20

پیس پیس لی پوسته خانیم

بیر گون وارایدی بیر گون یوخ ایدی . گون لرین بیرینده بیر پیس پیس لی وارایدی کی ائوده قالماق دان داریخیر. چیخیر ائشی یه . راس گلیر بیر سیچانا . سیچان دئییر : " هارا پیس پیس لی ؟ " پیس پیس لی دئییر : " دیلین لال اولسون گؤ زون کور اولسون نییه دئییرسن پیس پیس لی دئه گینه پیس پیس لی پوسته خانیم ساش لاری دابان اوسته خانیم هارا گئدیرسن ؟ " سیچان دئییر : " پیس پیس لی پوسته خانیم ساش لاری دابان اوسته خانیم هارا گئدیرسن ؟ " پیس پیس لی دئییر : " گئدیره م یا أره یا گؤرا!" پیس پیس لی دئییر : " منی ووراندا نه یی نن ووراد سان ؟ " سیچان دئییر : " قویروغومون اوجونان گؤ زله ره ن سورمه چکه رم ." پیس پیس لی دئییر :" پس گله ره م ." سیچان نان پیس پیس لی أر آرواد اولورلار .

بیرگون سؤزلری اولوب ساواشیر لار . پیس پیسلی ایستیر گئده دده سی گیله کی کی قیچی بودرویور. دوشوری دوه ایزی درین گؤله . نئینیری چیخانمیری . یولدان گئچه ن آتدیلارا دئییر : "آی آتدیلار فیض باراتدیلار ، خان ائوینه گئده ر سیز یاغلی پیلوو ییه رسیز سیچان سولو به یه دئیه ر سیز پیس پیس لی پوسته خانیم ساش لاری دابان اوسته خانیم دوشوب دوه ایزی درین گؤله دئییر گلسین منی چیخاتسن . " آتدیلار خان ائوینه گئده ر لر یاغلی پیلوو ییه رلر سیچان به یه دییه ر لر : " پیس پیس لی پوسته خانیم ساش لاری دابان اوسته خانیم دوشوب دوه ایزی درین گؤله دئییر گلسین منی چیخاتسن ." سیچان بَی ده گئده ر . أل اوزادار دییه ر : " أليني وئر چیخاسی !" پیس پیس لی دییه ر :" یاغیش یاغدی گون چیخدی هله سن تَزه گلیرسن ؟ گئت گئت من سن نن کوسولی !" سیچان بَی هئی یالوارار آمما پیس پیس لی لَجه دوشوب أليني وئر مز. آخیر دا دا سیچان جانا گلیب آجیغین نان ، دوه ایزی درین گؤله تورپاغ تؤ کوب پیس پیس لی نی باسدیرار.

روایت تاریخی : 49/12/23 – خوی

روایت ائده ن : رحمتلی آنام " علویه خانیم "

آننین یازیسی

بیرگون وار ایدی بیر گون یوخ ایدی . آللاهدان سئوای هئش کیم یوخ ایدی . بیر شاه واریدی و اونون بیر خانیمی . گون لرین بیرینده شاهیین خانیمی ییخیلان کیمی آننی نین دریسی سویولور . شاه گؤرور اونون آنینیندا یازیب لار: " بو آروادی اوغورلوغا خاطیر توتوب باشین قیرخاجاقلار. "

شاه قالیر اَل دن آمانا ونئینه سین نئینه مه سین اوغلون چاغیریر دئییر :" بو اونون آننی نین یازیسی دی و سیلمَه ی اولماز . بیزیم ده بو مملکت ده آبیر حیا میز وار و من دئییره م ائله گیزلینجه آنان دا گؤتوروب گئت اؤزگه بیریئره و او قَدَر اوننان اوردا قال کی آننی نین یازیسی باشینا گلیب قئییده سیز."

شاهین اوغلو آناسی نی دا گؤتوروب چیخیر یولا . اوزاق بیر یئره گئدیب آدساننارینی گیزله دیللر .شاهین خانیمی اوردا بیر به ی آروادی نان دوست اولوب بیرگون گئدیللر حاماما . یویونوب گئجینیللر و حامامنا ن چییخاندا ، به یین خانیمی گؤزرورکی قیزیل گردنبندی یوخ دی . هریانی آت ویریب اوس چیخیرآمما اونی تا پانمیر. ظن نی گئدیر شاهین خانیمینا. نییه کی حامام قوروغ ایدی واوننان علاوه هئش کس حامام دا یوخ ایدی . ایش چکیر شیکایه ته و اونون باشینی قیرخیب شَهَری دؤد دؤره دولاندیریللار .

نئچه گون سورا کنیزلر چیج لی پالتار لاری یو یوردولار کی اَل لرینه بیر شئی دَییر . تشت ده کی پالتارلاری یئره تؤکوب ایش لرینی آختاراندا ، قیزیل گردنبندی تاپیپ خانیما موشتو لوخ وئریللر . به یین خانیمی گؤرور کی ناحاخ یئره خاخا بؤهتان ویریب او آروادین آبیرینا توخونوب دی . پئشمان اولوب گئدیرحلال لیغ آلماغا کی گؤرور اوننار او ائوی بوشالدیب گئدیب لر . قاپی قونشودان اوننارى سوروشوب آختارسا دا هئش کس اوننارین هارا گئتیح لرینی بولمور.

شاهین خانیمی اوغلونان برابر اؤز مملکت دَرینه دؤنوری و گینه باشلیر ،گئشمیش ده کی کیمی قصرده اؤز خانیم لیغینا . گؤی دن اوچ آلما دوشور ، بیری منیم بیری سنین بیری ده ناغیل دییه نین .

خوی روایتی – 74/7/3

روایت ائده ن : رحمتلی آنام علویه خانیم

اوستا دئدی من دئدیم

اززَل کی منیم واریم ایدی ، گئچی قیلی شلواریم ایدی. قورباغا آتیم ایدی ، توسباغا پئشوازیم ایدی .کاوار قیلینجیم ایدی ،مه ی جومک قَلخانیم ایدی .گئتدیم حمّامه دئدیم اوستا منه بیر فیته .بیر فیته وئردی شال کیمین ، اوزومه باخدی مال کیمین .دئدیم بئله خبر مَبَر وار ؟دئدی بیغ لارین چوخ یاغلی دی .دئدیم یاغلی - یاغلی بیلدیر چین لر یئمی شه م.دئدی ائرکه ی ایدیلر یا دیشی؟دئدیم گؤ ی ده اوچاندا گؤر موشه م .دئدی پس قیش لارین نییه چیرمالیدی ؟ دئدیم درین – درین دریا لاردان گئشمی شه م .دئدی سویو ایسسی ایدی یا سویوق؟دئدیم قورو اَکن گؤ رموشه م .دئدی باش گؤزوزون نییه اون لودی ؟ دئدیم بؤ یوک –بؤیوک ده رمان لاردان گئشمی شه م .دئدی بیه گون ده نئچه باتمان دن دارتایدی؟ دئدیم خاراب اَکن گؤرموشه م .دئدی گئت باشلا گینا ایش لرین! دئدیم ایش گؤرمه یه یوخ من به ی لی یه گلمی شه م.دئدی پس من نن قورخ .دئدیم بؤیره ن اوخ !

- خوی روایتی / 1351/11/8 روایت ائده ن : رحمتلیک آنام " علویه خانیم" / بیله نچی قیسّا، اوشاق یانا و آزچوخ وزن لی و قافیه لی ناغیل لارا " قوشماجا " دا دئمک اولار .

لولئهین

بیر گون وارایدی بیرگون یوخ ایدی. گونلرین بیرینده آخساخ بیر لولئهین وار ایدی . اؤزوده لاپ شئیطان توخومی . عمی سی نن لَجه دوشوب گئدیر اونون جَویز لرین اهمه یه . چووالی آتیر چیی نینه دوشور یولا . راس گلیر بیر خوروزا . خوروز دئییر : "هارا ؟ " دئییر:" گئدیرم اوغورلوغا." قوشولوللار بیربیر لرینه دوشوللر یولا . گؤروللر بیر سَتَلجَم ائششک گلیر. ائششک کی بولور گئدیللر اوغورلوغا سوروشور نه قَدَر یولدی؟ لولئهین دئییر : " باشین نان گؤتونه بیر آغاش یول دی. " ائششک د ئییر : " پس من ده وارام ." سورا گؤروللر بیر ایلان اوننان آلیللار نیشان و اودا اونلارا یولداش اولوب دوشوری یولا . چاتا چاتدا بیر توخماق دا اوننا رینان آیاغ اولوب گئجه نین یاریسندا، چاتیللارلولئهی نین عمی سی گیله .

لولئهین باشلیر هره نین ایشینی دئمه یه کی عمی آروادی اوننارین سسینه آییلیر . دئییر : " دوکیشی کی دوبَر دیمیز داغیلدی . ائوه اوغرو دوشوب !" کیشی دئییر:" یات کی حتمَن بوله ن قره باسیب یوخوزاد گؤروب سن ." آرواد سسله نیر : " یوخوزاد ندی کیشی؟ یانین یئره وئریب آخماق دانیشما !" لولئهین چووالینی جَویزی نن دولدورووردی کی کیشی گئتدی پَیه یه گؤره نه خبر کی ائششک بَتَر دن آسقیریب اونوقورخوتدی. قاشدی دالا کی ایلان دولاشدی قیچینا. آرواد دا دوردی چیراغی یاندیرا کی خوروز قاناد چالیب لامپانی سؤندوردی . بو آندا لولئهین سسینی بوغازا سا لیب دولو چووالینان دئدی کی گلین گئده ک . اوننار چیخیب گئدنده کیشی ایسته دی اوننارى توتا. ائشیی یه چیخینجا آمما توخماخ تاپداندی باشینا. توخماخ دا اؤزونو اوننارا یئتیردی. اوتودولار بیرقویونون آغزیندا کی جَویز لری بؤلسون لر . لولئهین دئدی : " دوزون ایسته سه زمنیم جَویز دن خوشوم گلمز . پاییمی وئره جه یه م اونا کی قویویا آتدیغیم داشی تئز چیخاردیب منه وئره ." لولئهین قویا بیر داش سالماخ همی ، هامی بیردن تپیلدی قویا و لولئهین ده قویونون آغزین قویدو.سورا دا بیر چووال جَویزی نن،

آخسی یا آخسی یا دوشدویولا. آللاها باخ تاری یا باخ سن بودونیانین ایشینه باخ . دونیا هئش زاد ، هئش زاد دان دا بیر شئی اَسکیح .

خوی روایتی – 75/11/9

روایت ائده ن : رحمتلی آنام " علویه خانیم "

صبیر دا شی

بیر گون وار ایدی بیر گون یوخ ایدی ، آللاهدان سئوای هئش کیم یوخ ایـدی . فاطمـا آدینـدا بیر قیز وار ایدی .بو قیز هرگون ائودن چیخیب مکتبه گئد نده ، قولاغینـا بیـر سـس گلـه ردی کی : " آی فاطما ، فاطما ، فاطما ا ؤلو یه قیسـمت سـن فاطمـا !" هایانـا دا دؤنـوب بـاخیردی هئش کیمی گؤر موردی . آخیر دا بیر گون جانا گلیب هر زادی دده آنا سینا آ شدی دئدی . آناددہ سیی ده تئز أ ل آیاق ائلی ییب وار یـوخ لاریـن سـاتیب اؤزگـه شَـهَره چیخـد یـلار. آز گئتدیلر چوخ گئتد یلر بیر عالَمه یول گئتد یلرآمما یولی آزدیلار . گؤردو لر هریان چؤلدی و بَه بیریئل گلیر . توز دومان ایچینده آز قالا ایتیردیلر کی گـؤز لرینـی یـو مـوب آچانـا ،بیـر بـاغ گؤردو لر . فاطما تئز گئتدی باغین قاپی سین دؤیدو کی بلکه بیر آز دینجه له لر . باغین قاپیسی آچیلدی و فاطما گیردی ایچه ری . آنا دده سی ده اونون دالیجا ای چه ری گیرینجه ، گـؤردو لر نه با غ وار نه بوستان . چؤ لون ایس سی دی و گـؤز ایشـلی ییننجـه قورولـوق . فاطمـا دان دا خبر یوخ دی. نه قَدَر ده آغلی ییب سیزلادیلار فایداسی ا ولما دی و گؤردو لرآز قـالیر قـاش قره له و تئز اوردان چیخیب گئتمه سه لر قوش قوردون یئمی اولاجاخ لار .

فاطما اؤزونو با غدا تَح گؤروب آنا دده سین نن ده خبر اولمـادی . آ ژ سـوز دولانیـردی بلکـه بیر شئی تاپیپ یی یه کی بیر بولاخ گؤردو و اونون یانیندا قیزیل بیر تاس کی ایچی دو لو میـوه ایدی . یئییب ایچیب تَزه دینجه لمیشدی کی اونو یوخو آپاردی . صوب کـی دوردی گـؤردو باغین دیبینده بیر عیمارت وار گل گؤره سن . گیردی ساختیما نـا و د ولانیـب گزَنـده اوتـاق لار گؤردو آینا بند ، کی هر اوتا ق یئددی ا وتا غا آچیلیر . هر یان دولود ایدی نا ز نعمتی نن و اوتاق لارین بیرینده خزنه لی بیر حامام کی ایسسی سویو دو م د ورو چـاغلیردی . دوشـور خز نی یه و چیمیب چیخان نان سورا ، ها سسلیر اونا سس وئره ن اولمور . قیخ پیلله چیخیـب گئدیر اوس طبقه یه و گؤرور گینه ایچ ایچه بیر اوتاخ وار و لاپ د یب ده بیـر تخـت . یـاخین

لاشیب اؤر تو یو آچان کیمی ، گؤردو تخت اوسته بیر اوغلان .اوغلان یوخودادی و بَدَ نی دولو ایی نه نن . باشی اوستونده ده بیر دوعانان یازی . گؤردو کاغاذدا یازیب لار : " هرکس قیخ گئجه گونوز بو شاهزاده نین با شی اوسته اولا و هرگون بو دوعا نی اوخویا ننان سورا بیر ایینه اونون بَدَنین نن چیخاردا قیر خیمجی گون بو جوانین طیلیسمی سینیب آسقیریب آیلا جاخ . بو مودّت ده ده یئیب ایشدی یی گونده بیر دَنه بادام اولاجاخ و بیر اوسکی سو ."

فاطما اوتوز بئش گون بو چتین لی یه دؤزوموشدوی کی گؤرور قَره چی لر ین سسی گلیر و زیرنا بالابان چالیب دئییب گولمه ده دیلر . بیر اُ ووش قیزیل گؤتوروب گئدیر دورور دووارین دالیندا و سسله نیر کی "آی آغا لار خانیم لار بیر عا لَمه قیزیل آلیب قیز لاریزدان بیرین منه کنیز وئرین کی تَح لیح دن لاپ بیخمیشام و ایستیره م منه قولاخ یولداشی ا ولا ."کند یرین باشینا بیر دویونچه دولویوب باغین دووارین نان توللور ائشی یه .

قَره چی لرده بیر قیزی کندیره باغلی ییب فاطما یا دئییللر چَح یوخاری . فاطما دا زور ببللاهینا ن کندیری چکیب قیزی دووار دان یئندیریر یئره . دئمه قره چی قیزی دا او بیژ لردن و فاطمانی دیله توتوب هئی اوننان سؤز چکیر . آمما فاطما هر زا دی دئسه ده اوغلاننان هئش سؤز آشمیر . تاکی قیز اونو گودوب گؤرور کی فاطمانین چوخ گونو اوس طَبَغه ده گئچیر و اوسته چیخینجا قاپینی با غلی ییری . تاکی گؤز گؤز ائلیر و بیر گون فاطمادان تئز گیریر اوتاغا و بیر بوجاخدا گیزله نیر .سورا فاطمانی گؤرور کی گئد یر تختین باشینا و اوجادان بیر دوعا اوخویور . بویلانیب با خاندا گؤرور کی تخ ده آی کیمی بیر ا وغلا ن وارو فاطما دوعانی اوخو یوب قورتولاننان سورا اونون بَده نین نن بیر ایینه چکیر ائشی یه . قیر خیمجی گون ایدی کی قره چی قیز گینه ایچه ری تَپیلیب فاطما یئتیر مه میش او دوعانی اوخو یوب ایینه نی اوغلانین بدنین نن چیخاردیر . فاطمانین خبری او لوب ایچه ری گیره نه گؤرور کی اوغلان

آسقیردی و باشینی قوغزویوب قره چی نی گؤردو ودئدی : "سن کیم سن نه چی سن بوردا نئینی سن ؟ " قره چی اؤزونو فاطمانین یئرینه قویوب باشلادی فا طمانین احوالاتینی اؤز عَوَضینه اونا دئمه یه ." سورا اوغلان فاطمانی گؤروب سورشدی کی بس بو کیم دی کی قره چی قیز دئدی : "او دا منیم کَنیزیم دی ." اوغلان دا بولمه دن قره چی یه ائلچی دوردو و فاطما دا دینمز دانیشماز اوزونو توتدو آللاهین در گاهینا و دئدی : " آی آللاهیم سن ائله اؤزون هر زادی یاخچی بو لورسن و گینه سن بوله ن یاخچی دی . بو اوغلان منیم قیسمتیم ایدی کی ایندی ایش بئله گتدی و اؤزون سن کی گرَح بیر چاره ائلی یه سن ."

قره چی قیزی اولور خانیم و فاطما دا کیفلت لیح ا ئلیر . طیلیسمین سیندیغینا گؤره ده ، او چؤل بیابان گؤزل بیر شهر اولور و باغدا آل الوان بیر قصر کی صغیر دن کبیره هامی اوغلانین ایطاعتینده اولوب اونی شاهزاده سسلیر لر .

گونلرین بیرینده شاهزاده ایستیر سَفَره چیخسین کی خانیمینا دئییر : " گؤیلون نه ایستیر دئه آلیم . " اودا دئییر : " بیر اوسکوده یئر له شن اپیک بیر دوننوق . " سور ا دا فاطما یا باخیب دئییر : " سن ده نه سو قه ت ایستیر سن دئه گینه . " فاطما دئیه ر : "هئش زاد . سیزین ساغلی غیز ائله منه بس دی . " اوغلان أ ل چَح مز و قیز آخیر دا دئیه ر : " منه ده بیر صبیر داشی گتی . " شاهزاده گئدیب گلینجه قره چی قیزی او نون باشینا مین جوره اویون گتیرهر که بلکه قاچا غینی سالا آمما فاطما گینه دؤزه ر . اوغلان سفردن قئیید یب قصره یاخین لاشاندا قیچی دَیه ر بیر داشا و یادینا دوشهر کی صبیر داشی آلمی یب . قیلیغ عوض لی یب چیخار بازا را و و هر یئری اَلَح وَ له ی ائله ر آمما صبیر داشی تا پانماز . آخیردا بیری دئیه ر کی من ده وار آمما بیر شرطی وار . او دا بوکی دئیه سن کیمه آلیسان . شاهزاده د یه ر : " ائوین کیفله تینه ." توکانچی دییه ر : " بونی ایستی یه ن هئش واخ کیفلت اولانما ز . اینما سان بونو آپارآمما بونو

اونا وئره ن نن سورا بیر دیقه ده اونو گؤزدن قویما . گؤر هارا گئدیر و نئینیر . هازامان داشا دئسه یا سن چاتدا یا من ، تئز یاپیش بئلین نن کی یو خسا چینی بیر گلین کیمی اُ وولوب یئره تؤکوله جَج. " شاهزاده کیشی کیمی قول وئریب اوردان آیریلیر . شاهزاده نی ده فیکیر گؤتورور و گؤ رور بو ایش ده بیر سیرّ وارو اوکمال دا آننـاخ دا بیر قیز کیفلت اولانماز . . فاطما نین سو غه تی نی وئره ر و گیز لین جه اونو بوسار گؤره ر نئینیر . فا طما گئده ر میطبا غا و صبیر داشی نی أ له آلیب بوتو باشین نان گلیب گئچه نی تعریف له ر ودئیه ر : " صبیر داشی صبیر داشی ، سن صبیر لی سن یا من ؟ ایندی یا سن چاتدا یا من ! " بونو دییه ن کیمی اوغلا ن گئچه ر قاباغا و أ ل آتار فا طمانین بئلینه و اوجادان دئیه ر : " سن چاتدا صبیر داشی ! داغ دا اولسایدی بو عذابا دؤزمه ز دی ." صبیر داشی پول پول او لوب تؤ کو له ر یئره و اوننا ن دامجی دامجی قان آتدا نار . فاطما دا هوشدان گئدیب سریله ر یئره . اوغلان فاطما نین أ ل اوزو ن نن اؤ پوپ آ پارار سا لار تخته و هوشا گلنده ، اولوب گئچن لری اونا آننادار . سور ادا دستور وئره ر قره چی قیزینی دلی بیر قاطیرا باغلی ییب اؤ لونجه یئرده سوروتده للر . فاطمانان او غلا ن دا توی ائلی ییب شا دلیق سسی هر یانا یاییلار . گؤی دن ده اوچ آلما دوشه ر بیری منیم بیری سنین بیری ده ناغیل دییه نین .

روایت تاریخی : 28/ 9 / 53

خوی روایتی / روایت ائده ن : رحمتلیک آنام " علویه خانیم "

" گولوم گول " چیچه یی

بیر گون وار ایدی بیر گون یوخ ایدی ، آللاهدان سئوای هئش کیم یوخ ایدی .بیر شاه وار ایدی کی اونون قیزی ، باغبا نین اوغلونان سؤووشموشدی بیر گون قیز او قَدَر اوغلانین قولا غیتا اوخو یور کی اوغلان آنا سینی ائلچی یوللو یور . آناسی گئدیر شاه قاپی سینا و اوتورور ائلچی داشی نین اوستونده .آروادی آپاریر لار شاهین یانینا و حال قضیّه نی ائشیدَ ن کیمی جینی جووود اولوب اونو مه ییل موسکول یولا سالیر .

قیزین خبری اولوب گئدیر دوشور آتاسی نین قیش قولونا کی اؤله قالام گرَه گئده م اونا.

شاه گؤرور کی اوغلان بونون ساققیزینی یامان اوغورلویوب و بئینینه سؤز باتمیر . نئینه سین نئینه مه سین اوغلانی چاغیریر قصره و اوننان ایکی شئی ایستیر . آمما بیری نین آدین دئمیر و شَط قویور کی اگر گئد یب " گولوم گول " گولونو تاپیپ گتیر سن اوندا د ییه جه یه م .

اوغلان کی بولوردی بو آددا گول دونیا دا تَه بیر دَنه دی و اونو ندا یئری یوردی بَللی دَییر دوشور قوصصه یه . گونو گون نن رنگی سولوب آز قالیر کی بیر دری اولا بیر سوموه . بیرگون اؤز اؤزونه دانیشان دا اوغلانین آتی اونون سؤزون ائشد یر . دئمه کی بو آ ت سئحیرلی دی و اوغلانین دا خبری یوخدی . آت دیل آچیر دانیشماغا ودئییر : " قَم یئمه کی من سنی آپاررام دوز ا و او گولون یانینا . "

اوغلان می نیر آتین بئلینه و آت گوللّه کیمی گؤتورله نیر . یئتیریللر بیر باغا کی آت دئییر : " بوننان بئله سی ده سنین ایشین دی .آمما یاددان چیخا تما کی سن باغا گیرمک همی بوتون گوللر دییه جَه لر کی " گولوم گول " منم . اوننارین سؤزونه باخما و دوز گئت باغین وَسطینه . گولوم گول " چیچه ییننی کؤه دَ ن چیخات و تو دابانا قاش منه ساری . بونو دا بول اگر اَلین دَ یسه آیری گوله ایشین یاشدی . داش اولوب یا پیشا جاخ سان بئره . " اوغلان گیریر باغا و گؤرور گول لرین هامیسی ائله بیر بیرینه بَنزیر . آمما نه قَدرسس کوو گلسه ده قولاغ آسمیر .

دوز گئدیر باغین اورتاسینا و" گولوم گول " چیچه ینی تورپاخ دان چیخارد یر و باشلیر قاچماغا کی یئر گؤی بیردن تیتریروتوز دومان هاوانی بورور . یئرده کی داش لاردا دؤنوب آدام ا ولوب دوشوللَر دالیسیجا کی" توتون قویما یین قاشدی . " اوغلان آز قالیر اَله گئچه کی آت اونو قورتارير . اوغلان ائله آتا مین مه یی گؤرور و شاهین قصرینی .

شاه گولو گؤرجَه سَوینیر و اوغلان تئز اَکیر باغچایا .شاه دئییر " گولوم گول " و گول قاه قاه چکیب گو لور .

پادیشاه باشلیر ایکیمجی شَر طین د ئمه مه یه کی اوغلانی فیکیر گؤتورور . گئد یر آتیین یانینا و دئییر :" بودَفه ده " دیل تؤکه ن " بالیغ ایستیر کی حووضا سالیب اؤزی و بالیخ لاری داریخمی یا ." آ ت دییه ر : " اوسسون داریخما . سنی اورادا گؤتوررہ م! " اوغلان مینیر آتا و آ ت یئل کیمی داغ دره نی آشیب دوز دورور " اَورین داغی" نین کَلّه سینده . اوغلان گؤرور کی هر داشین دیبین نن بیر بولاخ قئینیر و آددیم باشی هر ئیر گول دی و گؤل دی . گؤ ل لر ده دولو دی قیزیل بالیخ لارین نان . آت دئییر : " بو گؤل لر ین اورتا سیندا بیر با غ وار کی اودا ائله دوز بورا بنزیر . ایچری گئشمَه همی بو تون بالیخ لار دیل آچیب دئیه جَه لر " دیل توکه ن " منم . قولاغ آسمی یيب دوز گئده جَه سن باغین دیبینه . تور آتیب بالیغی توتماخ همی گینه قاچاجاخسان . بو باغدا دولودی داشا دؤنموش آداملاری نان . "

اوغلان گیریر باغا و گؤرور گول لر بوز کیمی دونسادا گؤل لر و بولاخ لار دوم دورو آخیللار . ایش لری ده دولودی قیزیل بالیغنان. هامیسی دا آدام کیمی دانیشیللار. اوغلان هئش بیر بالیغین سؤزونه باخمیر و گئد یر چیخیر لاپ باغین آخیرینا . توری آتیر و " دیل تؤکه ن " بالیغی توتان کیمی قره بولوت لار گؤی اوزون توتوب هر یئری قره لد یللر . اوغلان باشلیر قا شماغا کی گینه داش لار آدام اولوب دو شوللر دالیجا . آت دا دورمور و گیریر باغا

کی اوغلانی قورتارسین . اوغلان دا آ تامینمه یین گؤرور و شا هین قصرینی . پاد یشا ها خبر وئریللر کی اوغلا ن " دیل تؤکه ن بالیغی" دا گتیریب دی .

شاها کی ائله بیر دونیالاری وئریب سن سَوینجَه دن آز قالیر چیچه یی چاتدی یا کی بالیخ دیله گلیر : " تئز اول اوغلاننان قیزی آ ل اَله وئر کی یوبانسان دانیشماخ یوخ دی ." شا ه دا تئز قیزی چاغیریر و اونارین تویون باشلیر .اوغلاننان قیز دا ئییللر ایچیللر مطلب لرینه چا تیللار .*

****

- خوی روایتی / روایت ائده ن : رحمتلی آنام " علویه خانیم " / روایت تاریخی : 1355/7/29 (بو ناغیل ادبی دیل ده یوخ ، بلکه نه جور د ئییلیب اوجور یازیلیب .)

چؤچه نین ناغیلی

بیر گون وارایدی، بیر گون یوخ ایدی.گونلرین بیرینده شاه عاباسین دوربونونون ده، بیر قری نن قوجا یاشیردیلار.قَری سَحَری کیشی سینه چؤچه یاپیردی کی چؤچه پیشینجه ،تندیرین کولبه

سیندن گؤتورلندی قاشدی. قَری نین بیر أللی اولدی بیر اَته یی. اوقاشدی چؤچه قاشدی آممـا اونا چاتانمادی. چؤچه نی بیر قورد گؤروب آغزی سولاندی.ایسته دی یییه کی چؤچه دئدی :" تَلَسمه قوی بیر سؤزدئییم سورا . "

قورد دئدی : " تئز اول یوباتما! " چؤچه دئدی:

من یاغلی چؤچه ایمشه م /بیر تندیرده پیشه رمیشه م/ کولبه سین نن قاچارمیشام / نئچه قاپی آچارمیشام / سن بَیه کیم سن منی یییه سن ؟

قوردون بو سؤزلردن آغزی نین دادی قاچیب گؤردو یئسه ده قالاجاق دیشینی دیبینده . چؤچه نی یئمک دن واز گئشدی و چؤچه ده سالالانا سالالانا دوشدی یولا.گئتدی .چاتدی بیر ایلانا و ایلان گؤردو بو گون ده آللاه روزوسونو یئتیریب دی. سوروندی چؤچه نی توتوپ یییه کی چؤچه دئدی : " بیر دَیقه اَل ساخلا کی سنه سؤزوم وار ." سورا دئدی :

من یاغلی چؤچه ایمشه م /بیر تندیرده پیشه رمیشه م/ کولبه سین نن قاچارمیشام / نئچه قاپی آچارمیشام / قورد قووب قاچارمیشام/ سن بَیه کیم سن منی یییه سن ؟

ایلان گؤردو بونون سؤزلرین نن قان ایی گلیر و اونویئمه سه یاخچی دی. چؤچه گینه دوشدی یولا وگئتدی . یئتیشدی بیر تولکویه . تولکو گؤردی گئشمه لی تیکه دَیی و ایسته دی اونی یییه کی چؤچه دئدی :

من یاغلی چؤچه ایمشه م /بیر تندیرده پیشه رمیشه م/ کولبه سین نن قاچارمیشام / نئچه قاپی آچارمیشام / قورد قووب قاچارمیشام/ایلان گؤروب جوشارمیشام /سن بَیه کیم سن منی یییه سن ؟

تولکو گؤردی چؤچه قره قورخو گلمه یی نن ایستیر اؤزونو قورتارا کی دئدی : " قوجالمیشام و قوجالیق اؤزوده بیر دَد دی بالا دا ، یاخینا گل اوتو دیلیمین اوجوندا کی گؤروم نه دئیی سَن. قولاخلاریم بو گونلر یاخچی ائشیتمیر ."

چؤچه ده آللانیب چیخنجا اونون دیلی اوجونا ، تولکو ده دیلی نی آغزینا چکیب، لَذ ذَتی نن اونی چئینی ییب اودور.

خوی روایتی - 58/11/21

روایت ائده ن : رحمتلیک آنام علویه خانیم

پادشاهین کیچیک اوغلو

بیر گون وارایدی، بیر گون یوخایدی، آللاهدان سئوای هئش کیم یوخایدی. گونلرین بیر گونونده بیر پادشاه وارایدی کی اونون اوچ اوغلو وار ایدی. بیر گون ایستهییر اونلارین اوچونوده ائولندیرسین. کیملری اونلارا آلماق ایچون فیکره دوشور. بونا گؤره ده وزیر- وکیلی خبر ائله ییب اونلاری ییغیر باشینا. هامی لیق لا بو نتیجه یه یئتیریر لرکی شهرین قیزلارینی بیر یئره ییغیب اوغلانلارین ألینه بیر تیرکمان وئرهلر. هر اوغلان بیر اوخ آتاراق او اوخ هرهانسی قیزین آیاقی اؤنونده دایانیرسا او قیز اونون اولا. اول ده بؤیوک اوغلان بیر اوخ آتدی و بئله لیکله وزیرین قیزی اونون اولدی. وسط اوغلان دا وکیلین قیزین بلله ییب اوخونو آتیر. قالیر کیچیک اوغلان. کیچیک اوغلان کی اوخونو آتیر دهییر بیر قره داشا و هامی ناراحات اولور. نئچه گون کئچیر و اوغلان اؤز طالعینی دوشونهرکن قره داشا یاخینلاشیر. قره داشی یئرینده‌ن دبه‌رتمک ایسته ینده، گؤرور اونون آلتیندا قویو وار. بو ایشده بیر سیرّ آنلاییب قویونون ترکینه یئنیر. آیاقینی یئره قویوب قویماز، قویونون دیبینده بیر قایی گؤرور. قاپینی آچارکن اوزونه بیر باغ آچیلیر. باغا گیرهرکن اورهیه یاتان سئویملی بیر سس، اونو اؤزونه ساری چکیر. سسه‌کی یاخین‌لاشیر بیر قیز گؤرور. بیر قیزکی گؤزه للیکده، اونون تایی و برابری یوخایدی. نئچه گون بیر لیک ده اولارکن اوقدر اونلارا خوش کئچیرکی گونلرین سایی- حسابی ألریندن چیخیر. آنجاق بیر گون قیز اوغلانادئییرکی: «قصره قاییدیب آتانلا بو واقعه دن سؤز آچدیقدان سونرا، پادشاهی و بوتون قوشونونی قوناق اولماق ایچون بو باغا گتیرهرسن. اوغلان قیزلا وداع لاشیب قصره قاییدیر. جریانی کی شاها آچیب دئییر، شاه ائله فیکر ائلیرکی اوغلونون باشینا هاواگلیب. وزیردن تدبیر ایستهیر و اودا جوابدا دئییر: «شاهیم ساغ اولسون، منجه گرک اونون اورهیینی سیندیرمایاق. او دئیه‌ن کیمی گرک ائله قوشوندان بیر حصه‌سینی گؤتوروب صاباح ناهار اوستو قره داشین یانینا گئده‌ک. اگر اوغلانین سؤزو دوز

چیخدی کی هئچ، اگر سؤزو دوز اولماسا اوندا بیر زاد ألدن وئرمه‌میشیک و آخشام کی اولدی سارایا دؤنه‌ریک.» پادشاه وزیرین سؤزونو قبول ائله ییر و صابا حکی گون هامی بیر لیکده قره داشا ساری یولا دوشورلر. اوغلان نئچه کی دئمیشدی، اوجورده اولور و هرزاد دوز چیخیر. پادشاه گئدیب باغداکی کوله فرنگی‌ده اوتورو و قیزی گؤرور کی جنته اوخشار باغدا قیزیل قاب‌لاری دویوایله دولدوروب لشکری دویونجا ئیدیردیر. نهایتده ده قیزیل بشقابلاری اونلارا باغیشلاییر. پادشاه بو عالمه حیران ایدی کی گؤی دن آسلانمیش بیر آلما گؤرور. أل آتیب آلمانی توتماق ایسته‌رکن، آلما گؤیه گئدیر. قیز شاها دئییر: «سیز زحمت چکه بین. أل‌نیزی یوموب آچساز، اووجوزدا گؤره رسیز»

پادشاه بو ایش دن چوخ حظ ائله‌ییب آخشاما یاخین، وزیری ده گؤتوروب لشکرله بیرلیکده سارایا قاییدیرلار. آمما اوغلان قالیر قیزین یانیندا. بیر گون کی اوغلان باشینی قیزین دیزی اوسته قویوب یاتمیشدی، او واخت آییلیرکی گؤرور بیر چؤلده یالقیز- یالقیز اوزانیبدی. نه قیزدان خبر وار نه باغدان. آنجاق بیر مکتوب باشی اوسته گؤرونور. مکتوبا باخارکن قیزین خطینی تانی‌ییر. گؤرور قیزیازیب کی: «اگر منی سئویب آلماق ایسته‌سن، گرک‌کی دمیردن بیر جوت چاریق گئییب دمیر چلیک له منیم دالیمجا گزه‌سن. هازامان اونلار داغیلسالار، اوندا من سنی‌نم سنده منیم». اوغلان کور- پئشمان یولادوشوب سفیل- سرگردان دولانارکن یولدا اوچ دئوگؤرور. دئولر بیر- بیرلری ایله دئیشیردیلر. اوغلان ایشین نه اولدوسوندان باش آچماق ایچون یاخینا گئدیر. بیری دئییر: «دده میزدن بیزه اوچ شئی قالیب دی. خالچا، قمچی و بیر دانا بؤرک. اونلاری بؤلوشدورمک ایچون سؤزوموز چیخیب. اگر بؤرکو باشینا قویوب خالچا دا اوتوراسان قمچی‌نی چیرپاراق ووراسان حضرت سلیمان عشقیله اوسنی‌ها را دئسه‌ن آپارار». پادشاهین اوغلو واختی غنیمت بیلیب اونلارا دئییر: «بو کی‌بیرزاد دئییل. من اوچ دانا داش

آتاجاغام. کیمسه او داشلاری تاپیپ گتیره بیلسه، بونلارین هامیسی اونون اولاجاق. دئولر اونون سؤزونه باخیب داشلارین دالیجا دابا نا قوت گؤتورله‌نیرلر. اونلار قاچیب داشلاری تاپاناجان، پادشاهین اوغلو بؤرکو باشینا قویوب قمچی ألده خالچا دا اوتورور و دئییر: «حضرت سلیمان عشقی‌له سئوگیلیم یانینا گئتمک ایسته‌ییرم.» پادشاهین اوغلو گؤزونو یوموب آچانا قدر اؤزونو بیر باغدا گؤرور و قیز اونو اورادا گؤرمک ده تعجب‌دن بارماغینی دیشله‌ییر.

آنجاق بیر سؤز دئیه‌نمیر و اوغلان ایله شنلیک ده ای‌لنجه ده اولور تا کی بیرگون، قیزین ندیمه‌لریندن بیری، شیطانلیق ائدیب قیزین شاه باباسینا اونون بیر اوغلانلا گون کئچیرمه‌سینی سؤیله ییر.

شاه ائشیده‌رکن دستور وئریر اوغلانی توتوب اونون یانینا گتیرسین‌لر. شاه دئییر: «سنین بوردا نه ایشین‌وار؟ » اوغلان دئییر: «آللا هین امری و پیغمبرین شرعی‌نن سنین قیزین لا ائولنمک ایستیره‌م». شاه دئییر: – «سؤزوم یوخ. آمما منیم ده بیر شرطیم وار. اودا بوکی فلان یئرده بیر قصاب کیشی وارکی اونون سیررینی ایندی‌یه جان کیمسه بیلمه‌ییب. اگر قیزیمی ایسته‌سن گرکدیرکی او کیشی‌نی تاپیپ سیرینی منه دئیه‌سن. اوغلان‌دا قبول ائله‌ییب یولا دوشمک ایسته‌ییر. گیزلت‌دیگی بؤرکی، خالچانی قمچی‌نی تاپیپ و حضرت سلیمان عشقیله «منی قصاب کیشی‌نین یانینا قوی.» دئییب اؤزونو قصاب کیشی‌نین توکانیندا گؤرور. بؤرک باشیندا اولدوغو ایچون ده، کیمسه اونو گؤرمه‌ییر. قمچی له خالچانی گیزله‌دندن سونرا بؤرکونو جیبینه قویوب قصاب‌لا راست لاشیر. قصاب اوندان نه ایسته دی‌یینی سوروشاندان سونرا، پادشاهین اوغلو دئدی: «من أت آلماغا گلمه‌میشم. غریب اولدوغوم ایچون بو گنجه‌نی‌سنه قوناق اولماق ایستیره‌م.» قصاب کیشی اونون سؤزونو یئره سالمادی و اونو قوناق آپاریب چوخ حرمت ائله‌دی. پادشاهین اوغلو آمما دؤزمه‌ییب حقیقتی بوسبوتون آچدی ودئدی. قصاب کیشی

اوزونو اونا توتوب دئدی: «منیم سیرریمی بیلمه سن یاخشی‌دی. منیم سیرریمی آنلاماقلا اؤلمه‌یین بیردی. ایگیت لی‌یه‌ن یازیقین گلسین. سحرکی اولدی دورگئت بیرده بویانا دولانما». پادشاهین اوغلو باشلادی آندا- قسمه‌کی حتمن گرگ من سنین سیررینی بیلهم. اوقدر یالوار- یاخار ائله‌دی کی آخیر دا قصاب آیاغا قالخیب ایشقاب دان قیرخ کلید چیخارتدی و پادشاهین اوغلونو بیر سالونا آپاردی کی اوردا قیرخ قاپی وارایدی. قاپی لاری‌کی بیر- بیر آچیردی هره‌سینده بیر آدامین سوموکلری گؤرونوردی. قصاب دئدی: «بونلاردا سنین کیمی منیم سیرریمی بیلمک ایستیردیلر. آممـا هامیسینی اؤلدورموشم. سیرریمی سنه دانیشاجاغام آممـا آنلایاندان سونرا، سنی ده بونلارکیمی اؤلدوره‌جه یم. منیم سیرریم بئله دیر، قولاق آس!»

من عم‌قیزیم‌لا ائولنیب اؤزومو چوخ خوشبخت بیلیردیم. آممـا بیر گئجه‌کی یوخوددان آییلدیم، گؤردوم او یانیمدا دئییل. بیر آز کی کئچدی گؤردوم گلدی. هاردا اولدوغون کی سوروشدوم سوباشینا گئتمه‌یین آنلاتدی. بونون اوستوندن بیر مدت کئچدی. یئنه بیر گئجه آییلیب عم- قیزیمی گؤرمه‌دیم. آممـا هاننان گئزدن اونون گلمه‌سینی گؤردوم و جاوابدا یئنه همان سؤزو ائشیتدیم. صاباحکی گون ألیمی کسرکن اونو دوزلادیم تا یوخوم گلمه‌سین. گئجه یاریسی‌ایدی کی قئینانام اُتاقا گیردی و منی یوخدا گؤردوک‌دن سونرا عم‌قیزیمی آییلدیب «دورگئده‌ک» دئدی. قئینانام لا خانیمیم یولا دوشدولر. من ده تئز آییلیب اونلاری بوسماقا باشلادیم. گؤردوم حیه‌ط ده ایکی آت وار. بیرینه عم-قیزیم بیرینه ده قئینانان مینیب یولا دوشدولر. منده ماجال وئرمه‌دیم. آتیمی مینیب اونلارین دالیجا دابا نا قوّت چاپدیم. اونلارین بیر قالایا گیرمک لرین گؤردوم. آتدان یئنیب منده گیزلین- گیزلین و سس‌سیز سمیر سیز قالایا گیردیم. قالا دولوایدی حرامی‌لر ایله. قئینانام یئتیرجک، دایانمادان لوت سویونوب باشلادی حرامی‌لرایله اویناماقا. عم‌قیزیمی دا آپاردیلار بیر اُتاقاکی حرامی‌لرین باشچی‌سی

اوردا ایدی. حرامی‌لرین رئیسی عم‌قیزیمی گؤرجک اونون یوبانماسیندان حیرص‌له نرکن باشلادی یامانلاماقا. سونرا ساچلاریندان یاپیشیب اونو قوینونا آلماق ایسته‌دی. قان گؤزومون قاباغینی توتوب قیلینجی چکرکن یومولدوم حرامی‌لر اوستونه و باشچی‌لارینی قانینا غلطان ائله‌رکن قارانلیقدا گؤزون ایتدیم.

آتی مینیب ائوه ساری یوللاندیم. یئریمه گیریب اؤزومو یوخویا ویرماقلا بیرگه، عم قیزیم دا یئتیردی. هئچ دینمه‌دیم. ناهار چاغی ایدی کی عم قیزیم لا قینانامـا دئدیم کی گئجه‌نی بیر یوخو گؤرموشم. یوخومو سیزه دئیه‌جه‌یم آمما قلبی نیزه آلمایین. بئله لیکله باشلادیم گئجه‌نی هر نه اولوب کئچمیشدی اونلارا تعریف له مه‌یه. آمما سؤزوم هله قورتولمامیشدی کی قئینانام ایشینی آنلاییب برک دن اوزومه توپوردی. اونون توپورمه‌سی‌له منیم سئحیر- جادو اولماغیم بیر گؤز قیرپیمی چکمه‌دی. من اولدوم بیر ایت و ائودن قاویلدیم. هاپیلدی‌یا هاپیلدی‌یا قارداشیم گیله گئتدیم. آروادی من گؤرجک «ایت گئت» دئدی و منی قاودی. آممـا من گئتمه‌دیم. گؤزلریمی قارداشیم قیزینا دیکیب. دیل‌سیز- دیل‌سیز اوره‌ک سؤزلریمی آنلاتماق ایسته‌دیم. قارداشیم قیزی باشلادی آتاسینی چاغیرماقا کی بو اتیین گؤزلری قصاب عمی‌مین گؤزلرینه بنزه‌ییر. قارداشیم دا حیرص‌له‌نیب اوشاقا آجیقلاندی. آمما قیزدا أل چکمه‌دی. دئدی: «اینانمیرسان بیر باخ، لاپ قصاب عمی‌نین گؤزلری‌دی..» قارداشیم یاخینا گلیب گؤزلریمه باخارکن بیر کتاب گتیردی و اونون قاتینی آچیب بیر نئچه سئحیرلی دعا اوخودی. دعا بیته‌رکن منیم جلدیم ده‌یی‌شی‌لیب اؤز شکلیمه قایتیدیم. باشیمدان کئچه‌نی قارداشیما دانیشارکن، بیر نئچه سئحیر- جادو منه اؤیره دیب اونلاری طیلیسمه سالماق قرارینا گلدیم ائله ده اولدوو قئینانام ائشّک شکلینه دوشدی و عم‌قیزیم دا بیر گؤیرچین اولدی. ائششکی پیه‌یه باغلاییب هر گون سحر ایشیم اونو دؤیمک دی او قدر کی دریسیندن قان آخا، عم قیزیم دا

کی گؤیرچین اولوب، قونار پنجره‌نین هره‌سینه و هئچ یانا گئتمز. خوره‌یمی یئییب آرتیقینی ایتین قاباغینا تؤکدوک‌دن سونرا، هر نه قالیرسادا او گؤیرچینین پایی اولار. اوّل ده هئچ نه یئمه‌ز، آمما اوناکی اؤلدوردوغوم حرامی‌نین باشینی گتیریب باشلایارام قامچی‌لاماغا، اوندا قانادلارینی باشینا چکیب باشلایار ایتین آغزیندان قورتولموش آرتیق‌لاری یئمه‌گه».

قصاب کیشی بونلاری دئییب قورتارارکن خنجرینی چکیب اونون باغرینی دئشمک ایسته‌دی کی پادشاهین اوغلو سئحیرلی بؤرکو باشینا قویوب گؤرونمز اولدی. خالچانی قمچی لـه‌ییب و حضرت سلیمان عشقی‌ایله سئوگیلسی نه چاتماق ایسته‌دی. پادشاهین اوغلو سئوگیلسی ایله گؤروشه‌رکن یئنه هرزادی اونودوب گونلرین سایسیی ألیندن چیخدی. تاکی بیر گون یئنه اونو شیطانلادیلار و شاه اونون توتوقلانماسینا امر ائتدی. آمما اوندا کی قصاب کیشی‌نین سیررینی پادشاها آچیقلادی، شاه قیزینی اونا وئره‌رکن یئددی گئجه یئدی گوندوز هریاندا توی چالیندی.

دی آیی 1353

روایت ائده ن : رحمتلی آنام " علویه خانم "

****

- بو ناغیل " خوی لهجه سینده یوخ بلکه ادبی دیل ده یازیلیب دی .

شانسی دورموش دَل لَح

بیر گون وارایدی بیر گون یوخ ایدی گؤیون آلتیندا و یئرین اوزون ده شانسی دورموش بیر دَل لَح وارایدی. ایشی فَغَط شاهین باشین قیخماغ ایدی و اونون اوز گؤزون ایصلاح ائلی یه ائلی یه ، شیرین صؤحبت لر ائلی یه یدی .شاهین دا او سؤزلر دن خوشو گلیب آغزینی قیزیل گوموشون نَن دولدورایدی. وزیر ده کی دَل له یین حیرصین قارنینا دولدورموشدی و هئی ویرنیخیردی کی بلکه اونی شاهین گؤزون نن سالا آندایچیر کی اونون باشینا ایت اویونی گتیره . بیر گون کی دَل لَح گئدیردی شاهین باشین ویرا ، وزیر اونون قاباغین کسیب دئییر: " دربارا گیرمه میش آغزان بیر دسمال باغلا کی شاه دئییر سنین آغزین نان ایی گلیر و تاپشیریب کی آیری بیر دَل لَح گؤره م . من نن دئمه ح ، گینه اؤزون بیله ر سن . " اویانانان دا گئدیر شاهادئییر کی " دَل لَح ده آزقالیر ایفاده سین نن جیریلا و دئییر کی شاهین آغزین نان ایی گلیر . "

هاننان گئژد ن شاه گؤرور کی دَل لَح گلیر و آغزینا بَح بَح دسمال باغلی ییب و گون ده کی آدام دَیی کی دینیب دانیشیماق دان اَلی اولمازدی . " دَل لَح کی ایصلاح دان قورتولور شاه قیزیل گوموش عوضی بیر نامه یازیر کی گئده بویون ده حَق قینی والی دن آلا ."

وزیر کی اوزاخ دان گؤز قولاغ ایدی گؤرور کی شاهین حالینا اوسؤزلر هئش فَرغ ائله می ییب وگینه ده گوله گوله اونی یولا سالیر . اوچیخا چیخدا وزیر کسیر قاباغینی و دئییر : "اونه دی اَلین ده ؟" دَل لَح دئییر : " شاه هردن قیزیل گوموش عوضی بیله مه یئکه یئکه انعام لار وئره ر وایندی ده گئدیره م بو نامه نی والی یه گؤرسه دم کی هم مه شه کی کیمی یازدیغی انعام لاری آلام ." وزیر طاماحا دوشوب اونامه نی بؤیوح بیر پولا آلار . سور ادا تَر تَله سیح اوغلون چاغیرار کی نامه نی والی یه آپارا و هرنه وئرسه آلیب گتیره .

وزیراوغلو نامه نی والی یه یئتیرینجه والی گؤروه کی شاه یازیب کی بیر دَیقه دؤزمه دن نامه گتیره نین باشین ویرین . وزیر اوغلو دا هن هون ائلی ییینجه گؤره ر کی اونی وئریللر جلاد اَلینه .

جلا د اونون باشینی کسیب قویار قیزیل تَشته کی آپارسین شاهین حوضورونا . شاه اؤرتویو کنارا وئریب باخاندا گؤره ر کی باش ، دَل له ییین باشی یوخ بلکه وزیر اوغلونون کودی . وزیرین اَلی اَل دن اوزولوب های کووی گئدیر گؤیه. شاه کی حال قضیی یه نی اؤرگه شیر باشینی توولویوری و دَل له ییین بیر سؤزو یادینا دوشور و وزیره دئییر : " بولبول اؤلدی قالدی گول ، ایستر آغلا ایسته گول . "

****

خوی روایتی / ناغیلی سؤیله ین رحمتلی آنام " علویه خانیم "

روایت تاریخی 67/7/2

قوردون ناغیلی

بیر گون وارایدی ، بیرگون یوخ ایدی . بیر قود وارایدی کی چوخ آج ایدی. آژلیق دان باش آلیر چیخیر یولا کی قاباغینا هرنه چیخسا اونی ییبه . آزگئده ر چوخ گئده ر بیر آز یول گئده ر و یئتیشه ر بیر گئچی یه . گئچی یه دییه ر :" من گرَح سنی ییبه م . " گئچی گؤره ر ایش یاش دی و دییه ر : " سؤزوم یوخدی آمما قورخورام کی منی یئمه یی نن دویمویاسا ن .قوی گئدیم بالا لاریمی دا گتیریم کی بلکه هامی میزی بیردن ییه سن . "

گئچی گؤردو قود یوماشاندی و اَکیلدی گتتدی . قورد اوتدو گؤزله دی کی گئچی ایندی گلر بیر ساحات دان گلرآمما گلیب چیخان اولمادی . آژلیخ بوله سین لاپ آیاخ دان سالمیشدی کی دوردی اَیاغا . راس گلدی بیر قویونا و دئدی : " من گرَح سنی ییبه م ." قویون گؤردو بیر ایش گؤرمه لیدی و دئدی : " سؤزوم یوخدی آمما قوی بیر دَیقه اوینو یوم سورا ." قویون اؤزون بیر آتیب توتدی و دابانا قووه ت قاشدی سوری یه ساری. قود گؤردی بودا اَل دن چیخدی و نئینه سین نئینه مه سین گینه دوشدی بولا . گؤردی بیر آت گلیر . قاغین کسیب دئدی : " آت قارداش من سنی گرَح ییبه م ." آت دئدی : " دوزی ائله من ده جان نان دویموشا م و ایستیره م کی ائله بیری منی ییبه. سن نن ده یاخچی سین تاپماخ اولماز . فَغَط ماجال وئر کی " قَبیز باراتیمی " گتیریم کی بول کیمه م ." قود گلیب هن هون ائلی یی نه آت دا آرادان ووروب چیخدی . قود گینه آژ و سوسوز یولون توتوب گئدیردی کی بیر دَوه یه توش گلیر . دَوه یه دئییر کی " سنی گؤی ده آختاریردیم یئرده اَلیمه دوشوب سن و تئز یا ت یئره کی باشلی ییم پارتاخلی ییم . " دَوه دییه ر : " آتیل بئلیمه کی گئده ح ائوه و نه جور راحات سا ن اوجور یئه گینه ." قورد آتیلدی دَوه نین کؤششه ینه و دَوه لؤه لویه –لؤه لویه گئدینجه اونی یوخی آپاردی . دَوه کنده گیرینجه جما تین سس کووو قوردی آیییتدی آمما

حئیف کی گئژ آیلدی. بیر زامان گؤردی کی آرواد کیشی اَل ده دَیه نَح دوشوب لر جانینا و نه یئییب سن توشلی آش . قود جانین گؤتوروب قاچیردی کی اؤلوسودوشدی بیرچؤله . تَزه بیر نَفس آلمیشدی کی گؤردو گلیر مالا رمضان و دئییر :" پیس یئرده اَجَلین آزیب دی و مژبورام کی سنی یییه م. " مالا رمضان دئییر : " اؤلوم آللاه اَلین ده دی و منیم ده قیسمه تیم بو موش نئینه مَح دا . آممما ایندی اذان وَ ختی دی و قوی اذان دئییب بیر ایکی رَکَت نامااز قیلیم سورا ." یاخین بیر درمان وارایدی و چیخیر داما اَلین قویور قولاغینا کی " آی میل له ت هارداسیز گلین هاییما کی یوبانساز قود منی دیدیب پارتاخلی یاجاخ ." قورد اؤزونه گلنه گؤردو آدام دی کی یوگورور اوستونه . اودا دایانمادی باشلادی قاشماغا . چوخ داغ دره آشانان سورا اؤزون وئردی بیر داشین دیبینه ودئدی :

" گئتدین گؤردون گئچی یئه قوی قالسین قورو قیچی . نئینیر سه ن ایکی نن اوچی. سورو صا بی اولاجای دین ؟ گئتدین گؤردون قویون یئه قوی قالسین قورو بویون . نئینیرسه ن اویون مویون ؟ کؤپَی اوغلی اویون باز اولا جای دین ؟ گئتدین گؤردون آت یئه یانیندا یات . نئینیر سه ن قبز بارات ؟ زَمی موه صابی اولاجای دین ؟ گئتدین گؤردو دَوه یه گینه گه َوه – گه وه نه اینکی مین گئد ائوه . ائو صابی اولاجای دین ؟ گئتدین گؤردون رمضان یئه یانیدا اوزان . نئنیر سه ن اذان مَذان ؟ اذان چکن اولاجای دین ؟" سورا دئدی :" آللاه منی اؤلدور کی بلکه اؤروم نن ده یاخام قورتولسون ! " بو سؤزی بیر چوبان کی اونا گؤزقولاغ ایدی ائشیده ن کیمی ، داغین باشین نان یئکه بیر داش دیغیرلی بیروقوردون باشینا دوشمه یی نن اونون اؤلمه سی بیر دَیقه چَحمیر .

خوی روایتی – 1364

روایت ائده ن : رحمتلی آنام علویه خانیم

کوپه خانین ناغیلی

بیر گون وار ایدی بیر گون یوخ ایدی. گون لرین بیر گونی بیر کوپه وارایدی. بو کوپه بیر گون سحر دورور آیاغا و دوشور یولا .گئدیر دوشاب اوغورلوغونا .آزگئدیر چوخ گئدیر آزدان چوخ دان یول گئدیرتاکی بیر عقرب اونا توش گلیر . عقرب دئییر :" هارا بئله یول دؤیور سن آی کوپه ؟ " کوپه دئییر : " زهر مار کوپه درد کوپه . نییه دئییر سن کوپه تئز دئه گینه خان کوپه !" عقرب دئییر :"هارا گئدیرسن خان کوپه؟ " کوپه دئییر: " گئدیرم دوشاب اوغورلوغونا ." عقرب دئییر :" منی ده اؤزه ن یولداش ائله رسن ؟ " کوپه " اولسون " دئییر و دوشور لر یولا . آزگئدیر لر چوخ گئدیر لر بیر چووالدوزا راست گلیرلر . چوولدوز دئییر : " هارا بئله آیاق باسیر سان آی کوپه ؟" کوپه دئییر : " دیلین لال اولسون گؤزون کور اولسون نییه دئییرسن کوپه ؟ تئز دئه گینه جان کوپه بیغی بورما خان کوپه ! " چووالدوز کی او تَهَر دئییب جاواب ائشیدیر اونلار لا یولداش اولوب بیرلیک ده یولا دوشور لر. یول اوستونده چوخلارینا توش گلسه لرده آنجاق بیر قارقا و تویوغودا اؤزلرینه یولداش ائدیر لر و هامی بیر لیک ده گئدیر لر او ائوه کی قرار ایدی دوشاب اوغورلاسین لار .

گئجه دن بیر آز کئچمیشدی و ائو اهلی یوخودا ایدیلار . ائوه گیرنده قاپی نین آغزیندا کی کَسسَک اونلارین نه اوچون گلدیک لرینی آنلاییب کوپه یه دئدی :" منیم ده پاییمی اونودمایین !" ائوه کی گیردیلر کوپه هَره دن بیر ایش ایسته دی. تویوغادئدی : " سن گئت گیر اوجاقدا گیزلن ." عقرب دن ده چاخماق داشی نین دیبینده اولماقی ایسته دی و چووالدوزی دا کیبریت قوطوسوندا گیزلت دی. قارقایا دا دئدی : " سن ده پنجره نین قاباغیندا کی آغاجا قون ." کوپه ده اؤزونولام لام وئریر دوشاب خومونون آغزینا و قارنینی قورتا قورت دوشابینان دولدورور . اونون قورتا قورت سسین دن ائو صاحابی یوخودان دیکسه نیر و

آروادینا دئییر : " آی آرواد دور کی اوغرو گلیب !" آرواد یوخولو یوخولو دئییر : " باشینا هاوا گلمه سین آی کیشی . باشینی آت یئره یات آی کیشی!. اوغرو نه قئییریر بوردا آخی ؟" بیرآزسونرا آرواد اؤزوده سس دن آییلیب کیشی یه دئدی :" درور آیا غا آی کیشی ! سن دییه ن کیمی ائله بیل اوغرو گلیب ."کیشی دئدی : " یات آرواد باشینا هاوا گلمه سین . اوغرو هاردایدی آخی !"

آرواد آمما آیاغا قالخیب باشینی پنجره دن ائشیگه اوزاتدی.قارقا کی اونو گؤردو داها آمان وئرمه دی. قوندی اونون باشینا و باشلادی دیمدیک له مه یه .آرواد قورخوب چیغیردی و قاچدی کی کیبریتی گؤتوروب چیراغی یاندیر سین کی چووالدوز باتدی اَلینه .آرواد قیشقیریبان کیبریت قوطوسونو آتدی یئره و قاچدی کی چاخماق داشینی اَله کئچیرده کی عقرب ماجال وئرمیر و اونون اَلینی سانجیر.آرواد " اِی وای اِی وای" دییه دییه قاچیر اُجاق دان اود گؤتوره کی بیر دن بیره تویوق قول قاناد آچیب اُجاقین کول لرینی سَپه له ییب دولدورور آروادین گؤزونه .

کوپه ده بو آنلاردا ایشینی گؤروب قارنی دولی دوشاب ایله دیغیر لانا – دیغیرلانا ایسته ییر تر تله سیک قاپی دا ن ائشیگه چیخا کی قاپی نین آغزیندا کی کَسسَک یولو اونون اوزونه کسیر و دئییر : " وئر بیزیم پایی !" کوپه دئییر: " هله ایندی پیس واخت دی. قوی گئدیم قالسین سورایا .ائو صاحابی ایندی دیر کی یئتیره ."

کسسک بو سؤزدن دیلخور اولوب یئر یندن قالخارکن اؤزونی چیرپیر کوپه یه . کوپه پول پول اولوب دوشاب جالانیر یئره.

سحر چاغی ایدی کی کوچه یه ییغیشان اوشاقلارین هره سی ، بیر ساخسی تیکه سی اَله آلیب یالیردیلار .

خوی روایتی – 1373

روایت ائده ن : رحمتلی آنام علویه خانیم / بو ناغیل دانیشیق دیلی ایله یوخ بلکه ادبی یازیلیب دیر.

یاخچی لیغین عاقیبَتی

بیر گون واریدی بیرگون یوخ ایدی.بختی یاتمیش بیر کیشی واریدی. اؤز یولونان گئدیردی کی چاتدی بیر زاغی یا. اوردان گئچَنده گؤزی ساتاشدی بیرایلانا. ایلان اینیلدیردی و قویروغو قالمیشدی داش آلتیندا . کیشی نین یازیغی گلدی و زور بیللاهینان اوداشی وئردی قیراغا . ایلان بیر راحات نَفَس آلیب اؤزون تاپان کیمی کیشی دوشدی یولا. آممایلان قویمادی گئده . دئدی : " هارا باش آلیب گئدی سن ؟ من گرَح سنی سانجام .بَیهٔ بیلمی سن کی یاخچی لیغین جَوابی پیس لیح دی ؟"

کیشی دئدی : " عجب خَطی یا قالدیخ!دوز دی کی هره بیر دده نین اوغلودی آممابَیه کیم دئیی کی یاخچی لیغین جوابی پیس لیح دی ؟ "

ایلان دئدی : " ایندی کی اینانمی سان دوش یولا گئدَح کیم نن دئه سن سوروشاخ . "

ایلان نان کیشی یولا دوشوب چاتیللار بیر بولاخ باشینا. کیشی بولاغا دئیی کی سن نن قلبی صافین تاپاغ اولماز. منه دئه گؤروم یاخچی لیغین جوابی پیس لیح دی یا یاخچی لیغ . بولاخ دئییر : " البته کی یاخچی لیغین جوابی پیس لیح دی . بَیه بولموردون ؟ مثَلَن بوردان گئچن هرکس ، سو ایچیب اَل آیاغین یویانانان سورا گئدَنده ده هَم مه شه اوزومه بیرلومبا توپوروب گئدیب دی . اودی کی دونیادا یاخچی لیغین جوابی پیس لیح دی ."

ایلان دئدی گؤردون کی سؤزوم دوزدی و موفته منی بوقَدَر یول گتیریب سن . کیشی کی گؤردی ایش یاش دی و بوایلان ائله ایستیر اونو چالیب ساشسین دئدی : " شاهاد گرَح اوش دَنه اولا . ایکی دَنه آیری شاهاد دا لازیم دی ."

ایلانین کی جینی جووود اولموشدی دئدی : " آش توربان من گیریم اونا کی دا یول گئتمه یه حالیم یوخ دی. هازامان کی شاهادا راس گلدین توربا نی آش کی من چیخیم و سؤزون سوروش. "

کیشی یورقون آرقین چاتیر بیر سؤیود آغاجینا و اونون کؤلگه سینده اوتوروب دینجه لن ده ، توربانین آغزین آچیر کی ایلان چیخسین ائشی یه . ایلان چیخماغ هَمی سؤیود دن سوروشورکی یاخچی لیغین جوابی پیس لیح دی یا یاخچی لیخ ؟ سؤیود آغاجی باشین تووللور و دئییر : " اونون کی سوروشماغی یوخ دی. بللی دی کی یاخچی لیغین جوابی پیس لیح دی دا ! مثَلَن هرکس گلیب منیم کؤلگه م ده دینجه لیب گئدنده ده قول پوتامی سیندیریب گئدیب. "

بو هاندا گؤروللر کی بیر تولکو قاچا قاچا بودی گلیر. کیشی اونو سسلیر و حال احوالی اونادئیه نده تولکو گؤرور کی تئز دَبَش مه سه ایندی اووچو گلیب چیخاجاخ . کیشی یه قاش گؤزائلیروآنندیر کی سنی قورتارماخ منیم بوینوما آمما سن ده گرَح منی قورتاراسان و دؤنور ایلانا دئییر : " دوزدی کی یاخچی لیغین جوابی پیس لیح دی آممامن ها فیکیر له شیریم گؤرورم کی سن او توربایا گیره نمه سن! بو ایش ده بیر حیله وار. هئش بیریز دوز دانیشمی سیز. "

ایلان دئییر:" او بیر زاد دَیی کی ! من ائله لاپ سنین گؤزون قاباندا گیره جه یم توربایا کی بوله سن هئش ده بیر یالان ایشیمیز یوخ دی. "

ایلان توربویا گیرمَح هَمی تولکو دؤنورکیشی یه تئز دئییرکی توربانین آغزین باغلا و اوایلانین باشین اَزکی هرکس دن سوروشان ائله دییه جَح کی یاخچی لیغین جوابی پیس لیح دی.

بو هئین ده تولکو اووچونون گلمه سین گؤروب سوواخ لی بیر باغا دوشونجه کیشی یه دئییر :" اووچو نو آزدیرارسان کی آیری یولونان گلیب منی تاپانمی یا. "

اووچو یئتیش ها یئتیش ده تئز کیشی دن او تولکونو سوروشور و کیشی ده سوواخلی باغی گؤرسه دیب دئییر : " لاپ بئله ایندی دوشدی اورا. بیر آزائله زیرَح دَبَش سن اونووورابولَرسن. یورقوننوخ دان آزقالا ائله جانی چیخیردی."

****

خوی روایتی 87/9/16

روایت ائده ن : رحمتلی آنام علویه خانیم

اوش باجی لار

گون لرین بیر گونونده گئشمیش سابیق ایّام دا ، گئجه نین یاریسی دی کی شاه عاباسی نان وزیری درویش پالتاریندا شَهَری گزیردیلر کی گؤرول لربیر ائودن ایشیخ گلیر. شاه وزیره دئییر پیشدَح دور گؤروم او پئنجَره نین

دالیندا نه لر گئچیر کی گئجه نین بو واختی هله یاتمی ییبلار. شاه بویلانیب باخاندا اوش گؤزل قیز گؤرور کی باغداش قوروب دانیشیللار .

بؤیوک قیز دئییر :

"آی آللاه ، بَیه گؤی یئره گلر کی وزیرین اوغلوگله منی آلا ؟"

اورتامجیل قیزدا آرزو ائلیر کی کاش اودا وکیل ین اوغلونا گئده ردی.

کیچیح قیز آممادئییر :

" من آمما هر آداما گئتمه رم . حتتا اگر شاه ایسته سه ! گئت سه م ده فغط بیر شرطی نن گئده رم کی منیم حامام بوخچامی شاه ائله اؤزی داشی یا . "

قیزلار باشلیللار دئییب گولمه یه کی وزیر دئییر :" دوزدی گؤزه قوروخ یوخ دی آممادا تا منی ده چوبانلیغا یوللامی ییب لار گئدَح قیبله یه عالم !"

سحر کی اولور شاه ین امری نن آت ویریب اوس چیخیب او اوش باجینی قصره گتیریللر. شاه اونارا هرزادی دئییری وبؤیوک باجینان اورتامجیل باجی یا توی ائله تدیریب اؤز آرزولارینا چاتدیریر. . سورادا دستور وئریر کیچیح قیزی آپاریب آژ سوسوز بیر چؤلون اورتاسینا اؤتوره لَر. قیزین ایکی اَلی اولور بیر باشی آممادا ایش –، ایش دن گئشمیشدی.تَح باشینا داغ داش دا اؤز شانسینا آغلیردی کی بیردن بیره گؤزونه بیر آخچاسیچانی دَیدی. گؤردو آغزیندا بیرقیزیل

گئتدی و گیردی بیر داشین آلتینا. دینمز دَبَشمز دوردی باخدی سیچانا و گؤردو کی ائله دال با دال قیزیل دی کی سیچان بیر دلیح

د ن چیخاردیب گتیریری. قیز اورانی بلله دی و داش گوجونه بیله سین قووالادی. سورا یووانی سؤکوب گؤردو کی یئر آلتیندا بؤیوک بیر لَغیم واردی و نئچه خوم قیزیل گوموش. قیز گؤردی ائله بیر آللاهی وئریب دی و بو ایش ده بیر مصلحت واریمیش. اوقیزیل لاردان بیر آزینی گؤتورن نن سورا او لَغیمین اوستون اؤرتوب گیزله دیری و دوشور یولا. آزگئدیر چوخ گئدیر چاتیر بیر کنده.

آیاق دان ائله دوشموشدو کی قاباغینا گلن بیر ائوین قاپی سین چالیب گیریر ائوه . ائو بیه سی اونوائوه آلیب یئدیدیر ایچیدیر و اَلین نن گلن محبتی اسیرگه میر. قیز دینجه لیب اؤزون تاپانان سورا دئییر:

" من بیر تاجیر قیزی یام کی حرامی لر منی اوغورلاییب اؤز ائل اوبام نان اوزاق دوشسه م ده ، اونلارین اَلین نن بیر تَهَر قویوب قاشمیشام . آمما اؤزوم نن آللاهین آراسیندا بیر آند ایشمیشه م کی اگر جانیمی قورتارا بولسه م ائله بو چؤل بیابااندا بیر بؤیوک کَروانسارا سالدیرام کی هر هانسی موسافیربو یول دان گئتسه بیر نئچه گون بوردا قوناغ اولا ."

قیز سورا یول اوستونده کی باغی گؤرسه دیر و دئییر او کیمین دی ساتسین منه کی اوردا ائله باشلی یاخ بیر کَروانسارا دوزه ل دَخ . ائو بیه سی نین خانیمی دئییر اوباغ بیزیم دی آمما اون قیزیلا ایستی ییب لر ساتما میشیخ. سن آلسان گرَح اون بیر قیزیل وئره سن . قیز دئییر قبول دی و صاباحی کت خودانین ائوینده کاغاذ یازدیریب ایمضالادیللارو باغ، قیزین اولور.

قیزین کی آدی " مارال " ایدی گئدیر شَهَره و اوستا بیر معمار تاپیری. معمار باشلیر ایشینه و بیر ایل تامام اورا بنّا فهله تؤکوب گؤز قاماشدیران بیر عیمارت و کَروانسارا دوزه لدیر. قیز دا

هردن گئدیری گیزلت دی خزانه نی بالا- بالا داشی یبر اورا و چوخ چَحمیر کی نؤکر کیفلت و خدمه توتوب شؤهرَتی بیر مَلَکه کیمی هر یانا یاییلیر.

گلیب اوردا دوشه ن موسافیر لر اونون سخاوت و دم دسگاهینی نین تعریفینی دیللره سالیرلار و خبر چاتیر شاه عاباسین قولاغینا . شاه بو ایشه مات قالیب وزیره دئییر کی تئز لی نن تاجیر قیلیغیندا یولا دوشوب اورانی یاخین نان گؤرمه لی ییخ . شاهی نان وزیر بیر نئچه گون یول گئدَن نن سورا آخیردا چاتیللار اورا و نؤکر لر اونلاری گؤرمَح همی آتدارینی آلیب باغلیللار سرطؤوله یه و اونلارا صفالی بیر حوجره وئریللر .شاهین نان وزیرین آغزی بو شوکَت جلالا آچیخ قالیب چیخیللار کروانسارانین باغچاسینا کی گزیب دولاشماخ ماهانی سی نان بلکه بو عیمارت و کَروانسارانین صاحابین نان خبر توتالار. دئمه گینه ائله بو واختا مارال دا اوتورسون کوله فیرنگی ده و اونلاری گؤروب تانی سین .

شاهینان وزیر آلتی یئددی گون اوردا قالیب یئیب ایشسه لرده آنجاخ بولوللَر بورا مارال آددی بیر تاجیر خانیمین دی.

آممـا مـارال قیـزین دا اوننـارا بیـر نخشـه سـی واردی و بیـر گـون کـی باخچـادا گزیـب دولاشیردیلاربوتون نؤکر کیفلت و خدمه یه دئییر کی گؤزدن ایتسین نر. بو هاندا شاهیننان وزیر گؤرول لر کی عیمارت دن بیر قددی قلافَت لی خانیم کی اوزون ده بیرروبنده واردی چیخدی ائشی یه و کیمی سس له دی هئش کس دن سس چیخمادی. شاه آننادی کی بو اولا اولمویا ائله مارال خانیمین اؤزودی. گئشدی قاباغا ودئدی :

" بویون ائله صوب دن دی بونار یوخ دولار. اَمریز اولسا بویورون !"

مارال کی مخصوصَن سسین اَزیب بوزوردی نازینان دئدی :

" سیزه زحمت وئره م مه رم . هاردا اولسا لار ایندی تاپیلیب گله ل لر . گئدیردیم باغچانین دیبینده کی مخصوص حاماما و ایستیردیم کوله فیرنگی دن منیم بو خچامی گتیره لر."

شاه کی گؤرور ائله بوننان یاخچی بیر فورصت اولماز تا مارال خانیمی آرتیخ تانی یا تئز دئییر :

" به یه من اؤلموشم خانیم . سیز بویورون من هَمَن گتدیم . "

حاماما یئتیر ها یئتیرده شاه سوروشور:

" دونیانی گزیب دولانسام دا ایندی یه جان بو قَدَر حئیران قالمامیشدیم. هرگون بوردا شاهانه ضییافت واردی و هئش کیم نن ده پول آلمی سیز. هامی یادا حؤرمت احتیرام اولور. تاجیر باشی نان بیر ناخیرچی یا دا بیرگؤزون نن باخیلیر و هئش کیمه فرق قویولمور. کاش کی منه بو ایشین سیررین دییه ردیز!"

قیز حاماما گیرهاگیرده بوخچاسینی شاهدان آلیب اوزون ده کی روبنده نی آچیر. شاه باخان دا گؤرور کی بونوبیر یئردن تانیرو ایستیرآغزین آچا دانیشا کی قیز دئییر :

" ایندی کی منیم یئر بوخچامی حاماما جان گتیریب سن دئه گؤروب منی آلیر سان یا یوخ ؟ "

شاه بیردن قیزی تانیر وگؤرور بَح بارا قویوب دی آمما قیزدا گئشمه لی قیز دَیی .

شاه عاباس کی بو گؤزل لیح و شان شؤهرته مات قالمیشدی دئییر : " آلماخ ندی قیز. سن منیم جان داماریم سان و بوندان بئله قصرین ملکه سی."

بئله لی نن مارال قیز،شاهین خانیمی اولوری وبودی کی دییه للر آللاه وئرسه ده اوزون گؤرمه آلسادا !

****

خوی روایتی : 56/10/6

روایت ائده ن : رحمتلی آنام علویه خانیم

آوچی احمد

گون لرین بیرینده آوچی بیر اوغلان واریدی آدی احمد. احمد گون ده چیخاردا آوا و ویردیغی شیکار لاری ائوه گتیریب، آناسی ساتدیغین ساتاردی قالانین داپیشیریب دوشوره ردی. بیر گون آوچی احمد داغلاردا بیر اووو قاوالیردی کی بیر تولانین اینیلتی سی اونی دایاندیردی و یاخینا گئدَنده گؤردی کی بَح یارالی دی. آوچی احمد ایش گوجونو بوراخیب اوتولانی گتیریر ائوه و باشلیر یاراسین باغلاماغا . سونکی گون گینه آوچی احمد چیخیر شیکارا آمما هله شیکار ویرمامیش بیرکؤرپه پیشیح گؤرور کی ائله اونون دؤوره سین ده ویرنیخیر و بیله سین نن اَل چَحمیر. پیشی یه باخیب اوره یی یانیر و گینه بیر اوو ویرمامیش قئییدیر ائوه . آناسی کی گؤرور آوچی احمد ین ایشی اولوب اَلی بوش ائوه گلمَح و واختینی ایت پیشی نن گئچیتمَح حیس له نیر و دئییر :" صاباحی هاردان اولمالی دی بیر اوو ووروب گلمه لی سن کی یئمه یه هئش زاد یوخوموزدی!"

آوچی احمد سحری تئزدن یولا دوشوب داغ داشی اوو دالیجا آت ویریب اوس چیخیردی کی بیر گؤل گؤروب بئش اون اؤرَدَح ویریر. سورا گئدیر اوننارى سودان چیخارداکی گؤزو دَییر بیر ایلانا کی بیر فَجیر آز قالیر اونی دیده له سین . ایلانی قورتارانمیر آمما اونون بالاسینی گؤتوروب سالیر توربایا و ویردیغی اؤردَح لری نن برابر گتیریر ائوه .

گون لر ساویشدیقجا او ایلان بؤیویوری تاکی بیر گون دیل آچیب احمده دئییر :" من ایلان لار سولطانی نین نوه سی یَم و بوردا قالماغیم داها مصلحت دَیی. دده می اَل دن وئرسَم ده بابام منی ایندی ایلیم – ایلیم آختاریر. منی یئتیر اوناآمما دئسه کی نه پاداش ایستیرسن دئه گینه هئش زاد. آخیردا گؤردون کی چوخ ایصرار ائلیر فقط دئه او اَلین ده کی یاقوت اوزویی."

آوچی احمد ایلانی آپاریر او یئره کی او دئییری و ایچری گیرینجه گؤرورکی یئردن گؤی دن ایلان دی کی قئینیر.

نئچه داش قاپی اوزونه آچیلاننان سوراگیریر بیر قصره کی گؤرور اژدها بویوندا ایلان لاروار و قیزیل بیر تخت اوستون ده شاهمار بیر ایلان کی باشی ایلان دی و بدِنی آدام کیمی . سولطان ،نوه سی نی ساغ سالیم گؤروب بوله سینی قوجاخلیری و آوچی احمد ه دئییر :

" سنین بو یاخچی لیغین یاددان چیخاتماغ اولماز. دونیا مالین دان نه ایسته سن ایسته کی سنه یو خ دئمی یه جه یه م! "

آوچی احمد هئش نه ایسته میر و دوزه لیر یولا گئتسین کی سولطان دئییر :

" بوردان اَلی بوش گئت مه ییین ایلان لار دونیاسینا بیر بؤیوح توهین دی. آرزون نَدی دئه کی سن نن هئش زاد اسیرگه می یه جه یه م ."

آخیردا آوچی احمد دئییر : " منه هئش نه لازیم دَیی . وئرسن اگر او بارماغیندا کی اوزویو وئر کی یادیگار ساخلی ییم ! "

ایلان لار سولطانی بیر آن دوروخوب باخسادا ، اوزویونو چیخاردیب وئریر اونا و دئییر :

" سن منیم لاپ جان داماریم نان یاپیشدین . آممـا حلالین اولسون . فغط صاحاب اول کی هئش واخ اؤزگه اَلینه گئشمه سین . بو جادو اوزوح دی و گؤیلون دن نه گئشسه ، اونو اؤپوپ گؤزون اوسته قویماخ همی سنه ظاهیر اولاجاخ دی. "

آوچی احمد یورقون آزقین گلیردی کی یئتیردی بیر بولاغا و اَل اوزون یویاندا قلبین دن گئشدی کی کاش بو لحظه ائوده اولاردی. بو اوزدن ده اوزویو اؤپوپ گؤزو اوستونه قویماخ همی اؤزون ائوده گؤرور. گئجه نی نئینیر یوخوسو گلمیر و فیکیری گئدیر شاهین قیزی" شهزاده ناهید" ین یانینا . سحر کی اولور یئییب ایچَن نن سورا آناسی نا دئییر :

" قدیم نن دئییبلر کی اؤلمَح اؤلمَح دی خیریلـداماخ نـه دی. دوزی چـوخ دان دی کـی منـیم گؤزوم شاهین قیزینـدادی و نئینی رَم اونون عشقین باشـیم نـان آتـانمیرام.بویون گـرح دوروب گئده سن ائلچی کی گؤرَح باشیمیزا نه گلیر ."

آناسی گؤرور ائله بیر احمدین باشینا هاوازاد گلیب و دئییر :

" آنان ملر قالسین بالا ، ائله بیر سئفئه زاد اولوبسان منیم خبریم یوخ دی هن ؟ سحرین گـؤزون نن دوروبسان ائله بونی منه دییه سن ؟ "

آوچی احمدین آناسی چوخ دئسه ده آز ائشیدیر و آخیردا گؤرور کی او دییه نه باخماسا اَلین نن قورتولمویاجاخ دی.

او دی کی دوز گئدیر شاهین قاپی سینا و اوتورور ائلچی داشی نین اوستون ده . هاننان گئژدن اونی آپاریللار شاهین یانینا و ائشیدیر کی قیزی شازدایا ائلچی گلیب دی. بو فیکیـری نـن کـی دلی زاد اولوب دی تاپشیریر بوله سینه بئش اون چؤرَح وئریب یولا سالالار.

احمدین آناسی شیلدیریم ویرا – ویرا گیریر ائوه و احمد حال احوالی بولن نن سورا دئییر :

" صاباح سحری تئزدن دوروب گینه گئده جه سن ائلچی . آمما بو دَفه آغیر لیغـین جـا قیزیـل وئرسه لرده قویوب گلمی یه جه سن . دییه جه سن فغط شرطیزی دئیین ؟"

صاباحی شاها خبر وئریللر کـی او دونـن کـی آرواد گینـه گلیـب دی و نئنـی ریـح ده قویـوب گئتمیر . شاه دئییر:

" ائله بیر اونون عَغلی کی قاچیب هئش بلکه اَجَلـی ده آزیـب دی . بویونـو ده قویـون گلسـین ایچری آمما صاباح دا بئله ائله سه، دینمز دانیشماز باشین وئرین جلّاداَلینه."

پادشاه ،احمدین آناسی نی کی دیندیریر و گؤرور اوغلونون زورونان دوروب گلیب دی دئییر:

" منیم هئش سؤزوم یوخ . آمما من قیزیما اونا وئررہ م کی یئتمیش یئددی دوہ سی اولا و دولرین دہ یوکو و اوزَنگی سی قیزیل . هازامان سنین اوغلون بونناری جورلولو یه بولدی، اونودا گؤتو گل ائلچی کی آیری بیر شَط لریم دہ اولاجاخ دی!"

احمدین آناسی ائوہ گلیب و شاهین بوتون دئدیح لرین اوغلونا دییه ن نن سورا ، احمد دئییر :

" پس گئجه نی تئز گئت یات کی سحری دوہ لر ین سسی، سنی بیردن بئخاب ائله ر و ایسته میرَم آخشاماجان گیج اولاسان. "

احمدین آناسی باشینی تووللویوب دئییر :

"پس سن دہ گئت یات کی بلکه بوننارین هامیسین یوخودا گؤرہ سن ."

صاباح گون چیخار چیخماز ،دوہ لرین سسی آروادی آییدیب دورور باخا گؤرہ نه خبر کی گؤرور بئش کوچه دال با دال دوہ دی کی دوروب دی. گؤزلرینه اینانمیر آممما جَماتین هویوخا – هویوخا قاپی یا ییغیشماسی ائله بیل کی یاتمیشدی بیرده اونی اویادیر.

گئدیر اوغلونا آییدا کی گؤرور اوغلو شاهانه بیر لیباسی نان اوتوروب سوفره باشیندا و اونی گؤزلور. سور ادا اونا زرباف بیر دون وئریب دئیی دو حاظیر لان کی قیزیل بیر سینه ریز ده وار کی تا خا جاسان بوینان.

بوردایدی کی ائله احمدین آناسی آننیر کی اوغلو ائله اونی عبث یئره شاه قاپی سینا ائلچی یوللامیر و بو ایش ده بیر سیر وار کی او هله بولمور .

هله اوننا ر ائودن چیخمامیش خبر چاتیر شاهین قولاغینا و اودا بو ایشه حئیران قالیر . تاکی دئییللر اوننار قصرین قاپی سین دادیلار و اوتوروب لار ائلچی داشی نین اوستون ده .

شاه تئز چیخیر قصرین ائشی یینه و گؤرور کی اوهرنه ایستی یبب هامیسی قاپیسیندا حاضیردی. شاهین امری نن قصرین قاپی لاری تاغ باتاغ آچیلیب دوه لرین یوح لرینی بوشالدیللار کی گؤرور ائله هامیسی قیزیل جواهرات دی و او دییه ن کیمی اوزَنگ لری قیزیل دان .

شاهین گؤزلری گولوری و گئچیر مئهمانخانی یا . سورا اوزون توتور اوغلانا و دئییر :

" سؤزوم نن قاچان دَ یی ره م . "ناهید" قیزیم سنین دی آمما من ده کی قیزیمی گؤتوروب ائله بئله سینه سنه وئره نمه رم ؟گرح شهزاده نین شَنینه لاییق بیر عیمارتین ده اولا کی من ده دوس دوشمن یانیندا خاراب اولمویام."

آوچی احمد دئییر :

" منیم قصریم حاضیردی و کوله فیرنگی یه چیخیب گون باتانا باخساز گؤره جَح سیز او گون کیمی ایشیلدیری. "

شاه چیخیر کوله فیرنگی یه و دوربون نن باخاندا گؤرور، نئجه کی اودئییری ائله اوجوردی.قصرین بیر کرپیشی قیزیل دی بیر کرپیشی گوموش. "

شاه دا سؤزون نن دؤنمور و گئدیب اورانی یاخین نان گؤره ن نن سورا اونارا بؤیوح بیر توی توتور.

گون نر شیرین نی نن گلیب گئچیر دیلر کی بیر گون " شوش قلاخ دئو " ین خبری اولورکی ایلان لار سولطانی نین جادو اوزویی آوچی احمدین بارماغیندا دی. او کی یوز ایل دن چوخ اودی او اوزویون دالسیندا یدی تئز سئحیر ائلی یبب دوشور بیر "کوف قَری" سی نین قیلیغینا .شیرین دیللی و خوش گئییم نی بیر قَری کی اووج –اووج قیزیل خدمه لره وئرمه یی نن بیر باهانان اؤزون یئتیریر شهزاده ناهیدین یانینا. سورا تاس آتیب بیر فال توتانان سورا دئییر :

" هئش بولورسن کی خانلار خانی احمدخان اوزویون سن نن چوخ ایستیر ؟"

مارال خانیم بَح دن گولوب دئییر:

" سن اوجور شئی لردن اؤتور فیکرین خاراب ائله مه . من او ناجان دئسه م وئرر هاردا قالسین کی بیر اوزوح ! اینانمی سان اگر صاباح بو واخ گه گؤرکی اوزوح من ده یا یوخ !"

گئجه یاریسی ایدی کی ناهیدی نن احمد شیرین – شیرین دئییب گولوردولر کی بیردن شَهزاده اونون اوزویون ایستیر.

آوچی احمد ده تئز اَل آتیب اوزویو ن چیخاردیر و ئریر اونا. آممـا اوزویو وئرنده بَح بَح تاپشیریرکی فیکر ائله بو اوزوح منیم جانیم دی و هئش واخ اونی بارماغین نان چیخاردیب اؤزگه اَلینه وئرمه .

کوف قری سی صاباحی ائله دوز وَختینده اؤزون یئتیریرقصره و اوزویو ناهیدین بارماغیندا گؤرمَح همی سَوینجَح دن آزقالیر چیچه یی چاتی یا. کوف قری سی دئییر :

" قیزیم ،سن دییه ن لاپ دوزوموش. دونن دئمه من سَهو ائله می شه م و تاسین یازی لارین دوز اوخومامیشام . گلمیشدیم ائله دییه م کی او سنی جانین نان دا چوخ ایستیر و لازیم دَیی کی اوزویو بیرده ایستی یه سن . فَغط منیم ده دونیادا بیر آروزوم وار اودا بوکی عؤمروم ده بیر دفه ده اولمالی دی الیم دَیه او اوزویه کی ناهید اوزویو بارماغیننان چیخاتماخ همی قَری الین نن توتوب آلیری و بیر گؤز آچیب یومونجا قصر،یئرلی کؤک لی توزدومان ایچینده گؤیه قالخیر.

آوچی احمد کی آخشام اوستی ائوه دؤنوردی گؤردو هر یان چؤل لو بیاباندی و قصردن خبر یوخ دی. فیکیر ده یدی کی گؤردو دئولر یوردوندا بیر زاد ایشیلدیر و دیقّت ائلی ین ده گؤردو اؤز ائوی دی.اورادا ائله بیر یئر ایدی کی قوش گئتسه یدی قانادسالاردی آت گئتسه

یدی دیرناق. چوخ دوشونسه ده گؤردو عغلی بیر یئره چاتمیر و باشینا هر کول اَ لَن سه ده ائله اؤزی اَلی ییب و اؤز اؤزونه دئدی :

" یئددی ده باشا دوشمویه ن یئتمیش ده ده باشا دوشمَز. من نییه گرَح ایلان لار سولطانی نین سؤزون قوربته سالاردیم و اوزویو وئه ره یدیم شهزادی یه ؟ ائرمنی لر ائله یاخچی دئییب لر کی کاش موسَلمانین سونکی عَقلی بیز ده اولایدی!"

آوچی احمدین فیکری گئتمیشدی ناهید خانیمین یانینا و احساس ائلیردی کی کیشی لیح ده بیر حقّی یوخ دی. اودی کی اوتدوغو یئرده اوتدی گؤره نئینه مه لی دی.

آمما ایندی ائشیدَح ناهید خانیم نان کی گؤزونون قاباغیندا او کوف قری سی بیر قورخولی دئوه چؤندی و اونون اوزونه گولمَح همی آزقالدی باغری چاتدی یا . دئو کی گوله – گوله اَسنیردی گؤردو یوخوسو گلیر و گئتدی یاتدی. بو آرادا ایت پیشیح کی هر زاد دان خبر دار ایدیلار ناهید خانیمین یانینا گلیب دئدی لر:

" هئش قَم یئمه ! بیزیم شانسی میز اوردا کسیب کی دئو شیرین یوخودادی. دئولرین ده یوخوسودا آغیر اولار . اونا گؤره ده یاتاندا اوزویو قویوب آغزینا یاتیب کی بیردن گئدیب اونی بارماغین نان چیخاتمی یاسان . آممابیزیم ده بیر نَخشه میز وار . "

پیشیح قویروغون سیرکی یه بولور و دئوین بورنونا سوخاندا ، دئو بَتَر دَن آسقیریب اوزوح آتدانیر ائشی یه . ایت ده آتدانیب اوزویو گؤی ده توتور و وئریرناهید خانیما کی اؤپوپ گؤزی اوسته قویماغی نان دئوین اوت آلیب کول اولماسی نان قصرین اؤز یئرینه بیرده قئییتمه یین، قلبین ده نیّت توتا.

ناهید خانیم دا بو ایشی گؤرمَح همی، گینه توزدومان قالخیر و بیر گؤز یوموب آچانا دئوین کول اولماسین گؤرور و قصرین گینه اؤز یئرینه قئییت مه سین. آممـا هله یئرین نـن گؤیون

آراسیندایدیلار کی ایتی نن پیشی یین گؤیلون دن شوخلوخ گئچیر و اوزویو آتیب توتوب اویناديللار کی بیر ده ن اوزوح اَل لرین نن قورتولوب دوشور دریایا و دریایا دوشمَح همی ناقفا بیر بالیخ اونی اودوری.

آوچی احمد کی فیکیرده یدی گؤرور قصر، گؤی ده اوچا اوچا گلیری و بوتون چؤللی بییابان باشلیر دؤنور باغلارا و چیمَن نَره . قصرین ایچینه گئدیب شَهزاده ناهیدی ساغ سالیم گؤرَن کیمی اور یی یئرینه گلیر و اونون آغلاماماخ دان آویداننان سورا، ایتی نن پیشی یی سؤزه توتوب هر زادی آننیر ودئییر:

" قَم یئمی یین کی اونو ندا چاره سی واردی!"

سَحَر کی اولور آوچی احمد ایتی نن پیشی یی ده گؤتوروب گئدیر دریانین کنارینا و بوتون بالیخ چی لارادئییر کی هر ناقفا بالیغا بیر قیزیل وئره جَح دی. بالیخ چی لار دا کی هامیسی اونی تانیردیلار قاییخ گمی لری گؤتوروب گئدیللر تور آتیب ناقفا بالیخ توتماغا . بو اوزدن ده هر ه اؤز توتدوغی بالیغی گتیریر ساحیله و هر بالیغا بیر قیزیل آلیب گینه گئدیر بیر آیریسین توتا. ایت ده کی ائله یئددی آغاش دان اوزویون ای یین آننادی بالیخ لاری ایی لی یه ایی لی قاباغا گئدیردی. تاکی بالیخ لارین بیرین بللی ییب احمده گؤرسَت مَح همی ، احمد باشلیر اونون قارنین سؤکوب ایچ آلاتین ائشی یه تؤهمه یه و بیردن بیر ه گؤزوی ساتاشیر اوزویه و اونی تاپماخ همی ائله بیل کی دونیانی اونا وئریللر.

ایتی نن پیشیح ده تئز قاچیب شهزاده ناهیده موشتولوخ وئریل لر و او دا سَوینجَح ، آوچی احمد ین قاباغینا چیخیب اونو چکیر باغرینا.

آللاه سیزین ده مورادیزی وئرسین نئجه کی اونارین مورادین وئردی.

خوی روایتی – 55 /11/9 روایت ائده ن : رحمتلی آنام علویه خانیم

زیرناچی

بیر گون وارایدی بیر گون یوخ ایدی .گون لرین بیرینده زیرناچی بیر کیشی وار ایدی .زیرنا چالان دیشی دوشموشدی و کاسیب لیخ بوله سینه بَح زور وئریردی .سالدی چیخدی گؤردی اؤلمه سی فالماسین نان یاخچی دی .قوللارینی بوش بئکار توولویوب قره گون نن اَل لَش مَح بوله سین یورموشدی .باشینا ویریر کی گئده شاهین یانینا . شاه قاپی سیندا نؤکرلر اونو گؤروب قووورلار .آممما او اَل لَرین نن قورتولوب قاپینی وئریر تَپی یه .شاه سوروشور : " بو های کوو نَدی دوشوب ؟ "دئییللر : " آجین بیری گلیب دئییر شا ها سؤزوم وار!"شاه دئییر : " اوسسون . قویون گلسین گؤروم سؤزونون آدی نَدی ."زیر ناچی ایچه ری گیریب دئییر : " بو بیر سؤزدی کی فقط گَرَح اؤز قولاغیزا دییه م ." سورا باشلیر آغزین نان چیخانی شاها دئمه یه واونی بیر یوللوق یویوب آریتداماغا . شاه گؤرور بو هرکس دی جانین نان دویوب دی آممما او قَدَر ده آنناغی وارکی بو سؤزلری اوجادان دئمه دی و منیم حؤرمتی می اؤزگه لر یانیندا سیندیر مادی . اونا گؤره امر ائلیر کی اونا بیر توربا قیزیل وئریب عیز زَت اِحتیرامی نان یولا سالالار ." وزیرین کی بو ایشه آغزی آچیخ قالمیشدی اؤزون یئتیریر زیرناچی یا و دئییر : "سن شاها نه دئدین کی اونا او قَدَر خوش گلدی و بو قَدَر سنه انعام وئردی؟ " زیرناچی دئدی : " دییه رم آممما بو ایشین بیر آز خرجی وار .سنه باخاربیر توربا قیزیلا . " وزیر دییه ر اوسسون قبول دی.زیرناچی دییه ر : " قدیم لر من شا هین زیرنا مَعَللی می یدیم کی اونا هر زادی اؤرگت میشدیم فقط قالمیشدی بیر پوفی کی اونی دئدیم . " وزیر اَل چَح مَه دی و دئدی هوهمان گَرَح منه ده اؤرگه ده سن . زیرناچی نئچه موددَت وزیره قوناغ اولوب بوتون هاوالاری اونا اؤرگه دَر .

گون او گون اولار کی بیر گون شاه ،وزیری نن چیخار شیکارا .شاهلار آییغ اولا للار و گؤره رکی بیرشئی اونون پالتارینی بَح شیشیدیب دی . سوروشار : " نه دی او کئف ده دیح دوروب شیشیب دی ." وزیر دییه ر : "قربان ائله سیزین کینه تای بیر شئی دی . " شاه تَعَججوب ائلی ییب دییه ر : " چیخات گؤروم نئجه بیر شئی دی . " شاه گؤره ر بیر اوزون زیرنادی و دییه ر :" حتمَن کی گتیریب سن چالاسان ! پس چال گؤروم نه جور چالیرسان . " وزیر باشلار سن به یه نن بیر گووه ح هاواسی چالماغا و بوتون نؤکر لر دوشه للر اویناماغا . شاه بوله رکی اولا اولمویابو ایش حیکمت سیز دَ یی . سورا باشلار وزیری سوحمه یه و اودا اولوب گئچن لری آنتادار . شاه شیکار دان واز گئچیب دستور وئره ر هاممی قئییتسین قصره . سورا بیرین یوللار زیرناچی نین دالیجا و او قصره گلینجه امر ائله ر کی وزیری نن زیرناچی ، لیباس لارین چیخاردیب بیر بیری لری نن دَییشه لر . سورا شاه اوزونی وزیره توتوب دییه ر : " بو گون نن سن قصرین زیرناچی سی سان و زیر ناچی دا بو هوش باشی نان منیم وزیریم ." بئله لی یه نن ناغیل قورتولار آمما او هارا کی بیر زادی گؤره سن او هارا کی ائشیده سن .

خوی روایتی - 52/2/24

خانیمین اویناشی

گونلرین بیرینده لاپ قدیم لر، گؤزل بیر اوغلان وار ایدی کی بیر ائو ده نؤکر ایدی . او ائوین آروادی اونا گؤز وئریردی ایشیق وئرمیردی و هؤهمان ایستیردی کی اونو اَله گئچیتسین . اوغلانین گؤزل لی یی و قد قامتی، اونو باشدان ائله میشدی و بوتون فیکری ذیکری اویودی. نئچه یول اونا یاخین گئتسه ده اوغلان اونا هئچ اوز وئرمه میشدی . آرواد نه علاج ائله دی گؤردو بو ایش اولان ایش دَیی . نئینه سین نئینه مه سین بیر نامه یازیب وئریر اوغلانا و دئییرکی بونو آپار باغدا کی معمارا. یولون چوخون گئتمیشدی کی گؤزو ساتاشیربیرفالچی یا و گئدیر کی فالینا باخدیرسین . فالچی تاس آتیب کیتاب آچانان سورا دئییر:" حلال سوت اَممیش آدام دوز یئیب دوزدان سیندیرانماز. سنین ده ذاتی سوتون پاه دی و خییانتی نن آران باران یوخ دی . آمما بولمورَم منه نییه آگه اولوب کی هاردا توی گؤردون دوروب باخاسان . "

اوغلان باش آلیب گئدیر آمما باغا یئترمه میش ، توی دویون سسی گلیر. فالچی نین سؤزو یادینا دوشوب بیرآز دایانیر کی گؤره نه خیر دی. توی آدامالاری یول اوسته گووَح گئدیردیلرواوغلانین دا دا آغزی آخمیشدی قیزگلینه . قَراننیخ دوشموشدو کی گؤردو دا گئتمه سی نین فایداسی یوخ دی و ایندی یه جان دا ایش تعطیل اولوب معمار گئدیب ائو ائشی ینه . تصمیم توتور صاباح گئدیب نامه نی وئره کی بیردن بیره راس گلیر اربابا . ارباب دئییر گئجه نین بوواختی بوردا نئینیرسن کی اوغلان نامه نی گؤرسه دیرو دئییر ، یول دا بؤیوح توی چالیندی و مَتَل اولدوم . گؤردو م ایندی معمار باشی دا ایشی یاتیدار و گئتمه دیم. ارباب کی نئچه واخت ایدی آروادیننان شَح لی دی نامه نی آچیب اوخویان دا گؤرور آروادی معمار باشی یا تافشیریپ کی هرکس بونامه نی گتیرسه اونو دیری دیری عیمارَتین خیم لارین دا

قویلا. کیشی نی فیکیر گؤتوردی و آننادی بو ایش ده بیر ایش وار. اوغلانا دئدی:" سن بو گئجه ائوه گلمه وگئت زمی ده کی کولوغا . من بو گئجه اورا گلمی یه جه یَم. یئییب ایشمح زاد دا هرزاد اوردا واردی وصاباح قئییدَرسن ."

ارباب دا گیزلین ائوه قئییدیب میسدی بیر طرفه گؤره نه خبر دی . قَرانیخ دوشن ده گؤرَرکی آروادی بوتون نؤکر کیفلَت دَری مورخَص ائله دی و اونناردا ن ایسته دی سحره جان قیش دامینا گئدیب بو طرف لره دولانماسیننار. سورا آروادی یوز قلم نن بِزه نیب گؤزون تیح دی قاپی یا و تیقیلتی گلن کیمی قاپینی آشدی. ارباب گؤردی معمار باشی دی وخانیمی نان برابر اوتاغینا گیردیلر. هَره هیرنالاری تَزه باشلامیشدی کی بیردن بیره آرواد آننادی نؤکر باغا گئتمی ییب و تعججوب لندی. معمار باشی دئدی:" گؤره سن آغزی هارا آخیب دا. سحر اولجاخ بیرده یوللا کی خیم سهل دی من اونو دووواردا قویلارام . داش اولوم باشینا کی جواهیر ندی بولمور. سنین کیمی گؤزل دن کیم گئشسه بول کی عَغلی آزیب. "

ارباب گؤردو سس سالیب اؤزو نو رَذیل ائله مه یه گلمز. سسینی چیخاتمی ییب بوتون قاپ باجانی باغلادی و ائوی اوتا چَحدی. چیغیر باغیر سالسالاردافریادداری بیر یانا چاتمادی و آخیردا دام دام آچوب قالدیلار آلتین دا. بو سیر دان هئش کیمین خبری اولمادی آمماارباب کی سونسوز اودی نؤکری اؤزونه اوولاد ائله دی.اودی کی بالالار آدام گرَح اؤزونو ایکی یئرده ساخلی یا ، بیر آجیی یاندا بیر گیجی یَن ده . *

---

* روایت یئری : خوی . روایت تاریخی : مهرآیی 1370. ناغیلی دییه ن : رحمتلی آنام علویه خانیم

سوت گؤلی

آللاه هامینی یامان گؤزدن قوروسون وهئش کیمین دیرناغینا داش دَیمه سین . گونلرین بیرین ده " اَسو ، قسو " آدین دا ایکی قارداش واریدی . بونلاری اکیب دوغان یوخودی وهامی دئیه ردی کی اونلار حامیله بیرآغاج دان دوغولوبلار. بیر آغاش کی اوننارى دوغمامیش ، ایشیغی هریئره دوشوردی . قوجالار دییه ردیلر بو آغاجی ملیک ممَد اؤزونن ایشیخلی دونیادان گتیرمیشدی واُسونان قسو نو دوغانلان سورا، اؤزایشیقی نان اَلوولانیب یانمیشدی. آممآ او آغاجین کول لرین نن ایکی قارقا قانات آچیب اَسو نان قسویا ایکی اَمزیح وئرمیشدیلر. او اَمزیح لردن سوت داشیردی و اَسو نان قَسو او ننارى یئییب بؤیوردولر. تا کی ویردی آرا قاریشتی مسسَب ایتدی و جنگ ده ایتگین گئتدیلر. آممآ سیزه دئییم اَسوقسودان کی اوننارائواوجاخ دان اوزاخ دوشوب بؤیوب بوی آتینجا بوتون فیکیر لری سوت گؤلون دَیْدی وآددارى چکیلَن آممآ هئش کیمین گؤرمه دی یی قیزیل آلمادا.

تاکی بیرگون یوللارى دو شورآغ قالا آدین دا بیر شَهَره و بیرین نارینا کاباب ایی دَییر. گؤیول لرینه کاباب دوشوب گیریللَر توکانا . یئییب ایچن نن سورا اَل آتیللار جیب لرینه کی گؤروللَر پول لارى یوخ دی. کاباب چی یا حال قضیه نی دئیللرو کاباب چی دئییرعیبی یوخ دی فَغَط یولوز دوشسه دریایا منه بیر بالیخ توتوب گتیرین . اَسو نان قسو دریانین یولون توتوب گئدیلرونئچه گون اوردا بالیخ چی لاراکؤمَح لیح ائلی یَن نَن سورا ، تور آتیب بیر بالیخ توتدولار. بالیغی توتماخ همی ده کاباپچی یاددارینا دوشوب گئتدیلرآغ قالی یا . کاباپچی بالیغی اوننارداان آلیب آپاردی ائوه. ائوین خانیمی بالیغی کسیب ایچین تمیزلی ین ده ، قارنین دا بیرزومرود

اوزوح گؤردی. اوزو یو اَری گؤروب اَله آلماخ همی دئدی بواولا اولمویا شاهین اوزویو دی. کاباب چی اوزویو شاها آپاریب موشتولوخ ایسته دی. شاه اوزویه باخماخ همی گؤردو اؤزاوزویو دی واونا بیر کیسه قیزیل وئردی . سورا دئدی اسو قسو نو تاپیپ تئز گتیرَرسن بورا. کاباب چی قصردن چیخیب دوشدی شَهرین جانینا کی بلکه اوننارى تاپا . هریئری اَلَح وَلَح ائله دی آمما اوننارداں بیر خبر توتانمادی . نئینه سین نئینه مه سین چیخدی گئتدی ساحیله کی بلکه بالیخ چی لاردان خبراولا . آمما بویون اوننارى هئش کیم گؤرمه میشدی. کاباب چی بیر نئچه گون اوننارى اختاننان سورا قئییتدی آغ قالی یا و گؤردو جماعات سئل کیمی دوشوب لر یولاو گئدیللر مئیدانا . قرارا ایدی ایکی نفرین باشی وورولاکی دا هئش کیم بیرده حورشت ائلیی ییب شاهین باغینا یاخین لاشمی یا . دئمه اوننار یورقونلوخ دان بیر باغا دوشوب ایسته میسدیلر بیر آغاش کؤلگه سین ده دینجه له لر کی ، گؤزلری ساتاشیرسوت گؤلونه و باشلیللار چیم مه یه . سوت گؤلون ده چیمه ن نن سورا باغ دا کی قیزیل آلمالاری گؤروب بیر نئچه سین دریللَر . شاهین قولام لاری دا اوننارا گؤز قویوب باغ دان چیخماخ همی توتوللار.

کاباب چی مئیدانا گئدیب نظر سالماخ همی گؤردو کی بوننار اَسو نان قَسو دولار و تئز قاشدی کی شاها خبر وئرسین. شاهین دستورونان اوننارى قصره آپاریب و بوله لرینه چوخ حورمت ائله دیلر. اَسو قَسو کی بو وضعیت دن گیجه لمیشدیلر شاهی گؤرمح همی تعظیم ائلی ییب اؤز سرنیویش لرینی دئدیلر. شاه دئدی بو ایش ده آللاهین بیر مصلحتی واریدی وبالیغین قارنیین داکی اوزوح منیم جدَیم ملیک ممّد ین یادیگاری ایدی . چیمدی ییز سوت گؤلو ده اونون ایشیخلی دونیادان یئر اوزونه گتدی یی بیر ایچیم سودان قئنی ییب. گؤردو یوز قیزیل آلما لاردا زومرود قوشونون ملیک ممّده هَدییه سی دی . گؤیون اوچومجو مرتبه سین نن دَریلمیش بیرآغاجین میوه لری دیلر.

اسو نان قسو بیر نئچه گون شاها قوناغ اولوب یئیب ایچیب نن سورا، بیرگون آمما گؤز گؤره – گؤره یوخ اولدولار. اوننار سوت گؤلونده یْ دیلر کی بیر ایلدیریم گلدی . اونون ایشیغین نان گؤزلر قاماشدی و سوراسی دا اوننارى هئش کیم گؤرمه دی . او گون نن پادیشاه دستور وئردی کی هر شَهَرده گرَح قیزیل آلما اکیله و سوت گؤلونون سویو هر یئره آخا . نییه کی اسو نان قسو،شاه دان فقط بونو ایسته میش دیلر.

روایت تاریخی : 79/6/25- خوی

قوددار به یی نین گلینی

بیرگون وار ایدی بیرگون یوخ ایدی ایکی گؤزل قیز وار ایدی . بو قیزلار هم مه شه جوت گزَردیلرو ائولری نین یانینداآی باتان آدیندا بیر باغ وار یدی . ایلین اون ایکی آیی اوردان دوم دورو بیر سو گئچَردی و اونلاردا هردن سویا دوشوب چیمَردیلر. یایین ایسسی گون نری نین بیرینده ، بونلار سویونوب سویا دوشوب چیم مح همی ، قیزلاردان بیری کی آدی هئیوایْدی قود جیلدینه دوشوب اوبیریسی ده قورخودان قاچیر.

هئیوا دا ناچار اؤز یود یوواسیندان گئدیب داغ دا داش دا قالیرکی گؤره باشینا نه گلیر. بیر یئر واریدی آدی جهنم دره و اوردا اؤزونه بیر ماغارا تاپیر. بوقیزین " اوختای " آدیندا بیر نیشاننی سی واریدی کی حال قضیّه نی ائشیت مَح همی ، اوره یی دؤزمویوب دوشور یولا. آزگئدیر چوخ گئدیر آمما هئش بیر قوردا راس لامیر. گون نرین بیرگونی چاتیر بیر دَرمانا و ایستیر گئجه نی اوردا قالسین کی در مانچی دئییر:

قالیرسان قال آمما گئجه نی قاپ باجانی بَح باغلا کی قورد آلین نن گئجه لری آمانیمیز یوخ دی. قریبه بیرزا دی بیر نئچه قود وارکی گئجه لری هردن گلیب یاتیللار بو درمانین یانین داو سحری قویوب گئدیللر. ایش دی گوژدی گؤرورسن کی ایچری گیریب سنی ده منی دیدیب پارتاخلال لار. رحمت تیح دَدم دییه ردی قود لار هر یوز ایلده بیر ، بیر قیزی اؤزجیلد دَرینه سالیب اونو قودادار به یی نن ائولن دیرَللر. نئچه آی دی داکی دئییل لر قوردیک کندین ده بیر قیز قوردا دؤنوب و قود دارا دا کی بو تهر هر یئری گزیب دولانیللار بلکه ده بو سؤز هئش یالان دَیی. "

آمما سیزه دئییم هئیوادان کی گیزلن دی یی ماغارا دان ائشی یه چیخاندا ، گؤزو بیردن ساتاشیر اوختایا و گؤرور کی هئیوا دییه – دییه اونو سسلیر. گؤرور قاباغینا چیخسا اوخو قویوب یایا اونو اؤلدوره جَح و ناچار لیخ دان اونو او قَدَر گودورکی گؤرور درمانا گیریر. هئیوا دا اوننان دال بادال ایچری گیریب بیر بوجاخ دا گیزله نیری.

گئجه اولور و قود لارین اووولتوسو هریئری گؤتورور. اوختای دا فیکیر دن یاتمی ییب قاپ باجانی چکیب باغلاسا دا گینه تیرکمانین حاضیرا قویوب گؤزون تیکیر قاپی یا . آممما بوهاندا قود لاردان بیری یوگوروب قاپینی سیندیرماق همی ، هئیوا کی قود قیلیغین دایدی یوگورور او قوردون اوستونه و اونو دیدیب یارالارکن ، اؤزو ده یارالانیر و بَدنین نن هر قان آخدیخجا ، بالا – بالا چؤنور اؤز قیلیغینا و اوختای بیردن گؤرور کی اونون جانین قورتاران ائله هئیوایمیش. یارالی قود قویوب قاچینجا ، درمانچی نین دا خبری اولوب گلینجه حال احوالی آننی ییب و اوختایینان باهم هئیوا نین یاراسینا مرهم قویوب نئچه گون تامام اوننارى قوناغ ائلیر. ایکی عاشیق معشوق دا بیر بیر لرینه چاتینجا درمانچی دئییر:

" هر هارا گئت سَز گئدین آممما بیر قوردیک کندینه دؤنمویون . خطا بلا ایندی سیزدن ساویشسادا صاباحی دئمَح اولماز. ددم دییه ردی قوردیح کندین ده ، قودلار اؤزلری گؤروشمه سه ده ، روح لاری هم مه شه اوردا دیلار. اوننار هر یور ایل دن بیر ائلین لاپ گؤزل قیزی نی ، قوددار به یه گلین سئچه لْلَر. یقین کی هئیوا دان گؤزلی، او کت ده هله یوخ دی. "

هئیوانان اوختای دا ، درمانچی نی مهربیان گؤروب اونون قوجا سین نین ده بوله سین تَح قویموللار و ائله اوردا ائوله نیب اوردا دا قالیللار.

---

* بو ناغیلی رحمتلی آنام دییه رک اونون سسی نن ضبط اولوب ساخلانی لیب دی. (روایت یئری : خوی – 9/ 10/ 52 – مکتوب لاشما تاریخی 89/3/18** آرتیرماق لاریم دیرکی خوی دا " قوردیک " آدیندا ایکی کند و" اَورین "داغینا چاتمامیش " جهنم دره " دئییلَن بیر منطقه ده واردی .)

سئحیرلی قوش

گونلرین بیرین ده بیر پادیشاهین مارال آدیندا گؤزل بیر قیزی وارایدی . مارال بیرگون یوخودان دوراندا گؤزو ساتاشیر آغ بیر گؤوَرچینه .گؤورچین ائله اونا باخیردی کی ائله بیر ایللردی اونو گؤرمو یوب . مارال ایستیر اونو دیندیرسین کی گؤورچین اوچوب گئدیر. صاباحکی گون گینه گؤرور گؤورچین اوتورور پئنجره نین قیراغیندا و گؤزون تیکیر اونا . مارال ایستیر اونا یاخین گئده کی قوش گئنه اوچوب گئتدیر . سونکی گون گینه او قوش گلیب قوندی دوز همان یئره . مارال کی بوگون پئنجره نی آچیخ قویموشدی بالا- بالا باشلیر اوننان دانیشماغا.گؤورچین ده بو حئین ده قنات چالیب قونور تاخچی یا . مارال ایستیر اَلین آتا قوشو توتا کی قوش اونون الماس سیرقاسین گؤتوروب باشلیر اوشماغا و ائودن چیخیر.

سونکی گون آمما مارال نه قدر اونو گؤزلور اوننان خبر اولمور. سوراکی گون نر گینه خبر اولمور و مارال او قوشون قوصصه سین نن نه دینیر نه دانیشیر. فقط او قوشو ایستیر کی سیرقاسینی گؤتوروب یوخا چیخیب دی.

پادیشاه شَهَره جار سالیر کی هرکس قیزی نین الماس سیرقاسینی تاپا اونا بؤیوح بیر جاییزه وئره جَح دی . آمما آیلار گئشدی هئش کس دن خبر چیخمادی . مارال بیرگون شاه دان ایسته دی کی شَهَرده بؤیوح بیر حامام دوزَلده و و مارال دا گیزلین حالدا او حامامدا اولا کی گؤره کیم اونون سیرقاسینی قولاغینا آسیب . آمما اونون دا فایداسی اولمادی ونه قوش دان خبر اولدی نه سیرقادان . بیرگون چوخ قوصصه لی حالدا اؤزحالینان گئدیردی کی شهرین

ائشی یین دن باش چیخاتدی و گؤزو ساتاشدی صفالی بیر باغا . باغدان خوشو گلدی و گیردی ایچری بیرآز دینجلسن کی وسط ده بیر بؤیوح حوووض گؤردو . بیر آغاجا دایانیب او گؤزل لی یی تاماشا ائلیردی کی بیردن بیره او آغ گؤورچینی گؤردی .گؤورچین سویون کناریندا قاناد لارین بیر بیرینه چالیب بیردن بیره جیلد عوض له دی . گؤزل بیر اوغلان اولدی و دوشدی حوووض دا چیم مه یه . سودان چیخان نان سورادا باشلادی اونون سیرقالارینان دانیشماغا و دئدی : " آی آللاه نولاردی کی بو سیرقالارین صاحیبی ایندی بوردا اولاردی !" مارال بو سؤزو ائشیت مَح همی گئدیر قاباغا و دئییر: " من بوردا یام . دئه گؤروم سن کیم سن ؟ "

اوغلان کی سَوینجَح دن بولمور نه دییه دیلی توتار توتماز دئییر: " منیم زیندگان نیغیم چوخ عجیب دی . من بیر شاهزاده یدیم . بیرگون ائله بو باغدا اوتورموشدوم کی گؤی دن قیخ گؤورچین یئندی . سورا هامیسی جیلد عوض لی ییب گؤزل پری لره چؤندولر. دوشدو لر حوووض دا چیم مه یه کی بیردن بیره گؤزلری منه ساتاشدی . ائله حیص لن دیلر کی آزقالدیلار منی اؤلدوره لر. تاکی آند ایشدیم من ده گوناه یوخ دی و اونناردان قاباخ من ائله بو باغ دایدیم. منی باغیشلاسالاردا آمما منی طیلیسمه سالدیلار . بولمورم او گون نردن نئچه ایل گئچیب آمما بولورم کی چوخ دان دی . بو نئچه ایل ده پری لرده منی اؤز قارداش لاری کیمی بولوللرآمما طیلیسمی می ده سیندیرمیللار. بیرگون سنی گؤروب سنه عاشیق اولدوم وبو سیرقانی دا بیر یادیگار کیمی اؤز یانیم دا ساخلادیم .نییه کی ایجازه سیز بیرده اورا گلن مزدیم " .

مارال دئدی : " ایندی کی بئله دی گه من نن گئدح. "

اوغلان دئدی : " بو ایش اوزامان مومکون دی کی پری لر ایجازه وئره لر. یوخسا ایستر ایسته مز گینه دوشه جه یم گؤورچین جیلدینه . صاباح اوننار بورا چیم مه یه گله جح لر و سن گرح اوننارا یاخین لاشیب و دییه سن کی منه عاشیق سن و اونسوز اؤزومو اؤلدوره جه یم . بلکه رحمه گلیب و سئحریمی باطیل ائلی یه لر. "

سورا اوغلان بیر قوش اولوب اوشدو گؤیه و گؤزدن ایتدی .

صاباحکی گون پری لر سودا چیمیب بیر بیر لرینی سولوردولار کی مارال اؤزونو اوننارا گؤرستدی . اوننار مارالی توتوب دئدیلر کی بو باغ سئحیرلی بیر باغدی و آدامنار بورا دولانمازلار . سن نه جور بو باغی گؤروب سن گلیب سن بورا بیز مَطَلیح . "

مارال باشلادی اؤز سرنیوشتینی دئمه یه و شاهزاده یه نئجه عاشیق اولماسینی دیله گتیرمه یه . همی ده یالوار یاخاراکی اگر اونون سئحری باطیل ائلی یه لر. پری لر کی محبته چوخ ارزیش قائیل ایدی لر اونون سؤزونو قبول ائلی ییب و دئدی لر گئت ائوه کی صاباح لاریم حتمن شاهزاده نی گؤره جَح سن .

صاباحکی گون مارال اؤزاوتاغیندا ایدی کی گؤردواو گؤیرچین گینه گلیب گؤزون اونا تیکیب . گئتدی قاباغا گؤره پری لر نه دئییب لر کی بیردن بیره گؤورچین قاناد چالیب جیلد عوض له دی . مارال گؤردو شاهزاده دی و اونو باغرینا باسدی . سورا دئدی : " اؤز ائوینه خوش گلیب سن و گه گئدَح آنا دده م ده سنی گؤرسون ."

چوخ چَحمه دی کی شاهزاده نن مارال توی ائلی ییب خوش گون نر باشلادیلار.

- ناغیلی سؤیله ین رحمتلی آنام علویه خانیم (1309-1379ه.ش)/ روایت تاریخی 1365/11/10 – خوی (بو ناغیل ادبی دیل ده یوخ بلکه خوی لهجه سین ده یازیلیب)

گولعوذار

گونلرین بیرینده ایکی باجی وار ایدی. بیری دؤولتدی‌ایدی, بیری کاسیب. کاسیب باجی او قده‌ر مهربان‌ایدی کی بوتون وار یوخون وئریر دؤولتدی باجیسینا کی تزه دوغموشدی. بیر توپ مخمر آلیر. آممآ دؤولتدی باجی اونو بَیَنمی‌یِیب آتیر ایت‌درین قاباغینا. کاسیب باجی‌نین اوره‌یی سیخیلیر و ائله ناراحات اولور کی ائوه گلیب چیخینجا وختین‌نن قاباخ سانجیسی توتور. آللاها یالوار یاخار ائلی‌یِیب و کؤمح ایستیر. بو حئین‌ده اوش پری اونون دؤوره‌سین آلیر و بیر قیز دونیایا گتیریر. پری‌لردن بیری دئییرکی من گولمه‌ییمی بو اوشاغا وئریرم و او ها زامان گولسه اطرافی گول چیچه‌یین‌نن دولاجاغ. بیری‌ده دئییر من آغلاماغیمی اونا وئریرم کی هر وخت آغلاسا آللاه اونو داردا قویمویا. اوچومجو پری‌نین‌ده بیر شه‌وه گردنبدی وارایدی کی اونو باغلیر اونون بوینونا.

کاسیب باجی‌نین دیزلرینه قووه‌ت گلیب اوشاخ قوجاغیندا اؤزون یئتیریر ائولرینه و چوخ چَحمیر کی قیزی‌نین گولمَح‌لری هر یئری گول چیچه‌یی‌نن دولدورور و اوننارى ساتیب دؤولتدَتیل‌لر. قیزین‌دا آدین گولعوذار قویوللار.

اون- اون بئش ایل گئچیر و گون او گون اولور کی دؤولتدی باجی کاسیب‌لیر و قیزین‌دا گؤتوروب گئدیر قالیر باجیسی‌گیلده. بیرگون گولعوذار باغ باغاتی دولانیردی کی شاهین اوغلو اونو گؤرور و اورَح‌دن عاشیق اولور.گئدیر قصره و حال احوالی آتا آناسینا آنلادانان سورا گولعوذارا ائلچی دورورلار. کبین‌نرین کسیللر و خالاسی دؤشون وئریر قاباغا کی گرَح

من اونو آپارام قصره. قصره گئتمه‌یه گرَح اوتسوز سوسوز بیر چؤل بیابانلان گئچردیلر کی خالاسی اونا نخشه ایشلیر. شور کاباباللر پیشیریب وئریر اونون دَمینه و نه قدر سو ایستیر دئییر سو یوخدی. آز قالیر اوره‌یی کاباب اولا کی خالاسی دئییر سویو فَقط بیر شرطی‌نن وئررم کی قویاسان گؤزلزین چیخاردام. گولعوذار سوزلوق هارای تَپیپ هوشدان گئدیری و خالاسی تئز اونون گؤزلرین چیخاردیر. اونون توی پالتارلارینی‌دا قیزینا گئیدیریب گولعوذاری‌دا او جوره‌سینه چؤلده قویور. گئدیب چاتیللار شاهزاده‌نین قصرینه و شاهزاده گؤرور کی بو قیز گولعوذار دَییل آمما سسینی‌ده چیخاتمیر کی گؤره قضیه ندی.

گولعوذار آژ سوز قالیر چؤلون اورتاسیندا و گؤزلرینین آغریسیننان آز قالیر نفسی کسیله کی بیر تیکانچی اونون سسین ائشیدیر. تیکانچی دئییر سن تَح جانینا بوردا نه قئییره‌سن و گؤزلرینه نولوب کی گولعوذار دئییر:

- فقط منی بوردان آپار کی سوزلوخ دان آز قالیر جییه‌ریم چیخا .

تیکانچی اونو آپاریر ائولرینه و قیزلارینا دئییر:

- آللاه قوناغی‌دی وگرَح موغاییت اولاخ گؤرَح کیم دی. باشی‌نین سرگوذشتی ندی.

تیکانچی‌نین اوچ قیزی وارایدی کی هامیسی اَل اَله وئریب گولعوذارا داوا درمان ائلیرلر. نئچه گون‌نن سورا کی گولعوذارین حالی دوزه‌لیر و اونو اؤزلرینن آپاریللار بولاخ باشینا. بولاخ باشیندا بیر آغاج وارایدی کی گولعوذار اونون کؤلگه‌سین‌ده اوزانیب یوخویا گئدیر. یوخودا ایکی قوش گؤرور کی آغاجین شاخه‌سین‌ده دانیشیردیلار و بیر- بیرلرینه دئییرلر:

- کاش گولعوذار بیزیم سسیمیزی ائشیدردی . اونون گؤزلری خالا قیزی‌سینداداری. بو آغاج‌دان ایکی یارپاق قوپاردیب آتیرام کی گولعوذار اونلاری گؤتوروب ساخلامالی‌دی. گؤزلرین تاپیپ یئرینه قویاندا اگر اونلاری بو یارپاخلارینان باغلییا گؤزلری اوّل‌کی کیمی ساغ

سلامت اولاجاخ. همی‌ده کاش گولردی کی هر یان گول چیَچح اولوب تیکانچی اونلاری قصره آپاریپ ساتاردی.

گولعوذار یوخودان آییلماخ همی گولور و تیکانچی‌نین قیزلاری گؤرورلر هریان دولدی گول چیچه‌یه. قیزلار گوللری ییغیب آپاریللار ائوه و گولعوذار تیکانچی‌دان ایستیر او گوللری شاهزاده‌نین قصرینه آپاریب ساتا. آمما بیر شرطی‌نن کی گوللری پولوننان یوخ بلکه ایکی گؤزونن عوضلییه .

تیکانچی قصره گئدیب گوللری ایستیر ساتا کی گولعوذارین خالا قیزی‌سی اوننارا موشتری دورور. ایستیر آلا کی تیکانچی دئییر:

– بوننارى نه قیزیلا ساتیرام نه پولا. بلکه ایکی گؤزونن عوض‌لییه‌جه‌یم. هرکسین واریدی او موشتری اولسون.

گولعوذارین خالا قیزی‌سی تئز او گؤزلری وئریب چیچح‌لری آلیر و تیکانچی قئییدیر ائوه. قیزلار کؤمَح‌له‌شیب گؤلعوذارین گؤزلرینی قویوللار یئرینه و او قوشلارین وئردییی یارپاخلارینان باغلیللار. چوخ چَحمیر کی گولعوذارین گؤزلری توختور و اوّل‌لر کیمی ایشیلداماغا باشلیر.

خالاسی‌نین کی خبری اولور قیزی نئچه دسته گول‌دن اؤتور گولعذارین گؤزلرین وئریب بیر اَلی اولور بیر باشی و سوروشا – سوروشا گئدیر تیکانچی‌نین ائوینه. خالاسی گولعوذاری ساغ سالیم گؤرمَح همی باشلیر دیل تؤحمه‌یه اونو باغیشلاسین کی بیردن بیره اَلی ایلیشیر اونون گردنبندینه و گولعوذار هوش‌دان گئدیر. خالاسی گولعوذاری او حالدا بوراخیب شه‌وه گردنبندی‌ده گؤتوروب قاچیر. تیکانچی‌نان قیزلاری کی گؤرورلر گولعوذاری یوخو آپاردی و نئیللر آییلمیر.

ائشیدَح شاهزاده‌دن کی گئجه‌نی یاتیب‌دی و یوخوسونا بیر پری گلیر. پری باشلیر بوتون اولوب گئچه‌نی شاهزاده‌یه تعریف‌لیر و شاهزاده یوخودان دورماخ همی گئدیر شه‌وه گردنبندی گولعوذارین خالاسیننان آلیر. سورا گئدیر تیکانچی‌نین ائوینه و شه‌وه گردنبندی گولعذارین بوینونا باغلیر. گردنبندی باغلاماخ همی‌ده گولعوذار یوخودان آییلیر و ایکی سئوگیلی بیر – بیرلرینی تاپیپ قصره قئییدیللر. شاهزاده‌نین امری‌نن یئددی گئجه‌نن یئددی گونوز توی توتوللار و گولعوذارین خالاسی‌نان قیزینی زیندانا وئریب اونلاری موجازات ائلیر. تیکانچی‌نان قیزلارینادا پاداش وئریب اوننارى قصره گتیتدیریر.

ناغیلی سؤیله‌ین رحمتلی آنام علویه خانیم (۱۳۰۹-۱۳۷۹ه.ش)/ روایت تاریخی ۱۳۶۵/۱۰/۲ – خوی (بو ناغیل ادبی دیل ده یوخ بلکه خوی لهجه‌سینده یازیلیب)

هئش زاددان بیر زاد اولاجاق

گون لرین بیرینده بیر شاه مریض اولدو . درده دؤزومو قالمادی وخبر وئردیلر دربارین حکیمینه . شاه دئدی حالیم پریشان دی و حکیم اونو ماینا ائله دی . حکیم آمما بیر زاد تشخیص وئره نمه دی . قورخودان دا شاها بیر زاد دئیه نمه دی و اؤز اؤزونه دئدی گل بیر سؤز دئه ائله اؤزون قورتار . دئدی: " قوربان سنین دردین من تاپدیم نمنه دی . بیر سَفئه تاپاجاقسان بیر عَقیللی . بونلاری اؤلدوروب بئیین لرین بیر بیرینه قاتیب یئیه جک سن و دردین ساغالاجاق . " شاه دئدی نئجه یانی اینسان بئینی من یئییم کی حکیم دئدی سنین داوان ائله اودی . شاه گؤردو ایش چتین یئره دایانیب مریض چی لی یی لاپ بیله سین آیاقدان سالیر . وزیره دستور وئردی بو ایکی نفری تاپ گتیر . وزیر بینوا دوشدو چؤللره . کیمه دئسین اخی گل سنی ائله آیین شایین گوناهسیز وئریم اؤلومه . بئله یول دان رد اولوردی گؤردو بیر چوبان گلیری . کئچه کپه نک چیی نینده دی و تیفتیک بؤرکوده باسیب باشینا . دولامالاری دا دولاییب بدنینه قیللی بیر زاددی . دئدی ائله بونو آپاریم اؤزومو قورتاریم . دئدی چوبان قارداش سنی آپاراجایام شاهین یانینا . چوبان دئدی آخی منیم شاهلیق ایشیم یوخ دی ! دئدی شاه شاه دی حؤکم ائیله سه سنی اؤلدورتدوره ده بیلَر. وزیر چوبانی اؤزونن گؤتوروب گئتدی دربارا . شاها خبر وئردیلر وزیر بیر سَفئه آدام لا تاپیلیب گلیب . وزیر شاها دئدی دا بوندان خالیصین تاپا بیلمه دیم . عقیللی ده کی هر یاندا وار کیمی دئسه ز توتاق گتیره ک . شاه دستور وئردی دارآغاجی قورولسون . چوبان دا ایشین قیلیغینی آنلادی کی نه منظورونان اونو دربارا گتیریب لر . ایستیرلر

چوبانی اؤلدورسون لر کی چوبان دئدی نییه منی اؤلدوروسوز . شاه دئدی سنین بئینین داوادی . دئدی یانی من سَفئه ام . دئدی آخی بیر نفر عقیللی ده گرک اولا آخی او کیم اولا ؟ دئدی اونودا تاپاجاییق . دئدی من دئسه م اولار . دئدی به نییه اولمور بویوردا .دئدی بو وزیردن عقیللی سینی تاپا بیلمز سیز . لاپ عقیللی اولماسایدی کی وزیر اولمازدی . شاه دئدی وزیری ده توتون آسین کی اوننان عقیللی سی بوردا یوخ دی . وزیر گؤردو بو چوبانناں فلک ده چالانماز و اون دنه منیم کیمی آدامی قویار دال جیبینه . منی قورتارا دا بیلسه ائله او قورتارا بیله ر . وزیر دوشدو شاهین اَل آیاغینا کی بیرگون مهلت وئر صاباح اؤلدور کی شاه قبول ائله دی . سورا باشلادی چوبانا یالوارماغا کی سن منی قورتارماسان فلک منی قورتارانماز . چوبان دئدی شرطی وار اودا اوکی دونیا مالیندان نه یین وار هامی سینی وئره سن منه . وزیر گؤردو چاره یوخ دی و بیر کاغاذ یازیب ایمضلادی کی وار دؤولتیم چوبانین دیر . سحری گینه دار آغاجلاری قورولدولار و چوبان شاها دئدی قوربان چوخ فیکیر لش دیم گؤردوم وزیردن عقیللی سی ده وار اودا حکیم باشی دیر . شاهین دا بئینینه باتدی و دئدی وزیری اؤتورون حکیمی توتون . حکیم ده باشلادی هارای داد قیامت کی بو نه ایش دی وزیر دئدی متوسل اول چوبانا کی سنی فقط او قورتارا بیلر . حکیم ده نئیله سین نئیله مه سین زور گوج ایله شاه دان بیرگون مهلت آلدی و دوشَندی چوبانین اَل آیاغینا . وزیردئدی به نولاجاق کی چوبان دئدی هئش زاد دان بیر زاد اولاجاق بیرزاد دان هئش زاد . وزیر بو سؤزدن هئش نه آنلامادی و حکیمه دئدی من وار یوخومو وئردیم قورتولدوم سن ده گؤر بلکه مال ثروتین وئرمه یی نن قورتولاسان . حکیم باشی چوبانا یا لوارماق دایْدی کی چوبان دئدی گؤتور بیر کاغاذ یاز و دونیا مالیندان نه یین وار هامیسینی وئرمنه کی بلکه سنی ده قورتاردیم . اوچونجو گون دو کی گینه دار اغاجلاری قورولدی و شاه دئدی سؤز ساویز اولسا دئیین . چوبان دئدی : " قوربان من

نن ائشیت سن اینسان بئینین دن اینسانا داوا اولماز . بو حکیم سیزین مریض چی لی ییزدن باش آچماییب ائله بئله نکی بیر سؤز دئییب کی اؤزونو قورتارا . سن اجازه وئر من کی داغلارین دامنینده و طبیعتین قوینوندا بؤیوموشَم و بوتون اوت علف لری تانی یارام گئدیم سنین مریض چی لی ین اویغون اوت علف گتیریم کی توختایاسان . اگر توختادین کی هئچ ، اگر توختامادین اوندا بیزیم ایکی میزی ده اؤلدور . " شاه دئدی لاپ دا قشنگ سؤزدی . اوردا ایدی کی چوبانی آزاد ائلی ییب چوبان گئتدی داغ لاردان داش لاردان اوت علف ییغماغا . چوبان اوت علف لری نن قئییتدی و شاه اونلاری دم لی ییب ایچندن سورا گؤردو آنادان دوغما اولوب . توختاییب و هئچ دردی آغری سی قالماییب . شاه دئدی چوبان پالتار لارین سویون . وزیره دئدی سن ده سویون . چوبانا دئدی وزیرین پالتارلارین گئی وزیره ده دئدی چوبانین پالتارلارین گئی . وزیر دئدی آی داد بیداد نییه بئله اولدی کی چوبان دئدی به سنه بیه دئمه میشدیم بیرزاد دان هئش زاد اولاجاق هئش زاد دان بیر زاد . من کی چوبان ایدیم اولدوم وزیر سن کی وزیر ایدین اولدون چوبان .

---

* ناغیلی سؤیله‌ین رحمتلی آنام علویه خانیم (۱۳۰۹-۱۳۷۹ه.ش)/ خوی - 23/ 4/ 1363

آللاه یاندیران چیراغ

گون لرین بیرین ده شاه عاباس نان آللاه وئردی خان وزیر کی هر گون دوشَردیلر درویشی لیباسی نان ایصفهانین بیر منطقه سین دولاناردیلار ، دولانا – دولانا گلیب گؤردولر جماعت هامیسی یاتیب آمما بیر ائوین چیراغی یانیق دیر .شاه عاباس دئدی وزیر بو قاپینی چال گؤروم بو ائوده نه خبر وار ؟ قاپینی آللاه وئردی خان وزیر چالیر . ائوصاحابی سسله نیر کیم دی کی وزیر دئییر :" بیز درویشیق . بیر یئره پناه آپارانمادیق بو گئجه سنین ائوین اؤزوموزه پناه بیلمیشیق . " قاپینی آچاندا گؤردولر بیر قوجا کیشیدی . دئدی : " بابا درویش خوش گلیب سن . بویورون ایچری یه . " بونلاری گئچیرتدی ایچری یه و اوتوردولار دانیشیق صؤحبته کی گؤردولر بو قوجا چوخ شاددی . چای قاباق دا یئمک قاباقدا بیر قوجا آروادی بیر قوجا کیشی . هم آرواد شاددی هم کیشی . شاه عاباس دئدی : " سیز چوخ شاد آدام لارسیز . نه ایش گؤره رسن بَیه ؟ " دئدی : " منیم ایشیم کفاش لیق دی . گونده گئده رم بازارا و آللاه منه گونده بیر قیزیل روزی یازیب دی . ایکی قیزیل دئییل ها گونده بیر قیزیل . او قیزیلی قازاننام و هرنه لازیم دی آللام گتیرره م ائوه . دا فیکریم اوردا اولماز بوقیزیلی خَش له دیم بلکه صاباح اوقیزیل گلمه یه جک قالاجاغام پولسوز . آللاه گینه یئتره ر. سحر گئده رم گینه قازاننام

گتیرره م . اونا گؤره ده من شادام ." یئیب ایچیب گئجه نین بیر واختی اوردان چیخاندا شاه عاباس آللاه وئردی خان وزیره دئدی : " من بونون روزوسون کسه جه یم . "

صوبح شافاق آتاندا جماعت ایستیر گئده ایشه کی شاه عاباس دستور وئردی جارچی لار جارچکسین لرکفاش لیق قدغن دی ایصفهاندا . هئچ کسین حقّی یوخدور کفاش لیق ائلی یه .مأمورلار بیرینی توتسالار قورقوشوم اَریدیب تؤکه جک لر بوغازینا . "

قوجا کولباش صوبح دوروب زنبیلی اَلینده گئدیر او یئرده کی کفاش لیق ائلی یه جه ایدی گؤردو جارچی لار جار چکیر .قولاغین بئله وئرنده گؤردو دئییرلر کفاش لیق قدغن دی . تا بونو ائشیدنده دئدی : " دوبردین داغیلسین شاه عاباس! من روزی می هاردان گتیره جه یم ؟ " قوجانین ائله بیل باشینا بیر تَشت سویوق سو تؤکدولر کور پئشمان قاییتدی ائوه . حَیَط قاپیسندان گیرنده آرواد دئدی کیشی نینه قاییتدین کی دئدی شاه عاباس کفاشلیقی قدغن ائلی ییب . آرواد دئدی به کیشی نئیله یه جک سن کی دئدی : " گؤروم نئیله یه جه یم . آللاهین نئچه قاپیدان روزی سی وار . من ائله او قاپیدان روزی ایسته میرم کی دؤننه م آیری قاپی سیندان روزی ایسته رم ." گؤزون دولاندیردی بیر حَیَطه گؤردو سیجیم اوردادی و ایکی باشلی قازما دووواردا . بئله باخدی دئدی آرواد تاپدیم یولون . سیجیم له قازمانی گؤتوردو ودئدی : " داغ یاخین دی . داغدان بیر شَله اودون دئشه لی جه یم آپارام شَهَرده ساتام . روزی می اوننان تاپارام دا ." گئتدی داغدان بیر شله اودون دئشه له دی و آپاردی بازاردا ساتدی ایکی قیزیلا. گونده بیر قیزیل قازاناردی بو گون ایکی قیزیل قازانمیشدی اودور کی چوخ شاداولوب هر نمنه دن ایکی برابر آلیب آپاردی ائوه . دئدی : " خانیم گونده بیر قابلاما غذا قویوردون بوگون ایکی دنه ائله . گونده بیر چای پز چای دملیردین بو گون ایکی ائله . گونده بیر چیراغ یاندیراردین شاه عاباسین آجیغینا ائله گینه ایکی دنه. " گئجه نین بیر واختی دی ،

اَل آیاق کسیلیب شاه عاباس دئدی دور وزیر بوگون قوجا بیر قیزیلی قازانمی ییب گئده ک گؤره ک احوالاتی نه جوردی .. گینه ده شاددی ؟ " گلدی لر و کوچه قاپیسینا یئیرنده گؤردو گینه قوجانین چیراغی یانیری . قاپینی چالدیلار و وزیر دئدی بیز ائله دونن کی درویش لریق گینه اَلمیزه هئش زاد گلمی ییب پناه گتیرمیشیق بورا . قوجا قاپینی آچیب دئدی بویورون . شاه عاباس ایچری گیرنده گؤردو هر زاددان ایکی دنه دی و دئدی: " بَیه بیلیردین بیز گله جه ییق ؟ " قوجا دئدی نئجه بَیه؟ دئدی : " گونده چیراغ بیردنه یاناردی بوگون ایکی دنه یانیر. گونده بیر چای پز چای دم لردین بوگون ائلی ییب سن ایکی دنه . خولاصه هر نمنه دن ایکی دنه دی . اؤزوده هر گون گوندن چوخ شادسان ." دئدی : " یوخ بابا درویش بیلمیردیم گله جه سیز . توفاقی داغیلسین اوشاه عاباسین کی بوگون دوردوم گئتدیم بازارا کی گؤردوم جارچی لار جار چکیر کفاش لیق قدغن دی . قاییتدیم ائوه . او دئییر به منیم روزیم اونون اَلین ده دی . داغدان بیر شله اودون دئشه له می شم گونده بیر قیزیل قازاناردیم بوگون ایکی قیزیل قازانمیشام . هر نمنه دن ده شاه عاباسین آجیغینا ایکی دنه قویموشام . " وزیر بیر شاه عاباسین اوزونه باخدی و اَیْله شیب یئییب ایچندن سورا گئجه نین بیر واختی چیخیب گئتدیلر . شاه عاباس دئدی : " وزیر سحر بونون من روزی سین کسه رم گؤرسون دونیا کیمین اَلین ده دی . " آللاه وئردی خان وزیر دئدی : " قوربان سن بو ایشی گؤرمه . سن اونون روزو سون آلانماسان اَلین دن . " دئدی یوخ کسه جه یم .

صوبح آچیلاندا دستور وئردی جارچی لار جار چکسین هم کفاش لیق هم ده داغدان اودون درمک و شهرین ایچینده اودون ساتماق قدغن دی . سحری قوجا کولباش ایکی باشلی قازمانی قویوب چیی نینه گئدیر داغدان اودون دئشه له سین کی گؤردو جارچی لار جار چکیرلر . قولاغین بئله وئرنده ائشیتد یکی هم کفاش لیق هم داغدان اودون درمک هم شهرده

اودون ساتماق قدغن دیر . هر کسی توتسالار شاه عاباسین مأمورلاری قورقوشوم اَریدیب تؤکه جک لر بوغازینا . بونو ائشیدنده دئدی :" ائوی ییخیلمیش او شاه عاباس من نن عداوت باشلادی ها . من ائله هانسی ایشه بخیرام کؤپک اوغلو او ایشی قدغن ائلیر . " کیشی قاییتدی ائوه و حَیَط قاپی سندان گیرنده آرواد دئدی کیشی به نییه قاییتدین کی دئدی شاه عاباس من نن عداوت باشلی ییب . بو گون اودون ساتماغی دا قدغن ائله دی . قالمیشدی فیکره کی نئیله سین گؤزون دولاندیردی گؤردو حَیَطین قیراغیندا بیر بؤیوک کوزه واردی . اؤز اؤزونه دئدی شاه عاباس او قاپینی باغلادی دؤنه رم آیری قاپی یا . اِهمالجانا کوزه نی یویوب تمیزله دی دولدوردو اَنگین دن سرین سویونان و بیردنه بارداق آلدی اَلینه دوشدو ایصفهانین بازارینا و بارداق – بارداق باشلادی سو ساتماغا . سویو ساتیب قورتولاندا گؤرور اوچ قیزیل قازانیب دی . گئچدی بازارا و هر نمنه دن اوچ برابر آلدی . قاییتدی ائوه و آروادینا دئدی شاه عاباسین آجیغینا هر بیرزاددان اوچ دنه ائلی یه جک سن . چیراغی دا ائلی یه جک سن اوچ دنه . بیرین قویاجاقسان بو باشا بیرین او باشا بیرین ده شاه عاباسین آجیغی نا قویاجاقسان وسطه . گئجه نین بیر واختی شاه عاباس دئدی وزیر بو گئجه بیلمیرم قوجانین حالی هایا نا چیخاجاق . آجیندان ایندی گؤر نه وضع ده دی . گلدیلر کوچه نین آغزینا و گؤردولر قوجانین چیراغی گینه یانیر . شاه عاباس دئد ی آجین دان یاتانماییب بینوا . گئچدیلر قاپینی چالدیلار و قوجا سسلندی کیم سن کی آللاه وئردی خان وزیر دئدی : " بابا درویش دی . گینه بیر یئر تاپانمی ییب پناه گتیرمیشیک سنه . " دئدی منیم قاپیم قوناغین اوزونه آچیق دی . ایلّا دا درویش لرین اوزونه آچیق دی . بویورون خوش گلمی سیز ." قاپینی آچیب شاه عاباس گیل ایچری گئچنده گؤردولر چیراغ اولوب اوچ دنه . چای پزله قابلامادا اوچ دنه دیر . . گئچیب اَیله شدیلر ایچری ده دئدیلر هر نمنه دن ائلی ییب سن اوچ دنه بیه نه خبردی کی قوجا دئدی : " صوبح

گئدیردیم اودون درمه یه کی گؤردوم مأمورلار جار چکیرلر هم کفاش لیق همی ده داغدان اودون درمک قدغن دی کی ائوه قاییدارکن گؤزوم ساتاشدی حَیَط ده کی کوزه یه و کوزه نی سرین سویونان دولدورب آپاردیم بازاردا ساتماغا کی بوگون اوچ قیزیل قازاندیم . شاه عاباسین آجیغینادا هر زاد دان اوچ برابر آلدیم . بونو ائشیدنده شاه عاباس دؤندو وزیرین اوزونه باخدی و قوجا کیشی دئدی : " او چیراغی کی حق یاندیرار بنده نین ایشی دئییل سؤندوره . او چیراغی دا کی حق سؤندوره جک بنده نین ایشی دئییل یاندیرا . " شاه عاباس دوردی قولون سالدی قوجانین بوینونا و دئدی قوجا عمی دوز دئییرسن سنین روزون شاه عاباسین اَلین ده دئییل . آممما منه دئه گؤروم اگر بیرگون شاه عاباس بیله ن دربارا ایسته سه و بیله ن یئکه بیر پول وئرسه کی گل دربار نیشین اول قبول ائله رسن یا یوخ کی قوجا دئدی: " یوخ . من نئلیره م او کؤپک اوغلونون پولون . منی او آللاه یارادیب دی . منیم اؤلوموم ده اونون اَلین ده دی . هم منه جان وئریب هم ده اوزامان کی جانیمی آلاجاق او آلاجاق . من نییه گرک شاه عاباس دان رزوی می ایسته یم کی هله هئش زاد یوخ من له عداوته باشلی ییب دی . " شاه عاباس دئد ی: " به نییه عمی یامانلیرسان . قورخومورسان اوننان ؟ " دئدی نه ییندن قورخاجاغام . سورا اوز دؤندردی قوجا یا دئدی شاه عاباس ائله منم . من دن قورخمورسان کی منی یامانلیرسان ؟ قوجا دئدی : " اؤزون باعیث اولوبسان . آممما من نه ییین دن قورخاجاغام . بیر جان من ده وار دی بیری سن ده . سنی ده آللاه یارادیب منی ده . سنین بیر دیققیلی مقامین ایضافه دی اودا بنده یانیندا . بلکه آللاهین یانیندا منیم مقامیم سن نن ده ایضافه دی . " شاه عاباس بونو ائشیدنده قولون سالدی قوجا نین بوینونا و اونون اوزون دن اؤپد ی . دئدی من نن نه ایستیرسن دئه . قوجا کیشی دئدی : : " من سنه اوّل ده دئدیم . من شاه

عاباس دان هئش زاد ایسته مه رم . نه ایسته سم آللاهدان ایسته رم . نییه کی او چیراغی کی آللاه یاندیراجاق بنده سؤندوره نمز و هر قضا قَدَر و سرنیویشت اونون اَلین ده دیر . "

روایت ائده ن : رحمتلی آنام علویه خانیم - خوی1379/5/20

داستانلار:

{ آنامین دیلیندن ائشیتدی ییم عاشیق داستانلاری نین سایی چوخ اولسادا آنجا ق ائده بیلدیم 13 روایت توپلایا بیله م . اونون ناغافیل اؤلومو اولماسایدی شاید بو روایت لرین سایی چوخ اولا بیلردی . بو داستانلاری باشقا عاشیق لار دیلیندن ائشیتسه م ده آنامین روایت لری داها دوزگون ، کامیل و خوی روایت لرینه دایانیلاراق سؤیله نیلمیشدی . }

امیر اَرسلان داستانی

من دئییم سیز شاد اولاسیز اودا کیم نن ؟ دیل لرده دستان اولان امیرارسلان رومی دن . صؤحبت گئدیر روم نان میصیردن و او گون نن کی مَلیکشاه رومی تاج تختین ده برقراردی و بیر قاصید ، قان تر ایچینده ، بارگاها گیریر. وزیر ، وکیل ، سرلشکر و بؤیوک باشلار یيغيشيرلار و قاصید دئییر : " فیرَنگین گمی لری دریا اوزون بولوت کیمی توتوب لار و ایندی دی کی دوشمن گیره پایتخته . ساحیل ده قتل عام واردی و بوتون روم قوشونو قانا بوله نیب. " مَلیکشاه غضبناک اولوب بیر لشکر ی نن یولا چیخان کیمی ، شهرین دروازه سین ده ، بیردن بیره باش اونون و باش پئطروس شاهین سرداری سامی خانین. ایکی قوشون داراخ کیمی بیر بیر ینه گیرن کیمی ، فیرَنگ سرداری " سامی خان " آمان وئرمه دی و مَلیکشاهین باشی بدن نن آیریلیب گؤی ده فیرلاندی .

مملکت دوشدی فیرَنگ اَلینه و هوجوم چَح دیلر بارگاها کی خزانه نی گمی یه داشی ییب بوتون بارگاه دا نه قدر قیز گلین واردی هامی سین اسیر آپارالار. مَلیکشاهین ده بیر خانیمی وار آدی منظر بانو و بطنین ده یئددی آیلیخ بیر اوشاغ. نئینه سین نئینه مه سین او قاچ ها قاش دا کؤهنه جیندیر بیر پالتار گی ییب بئزه ییین سورمه سین سیلدی و اؤزون قاتدی کنیز کیفله ته کی بلکه بیرتَهَر جان قورتارا. پئطروس شاهین سرداری روم حوکومتینی اَله آلیب بوللی باج خراجینان برابر قیرخ اللی گؤزل سئچیب میندیردی گمی یه که پئطروس شاها تؤحفه یوللویا.

گمی یولا دوشوب دریاده روان ایدی کی بیر نئچه گون سورا ، اوزاخدان بیر سیاهی گؤرسن دی . یاخینا گئدیب گؤردولر بیر گؤزل جزیره دی و هریان گول بولبول و سونبول. گمی لنگر سالیب هامی یئندی و بیر نئچه ساهات یئییب ایچیب دینجه لن نن سورا ، گینه گمی یه مینیب دوشدولر یولا. آمما سیزه دئییم منظر بانودان کی گؤزلردن گیزلی بیر چینارا دایانیب قَم چَحمَح ده و آهی زاردایدی کی بیردن گؤردو گمی یولا دوشدی . چیغیردی باغیردی آمما سسی بیر یئره چاتمادی . قیخ گون قیخ گئجه تَح جانینا او جزیره دَیدی کی ناگهان دریا اوزونده بیر قره لتی گؤردو . دئمه او قره لتی خواجه نیعمانین گمی سی دی کی تیجارت ائله مَح اوچون هیندوستانا گئدیردی و عادت اوزونن بیر نئچه گون او جزیره ده ایستیراحت ائلی یه جَی ایدیلر.

خواجه نیعمان و بوتون آدملاری گمی دن دوشوب چادیر خئیمه قورماخ دایدیلار کی خواجه نیعمان گوللرین عطرین آلیب گئتدی تاماشی یا . خواجه نیعمان اؤز حالی نان گزیردی کی بیردن بیره بیر سیزیلتی قولاغینا گلدی . بیر ناله یِ سوزان کی اونون اوره ییني کاباب ائله دی . قولاغینا چاتان سس بیر خانیم سسی ایدی کی پریشان حالدا آللاهینا یالواریردی . یاخین گئدیب اونا دیققت لی باخدیخ دا گؤردو جمالی آی کیمی بدیر له نیب و ظن ائیله دی که حتمن بیر پریزاد دی . هئش بیر آدمیزاد بو جزیره ده تَح یاشی یانمازدی . منظر بانو خواجه نیعمانی گؤرَن کیمی اوز قویدی قاشماغا کی خواجه نیعمان اونو توتوب دئدی : " پریزاد سان یا آدمیزاد ؟ هرنه سن منه دوزون دئه ! من نن سنه ضَرَل گلمز. من میصیرلی بیر تاجیرَم . آدیم دا خواجه نیعمان. "

منظر بانو گؤردو پیس آداما بنزه میر و باشلادی اؤز شرح حالین اونا دئمه یه . خواجه نیعمان دئدی : " بو ایش لر زمانه دن بعید دَیی . بیر ساهات بویانادی بیر ساهات اویانا . اولان اولوب

گئچن گئچیب سن بوردا تَح قالانماسان . منده یئددی دؤولتین سرمایه سی واردی وسنی لاپ گؤزلریم اوسته ساخلارام . سن گونش اوزلی یاریم اول و قدمین قوی سینه م اوسته. "

منظر بانو بطنین ده کی اوشاغی دوغانا جان اوننان مؤهلت ایسته دی و خواجه نیعمان اونو پینهان حالدا گمی یه آپاردی . سورا رمل آتیب اولدوزلارین احوالینا باخدی و ایقیالینی میصرده هر یئردن ایشیخ گؤردو . سورا دستور وئردی کی گمی میصیره قئییدسین و هیندوستانا گئتمَح دن بیر یوللوخ واز گئشدی .

گون لرین بیرین ده اعیان اشرافینان اوتورموشدو کی قولام لاردان بیری اونا خبر گتیردی کی آثار زایمان ، خانیمین احوالین دا تاپیلیب دی و بو تئز لیح ده بیر اوولاد صاحیبی اولاجاخ دی . خواجه نیعمان یار یولداشدان خودافیظ له شیب ائوه چاتان کیمی موشتولوق وئردی لر آللاه سنه بیر اوغول کرامت ائله دی .

خواجه نیعمان سَوینیب خانیما تبریک دئدی و منظر بانو او دَیقه دن خواجه نیعمانن رسمی خانیمی اولدی . همان گون ده رمل آتیب اوشاقین بختینه باخدی و گؤردی اونون اولدوزو بوتون او لدوزلاردان اوجادی و ایشیخ دی . حمد ائله دی آللاها و بیرگون بیر جشن توتوب اونون آدین ارسلان قویدو . خواجه نیعمانین او گونلر آتمیش یاشی واریدی و منظر بانو نون اون سگگیز سینّی . ارسلان دا بَلَح دن ایمه یه ایمَح دن یئریشه گئدیب بئش یاشین دا باشلادی درسه مشقه و اون سگگیز یاشینا گیرنده یئددی دیل بولوردی و بوتون علم لردن آگاه ایدی .

ارسلانین اون سگگیز یاشی وارایدی کی بیرگون آتا سی اونی گیریفته گؤروب دردین سوروشدی . ارسلان دئدی: " منیم تیرمه شال دان ایپَح دن باشیم چیخسادا تاجیر لی یه هئش علاقه م یوخدی . ایییت دن قالان بیر آد اولاجاخ و من ایستیره م کی پهلوان نیخ مشقی گؤرم .

منه بیر گئییم بیر قیلیش بیرآت لازیم که دیادا نهنگ اولام جنگل ده اصلان . سنین ایشین ایپَی اولسون شال اولسون منیم ده ایشیم غوغا اولسون قال اولسون ."

خواجه نیعمان گؤردو ارسلان چکیب اصلینه و ایندی دن ائله دیلاور لیح و سولطانلیخ پئشین ده دی . اونون اوره ییین سیخمی ییب آپاردی تافشیردی خَلَج پهلوانا کی جهان پهلوان ایدی و هئش کیم بو گونه جان اونون پنجه سینی چؤوورَنمه میش دی .

آلتی آی هله ارسلانین جنگاورلیح مشقین نن گئشمه میشدی کی خلج پهلوان خواجه نیعمانین حوضورونا یئتیریب دئدی : " ارسلانا بو قدر مشق بس دی کی ایندی اگر رستم زالدا اونون قاباغینا گئچه ، بیر ضربتی نن اونو هلاک ائلَر. "

خواجه نیعمان پهلوان باشی دان قیزیل گوموش له تَشَککور ائله دی و گون او گون اولدی کی ارسلان چاتدی آتانین حوضورونا و دئدی : " من بیر نئچه آی چیخاجایام صحرا یا کی بیابان مشقی گؤروب ببری نن پلنگی نن یاشی ییب گونومو شیکار ی نان گئچیده م . "

خواجه نیعمانین گؤزلری دولوخساندی و ارسلانین فراقی بیله سینه چوخ چتین گلدی . آنجاق هئش دینمه دی و دئدی : " اَیه آنان راضی اولسا منیم سؤزوم یوخدی . گئت بلکه اونو راضی سالاسان ."

منظر بانو ارسلانین بیر سؤزون ایکی ائله مه دی آمما اوره ح دن بو ایشه راضی دَییل دی و ارسلان نان خودافیظ له شن ده دیلین نن بو سؤزلر چیخیب اونی یولا سالدی :" دولانیم باشینا آلیم قادانی، بالام دوشدی بیابانه یا نصیب ."

ارسلان اوز قویدو چؤل لره برّی بیابانا و دومانلی داغلار آشیب گزیب دولاشارکن ، گون لرین بیری اؤز عالمین دَیدی کی بیری بیر بانگ قیلدی . دؤندی باخدی گؤردو بیر آدام دی چیخیب آغاجین کلّه سینه وبیر بوتا دا اوتوروب برگی بید کیمی اسیر. گونون باتان چاغی

ایدی وارسلان دئدی : " نه خبر دی؟ نولوب سنه کی دیریم دیریم اسیرسن ؟ " او آدام دئدی : " اوغول قوربانین کسیم بیه سن او شیری گؤرمورسن کی او آتین باغرین دئشیرو من جان قورخوسوندان بوردایام ؟ " ارسلان دیققتی نن بیر نظر سالیب گؤردو بلی بیر شیردی و اَل آتدی شمشیره و قوش کیمی یوگوردی شیرین اوستونه . هاوا قَرَنتوروغ ایدی آمما ارسلانین نعره سین دن شیر سهل دی داغ داش مئشه هیجانه گلمیشدی. ارسلان شمشیریم کورتالماسین دییه اون قیراغا قویوب پنجه پنجه شیری نن دؤیوشدی و اونون باشین نان ائله بیر یومروخ ویردی کی بئینی خاشخاش دَنه سی کیمی سپیلدی .

آغاش دا کی آدام بو صحنه نی گؤروب یئره یئندی و اونا آفرین دئییب آدین سوروشدی . بولدی کی آدی ارسلان دی و خواجه نیعمانین اوغلو و دئدی : " من میصرین سولطانی وَختی یَم و سنین یئرین منیم بارگاهیم دی . سن منیم جانیمی قورتاردین و ایسته نه ایستیرسن ؟ "

ارسلان گؤردو زرین باف لیباسلار اونون اَیْنین ده و قیزیل عمامه باشیندا و تئز اونا احتیرام ائلی ییب دئدی : " لوطفون اولسا تافشیر بیر منصب منه، بیر قَدَر لشکریم اولسا باشیمدا، آللام فیرنگی تاپشیررام سنه ."

شاهین امیرلری کی قورخودان هره سی بیر دَ لی یه گیرمیشدی لر شاهی ساغ سلامت گؤرَن کیمی ییغیشدیلار باشینا و شاه دئدی : " منه ائلی ین ائحتیرامی بو جوانا ائله یین کی منیم جانیمی او قورتاردی . "

دییه رلر آنا اوره یی قَهَرلی اولور و بیرگون منظر بانو ، خواجه نیعمانه دئدی : " سونا کیمی حسرتم گؤل لریمه ،و قوشا داغلاردا تَح لی یه دؤزه نمی ییب چی یین چی یینه وئریب لر. نئچه مودّت دی ارسلاننان خبر یوخ دی . قورخورام باشینا بیر او یون گله و ببره پلنگه اژدها یه طؤعمه اولا. آدامین ائله اؤز آتا سی اولماسا بئله اولار و هئش کیم سوراغینی توتماز."

بو سؤز خواجه نیعمانا بَح توخوندی آمما بیر سؤز دئمه دن قیخ قولامی مأمور ائله دی کی گئدیب ارسلاننان خبر گتیر سین نر. قولام لار هله دوشمه میشدی لر کی ارسلا نین جمالی منظر بانونون گؤزلرین ایشیخلاندیردی و بالاسی نین ساغ سالیم گلیب چیخدیغین نان سَویندی . ارسلان خواجه نیعمان نان آناسینی قوجاخلی ییب یئییب ایچن نن سوراباشینا گلنی اونارا بیر به بیر دئدی . خواجه نیعمان بیر حئسابا شاد اولدی بیر طرف دن ده قَمگین . نییه کی هئش واخ ایسته میردی ارسلان بیلسین کی او آتاسی دَیی و اوره یینه آگه اولموشدی بو سیر تئزلیح له بولونه جَح دی . سحرآچیلمیشدی کی خواجه نیعمانین قاپی سین دا بیر نئچه مأ مور دایانیب ائحتیرام نان اوننارى بارگاها دعوت ائله دیلر.

خواجه نیعمان نان امیر ارسلان قیزیل ایپک لی گئییم لره بورونوب اوز قویدولار بارگاها ساری. اوّل ده خواجه نیعمان باش اشییب تعظیم ائله دی و سورادا ارسلان . خوش بئش اون بئش دئییب نوبت چاتدی او واختا کی قرار اولدی ارسلانا لایق بیر منصب وئریله . اونا امیر لیح عینوانی وئریلیب آدی اولدی امیرارسلان و مجلیس تزه شن له نیردی کی بیر قاصید ایچری گیردی : " سحری بیر فیرنگ گمی سی الماس خانین فرمانده لیغی نن ساحیل ده لنگر سالماغی نان سیزه ده بیر مکتوب گتیریب. "

میصرین خدیوی الماس خان آدی ائشیدَن کیمی سَویجَح اولوب دئدی بویورسون لار ایچری. الماس خان ایچری گیریب فیرنگ دیلین ده باشلادی دانیشماغا کی شاه بیرزاد آنلامادی و دئدی : " گئدین بیر دیلماش گتیرین !" بو آن دا خواجه نیعمان دئدی : " امیر اراسلان فیرنگ دیلین ائله دانیشار که نه بیلی نر روملو دی نه میصیرلی . بو ایشی امیر ارسلانا تافشیرساز منی سَویندیرَر سیز. "

شاه ، الماس شاه دان نامه نی آلیب وئردی امیر ارسلاناو دئدی اوخی. نامه پئطروس شاه دان ایدی و امیرارسلان اوخودوخجا گؤزلرین ده یاش اوتوردی آمما نامه نی یاریمچیلیخ قویانمادی . نامه ده بئله یازیلمیشدی :

" میصیرده منیم گؤزوم و آرخام اولان خیدیر حضرت لرینه صمیمی سلاملار. سؤزون قیسّا سی بو کی ملیکشاه رومی نی اؤلدوروب میصرین سلطنتین سیزه تاپشیراننان سورا خیریمیز اولدی کی ملیکشاهین خانیمی ، میصیرده خواجه نیعمانان ائوله نیب آمما ائولن مه میش دن قاباخ بطنین ده کی اوشاخ کی ایندی اونا ارسلان دئییلیر، دوغولور . منظر بانونو قصریمیزه ایستی ییب خواجه نیعمانان ارسلانین دا کسیح باشلارینی بیزه گؤندَر ین. الماس خان بو ایشه مأموردی و اونو سؤزو منیم سؤزوم دور. "

نامه نی او خویوب قورتاران کیمی ارسلان اؤز ایقبالینینه حئیران قالیب خواجه نیعمانی باغرینا باسدی و دئدی : " سن منیم اؤز آتام اولماسان دا ، منیم بوینومدا دده لیح حقّین وار. سنی اؤلدورمه یه هئش کیمین جسارتی اولمویاجاخ . "

شاه امیر ارسلان نان ایسته دی کی الماس خانا دییه بو ایش ده بیر سهو وار و میصیرده نه خواجه نیعمان وار نه ده ارسلان . آمما الماس خان نئچه رسیم چیخاردیب شاها گؤرسه دن کیمی شاه دینمز اولدی . ارسلانین بیر یاشیننان اون سگگیز یاشینا جان بوتون عکیزلری الماس خانین اَلین دَیْدی . میصرین خدیوی گؤردو دانماغا هئش یئر یوخ دی و دئدی : " خواجه نیعمان نان ارسلانی قولو باغلی سیزه تحویل وئره بوللم آمما منظر بانو دان واز گئش مه لی سیز. بو ایش منه توخونار و سیزه خوش گئده یا ناخوش من بو ایشی گؤره نمه رَم ."

الماس خانین بو سؤزدن گؤزلری قیزاریب آزقالدی یو گوره شاهین گؤزلرین اویا کی امیر ارسلان شمشیر جوهرداری چکیب مردانه پنجه سی نن ائله بیر ضربت یئندیردی کی الماس خان وسط دن ایکی شقّه اولدی .

بوتون بارگاه دَیْدی بیر بیرینه و شاه دئدی :

" اولان اولدی گئچن گئشدی آمما بو ایشین تاوانی چوخ آغیر اولاجاخ . پئطروس شاه میصیره حمله ائلی ییب هم منیم دودمانیم داغیلاجاخ هم ده منظر بانو نو اسیر آپاریب شرفیمیزه توخوناجاخ لار. "

بو واختا خواجه نیعمان بیر تعبیر تؤکوب دئدی : " بوتون ثروتیمی سیزه وئریب بیر قشون ایستیرَم . بیز او قشون نان سامی خانین بارگاهینا اعلان جنگ ائلی ییب پئطروس شاهی اوز تورپاق لاریندا گیریفتار ائله ریح. اوندا فیرنگین لشکری میصیره یوخ بلکه بیزه ساری آخین ائلی یه جَح و سیز ین جانیز و مولکوز ساغ سلامت قالاجاخ"

بارگاه دا بؤیوح بیر هینگامه وار ایدی کی آخیرداعیان اشراف بو ایشه راضی لاشدیلار و قرار اولدی کی خواجه نیعمان دییه ن کیمی عمل ائلی یه لر. خواجه نیعمان یئددی کورور قیزیل وئریب اوتوز مین جنگاور آلیب امیر ارسلان لشکرین باشیندا دوردو . سورا آناسی گلیب اونون قولونا قیزیل بیر بازوبَت باغلادی کی آتاسی و آناسی نین آدی اوندا حک اولموشدی . بازوبند ین اوستونده لعل لر وار ایدی و هر لعلین وزنی یئددی میثقال دان چوخ اودو . منظر بانو امیر ارسلان نان خوادافیظ له شن ده اونا اوره ح دیرَح اولوب دئدی : " مرد اوغوللارهئش واخ قوخماز دعوادن ، عاریف اولان اَل گؤتورمز دوعادن ، آلارسان اینتیقامین گلر سن منه ."

امیر ارسلان خواجه نیعمانی اؤزونه وزیر سئچیب توپخانا قورخانا آشپاز خانا ، دوشور لشکرین دالینا . هر هارادا چاتیللار خواجه نیعمان جار چَح دیریر کی ملیکشاهین اوغلو امیر ارسلان دی کی گئدیر فیرَنگی لرین کوبباسین بیزیم باشیمیزدان کسسین . بئله ده اولور هر کت دن شهردن چوخلی سلحشورلار قشونا قاتیشیب تعداد داری چیخیر هشتاد مینه . اوچ آغاش قالیر کی امیر ارسلان یئتیره شهر روما کی سامی خانا خبر گلیر خانه ن خراب اولسون نه اوتوروب سان باخیر سان کی ملیکشاهین اوغلی امیر ارسلان گلیر تاجی تخته صاحاب دورا . سامی خان تئزلیح له حاضیرلیخ گؤرور و قشونو آماده ائلی ییب تافشیریر " کاردان وزیر" ه کی بیر زامانلار ملیکشاهین وزیری ایدی و چوخ تدبیرلی بیری.

ایکی قشون اوز به اوز چیخینجا طبل جنگ چالیندی و امیر ارسلان مئیدانا گیریب حریف چاغیردی . اون بئش پهلوانی خیارِ تر کیمی وسط دن بؤلوب سردی یئره و نوبت یئتیردی سامی خانِ فیرنگی یه . ایکی سرکرده مئیدانِ جنگ ده شیر پَلَح کیمی پنجه پنجه یه آتیب مانند نهنگ یئر گؤیه لرزه سالیرلار. ایندی ایکی اصلان جنگ ده دی و کیم کیمی تنگه سالاجاخ هئش کیم بیر سؤز دییه نمیر. تاکی امیر ارسلان سیپَری اونون باشیندا تیکه تیکه ائله دی و شمشیرِ زومرود نیگاری اونون الین نن آلیب الماس خانی ایکی پارچا ائلی ییب سالدی مئیدانا. سورا قشون حمله یه گیریب ساغ دان ووردولار سول دان چیخدیلار و سولدان ویریب ساغ دان چیخدیلار. بو آرادا " کاردان وزیر" جنگین ختمین اعلان ائلی ییب تاجی تختی وئردی امیر ارسلانا کی آتاسی ملیکشاه رومی نین عیزّت لی جلال لی گونلرینه شاهید ایدی . امیر ارسلان گئتدی آتا سی نین بارگاهینا و تا تاجی قویدی باشینا خواجه نیعمان دئدی بیز آز دوام ائله سه یدین من بیر رم آتیب اولدوزلارین احوالینا باخماغی نان خوش بیر ساهات سئچر دیم کی امیر ارسلان دئدی : " بیرشئی کی من ضربی شمشیری نن اَله گتیرمی شم ساها تی نئینیر."

امیر ارسلان اوتوردو آتا سی نین تختین ده و بیر نئچه گون بوساط قوروب دیلخوش لوغ ائلی ین نن سورا چیخدی صحرایه و یزدانین آدینا شوکر ائله دی . او گلیب چیخمیشدی اؤزمقامینه و خواجه نیعمان نان کاردان وزیر ده یانین دایدیلار. آناسی منظر بانو دا روما گلیب گئچمیش جلالینی بیرده اَله گتیرمیشدی.

گزه – گزه بیر گون ارسلانین گؤزی ساتاشدی بیر کیلیسایا کی اون بئش باتمان نیخ قیزیل بیر خاچ اعظم گونبذین اوستونده پارلیردی . کاردان وزیره دئدی : " مسلمان مملکتین ده بو خاچ نئینیر؟ " کاردان وزیر دئدی : " فیرنگی لرین اعتیغادی او خاچادی و هارانی آلیللار اوردا کیلیسا دوزه لدیللر. " امیر ارسلان دئدی بوتون کیلیسا لارین قیزیل گوموش و ثروت درین آلیب بارگاها داشی یار سیز. کیلیسالاری دا مسجیده تبدیل ائلی ییب قیزیل خاچ لاری اریدیب ساتان کیمی ، پولونو رعییّته داغیدارسیز. " بو اثناده امیر ارسلان دستور وئردی خاچ اعظمی یئره سالالار کی خاچ یئره دوشدوک ده ، گؤردو اونون اوستون ده بیرلعل وار و لعل ده بیر صورت نقش اولوب کی گؤیون آلتین دا یئرین اوزون ده آنالار ائله بیر گؤزل دوغمویوب دی . پاپ اعظمی چاغیریب سوروشدی بو صورت کیمین نقشی دی کی پاپ دئدی منه و کئشیش لریمه بیرامان نامه وئر مه سن دئمه رم . امیرارسلان بیر امان نامه یازدی کی بوتون روم تورپاغین دا هئش کسین گرَح اوننارینان ایشی اولمویا و اؤز مملکت لرینه گئتمه یه آزاددیلار. پاپ اعظم کی امان نامه نی آلدی دئدی : " او پئطروش شاهین قیزی" فرّوغه" نین چهره سی دی کی پئطروش شاهین تَح جانیشینی دی .

امیر ارسلان هئش کسه آچیب آغاردانمادی آمما زنبورِ عشق قلبینه یامان نیش ویرمیشدی و خواجه سرایا دئدی او لعلی آپار منیم حرمسرامه . ارسلان بارگاهه گلیب دینمز دانیشماز گئتدی اوتاغینا و بوتون کنیز لره تافشیردی کی تامن دئمه میشم هئش کیم ایچری گیرمه سین .

امیر ارسلان بوتون گئجه نی اوتوروب گؤزتیح دی فَرّوغه نین صورتینه وگؤردو عشق آتشی جانین بَح یاخیر. باشلادی اؤز – اؤزونه اشعار اوخویوب اورَح سؤزلرینی ترانه نن دئمه یه :"سمند رتک گیزلی ناره دوشموشم ، اونون اوچون مین خییاله دوشموشم . عشقین خوفی هئی منه ویریر ضربه ، سالدی درده منی بو دینی ترسه "

سحر اولدی بوتون بارگاه اهلی ییغیشدی وگؤردولر امیر راسلان یوخدی . خواجه نیعمان نی یاران قالیب گئتدی امیر ارسلانین حرمسراسینه و گؤردو کنیز قولام لارهره سی بیر طرف ده دیز لرین قوجاخلی ییب اوتوروب لار . سوروشدی نه خبر کی دئدیلرامیر ارسلانین احوالی چوخ پوزقون دی و بوتون گئجه آییخ قالیب گؤزون تیکیب او لعل ده کی صورته . خواجه نیعمان ایچری گیریب گؤردو امیر ارسلان اؤزون ده دَیی . یاخینا گئدیب اونو باغرینا باسدی و دئدی نه خبر. امیر ارسلان خواجه نیعمانی گؤروب اورَح لندی و گؤزلری ایسلانارکن بئله دئدی :

" امیر ارسلانام قالدیم اینتیظار، منی درده سالدی بیرگؤزو خومار، گرَح کی من گزم دییار به دییار، بیر دردِ بی درمانه دوشموشم ."

خواجه نیعمان ایشین نه اولدوسون آنادی و بیر رم آتیب احوالات دان بئله دانیشدی : " پئطروس شاه دونیانین لشکرین ده چکیب گتیره بورا رومو تسخیر ائلی ین مز. و بیزده اگر دونیانین لشکرین آپاراخ ، فیرنگی آلانماریخ . پئطروس شاهین ایکی وزیری وار بیری شمس وزیر بیری قمر وزیر کی هر ایکیسی علمِ نجوم نان باش آچیللار و فیرنگی فتح ائله مه یی میز مومکون دَیی. پئطروس شاه دا سنین قانان یئریح لی دی و اؤزون ده بولورسن کی ماحال امردی او قیزین سنه وئره . هله ایندی عشقی زادی اوتور گل مملکته یئتیر کی گؤرَح سورا نئینه مه لی ییح ."

اوچ آی گئشمیشدی کی امیرارسلان گؤردو زنجیر عشق اوننان اَل چکن دَیی و بیرگون بندرگاهه گئدَن کیمی خواجه نیعمانی و امیرلری گمی ده حوضورا چاغیردی . هامی گؤردو امیر ارسلان ، فیرنگی بیر پالتارگئییب و تاج دان توتدو لیباس لارینا قَدَر اسبابی رزمی نن برابر بیر هرزادی بیر صاندیغا قویوب تافشیردی خواجه نیعمانا و دئدی : " گؤیلوم چایلار کیمی آشدی داشدی دوشدو بلاسینا ، اَل اوزوب تاجی تخ تن گئدریرم نازلی یارین دییارینا ، من ایستیرم بوردا سیزدن آیریلام ،گئدَم پئطروس شاهین سوراغینا ، چاتام بلکه نازلی یارین ووصالینا. آنجاخ تا منیم اؤلوم خبریم گلمی یینجه آدیمی عکسیمی پوللارین او ستون نن سیلمی یه سیز و خواجه نیعمان نه دئسه باش و گؤیولونن ایطاعتین ده اولاسیز. "

خواجه نیعمان و کاردان وزیر ها دئدیلر بو سودانی اته یین نن تؤح امیر ارسلان قولاغ آسمادی و خواجه نیعمان دئدی قوی بیر رم آتیم گؤروب ساهاتین یومنی گئتمه یه خوش دی یا ناخوش کی امیر ارسلان دئدی : " ساهات ماهاتی اؤتور کی عشقین دلی سینه بو سؤزلر کار ائله مزو منی زنجیرِ عشق چکه چکه آپاریر و ایختیاریم اؤز اَلیم ده دَییل. "

ارسلان گمی یه مینیب روانه اولدو و وکیل وزیر اَلی قولتوخ سیاه جامه گیریب ارسلانین یولون گؤزله دیلر. خواجه نیعمان دا رم آتیب اونون طالعینه باخاندا عظیم خطر لر گؤردی و بارگاه اهلینه بئله دئدی : " چوخ چَحدیم زحمتین حیف اولدی هدر، طالعین ده گؤرموشم نئچه بیر خطر، فَلَح ویردی اونو سالدی دربه در، چوخ چتین اولدی ارسلانی گؤره سیز. حتمن بئله میش فَله یین ایشی ، آخار گؤزیاشیم دَلَر هرداشی ، باشیمیزدان اسکیلمه سین سایه سی ، چوخ چتین اولدی ارسلانی گؤره سیز."

ایندی ائشیدَح هاردان دییار فیرنگ دن کی پاپ اعظم ارسلانین صورتین تاجی تختینده چکیب هدیه ائلیر پئطروس شاها و پئطروس شاه امر ائلیر شمس وزیری نن قمر وزیره کی قشون ییغیب

گئدَلَر ارسلانین جنگینه . شمس وزیر نن قمر وزیر آمما اوسطورلاب آتیب اولدوز لارین احوالینا باخارکن ، دییه رلر دونیانین لشکرین ده آپارساخ امیر ارسلانا باتانمی یاجاییخ . آمما او جور کی تاس گؤرسه دیر، امیر ارسلان تَح باشینا ، فیرَنگین یولوندادی و بویون صاباح دی کی دروازه دن ایچری گیره . "

پئطروس شاه تا سوروشور کی نییه گرَح بئله بیر ایش گؤره وزیرلر دئییرلر : " گلمه یینه ائله اؤز آیاغی نان گلیر و هئش شکّی یوخدی آمما نییه گلیر بیزه ده بللی دَیی ."

پئطروس شاه دئییر پس بیر تدبیر تؤکون کی اونو توتوب جزاسنا چاتدیراخ کی دوشمنه ماجال وئرسه ح اؤزوموزه ظولم ائلیریح .

بو اوزدن ده تدبیر تؤکوب امیرارسلانین صورتینی نقاش لارا چَح دیریب آسیللار مملکتین دروازه لرینه کی ایچری گیرمَح همی مأمورلاراونو توتالار. گون اوگون دی کی ا میر ارسلان چاتیر قلعه یِ فیرنگه و گؤزو اؤزعکیزینه ساتاشان کیمی ، تئز گیزله نیر و دؤزور کی قاش قره له بلکه اونو بو تئز لیح ده تانی می یالار. قرانیخ دوشن ده امیر ارسلان آیاخ قویور دروازه دن ایچری و هله قدم قدم نن گؤتور مه میشدی کی بیری اونو سوپوتتویه سوپوتدویه چکیر بیر قرانیخ داما و قاپی نی اوزونه قیفیل لیر. ارسلان گؤرور بَح تورا دوشوب و فرّوغه نی یاداسالیب احوالینه حئیران قالیر. دئمه بو فورصت ده ده فَرّوغه امیر راسلانین نقشینی گؤرسون و اونون محبتی قلبین ده جا ائله سین .فرّو غه گؤرور ملاحت شوجاعت ده و هئیبت ده میثالی یوخ دی و اونون عشقین نن فراغیننان روخسارینه یاشلار آخیر .او گئجه نی نه فرّوغه نی یوخوآپاریر نه ارسلانی کی چیغیر سادا سسی بیر یئره چیخمیر. سحره یاخین ایدی کی قود دامینی آچیب بیری ایچری گیرَن کیمی دئییر دایان ارسلان منه ضَرَل یئتیرمه کی من سنین دوستونام . ارسلان اَل ساخلیر و دئییر نه ارسلان کی منیم آدیم الیاسِ فرنگی دی. اوگلن آدام کی خواجه طاووس

ایدی و قالانین نیگهبانی دئییر: " مگر سنین آتان خواجه نیعمان اؤلموشدی کی تکی تنها باش آلیب گلیب سن بورا ؟ گئد شوکر ائله کی سنی گؤردوم یوخسا پئطروس شاه سنین بیر قطره قانین دونیانان برابر بولور . "

ارسلان ناچار قالدی ودئدی : " قبول من ارسلانام آمما سن کیم سن ؟" خواجه طاووس اؤزون تانیتدیردی و دئدی بوردا ایکی مسلمان وار کی بیری منم بیری ده قارداشیم خواجه کاووس و تئزاول کی بلکه سنی نجات وئرَح و بوملکت دن چیخیب گئده سن . امیر ارسلان گولدی و دئدی : " منیم بیر دردیم وار درمانیمی آلمامیش گئت مَرَم . سینه م نیشان اولدی بیر یارین اوخونا ، لیلی می آلماسام من گئد مَرَم . "

خواجه طاووس گؤردی وَختی فوتا وئرسه ایندی هم اؤزو هم ارسلانین جانی خطرده دی و ناچار اونو کوچه پس کوچه لری نین آپاردی اؤز ائوینه کی گؤره نه چاره ائله مه لی دی .خواجه طاووس قارداشی خواجه کاووسو دا چاغیریب امیر راسلانا غرت و احتیرام نان سورا ایسته دیلر اونو قانع ائله یه لر کی بوردا جانی خطرده دی و بوله سینی بیر بلدچی نن یوللویالار دییارِ رومه. خواجه طاووس اوتوز ایل ایدی دروزاه باشی ایدی و خواجه کاووس دا تاماشا خانا صاحیبی. نئنه دیلر علاج اولمادی و امیر ارسلان سؤز وئردی بئش آلتی گون شهری گزه دولاشا و اوننان سوراگؤره نئینیر. خواجه کاووس دئدی بئله لی یی نن اولمازو بو مودّتی گرَح تاماشاخانا دا مشغول اولاسان و هر کس سوروشدی کیم سن دئیه سن الیاسِ فیرنگی یم و خواجه کاووسون اوغلی . بیرنئچه گون گئشدی و امیر راسلان هردن چیخیر شهری گشت ائلیر قئییدیر تاماشاخانی یا کی بیرگون قمروزیر تکی تنها گیردی تاماشاخانی یا و شراب کاباب مزه سیفاریش وئریب گؤزل خانیم لار قوللوغوندا ناز و ادانان خیدمت ائلیرلر کی امیر راسلانی بوساطین دالین نان چاغیردی و اَیله شدیری یانیندا و رومی دیلی جه ائهمالجا بئله دئدی : "

خوش گلدین دئییرَم رومون شاهی امیر راسلانا . آممااؤمرون دؤوله تین اوزولمه سین تَح جانینا نه باش آلیب گلیب سن بورا؟ بیه بولموسن سنین قانان بوردا هاممی تشنه دی و کیم پئطروس شاها خبر وئرسه سن نن وزنی جه قیزیل آلاجاخ ؟ آمما اولان اولوب گئچن گئچیب منه دئه گؤروم نه عیلَت سنی چکیب بورا ؟ "

امیر ار سلان اؤزون ووردی دیل قانمازلیغا و دئدی : " من الیاس فیرنگی یم و خواجه کاووسون اوغلو . بوله م نن فیرنگی دانیش کی هئش نه بو دیل دن آننامیرام ."

قمر وزیر گولومسه دی و امیر ارسلانا همان سؤزلری فیرنگی دیلین ده دئدی کی ارسلان دا آند آمان ائله دی کی نه شاه دی نه سولطان دی بلکه خواجه کاووسون اوغلو دی و آدی الیاس فیرَنگی ."

قمر وزیر دئدی :" قوی سن دییه ن اولسون قال یاتسین آمما نئجه کی من نن داندین شمس وزیردن دان و اؤزون اونا تانیتدیرما. "

قمر وزیر تزه گئتمیشدی کی شمس وزیر ده ایچری گیردی و گؤزل لرین ن رقصینه مشغول اولاننان سورا امیر راسلانی ایشاره نن اؤز غورفه سینه چاغیردی و رومی جه دئدی :" آللاهین جلالینه شوکر ائلی رم کی سولطانِ رومون حوضوروندایام آمما بَیه آتان خواجه نیعمان رم آتیب باشین دا اولان خطر لردنن دئمه میشدی کی تَح جانینا باش آلیب گلیب سن بو دییارِ غریبه ؟ ندن گلیب سن منه دئه گینه بلکه سنه بیر ضَرَل توخونمویا ."

امیر اراسلان گینه اؤزون دیل بولمز لیغه ویریب همان سؤزلری کی قمر وزیره دئمیشدی اونا دا دئدی و شمس وزیر شراب جامین قیزیل اشرفی لری نن دولدوروب خودافیظ لشدی و دئدی : " ایندی کی منه دئمه دین قمر وزیره ده دئمه سن . "

ایکی آی بو ماجرادن گئچیری و هردن قمر وزیر گلیب اونو دانیشدیریر هردن ده شمس وزیر. آمما بویون قمر وزیر وای خبری نن گلیر و دئییر: " پاپاس شاه اوغلی امیر هوشنگ صاباح سحر دروازه یِ فیرنگه وارید اولاجاخ و پئطروش شاهین قیزی فرّوغه نی آلیب قیخ گئجه گونوز جشن اولاجاخ و سن بوردا شعر غزلی نن گونون سورتوسن کی نولا؟ " بوسؤزو ائشیدن کیمی امیر راسلانین رنگی سارالدی و دیز لرین نن سانکی زیندگاننیخ قاشدی آمما اؤزونو بیرتَهَر ساخلیی ییب شَستین سیندیرمادی . سورا قمر وزیر دئدی : " سحری گلسن دروازه یه اؤز گؤزون نن گؤررَر سن کی امیر هوشنگ نئجه اوغلان دی و اونون شوکتینه اؤزون یاخین نان شاهید اولارسان ."

سحر اولان کیمی امیر راسلان دا بوتون فیرَنگ اهلی کیمی چیخدی پئشوازا و گؤردوامیرلر دسته باغلی ییب امیر هوشنگه تعظیم ائلی یه ائلی یه اونا خوش گلدین دئییب کالیسکه یِ سلطنتی ده آپاریللار بارگاها . قمر وزیر کی گؤزو امیر راسلان دادیدی اونا یاخین لاشیب دئدی : " سن ده گل قاتیل بو امیر لره وکیل لره و منیم ایذنیم نن گیر بارگاهه کی گؤره سن سؤزلریم دوزدی یا یالان ؟ "امیرارسلان اعیان اشرافینان برابر آیاغ آیاغ گلیب چاتدی قصره و قمر وزیرین ایشاره سی نن اونو بارگاهه یول وئردیلر.

پئطروس شاه تخت سلطنته جُلوس ائله میشدی و امیر هوشنگ تعظیم تکریم ائلیی ییب آتاسی پاپاس شاهین نامه سینی ،گتیردی یی پیشکئش لری نن برابر شاهین قوللوغونا هدیه ائله دی . پئطروس شاه قمر وزیر دن ایسته دی نامه نی اوخویا کی نامه ده بئله یازیلمیش دی :

" دونیامیزی منور ائلی ین بؤیوح تاجدار پئطروس شاها جهان شاهلیغ آرزوائلیی ییب ، شاهزاده فرّوغه نی اوغلوم امیر هوشنگه ایستی رم. بو موبارک ایش اوچون ده سیزین دوامِ سلطنتی زه اوتوزمین قوشون بوتون اسبابِ رزمی نن هدیه اولور . "

پئطروس شاه بو ایشه سَوینیب امیر هوشنگین آننین نان اؤپوپ اؤزونه اونو داماد اعلام ائله دی . آمما شیرنی خورانینخ و جشن دن قاباخ شمس وزیر دن ایسته دی بیر رم آتیب بو ایشین گله جه یین نن دانیشسین .کی شمس وزیر اولدوز لارین احوالینا باخاندا گؤردو بو ایش دن بؤیوح بیر فیتنه قاغزاناجاخ و تا امیر راسلان دیری دی فرّوغه امیرهوشنگه قیسمت اولمویاجاخ . بو شوم ایقبالی تا شاها دانیشدی شاه چوخ پریشان اولدی و سسلن دی جلاد ، جلاد دئدی فریاد و شاهین امری نن شمس وزیرین بوینوندا قیلیش برقرار اولدی . آمما بوتون امیرلر بو ایش دن ناراحات اولوب شاهه تعظیم ائلی ییب شمس وزیره عفو ایسته دیلر. بو حئین ده اوزون توتدو قمر وزیره دئدی سن بیر رم آت گؤر بو حرامزاده نین دئدی یی دوزدی یایوخ کی قمر وزیر رمل اوسطورلاب آتیب دئدی : " بونلارین اولدوز لاری لاپ بیر بیرینه مطابیق دی و لاپ خوش ساهات دی وصلته و گرَح کی همین دَیْقه خطبه یِ عقد جاری اولا. "

پئطروس شاه دئدی شمس وزیری قولو باغلی زنجیر لی ییب آپارین زیندانا کی بو خطا دیده من نن ایستیر قیزیمی وئرَم اؤزقاننی قاتیلیمه کی منیم تورپاخ لاریمی الینه گئچیردیب و قشونومو قیریب امیرلریمی اؤلدوروب دی . امیر راسلان کی بو صحنه لری شاهید ایدی گؤردو بونون دوستی ائله شمس وزیر ی میش و دوشمَنی قمر وزیر. فَرّوغه ده کی هرزاد دان خبر سیزایدی و گئجه گونوزو ارسلانین خیالی نن یاشیردی بیردن آناسی سیمین بانو ی خبر گتدی قیزیم موبارَح دی و سنی آتان وئردی امیر هوشنگه . قیخ گون جشن دن سورا سنی امیر هوشنگی نن اَل اَله وئریب حیجله یه یوللویاجاییخ."

فرّوغه نین بیر اَلی اولدی بیر باشی و نه قدر آناسی نا یالواردی و آتاسینا دئدی کی من ایسته میرم اره گئدَم هئش بیری قولاغ آسمادی و دئدی لر بونان یاخچی سین تاپیپ گئدَنمه سن . بوتون فیرَنگی ده هر یئر چیراغان دی و رعیت هر یئرده شاددیخ دایدی کی شاهزاده فرّوغه

نین تویو دی . فرّوغه آمما آغلار گؤزلری نن امیرارسلانین اوزونه حسزت دی و فیکیرده دی کی توی گئجه سی جامِ زهری ایچیب اؤزونو اؤلدوره . اودور کی اؤزونه غم وئرمی یب ایستیر بو آخیر گونو خوش اولسون کی خواجه یاقوتا کی اونون خواجه سرایی دی دستور وئریر تاماشاخانا نی قوروغ ائلی یه و اؤز دوسلاری و کنیز ندیمه لری نن گئدیب اوردا خوش گئچیده لر. خواجه کاووس تا آننیر کی قراردی فرّوغه تاماشاخانی یا گله تئز امیر راسلانا موشتولوخ وئریر و امیرارسلان غورفه لره دوزه ن وئریب منتظیر اولور تا کی شاهزاده قاپی دان ایچری گیره .

کالیسکه یِ زرین تاماشاخانین قاباغیندا ساخلی ییب و وخت او وخت دی کی فرّوغه ایاخ قویور تاماشاخانایا و ایکی دیلداده نین گؤزو بیر بیرینه ساتاشان کیمی ایکی سی نین ده رنگِ روخساری سارالیب آزقالیر روح لاری بدن نرین نن چیخا . قیزین دیز لری تیتری یر و خواجه یاقوتا دئییر منیم غورفه مه هئش کیم گلمه سن مگر او بوساط دالیندا کی جوان . امیرارسلان گؤرور فرّوغه دئمه حوریّه دئه . ائله بیر حوری کی سانکی اَلین نن خطا چیخیب بئهیشتَن بوله سین آتیبلار کناره . امیر راسلان خواجه یاقوتون سؤزونن بیر مئزمه ئی شراب و یئمَح ایشمَح حاضیرلاییب آپاردی فرّوغه نین غورفه سینه کی فرّوغه اونو گؤرجکِ بحال اولوب آزقالدی ییخیلا کی امیرارسلان اونو توتوب چَحدی باغرینا و فرّوغه باشین قویدو ارسلانین سینه سینه . سورا دئدی: " نییه به اینصاف ائله می ییب منه خبر وئرمی ییب سن . ایکی آی دی منیم ایشیم آهی زار دی و سنین فراغین نان آزقالیر جان بدنیم چیخا و سن بوردا عیش عیشرت ده سن ." ارسلان ایستیر دانا دییه من ارسلان دَییلَم الیاسِ فیرنگی یم کی فرّوغه قوللارین سالیر ارسلانین بوینونا و هر ایکیسی بیر بیری نین بوینون قوجاخلی ییب فرّوغه باشلیر آغلاماغا کی حئییف ایش ایش دن گئچیب دی و آتام منی وئریب امیر هوشنگه .آممآ اؤلسه م ده اونا گئدن دَییلَم ."

امیر ارسلان نازلی دیلبری قوینونا آلیب بوله سینه سؤز وئریرکی آللاه کریم دی و او ایشین ده چاره سینه باخاریخ .

قاش قره لیر و وخت ، گئتمَح وختی اولور کی فرّوغه خواجه یاقوتی سسلی ییب دئییر یئییب ایچیب اویناماخ بس دی و کجاوه لره دئه حاضیر اولسوننار کی کنیز ندیمه لره مینیب بارگاها ساری یولا دوشه َح . ارسلان نان فرّوغه ده اؤپوش گؤروش دن سورا ، ارسلان اونو تا کالیسکه ی زرّ ینه مینه نه جان همراه لیغ ائلیر.

فرّوغه نین گؤز یاشلاری مرمر سینه سینی ایسلاداراخ دویونجا ارسلانا باخیب ویداع لاشدی و گئجه ساویشیب سحر آچیلاندا مشّاطه لر فرّوغه یه زینت وئریب اَئینه توی پالتارلاری گئیدیردیلر. بوتون شَهَرده شیرنی خورانینخ جشن دی و هامی روان دی کؤهنه کیلیسایا کی ایندی فرّوغه نی گلین چیخاردیب کالیسکه نن گتیره جَح لر. امیرارسلان گؤردو شَهَرده بَح ایزدَحامدی و خواجه کاووسه دئدی نه خبردی کی آنادی بویون توی گونو دو و سؤوگولوسو رقیبین قوینوندا اولاجاخ . ارسلان گؤردو گؤزلری گؤره – گؤره ائله اؤز دسته گولونو ایتیریرو آغلاماخ دان یاناغی نا سئل آخیر. خواجه کاووسونان برابر گئتدیلر کلیسانین یانینا و چیخدیلار بیر سکی یه کی بلکه عروس دامادی گؤره لر. آمما امیر ارسلانین گؤزو تا قشونا دوشدی و فرّوغه نن امیر هوشنگین کالیسکاسینا کی اوزوح قاشی کیمی اوننارى دؤوره له میشدیلر، هردن بیر خییال گئشدی قلبین نن و چون صاحیبِ قِیرت ایدی گاهدان بیر حالا دوشوردی .ارسلانین گؤزو فرّوغه نین اوزونده ایدی و فرّوغه ده گؤزون دولاندیریب ارسلانی آختاریردی کی ایزدحام دا اونو گؤرمَح مومکون اولموردی . هاننان گئتدن پاپ اعظم گلیب اوننارى اَل اَله وئردی و توی دویون نن سورا محرم لر ایچری گیردی قالان آداملاردا اؤز ائو ائشیح لرینه قئییتدیلر.

گئجه دی و امیر ارسلانا پیچاخ ویرسان قانی چیخماز . چوخ فیکیر ائلی ین نن سورا خواجه طاووسونان خواجه کاووسی چاغیریب اونناردان بیر قیلیش، بیر کمند و بیر شبگرد لیباسی ایستی دی . اونناردا بو فیکری نن کی ایستیر چیخا گئده دییارِ رومه تئز اوننارى حاضیرلی ییب گتدیلر. ارسلان اوننارا آدوئردی من نن هئش زاد سوروشماییین کی فیرَنگه زلزله سالاجایام . گؤردوخ هئش گؤرمه دیح منی حلال ائلیی یین . بونو دئییب تاماشاخانادان چیخدی ائشی یه و گیزلین جه قرانیخ دا اؤزون یئتردی گیره وَلی بیریئره کی اورانی بلله میشدی . کمندی چین چین ائلی ییب آتدی کیلیسانین دیوارینا و دوشدی دیواردان اوطرفه . نیگهبان لار بیر شیقیلتی آنناسالار دا بوروخ وئریب اؤزون گیزلت دی و روان اولدی کلیسانین او حوجره سینه کی اوردا خانیدان ی سلطنتین زیفاف گئجه لری برپا اولاردی .

امیر هوشنگ فرّوغه نی نازینان دیندیریب ایستیر سینه سینه یه تردوداخ لارین نان اؤپه کی فرّوغه دئدی منه یاخین گلمه کی منیم بیر نذریم وارو گرَح گئدَم محرابه تا ادا ائلیی یم . امیر هوشنگ قبول ائله دی و بئش اون دَیقه لیح بوله سین تَح قویدی. اؤزو باشلادی یئییب ایش مه یی که نازلی یاری قئییتسین . امیرارسلان گؤردو فرّوغه غورفه دن چیخیب ایچری پیلله لری نن گئتدی گونبذین آلتیندا کی خاچی اعظمه تعظیم ائله دی . سورا الینه بیر جام زهر آلیب ایسته دی ایچه کی ارسلان ویردی جامی زهری یئره سالدی و فرّوغه گؤردو بیر قره لیباس آدامدی و اوزون ده بیر نیقاب واردی . ارسلان اوزون نن نیقابی گؤتورَن کیمی فرّوغه بولدی ارسلاندی و اؤزون آتدی اونو قوجاغینا . امیر راسلان دئیدی : " نازنین سن نئییردین ؟ سنین مگر منه رحمین گلمیردی کی ایستیردین جام زهری ایچیب اؤزون هلاک ائلی یه سن ؟ " فرّوغه دئدی دا چاره م یوخ ایدی و سن سیز منه دونیا معناسیز ایدی . ایکی سؤوگولو قوللارین

بیر بیری نین بوینونا سالیب ارسلا باشین قویدو فرّوغه نین سینه سینه و دوداخ دواغا دونیانی یاددان چیخاددیلار.

بو طرف دن ده ائشیدَح امیر هوشنگ دن کی گؤردو فرّوغه یوباندی و طاقتی آز قالیر اوزوله . بیر نئچه پیلله یئنیب گئتدی کلیسانین محرابینه کی گؤردو تاماشاخانا دا ایشلی ین ایلیاس فیرنگی فرّوغه نی قوجاخلی ییب جان دئییب جان ائشیدیللر. سسلندی حرامزاده سنین منیم سؤوگولوم نن نه ایشین کی ارسلا ن ، نه آغ دئدی نه قره و شمشیرینی قایماسین نان چیخاردیب قولتوغو آلتین نان ائله بیر ضربت یئندیردی کی برقِ شمشیر ساغ چپی نین نن نومایان اولدی و فرّوغه اؤزون تاپانا گؤردو امیر هوشنگ قانینه قلطان دی وائله بول کی نئچه ایلین اؤلوسودی .

فرّوغه نین بیرآلی اولدی بیر باشی و قالدی کی سحری نه جواب وئره جح . ارسلان دئدی هرزادی ترسه سینه دئه. دئه زیفاف دان قاباخ او دئدی گرَح خاچی اعظمه عیادت ائلی یم گلم کی منی ده یوخوآپاردی و هئش زاددان خبریم یوخدی .

ارسلان فرّوغه نی غورفه سینه یئتیریب و سحره یاخین اوننان ویداع لاشیب گلدی یی یئردن قویدی گئتدی . آمما گئتمه میش دن قاباخ خاچی اعظمی ده اؤزونن گؤتوروب آپاردی . خواجه طاووسونان خواجه کاووس امیر ارسلانین نیگرانی ایدیلار کی بیردن گؤردو لر ارسلان ایچری گیردی و اؤزونن ده بیر تلیس یوک گتیریر. ارسلانا دئدی لر اونمنه دی . دئدی قیزیل خاچ کی گتدیم وئرُم بالتان قاباغینا دوغرویا م کی هردن بیرآزین ساتیب خشلی یَح . خواجه کاووس گؤردو ائولری ییخیلیب و چوخ چَحمی یه جَح کی قمر وزیر رم آتیب خاچ اعظمین یئرین تاپاجاخ . بونو ارسلانا دئییردی کی ارسلان دئدی رحمت تی یین اوغلواو هاردان بوله جَح کی اونو من گؤتورموشم . بو حئین ده خواجه طاووسون گؤزو دوشدو شمشیره کی قانین

نان سیراب ایدی . دئدی به بو قان نه دی کی ارسلان دئدی : " بو گئجه بیر قضایه توش اولدوم، اؤلدوردوم رقیبی آلدیم اینتیقام ."

خواجه طاووسون نان خواجه کاووس قالدیلار مَطَل کی ارسلانه نه دئسین نر کی تئز هرزادی گیز له دیب آرادان چیخاتدیلار و گونده کی کیمی تاماشا خانی آچیب باشلادیلار ایشه .سورا ارسلانا دئدیلر: " اولان اولوب گئچن گئچیب آمما بو ایشین هینگامه سی چوخ اوزون اولاجاخ . ایندی یه جان سن فقط بیر شاهی نان طرف ایدین کی ایندی پاپاس شاه دا ایضافه اولدی . بَیه سنه قیز قَحَط ایدی کی اؤزون بئله بیر موصیبته سالدین؟"

گئجه ساویشیب گئچیب و نشدو لوخ واختی دی کی پاپ اعظم گئدیر خاچ اعظمه عیبادت ائله سین کی گؤرور امیر هوشنگ قانینه قلطان دی وخاچ اعظم ده یئرین ده یوخ دی . هارای داد بیداد بوتون کشیش لروخدمه لر ییغیشیللار پاپ اعظمین باشینا و کنیزلردن ایستیر کی گئدیب گؤرسون لر اقامتگاه یسلطنتی ده فرّوغه دن نه خبر. گئدیللر گؤرواللر فرّوغه هرزاد دان خبر سیز شیرین یوخودادی و تا قضییه نی دئییللر فرّوغه چالیر باشینا و یا خاسینی چاک ائلیر. پطروس شاها خبر وئریب قمر وزیری نن برابر گلیر گؤره لر نه خبردی کی گؤروللراوونان کی قورخوردولار باشلارینا گلیب و فرؤغه ده گاه قَشَ ائلیر گاه اؤزون نن گئدیرو ایقبالینه نیفرین ائلیر. پئطروس شاه و سیمین بانو قیزلارینا دیلدار لیخ وئریب وماجرانی سوروشاندا فرّوغه دئییر: " منیم دوواغیمی آچیب آننیمنان بیر بوسه گؤتوره ن کیمی دئدی منیم اؤز آللاهیمنان بیر عهدیم وار وگرَح خاچ اعظمه عیبادت ائلی ییب قئییدَم کی یوباندی و منی ده یوخو آپاردی . "

پئطروس شاه دارقا باشینی چاغیریب امر ائله دی اوش گونه جان گرَح امیرهوشنگین قاتیلین تاپیپ تحویل وئره سن یو خسا باشین وئررَم جلاد اَلینه . دارقا باشی نین گؤزلری ثانییه کیمی

ویریردی و ها فیکیر له شیردی گؤروردو بو ضربی شست هر آدامین ایشی اولا بیلمز و گومانی گئتدی الیاس فیرنگی یه کی قدی قامتی و پهلوان لیغی امیرهوشنگی نن برابر گلردی . دارقا باشی امیر ارسلانی قره لی یيب اونو چَحدی درباره و دئدی : " یا آدام کیمی دییه رسن امیر هوشنگی نه جور اؤلدوردون و خاچِ اعظمی نئنه دین یاکی درین سویوب سامان تپه جه یم ." ارسلان گؤردو قضا قدر ییخیلیب دامینا و نه قدر ایستیر دییه کی منیم ایشیم دَیی دارقا باشی نین بئینینه باتمیر. ارسلانی قولو باغلی آپاریر پئطروس شاهین حوضورونه و دئییر: " یوزایل بونnان سور ادا منی یوللویاسیز امیر هوشنگین قاتیلین تاپام ائله الیاس فیرَنگی نی تاپیپ گنیره جه یم . " پئطروس شاه دئییر بو جوانین شراب قلیان وئرمَح دن علاوه فیکر ائله میرَم اَلین نن بیر ایش گله کی دارقا باشی دئییر اولا اولمویا ائله بونون ایشی دی . قمر وزیر ارسلانین یانینا گئدیب اونا بیرگؤز ویریب دئییر : " دارقا باشی اؤز گوناهینی یوماقا خاطیر گئدیب یاپیشیب بو جوانین اَلین نن گتیریب بورا کی هؤهمان ائله قاننی قاتیل بودی. آمما الیاس فیرَنگی مگر امیر هوشنگ کیمی بیر اییده باتا بیلر دی کی هارادا قالا اوقدر مأمور نیگهبان آراسیننان اؤزونو غورفه یِ سلطنته چاتدیرا و یئددی باتمان نیق خاچی دا اؤزونن گؤتوروب آپارا . خاچ اعظمی قوی پهلوانnار دا یئرین نن دَبه ده بولمز هاردا قالسین اون سگگیز یاشیندا بیر جوان کی عؤمرون ده جامی شراب دان آغیرینا یاپیشمی ییبدی ." پئطروس شاهین یئیینه باتدی و قَضَبی نن امر ائله دی ذارقا باشینا کی الیاس فیرنگی نی آزاد ائلی یيب گئده حقیقی قاتیل لری تاپا . دارقا باشی تا ایسته دی دییه بوحرامزاده لاپ امیر راسلانین عکسی نین کوپیه سی دی و اگر کاووس شاهین اوغلو اولماسایدی ایندی یه قَدَر او نو اون دفَه قولو باغلی تو توب امیرارسلان عوضی شاها تسلیم ائله میشدی ، بیردن بیره قمروزیرین شرّین نن قورخوب سسین چیخاتمادی . ارسلان گؤردو بو قمر وزیر چو خدا پیس آدام دَیی میش و اگر اونون سؤزلری اولماسایدی

ایندی چوخدان ایدی دریسین سویوب دروازه دن آسمیشدیلار . بو فیکیر لری نن تاماشاخانی یا وارید اولورو خواجه طاووسونان خواجه کاووس اونو ساغ سلامت گؤرَن کیمی گؤزلرینه اینانمیرلارو تئز اونو باغرلارینا باسیب ماجرادن خبر توللار. اویاننان دا خواجه یاقوت کی فرّوغه نین نظر قولامی ایدی خبر وئریر فرّوغه یه کی الیاس فیرنگی نی قاتیل عوضی توتوب گتیرمیشدیلر بارگاها کی اگر قمر وزیر اولماسایدی ایندی چوخدان بوله سین اؤلدورموشدولر. فرّوغه بو خبری ائشیدن کیمی سَوینیب باش آلدی گئتدی اؤزخلوتینه و ارسلانی یادا سالیب فراغین نان قان آغلادی .

گئجه یاری سی دی و بیر طرف دن فرّوغه نین آرامی یوخ دی بیر طرف دن ده زنبورِ عشق ارسلانین قلبینه نیش ویریر کی ارسلان دؤزه نمی ییب شبگرد لیباس لارین گی ییب اوزونه نیقاب چَحدی و کمندی چیی نیینه آتیب قاراننیخ دا روان اولدی فرّوغه نین قصرینه . دووراردان آشیب گؤردی هر گول دن بیر عطیر گلیر و ائیوانا باخان اوتاخ دا نارین – نارین لاله لر یانیر. یاخینا گئدیب دوزگون باخانداگؤردی فرّوغه دی و عاشیقانه اشعارینان ارسلان – ارسلاند ئییب حزین نغمه لر اوخور. فرّوغه نین زولف لری طاووس کیمی اوزونه یاییلمیشدی کی امیرارسلان اون باغرینا باسدی و ایکی سؤوگولی سحره جان گول دئییب گول ائشیتدیلر.گئدَنده آمما فرّوغه بوله سینه بَح بَح تافشیردی کی قمروزیر نه قدر بوله سینه یاخچی لیغ ائله سه ده هئش وخ سؤزلرینیه آللانمی یا . گونون ایشیقی تزه چیتدیردی کی ارسلانی نان فرّوغه ویداع لاشیب و ارسلان باغین دووارین نان آشدی و گیزلین کوچه پس کوچه لری نن گئدیر کی بیردن گؤردو اونو دؤوره له دیلرو نئینه سین نئینه مه سین بیر یول تاپدی چارسی یا و سیاهی ده گیزلن دی . دارقا باشی و دارقالار هوجوم چَح دیلر چارسی یا و قال ماقال سسی هر یئری گؤتوردی . دارقا باشی دئدی دا بو قره اوقره لره بنزه مز و سنی ائله دوغرویاجایام کی

هئش قمر وزیر ده سنی تانی می یا . ارسلان گؤردو قره دن آرتیخ بویاغ اولماز و دریالار نهنگی کیمی حمله ائله دی دارقا لارا و اَل آتدی شمشیرِ ظولَماتین قایماسینا کی اوننارى بیچه بیچه قاباغا گئتدی و یئتیشدی دارقا باشی یا کی دئدی بو چال ها چال دا دئدیم ایندی قویوب قاچیپ سان کی آمما ائله بول اوره ح لی آدام سان و هله دوروب سان . امیر ارسلانین هله سؤزو آغزین نا ن دوشمه میشدی کی دارقا باشی ایسته دی بیر ضربت یئندیریب ارسلانی پارچالی یا کی ارسلان بوروخ وئریب بیر یومراغینان اونون بئینین داغیدیب نعشین سالدی یئره .ارسلان ایسته دی دوشه یولا کی گؤردو قیخ دان چوخ دارقا کی گیزلین جه بو صحنه یه شاهید اید یلر هوجوم چَح دیلراوستونه و بوله سین ائله دارا قیسنادیلار کی گؤردو بو کوت قیلیش و یورقون بدن نن ایندی دی کی ائله جانان دوشه . ارسلان آزقالا تنگ نفس گتیریردی کی گؤردو بیر سیاهی نیمایان اولدی و امیرارسلاننان چی یین چی ینه وئریب بوتون دارقالاری قیریب اؤلدوردولر.

امیر ارسلان هله بولمور بو گلن کیم دی و اونون ایشاره سی نن یولا دوشوب مهلکه دن قورتولور کی بیردن بیره بیر باغ قاپی سی اوزلرینه آچیلیب ایچری گیریرلر.سورا سیاهی نیقابین گؤتورن کیمی ارسلان گؤروراو نجات وئرَن قمر وزیردی و سینّی سالینه گؤره بَتَرده بیرشوجاعت صاحیبی دی . قمر وزیر دئدی : " سن هله منی اؤزَن دوشمن بول و آدین منه دئمه آمما یاخچی دی کی هرزادی اؤز گؤزون نن گؤردون و بولدون کی من نن سنی چوخ ایستی ین یوخ دی . "

امیرارسلان دینمه دی و اؤزون وئردی باغ دا کی حوووضون یانینا باشلادی قاننی ال اوزون یویوب تَمیز له مه یه کی قمر وزیرین قولام لاری اونو مئهمانخانایا آپاریب بوله سینه حریر لیباس آماده ائله دیلر. سورا قمر وزیری نن برابر یئییب ایچیب دینجه لن نن سورا آخیردا

امیرارسلان دیلی نین قاباغین آلانمی ییب امیرارسلان اولماغینی اونا بولدوردو . قمر وزیر بو دوسلوخ دان شاد اولوب اونو یوللادی تاماشا خانی یا و دئدی : " هروخ گؤیلون فرّوغه نی ایسته سه گل بورا من اؤزوم سنی دوزآپاررام قصرین ایچینه و هئش کیمین روحونون دا خبری اولماز."

امیرارسلان تاماشاخانی یا ساری گئدَنده گؤردو شَهَر بیر پارچا ماتم دی و دارقاباشی نان دارقالارین اؤلوم خبری هر یانا یاییلیب و جماعت گئدیللر تاماشایا . خواجه کاووس و خواجه طاووس دا تا گؤردولر ارسلان ساغ سالیم دی و تاماشاخانادان ایچری گیریر ، سَوینیدیلرو اوننان هر نه سوروشدولار هرزاد دئدی ایللا قمروزیردن و دارقا باشینی اؤلدورمه سین نن . اوش بئش گون بو ماجرادن گئچیب سس کوو کی یاتدی ارسلان گؤردو سؤوگولو سونون محبتی ائله دوشوب قلبینه کی اگر بو گئجه اونی گؤرمه سه مجنون اولوب چؤل لره دوشه جَح دی . اودو کی گئجه نین بیروَختی اؤزون یئتیردی قمر وزیرین باغینا و دئدی منه قول وئرمیشدین هازامان ایسته سم منی فرّوغه نین یانینا آپاراسان و ایندی گلمی شم . قمر وزیر اونون اوزون نن اؤپوپ بوله سینه چوخ محبت ائلی ین نن سورا دئدی: " دوزون سوروشسان ایندی کی بیز یولداش اولموشوخ ، هئش دوستا یاراشماز کی بولدوح لرینی یولداشین نان گیزلَده . حقیقت بوکی ، سنه ائله بیر طیلیسم ائلی ییب لر کی تا اوطیلیسم سینمی ییب سن نن فرّوغه نین تویو هئش واخ باش توتمویاجاخ." ارسلان دئدی پس چاره ندی قمر وزیر دئدی چاره سی ائله اؤزآلین ده دی و سنه بویون بیر بئهیش دارو وئره جه یم کی سالاسان فرّوغه نین جامِ شرابینا تا او ایش مَح همی بئش اون دَیقه بئهوش اولا و سن اونون بوینوندا کی گردنبندی آچان کیمی او طیلیسم ده سینا . ارسلان اونون سؤزلرینه آللاندی و هئش بولمه دی کی بو حرامزاده نین بو ایش دن بیر نخشه سی واردی . قمر وزیر فرّوغه یه عاشیق ایدی و چون کی او

طیلیسم ارسلانین آدینا باغلامیشدی گردنبندی ده او گرَح آچاردی کی تا اوجادو پوزولا و فرّوغه نی فیرَنگ دن چیخاتماغ اولا. قمر وزیر ارسلانی اوش دؤد قاپی دان گئچیردیب بیر لغیم قاپی سی آشدی و یئرین آلتی نان گئتدیب چیخدیلار فرّوغه نین اوتاغینا . قمر وزیر چیخدی گئتدی وارسلان گیردی ایچری. ارسلان ایچری گیرَن کیمی فرّوغه شاد اولدی و قوللارین سالدی اونون بوینونا. سورا دئدی نه جور بورا گلدین کی ارسلان دئدی دووواردان آشدیم . سورا دئدی مبادا قمر وزیرین بو ایش دن خبری اولا ها ، کی اوندا گؤروشمه یمیز قالاجاخ محشر گونونه ! ارسلان سیر سؤزون داندی و بولمه دی کی اجل قوشو باشیندا دؤورائلیر. ایکی دیلداه یئییب ایچیب دئییب گولمَح ده دیلر کی ارسلان بئهیشت دارونو وئردی فرّوغه نین خوردونا و فرّوغه هوش دان گئتدی . سورا اونون پامیبیخ سینه سین آچیب گؤردو مرمر دؤش لری اوستون ده بیر گردنبندوار. بیرگردنبند کی ائله بیل قره قاریشقالارینان توخویوبسان و یئددی یاقوت دان اونا زینت وئریلیب. ارسلان اَل آتدی گردنبندی آچا کی اگر اونان علاوه بیرآدامین اَلی او گردنبنده دَیسه یْدی داغ دا اولسایدی اَری یَردی. ارسلان گردنبندی فرّوغه نین بوینون نان تزه آشمیشدی کی یئر گؤی سس لندی و هریان ظولَماته چؤندو و اؤزوده گیجه لیب ییخیلدی .

ارسلان اوزامان گؤزون آشدی کی گؤردو قان گؤلون ده اوزوری و قَشَح باخاندا آزقالدی باغری چاتدی یا . فرّوغه نین باشی بیر طرفدَیْدی بدنی بیر طرف ده . ارسلان درحؤوول قاشدی قمروزیرین یانینا کی گؤردو شیرین – شیرین یاتیب دی و اونو آییتدی دئدی خانه میز خراب اولدی . سورا دئدی فقط اونو بولدوم کی گردنبندی آچاندا پئیسریم نن بیر ضربت توخوندی و گؤزومو آچاندا گؤردوم فرّوغه قان دریاسین دا ، باشی کسیح دوشوب دی . ارسلان آزقالیر اؤزون اؤلدوره کی قمر وزیر اونا آرامیش وئریب دئیر سن بوردا بیرآز دینجل کی گؤروم

باشیمیزا نه داش سالما لی ییخ . ارسلان آهی زار ائلی ییب یوخویا گئدیرو قمر وزیرین شیطانلارین نان بیری اؤزون یئتیریب دئییر کی پئطروس شاه ، فرّوغه نین نعشینی گؤره ن کیمی او قدر چاره سیز قالیب کی آیاخ یالین باش آچیخ گئدیر زیندانا ساری . قمر وزیر سوروشدو زیندانا طرف نییه کی دئدی شمس وزیرین سؤزلری نین هامیسی دوز چیخیب و گئدیر شمس وزیری آزاد ائلی یه بلکه او بیر چاره قیلا و قاتیلی تاپیپ مملکتی موصیبت دن قورتارا . قمر وزیرگؤردو ایش یاش دی و قولام لارین یوللادی کی ارسلانی اونون عیمارتینه گتیره لر.

پطروس شاه شمس وزیرین زنجیرلرین اؤزالی نن آچیب واونی ایمداده چاغیردی . شمس وزیر ماجرانی بولَن نن سورا دئدی فرّوغه نین نعشی نه اَل ویرماسیز کی من گئدیم اَیین باشیمی عوض لی ییم گلیم قصره . هانان گئژدن شمس وزیر قیزیل عمامه باشیندا گیردی فرّوغه نین اوتاغینا و خانیم لار او طرف بوطرف اولدولار. سورا آزین نان بیر بئش دَیقه سای سالدی فرّوغه نین باشینا و اوجادان گولدی . پئطروس شاه قَضب له نیب ایسته دی دییه منیم بو حالیما گولو سن یا کی باشان هاوا ماوا گلیب کی شمس وزیر دئدی :

" بو سنین قیزین دَیی قوربان . فرّوغه دیری دی و بو بیر آیری خانیم دی کی جادو گوجونه سالیب لار فرّوغه نین جیلدینه . "

پئطروس شاه دئدی آغزین دییه نی قولاخ لارین ائشیدیر یا کی منی اَله سالیب سان کی شمس وزیر دئدی :

" سنه قول وئریرَم کی فرّوغه دیری دی و من سنین قیزین ساغ سالیم وئره جه یَم اَلَن آمما بیر شرطی وار. " پئطروس شاه دئدی نه شرطی کی شمس وزیر دئدی قول وئره سن کی فرّوغه نن امیر راسلانی اؤزون اَل ا َله وئریب تویلارین توتاسان . پئطروس شاه بولمور نه دییه کی

امیرلر تعظیم ائلی ییب دئدیلر : " قوربان سیز قبول ائلی یین . قانی قانان یومویوب لار کی قانی سویونان یویوب لار. "

پئطروس شاه گؤردو فرّوغه نین آناسی سیمین بانودا بی قرار دی و یالواریر کی قبول ائله بلکه قیزیمیزین جانین نجات وئره . آخیردا شاه راضی لاشدی و شمس وزیر قصرین حیه طین ده اویانا گتتدی بویانا گلدی و تورپاخ لاری کنار ا وئریب بیر لَغیمین قاپی سین گؤردو . دستور وئردی اولَغیمین اوستونه بیر قالاخ اودون ییغیب یاندیرالار. قالاخ شوعله لن میشدی کی دئدی فروغه نی گتیرین آتین اودا و دورون اوزاخ دان تاماشا ائله یین کی منده کیره جه یم اوتون ایچینه. آنا سی نین اوره یی دؤزنمی ییب هوشدان گتتدی و پئطروس شاه دا چاره سیز قالیب دئدی فرّوغه نی گتیر سین نر. ائشیدَح بو طرف دن کی ارسلان قمر وزیرین عیمارتینه تزه داخیل اولموشدی کی گؤردو دود دومان باغی گؤتوروب و قمر وزیر اونو گؤره ن کیمی بوله سینه موشتولوخ وئردی کی فرّوغه دیری دی و سنین گؤردویون منظره بیر جادو یْدی . بو کیتابی کی وئریرَم تئز باشلا اوخی و اوخوماخ همی گؤره جَح سن بیر اژدها نومایان اولدی و سنه یالواریر کی اوکیتابی اوخوما و اوخو گؤتوروب قمر وزیری ویر کی اوندا سن منی یوخ بلکه او اژدهانی ویرارسان . اوّل ساغ گؤزون تؤکَرسن سورا سول گؤزون.اوندا دی کی من فرّوغه نی دیریلدیب وئرره م سنین اَلَن . ارسلان گینه تاولاندی و اویدی قمر وزیرین فِعلینه . کیتاب اوخویا اوخویا ارسلان گؤردو هریئر ظولَمات اولوب ایلدیریملار شاخدی و اوت اَلووایچین نن بیر اژدها چیخدی . اژدها ارسلانی آدین نان چاغیریب دئدی کیتابی قوی یئره و قمروزیری اوخوننان اؤلدور کی ارسلان دیزین قویور یئره و اژدهانین ساغ گؤزون نیشان توتوب ویراندا بیردن گؤرور فرّوغه اَلوولار ایچین نن نومایان دی و یالواریر کی اژدهانی یوخ بلکه قمروزیری نیشان توت کی ایش ایش دن گئچیر و اوخ چیلّه یه کامان نان چیخیب قونور

اژدهانین گؤزون نن آمما شانسی اوردا اولور کی لاپ گؤزن نن قره سین نن توخونمور و بو اوزدن قمر وزیرین نخشه سی یاریمچیلیخ قالیب دونیا ارسلانین گؤزو اؤنون ده تیره و تار اولور. گؤز آچیر گؤرور بیر بیابان دی و گؤز ایشله دیح جه تیکاننیخ و داشلیخ دی . امیر ارسلان قره تیکاننیخ لاردا آشاغی گئدیر یوخاری گلیر آمما بیر یئره چاتمیر. گونلرین سایی الین نن چیخیبدی و یئدی یی فقط تیکان کولو دی و ها گئدیر بیر یئره چاتمیر. تا کی یئددیمجی گون اوزاخ دان بیر قَرَلتی گؤرور . یاخین گئدیب گؤرور چؤلون اورتاسین دا بیر قصردی و و قولاغینا بیر ناله ی سوزان گلیر. بیری ائله سیزیلدیر کی ائله بول آری دی شان دا سیزیلدیر. ایچری گیریرگؤرور مَلَک فرّوغه دی کی بوله سینی چارمیخا چکیب سینه سی اوسته داش قویوب لار. داشی ایستیر فرّوغه نین سینه سی اوستون نن گؤتوره کی فرّوغه دئییر: " بَیه سنه دئمه میشدیم قمر وزیره هئش واخ اینانما کی آخیر دا قولاغ آسمادین و دونیامیزی بئله سینه تار ائله دین !اوچونکی بولوردو گردنبنده سن نن علاوه هر کسین اَله دَیسه یدی سو کیمین اری یه جَی ایدی اوایدی کی ایستیردی سنین نن دوسلوخ سالا و منی اَله گئچیرده کی سن ده آللاندین و ایکی میزی ده سالدین قره چؤل لره . ارسلان دئدی هله بوسؤزلردن گئش و قوی بومیزین اوستون ده اولان یئمَح و ایش مَح لری نن مشغول اولاخ کی منیم قیلینجیمنان قمر وزیر سهل دی فَلَح ده قورتولانماز. قیلینجی نان ایسته دی فرّوغه نین قوللارین دا کی ایپی کسیب آتا کی نئنه دی باشارا نمادی و فرْوغه دئدی قوی گئت کی ایندی قمر وزیر گلر و قانیوا قلطان ائله ر. سنین قیلینجین هله بیر ایپی کسن میر هاردا قالسین کی قمروزیره کا ر ائله سین . بو حئین ده قاپ باجا سسلندی و قمر وزیر ایچری گیریب دئدی : " ای حرامزادا منیم سؤوگولوم نن سنین نه ایشین کی ارسلان یومراغین دویوننه دی و یو گوردو قمر وزیرین اوستونه کی نه قَدَر ویردی اَلی بوشا گئتدی . اَل آتدی قیلیشا و قیلیش دا قمر وزیره

دَیب شوشه کیمی سیندی تؤکولدی یئره . سورا ارسلانین قاباغین نان گئچیب فرّوغه یه اظهارِ عشق ائله دی و ارسلان ها دَبَشدی کی قمر وزیری اوزاخلاشدیراگؤردو نه قیچی گلیر نه اَلی و دوردوغی یئرده قورویوب . فرّوغه یالواریردی کی سنین هشتاد یاشین وار منیم اون یئددی یاشیم و اینصاف ائله منه توخونما کی بو آن دا بیر دئو گؤی ده اوچاراخ گؤزو ساتاشدی فرّوغه یه و اوچا اوچا گیردی عیمارته و بیر اَله فرّوغه نی آلدی بیر اَله ده قمر وزیری و اوشدو گئتدی . او دئوین آدی فولات زیرهِ ایدی و ارسلانین قانئی دوشمنی چون کی اونون ایقبالین یازیلمیشدی یا اؤلمی یه جَح یادا اؤلسه امیرارسلانین اَلین ده اؤله جَح . ارسلان گؤردو گؤزلری گینه قره لیر و گؤزلرین آویشدیریب اطرافینا باخان کیمی نه قصر قالدی نه دیوار و بیر بیبان داد ی کی نه اوجو وار نه بوجاغی . امیر ارسلان آیلار بو چؤل ده آواره گزه رکن آیاخلاری برکی ییب بدنی حئیوان کیمی توح گتیردی. دیرناخلار اوزانیب ائله بول پَلَح دیرناغی و خوردی خوره یی اولوب قوددان پَلَح دن توتوب چیی چیی یئمه کَ. ارسلان آممما هئش دورمویوب وبو مودّتی تامام یول گئدیب. تاکی بیر گون بیرداغ گؤروب اوداغی آشان کیمی گؤزو ساتاشدی بیر شَهَره و گؤردو عجب منظره دی . هریان گول چیچَح دی و میوه لراو قَدَر گتیریب لر کی آغاش لارین بوینو اَییلیب. میوه لردن یئدی و نهرده چیمیب یورقوننوغون آلاننان سورا بیرآزکی یولا دوشدی گؤردو یاخین بیر قالا وار. بالا بالا گئدیری قالی یا ساری کی بیر قویودان سس گلدی. گئتدی قویونون باشینا و بیری قویونون دیبن نن دئدی اگر امیرارسلانسان سسلن کی سن نن ایشیم وار. امیر ارسلان گؤردو بورد ادا اوننان اَل چَحمیللَر و دئدی : " اؤزومم . سن کیم سن و قویونون دیبین ده نئینیر سن . بورا هارادی من گلیب چیخمیشام و فَرَنگین یولو هایاننان دی . "

سس گئتدیح جه اوجالدی و دئدی : " بورا شهرِ مظاهیردی کی سئحر اولوب من ده گوهرتاجام . سنه بیر دویونچه آتیرام اونو توت و بوردان گئت . ایندی سن سنگ قلعه سین ده سن و بوردا آداملار داش اولاللار. شوکر ائله کی بو دویونچه نی تاپمیشام و بو قویمار سن داش اولاسان . "

ارسلان دویونچه نی توتوب آچان کیمی گؤردو فرّوغه نین گردنبندی دی و قویدی جیبینه دوشدی یولا کی گئده گؤره قلعه ده نه خبر وار. ارسلان ایچری گیرَن کیمی گؤردو لشکر صف سلام باغلی ییب و بیر پادیشاه تاجی تختین ده اوتوروب باخیری. یاخینا گئدیب بیرین دیندیرن کیمی گؤردو سس چیخمادی . ایته له دی گؤردو یئرین نن دَبه شمه دی و هئش کیم نن ده سس صدا یوخ دی. یاخچی باخاندا آنادی هامیسی بوننارین داش اولوب لار. هله فیکیرده یدی کی هاوادا بیر نعره سسی اوجالدی و بیرنیز لی بیردئویئره یئندی . امیر اسلان اؤزون لشکرین ایچین ده گیزله دیب باخدی دئوه . گؤردی فروغه نن قمروزیری اوغورلویان دی و گؤزو چیراخ کیمی یانیر و یانین دا بیر ایت وار کی نه گؤزلری نه آدام گؤزونه بَنزیر نه ایت گؤزونه . سورا اوایتی نن برابر گیردیلر بیر باغا و امیر ارسلان دا اوننارین دالیجا . ایتین دیلین نن ائشیتدی کی دئوین آدی فولات زیرِه دی و ایته دئدی سن بوردا دور نیگهبانینخ وئر من گئدیم گؤروم او ماهِ دؤوران یولا گلیر یا یوخ . امیر ارسلان دئوی تعقیب ائلی ییب گؤردو گیردی بیر اوتاغا و تازیانه سین گؤتوروب چیرپیر بیر گؤزل قیزین مرمر کیمی بدنینه . دئو دئییر گَرَح منیم خانیمیم اولاسان و او قیزدا باهار بولوتو کیمی آغلی ییر. ارسلان چیخیب بیر پالیت آغاجینا و سنگ قالاسین دا هرنه گئچیر گؤروری. فولات زیرِه قیزین تازیانه سینی ویریب چیخدی ائشی یه و باشلادی همان تازیانه نن ایتی ویریب اونو وَنگیل دَتمه یه . ایت کی آدمیزاد کیمی دانیشیردی نه قَدَر سیزیلدیردی فولات زیرِه قولاغ آسمیردی و دئییردی یا

امیر راسلانی تاپیپ وئرَرسن منیم اَلیمه یاکی هرگون سنین بیرنان دوزلو سو قویاجایام . سورا فولات زیرِه قیلینچی زومرود نیگاری و ئردی ایته و دئدی ماهِ انوره گؤز اولارسان کی من قئییدَم . فولات زیرِه بونو دئدی و طَیران ائله دی گئتدی گؤیون اوزونه . دوز ائله بو وَخته یدی کی گؤردو بیر نیقاب دار سواره گلدی و آتینی سنگ قلعه نین ائشی بینه باغلییب گیردی ایچَری کی ارسلان ماجال وئرمی ییب او آتی مینیب چاپدی . آمما ارسلان گؤردو عجیبه ایش دی و ائله هر یئرده بونون آدبسی وارآمما او هئش کیمی ده تانیمیر. یاری یولدا یدی کی ارسلان آتی سوروردی بو طرفه آت گئدیردی اوطرفه کی آخیردا آتی قویدی اؤزحالینه کی هارا گئدیر گئتسین .سحرین صوبحونه کیمی یول گئتدی و هاوا ایشخلانینجا گؤردی بیر شهر نمایان دی . بیر شهر کی ائو لر ساختیمانلار گئدیب گؤیون اوزونهنه و کوچه خیاوانلارین دا گول چیچَح عطری آدامین روحون نوازیش ائلیرو هرهاردان سو ایچیرسن سو بال دادی وئریر. ایاغ آتتا کی داشلاردا بوتون لعلی جواهیردی . ارسلان شَهَره چاتیب چاتماز آتی آزاد ائله دی ی هارا گئدیر چیخسین گئتسین کی بلکه ده گئتدی اؤزصاحابین تاپدی.

ارسلان آمما نه ارسلان کی باشین توکو یئنیب کمره سَقَّل دوشوب دؤشه و اولوب بیر قولِ بیابانی . شَهَری گزیردی کی گؤردو هامی سیاه پوش دی و کیم نن سوروشور بورا هارادی و سولطانی کیم دی هئش کیم جواب وئرمیر. دییه رلر مئشی یه گئدن اؤز آغاجین کسروامیر ارسلان دا اودی کی هارا یئتیریر فیکری اوردا دی کی اورانین سلطانین انی سین . ارسلان تصمیم توتور هر کس سوروشسا دییه خواجه فیروزام و تاجیر سیلسیله سین نن کی بلکه اونو تانییان اولمویا . ارسلانین گؤزو آخمیشدی شَهَرین گؤزل لی یی و جلالی نا کی بیردن بیره بیرنینا طعام ایی دَییر.

اَلی قولتوخ مایید – مایید باخیر طعام لارا کی کاباب لار و چیلوو لار دؤری یه دوزولوب موشتَری لره وئریلیر. آشباز گؤرور بیرجوان دی کی هئیبت ده شوجاعت ده سانکی روستمی ثانی دی آمما ایل لردی حامام و سلمانی اوزو گؤرمویوب دی وحسرتی نن گؤزتیکیب ایچری آمما ایچری یه گیرمَح دن ده چکی نیر. آشباز اونا بویور دئییر و ارسلان دئییر بیرمودّت دی چؤل بییابان دا آواره یم و پولوم یوخدی . آشباز دئییر قَم یئمه کی بویو نو منه قوناغ اولارسان کی ارسلان قبول ائله میرو دئییربیر شرطی نن قبول ائله رم کی عوضینه بو شمشیریمی گؤتوره سن . آشباز اوّل قبول ائله میرآمما ناچار راضی اولور و ارسلان یئییب ایچن نن سورا سوروشور کی نییه جماعت بوردا هامی قره گئییب دی و بورا هارادی . آشباز دئدی بورا لَعل مملکتی دی و سولطا نیمیز اقبال شاه دی. اونون قیزی گوهر تاجی زیفاف اوتاغین نان فولات زیرِه اوغورلویوب و دامادی ملیک فیروزی زومروت نیگار قیلینجی نان یارالی ییب قاچیب دی . ارسلان یئییب ایچیب کئفی دورولان کیمی اَل اوزونه صفاوئریب چیخدی گؤره نه خبردی کی بازار دا گئده – گئده بیر پینه چی اونی سسله دی . گؤرو پینه چی اوش دؤت جوت باشماغ آتیب قاباغینا مشغول دی . اؤزوده چوخ پیرانه دی وصورتینه جوذامی لرکیمی دَلیح دئشیح بیردری چکیب کی فقط بیرگؤزو ائشیح ده. قوجا سوروشدی کیم سن کی ارسلان دئدی خواجه فیروزام . میصیردن گلیردیم کی گمیم قرَق اولدی و بوتون ثروتیم دریایا آخدی . اؤزوم ده بیر تخته پاره یه آسیلیب اوزامان گؤزومو آشدیم کی هریئر بولَمه قریبه یدی و یولومو آزیب دوشدوم چؤللره . قوجا دئدی بویونو منه قوناغ اول کی خسته سن و گئجه اوتوروب دانیشاخ گؤرَح نئینه مَح اولار. ارسلان اؤزلؤزونه دئدی آواره گزمَح دن فایدا یوخدی و قلبین نن گئشدی کی بو گئجه نی هله اونا قوناغ اوللام صاباح آللاه کریم دی .آخشام اوستو یْدی کی قوجا نان قره به قره گئتدی و قدم قویدی اونون ائوینه . قوجا تَک

ایدی و آزدان چوخ دان بیر چای قلیان جورلویوب اوتدولار صؤحبته کی ارسلان گؤردو قوجانین یوخوسو گلیر. باش آتدیلار یئره یاتماغا کی گئجه نین بیر وختی امیر ارسلان گؤزون آچیب قوجا نی گؤرمه دی. دوردو اویان بویانا بیر باش چَحدی و صاندیخانادا بیر لغیم تاپدی. پیلله لردن آشاغی یئنن کیمی آننادی بالام ایش آیری تَهَردی . قوجا ال ده تازیانه دوشوب او قلعه یِ سنگ ده گؤردو یو ایتی ویرماغا واونا دئییر: " سنین اوزون نن منیم دونیام عوض اولوب هامی نین یانیندا سویوخ سَقَقَل اولموشام و اگر ماهی انوری تاپیپ آتاسی آصیف وزیره تحویل وئره بولدوم گرَح کی گوهرتاجی دا تاپام وئرَم اقبال شاهین الینه . " قوجا ایتی ویریب دؤیور و اونون آهی زاری آسیمانه بولَند اولسادا زئرزمی دن بیر یئره چیخمیرو بدنین نن جادار-جادار قان سؤزور. آخیردا قوجا یورولوب تازیانه نی آتیر یئره و ایستیر قئییده کی ارسلان اوننان تئز اَل آیاغ ائلیی ییب گیریر یئرینه باشلیر خورلاماغا. قوجا یوخویا گئدن کیمی ارسلا اؤزون یئتیریر او ایته و ایت اونو گؤرمَح همی دئییر: "سنه قوربان اولوم ارسلان کی آخیردا گلدین چیخدین . سن گئدَن یوللارا قوربان کسیم کی منیم نجاتیم سنین اَلین ده . ایل لردی او سئحیرکار قوجا منی سالیب ایت جیلدینه و گاه اؤزو دؤیور گاه وئریر فولات زیرِهین الینه . من سنین آتان ملیکشاهین امیر لرین نه نم و گوناهیم اودی کی موسَلمانام وایبلیس پَرسُت دَییلَم . سن منی قورتارسان من ده سنی قورتاررام و بیر ساهاتین ایچین ده سؤوگولون فَرّوغه نین اَلین قویورام سنین اَلَن ." ارسلان هادئدی من ارسلان دَییلَم خواجه فیروزام ایت دئدی سن ارسلان سان و روم پادیشاهی کی فرّوغه نین صورتین گؤروب اونا عاشیق اولوبسان. سوراگئدیب سن فیرَنگه و حرامزادا قمر وزیر ین الینده بو موصیبت دره دوشوب سن . من دوستام جوان و هرزادی بولورَم . فرّوغه نی ائله بول کی اؤز الیم نن قویموشام و تاپیپ وئره جه یم سنه . "

فرّوغه آدی گلن کیمی ارسلانین طاقتی سوست اولوب زنجیری ایتین بوینونان آشدی . آمما نه آشماخ کی ایتین اَل قولو آچیلماخ کیمی ائله بول ایلدیریم ویردی و ارسلان گؤزون آویشدیران کیمی گؤردو ایت نه دی دئمه قمر وزیر یمیش کی ایت جیلده ندیدی و قاشدی توتا بوله سین کی تاخجادان شمشیر زومرد نیگاری گؤتوروب قوجا نی یارالادی . ارسلان قوجانین هایینا چاتان کیمی اوزون ده کی درینی سی ییردی و شمس وزیرین صورتی عیان اولدی . شمس وزیر دئدی : " خانه ن خراب اولسون ارسلان کی هم اؤزون زحمته سالدین هم منی . قرار ایدی کی من اوننان فرّوغه نین یئرین سوروشام و فولات زیرِه دئوین سیرلارین اؤرگه شم کی گینه سنین بو کؤورَح اوره یین آللاندی و اَلیمیزه ایش وئرد ی. منیم ویریب بیرگؤزومو چیخاتماغین بس دَییل دی کی ایندی گرَح قبیر ائوینه جان بو یارانی دا اؤزوم نن چکه م . گؤزونو اُیدوغون او اژدهادا ائله من ایدیم کی سؤزومه قولاغ آسمی ییب قمروزیرین فعلینه اویدون . "

شمس وزیر هوشدان گئتمیشدی کی یوزدن چوخ مأمور گلیب ارسلانی آپاردیلار اقبال شاهین حوضورونا کی شمس وزیری یارالی یان ائله بودی . بویاننان دا ائشیدَح قمروزیردن کی قویوب قاچان کیمی دوشموشدی فولات زیرِ هین اَلینه و گینه اونو سالمیشدی ایت جیلدینه کی هؤهمان گرَح امیر راسلانی تاپا وئره اونون اَلینه .

ایکی واخ دا آدامین گؤزو دؤوره نی آختارار بیری خوش گون دی بیری پیس گون و ایندی امیرارسلانا فله یین لاپ بَح یئری دی و بیر اَهریمن دئو یاپیشیب اونون بوینونون کؤکون نن و دئییر دوزون دئه گؤرَک سن شمس وزیرین ائوین ده نه قئییردین . اقبال شاه دا کی بوتون پریزاد و دیوزاد لارا حاکیم ایدی دئدی : " شمس وزیر هر آدامی ائوینه قویمازو حتمَن بو ایش ده سنین اَلین واردی. " ارسلانی دارا قیسنی ییبلار و آزقالیر فرمانِ قتلین وئره لر کی توپ

سَقفَل بیرقوجا وزیر ایچری گیردی . اقبال شاها تعظیم ائلی ییب دئدی :" قوربان بو ائله امیرارسلانین اؤزودی و بوتون حاجت لریمیز بونون الی نن حلّ اولاجاخ . " ارسلان آنادی کی بو گلن آدام آصیف وزیردی و شمس وزیری نن قمروزیری اوستادی و گؤردو نه قَدَر دئسه من ارسلان دَییلَم فایداسی یوخ دی و اودی کی اؤزاؤزونه دئدی : " اؤلمَح اؤلمح دی دا خیریلداماخ ندی" و دئدی کی بلی من امیرارسلانام . تا بو سؤز ارسلانین آغزیننان چیخدی بوتون اعیان اشراف وزیر وکیل و دیوزادلارینان پریزادلار ارسلانا تعظیم ائلیی ییب اقبال شاه اون آننین نان اؤپدی. آصیف وزیرده بوله سینه خوش گلدین دئییب اونو آپاردیلار شمس وزیرین یانینا کی اؤلوم حالین دایدی . آصیف وزیر دئدی قولات زیرِه ایقبال شاهین قیزی گوهرتاجی اؤزونن آپاریب و دامادینی دا شمشیرزومرو نیگارینان یارالیی ییب کی بوننارین علاجی هامیسی سنین الین ده . آمما چوخ چتین بیر ایش دی و فولات زیرِهه هئش قیلیش اثر ائله مز مگر شمشیرزومرود نیگار کی اونو دا قمر وزیر گؤتوردی قاشدی. سورا شمس وزیرین دیلی توتار توتماز دئدی : " کاشکی فرّوغه نین گردنبندی ایندی الیمیزده اولاردی و وئرَردیح امیرارسلانا کی اوندا هئش بیر سئحر و جادو اونا اثرائله مزدی . ارسلان دئدی گردنبند ائله من ده و سنگ قلعه سین ده گوهر تاج اونو قویودان منه اتدی .." آصیف وزیر و شمس وزیر بو خبردن شاد اولوب دئدی لر ایندی ایشیمیز ایش دی و سنه هئش بیر سئحیر کارگر دَییل . مَلیک فیروزون وشمس وزیرین یاراسی توختاماغ اوچون بیر مرهم لازیم دی کی فولات زیرِه اؤلمویونجه او مرهمی دوزَتمَح اولماز. ارسلان دئدی پس نئنه مَح کی دئدی لر سن هله بیر ایکی گون دینَجل ایستیراحت ائله حاماما گئت تاکی بیز عیفریته دئولری یوللویاخ کی فولات زیرِه دن بیزه خبر گتیره لر. تا کی خبر گلدی و دئدیلر فولات زیرِه شهرِ مظاهیرده دی کی اورا نی سئحر ائلی ییب و قمر وزیری گینه ایت جیلدینه سالیب دی . شمشیرزومرود نیگاردا

فولا ت زیرِهین بئلین ده دی. اقبال شاه ارسلانا دئدی: " فولات زیرِه بیر بلادی کی دوشوب بو چوخورا و اؤزون نن پیس ده عیفریته آناسی " مشروطه جادو " دی . ارسلان دئدی منه قوشون وئرین گئدیم جنگه یوخسا اوتوروب باخماخ اییده عاردی . اقبال شاهینان آصیف وزیر نه قدر یالواردیلار کی سن بو ایش دن واز گئش قوی گؤرَح اولدوزلار نه دئییرلر و زم آتاخ گؤرَح هازامان بو ایشی گؤرمه لی ییح کی ارسلان دئدی : "پس منه خودافیظ و تَح جانینا گئدیرَم گؤرَم نئنی یه بوللم . فرّوغه نین فراغی نا بیر لحظه ده دؤزه بولمه رم ." اقبال شاه گؤردو ارسلان لج ائلی ییب کوسوب گئدیرکی دستور وئردی بؤیوح بیر اُردو حاضیرلادیلار.صاباحیسی ارسلان اون سگگیز پارچا آهن نن لیباسِ رزم گی ییب گئشدی لشکرین باشینا کی او قشون دا آدمیزاد دان تویدی پریزاد و دیوزاد دار دا وارایدیلار. اقبال شاه قشونو ارسلانا تافشیریب اؤزوده بیر نامه یازدی فولات زیرِهه کی ایندی واختی دی یاچیخاسان مئیدانیما یاداکی گوهرتاجی منه قئیته ریب شهرِ مظاهیری سئحردن قورتاراسان .

فولات زیرِه نامه نی گؤرن کیمی قان تپه سینه ویریب دستور وئردی قشون حاضیرلانا کی طبلِ جنگ چالینا. قشوننار و خئیمه خرگاه لار هر ایکی طرف ده برپادی و فولا زیرِه طبل جنگ چالیب مئیدانا حریف چاغیریر . چوخلی پهلوانلار مئیدانا گیریب فولات زیرِهی نن موبارزه یه باشلادیلار آمما فولات زیرِه هامیسینی لپه کیمی بؤلوب نعش لرینی یئره سالدی . آصیف وزیر و اقبال شاه دا ارسلانی قلبِ لشکرده ساخلی ییب قویمولار گئده جنگه کی آصیف وزیر علمِ نجوما باخیب ارسلانین اولدوزون دا بیرآز تارلیخ گؤرموشد ی و اودی کی راضی اولموردی بو یون گئده جنگه . سحر اولجاخ گینه طبل جنگ چالیندی و ارسلان دئدی منیم علم نجوم نان ایشیم یوخدی و حتمن گرَح فولات زیرِهی اؤلدوروب آناسین آغلار قویام. آصیف وزیر دئدی گینه قوی بیر رم آتیم گؤروم نه خبر کی ارسلان دئدی ایجازه وئرسه زده گئده جه یَم

مئیدانا ایجازه وئرمه سزده . اونون قَنیمی منم . فولات زیرِه گؤردو مئیداندا حریف دن خبریوخدی و سسلندی اگر قورخوسوز یوز- یوز گلین . بو هاندا بیردن بیره آصیف وزیر دئدی ارسلانین اولدوزو بویون ایشیخ دی وارسلان دا بیر نعره چکیب گیردی مئیدانا . فولات زیرِه گؤردو بیر جوان پهلوان دی و سوروشدی آدین ندی کی دئدی ارسلانام . فولات زیرِه کی بولوردی اؤلسه ائله اونون اُلین ده اؤله جَح بدنینه بیر لرزه گلدی و اَل آتدی زومرود نیگار قیلینجین قَلافینه و او نو یئندیردی ارسلانین باشینا کی ارسلان دیم دیح دوردو و شمشیر باشینا یئتن کیمی مردانه پنجه سین اوزالدیب توتدی بیله یین نن . فولات زیرِهین بارماخ لاری زَف دن پاتدادی و شمشیری اونون الین نن چیخاردیب یئندیردی فولات زیرِهین کله سین نن . بو حئین ده هر یئر دود – دومان اولدی و هامی ائله بولدی کی ارسلان جانینی جان آفرینه تسلیم ائله دی . آممما توز دومان یاتان کیمی ارسلان ساغ سلامت آتین بئلین ده گزیر دی و ایکی قشون داراغ کیمی گیرمیشدیلر بیربیری نه . تاکی اقبال شاه طبل بشارت چالیب گئتدیلر فولات زیرِهین نعشینی گؤتوره لر کی نه باشی وار ایدی نه بدنی . دئمه بو قیل و قال دا مشروطه جادو گلسین و اوغلونون نعشین گؤتوروب آپارسین . هامی سَوینجح دیلر آممما آصیف وزیری نن اقبال شاه جوموبلار دریای فیکره . نییه کی شمس وزیر و ملیک فیروزون یاراسی نین مرهمی فولات زیرِهین بئنی نن دوزه له جَی اید ی کی آناسی بونو بولوب اونون نعشینی قاچیتمیشدی . ارسلان دئدی پس چاره ندی کی دئدیلر چاره سی وار آممما گرَح دوشه سن قلیعه ی سنگ ده اولان قویونون ایچینه و فولات زیرِهین نعشینی تاپاسان . بو جور لویونن هم قلعه ی سنگین طیلیسمی سینیب داش اولاننار جان تاپاللار همده مرهم جورلویوب شمس وزیرو ملیک فیروزون یاراسینا قویاریخ . فرّوغه و گوهر تاج دا ائله او شهرده زیندانی دیلر. ارسلان دئدی بیر دَیقه ده دؤزه نمرم وگرَح همن یولا دوشه م .

امیرارسلانی اهریمن دئولر تخته میندیریب اوچا – اوچا آپاردیلار او قویونون ترکینه . سورا دئولر اوچوب گئتدیلر و ارسلان اؤزون تکی تنها گؤردی . ارسلان قابا خدا بیر قصر گؤردوو قصرین قاپی سین دا پاسلی قیفیل . قیفیلی خاریلتی نان سیندیردی و گیردی قصرین باغینا . سورا بیر نَرون آغاچینا چیخیب سای سالدی باغا . گؤردو آلابولا بیر ایت نَهیر دن سو ایچیب اونا قارقیش ائلیر. آننادی بلا بیله سین نن اسکیح دَییل وندن بو ایت بوله سینه قارقیش ائلیر مات قالدی . ایت سو ایچیب یولا دوشدی و ارسلان گیزلی جه اؤزونو قصره یئتیردی و گؤردو تَنَبی ده ایکی خانیم وار. قولاغ آسدی گؤره نه دئییر لر کی ائشیتدی اونون صؤحبتی دی . بیری دئییر کاشکی ارسلان او ایته راس گلیب سؤزلرینه آللانمی یا .یوخسا بیزیم نجاتیمیز قالاجاخ قییامته . سورا بیربیرلرینی آدین نان سسلی ییب ارسلان گؤردی اونارین بیر ی گوهر تاج دی . همان کی فروغه نین گردنبندین اونا آتمیشدی . ایچری گیردی اؤزونو تانیتدیردی و دئدی : " قورخما ییین کی من ارسلانام و نه حاجتیز اولسا منه دئییین ."

گوهر تاج و ندیمه سی ارسلانی گؤرَن کیمی آللاها شوکر ائلی ییب و دئدی لر: " فولات زیرِهین اسیری ییخ و او اؤلمویون جه بیزه نجات یوخدی . " ارسلان دئدی : " فولات زیرِهی اؤلدورموشم آمما آناسی مشروطه جادو اونون نعشین اوغورلویوب گتیریب بورا کی دئمه یی اوزون بیر ناغیل دی . گوهر تاج دئدی : " اونون نعشینی تاپپاخ اوچون گَرَح گؤزون آلابولا بیر ایت ده اولا کی او هر هاردا اولسا آخیردا باش الیب گئدَر مشروطه جادو نون یانینا . بیزیم بولدویوموزه گؤره اوایت فرنگ شاهی نین شیطانی وزیری دی و آدی قمر وزیر . "

اونار اوردا یئییب ایشمَح ده اولسونار و ائشیدَح امیر ارسلاننان کی اوقَدَر گزیب دولاشیر کی آخیر دا گؤزو او ایته ساتاشیر. اونو گیزلینجه بوسور و یئتیریر بیر زاغی یا . سورا زاغادان بیر قَری آرواد چیخیب تازیانه نن باشلیر اونی ویرماغا و دئییر سنه دئمه میشدیم بَیه امیرارسلانا

ضَرَلین توخونماسین؟ ارسلان گؤردو او قری یاخچی آداما بنزیر و ائله بول اونون دوستو دی و چون بولموشدی او قمر وزیردی تئز قیلینیجین چکیب اونو ایکی بؤلونجه بؤیوح بیر دومان قوغزاندی و قمر وزیرین نعشی یئره سَریلدی.

اوقری آرواد کی امیر ارسلانی یاخچی تانیردی دئدی : " اَل لرین قوربانی اولوم ارسلان کی بو حرامزاده نی اؤلدوروب هم منیم یاخامی هم اؤزیاخان قورتاردین . ایشی گوجو فرّوغه یه ایشکنجه وئریب اذیت ائله مَی ایدی و من فرّوغه یه نه قدَر دئیردیم کی ائله بوگونلر ارسلان گلیب هم سنی نجات وئره جَح هم ده فولات زیرِهین جسدین تاپیپ بئینین چیخارداجاخ هئش اینانمیردی . دو گل زاغی یا کی فولات زیرِهین نعشی بوردا دی و اونو گؤتور . "امیرارسلان زاغایا گیرَن کیمی گؤزو فولات زیرِهین نعشینه دوشوب بیریومراغینان اونون باشین پاتداتیب بئنین گؤتورور. بو واخ دا او قری آرواد دئدی او مرهم کی سن دالیجا سان تَح اونون بئنی نن اولماز و گرَح قمر وزیرین ده بئنین چیخاردیب اوننارى بیر قازاندا قئینه دَسن . امیر ارسلان گؤردو بو قری نه دئییر هامیسی دوزدی و بو سؤزلری آصیف وزیرده بوله سینه بَح بَح تافشیرمیشدی . آمما بو قری نین کیم اولدغون هله بولمور و فیکری اوردادی کی اوّل مرهم جورلویوب سورادا فرّوغه نین یئرین سوروشا . قری دئدی سن بیزآزاودون ییغ کی من ده قازانی آسیم . سورا دئدی قمروزیری نن فولات زیرِهین نعشی نه اود وئررسن کی اوننارین کول لرین نن ده گرَح بو مرهمه قاتاخ . ازسلان قلبین ده دئدی آفرین سنین حیکمه تن کی بو سؤزلری ائله آصیف وزیردن ده ائشیتمی شم . قری نن ارسلان بوجورلویون مرهم جورلویوب تؤحدولر بیر حوققانین ایچینه و ارسلان اوحوققانی قویدو جیبینه . قری دئدی ایندی اختیار سن ده دی . اوّل ایستیرسن گئدیب مشروطه جادونو تاپیپ اؤلدوره سن یاکی فرّوغه نی زییارت ائلی یه سن . ارسلانین اوره یی دوشدی تاپیلتی یا و گؤردو فرّوغه نی گؤرمه سه دؤزه بولمویه

جَح و دئدی : " فرّوغه نی گؤرمه میش قدم قدم نن گؤتورمه رم و اصلا او اولماسایدی من بوردا نئینی ردیم و باشان دؤننه م اگر منی تئز معشوقه مه چاتدیراسان ." قری دئدی پس سن بیر آزدؤز کی من فرّوغه یه دئییم گلسین . بو زاغانین ایچین ده بیر باغلی قاپی وار کی تامن دئمی یم آچیل سوسام آچیل سوسام اوقاپی قیام ی قییامته جان هئش کیمین سسینه جواب وئرمزو بو طیلیسمی باغلی یان دا مشروطه جادودی . آممما دئمه بو قری اؤزو ائله مشروطه جادودی و بو ایش لری گؤرور کی بلکه شمشیرِ زومرودنیگاری ارسلانین الین نن چیخاردیب اونو اؤلدوره . قری بیرآز فولات زیرِهی نن قمروزیرین کول لرین نن زاغانین قاباغینا سپیپ او ستونه سو چیله رکن بیردن بیره یئر گؤی پاریلدادی و ارسلان گؤردو صفالی بیر باغ دی و فرّوغه نازلانا نازلانا اودوکی گلیر. امیرارسلان سَویجَح دن قاشدی قاباغا و قولون سالدی فرّوغه نین بوینونا باشلادی بوسه یه کی فرّوغه دئدی : " وئر او قیلینجین من اؤپوم کی اگر اوسنین ضربی شستین زفتین آلماسایدی نه قمروزیر اؤله ردی نه فولات زیرِه . " ارسلان قیلینجین قین نان چیخاردیب سؤوگولوسونه وئرَن کیمی فرّوغه نین صورتی بیردن جیلد عوض لی ییب اولدی مشروطه جادونون اؤزی. ارسلان گؤردو گینه بارا قویوب وبو عیفریته اونو آللادیب دی و تا دَبشدی کی شمشیری مشروطه جادونون الین نن چیخاردا ، ائله بیر ضربت باشن نان یئندی کی اگر برق کیمی اؤزونو قورتارماسایدی اؤلومو حتم ایدی . قیلیش دَیمیشدی بودونان و اَل آیاغ ائلی ییننجه مشروطه جادو طَیَران ائلی ییب گؤیه قاخمیشدی .

بو واخت ایدی کی آصیف وزیر رم آتدی و گؤردو کی ارسلان قان ایچین ده . تئز عیفریته دئولری چاغیریب و اقبال شاهی دا گؤتوروب تخت روان دا اوچوب قوندولار شهرمظاهیره . گؤردولر ارسلان یارالی دی و تا آنناديلار کی مرهم حاضیردی حوققانی آلیب مرهم نن بیرآزیاخدیلار یاراسینا و ارسلان توختو یوب قاخدی اَیاغا .ائله بول کی اصلن اونا قیلیش دَیمه

میشدی . سورا آصیف وزیر عیفریته لردن ایسته دی کی همن گئدیب شمس وزیری نن ملیک فیروزودا گتیرلَر کی بو مرهمی نن اونارین دا یاراسین توختادالار. بو فاصیله ده ارسلان گؤهرتاج و ندیمه سین ده تاپیپ وئردی اقبال شاهین الینه و دئدی سیز چاتدیز مورادیزا آمما من هله گرَح فرّوغه دن اوتور دونیانی اَلَح وَلَح دولانام . شمس وزیر و ملیک فیروزدا کی او مرهمی نن شفا تاپدیلار آصیف وزیر دئدی هرزاددان قاباخ گرَح شمشیرِ زومرو نیگاری تاپاسان و مشروطه جادونی کی اوننار اَلَن گئشمی یینجه فرّوغه نی گؤرمَح مومکون اولمویاجاخ .

دییه رلر گرَح ایشی آللاه راس گتیره یوخسا بشر اؤزی جورلوین مز. ارسلا ن دا بیر هفته یئییب ایچیب دیجه لن سورا شمس وزیرین گؤرست دی یی یولونان گئتدی مظاهیر شهرین پایتختینه کی سؤوگولوسون نجات وئره . گئت ها گئت گؤردو قاباخ دا بیر باغ نومایان اولدی و باغ دا خوش سیما بیر قولام وار. قولام ارسلانی گؤروب اونا تعظیم ائلی یيب دئدی : " حمد اولسون یارادانا کی بو قَدَر یول دان بو یولی سئچیب سن یو خسا بوتون یوللارا نیگهبان قویوبلارو اُردو مأمور دو سیزی توتوب قتله یئتیره ." قولام بونو دئییب گیردی عیمارته و خانیمینا تعظیم ائلی یيب دئدی :" موشتولوخ وئرین کی ارسلان بورادای . " سورا قولام خانیمین دستورونان امیرارسلانی ایچری یه دعوت ائلی یيب و ارسلان گؤردو بیر قیزدی کی گؤزل لیح ده روزگاردا تایی یوخ دی . خانیم باش اَیدی ودئدی : " ایل لردی بو لحظه یه منتظرم و چوخ خوش گلیب سیز." ارسلان سوروشدی کیم سن و قیزدئدی : " اگر قول وئرَسن منه عاشیق اولمویاسان اوندا دییه رم ." ارسلان دئدی : " منیم اؤز سؤوگولوم وار واودا فرّوغه دی وَسّسلام . راحات اول دئه گؤروم کیم سن و منی هاردان تانیرسان." ارسلان کی فیکر ائلیر شاید ائله بو مشروطه جادو دی بو جیلده گیریب اینانماسادا قولاغ آسیر گؤره نه

دئییر. ماه منیر گؤردو امیرارسلان اؤزایلقارینا باغلی بیر آدام دی و فرّوغه نین عشقین نن پولاد کیمی کوره ده یانمیش بیر عاشیق ودئدی: "من " ماه منیر" و ملیک شاپورون نامزدی . همان سولطان کی قلعه ی سنگ ده قشونونان برابر ، داش اولوبلار. اَل منیم دامن سنین کی بو طیلیسم فقط سنین اَلین نن سینار. جان بئجان مملکتی نه خوش گلیب سن کی ملیک بئجان منیم آتام دی و دونن بارگاه دا گؤردوم کی فولات زیرِه اونو و قارداشیم سئحیر ملیکی قورور اقبال شاهین جنگینه گئده لر . سورا آتام سوروشدی پس شمشیرِ زومرود نیگار هانی کی فولات زیرِه دئدی یول اوستون ده اونو قویدوم قلعه ی سنگبارانا کی اوردا محفوظ قالسین . نییه کی مشروطه جادو نو اوننان علاوه هئش قیلیش کسمزو ادو کی اوردا گیزله دیب هئش کیمین اَلینه گئشمی یه ."

ماه منیر نه قَدَر گؤزل اولسادا قلبی نین مهرییاننیغی اؤزون نن ده گؤزل ایدی و معشوقی ملیک شاپورا چاتماغا خاطیر حاضیرایدی دودمانیننان دا گئچه . اودور کی بیر نئچه گون ارسلانی قوناخ ساخلی ییب و ارسلان کی یئییب ایچیب دینجه لدی ماه منیره دئدی ایندی واختی دی کی قولامین فرهاد منی آپارا او داش یاغان قالی یا کی سنگباران دئییلیر. ماه منیردئدی اوقالا داش دان دمیردن چکیلیب و باش قوغزویوب کهکشانه کی گل بوداشی اته یین نن تؤح کی اورا گئت مه یی نن داش اولماغین بیردَیقه چَحمَز. ارسلان دئدی منیم نیگارانیم اولما کی آللاه ساخلی یانی قود یئمز. سورا فرهاد ارسلانی گؤتوروب ایکی گون آت چاپانان سورا یئتیردیلر سنگباران قَلعه سینه . فرهادا دئدی سن بیر ایکی گون منی بوردا گؤزله کی اؤلمه سَم قالسام بیرده گؤروشه ریح .

ارسلان قلعه یه یاخین لاشدی و قلعه دن باشلادی داش یاغماغا و داش لار گئتدیح جه بؤیودی و اودی کی قلخانین چشحدی باشینا و قلعی یه لاپ یاخین لاشدی . بو حئین ده گؤردو

بیرزنگی کی باش ائله بول بازار گومبَذی دی و سینه کاروانسارا قاپیسی، داش لاری مانجاناغا قویوب آتیر اونا ساری. ارسلان بولدی بو داش لاردان جان قورتارماخ مومکون اولمویا جاخ و او دی کی اوخو قویدی چیلله یِ کامانا و اوخ شَستی نن کمان نان قورتولان کیمی قیژیلتی نان دَیْدی زنگی نین اوره بینه و کؤره بینی سؤکوب چیخدی ائشی یه . زنگی نین اؤلمه یی نن داشین یاغماسی دا کسیلدی وارسلان قدم قویدو قلعه نین ایچینه . گؤزو هر یئرده شمشیرِ زومرود نیگاری آختاریرکی بیردن بیره پیلله لر چؤندولرو قیژیلتی نان گئتدی یئرین تَرکینه . بیر بیابانی ایدی و ایسسی حرارت آدامی یاندیریردی. قاباخ دادا بیر داغ وارایدی کی بیر اوزی دایانمیشدی یئره و بیر اوزی عرشِ علایه . ارسلان آزقالیر دَریسین یارا و سوسوز لوخ دان قانینی ایچه کی داغین دؤشون ده گؤزی بیر زاغی یا ساتاشدی . زاغی یا گئدیب چاتان کیمی گؤردو اوردا بیر توپ سقَقَل نورانی عابید عیبادته مشغول دی . عابید ارسلانی گؤرَن کیمی اونا خوش گلدین دئییب وآنندی کی سوزلوخ دان آزقالیر جوانین جی یَری چیخا . اونا دئدی گیئت زاغانین دیبینه کی اوردا نَهیرلر آخیر و یمَح ایشمشح نه دئسن واردی . ارسلان بولول سولاردان ایچیب اوز گؤزونه صفاوئریب قارنین دویوران کیمی قئییتدی عابیدین یانیا و باش اَیب احتیرام ائله دی . وحدت صؤحبت دن سورا عابیده دئدی قیل باشیمین چاره سین کی عَغلیم بیر یانا چاتمیر. عابید دئدی بیر شرطی نن کی منه سؤزوئره سن نه دئدیم قولاغ آساسان . ارسلان قبول ائله دی و عابید دئدی : " ایندی بیر دسته آدام گلیب دییه جَح لر کی شاهیمیز اؤلوب سن بیزه بیر شاه تعیین ائله . من ده سنی تعیین ائلی یه جه یم . اوننارینان گئدیب تخت ی شاهی ده اوتورانانن سورا حرمسرایه گئتمی ییب و دییه جه سن کی ایستیرَم خزانه نی گؤرَم . خزانه ده بیر موجوری وار ایچینده خنجرِ زومرود نیگار. شمشیر زومرود نیگارین خننجری دی . او نو گؤتورَه جَح سن آمما وزیر مانع اولاجاخ کی تسلیم اولمویوب وزیری اؤلدوره جه سن

. سورا بارگاهه قئییدیب قاباخکی پادیشاهین قیزین گؤره جه سن . بیر قیز کی ای بید ایستیر اونو نگؤزل لی یین گؤروب نَفسی نین قاباغین آلا. او عیشوه نازی نان ایستی یه جَح او خنجری اَله گئچیرده کی او قیزی دا ویریب اؤلدوره جه سن . بو لحظه ده دونیا گؤزَن تار وتیره اولوب گؤزآچاندا گؤره جه سن نه بارگاه وار نه خزانه . فقط زومرود نیگار خنجری اَلین دَدی . باشین قوغزویاندا آغاجین پوتاسین دا بیر آغ قوش گؤزَن دَیه جح کی سینه سین ده بیر قره خالی وار. اوخو قویوب کامانا دؤشونده کی او قره خالی هدف توتاجاخسان و اوندادی کی هله فرّوغه یه آزچوخ یاخین لاشا جاسان ."

عابید نه دئمیشدی بیر به بیر هامیسی ایتتیفاخ دوشدی و قوشون خالینی نیشان توتوب اونو وورماغ همی قره بیر یئل اَسدی و دال بادال ایلدیریم ویردی . سورا گؤردو یئرده قریمیش بیر قوجانین نعشی وار و اوز به اوزون ده بیر قاپی کی یازیلیب " زومردنیگار شمشیری نین قرار گاهی . "

ارسلان اوقاپی دان ایچری گیریب بیر صاندیخ گؤرور آمما نئینیر قاپی سین آچانمیر. بو حئین ده دربَچه دن باخاندا بورجون اوستون ده بیر قارقا گؤرورکی بوینو دولودی کیلیدی نن . آننیر کی قارقا نی اوخلاماسا بو صاندیغی آچانمی یاجاخ کی اوخوننان قارقانی نیشان توتوب ویرماغ همی صاندیخ دا اؤز- اؤزونه آچیلیر و شمشیرزومرود نیگار ی گؤتورور.

فرهاد ارسلانی ساغ سالیم گؤرَن کیمی گؤزلرینه اینانمی یيب سجده یِ شوکر یئرینه گتیریر و قئییتدیرلر ماه منیرین یانینا . ماه منیرین اَمری نن ایکی اَهریمن دئو حاضیر اولوب ارسلان و ماه منیری بئل لرینه میندیریب اوچورلار هوایه . گؤی اوزون نن گؤرورلر اقبال شاهین قشونونان بئجان شاهین لشکری صف چکیب جنگ ده ده دیلر. مشروطه جادودا سئحیر ملیکین یانیندا، مئیدانا پهلوان یوللویوب موباریز چاغیریر. ارسلان بو صحنه نی گؤرَن کیمی دئدی : " من

ایندی جنگ ائله مه یه ناچارام و مومکون دی بو جنگ ده سنین آتان و قارداشین سئحیرملیکه ده ضَرَلیم توخونا و یا من اوننارین اَلین ده اؤله م یا اوننار منیم اَلیم ده . ادو کی تصمیمین توت . یا گرَح ملیک شاپوردان یاپیشاسان یا گرَح آتان بئجان شاه دان . بوننارى دئیی رَم کی سورا دئمی یه سن، سن منیم آتا و قارداشیمین قانئی قاتیلی سن . "

ماه منیر دئیدی : "من ایستی یم ایسته می یم جنگی ده و ایکی طرف دن بیری اؤله جَح و بو هئش کیمین تقصیری دَییل . ویرها ویردا کی حالوا پایلاماز لار. منیم معشوقوم ملیک شاپوری دا ائله آتامین دستوری اوگونه قویوب و سن منی اؤزَن باجی ائله اَلیمی قوی ملیک شاپورون اَلینه و هئش زادین نیگرانی اولما . بونئان سورا ائله سنین کیمی بیر قارداش منی گؤرَر."

ماه منیرین امری نن دئولر اوننارى اقبال شاهین خئیمه سی نین قاباغین دا پییاده ائلی ییب خبر چاتدی شمس وزیره و اقبال شاها کی ارسلان ساغ سلامت قئیی دیب و ایجازه ایستیر وارید اولا. آصیف شاه آیاغا قالخیب ارسلانی تشریفاتی نان ایچری گئچیتدیو گؤردولر هم شمشیرِ زومرود نیگار بئلین ده هم ده خنجَلِ زومرود نیگار . سورا امیر ارسلان شبیخون ویریب گئتدی بئجان شاهین لشکرین قیرا کی مشروطه جادوبو ویرها ویردا فقط اونی آننادی کی شمشیرِ زومرود نیگار گلیر کلّه سینه و شمشیراونا دَیَن کیمی باشی قالدی بیر یاندا لِشی بیریاندا و نوبه یئتیردی سئحیرمَلیکی نن بئجان شاها کی اوننادان نه قَدَر ایسته دی کی قشون نارین گؤتوروب دالی گئدَلر کی اوننار قولاغ آسمی ییب ایش یئتیردی موباریزه یه و هر ایکیسی ده ارسلانین الین ده جان وئردیلر. بو واخ دا آصیف وزیری نن شمس وزیرده یئتریب مشروطه جادونون لِشینی یاندیریب کولونو تؤهدولر بیر حوققایا کی اونو سویونان قاتیب سپه لر ملیک شاپورا و قُشونونا کی طیلیسم لری سینیب داش اولماخ دان قورتولا لار. ائله ده اولدی و ملیک شاپور گؤزون آچیب ماه منیری گؤردی و ایاغا قالخسیب سؤوگولوسون باغرینا چَحدی . سورا

قُشون دا طیلیسم دن قورتولوب ملیک شاپورا تعظیم ائله دیلر. ملیک شاپور و لشکری ده کی آننادیلار امیرارسلان اونارا نجات وئریب ارسلانا تعظیم ائلی ییب اَیاغینی اؤپدولر. ارسلان اوز چؤندَریب آصیف وزیره کی فرّوغه قالدی زیندانناردا چورودی و من هله اونو نجات وئرَنمه می شم و فراق دان سینه م پاره – پاره دی کی آصیف وزیر دئدی اونون دا واختی چاتیب و مظاهیر شهر ی قصرلری نن برابر قره دومانان چیخیب نومایان دی . ارسلان لشکری نن برابر اوزقویدی مظاهیر شهره وگیردی قصره. گؤردو زنجیرده بیر انتر وار گؤزلری قان چاناغی. ایسته دی زنجیری قیریب انتری آزاد ائلی یه کی باشی نین اوستون ده کی قفسدن بیر طووز قوشی ارسلانی آدینان چاغیریب دئدی: " او انتری اؤلدورمه سن فرّوغه چاتانمی یاجاسان ." انترده آند آمان کی او طووز قوشی یالان دئییر. ارسلان قفسی سیندیریب طووزقوشونو آزاد ائلی ین کیمی و بیر دومان قاخدی و برابرین ده بیر آدام نومایان اولدی . ارسلانا تعظیم ائلی ییب دئدی : " من جین مورادام و ملیک شاپورون خادیمی . من سنی فرّوغه نین یانینا آپاررام آمما بو انتری اؤلدورمه سن گینه باشین بلادا اولاجاخ . " انتر گینه باشلادی آهی زارا و یالوار یاخارا کی ارسلانین قلبی یوموشاندی و دستور وئردی انتری زنجیرلی ییب قفسه سالسینار کی فرّوغه دن اوتور اوره یی بیر ذره دی . جین موراد قابا غا دوشوب نئچه بوروخ دؤنن نن سورا بیر قاپینی آچیب فرّوغه نی ارسلانه گؤرسَتدی . ارسلان گؤردی فرّوغه نین ال ایاغی زنجیرده دی و چکیلیب چارمیخا . زنجیر لری کسدی آتدی اویایانا و فرّوغه نی چَحدی باغرینا و باهار بولودو کیمی هر ایکیسی دوشدولر آغلاماغا . بو واخ دا شمس وزیر الین ده شربت و بیردس حریری لیباس یئتیشدی و فرّوغه نین اَلین نن اؤپوپ دئدی :" سیزگرَح ایندی شاد اولاسیز نه اینکی آغلی یا سیز ."

فرّوغه لیباس لاری گئییب اَل اوزونه بیر آزصفاوئریب ارسلاننان قول بویون اولوب چیخدیلار قصردن ائشی یه کی فربوغه گؤردو ارسلانین لشکری دریا کیمی موج ویریر. فرّوغه نی محمیلِ زرنیگاره میندیریب تشریفاتی نان آپاردیلار اقبال شاهین قصرینه . سورا حاما آپاریب یئددی قلم زینت وئرَن نن سورا کنیز لر بوله سین آلدیلارسرایا کی ارسلان نان برابر باشلی یالار وحدته صؤحبته کی ایکی دیلداده ده ایل لردی بیر بیر لری نین اوزونه حسرت دیلر.

صاباح کی گون ایدی کی ارسلان و اقبال شاه ملیک شاپور ی شهرِ مظاهیره پادیشاه تعیین ائلی ییب و ماه منیری نن ملیک شاپورا یئددی گونه جان توی توتدولار. زیفاف گئجه سی نین سحری دی کی خبرگلدی ملیک شاپور یوخودان آییلمیر خاب بند اولوب و ماه منیرده یوخا چیخیب. دئمه او انتر کی اصل ده " ایلهاک دئو" ایدی و مشروطه جادو اونی اوجیلده سالمیشدی زنجیردن اؤزون قورتاریب و ماه منیری گؤتورب قاشسین . ارسلانین بیر اَلیِ اولدی بیر باشی وگؤردو جیّنی موراداین سؤزونه باخیب اونو اؤلدور سه یدی هئش واخ بو موصیبت اوز وئرمی یه جَی ایدی . اقبال شاه عیفریته لره دستوروئردی اوچوب هریئری گزه لر گؤره لر ایلهاک دئودن نه خبر. چوخ چَح سه ده آخیردا عیفریته لر گلیب دئدی لر: " ایلهاک دئو ارضِ بیضاده دی و ماه منیره اظهارِ عشق ائلیرآمما ماه منیر اهمیت وئرمیر. " ارسلان فربوغه دن ویدا ع ائلی ییب بیر لشکر گؤتورور گئده ارض بیضایه کی ماه منیری نجات وئره . جین موراد و شمس وزیرده ارسلانین یانینداديلارو آصیف وزیر دئییب کی بو ایش حلّ اولمویاجاخ مگر جین مواردین کؤمَح لی یی نن . ارسلان ارض بیضایه چاتینجا اورانین پادیشاهینا بیر نامه یازدی کی یا ایلهاک دئوی اونا تحویل وئرسین یاکی نه گؤرسه اؤز گؤزون نن گؤروب دی. جوابندا دا بیضا پادیشاه بئله یازدی : " ایلهاک دئوی و ملکه ماه منیری سنه تحویل وئررم آمما بیر شرطی نن کی بیزی بیر اژدهانین الین نن قورتاراسان . کسیب

سولاریمیزین قاباغین و اکین نریمیز آزقالیر سوزلوخ دان قوروبا . " ارسلان قبول ائله دی و نه قدر شمس وزیری نن جین موراددئدی لر بو ایش ده بیر حیله وارو او اژدهانی اؤلدورمح بو راحاتتیخ دا دَیی ارسلان قولاغ آسمادی . اودی کی اوخو قویوب کامانا اژدهانی ویران کیمی اژدها ارسلانی اوددی و بوتون لشکر ، خئیمه خرگاه قوروب دؤزدولر کی شمس وزیردن نه خبر چیخیر.

ارسلان گؤزون آچاندا ایلهاک دئوین الین ده اسیرایدی و شمشیر زومود نیگاری گئچیتمیشدی اَله . ایهلاک دئو اونو "شیرِ گویا" یا تحویل وئریب سالدیریر زیندانا. آصیف وزیری نن شمس وزیر ده هره سی بیر یان دا رم آتیب اولدوز لاری ییغیللار باشلارینا کی آخیردا ارسلانین یئرین اؤرگه شیب جین مورادی مأمور ائلیل لر کی گئت گؤر نئنیر سن . جین موراد دا سئحر گوجونه اؤزونو شیرِ گویا یا یئتیریب دئدی : " گلمی شم بیر عرصه قوربان . بولمورم بولورسوز یا یوخ ، ایلهاک دئو بئجان شاهی نین قیزی ماهی منیری چنکه گئچیردیب آممما اودا سیزه عاشیق دی و ایلهاک دئو بونی سیزدن گیزله دیر. "

شیرگویا ایلهاک دئوه امر ائلیر ماه منیری گتیرسین بارگاها و جین مورادا دا تافشیریر گؤزقولاغ اولا کی زفاف گئجه سی هئش کیم قصره گیرمی یه . جین موراد حال احوالی ماه منیره دئییر و ماه منیر ناچار گئدیر شیرگویا نین اوتاغینا کی بو فورصت ده موراد ائلی بوله ارسلانی زیندان نان قورتارا. ارسلان مواردی برابرین ده گؤرُن کیمی بوتون ماجرانی سوروشورو اَل قولوننان زنجیرلری سیلکه لی ییب قاچیر شیرگویانین اوتاغینا کی ایش ایش دن گئشمه سین . ارسلان گؤرور جیّنی مورادین تدبیری نن نه قصرده عیار وار نه نیگهبان و اوزامان قاپینی آچیب ایچری گیریر کی ماه منیر قورخودان تیتریرو شیرگویا جیلدین نن چیخیب

آدمیزاده یه تبدیل اولور . ارسلان سسلندی حرامزاده نئیننیرسن کی گؤزی دوشدی زومرود نیگار خنچَله و اونو گؤتورمه یی نن شیرگویانین قارنین سؤحمَح بیراولدی .

شمس وزیر و قُشون آداملاری بیردن قره بیر دوماتا بولندبلر و گؤزلرین آویشدیراندا ارسلانی گؤردولرکی ماه منیرین نن جین موراد دا اونون ساغ سولوندا. هامی سَوینیب شیرنی خورانینغ ائله دیلرو ارسلان گئجه نی یاتیب سحری دوراندا گؤردو ایلهاک دئو میئیدان دا حریف آختاریرو زومرود نیگار قیلیش دا اَلین دَدی . ارسلان اوزونه نیقاب چکیب آتا سوار اولدو گیردی مئیدانا . یاخین لاشاندا گؤردو ایلهاک دئو دئمه بیر غول دئه گینه . بیغ لباری عربی خنچَل و گؤزلری قان پییاله سی دی . ایلهاک دئو ارسلانی تانیمادی و زومرود نیگار قیلینجی چکیب اونون اوستونه یومولان کیمی ارسلان نیقابینی کنارا وئریب داغ کیمی دوردی ایلهاک دئوین قاباغین دا و بیله یین نن توتوب شمشیرِ زومرود نیگاری اَلین نن چیخاتد ی. سورا اونا ائله بیر ضربت یئندیردی کی یئر گؤی لرزه یه گلدی و توز دومان ایچین ده ارسلان ایلهاک دئوین باشین گتیریب آتدی اقبال شاهین آیاقلاری آلتینا . سورا ارسلان قوشونون گؤتوروب بیاض شاهین لشکرین تاری مار ائلی یینجه جین مورادی ارضِ بیاضا پادیشاه تعیین ائله دی .

ارسلان ایستیردی راحات بیر نفس چکه گئده سؤوگولوسونون یانینا کی آصیف وزیر دئدی دایان گؤروم علمِ نجوم سنه گؤره نه دئییر. ارسلان دئدی :"اولدوزلاری اوتورکی ملیک شاپوردا ایلهاک دئو اؤله ن کیمی یوخودان آییلیب و و ماه منیری نن ال اله باشلی یبلار کئف داماغا و من هله فروغه می دویونجا سئیر ائله مه می شم . سیز آللاه بو رمی زادی اؤتورون کی من ده بیرسؤوگلوم نن بئش اون گونکئفه داماغا باخیم. "

اقبال شاه ارسلانا تعظیم ائلی ییب دئدی : " او اژدها کی سنی اوتدی رئیحانه جادو یْدی و او هله دیری دی . او دیری اولورکن بو تورپاخ لاردان فساد اَسکیح اولمویاجاخ . آمما گینه

اؤزون بولورسن . گؤردون گینه بیر فتنه دوشدی و باشیمیز بلایا گیردی . "ارسلان دئدی بو سری ده گئدیرَم آمما بیرده منیم یانیم دا رم نن اولدوزدان دانیشساز، بولون کی دوسلوغومودا پوزوب فرّوغه نن باش الیب گئدَجه یم . شمس وزیر دئدی پس ایجازه وئر آخیردفه ده اولسا بیر رم آتیم گؤروم او رئیحانه جادو نی هاردا تاپماغ اولار. ارسلان بیر شمس وزیره باخدی بیرده آصیف وزیره و هئش دینمه دی . دئمه رئیحانه جادو فولات زیرِ هین اویناشی و معشوقه سی ایدی و آند ایشمیشدی نه جور اولسا اونون اینتیقامین ارسلاننان آلسین . ارسلانا بیر یول گؤرسه تدیلر و او بیر لَغیمه گیریب او باشدان چیخاندا گؤردو قاباخ دا بیر بور ج وار گوللّه آتسان باشینا یئتیرمز. ارسلان قدم قویدو قلعه نین ایچینه و طَنبی تالارا گیرینجه مات قالدی . هرزاد قیزیل دان جواهیردن ایدی و پرده لر آغ آبباغی میروارید دن . یئمَح ایشمَح ده شراب دان توتدو قیزارمیش قوزو یا جان سوفره ده . سسلن دی بوردا کیم واردی کیم یوخ دی کی گؤردی بیر دئو قیزی اونا نظر سالیب و آزقالیر گؤزلری یییه بوله سین . سورا تعظیم ائلی ییب دئدی : " ارسلان سنه ده قوربان سن گلن یوللارادا. ایل لردی سنه حسرتم و عشیقین نن نه گئجه م وار نه گونوزوم . بولورَم کی گلیب سن آنام رئیحانه جادونو اؤلدورَسن آمما تا منه قول وئرمی یه سن کی منی آلاجاخسان آناما اَلین چاتماز. ارسلان گؤردی قیزین قولاخلاری ائله بول پالاز قولاغی دی ودؤش لری قوم تایی. بولدی کی چاره یوخ دی و اگر او قیزی دیله توتوب اظهارِ عشق ائله مه سه رئیحانه جادونون یئرین اؤرگه شن می یه جَح . قیز دئدی منه دییه ر لر مرجانه جادو و گلیب ارسلاننان قول بویون اولدی . ارسلان گؤردو قیزین آغزین نان بیر ایی ویریر کی اگر الین نن قورتولماسا سمّ کیمی جانینا ایشلی ییب اونو بی هوش ائلی یه جَح . ناچار لیخ دان باشلادی قیزین سوپورگه کؤتویوکیمی اوزانان ساچ لارینی نوازیشه کی سوروشدو به آنان هاردا؟ مرجانه جادو دئدی : " باغ داکی پالیت آغاجی نین آلتیندا اویناش

لاری نان عیش عیشرته مشغول دی و اؤز کئف داماغین دادی . " ارسلان کی بونو ائشیتدی دئدی : "نازنین اولار کی سن بیر یئری یه سن من دالدان سنین بوی بوخونان باخام ؟" مرجانه سَوین دی و آنادان دوغما باشلادی ناز اطوارینیتان یئریمه یه کی تا دالین چؤندَردی ، ارسلان فورصت وئرمی یيب بوله سینی شاققالی یيب سالدی یئره . گئتدی باغا و چوخ آختارانان سورا بیر پالید آغاجی گؤروب گیزلین – گیزلین اورایاخین لاشدی . رئیحانه جادو بیر نئچه دئوی نن دئییب گولوب شوخلوخ دادیلارو او قَدَر سرخوش اودولار کی دونیادان خبرلری یوخدی . ارسلان زومرود نیگار قیلینجی قایماسین نان چیخاردیب بیر ایکی دئیین جه هامیسینی قانا قَلطان ائله دی و اؤزوده گیجه لیب یئره ییخیلدی . گؤزون آچاندا گلدی یی لغیمین قاباغیندا یدی آمما نه قصر وارایدی نه قلعه و نه باغ . فقط نئچه عیفریته نین نعشی یئرده یدی. ارسلان لغیم نن ائشی یه چیخیب گؤردو هامی انتیظاردادی و بوله سینه آفرین دئییللر. ارسلان دستور وئردی قشون کؤچ ائلی یه و هامی اقبال شاهین قصرینه ییغیشیب باشلادیلار دیلخوش لوغا . ارسلا ن دا فرّوغه نی باغرینا باسیب ایکی سؤوگولو بال کیمی بیر بیرلرینی یالیللار. بیر نئچه آی گئچن نن سورا ارسلان بوتون پادیشاه لاردان ایجازه ایسته دی کی قئییده اؤز مملکتینه . نه قدر یالواردیلار ارسلان دئدی اولماز و گَرَح گئدَم و گؤیلوم آنام نان اؤتور بی تاب دی و خواجه نیعمان ایندی بَح نیگران دی . شمس وزیر دئدی قوربان روما گئتمه میشدن قاباخ گَرَح گئدَح فیرنگه کی ایندی پئطروس شاهی نان سیمین بانو دا گؤزو یولدادیلار. اونا بیر نامه یازیب احوالاتی بولدورموشم و ایستیر سن نن فرّوغه نین تویون اؤزو ائلی یيب روم مملکتینه یولا سالا . آمما بیر زاد وار کی منی چوخ نی یاران ائلی یيب اودا پاپاس شاهین فیرنگه حمله ائله مه سی و اوغلونون اینتیقامین سن نن استه مه سی دی . ارسلان دئدی اونون بیر غمی یوخدی آمما بیر شزطی نن کی رم زاد آتیب منی ایشیم نن قویمویاسان . شمس وزیر گولدی

و واخت اوواخت اولدی کی امیر ارسلانا یوزمین قُشون تداروک گؤردولرو بیر نئچه کاروان لعل جواهیرآماده ائلی ییب کالیسکه ی زرنیگاردا ارسلاننان فروغه نی یولا سالدیلار. هامی گلیب ارسلاننان اؤپوشوب گئدیردی آمما بو آرادا ماه منیر چوخ ملول ایدی. ارسلان دئییر ایندی کی بیز باجی قارداشیخ گَرَح بولَم نه یه غمگین سن . ماه منیر قوللارین سالیر ارسلانین بوینونا و دئییر، باجی قارداش آیریلیغی یار فراغین نان دا چتین ایمیش و بو آیریلیخ دی کی منی اوزور . ارسلان ملیک شاپوری حوضورا چاغیریب دئییر هرایل منیم باجیمی یوللارسان روما کی اونون سن نن و من علاوه دونیادا هئش کیمی یوخ دی . بئله لی یین نن ارسلان قَشونو کؤچ وئریر فیرنگه و یئتیر ها یئتیرده گؤرور طبل جنگ چالینیرو پئطروس شاه دان موباریز ایستیرلر. ارسلان اؤزون وئریر مئیدانه و قیرهاقیر یئتیریر پاپیاس شاها کی اونو دا بوینون ووروب لشکری سالیر پران پرانا . سورا دئییر قاچانی قوومازلار و هامیسینی عفو ائلی ییب چارقالافیرنگی ده ضمیمه ائلیر فیرَنگین تورپاغینا . پئطروس شاه و سیمین بانو قیزلاری فرّو غه و داماد لاری امیرارسلانی شاهانه پیشواز ائلی ییب و روم ائلی نه ائلچی و قاصید یوللویوب خواجه نیعمانی و اونون خانیمی کی ارسلانین آناسی ایدی بوتون وزیر وکیل لری نن دعوت او.لوللار تویا و قیخ گئجه قیخ گونو ز خواجه کاووسون تاماشا خاناسین دا و بوتون فرنگ ده توی توتولور. اوغلان جوان قیزگؤزل اؤزون حسابلا گؤرنه لر اولور. سورا ارسلان آتا آناسی و فرّوغه نی ده گؤتوروب لشکری نن برابر قیزیل یوکلی کاروننارینان گئدیللر ساحیله و گمی لره سوار اولوب چاتیللار روماو تا کی ساغ ایدیلار مشغولِ زندگی اولوللار. سؤزون پایانی بو ایدی سیز ساغ قالین من سلامت .

* امیراسلان داستانینی 1378- نجی ایل ده آنامنان ائشیدیب یازمیشام و روایت دیلی ، " خوی " لهجه سین دَدی.

شاه اسماعیل داستانی

شیخ صفی‌نین نوه‌سی حیدرشاهین اوغلو شاه اسماعیلین داستانی دیرقندهار شهریندن . قندهار شهرینین حؤکومداری حیدرشاه ایدی . حیدرشاهین‌ائولادی یوخ ایدی . بیر گون ناراحات حالدا اگله شرکن طالعیندن گیلئی‌لی اؤز -اؤزونه فیکیرله شیردی : »آخی من نه ظولم ائتمیشم نئیله‌میشم کی ائولادیم‌اولمایير. هاردا بیر سینیق گؤیول‌لی وارسا تاپمیشام ، آج یوخسول انسان‌گؤرورسم دویورموشام ، آغلار گؤز اولورسا آویتمیشام و انسانلیق نه دئییر اونویاپمیشام آنجاق یئنه ائولادیم اولمایير هله‌ده قالمیشام . ای بؤیوک آللاه ، تکجه‌سنسن علاجیم . اؤزون امداد ائیله !«

بو آندا گؤردو بیر درویش قصیده اوخویا - اوخویا یولدان کئچیری . دستوروئردی آلدیلار ایچه‌ری . درویشی دانیشدیردی . چوخ خوشو گلدی درویش‌دن .قضا قدرین آچیب درویشه سؤیله‌رکن درویش دئدی : »فقیر - فقرانی کیمسه‌اونوتمازسا آللاه‌دا اونو اونوتماز « درویش گئتدی و حیدرشاه خزانه‌لرین اوزون‌آچدی تمام فقیر - فقرایه . او قدر خیرات و صدقه وئردی کی خداوند حقیقت‌دعاسینی قبول ائیله‌دی . گون‌لرین بیرینده همان درویش قاپینی دؤیوب‌حیدرشاها بیر آلما وئردی . »آلمانی اؤز حلالین‌لا یئمک‌له اینشاللاه کی

اولادصاحیبی اولارسان « دئیه گؤزدن غیب اولدو. حیدرشاه آلمانی حرمی‌سینن‌بؤلوب یئمک‌له او واخت‌دی کی خانیمی‌نین بطنینه اوشاق دوشور و دوققوزآی دوققوز گون تمام اولاننان سونرا بار حملین یئره قویور. خداوند حقیقت‌اونلارا بیر اوغلان اوشاقی وئریر و آلتی گون‌دن سونرا آد قویما جشنی توتولور.

مجلیس‌ده دؤرد یوز قیرخ دؤرد وزیر، وکیل ، اعیان و اشراف أیله‌شیب‌لراطرافدا و اوشاقا نظر ائله‌ییب هرکس بیر آد یازیب حیدرشاها تقدیم ائدیر . قرعه‌آلدیلار آدی چیخدی اسماعیل . شاه اسماعیل قویدولار آدین . شاه اسماعیل‌الله‌یه دایه‌یه تاپیشیرارکن بؤیویوب گلدی یئتیردی یئددی یاشینا. ایکی نفرمخصوص میرزه توتدولار اونا . خصوصی حالدا کیلاسی وارایدی . خلق ایچره‌چیخماسی یوخ ایدی . حیدرشاه ایسته‌میردی کی نظر ده‌یسین یا گؤز ده‌یسین‌بیله‌سینه . گؤزدن کناردا خلوت ده ساخلاتدیریب هرنه کی بیر ایگیدین بویا باشاچاتماسینا لازیم ایدی گیزلینجه بیله‌سینه تدارک گؤرولوردو . غلام‌لار، کنیزلر وبوتون سارای اهلی اونون قوللوغوندایدیلار . ایندی بؤیویوب گلیب اون یئددی- اون سگگیز یاشینا . درسینی کمالاتینی قورتاریب گنج یاشلارینا چاتدیغیناگؤره ، خفقان حالینده قالماقدان سیخیلیر . آینابند اوتاقلاردا محبوس کیمی‌قالارکن هفته‌ده بیرگون چیخاردیرلار باغا و اوردا گزیب دولاشدیقدان سونراقایتاریرلار ایچری .

شاه اسماعیل بو بوغونتی و آجی‌یا داها آرتیق دؤزه‌نمه‌ییب آتاسینا بیرمکتوب یازدی و بئله آنلاتدی :

- «مهربان آتا نئجه کی اؤزونده بیلیرسن فضل‌دن کمال‌دان هرنه لازم ایدی‌اؤیره‌نمیشم و بویا باشا چاتدیغیما گؤره اجازه ایسته‌ییرم فنونات جنگی‌ده‌اؤیره‌نمیش اولام کی اؤلکه‌میزین

گله‌جه‌یی ایچون و دوشمان‌لارلا ووروشوب‌ظفر قازانماق ایچون ، هربیر ایگیده لازم بیرایش‌دی .«

حیدرشاه گؤردو اوغلو حاقلی‌دی و هاردا بیر باشاراتلی و جسور بیردؤیوشچو و ساواشچی واریدی دربارا دعوت ائتدی و شاه اسماعیل‌سوارکارلیق ، شمشیربازلیق و اون یئددی پارچا پولاددان تشکیل تاپیلان بوتون‌اسباب جنگی نه سایاق ایشه آپاریلماسینی اؤیره‌ندی . تامام هامیسیندا ماهراولدو . بیرگون آتاسیندان ایذین آلیب بئش یوز آتلی دؤورسینده چیخدی‌شیکارا. قندهارین دروازه سیندن چیخیب داغلارا ساری گون اورتایاجان یول‌گئتسه‌لرده شیکار ایچون بیر شئی تاپانمادیلار . آنجاق اومودسوز حالدا قاییتماق‌ایسته‌رکن شاه اسماعیل دوربونو چکنده گؤزونون قاباغینا ، جیران‌دی . اؤزوده‌دست پرورده جیران . بوینوندا بیر دانا طوقی وار. » شاه اسماعیل دئدی : » بوجیران گؤزل بیر شئی دی . گرک کی بو جیرانی توتام « دستور وئردی قشون‌جیرانی دؤوره‌له‌سین . قشون ائله دولانیب گلیرکی جیران اوزوک قاشی کیمی‌دوشور محاصره‌یه . هانسی آتلی‌نین قاباغیندان کئچیرسه یولون کسیب یول‌وئرمیرلر. آنجاق جیران شاهزاده اسماعیلین اوزو قاباغیندان آرا یولو آچیب ألدن‌چیخیر. قشون ایستیر دالیجا دوشسون کی شاه اسماعیل کیمسه‌یه اجازه وئرمیر ،دئییر: « جیرانی من قاچیردیغیما گؤره گرک‌ده اؤزوم گئدم دالیسیجا .» آتین باشین‌دؤنده‌ردی . داغدان باش آشاغی ائله ایلان بوروغی توز سالیب جیرانی قاوالیرکی آز قالیر اونو توتسون آمما یئنه ألدن چیخیر.

ایندی جیران کیمین جیرانی دیر سیزه سؤیله‌ییم . یئددی مین ائولی‌ائلات‌دیلار شیرازدان چیخیب قندهارا ییلاقا گلیب‌لر . ائلین بؤیوگو«رشیدخان»دیر و اونون بیر قیزی وار «گولعوذارپری « کی جیران اونون‌جیرانی‌دیر . چادیرلارین پایه لرینی سالا- سالا قان تر ایچره

جیران گئدیر قیزین‌طرفینه . شاه اسماعیل‌ده دال با دال یئتیریر چادیرین اؤنونه . چادیرلار ائله‌دؤشه‌نیب‌لرکی ایگنه آتسان یئره دوشمز . قیزین دایه‌سی گؤردو جیران ائله بیروضع ایله یوگوردی چادیرین ایچینه کی دیلین بیر قریش ائشیگه چیخاردارکن‌له‌له ویرماق‌دان آز قالیرنفسی توتولا. گولعوذار قوی یوخودان دورماسین دئیه‌دایه ائشیگه چیخدی گؤره بو جیرانی کیم بو حالا سالیب کی گؤردو آت‌اوستونده بیر پهلوان چینارتک سایه سالارکن چادیرین کناریندا سس سیزدایانیب‌دی . دایه شاهزاده‌نی گؤردوکده دئدیگی سؤزو اونوتدو و ایچری‌قاییدیب گولعوذار پری‌نی آییتدی . دئدی : » دور گؤر جیران نه وضع‌ده‌دی . بیرجوان‌دا وار لاپ قورو بیگ ، نه دینیر نه دانیشیر . ائشیکده منتظردی کی جیرانی‌آلیب آپارسین .« گولعوذارپری گؤزلرینی سیلیب آوکالادی و اؤزونه گلدیک ده‌جیرانی باغرینا باسیب گیزلینجه باخدی گؤره نه خبر . گؤردو بیر جوان کی‌ایگیت‌لیک‌ده و گؤزل‌لیک‌ده تای سیزدی و باشینی آشاغی سالیب منتظردی .دایه‌یه دئدی : » اووچونون شیکاری اووچویا یئتیره‌ر . بیز تکجه بونا دئیه‌بیله‌ریک کی شیکاریندان گذشت ائله . اودا قالیب اونون کرمینه و آنلاغینا.» بوحالدا دایه‌یه دستور وئردی شاهزاده‌نی ایچری‌یه دعوت ائده‌رکن بیر خوُن‌دوزه‌لتسین کی شاهزاده‌دن پذیرالیق اولونسون . شاه اسماعیل بو دعوتی والتفاتی گؤره‌رکن دایه‌یه دئدی : » من یئمه‌یه گلمه‌میشم ، شیکاریم ایچون‌بوردایام . جیرانی قاوا – قاوا گتیرمیشم بورایا و هامی منتظردی کی جیرانلا برابرقاییدام. » دایه دئدی : » اوغول بو منیم اختیاریمدان کناردی . اونو گرک‌گولعوذارپری‌یه سؤیله‌یه‌سن .« همان حالدا شاه اسماعیل اوز دؤنده‌ریب‌گولعوذارپری‌یه باخاندا گؤردو ای دادی بیداد ائله بیل اون دؤرد گئجه‌لیک آی دی‌بولود دالیندان چیخیب . شاه اسماعیلین بو گؤزل‌لیک‌دن آغزی آچیق قالیب‌حیران – حیران اونا باخیر . گولعوذارپری باخدیقدا گؤردو شاه اسماعیل اؤزونده‌دئییل، سسلندی : » قوناغیمیز

اولسان سئوینه‌ریک ...« شاه اسماعیل دیلی توتار- توتماز اوزونو توتوب گولعوذارپری‌یه بو سؤزلری دئییر:

قووا- قووا بو جیرانی گتیردیم‌ناگاهدان گؤرسندی نور دیدارین

سن منی غرق ائتدین غم دریاسیناسینه‌م اوسته قویدون آتشی نارین

گولعوذارپری‌ده اون - دورد دانه یاسمن تئل‌لریندن آییریب دؤشونده‌دیللەندیره‌رکن بئله دئییر:

ایتیردین جیرانی بولدون مارالی‌یالقیزسان یولداشین یوخسار وار بیری

بیر اووچونون یولو دوشسه باغباناآلیر او باغباندان بیر نوبار یئری

شاهزاده اسماعیل سؤزون ایکینجی‌سینی بئله دئییر :

چوخ - چوخ اولار گؤزل لرین ییغناقی ایپک زرنشان‌دی صدف دیرناقی

گولعوذارپری تئل‌لری سینه سازی ائدیب بئله سؤیله‌ییر :

گؤزلرین قارادی قاشلارین کامان سن گلن یوللارا من اؤزوم قوربان

گل أگلش بورادا بیر گئجه مهمان دولاننام باشینا نازلی یار یئری

شاه اسماعیل کی گؤردو بوگؤزل اونا یار دئدی سؤزون آخیرینجی‌سینی‌گؤره‌ک نه دئییر :

طبیب یوخدور بوردا دردیمی بیله کیمسه‌م‌ده یوخدور کی گؤزیاشیم سیله

مولام کمک ائیله شاه اسماعیله بیرده گلیم گؤروم گولعوذار یاری

گولعوذارپری سؤزون سونونو داهابئله دئییر :

گؤزل‌لر سئومه‌لی عشوه‌لی نازلی گؤل‌لریمیز دولو اؤردک‌لی قازلی

آغام خواجه رشید اصلیم شیرازلی آدیم خبر آلسان گولعوذار پری

گولعوذارپری شاهزاده‌یه چادیرین یوخاری باشیندا یئر ائله‌دی و دئدی :»اگلش دینجین آل جیرانین‌دا وئره‌ک حرکت ائله . آخشاما هله چوخ واردیر . »دایه‌ده قاش گؤز ائدیب آنلاتدی کی هارا بیر یئمه‌لی - ایچمه‌لی بیر زاد وارگتیرسین و قوناغا قوللوق ائتمک‌ده ألیندن گلنی اسیرگه‌مه‌سین .

شاه اسماعیل یئمه‌گه - ایچمه‌گه و گولعوذارلا صحبته - وحدته مشغول‌دی‌و اونودوب کی وزیر، وکیل ، لله ، اعیان ، اشراف و بئش یوز آتلی داغلاردا اونامنتظردیلر . وزیر گؤردو شاه اسماعیل گئجیکدی و لله‌دن ایسته‌دی کی قالخسین‌آتین بئلینه و اونون ایزینی توتوب بیر خبر گتیرسین . لله شاهزاده‌نین ایزی‌له گلیرچیخیر اورایاکی سیرا - سیرا چادیرلار قورولوب‌دی و شاهزاده‌نین آتی‌چادیرلارین اؤنونده گؤروشور . لله آتین باشین دؤنده‌ریب چیخیر او یئره کی شاه‌اسماعیل گولعوذارا قوناق‌دیر . دایه گؤردو بیر آتلی گلیر و ایکی سؤدالی‌یه‌قاچدی خبر وئرسین کی شاه اسماعیل باخاندا گؤردو لله‌دی . دئدی : »مندن‌اؤتور گلیب‌دی . قوجادی اختیاردی . احترام ائله‌یین گلسین چادیرا . » لله هله‌چادیرا گیرمه‌میش گولعوذارلا شاه اسماعیل اوره‌ک‌دن بیر - بیرلرینی سئوره‌کن‌قرار - مدار کسدیلر کی ائلچی‌لیک‌دن سونرا ائلین رسمی - دبی‌له ائولن‌سین‌لر .لله آزجا دینجه‌لرکن اولدن آخیراجان اوخودوکی بو جوانلارین آراسیندا نه‌سؤزلر وار. گئتمک واختی اولدو و قیز دستور وئردی کنیز، دایه‌لردن اونلاری‌بدرقه ائتسین‌لر . لله ایله شاه اسماعیل آتلارینی مینیب چاپارکن چاتدیلار اویئره کی قشون صف چکیب وزیر، وکیل ، اعیان و اشراف اونا منتظردیلر . وزیرگؤردو شاه اسماعیل گلیرسه‌ده اوودان آمما هئچ خبر یوخدور . اوزون دؤنده‌ردی‌دئدی : »شاهزاده او جیران پس نئج اولدو ؟ » شاه اسماعیل تئللی سازی باغرینا‌باسارکن گؤره‌ک احوالاتی نئجه آنلادیر:

آی آغالار مسلمانلار یارین یوردوندان آیریلدیم

اؤپوپ قوجوب حلال‌لاشدیم آلا گؤزلردن آیریلدیم
بیر گئجه مهمان اولاردیم قولوم بوینونا سالاردیم
نه دردی وارسا آلاردیم مهربان یاردان آیریلدیم
شاه اسماعیل دئیه‌ر - دئیه‌ر گؤردویوم بیرحوری - ملک
چرخین دولاناردی فلک من گولعوذاردان آیریلدیم

بو وضع ایله حرکت ائدیب گلدیلر قندهارا . گئدیب اؤز منزلینده استراحته‌مشغول‌دی آمما گولعوذارین دردیندن خسته‌دیر ، یاتاق‌دادیر . هردن گلیر حالینی‌سوروشورلار ، آمما بیر جواب وئرمیر . آنجاق بیرگون لله‌سی چون یالوار-یاخاردان سونرا ، شاه اسماعیل دردینی اونا آچیق‌لیر. گولعوذارین عشقینه‌توتوشوب اونون فراقیندن یانیب یاخیلماغین آنلادارکن ، لله حیدرشاها خبرآپاردی کی شاهزاده عاشیق دیر و گولعوذاری اونا عقد ائتمک‌له شاهزاده‌نی بوسیخینتی‌دان قورتارماق لازیم‌دی .

دربارا دؤرد یوز قیرخ بئش صندل‌نشین واردی و تصمیم توتمالی‌دیلار .وزیر، وکیل ، اعیان و اشراف حیدرشاهلا بیرلیکده بئله بیر قرارا گلیرلر کی‌خواجه رشیدین قیزی گولعوذارپری‌نی آلاهین امری و پیغمبرین شرعی‌له‌شاهزاده اسماعیله ایسته‌میش اولسونلار. سونکی گون وزیر، لله و بئش - آلتی‌آتلی حرکت ائتدیلر ائلات‌لار ایچینه . خواجه رشیده خبرگؤتوردولر کی‌حیدرشاهین وزیری سنه قوناق گلیری . خواجه رشید دستور وئردی قوچ‌لاردان‌بیر نئچه‌سینی اونلارین قاباغیندا قوربان کسسین‌لر و او وضعی‌نن احترام ائدیب‌قوناق‌لاری چادیرا هدایت ائتسین‌لر . صحبت - وحدت ، یئمک و ایچمک سؤزگلدی چیخدی گولعوذارپری‌یه و شاه اسماعیلین بیر گؤیولدن مین گؤیوله اوناوورولوب عاشیق اولماسینا . وزیر دئدی : » اجازه وئرسه‌ز اونلارین عقدین‌اوخویوب توی‌لارین باشلایاریق ! «

خواجه رشید اوز توتدو وزیره دئدی :»بیزگرک مصلحت‌له‌شک . ائلاتی‌نان دانیشاق گؤره‌ک راضی‌دیلار بیز قیزی‌وئره‌ک یا یوخ . بیزه بیر هفته مهلت وئره‌سیز .» همان حالدا وزیر قالخیب‌وداع‌لارشارکن قندهارا ساری یولا دوشدولر .

خواجه رشید دستور وئردی ائلاتین بؤیوک‌لرین ییغدیلار چادیرا .باشلادیلار مصلحته کی راضی سیز قیزی وئره‌ک شاه اسماعیلا یا یوخ . هرایشین ایچینده موافق‌ده اولار مخالف‌ده . هر آغیزدان بیر سس چیخدی و سون‌قراره گلمک ایچون رأی آلیندی . رأیین چوخو او ایدی کی قیزی وئرسین‌لر شاه‌اسماعیله . بئله‌لیک‌له بیر مکتوب یازیب وئردیلر قاصیده کی یئتیرسین‌حیدرشاها . مکتوب‌دا یازیلمیشدی کی ائل بو ایشه راضی‌لیق ائتدی و سیز آماده‌اولساز بیزده حاضیریق .

قندهاردا شن‌لیک هر بیر یئری بورودی و خبر گؤنده‌ردیلر کی رسم –رسومات ایله جمعه گونو گله‌جه‌یک شیرینی خورانلیغا . او زامان او تاریخ اودؤووره هرنمه‌نه‌کی واریدی آماده ائله‌دیلر ایستیرلر حرکت ائتسین‌لر ائلاتین‌ایچینه . قوربانلیق‌لاری حاضیرلادیلار و حیدرشاه‌گیل گلدیک‌ده قوچ‌لار کسیلدی‌و رشیدخانلا حیدرشاه هر ایکیسی بیرلیکده اگله‌شیب صحبته مشغول اولدولار.سونرا قیزین باشلیق پاراسینی دانیشیب رشیدخان ائلاتین دب و رسم‌لریندن‌سؤز آچاراق بئله سؤیله‌دی :

«ائلات ایچره مرسوم‌دی کی قیرخ گونه‌جان توی باشلانا و توی باشلانمادان‌قاباق داماد اورتالیق‌دا گؤرسن‌مه‌یه . گلین چیخاناجان شاهزاده‌نین بورایا گلمه‌یه‌حقی یوخ‌دور آمما سونرا اؤز ائوی‌دیر ، اجاقی‌دیر . نه قدیر قوناغیمیز اولورساباشیمیزین اوجالیقی‌دیر .» هم ائلاتین ایچینده هم قندهاردا جشن باشلانیب چال‌چاغریسی هر یانی بورودو. آمما شاهزاده‌نین گؤیلو قرار توتمادی . گؤردو بوقیلیق اولماز و گولعوذاری گؤرمزسه باغری چاتلایار. سحراولجاق لله

سینی‌چاغیریب آنلاتدی کی آتلاری حاضیرلاسین‌لار شیکارا گئده‌جه‌یک . آتلارین‌بئلینه قالخیب یال‌لاردان قایالاردان یول آلیب داغلارین باشینا چیخدیلار .اوجادان باخدیقدا گؤردولر آشاغیدا چادیرلار قورولوب‌دی . شاه اسماعیل لله‌یه‌دئدی : » سن بوردا قالیب دینجه‌ل من گئدیم گؤروم اوودان زاددان بیر خبر وار یایوخ « لله آنلادی کی بونلار هامیسی سؤزدی و گولعوذاری گؤرمک ایچون گئدیرو قلبیندن کئچدی : » جوانلیق‌دی دا ! اؤزونو ساخلایا بیلمیر . بیزده جوانلیق‌گؤرموشوک . بونون‌دا حقی وار ، چوخ دا اوستون ووروماغا گلمز!» لله داغین‌دؤشونده مورگوله‌رکن شاه اسماعیل آتین چکدی کمنده و اوغرون - اوغرون‌گئتدی یئتیردی گولعوذارپری‌نین چادیرینا . چادیرین أته‌یینی قوغزایاندا گؤردوگولعوذارپری‌ده ناراحات‌دی . شاهزاده‌نی گؤردوکده ائله یئریندن قالخدی‌قوللارین سالدی شاهزاده‌نین بوینوناکی سانکی ایللردی بیر - بیرلرینه‌حسرت‌دیلر . گولعوذارپری دئدی : » انتظارایدیم سئوگیلیم ! گلمه‌سه‌یدین‌اوزولوردوم . غصه‌ن منی داغیداردی . آمما یازیق‌لارکی نیشانلی‌لارین‌بولوشماسی یاساق‌دیر بوردا سئوگیلیم . بیزی أل -أله وئریب بخت ائوینه‌یوللایانا قدر گلیب گئتمک‌ده احتیاط‌لی اول کی بلکه بیر کس گؤرمه‌یه !« زامانین‌کئچدیسین بیلمه‌دن واخت او واخت اولدو کی شاه‌اسماعیل قاییتماغا قرارلی‌اولدو . سئوگیلیسی‌له ده‌یسین ووروب خداحافظ‌لشدیلر و اؤزونو یئتیردی‌لله‌یه کی دور گئده‌ک . صاباح اولدوقدا یئنه شاه‌اسماعیل لله‌یه دئدی : »دورگئده‌ک شیکارا !» لله نین اوزونده‌ن گلر- گلمز اوره‌ک سؤزلرینی دیله گتیردی :» بو شیکار اوغول سنین باشینا درد آچار ! بیر نئچه گون دؤزسن ، ایشلرقورتولوب گئده‌ر. چوخ قالمایبر ، گؤزونو آچیب یومانا گلین گلر ائوه! » آمماگولعوذارین عشوه‌سی نازی ، دانیشیغی ، یئریشی ، باخیشی و دوروشوغو یادینادوشه‌رکن آز قالیر دیوانه اولا و سؤیله‌یبر : « لله جان ! ریزه - ریزه دوغرانسام‌داگولعوذاری گؤرمه‌لی‌یم . اونسوز اوره‌گیم قرار توتمایبر ! »

للهنن دوشدولر یولا و گلدیلر همان یئره . لله اوردا اگله‌شدی و شاه اسماعیل‌اؤزونو وئردی چادیرلارا طرف . نئچه گون ، گونلری بو وضع ایله کئچیره‌رکن‌دئمه بیر گون سحر ، شاه اسماعیل ایله رشیدخان اوز ـ اوزه چیخسین‌لار و شاه‌اسماعیل اوتانجیندان باشینی آشاغی سالیب اوکی گرک‌دی رشیدخانا احترام‌ائتمه‌سین و یانینداکی آداملار دئسین‌لر :

« سنه بیز دئمیشدیک کی اونلارینان بیزیم قوهوم‌لوغوموز توتماز . ایندی‌شاهلیغینا گووه‌نرکن ، سنه کی قایناتاسی‌سان لایق اولان احترامی ائتمه‌دی .»

بئله‌لیکله رشیدخانین غضبی توتور و دئییر : « ائله کی بللی‌دیر بوننان بیزه‌داماد چیخمایاجاق . چادیرلاری ییغین کی کؤچوب بوردان گئتمه‌لی‌ییک.»

دایه قیزا خبر گتیردی کی رشیدخان کسین‌لیک‌له ائلاتی هندوستانا کؤچوردوو ماجرانین نه اولدوسونو بیر به بیر آنلاتدی . گولعوذار دئدی : » گیزلینجه‌چیخیب گئتمه‌ییمیزه بیر آرا یول تاپیلارمی ؟» دایه نگهبان‌لاری گؤرسه‌ده‌رک‌دئدی : » بوتون ائل بیزه گؤزدی . ائشیگه چیخارساق توتارلار بیزی.» قیزین‌گؤزلری دولوب باهارین بولودوتک نارین – نارین آغلارکن شاهزاده‌نی یاداسالیب سؤزلرینی بو سایاق دیله گتیردی :

دولاننام باشی‌یان یاریم — یاریم من سندن آیریلدیم
سنه قوربان هرنه واریم — یاریم من سندن آیریلدیم
ویرانه قالسین بو داغلار — خاراب اولسون قندهارلار
من گئده‌رم یاریم آغلار — یاریم من سندن آیریلدیم
گولعوذارام دئیه‌م یارا — گؤللرده اولکوشدو صونا
گل آختار سن منی آرا — یاریم من سندآیریلدیم

نوبت گلدی یئتیردی گولعوذارپری‌نین چادیرینا و گولعوذار ائشیگه‌چیخمازسا چادیری ییخاجاق‌لار تپه‌سینه . او وضع ایله ائل - اوبا ایستیرلرحرکت ائتسین‌لر هندوستانا طرف . یولادوشه‌رکن قیز شاه اسماعیلا بیر مکتوب‌یازیب دؤشونده کی قیزیل‌لاردان بیرین آچیب نامه‌یه سانجاق‌لادی و قویدواجاق داشی‌نین آلتینا . او اومودلا کی بلکه شاهزاده آختاریب تاپمیش اولا .گولعوذار گؤره‌ک مکتوب‌دا نه‌لر یازمیش :

عرضی حالی منده سنه یازیرام اوخوگینان احوالیمدان بیل سنده
حسرتیندن اؤلدوم - اؤلدوم دیریلدیم آخ چکمک دن هئچ قالمادی آه منده
دوستون باغچاسیندا اوخور مرغ دل دولانسام باشینا اؤلورو بولبول
تارلادا گلشن ده آچیب قیزیل گول سولار روزگاردامن تک قیزیل گولده
ایگیت‌لر کئچه‌لر باش ایله جاندان مطلبین ایسته‌گینه شاه حیدردن
اوزونو دؤنده‌رمه گولعوذاریندان اؤلورسم مزاریم اوسته گل سنده

ائلله کؤچرکن ، هندوستانا بیر آز قالدیقدا اودلو - سولو چشمه‌لی بیر یئرتاپیرلار . ایندی اونلار اوردا قالماق‌دا اولسونلار قاییداق گله‌ک شاه اسماعیله‌طرف ، بیر نئچه گون بو ایشین اوستوندن کئچرسه‌ده شاه‌اسماعیلین رشیدخانلاقارشیلاشماسی یئنه اونو اینجیدیردی و رشید خانین لایقیجه کئفین‌سوروشمادان باش آلیب گئتمه‌سی یادینا دوشرکن اوتانیردی .آنجاق گولعوذاری‌بیر نئچه گون گؤرمه‌مک داها آرتیق اونو سیخیردی و آیریلیق‌دان قورتولماق‌ایچون لله‌نی‌ده گؤتوروب چخدیلار دولانا - دولانا گلدیلر او یئره کی اوردان‌ائلات گؤرونوردی . شاه اسماعیل بئله باخاندا گؤردو چادیرلار یوخدور .فیکرینه گلدی شاید یولو دگیشیک گلیب‌لر . آمما نظر سالدیقدا گؤردو یوخ‌هرزاد اؤز یئرینده تکجه ائلات‌دان خبر یوخدور . چیخدی اوجا بیر قایانین‌اوستونه گؤره اوزاق‌لاردا بیر زاد گؤرونور یا یوخ آمما هئچ

گؤرمه‌دی . سانکی‌ازلدن هئچ بوردا ائلات یووا سالمامیشدی . شاهزاده للهنن دانیشدیقدا آنلادی‌کی ائله داش هاردان ده‌یب‌دی ، بیلدی کی قایناتاسی‌نی سایماماق اونلارا برک‌اثر ائدیب کؤچمک قرارینا گلیب‌لر . شاهزاده‌نین اوردا گؤزلری دولارکن گؤره‌ک‌هانسی سؤزلری دئییر :

سنه دئییم آغالله گئدیب سونانین ائللری
یئرینده بایقولار بانلار کؤچوب سونانین ائللری
داها بیرده اوتانمارام هربیرسؤزه اینانمارام
گئده‌رم بوردا قالمارام کؤچوب سونانین ائللری
آیریلیق باغریمی اویدو منصورتک دریمی سویدو
اسماعیلی آغلار قویدو کؤچوب سونانین ائللری

شاه اسماعیل للهنن برابر داغدان آشاغی یئنیب ائلاتین اوتوراق ائتدیگی‌یئرلری گزیشه‌رکن یئتیردیلر او یئره کی گولعوذارین چادیری اورداقورولموشدو. شاه اسماعیل گولعوذاری دوشونرکن غضب‌دن ائله بیر تپیک‌ووردی کی اجاقین داشی کول‌لرله بیرگه گؤیه سوورولانارکن گؤزونه بیر نامه‌ساتاشدی . آچیب اوخودوقدا گؤردو گولعوذارین کؤنلو هله اوندادیر و آندایچدی هاردا اولورسا اولسون گئدیب اونو قایتاراجاق‌دی . شاه اسماعیلین‌اوره‌گی دولوب خاطیره‌لر گؤزو اؤنوندن کئچه‌ره‌ک ناراحات حالدا گؤره‌ک نه‌لرسؤیله‌ییر :

گئتدیم گؤردوم کؤچ ائیله‌ییب یوردوندان چادیر اتاقی‌نین قوربانی جانیم
نامه یازیب قویوب اجاق داشینا اجاق داشلاری‌نین قوربانی جانیم
یورد یئرینده بسله‌میشدیم دیلک‌لر یار اوزه تؤکموشدو حلقه ایپک‌لر

اوستونده گزردی گؤزل گؤیچک‌لر قمر اوزلری‌نین قوربانی جانیم
شاه اسماعیل بو صحرانی گزه‌نده آلا گؤزلوم خمار گؤزون سوزه‌نده
قلمین چیخاریب نامه یازانده گؤزل بارماق‌لارینین قوربانی جانیم
عزیزیم مرنده گل گول لرین درنده گل
بیر گلدین خسته گؤردون بیرده جان وئرنده گل

شاه اسماعیل لله‌نین یورقونلوغونو گؤروب اونا دئدی : « سن بورالاردااستراحت ائت من‌ده چیخیم گؤروم اونلاردان بیر خبر توتا بیله‌رم یا یوخ .«شاه‌اسماعیل آتین باشینی دؤنده‌ردی داغلارین اوستونه و باد صرصر کیمی گئدیر . لله تاب گتیره‌نمه‌دی . اؤز – اؤزونه فیکیرلشدی : « بوکی بئله گئدیر بوتئزلیگه قاییتماز . گرک اونلا آیاقلاشام کی آللاه ائله‌مه‌سین بیرزاد اولورساحیدرشاها جاواب وئره‌نمه‌رم .« آتینی مینیب دوشدو یولاکی اؤزونو یئتیرسین‌شاه اسماعیلا.

شاه اسماعیل اوزاقدان بیر قره‌لتی گؤردو و اؤزونو اورا یئتیردی . گؤردو بیرقاری آروادکی قوجالیقدان گؤزلری یاخشی گؤرموری ، ائلات کؤچرکن آت‌دان‌زویوب یوک ایله برابر یئره دوشموشدو. ایستیردی یوکون چکسین آتین بئلینه‌دوشسون یولا . شاهزاده قاری‌یا یئتیرجک لله‌ده اؤزونو اورا چاتدیردی . شاهزاده‌قاری‌دان سوروشدو : « او کؤکوندن یوخ ایمانان قوربان کسردیم قری ، بورا باخ‌گؤروم هئچ گولعوذاردان بیر خبرین وارمی ؟ » قاری هئچ نه جاواب وئرمه‌دی واسماعیلین گؤزلری دولارکن گؤره‌ک هانسی سؤزلری قاری‌دان سوروشور:

دولاننام باشی‌یان مهربان قری آلا گؤزلو گولعوذاره نه اولدو
یئتیرسین دادی‌یان یارادان قری قمر اوزلو گولعوذاره نه اولدو

قاری آلا - قورا توکلرینی آییریب بوزوشموش دؤشلری آراسیندا ساز تکدانیشدیرارکن شاهزادهیه جاواب وئریر:

دولاننام باشی یان مهربان جوان یالقیز بو صحراده قالان من اولدوم
آلا گؤزلرینه کسیلم قوربان یالقیز بو صحراده قالان من اولدوم

شاه اسماعیل دئییر :

سحر - سحر اویناياردی گول ایله مینا گردن غرق اولموشدو تئل ایله
دیندیرنده یوز مین شیرین دیل ایله شیرین دیللی گولعوذاره نه اولدو

قاری دئییر:

دوست یولوندا باشی - جاندان کئچمیشم
آیریلیق بادهسین دوستدان ایچمیشم
آیریلیب اوبادان آیری دوشموشم
یالقیز بو صحراده قالان من اولدوم

شاهزاده أل آتیب جیبینه قاریلنین اووجونا الماسلاردان قیزیللاردانقویارکن قارشیلیغینا گولعوذاردان خبر ایستهدی . شاهزاده دئدی :

دوست یولوندا چوخ چکمیشم آزاری دهلی گؤیلوم هی ائیلهیهر غباری
اسماعیلین گؤزل - گؤیچک او یاری آلا گؤزلو گولعوذاره نه اولدو

قاری گؤردو بو قیزیل گوموشون قاباغیندا هئچده دانیشماسا اولماز دئدی :

قری قوربان او گؤزلرین تهرینه ندن دوشدون بی وفا یار قهرینه
ائللر گئتدی هندوستانین شهرینه یالقیز بو صحراده قالان من اولدوم

قاری دان خداحافیظ له‌شرکن لله‌نن برابر قندهارا ساری گئدیر آمماگولعوذارکی دوشور یادینا ، آتدان یئره دوشوب پروانه تک دولانیر قوشاگزدیک‌لری یئرلرین دؤوره‌سینه . لله بو وضعیته دؤزه‌نمه‌ییب شاه اسماعیلین‌اوزوندن - گؤزوندن اؤپرکن دئییر :«بو قیلیق کی سن آغلاییرسان و هارای دادائدیرسن ، اؤزونو اؤلدوروب آرادان آپارارسان . هئچ اؤزونو سیخما سنه سؤزوئریره‌یم آتاندان قشون آلیب گولعوذاری گتیرمک ایچون یولا چیخاق .»

شاه اسماعیل باخدیقدا گؤرورکی گولعوذارین یوردو گؤرنورسه‌ده اؤزوندن‌خبر یوخدی . اوره‌گی دولور و بو سؤزلری دئییر:

یوک‌لندی قفله بارخانا دوشمان کؤچ اولدو کؤچ اولدو

جوان عؤمروم بو غربت‌ده افسوس هئچ اولدو هئچ اولدو

شاه اسماعیل گزه‌ن خانلار کؤچدو گئتدی سلیمانلار

حسرتده بسله‌نن جانلار یارب نئج اولدو نئج اولدو

گئجه ایدی کی گلیب یئتیردیلر و لله ، آتلاری اصطبل‌ده برکیدیب‌دینجه‌لدیک‌دن سونرا بوتون احوالاتی بیرنامه‌ده حیدرشاها یازدی . حیدرشاه‌مکتوبون مضمونوندان حالی کی اولدو اوزون توتدو وزیره و دئدی :«بوتون‌اعیان ، اشراف ، وزیر و وکیل‌لرین قیزلارینی گلشن باغینا ییغارسان کی‌شاه‌اسماعیل گلیب اونلاردان بیرینی به‌یه‌نسین و هر هانسیندان خوشو گلدی اوقیزی آلاق اونا . او اولماسین بو اولسون نه فرق ائده‌جک کی .»

صاباحین سحری بوتون وزیر ، وکیل ، اعیان و اشراف عائله‌لریندن‌سئچیلمیش گؤزل قیزلار ییغیشدیلار گلشن باغینا . شاه اسماعیل‌ده یورقون وپوزقون حالدا هرزاددان خبرسیز استراحت‌ده ایدی . عشقین دردی چوخ‌چتین‌دیر. گرک عشقین صاحابی گله . صاحابی گلمزسه اونا علاج اولماز .

وزیر شاهزاده‌نین حضورونا چاتیب دئدی : » بوتون شهرده جشن‌دیر و هامی‌منتظردی کی گلیب دولانیب سئیرائده‌سیز . آتان حیدرشاهین‌دا بیر آرزو ودیله‌گی وارکی اؤزو سیزایله دانیشاجاق‌دیر .«

شاه اسماعیل ایله وزیر بیرلیکده گلشن باغینا ساری یولا دوشدولر . باغین‌ایچین دولانا – دولانا گلدیلر او یئره کی مخصوص شاهزاده ایچون‌حاضیرلانمیشدی . آتلاری چکدیلر کمنده و شاه اسماعیل آتاسی‌نین ألینی‌اؤپرکن اونون بویوروق‌لارینی دینله‌دی و مخصوص یئرده اگله‌شرکن قیزلارصف باغلاییب بیر – بیر حضورونا چیخدیلار . قیزلاری گؤرجک‌گولعوذارپری‌نین عشقیندن اوره‌گی قرار توتمادی و سازلا – سؤزله گؤره‌ک نه‌لردئدی :

یئغیلیب بیر یئرده حوری قیزلاری هئچ بیریسیی گولعوذاره بنزه‌میر
قندی شکر دهان لبی سؤزلری هئچ بیریسیی گولعوذاره بنزه‌میر

وزیرین قیزی‌نین آدی گولعوذاری ایدی . بیر قدم یئریدی قاباغا . وزیر دئدی:« قیزلار دالی دورون کی ائله بیل شاهزاده پسند ائله‌دی .« آمما شاه اسماعیل ،اوزونو توتور وزیره و بو سؤزلری دئییر :

کیمی‌سی آل گئیه‌ر کیمی‌سی آبی قالمایبدی عشقدن گؤیلومون تابی
کیمسه اولماز منیم یاریمین بابی هئچ بیریسی گئده‌ن یاره بنزه‌میر

وزیرین قیزی گؤردو بو اونو دئمیر . اوتانجیندان باشینی آشاغا سالیب توزکیمی گؤزدن ایته‌رکن وزیر بو کدورتی اوره‌گینه آلیب اؤزونه سؤز وئردی گونوگلدیک‌ده عوضینی پیس جوره آچا . شاه اسماعیل سؤزون آخیرینجی‌سینی داهابئله دئییر :

شاه اسماعیل بت‌لارینان قونوشدی اود توتوبان باغریم باشی آلیشدی

گلشن باغچاسیندا ولوله دوشدی هئچ بیریسی گئده‌ن یاره بنزه‌میر

قیزلار یئغیشیب گئتدیک‌ده شاه اسماعیل‌ده سارایینا گئدیب خسته دوشدو .طبیب - حکیم گؤنده‌ریرلر کی بونون دردینه علاج اولا . آمما کیمسه‌نین ألیندن‌بیر ایش گلمیری . عشقه گرفتار حیدرشاها خبر گؤتوردی و حیدرشاه دستوروئردی کی شهرین دروازه‌لرین کی یئددی دروازه ایدی باغلادیلار. واخت اوواخت اولدوکی شاه اسماعیل گئجه‌نی استراحت ائتدی و صبح چاغلاری شفق‌آتاندان سونرا ، قمر آتی چکدی ائشیگه و زین - نظامی برکیدیب اون یئددی‌پارچا پولاددان اسباب جنگ گؤتوروب گئتدی . قیزیل جواهرلری‌نن‌خورجون‌لاری دولدوروب قالخدی قمر آتین اوستونه . بو آندا آناسی کی‌قوجالمیشدی عصا ألینده چیخدی شاهزاده‌نین قاباغینا و دئدی : « اوغول هارایاگئدیرسن ؟! » اوردا ایدی کی شاهزاده آتدان یئندی و دوشدو آناسی‌نین‌قدم‌لرینه. آیاقلاریندان - ألله‌رینده اؤپوب دئدی : » آناجان من گئدیرم سفره .«آناسی یالوار یاخارلا دئدی : ایندی کی گئدیرسن گئت آتاندان اجازه آل قشون‌گؤتور ! تک جانینا هارا گئدیرسن ! « شاهزاده اوزونو آناسینا توتوب گؤره‌ک‌هانسی سؤزلری دئییر :

دولاننام باشی‌یان آنا تؤکمه گؤزلریندن آبی

بیردرده دچار اولموشام یوخ دردیمین سای حسابی

قمر آتا ویررام دستی بولبول اوخور گولون وختی

بابام بوش قویمازسا تختی داغیلماز تاجی محرابی

قمر آتی سالالام یولا مولام کمک اسماعیلا

سن گئدن یوللارا آنا من اوللام خاک ترابی

آنا ، اوغلونو قانع ائدیر گئتسین دده‌دن اجازه آلسین . آمما اوره‌گی دؤزمه‌یب‌صاباح کی گون اؤزوده گئدیر حیدرشاها التماسا و دئییر : « نه قدر آغلادیم ،سیزلادیم سؤزوندن قاییتمادی . گئتمه‌گه اونا ایذین وئر و گئده‌رکن اونو یالنیزبوراخما کی آللاه همیشه اونونلادی .» حیدرشاه دوشونه‌لیم دئییب وزیردن‌تدبیر ایسته‌دی . وزیر دئدی : امر ائدین کی یئنه دروازه‌لر باغلانسین کی شهردن‌چیخماق ممکن اولماسین .« حیدرشاه دستور وئردی وزیر دئیه‌ن کیمی یئنی‌دن‌دروازه‌لر باغلاندی . شاه اسماعیل‌ده یئددی دروازه‌نی گزه‌رکن گؤردو هئچ بیری‌آچیق دئییل . دوشونه‌رکن قلبینده دئدی : » من اگر بو دروازه‌دن یول آلا بیلمه‌زسم‌هندوستانا گئتمه‌ییم‌ده عبث‌دی . گرک دیر زورومو گوجومو یوخلویام کی اگراؤز شهریمدن چیخا بیلمه‌زسم یار اوغروندا جاندان باشدان‌دا کئچه بیلمه‌رم . « اوحالدا شاه اسماعیل قاییتدی دالی‌یا و قمر آدلی آتی‌نین باشینی اؤتوره‌رکن‌دروازه‌یه بیر آددیم قالان أل آتدی شمشیره و قیلینج ایلدیریم کیمی گؤی‌ده‌چاخیب برق چکه‌رکن بیر ضربت یئندیردی دروازه‌نین قاپی‌سینا کی قیفل –قاپی هره‌سی بیر طرفه گئتدی . شاه اسماعیل دروازه‌دن چیخدی و حیدرشاه بوخبری ائشیده‌رکن دئدی : » دالیسیجا گئتمه‌یین کی تک باشینادی ! بیر مدت‌سونرا داریخیب قاییدار گلر.»

شاه اسماعیلین للهسی کی بیر عؤمور شاهزاده‌نین یانیندا قالیب اونا علاقه‌یئتیرمیشدی گؤردو بو قیلیق دؤزه بیلمز . شاهزاده‌نی گؤرمزسه عؤمرونون‌آخیریناجان عذاب چکه‌جک . بیر آریق آتی وارایدی زین نیظامینی برکیدیب‌قیچی‌نی قویوب خانه زینه آتین اوستونده قرار توتدو . باد صرصر کیمی‌دروازه‌دن چیخدی ائشیگه . شاه اسماعیل یورد اؤلکه‌سینی کئچمیشدی کی‌گؤردو شاققیلتی گلیر . آت اوزه‌رینده چیگنی‌نین اوستوندن باخاندا گؤردوللهدی. آتین باشین ساخلادی و لله گلدی یئتیردی . شاه اسماعیل اونا سلام‌وئردی و دئدی : » بو قوجا

واختیندا ندن اؤزونه زحمت وئریب گلدین ؟» للهدئدی : » گلدیم اؤلسم اؤز ألینله منی تورپاغا قویاسان . آخی سنه علاقهیئتیرمیشم .« آتلارین باشین دؤندهریب یئتیردیلر چشمهلره . او یئره کی گولعوذارپریننن گلیب سئیره چیخاردیلار، دانیشاردیلار . دئدی بو قایالاردان ،بولاقلاردان سوروشاق گؤرهک گولعوذاری گؤروبلر :

من گئتدیکجه قارشی گلمیر اوزاقلار دئه یایلاقلار گولعوذاریم نئج اولدو

داشی مرجان سویو سرین بولاقلار بولاق منیم گولعوذاریم نئج اولدو

گؤردو بولاغدان سس چیخمادی . یئتیردیلر قایالارا . سؤزون دالیسینی داهابئله دئییر :

دوزولوب هریانا گؤزل لالهلر یانیجا گئدیبدی قیزلار دایهلر

باشی اوجا دیبی کؤلگه قایالار قایا منیم گولعوذاریم نئج اولدو

گؤردو یئنه بیر سس یوخدور. دئدی داشلیقلاردان سوروشوم گؤروم بوردانکئچیبمی یا یوخ ؟

بیلمم نئج اولدو یوخسا گئدیب حبشه یاندی قره باغریم دؤندو آتشه

بیر صدا سالالام داغلارایله داشه داشلار منیم گولعوذاریم نئج اولدو

داشداندا جاواب چیخمادی و شاه اسماعیل سؤزون سونونو بئله دئدی :

هر نئیلهدیم من ائیلهدیم اؤزومه یارب سو سپ اورهگیمین کؤزونه

دولاندیم داغلاری یارین اوزونه دوزلر منیم گولعوذاریم نئج اولدو

عزیزیم کسه مندن یول گلیر کسه مندن

قورخورام دوشهم اؤلهم یار گؤزون کسه مندن

للهنن بیر مدت آیاقلاشارکن گؤردو بونون ایشی دئییل یولدا قضا قدر گلرباشینا . أل آتیب جیبینه بیر چنگه قیزیل چیخارتدی و دئدی : » لله نه قدرعؤمرون وار خشلهسن سنی گؤرهر.

قاییت قندهارا و بوشونا زحمت ائتمه . هاراگئتدیگیم اؤززومه‌ده بللی دئییل ! « او حالدا لله قیزیل‌لاری آلیب شاه اسماعیل‌ایله اؤپوشوب گؤروشدولر . لله قاییتدی قندهارا و شاه اسماعیل آتین باشینی‌دؤنده‌ردی کسه یوللارا. بیر مدت گئدندن سونرا دئمه‌گینه شاه اسماعیلی آتین‌اوستونده یوخو توتسون و یولدان آزارکن باشقا بیر منطقه‌یه گئتسین . شاه‌اسماعیل بیر زامان آییلدی کی گؤردو بیر یئردی قورولوق ، نه اوت وار نه سو .تکجه قومونان تورپاق‌دی و هرنه باخیرسان هئچ زاد گؤرونمور . آتی‌دا یورقون‌اؤزوده . آزجا دینجه‌لرکن گؤردو اوزاقدان بیر قره‌لتی گلیر . قره‌لتی یاخین‌لاشارکن‌گؤردو بیر چوبان‌دی ألده چوماغی . گیزله‌نه – گیزله‌نه سینیر او داشین دالیندان بوداشین دالینا و بو کولون دالیندان او کولون دالینا . بوسور کی گیزلینجه اؤزونوئیتیرسین شاهزاده‌یه . شاه اسماعیل ألینی خنجره آتدیقدا ، گؤرور أل حرکت‌دن‌دوشوب‌دی و خنجری چیخارتماقادا گوجو قالمایيب . بوطرفدن‌ده چوبان‌یئتیریب آز قالیر یومولسون اوستونه . نئیله‌سین نئیله‌مه‌سین قوجاغیندا کی‌سازین یوغون باشینی چئویریر چوبانا ساری . چوبان کی گؤردو اونون چوماغی‌بونون چوماغین‌دان‌دا یئکه‌دی قورخدی ، دایاندی و احترام ائله‌دی . چوبانین کی‌یئددی گونلوک چؤره‌گی یانیندا ایدی تئز سوفرا آچیب شاهزاده‌نی یئمه‌گه‌چاغیردی . چوبان اؤزونو تاپانا شاهزاده یئددی گونون چؤره‌گینی‌ده یئییب‌أللریيی سیلکه‌له‌دی . چوبان دئدی : « سن بو یئمه‌گین‌له منیم باشیما بؤیوک بیرداش سالدین . یئددی گون دن تئز قصره گئده‌رسم منی اؤلدوره‌رلر . » شاهزاده‌سوروشدو : « هانسی قصر » چوبان دئدی : « پس قولاغ وئر گؤر نه دئییرم ! من‌داغلاردا گزیب گون‌دن اوتدان یيغاردیم . بیر گون آغاج یيغا – یيغا گئدیردیم‌گؤردوم آی آشاغی طرفدن چیخیب باشیمی قاغزایاندا گؤردوم بیر گؤزل کی‌لاپ اون دؤرد گئجه‌لیک آی ایدی . اونو گؤردوکده بایيلدیم و او زامان هوشوم‌باشیما گلدی کی قصرین ایچینده ایدیم . اورا یئددی قارداش‌لارین

قصری ایدی .بئش آلتی قارداش باشیمین اوستون کسیب سوروشدولار هارالی‌سان ، نه کاره‌سن نه ایش گؤره‌رسن . عینی قضا قدری اونلارا دئدیم . باجیلارینا عاشیق‌اولدوغومودا دئدیم . بؤیوک قارداش دئدی وئرمه‌رم ، کیچیک قارداش دئدی‌عیبی یوخدور و هره بیر سؤز دئیه‌ندن سونرا قرار اولدوکی اون دؤرد ایل اونلاراداوار اوتارام سونرا قیزی منه وئره‌لر . ایندی‌ده نئچه ایل‌دی کی اونلارا داواراوتاریرام .«

شاهزاده دئدی » ایندی کی اونو بو قدر سئویرسن اونون‌دا سنه علاقه‌سی‌واردی یا یوخ « چوبان دئدی : » بلی قوربان نه قدر دئسه‌ن . داوارلاری کی‌قایتاررام ، قوچ لاردان بیر نئچه‌سین قصداً گیزله‌ده‌رم کی قیزینان بیر- ایکی کلمه‌دانیشام . سورونو سایدیقدا گؤره بیر - ایکیسی یوخدور . اوستومه غضب‌له‌نر وبرک‌دن بیله‌می سیلله‌لر ، محبت‌دن علاقه‌دن .«

شاه اسماعیل قصرین هاردا اولدوغونو سورشارکن چوبانا بیر نئچه قیزیل‌وئریب دوشر یولا. داغدان آشارکن چشمه‌لی ، سولو و اوتلو بیر یئر گؤره‌ر و بیراوجا قصرکی قاپیلاری قاپالی ایدی . ایکی - اوچ دفعه قصرین اطرافینی دولاشارو ایچه‌ری گیرمه‌گه یول تاپمایینجا سازینی دؤشونه باسیب قصره یالوارار:

ها باخیرام یوخ قاپیسی ساری سندن یول ایسته‌رم

لعل و گوهردن بیناسی ساری سندن یول ایسته‌رم

عمود قالخان یئندیررەم زورومو سنه بیلدیررەم

طیلیسم‌ده اولسان سیندیررام ساری سندن یول ایسته‌رم

بودور اسماعیلین آهی امداد ائیله شاهلار شاهی

سیندیر طیلیسمی واللاهی ساری سندن یول ایسته‌رم

شاه اسماعیل قاییدیب دالی‌یا مولانی یاد ائیله‌دی و ائله بیر قیلینج یئندیردی‌سااریین قاپی‌سینا کی قاپی‌نین طیلیسمی سینیب قمر آتلا برابر وارد اولدوایچه‌ری . گؤردو به‌به لاپ ائله بهشتین اؤزودی . گؤزل – صفالی بیر یئرایدی‌آمما کیمسه یوخ ایدی . دولانا – دولانا گزه‌رکن آغلاماق سسی ائشیتدی . آتینی‌کمنده چکیب وارد اولدو ایچه‌ری . گؤردو بیر گؤزل قیز و سلام وئردی .سلامینی قیز آلمادی . قورخوردی و قلبیندن کئچیردی کی بو جوانین بیرده‌نآیری خیالی اولار و آهی هئچ یئره چیخماز . قارداشلاری‌دا یوخدولار وبت‌پرستلرله جنگ‌ده‌دیلر . اؤزونو تاپشیردی آللاها کی هر یئرده پشتیبان‌دی‌انسانلارا . شاه اسماعیل سسلندی : » خانیم سنین نه دردین وار ؟ نییه‌ناراحات‌سان ؟ مندن اگر قورخورسان قاییدیم گئدیم !«

قیزدان سس چیخمادی . نه اویون چیخارتدی نه قیلیق ائله‌دی قیز هئچ بیرتهر دیله گلمه‌دی . اؤز – اؤزونه دئدی : » بونلار ائلات بابانین بیری‌دیلر . بلکه‌بونلار شعری‌نن آوازی‌نان باشا دوشه‌لر .» همان یئرده سازینی دؤنده‌ریب‌سینه‌سینه ایستیر شعری‌نن آوازی‌نان قیزی دیله گتیرسین :سارای‌دا اگله‌نن گؤزل سانجاق اوسته تئلین یوخدور

ندن اولدون سن پریشان مگر سنین ائلین یوخدور
یئنیب گلدیم داغ و داشدان اوره‌گیم بیشدی آتشدن
تک سوناسان یاشیل باشدان آیریلیب سان گؤلون یوخدور
اسماعیله دردی سؤیله آل خنجری باغری پئیله
قوناغام خوش گلدین ائیله مگر لالسان دیلین یوخدور

قیزدان یئنه جاواب چیخمادی . همان حالدا ائشیگه چیخیب أل – اوزونه‌صفا وئردی و قاییتدی گؤردو قیز یئنه آغلایبر . شاه اسماعیل بیر داهادا ألین‌آتدی سازا گؤره‌ک نه دانشیدی :

دولاننام باشی‌یان مهربان خانیم سؤیله گؤروم دردین ندی بیله‌ییم
عرض حالی بوردا بیان ائیله‌ییم سؤیله گؤروم دردین ندی بیله بیم
گیزلی - گیزلی باغچانیزا گیره‌ییم أل اوزادیب غونچا گولون دره‌ییم
قیزیل نارلار سئویب سئچیب اؤپه‌ییم سؤیله گؤروم دردین ندی بیله‌ییم
اسماعیله‌م من سؤزومو سؤیله‌رم دانیشسان جانیمی قوربان ائیله‌رم
دانیشمازسان سنی ایکی بؤله‌رم سؤیله گؤروم دردین نه‌دی بیله‌ییم

قیز گؤردو سن اؤلمه‌یه‌سن بو قره او قره‌لره بنزه‌مز و شاهزاده أل آتیب قبضهٔشمشیره یوگورور اوستونه کی سسلندی : » دایان ! بوتون سیرلاریمی سنه‌آچاجاغام . ماجرادان خبردار اولسان نییه قورخوب دانیشمادیغیم ایچون منه‌حق وئره‌رسن . منیم آدیم پری‌دیر ، رمدار پری تئللی پری ، خانیم پری و گؤزل‌پری‌ده دئیه‌رلر .»

شاه اسماعیل گؤردو بو گؤزه‌له هر نه دئسه‌ن یاراشار . ائلات لیباسی‌نین‌ایچینده و عرق‌چین باشیندا ، هردن کی دورور یئری‌یر ائله بیل طاووس‌دی‌یئری‌یر . تئل‌لرین تؤکه‌رکن اطرافا ، گاهدان قاز کیمی یئری‌یر ، گاهدان اؤردک‌کیمی و گاهدان‌دا مارال کیمی چیگنی‌نین اوستوندن باخیر .

قیز ماجرانی سؤیله‌مه‌دن قاباق ، هر جوره یئمک‌دن گتیره‌رکن ، گؤرور هر نه‌گتیریر شاهزاده‌نین بیر تیکه‌سی اولور . هامیسینی ییغیر بیر دویمه‌یه اؤتورورایچری . قلبینده دئییر : بو جوانین هر بیرزادی یئرینده‌دی تکجه یئمه‌گی‌باشارمیر. شایدده ائله بو جور پهلوانین یئمه‌گی‌ده بئله اولار .» قیز قضاـ قدرنی‌شاهزاده‌یه سؤیله‌رکن قارداشلاری‌نین نه سایاق جنگه گیردیک‌لرینی و اونلاردان‌خبرسیز اولدوغونو دیله گتیریر . شاه اسماعیل‌ده سؤز وئریر گئدیب‌قارداشلارینا نجات وئره . سحر آچیلدیقدا شاه اسماعیل یئددی قارداشلاراساری

گئتمه‌گه حاضیرلاشارکن ، پری خانیم‌لا گؤروشوب یولا دوشدو . شاهزاده‌اسماعیل بیر مدت گئدندن سونرا گؤرور آیاغی گلمیر . قیزین جمالی و دانیشیقی‌هر آن گؤزلری اؤنوندن کئچرکن اوره‌گی تاب گتیرمه‌یبر . اونون محبتی‌شاهزاده‌نین قلبینه ائله دوشموشدوکی اوننان آیریلماق بیله‌سینه اؤلوم دن بترایدی . یاواش - یاواش قمر آتی ساخلاشدیردی . دئدی : « یئددی قارداشلارین‌هاردا اولدوسونو هئچ سوروشمادیم و پری‌ده منه بیر زاد دئمه‌دی . قاییدیم هم‌یئرلرین سوروشوم هم ده سئودیجه‌گیم او گؤزل پری‌نن آز- چوخ دانیشیم کی‌اوره‌گیم دؤزمه‌یبر .»

قیز کی تازا ایستیردی وارد اولا قصره گؤردو آت شاققا شاققی گلیر . بئله‌باخاندا گؤردو داد و بیداد شاه اسماعیل قاییدیب گلیری . او حالدا چیخدی‌قاباغینا و دئدی : « قورخدون قاییتدین ها ! سن کی برک شیشه‌له‌نیردین ، بئله‌شمشیر چکه‌رم ، بئله آسارام ،بئله کسه‌رم ، نه اولدو به ؟! ائله بیل قورخودان‌سهم اوتوروب بدنینه !؟»

شاه اسماعیل دئدی : « ای نازنین او قیلیق دئییل . من قورخمامیشام . قولاغ‌آس گؤر نه دئییرم .»

گؤتور نقابی اوزوندن غبار گؤیلومده گؤیلومده

دویمادیم شیرین سؤزوندن بو وار گؤیلومده گؤیلومده

پری دئدی :

گئدیب گزیب گلن اوغلان نه وار گؤیلونده - گؤیلونده

ایلقاریندان دؤنن اوغلان نه وار گویلونده - گؤیلونده

شاه اسماعیل دئدی :

داغ دان آلیب صداسینی ککلیک کیمی عشوه‌سینی

وئرسه اَمه م من لَبینی بو وار گؤیلومده – گؤیلومده

پری دئدی :

منیم آزاریم آرتیردین گؤیلومو درده گتیردین

چوخ یامان مطلب بیتیردین نه وار گؤیلونده – گؤیلونده

شاه اسماعیل گؤردو سؤزونو دگیشمه‌لی‌دی یوخسا سئوگیلی‌سینی ألدن‌وئره‌جک و سؤزونو بئله تامام‌لادی :

اسماعیلی گتدین جانا جسمیمی چکدیردین دارا

نابلدم بو یوللارا بو وار گؤیلومده گؤیلومده

پری خانیم سؤزون آخیرینی داها بئله دئییر :

پری دئیه‌ر بو ساچلاری مارال کیمی باخیشلاری

گئده‌ک گؤره‌ک قارداشلاری نه وار گؤیلونده –گویلونده

بئله لیک‌له پری خانیم‌لا شاهزاده اوز توتوب یئددی قارداشلارا کیمی یول‌گئتدیلر . چاتدیلار او یئرده کی نئچه داغی آشدیقدا جنگ میدانی ایدی . زیروه‌یه‌قالخیب قارداشلاری‌نین چادیرینی توز – دومان ایچره گؤسترمه‌رکن دئدی : »علم‌لری ، پرچم‌لری وار . اگر ایسته‌یه‌سن اونلارین یانینا گئده‌سن بایراقلاریندان‌بللی‌دیر . ایرانین بایراقی چادیرلاری اوستونده دالغالانیر . جنگ ائدنده‌ده » آللاه– آللاه « چاغیرارلار . اوبیری‌لر آممابت‌پرست‌دیلر . » شاه اسماعیل‌سئوگیلی‌سی رمدار پری‌نی قصرین یاخین‌لارینا‌جان آپاریب اوردان یولا سالدی.سونرا قاییدیب یئددی قارداشلاری قورتارماق ایچون چیخدی یولا . داغین‌دؤشونه چاتاندا آز قالیردی گون باتا . قمر آت دیزلرینی قویدو یئره و چؤکرکیمی‌اولدوقدا شاه

اسماعیل اونو قمچی‌له‌دی . آمما قمر آت باشینی یئره قویوب قیچ- قولونی اوزالتدی . ائله بیل همان آت دئییل . شاه اسماعیل بیر قمر آتا باخیر ،بیر داغلارا باخیر و اونانه قدر زور وئردیگینی یادا سالیب گؤزلرینده یاش‌مینجیق‌لانارکن گؤره‌ک هانسی سؤزلری دئییر :

دولاننام باشی‌یان قمر آش قمریم بو داغلاری
دوست دوستون لبیندن اَمَر آش قمریم بو داغلاری
قمریم ییخیلدی یاتدی دیزه جان تورپاغاباتدی
آخشام اولدو گون‌ده باتدی آش قمریم بو داغلاری
یولوم دوشدو داغا — داشا اؤزوم قوربان قلم قاشا
دور چاتاق یئددی قارداشا آش قمریم بو داغلاری
دولانمیشام داغی - داشی تؤکمه گؤزلریندن یاشی
اسماعیلین قوچ قارداشی آش قمریم بو داغلاری

دئمیشلرکی آت ایگیدین قارداشی‌دیر و شاه اسماعیل قمرآتا قوچ قارداشیم‌دئدیک‌ده ، قمر آت قالخدی آیاغا و شاهزاده خانهٔ زین‌ده قرار توتوب باد صرصرکیمی داغین یاماج لاریندان ووردی چیخدی کله‌یه . دوربونو چکدی گؤزونه وقاباغا باخدیقدا گؤردو قیزقین جنگ‌دیر و قارداش‌لار «آللاه - آللاه » چاغیریب‌دعوادیلار و دوشمنین قشونو دریا کیمی موج ویریر . شاه اسماعیل آتین‌باشینی دؤنده‌ردی قشونا ساری و ألین ویردی کمره ائله بیر نعره چکدی کی داغ ،داش ، دره ، تپه ، چؤل ، صحرا و بیابان ائله سسلندی کی سانکی گؤی‌ده ایلدیریم‌شاخدی . قشون کی جنگ ائدیردی بیرده دایاندی و باخدی گؤردو بیر سلحشورایلان بوروغی توز سالیب آز قالیر چاتسین قشونا . قشونا یوز متر قالاندا آتین‌باشین ساخلادی . دایاندی و او حالدا بیر قاصید گئتدی گؤره بو پهلوان کیم‌دی وکیم‌دن اؤتور گلیب‌دی . گلدی

یئتیردی شاهزاده‌یه و اونا بیر نامه وئردی . شاهزاده‌مکتوبون جاوابینی وئره‌ندن سونرا، أل آتدی قیلینجا گیردی میدانا . بیرنعره‌تپه‌رکن ائله شمشیر چکدی کی باش ، قولاق ، بورون ، دالاق ، بارماق و دیرناق‌ائله دوغرانیب سوورولدی گؤیه کی گل گؤره‌سن . ساواشا – ساواشادا بونلاری‌دئییر :

بیر عرضیم وار سنه بت پرست اوغلی گیررەم میدانه جوشارام بو گون
چکدیررەم سینه‌نه دویونلو داغی دولدوررام میدانی لش ایله بو گون
دولاندیم اؤلکه‌نی داغی‌نان داشی بسله‌دیم سینه‌ده یانار آتشی
گلمیشم قورتارام یئددی قارداشی دولدوررام میدانی لش ایله بو گون
آللاه دئییب قیلیش ویررام جنگده سن باخ‌گینا بو فلکین ایشینه
دوشوب بت پرست‌لر منیم چنگیمه دولدوررام میدانی لش ایله بو گون

شاه اسماعیل یئددی قارداش‌لارلا بیرلیکده میدانا گیرمه‌سیندن چوخ‌کئچمه‌میشدی کی قالان – قولان قشون‌دا داغیلدی . قشون کی قاچاغا دوشدو واردو باساراق اولدو ، هره اؤز جانینی گؤتوروب قاچدی و ظفر یئددی‌قارداش‌لارین اولدو .

یئددی قارداش‌لار شاه اسماعیل ایله اؤپوشوب گؤروشه‌رکن اونون هاردان‌گلمه‌سینی سوروشدولار . شاهزاده دئدی : » بوردان کئچیردیم گؤردوم تک سیز ،دئدیم یاردیمچی اولوم «.

اوز توتوب‌لار گئدیرلر سارایا ساری . داغلاری آشیب گئده رکن ، شاه‌اسماعیل فیکره دالدی . بیر رمدار پری یادیندان کئچمدی بیرده گولعوذارپری‌دوشدو یادنیا . اؤز– اؤزونه دئدی : » من اؤز کبین‌لی سئوگیلیم ایچون گئدیردیم‌ایندی‌ده بو اویون گلدی باشیما . ای اون سگگیزمین عالمی یوخ یئردن یارادان‌آللاه اؤزون منه نجات وئر . قورتار منی بورالاردان .«

یئددی قارداش‌لارلا شاه اسماعیل دانیشا – دانیشا گلیرلر و منتظردیلریئتیرسین‌لر سارایا . سارایین قاپیسینا یئتیرجک یئددی قارداش‌لار بئله باخانداگؤردولر سارایین قاپیسی آچیق‌دی . بیر أل‌لری اولدو بیر باش‌لاری . قلب‌لریندن‌کئچدی ! » وضع – اوضاع ائله بیل قاریشیق‌دی . بیر باجیمیز وارایدی پردهٔعصمت‌ده ، تصمیم توتموشدوق وئره‌ک بو جوانا ائله بیل اونون‌دا باشینا بیرایش گلیب . شاه اسماعیل اونلاری ناراحات حالدا گؤردوکده سوروشدو : « ندن‌بئله رنگین قاچدی ؟ سیز ایندی گرک سئوینه‌سیز . ساغ – سلامت قصره‌دؤنوب‌سوز . بونون شوکری وار . » یئدی قارداش‌لار حال – قضیه‌نی آنلادارکن‌شاه اسماعیل گولومسه‌ندی . دئدی :» هئچ نیگران اولمایین . او آدام کی سیزی‌جنگ‌دن قورتاریب همان آدام‌دی کی سارای قاپیسی‌نین قیفیلین‌دا سیندیریب «بو سؤزی ائشیدجک یئدی قارداش‌لار سئوینجه‌ک اولدولار . ایچری گیره‌رکن‌پری خانیم اونلارین قاباغینا چیخیب سئوینمک‌دن آز قالدی اوچسون .هامیسی‌نا خوش گلدین دئدی و شاه اسماعیل ایله گؤروشدو . یئددی‌قارداش‌لار اؤزلرینی تاپدیقدا رمدار پری‌نن شاهزاده‌نی نیشانلاییب سارای‌دابؤیوک بیر جشن توتدولار . بیر مدت‌دن سونرا شاهزاده گؤردو گئتمه‌لی‌دی .خیالدا ایدی فیکیر گؤتورووردی بیله‌سین . پری خانیم اوزون توتدو شاهزاده‌یه ودئدی : » اولمایا سنه بد کئچدی بورادا . ندن بئله ناراحات سان ؟ دینمیرسن ،دانیشمیرسان ، گولمورسن و گؤیلون بئله توتقوندور ! »

شاهزاده دئدی : » گئتمک فیکرینده‌یم . گؤزو یولدا قالان واردیر . سئوگیلیم‌گولعوذارپری منه منتظردیر . گرک گئده‌م اونون دالیجا . قاییدان باش بوراگله‌جه‌یک . برابر گئده‌جه‌یک قندهارا و ایکی‌نیزه بیر یئرده توی توتاجاغام .«

گون او گون‌دور کی یئددی قارداش‌لار ییغیشیب‌لار شاهزاده‌نی بدرقه ائده‌لر .گلیب چیخیرلار اوچ یولون آیریمینا و قارداش‌لار دئییرلر : «حاققینی حلال ائت .سئوگیلین‌ده بیزده

امانت‌دیر . آمما سنه بیر وصیتی‌میز وار . اوچ یول وار اؤنونده.بو یولدان گئده‌ن هئچ واخت قاییتمایيب‌دی و باشینا نه اویون گلیب بللی دئییل .آمما بو یولونان گئده‌ن گاه قاییدار، گاه قاییتماز . بو یول کی گؤرورسن هرکس هرهارا گئدیب سلامت قاییدیب بو یولدا خطر زاد یوخدور .» رمدار پری‌نین‌گؤزلری یاشارکن ، اوزگون حالدا سئودالی‌سی شاه اسماعیلی سون بیر دفعه‌ده‌اولسون باغرینا باسیب اوندان آیریلیر . شاه اسماعیل روانۀ هندوستان اولور .قدمین قویور بّری بیابانا .اوزونو تاپیشیریر او کسه کی بیله سینی یارادیب . اون‌ئددی پارچا پولاددان اسباب جنگ گئییب ماجرالر پئشینه دوشن بو ایگیت ،بیر آز گئتدیکدن سونرا فیکرینده بو سؤزلر کئچیر : « آدینی پهلوان قویوب قضاقدرسیز یولونان گئتمک کی هنر دئییل . اوندا سن‌ده اولارسان بیر معمولی آدام .گرک کی قاییدام گئده‌ر گلمز یولونان گئده‌م . گؤره‌م کی بو یولو باغلایان کیمدیر .من گرک بو یولو آچام سونرا گئده‌م .«

قاییتدی او یئره کی تاپیشیرمیشدیلار شاهزاده آماندی بو یول ایله گئتمه .آمما شاهزاده اوز قویدو گئده‌ر گلمز یولا . چاتدی بیر یئره کی داغدان داش ایدی‌دیغیرلانیردی و دره‌یه دوشدوکده ائله سس‌لنیردی کی سانکی دریادا طوفان‌قوغزانیردی . شاه اسماعیلی خوف گؤتورموشدو و هاردا بیر قره‌لتی گؤروردی‌دیکسه‌نیردی . گؤزونه هر بیر قره‌لتی قشون کیمی گلیردی آمما یاخینلاشدیقداکله قوروسودی کی دوزو ، تپه‌نی و دره‌نی گؤتورموشدو . باشلاییر یالوارماغااونا کی یارادان‌دیر و سازینی أله آلاراق گؤره‌ک نه‌لر دئییر :

باش گؤتوروب درگاهینا گلمیشم آمان مولام سندن منه بیر امداد
دوست یولوندا شیرین جانی قویموشام آمان مولام سندن منه بیر امداد
اوزاقدان گؤرسه‌نیر اوردا قره‌لتی سن منه وئریرسن درد اوسته دردی
کؤچوب گولعوذاریم بوش قالیب یوردی آمان مولام سندن منه بیر امداد

اسماعیلم منده یئتیردیم جانا صیدقیمی باغلارام شاه مردانا
آت اویناديب ایندی گیررەم میدانا آمان مولام سندن منه بیر امداد

شاه اسماعیل مولانی چاغیریب قلبی آچیلیدی . کؤنلو شاد اولدو و بیر آزقاباغا گئتدیک‌ده داغلار آراسیندان چیخیب بیر دوزەنگاها راسلادی . قو دئییرسن‌قولاق توتولور و هئچ زاد یوخدور . هر یان بّری بیابان‌دی و هئچ زاد گؤرسەنمیر .تکجه آدام سوموگودور کی هر یئرده آیاق آلتیندا گؤرسەنیر . قورخا – قورخا گلیرقاباغا و گؤرور اوزاقدان بیر آتلی دومان سالا – سالا ایرەلی گلیر . آتلی گلیب‌یاخین‌لاشاندا آتین باشین ساخلادی . شاهزاده هئچ نەیی سئچه بیلمیر . آنجاق‌گؤرور بیری وارکی نه آدام دئمک اولور اونا نه حیوان . بدنینه قورخو دوشوب‌دوداقلاریندان قان آچیلیر . أل آیاقی أسمه‌گه دوشوب دیزلری تیترەییر و قمرآتین اوستونده آنجاق اؤزونو ساخلاییر .

آممما او کیم ایدی کی اونو گؤرەن کیمی شاه اسماعیلین جانینا بو قدر خوف‌اوتوردو ؟ او عرب ایدی . عربین بیر معشوقی وارایدی کی بیر – بیرلریننن‌سئویشیب نیشانلانمیشدیلار . آممما حبش آدلی بیر پهلوان نیشانلی‌سینی‌اؤلدوروب عربی أله کئچیرتمک ایستیردی کی اؤزوله هندوستانا آپارسین ، اوناگؤره اوز قویموشدو چؤل بیابانا و گلیب داغدا مسکن سالمیشدی . قرارلی ایدی‌کی کیمسه گلیرسه اونونلا جنگ ائده و گوجو چاتیرسا اونو اؤلدوره . گوجوچاتمازسا و اؤلومدن قورتولورسا اختیارینی وئره اونون ألینه .

عرب اوزون توتدو شاه اسماعیله و دئدی : » جوان کیم‌سن ؟ کیم‌لردن‌سن وهاردان گلیب‌سن ؟ سؤزون و دردین ندیر ؟ نه ایتیریب نه آختاریرسان !؟ منه‌عرب دئیەرلر سنه نه دئیەرلر .«

شاه اسماعیل نئیله‌سین ، نئیله‌مه‌سین أللینی آتدی سازینا و دئدی :

دولاننام باشی‌یان مهربان عرب انصاف ائله عرب قوناغام قوناق

بی مروت هئچ انصافین یوخ ایمیش انصاف ائله عرب قوناغام قوناق

عرب گولومسه‌ندی و دئدی : » ائشیدیب‌سن قوناق اولار ، قوناق‌ساخلایارلار . آمما من قوناق‌دان بئله پذیرالیق ائده‌رم . ایسته‌رسن دؤن دالی‌یاگؤر !«

شاهزاده باخاندا گؤردو بیر حاصاردی کی داش - کسسکده‌ن اوندا خبریوخدور . آدام کلّه‌سی و سوموبودور کی بیر - بیرلرینه چاتیلارکن حاصارقاییرلانیب .

شاه اسماعیل هرایکی سئوگیلی‌سینی یادینا سالیب سؤزون دالیسینی بئله‌دئدی :

اؤلدوره‌رسن منی قانلاریم آخار قانلارین یئریندن مشک عنبر قوخار

گولعوذار ، گول پریم یوللارا باخار انصاف ائله عرب قوناغام قوناق

یارسندن آیری‌یام سینه داغلی‌یام حقده بیلیر بیر ایلقاره باغلی‌یام

اسماعیلم حیدرشاهین اوغلویام انصاف ائله عرب قوناغام قوناق

عرب دئدی : » یاخچی ائله أله کئچیرمیشم . بورجون باشیندا بیر کلّه اسگیک‌ایدی . آختاردیغیم بیر شاه کلّه‌سی ایدی کی اونودا تاپمیشام .«

شاهزاده‌نین دئمه‌یه سؤزو قالمادی . گؤردو بو قضا قدردی . اجل‌دی .عزرائیل‌دی کی گلیب دوروب قاباغیندا .

عرب سؤزون دالیسینی بئله دئدی :

ککلیک دسته‌سیندن بیر فره گلدی اودا ایستیر بوردان یول آلا گئده

قورخوسوندان دوداقلاری چاتلادی قانی دریا کیمی موج وئریب گئده‌ر

بئلیمدن چکه‌رم میصری قیلینجی آدام اؤلدورمک‌دن پاس توتوب اوجی

لئش‌دن حاصار ویررام کله‌دن بورجی گؤره‌ن قورخوسوندان باش آلیب گئده‌ر

آتیما باغلارام بندی اوزه‌نگی شاهلار شاهی‌نان من ائیله‌رم جنگی
آدیم خبر آلسان عربی زنگی هر گلن بو یئرده سر قویوب گئده‌ر

شاه اسماعیل آزجا اوره‌ک تاپیپ سؤزون دالیسینی بئله گتیریر :

قندهاردان چیخدیم مطلب آلماغا یول وئر عرب یول وئر اینجیتمه منی
گلمه میشم بورادا اسیر اولماغا یول وئر عرب یول وئر اینجیتمه منی
قندهاردان چیخیب آتلی‌نین اوزی قمرآت نئیله‌سین چوخ اولار گوجی
ییخارام باشینا حاصاری بورجی یول وئر عرب یول وئر اینجیتمه منی
نازلی یار یولوندا گله‌رم دیله شاه مردان علی یاردیمیم بئله
ارنلر امدادی شاه اسماعیله یول وئر عرب یول وئر اینجیتمه منی

عرب بو سؤزلری ائشیدجک ناراحات اولدو و أل آتدی قبضهٔ شمشیره . آتی‌دولو جیلوو اؤتوروب گئتدی دالی‌یا . میداندا ایلان بوروغو بیر توز سالیب‌گلدی یئتیردی شاهزاده‌یه و ایکی - اوچ قدم قالاندا ، شاه اسماعیل گیردی‌سپرین آلتینا . عرب قالخدی رکابین اوستونه کی قیلینجی شاه اسماعیلین باشینایئندیره کی بیر آن ایچره قالخان کسیلدی و قیلینج اونون باشیناکی دمیر بؤرک‌ده‌دایاندی . شاه اسماعیل آز قالدی آتدان دوشسون یئره . آمما اؤزونو ایتیرمه‌یب‌سسلندی کی آماده اول گلدیم . آتین باشین دؤنده‌ره‌رکن أل آتدی شمشیره ومیداندا فیرلاندی ، گلدی و یئتیردی عربین باشی اوسته . شاه اسماعیل قالخدی‌رکابا و ایکی ألی ایله نه گوجو وارایدی یئندیردی شمشیری عربین کله‌سینه .عربه کار ائتمه‌دی . سانکی دمیرایدی ده‌یدی داشا . آز قالدی قاییدیب توخوناشاهزاده اسماعیلین اوز- گؤزونه . قاش قارالارکن مبارزه ائدیب دال با دال اسلحه‌و جنگ اسبابی‌دیرکی بیر به بیر دوغرانیب تؤکولور یئره . آخشام اولور آمما بیر- بیرلرینه باتانمیرلار . گئجه اولدوقدا عرب دئییر : « بوراجان

دوشمن ایدین ،بوردان بئله منه قوناق‌سان . آممما سحری گئنه میدانیمیز میدان‌دی .« شاه‌اسماعیل کی یورقونلوغوندان آز قالیردی ییخیلسین آللاهیندان ایدی کی بیرفرصت تاپا . بو ایش‌دن سئوینیب عرب ایله برابر دوشدو یولا . قلعه‌یه چاتارکن‌عرب شاه اسماعیله احترام ائتدی و آتینی کمنده چکیب اوت علف تؤکدو آتین‌قاباغینا . شاهزاده بوایش‌دن شاشقین قالیب فیکریندن بئله کئچدی : » بو کیمدی‌کی بوننان باش آچماق اولمور ! سحردن‌دی ده‌ده‌می یاندیریب اوکی زوردی منه‌وئریب‌دی ایندی ده گلیب بو جور ادب ارکانلا دبه‌شیر و احترام ائدیر.»

ایچری گیرجک چکمه‌لرین چیخارتدی و گلیب دیزلیک‌لرین و بازو بندلرین‌آچانا ، عرب ایلیق سویی آماده ائتدی . تشریفاتی‌نان آفتافا ـ لگن گتیریب قویدوشاه اسماعیلین قاباغینا . یئمک ، ایچمک ، صحبت و وحدت ایکی ساعات‌کئچدی . عرب دئدی : » آماده اول استراحته !« شاه اسماعیل دوردو کئچدی‌ایکینجی اتاقا و گؤردو یئری – یاتاقی حاضیردی . آممما شاه اسماعیل نئیله‌ییریاتا بیلمیر . گؤزونه آزجا یوخو گلسه‌ده قارا باسیب تئز آییلیر. خیالاتی‌نان‌یاتارکن . یوخودا گؤرور عرب اونا حمله ائدیر . دیکسه‌نیب تیتره‌ییر دورور آیاغا.أل آتیر قبضهٔ شمشیره و اطرافا باخاندا گؤرور کی بیله‌سینی خیالات گؤتوروب .دورور آیاغا و او بیری اوتاقا باخارکن گؤرور عرب یاتیب‌دی و نفسی‌نین سسی‌گلیر . فیکریندن کئچیرکی یوخودا عربین باشینی کسمک‌له ایشی بیتیریب‌اؤزونو قورتارسین . آممما گؤرور بو کیشی‌لیک‌دن اوزاقدیر و گئتدی باشینی‌آرخه‌یین آتدی یئره و یاتدی . سحراولجاق عرب به فوری یوخودان دوردو وگتیریب تشریفات – پذیرالیق ائتدیک‌دن سونرا دئدی : » شاهزاده دور گئده‌ک‌میدانا » شاهزاده دئدی : » اولماز بو جنگ‌دن واز کئچه‌ک و بیر – بیریمیزی‌یاخچی تانییاق !« عرب دئدی : » اگر یوبادسان بوردا ائله جنگی باشلاریق ! «آتلاری مینیب دوشدولر

یولا و میدانا گیرجک قیزقین بیر دؤیوش باشلادیلار .چوخ جنگ ائدندن سونرا بیر - بیرلرینه باتانمادیلار . آخشام اوستو أل آتدیلاربیر - بیرلری‌نین کمرلرینه و گولش آنجاق قورتارا بیلدی و کوره‌گی یئره‌ده‌یمه‌دی. قاش قارالدی و عرب دئدی : » میدان سونا یئتدی و بو گون‌ساواشیمیز بوردا بیتدی .

شاه اسماعیل ایله عرب ، یاواش - یاواش گلیرلر عربین قلعه‌سینه و یئییب‌ایچیب یورقونلوق‌لارین آلاندان سونرا ، شاهزاده سازینی چیگنینه آلیب عرب‌ایچون بئله دئییر :

نه اؤزون تانیتدین نه بیلدیم سیررین — نه ده بللی اولدو خیالین سنین
بّری بیابان‌دی مسکنین یوردون — دونیادان آرتیق‌دیر کمالین سنین
او قولاش قوللارین طناب‌دی داردی — اصیل زاده‌سن مرّوتین واردی
قامتین رعنادی بویون چیناردی — هامیدان اوجادی عنوانین سنین
سؤز آچاندا اسماعیلی حدلیرسن — سحر اولور میدانلاردا یوخلورسان
آخشام اولوب منی مهمان ساخلیرسان — منی حیران قویوب بو حالین سنین

آمما شاه اسماعیلین هئچ دؤزومی قالماییب‌دی . گئجه‌نی عربی یوخویاوئریر و گیزلینجه اوز قویور بّری بیابانا . بیر چشمه‌نین باشینا یئتیریب دستَمازآلارکن ایکی رکعت حاجت نامازی قیلیر و آللاهدان یاردیم ایسته‌ییر . سونرا مولاعلی‌نی یاد ائدیب بؤیله سؤیله‌ییر :

گئجه - گوندوز چاغیردیغیم ارنلر — مدد مولا یئتیر داده بو داده
موشکول‌ده قالماییب سیزی سؤه‌نلر — مدد مولا یئتیر داده بو داده
من ایسته‌رم بو میدانین مردینی — یاردیمیم اول دئدیم سنه دردیمی
مرد ایگیت‌لر باده وئرمز سرینی — مدد مولا یئتیر داده بو داده
بیر آلا گؤزلویه اولموشام مایل — گزیره‌م چؤللرده سرگردان سایل

دولانسین باشینا بو شاه اسماعیل مدد مولا یئتیر داده بو داده

شاه اسماعیل بو عبادت و ذکردن سونرا ، آیاغا دورارکن فیکرینه گلیر کی‌باشی بیر داغدان‌دا یئکه‌دی . بو خیالات اونو گؤتوره‌رکن باشی گیجه‌لیر وداغلار، داشلار ، دره‌لر ، تپه‌لر ، دوزه‌نلیک‌لر و آغاجلار دولانیر باشینا و بایقین‌حالدا دوشور یئره .

او حالدا محشرین آغاسی گلیر کسیر باشی‌نین اوستونو و سسله‌ییر : «شاه‌اسماعیل ، شاه اسماعیل ! « شاهزاده دؤنوب باخاندا گؤرور عالم واقع‌ده نورانی‌بیر سیّددی درویش لباسیندا و سوروشور : « دردین و نیبه به آه و زار ائدیرسن ؟!« عینی قضا قدری شاه اسماعیلین دیلیندن ائشیده‌رکن بیر دعا اوخویوب‌پوفله‌ییر شاهزاده‌نین اوز – گؤزونه . سونرادا ألینی چکیر باشینا و کمریندن ردائده‌رکن دئییر : «یقین کی مطلبه چاتاجاقسان . آمما چوخ چتین‌لیک‌لرده‌چکه‌جک‌سن ! « همین حالدا دانیشارکن سوروشور : « اوغول او گلن کیمدیر ؟! »شاهزاده دؤنوب باخاندا گؤرور هر یئردن ایشیق سوزلور و یوخودان دیکسه‌نیب‌آییلیر . گؤرور اوتلوق بیر یئرده‌دی و درویش‌دن‌ده خبر یوخدور . باشی‌دا اؤزباشی‌دیر و داها داغ کیمی یئکه دئییل . گؤزلرینی آوکالاییب آیاغا دورور .سیلکه‌له‌نیر و گؤرور بدنینده یورقونلوق قالمایب‌دی . عرب یوخودان آییلیر وشاهزاده‌نی یئرینده گؤرمه‌ییر . اویان بو یانا باخارکن گؤرور شاهزاده آغاجلیق‌لارایچیندن گلیری . گلیب یئتیرجک عرب‌له سلاملاشیب گؤروشور . عرب دئییر :«دئدیم به آتی‌دا قویوب قاچیب‌سان ؟! سحری هاردان بئله ؟ » شاهزاده دئدی :«ائرکن آییلدیم چیخدیم دولاشام ! یوخسا آتی قویوب هارا گئده‌جه ایدیم .«یئیب ایچیب گئتدیلر میدانا . دولاندیلار گزیشدیلر أل آتدیلار بیر – بیرلری‌نین‌کمرینه . ائله توز دومان سالدیلار کی سانکی ایکی دانا کل ساواشیر . دیزلری‌یئره ده‌یدیکده ائله بیل کوتان‌دی یئری سوکور . دیزلیک‌لر یئری چکیب شوخوم‌ائدیردیلر . شاه اسماعیل گؤرودو عرب آز قالیر

آشیرا بیله‌سین . بوردا ایدی کی‌مولاسینی چاغیرارکن قدرت گلدی بیله‌سینه أل آتدی عربین کمرینه و اونوقوغزاییب باشی اوسته دولاندیرارکن برک‌دن ووردو یئره . أل آتدی خنجره‌باغرینی پئیله‌یه کی عربین تاج کلاهی باشیندان دوشوب ساچلاری و جمالی‌نمایان اولدو . شاه اسماعیل دوروخسانیب گئتدی فیکر – خیالا . اؤز – اؤزونه‌دئدی : » نئچه گونی آنامدان امدی‌ییم سوتو بورنومدان گتیره‌ن دؤیوشچو ، پس‌بیر قیزیمیش . بونون بلکه بیر قارداشی اولاردی اوندا نه قیلیق اولاردی . بوغیرت‌ده بو شهامت‌ده قیز دونیاده محال‌دیر اولا بیلمز . آمما آتالار دئمیشکن‌اصلانین ارککی دیشی‌سی اولماز !» شاه اسماعیل عرب ایله دوستلوقجاگؤروشه‌رکن قلعه‌یه قاییدیب هره اؤز سرگذشتینی آچیب بیر ـ بیرینه سؤیله‌دی .سونرا کؤنول وئریب سئویشدیلر و قلب‌لرینده عشق‌لرینی یاشاتماغاباشلادیلار. قرارلاشدیلار برابرلیک‌ده هندوستانا گئدیب گولعوذاری‌دا تاپیپ گتیره‌لر .

عرب‌له شاهزاده دوشدولر یولا و گونلر هفته‌لر ایکی جنگاور بیرلیکده داغاداشا دومان سالیب هندوستانا ساری آت چاپدیردیلار .

آمما سیزه دئییم هندوستان آغاسی محمدبیگ‌دن کی وزیر – وکیل‌له‌چیخیب‌لار شیکارا و چاتیرلار او یئره کی رشیدخان‌گیلین اوبالاری‌دی و گؤزایشله‌دیکجه چادیردی کی قورولوب . محمدبیگ وزیردن سوروشور : « هانسی‌ائلات بوردا دوشورسه وظیفه‌سی بیزه چؤپ باشی وئرمک‌دیر . بونلار حق‌حساب وئریب‌لر یا یوخ ؟» وزیر دئییر : « سلطان ساغ اولسون خبرلرینی تزه‌آلمیشیق ! آدلی سانلی ائلات‌دیلار . چؤپ باشی‌لارینی اؤده‌مک‌دن چکینمزلر .»محمدبیگ دقت‌له باخاندا بیر آلاچیق گؤردو . آلاچیغین اوزه‌رینه بیر آت‌نقشه‌سی توخونموشدی و آتین‌دا اوستونده بیر پهلوان کی شمشیری چیگنینده‌حمایل ائده‌رکن قاباغیندا قوزو دایانمیشدی . دوشدولر یولا گئده‌لر آلاچیقا .ایندی بونلار بو تایدان گلیرلر ، گولعوذارپری و کنیزلرده

اوتایدان چشمه‌دن‌گلیرلر . بونلار قارشی - قارشی‌یا چیخدیقدا محمدبیگین گؤزو گولعوذارپری‌یه‌ساتاشیر و گؤرورکی روزگارین آناسی بو گؤزل‌لیک‌ده قیز یئتیرمه‌ییب . رشیدخانین خبری اولور و بئش اون نفر آتلی‌نان گلیر گؤره کیم‌دیلر . رشیدخان‌آشیرمالار ، حمایل‌لر ، دیزلیک‌لر ، چیگین‌لیک‌لر ، دؤشلوک‌لر بوتون قیزیل‌جواهرات‌دی و ائله بیل بو یوردون سلطانی - خانی اولمالیدیر . دستور وئریرتئزلیک‌له بئش اون قوچ قوربان کسیرلر و جور به جور کاباب لاردان‌پیشتدیریب اگله‌شیرلر صحبته . رشیدخانلا محمدبیگ چوخ یئردن‌دانیشدیقدان سونرا ، سؤز گلیر گولعوذارپری‌یه . اؤز عشقینی دیله گتیره‌رکن‌گولعذارپری‌یه ائلچی دورور . آممآ اوندا کی رشیدخان‌دان ائشیدیر گولعذارپری‌نیشانلی‌دیر ، دمیر کوره‌سی کیمی آلاولانیر و دئییر : « گؤزوم گولعوذاری‌توتوبدور و اونو منه وئره‌جکسن . هرنه‌ده کئچه‌جک‌ده وارایدی کئچمیش‌ده‌قالیب !»

محمدبیگ وزیر ـ وکیل‌لرایله دؤنوب گئتدی و چوخ چکمه‌دی کی بؤیوک‌باشلاردان بیر نئچه‌سینی رشیدخانین اوباسینا ائلچی گؤنده‌دی . رشیدخان سؤزه‌باخمادی و محمدبیگ غضب‌له‌نرکن دستور وئردی قره‌خانا کی پهلوان ایدی ودئدی : » گئت گولعوذاری دیل ایله اولمادی زور ایله گؤتور گتیر بورایا ! کنیزدایه‌لرینی‌ده هابئله ! « محمدبیگ نئیله‌ییر گولعوذارپری اونونلا ائولن‌مه‌یه راضی‌اولماییر و سون چاره اولاراق ایشی گوندن گونه سالیر کی بلکه شاهزاده گلدی‌یئتیردی . محمدبیگه دئییر : « اوره‌گیم‌ده بیر دردی - غمیم وار ! او اوره‌گیمدن‌گئده‌ن همی دئیه‌جه‌گم توی توتولا !»

بونلار بوردا منتظر اولسونلار گله‌ک عربی‌نن شاه اسماعیله ساری . اونلارتورکمان اوبالارینا چاتمیشدیلار و دال‌دا کناردا منتظرایدیلر کی بیر خبرتوتسون‌لار . گؤردولر بیر قوجا

قاری چشمه باشیندان سو آپاریر . سلام وئردیلرو دئدیلر : «یول گلیب یورولموشوق و دینجه‌لمک ایسته‌ییریک . بیزی قوناق‌ائت‌سن نه ایسته‌سن وئره‌ریک .» قاری کی پولون شیققیلتی‌سین ائشیتدی دئدی:« من ائلات‌لارین هامیسینی تانییرام . هئچ بیریسی‌ده منیم سؤزومدن چیخماز .اؤیه‌ج ، مال ، داوار، کل و جامیشدان هر حیوان‌دان ایسته‌سز آلا بیل‌لم بیله‌زه .»

قاری‌نان برابر اونون ائوینه گلدیلر و آتلارینی یئربه یئر ائدیب اوتدان‌علف‌دن تؤکدولر قاباقلارینا . قاری‌یادا پول وئردیلر کی یئییب ایچه‌جک گئدیب‌آلا . گئجه‌نی یئمک - ایچمک ، صحبت - وحدت سؤز چاتدی رشیدخانین ائل‌اوباسینا . قاری کی چوخ بیلمیش و دونیا یورموش ایدی تئز سؤزو سئچدی وبوتون ماجرانی آنلادارکن دئدی : »ایندی بیلدیم هه ... پس گولعوذارپری سیزه‌منتظردی کی اؤز آغیرلیغیجا قیزیل - گوموشه گؤز یوموب سلطانا خانیم‌اولماقدان چکینیر ! »

اسماعیل ایله عرب نه قدر ایسته‌دیلر سؤزو بوروشدوروب عوض‌له‌سینلر گؤردولر قاری اؤز بیلدیگیندن أل چکن دئییل .

شاه اسماعیل گولعوذارا بیر مکتوب یازارکن گؤره‌ک نه‌لر آنلادیر:

اوزاق یئردن سنی دئییب گلمی‌شم ایللره تک ایشین آه و زار اولسون

حلقه - حلقه ،بوغوم - بوغوم چین به چین

سیاه تئللر دال گردنده مار اولسون

سنی گؤروم سارالاسان سولاسان

یانیب آتشلره بریان اولاسان

وفالی یارلارا قوربان اولاسان

عشقین آتیب گئده‌نلره عار اولسون

شاه اسماعیل اوبانیزا واراندا

گردن قوجوب قول بوینویان سالاندا

سنی گؤروب گؤزلرینه باخاندا

بیزه گلن قدملرین وار اولسون

شاه اسماعیل بیر اووج قیزیل ـ گوموش ، لعل و جواهر قاری‌یا وئریب‌دئدی: « بو نامه‌نی گولعوذارا یئتیر و منی اونلا گؤروشدور . بو ایش‌لری باشارابیلسن داها نه ایسته‌سن سنه وئره‌جه‌یم . کور قوشون روزوسون آللاه یووادایئتیره‌ن کیمی دئمه‌گینه قاری‌نین‌دا قصره گئت گلی وار و قیزی‌نان برابر اوردا‌آرالیق ایش‌لرینه باخیر. قاری نامه‌نی دؤشونه قویوب سحری قیزیندا گؤتوروب‌قصره گئدیر . سارای‌دا اؤزونو گولعوذارین اتاغینا یئتیریب قاپیسینی تیقیلدادیر .گولعوذار قاپینی آچارکن قاری نامه گؤستریب خلعت ایسته‌ییر . قیز أل آتیب‌سینه‌ریزی بوینوندان آچیر و قاری‌یا وئره‌رکن نامه‌نی آلیر . گؤرور شاه‌اسماعیل‌دن‌دی و سئوینجیندن آز قالیر پرواز ائده . قاری‌نی دوز کیمی یالاییر واوزوندن أللرینندن اؤپه‌رکن یالواریر قاری‌یا و بؤیله دئییر :

دولاننام باشی یان گول اوزلو قاری

قدم قویوب بیزیم خانه خوش گلدین

سنه کمک اولسون یارادان تاری

آیاق باسیب بیزیم خانه خوش گلدین

قدم قویدون گلدین بیزیم اوتاغا

جانیم اولسون او جانی‌یان صاداغا

جانیم قوربان سن تک گؤزل قوناغا

زحمت چکیب بیزیم خانه خوش گلدین

نه مدت دیر منم غم گرفتاری

اووچوتک بوسوردوم هر واخت یوللاری

دولانسین باشینا گولعوذارپری

قدم قویوب بیزیم خانه خوش گلدین

بو سؤزلر قاری‌یا اثر ائدیب دئییر: « آماده اول گئده‌ک ! » قیزی‌نین چادرشبینی گولعوذارین باشینا سالیب او وضع ایله نگهبان‌لار آراسیندان کئچیب‌گئتدیلر . قاری‌گیله چاتدیقدا ، گولعوذار بیر پهلوان گؤردو تاج کلاه باشیندا آمماشاه اسماعیل‌دن قد – قواره‌لی . آمما ایچری گیره‌رکن سئوگیلینی گؤروب‌سئوینجک‌دن باشی گیجه‌لیر . قاری ، مشک عنبردن گلاب‌دان سپیر کی گولعوذارهوشا گلسین . گولعوذار بیر یول هوشا گلدیک‌دن سونرا آخیردا آییلر . گؤرور شاه‌اسماعیل باشینی آلیب دیزی اوسته و گؤزو اونون اوزونده‌دی . شاه اسماعیل‌گولعوذارپری‌نین هوشا گلدیگینی گؤره‌رکن سازلا – سؤزله بئله دئییر :

یئری گؤزل قارقی‌میشام من سنی

یئرین ییلاق اولسون کؤنلون آران یار

قیریلسین اَقرَبان قالماسین ائلین

گونو– گوندن آرتیق اولسون یاران یار

اوتاغینا سیاهی‌لر دوزولسون

شانه ده‌یسین سیاه تئللر پوزولسون

هر یاراندان قانلار آخیب سوزولسون

ایوب کیمی سیزیلداسین یاران یار

اسماعیله گؤزل یاریم دئیه‌رسن

خنجر آلیب باغریم باشین دیده‌رسن

هانسی مکان گلدی اسیر گئده‌رسن

یوزلر ایل اولسون مندن آران یار

بوردا عربین صبری داشدی و یاپیشدی شاه اسماعیلین یاخاسیندان و دئدی:«نه دانیشدیقین فرقیندن وارمی سان ؟ آیلاردی گولعوذار دئیب یول گلیرسن ،ایندی کی عشقینه مقصدینه چاتیب‌سان بئله دانیشارلار خطادیده ؟! »

گولعوذارپری دئدی :» پهلوان ایشین اولماسین . حقی وار حقی ! . هرنه دئسه‌گئنه آزدیر » سونرا یاسمن زولف‌لریندن آییریب سینه‌سی اوسته بئله‌دانیشدیردی :

نه‌لر دئسه‌ن اینجی‌مه‌رم دیلیندن

سن سن منیم مونیسیم یار ائلیم یار

آیریلمی‌سان وطنیندن ائلیندن

سن سن منیم آغزیمدا کی دیلیم یار

گؤیول قوشو هوالرده دور ائده‌ر

سن‌دن آیری یارالاریم قور ائده‌ر

بیر طرفدن ظالیم بابام جبر ائده‌ر

بیر طرفدن سن‌ده بوکدون بئلیم یار

دیشین اینجی لبین یاقوت یمنی

جنت جمالیندان آییرما منی

گولعوذارام چاغیرارام یار سنی

اوزولمه‌سین دامنیندن ألیم یار

عرب زنگی شاهزاده‌نین قولاغینا پیچلدادی کی بونون گؤیلون بوردا آلدین ،آلدین آلمادین أل آتاجاغام قبضهٔ شمشیره من بیلهم بیرده سن . شاهزاده‌گولعوذارا باخاندا ، گؤردو عربین حقی وار و اؤز – اؤزونه دئدی : » ائله بیل‌قلبینی سیندیرمیشام . مین دفعه اؤلوب دیریلیب ایندی گلیب تاپمی‌شام آمماشادلیق عوضی بیرده اونون اوره‌گینی سیخیرام . گرک کی بو سؤزلری اوره‌گیندن‌چیخاردام .« شاه اسماعیل أل آتیر تئللی سازینا و کوسگون یارینا بیر داها بئله‌دئییر :

دولاننام باشی یان خانیم اوزون مندن نییه دؤندو

یولوندا قویموشام جانی اوزون مندن نییه دؤندو

قویون اوتلار قوزوسونان آلا گؤزلو نیگارینان

اوره ک سیخان بیر سؤزونن اوزون مندن نییه دؤندو

جمالی‌یان اولدوم مایيل عؤمرومو ائیله‌مه زاییل

قوربانین‌دی شاه اسماعیل اوزون مندن نییه دؤندو

گولعوذار ایله شاه اسماعیل بیر – بیرلریله باریشیب شیرین – شیرین صحبته‌باشلادیلار . عرب دئدی : » ایندی نئیله‌مه‌لی‌یک . سؤزون ندیر و بو ایش نه‌قیلیق اولاجاق !« شاه اسماعیل دئدی : » گئجه‌نن دوراق آرادان چیخاق کی سحره‌قالساق ایشی‌میز یاش‌دی . بورا هندوستان‌دی . دریای لشکردی . أللرینه‌کئچسه‌ک ریزه – ریزه دوغرایارلار . قالخین آیاغا آتلاری چاپیپ گؤزدن ایتک .«بوردا ایدی کی عرب دیله گلدی و دئدی : » بوراجان هر نه سن دئییب‌سن من‌قولاق آسمیشام ، آمما بونان بئله من دئیه‌جه‌گم سن قولاغ آساسان .

بیزه‌یاراشماز کی جنگ ائتمه‌دن گیزلین – اوغرون گولعوذاری گؤتوروب یولادوشه‌ک کی بو ایگیدلیک‌دن اوزاق‌دیر .»

شاه اسماعیل نه قدر یالواردی گؤردو اولان ایش دئییل . آخیردا قرار بو اولدوکی گولعوذارپری ، قاری ایله قصره قاییدا و دئیه کی آماده‌یم صاباحی گلین‌چیخام . اوندا عالم – آشکارا عرب کجاوه‌دن گولعوذاری گؤتوروب قویا شاه‌اسماعیلین آتی‌نین اوستونه و اونلار حرکت ائدیب اؤزلرینی قورتارالار . عرب‌ده‌قالا جنگه وایش برکه دایاناندا ، شاه اسماعیل‌ده یاردیما گله .

قاری ، قیزی قایتاریر سارایا و گولعوذار سفارش ائدیر کی مشاطه‌لر گلسین‌لرکی توی – دویونه آماده‌یم . محمدبیگه خبر وئریرلرکی گولعوذار اؤز دیلی‌نن‌دئییر کی ایسته‌ییرم گلین چیخام . محمدبیگ سئوینه‌رکن دستور وئریر محمل –کجاوه‌لر حاضیرلانیر و هریئرده طبیل‌لر و شیپورلار چالینیر کی شادلیق گونودورو سحر اولجاق هندوستان آغاسی محمدبیگین تویودور . محمدبیگین‌دستورونان رشید خان‌گیلین ائلات‌لارینا حؤرمت اولونور و شن‌لیک هریئری‌بورویور . توی گونودور و شاه اسماعیل ایله عرب زنگی بیر کناردا دوروب‌تاماشا ائدیرلر . او لحظه‌دی کی کجاوه‌ده گولعوذار گلین‌لیک پالتاریندا أگله‌شیب‌و بوتون اطرافی دولودور مأمورلارلا. بورادا ایدی کی شاه اسماعیل اوزونوتوتدو عربه کی سؤز دانیشمیشدیق و قرارایدی کی سن گولعوذاری بیر تهراونلارین ألیندن چیخارداسان . عرب دئدی : » منیم ایشم دئییل . بویئکه‌لیکده‌لشکرین قاباغینا چیخا بیلمه‌رم . اؤزون بیله‌رسن اگر قاچیرا بیلسه‌ن او سن اودامعشوقه‌ن .« عرب زنگی چکیلدی دوردو کناردا و شاه اسماعیلین قلبیندن بئله‌کئچدی : » عربین پس نقشه‌سی وار ایمیش . اوردا منه گوجو چارتمادی بورداایستیر منی ده‌ده‌سی‌نین کهنه

بورجونا وئره !» شاه اسماعیل اؤزونه بیر آز جرأت‌وئریب سازینی أله آلارکن گؤره‌ک نه‌لر سؤیله‌ییر :

قاصید بو نامه‌نی یئتیر یاره‌سن
سؤیله ایلقاریندا بند اولا بو گون
چکه‌رم قیلینجی گیررەم میدانا
چالینا طبیل‌لر جنگ اولا بو گون
کسه‌رم دست‌لر تؤکه‌رم سرلر
میداندا گؤستررەم چوخلی هنرلر
مرد ایگیدی ائل اوبادا سئوه‌رلر
چالینا طبیل‌لر جنگ اولا بو گون
قوربان اوللام کیرپیگینه قاشینا
اصلان کیمی ووراؤزونو قشونا
چک قیلینجی کئچ میدانین باشینا
چالینا طبیل‌لر جنگ اولا بو گون
مشاطه‌لر گلین باشین بزه‌رلر
کوره‌کنلر گلین یولون گؤزلرلر
اسماعیلین گؤیلون ندن پوزارلار
گولعوذار آدینا جنگ اولا بو گون

شاه اسماعیل سؤزونو هله قورتارمامیشدی کی عرب اؤزونو وئردی قاباغاکسدی کجاوه‌نین باشینی . سئویله‌دیلر : «پهلوان کیم‌سن ؟ نه‌چی‌سن ؟ سؤزون‌ندیر سنین ؟» عرب دئدی : » بو

گوندن بئله کیمسه گلین چیخاردا شادلیق ائده ،منه حق – حساب وئرمه‌زسه توی – دویون‌لری پوزاجاغام !« محمدبیگ دئدی:« سنین حقین ندیرکی بیز وئرمه‌لی‌یق ! « عرب زنگی دئدی : » بیری بو کی‌هندوستانین یاریسینی کئچیرده‌سن منیم آدیما . همده بو کی بورانین شاهلیغینداوئره‌سن منه « محمد بیگ گولومسه‌ندی و دئدی : » بوشئی‌لری ایسته‌مک‌ایچون نئچه مملکتین لشکرین گرک تؤکه‌سن بورا ! آمما خراج زاد ایسترسن بیرزاد وئره‌ک چکیل کنارا. «

محمد بی اشاره ائتدی پهلوانلارا کی یولو آچسین‌لار کی گولعوذارین‌کجاوه‌سی کئچسین . آمما عرب یئرینده‌ن ترپنمه‌دی . هانسی گلدی قولاغی‌نین‌دیبیندن بیر سیلله ووروب آتدان سالدی یئره ! قشون هان – هون ائله‌یب گلنه‌عربین اشاره‌سیله شاه اسماعیل اؤزونو یئتیردی کجاویه . عرب دئدی : » بوکجاوه گلینی‌له بیرلیکده سنه یئتیره‌ر . گؤتور گئت ! »شاه اسماعیل هامی‌نین‌حیران باخیشلاری قارشیسیندا قیزی محمل – کجاوه‌دن یئندیریب آلیر آتی‌نین‌ترکینه . قشون گل ها گل‌ده شاه اسماعیل آرادان چیخارکن عرب تک جانینا دایانیرقشونون اؤنونده . ایندی بو دقیقه بوردا جنگ‌دیر و شاه اسماعیل ایله گولعوذارگؤزدن قیراق گیزلین بیر یئرده منتظر کی عرب گلیب چیخا . بیر نئچه ساعت‌قیزقین دؤیوش‌دن سونرا میدان سولانیب آماده‌دی کی عرب زنگی‌له حبش‌باشلایالار تکه تک مبارزه‌یه . گؤز گؤردویوندن قورخان کیمی عرب‌ده »حبش‌ین آدین ائشیتدیکده اؤزونو یئتیردی شاه اسماعیله و گؤره‌ک نه‌لرسؤیله‌دی :

دولاننام باشی‌یان مهربان یاریم

اویان بیر سیرائت گؤر نه‌لر اولدو

سنه قوربان اولسون بو شیرین جانیم

دولان بیر سیرائت گؤر نه‌لر اولدو
خبر یئتدی ایندی گلر حبشی
هئچ کس اونان توتا بیلمز دؤیوشی
ألینده سئوگیلیم اؤلن او کیشی
دولان بیر سیر ائت گؤر نه‌لر اولدو
گرک اسماعیلیم گئده‌سن جنگه
چکه‌سن دوشمانی کمنده بنده
گؤزلریم آرخادا اومودوم سنده
دولان بیر سیر ائت گؤر نه‌لر اولدو

بوردا ایدی کی شاه اسماعیل ایشی آنلادی . بیلدی کی عربین بو جنگی‌باشلامادن نظری نه ایدی . اونون بوتون فیکری انتقام ایدی و حبش‌ین‌هندوستاندا اولماقیندان امین ایدی . شاه اسماعیل دئدی : » ایندی آرادان‌چیخیب گؤزدن ایتیب‌سن قوشول گئده‌ک . گئده‌رم باشیما قضا و قدر گلر . سونراپئشمانلیق بهره بیتیرمه‌ز .» آممما بو سؤزلری ائشیدجک عربین گؤزلری یاشاردی‌و گؤزیاشلاری اوز- گؤزونده کی قان ترایله بولاشدی . شاه اسماعیل اونون‌گؤزلرینده کی التماسی و یاشی گؤردوکده ، داها اوره‌گی دؤزنمه‌دی . اونو نه قدرجاندان سئودیگینی آنلادی و گولومسه‌نه‌رک سازلا - سؤزله بئله آنلاتدی :

سنه دئییم جانیم عرب — اوللام ائللرین قوربانی
گؤزلرینه قوربان عرب — اوللام ائللرین قوربانی
باخما منه یانه - یانه — اودو سالما شیرین جانه
شیمدی گیررم بو میدانه — اوللام ائللرین قوربانی

شاه اسماعیل سوار اولدو قمر آتا و گولعوذاری تاپشیردی عربه و عربی‌تاپیشیردی گولعوذارا . ایستیر گئتسین میدانا . حبش گیریر میدانا و عربین ألینده‌قیریلمیش اؤلموش پهلوانلارین هئچ بیرینه باخمادان ، دولا – دولانا گئدیرچاتیر قره‌خانین باشی اوستونه . عرب وورموشدو باش بدن‌دن آیریلمیشدی وتوپ کیمی دوشموشدی میدانین وسطینه . اؤز – اؤزونه دئدی : » قره‌خانا باتان‌آدام گرک کی دئو آدام اولا . شایدده عرب‌دی . اؤزومو قیوراق توتمالی‌یام !«حبش هله میداندا اؤزونو تاپمامیشدی کی گؤردو بیر پهلوان گلیر سواره و ایلان‌بوروغو توز سالیب آز قالیر چاتا بیله‌سینه . شاه اسماعیل یئتیردی حبشین اوز به‌اوزونه . حبش باخارکن گؤردو بیر یئتگین جوان‌دیر آمما بو لشگری قیرماق‌بونون ایشی اولا بیلمز . سسلندی : » جوان بونلاری سن اؤلدورموسن ؟» احترام‌ائله‌دی و دئدی :» بلی قوربان من اؤلدورموشم « دئدی : » یالان سؤیله‌ییرسن !«دئدی : » به یالانی هاردا ایدی ؟ دئدی : » بو دستخط عربین دستخطی‌دیر . اولااولمایا اونون ایشی‌دیر .» شاه اسماعیل دئدی : » یاخچی بیلیب‌سن . آمما اول‌گرک منیم نعشی‌مین اوستوندن کئچه‌سن سونرا عربی تاپاسان !« حبش دئدی:«حاضیر اول دؤیوشه !« حبش میندی آتینا و آتین باشینی دولاندیردی گئتدی‌اوزاقدان بیر دؤور ویردی . ایکی دؤور اوچ دؤر تا کی هم آتی قیزیشدی هم‌اؤزو. بدن کی دؤیوشه آماده اولدو شاه اسماعیله یئتیرجک توخماقی قوغزادی‌گؤیه . توخماق سانکی داغ ایدی گلیردی شاه اسماعیلین اوستونه . اسماعیل تئزآتدان یئره دوشدو کی آت بو ضربته دؤزه بیلمز و بئلی زادی قیریلیب میداناتک قالار . همین حالدا حبش ، توخماقی توللادی گؤیه گؤیدن گلدی ألینه و ائله‌بیر ضربت یئندیردی شاه اسماعیله کی تاج کلاه کئچدی باشینا و آز قالدی‌جانینی تسلیم ائده . اوره‌ک‌دن آللاهی چاغیریب مولانی یاد ائتدی وسیلکه‌له‌نیب قالخدی آیاغا . حبش کی اونون ایشین بیتمیش بیلیردی و عربی ألهکئچیرتمک فیکرینده ایدی

بیردن بیره دیکسه‌ندی . شاه اسماعیلین نعره‌سی‌توپ تک داغ ، داش و دره‌لری سسلندیردی و حبشین اوره‌گینه بو نعره‌دن ائله بیرقورخو اوتوردوکی دوز دیزلرینه جان یئندی . گؤزلری قارالیب میداندان‌چیخماق ایسته‌دی کی أجل قایتاردی بیله‌سین . شاه اسماعیل دئدی : « بیرین‌سن ووروب‌سان بیرینده من ووراجاغام . آماده اول گلدیم !« شاه اسماعیل‌آتیلیب میندی آتین بئلینه و گئدیب میدانین لاپ دیبیندن دؤور ووروب سرعت‌ایله اؤزونو حبشه یئتیرجک ، نئجه کی عمودی قویدو اونون کلّه‌سیندن کلّه‌داغیلدی و بوینو یاپیشدی چیگین‌لرینه . حبش شاپیلتی‌نان ده‌یدی یئره و شاه‌اسماعیل دایانمادان گئتدی کی عرب ایله گولعوذاری‌دا گؤتوروب آرادان‌چیخالار. عرب کی گولعوذارلا برابر میدانا یاخین بیر یئرده دایانیب ساواشی سیرائدیردی اسماعیلی گؤرجک دئدی :» آی ووردون ها ! أللرین آغریماسین .«بوراجان نه قدر زحمت چکمیشدیم نه ایشلر گؤرموشدوم هامیسی سنه حلال‌اولسون . باشیمی کسسنده حقین وار بیر سؤز دئمه‌یه‌جه‌گم « دوشوب‌لر یولاگئدیرلر قندهارا آممما شاه اسماعیل یولو بیر جوره أییر کی رمدارپری‌گیلین‌قلعه‌سینه چاتیپ اونودا اؤزونن گؤتوروب آپارا . اوز توتوبلار گلیرلررمدارپری‌نین سارایینا . چاتیرلار شیکارگاها .او شیکارگاه کی عربین یوردو ایدی‌و اوزاقدان عربین بورجو گؤرسه‌نیردی کی تکجه بیر شاه باشینا منتظرایدی . شاه‌اسماعیل عربه دئدی : » یادیندامی دئییردین سنین باشین او بورجون کلّه‌سینه‌یاخچی یاراشار ؟ « عرب باشینی سالدی آشاغی و دئدی : « اوندا بیر –بیریمیزی تانیمیردیق . سنی امتحان ائدیردیم ! هم ده گرک کئچمیشی اونودوب‌گله‌جک‌لره فیکرله‌شک . گئده‌ن بیرده قاییتماز .» عربین قلعه‌سینده بیر – ایکی‌گون قالاندان سونرا ، ایسته‌ییرلر اوردان آیریلیب یولا چیخالار . هرکسین اؤزائوی اؤزونه شیرین اولان کیمی عرب‌ده آیریلا بیلمیر « ائتدیگی جنگ‌لری وتک باشینا یاشادیغی گونلری و حبش‌ین اوزوندن کیشی‌لره بسله‌دیگی کین ونفرتی یادا سالیب ، حبش‌دن آلینان

انتقام‌لا اؤز ایشینی بیتمیش بیلیر . قلبینه‌قاییدیر و گؤرور بوتون جان ائوی دولودور شاه اسماعیلین عشق و سئوگی‌سیله.او عشق بیله‌سینی حیاتا باغلاییر و قالخیرکی برابرلیکده دوشسون‌لر یولا. گلیب‌چاتیرلار قصرین کنارینا و یئدی قارداشلارین خبری اولوب باجی‌لاری پری‌له‌بیرلیکده اونلارین استقبالینا چیخیرلار . تئللی پری بوتون قوناقلارا خوش گلدین‌دئییب سازلا سؤزله اوره‌ک شادلیغینی بئله آنلادیر :

اوزاق یئردن گلن اوغلان یولویان قوربان اولاردیم

دئه دانیش شیدا بولبولوم دیلی‌ین قوربان اولاردیم

هر یانیم آلما بوداغی اطلسی گولون ساچاغی

ساخلامی‌شام من بو باغی دیلی‌ین قوربان اولاردیم

تئللی پری قوربان سنه آرتماسین محنتین یئنه

مشک عنبر بیاض گئی گینه دیلی‌ین قوربان اولاردیم

بوردا ایدی کی گولعوذارپری و عرب هر ایکیسی ماجرانی بیلدیلر . عرب‌شاه اسماعیلین قولاغینا پیچیلدادی : » گئنه وار یا بوردا ائله قورتولدی «

یئمک ،ایچمک ، صحبت و وحدت سؤز گلدی چاتدی او یئره کی تئللی‌پری‌نن گولعوذارپری هر ایکیسی شاه اسماعیله دئدیر : « بو پهلوانی هئچ بیزه‌تانیتدیرمادین . اوزوندن نقابی دا گؤتورمور کی بیر اوزون گؤره‌ک . تاج کلاه‌همیشه باشیندادیر و فقط گؤزلری گؤرسه‌نیر . نه جور اولورسادا او بیزیم‌قارداشی‌میزدیر . تاج کلاهی گؤتورسون بیر اوزون گؤروب تانی‌یاق .«

شاهزاده گوله‌رک دئدی : » اونون سرگذشتی چوخدور . گئده‌ر گلمز یولون‌دئو آدامی‌دیر . اصلانلارین اصلانی‌دیر . مولام منه کمک اولماسایدی اونون‌أللینده چوخدان اؤلموشدوم .

آمما بیر تصادف و بیر باخیش بیزی یان یاناگتیردی . اونون آرخاسینی یئره ووروب خنجریمی چیخاردارکن ، تاج کلاهی‌باشیندان دوشوب ساچلاری نمایان اولدو . جمالی آیدین‌لاشدی و گؤردوم بیرقیزدی . یمینی وارایدی کی کیمسه‌نین گوجو اونا چاتیرسا اونونلا نیشانلانا و...»هر ایکی گؤزل گئدیب آرخا اوتاقدا قوللارینی عربین بوینونا سالیب تاج‌کلاهینی قالدیرارکن آی جمالی گؤزه ده‌یدی . گؤردولر نه گؤزل‌لیک‌ده برابری وارنه معرفت‌ده نه کمالدا . قاشلار چکیلیب ائله بیل گئجه‌نین آیی .گؤزلر جیرانین‌گؤزو و یاناقلار ائله بیل قیزیل گولون اطلسی . عربی اؤز یانلارینا آلیب شاه‌اسماعیلین حضورنا چیخدیلار. نئچه گون قصرده جشن اولدو ، قوناق‌لیق اولدوو گون او گون اولدو کی شاه اسماعیل یئددی قارداشلاردان اجازه آلیب قندهارادؤنمک‌لریندن سؤز آچدی .

اوز قویوب گلیرلر وطنه ساری . انسان هر هارا گئده‌ده هر هاردا اولادا گئنه اؤزوطنی هر یئردن شیرین اولار . وطنین عشقیله شاه اسماعیلین اوره‌گی نانه‌یارپاقی کیمی أسیردی . گلدیلر چاتدیلار قندهارین بئش آغاج‌لیغینا . عرب زنگی‌دئدی : « بئش ایل‌دن چوخدور وطندن آیریسان و هئچ ندن خبرین یوخدور .شهره گیرمه‌میش وضع – اوضاع‌دان باش آچمالی‌یيق . یوخسا... شاه اسماعیل‌سؤزه باخمادی و بؤیوک بیر چادیر قوردوقدان سونرا ، بیرنامه یازدی وئردی‌قاصید آپارا دربارا .

دئمه‌گینه بو فرصت‌ده کی شاه اسماعیل یوخ ایدی ، وزیر حیدرشاهی‌نقشه‌نن اؤلدوروب شاهلیغی‌دا کئچیردیب أله . قاصید گلیب نامه‌نی یئتیریردربارا و وزیر نامه‌یه باخارکن گؤرور شاه اسماعیلین دستخطی‌دیر . بیر ألی اولوربیر باشی و بوتون بؤیوک باشلاری دربارا ییغارکن دئییر : « شاه اسماعیل‌گلیب‌دیر و تخت سلطنتی بیزدن آلاجاق‌دیر . بوتون قدرتیمیز و واریمیز دولتی‌میز ألیمیزدن چیخاجاق‌دیر . آنلارسادا کی آتاسی اؤز أجلی‌له اؤلمه‌یيب‌دیرهامی‌میزی

قیریب تؤکه‌جک‌دیر . بیر چاره تاپمالی‌ییق . بیر فیکیر گؤرمه‌لی‌ییق.»نقشه چکدیلر و قویو قازدیلار کی شاه اسماعیلی قویویا سالیب اولدورسون‌لر .وزیر بیر مکتوب یازیب وئردی قاصیده و غلام‌لاردان‌دا یوللادی کی شاه‌اسماعیلی پئشواز ائدیب او یوللاردان کی وزیر دئییر گؤتوروب گتیرسین‌لردربارا. شاه اسماعیل مکتوبو اوخودو دئدی : »آماده اولون گئدیریک سارایا !»بوردا عرب زنگی کئچدی قاباغا و دئدی : » بورا کیمین سن دئییب‌سن بیزباخمیشیق بونان بئله بیز نه دئسه‌ک سن باخاجاقسان « شاه اسماعیل دئدی :»خانیم گئنه سؤزون ندیر ؟!» عرب زنگی دئدی : » سحردن بری رمدارپری رم واصطرلاب آتیر هئچ بیری دوز نشان وئرمیر . امکانی وار بو ایش‌ده بیر حیله اولا!»شاه اسماعیل یئنه بوردا سؤزه باخمادی و دئدی :» بورا منیم اؤز مملکتیم اؤزتورپاغیم‌دیر . من بو اؤلکه‌نین سلطانی و خلقین گؤزبه‌گی‌یم ! هامی منیم‌اطاعتیمده‌دیر و من نه دئسه‌م او اولور . سؤزوم بیرسه ایکی ائتمزلر .» عرب‌زنگی دئدی :» ایندی کی گئدیرسن بیز گلمیریک . نه گولعوذار ، نه پری نه‌ده من .سن گئت گؤر ایش‌لر نه قیلیق‌دی . اگر وضع اوضاع سن دئیه‌ن کیمی‌دیر ، گلیب‌بیزی‌ده آپارارسان ! یوخسا اگر ایش‌ده بیر آخساق‌لیق اولورسا ، اوندا بیر –بیریمیزه یاردیمچی اولوب تدبیر گؤره‌ریک .« شاه اسماعیل نه قدر یالواردی‌قیزلار قبول ائتمه‌دیلر . اودور کی اؤزو تک‌لیکده غلام لارلا برابر حرکت ائتدی‌سارایا ساری . یول اوستونده قازیلان ایلک قویویا یئتیردیک‌ده ، بیر کوچوک‌اوردان آتلاندی و قمر آت بونو گؤره‌رکن یولونو أیدی و قویونون کناریندان‌کئچدی . ایکینجی و اوچونجو قویونون تهلکه‌سی‌نی‌ده بئله‌لیک‌له باشدان‌ساوارکن ، دربارا خبر وئردیلرکی نقشه توتمادی و آیری بیر فیکیر گؤرون .دربارا باشقا بیر نقشه دوشوندولر و شاه اسماعیل کی وارد اولدو قصره چوخ‌احترام و جلال ، جبروت‌لا تخت سلطنتی نشان وئریب أگلشدیردیلر تخته .اوره‌ک دوشمانی نه جور اولورسا هر قیلیغا گیره‌رکن ضربه‌سینی ووراز. وزیرده‌ایسته‌ییردی

بئله‌لیکله اونا ضربه‌سین ووررا . وزیر دئدی : »خوش گلیب‌باشی‌میزی اوجا ائدیب‌سیز . مکتوبوزدا یازدیغیز کیمی هندوستانی فتح ائدیب‌گولعوذارپری‌نی‌ده گتیریب سیز . بیز بو ایشه سئوینیب سیزین قدرتیزه حیران‌قالمیشیق . اؤز آرامیزدا بیر قرارا گلمیشیک اودا بو کی ایسته‌ییریک سیزین‌گوجوزو سیناياق . شاه اسماعیل دئدی : » نه جور یعنی ؟!« وزیردئدی :«قوللاریزین گوجونو گؤرمک ایسته‌ییریک . اونا گؤره قوللاری زنجیرلندی آممایالاندان کی بیر زور وئردی زنجیرلر پاره – پاره قیریلیب تؤکولدولر . بوتون وزیر- وکیل بو ایشه حیران قالیب دانیشماغا سؤز تاپانمادیلار . وزیر دئدی :» شایدیای کیریشی له بند آلا .«

یای کیریشی بوغارسیق‌دان اولاردی و آسیب قورودارديلار اونو . یای‌کیریشی گتیریب تئز قوللارینی باغلادیلار و شاهزاده نه قدر زور وئردی کئچدی‌بدنین أتلرینه و قیریلماق بیلمه‌دی . وزیر دئدی :» سنی آلدادیب باشینا بؤرک‌قویدوق شاهزاده ! سنی اؤلدوره‌جه‌ییک !« شاه اسماعیل دربارردا کئچن‌لری‌گؤروب و دویوردو . سارای اهلی ایکی‌یه بؤلونموشدور . بیر دسته دئییردی‌اؤلدوره‌ک بیر دسته دئییردی کور ائدیب اؤتوره‌ک چؤللرده سورونسون . آخیردابو قرارا گلدیلر کی اؤلدورمک‌دن واز کئچیب تکجه کور ائتسین‌لر .

شاه اسماعیل گؤردو عربین حقی وار ایدی . دیلی توتار- توتماز گؤره‌ک‌چاره‌سیزلیک‌دن نه‌لر دئییر :

وزیر دئدیجه‌گین شاهین جانی دیر
منیم بابام اؤلکه‌لرین خانی‌دیر
دانیشسا دیلی لعل - گوهر کانی‌دیر
اؤلدورسن‌ده اؤلدور کورائتمه منی

سؤنمز اوره‌گیمده عشقین کؤزودور

اوددا یانان اوره‌گیمین اؤزودور

ایگیدین شهرتی ایکی گؤزودور

اؤلدورسن ده اؤلدور کور ائتمه منی

بوردا ایدی کی وزیر قاهقا چکیب گولدو سؤیله‌دی :» حیدرشاه چوخداندیرعؤمرونو وئریب سنه ! بو اؤلکه‌نین سلطانی منم من ! ... داغلایین جلادلار ...داغلایین گؤزلرینی !«

گلیب گؤزلرینی داغلایاناجان گؤره‌ک داها نه‌لر دئییر :

دولاننام باشی‌یان عدالت شاهیم

آماندی شاه وزیر کور ائتمه منی

یالواریرام گلیر سنه پناهیم

اؤلدورسن‌ده اؤلدور کور ائتمه منی

هئچ‌ده یوخدور دوشمانلیغین علاجی

کسمز باغبان اؤز باغیندان آغاجی

آلیشار کینه‌لر آلارلار اؤجی

اؤلدورسن‌ده اؤلدور کور ائتمه منی

شاه اسماعیلین گؤزلرینی داغلادیلار . قان اطرافینی توتدو آممما هر نه اولدوگؤزلرینین آغینا اولدو قاراسینا بیرزاد اولمادی . گؤتوردولر گتیردیلر و خرابه‌لرین‌بیرینده بیر قویو وارایدی سالدیلار اورا . قویونون اوستونه‌ده بیر سال دؤنده‌دیلر.شاه اسماعیل قالیر قویودا و سیزیلتی‌سی او منطقه‌نی گؤتورور . شاه اسماعیل‌بوردا قالماقدا اولسون گؤره‌ک وزیر نئیله‌ییر . وزیر شاه

اسماعیلین دیلیجه‌قیزلارا بیر نامه یازیرکی غلام‌لارلا برابر دوروب گلسین‌لر قصره . نامه یئتیشجک گولعوذار باخیر عربه ، عرب باخیر پری‌یه و رمدار پری دئییر :« بو ایش ده بیرحیله وار . ایندی رمه باخدیقدا گؤردوم شاه اسماعیلین باشیندا بیر قضا قدروار.» عرب یاپیشدی غلام‌لارین قولاغیندان و هر ایکی قولاق‌لارینی کؤک‌دن‌قوپارارکن بیر نامه‌ده یازدی وئردی اونلارا کی گرک شاه اسماعیلین اؤزو گله وگلمزسه نفس چکن قالمایاجاق قندهاردا . اوز – گؤزلری قانلی و یاری‌جان حالداغلام لار مکتوبو وزیره چاتدیردیلار . وزیر مکتوبو اوخویارکن غضب‌لندی ودستور وئردی پهلوانلارا کی گئدین او قیزلاری تئزلیک‌له گتیرین بورایا !پهلوان‌لار گلرکن عرب ایشی آنلادی و سرعت‌له او یئددی پارچا پولاددان اسباب‌جنگی گیریب و کئچدی میدانا . همان حالدا شاه اسماعیل قویونون ایچینده آه –ناله ائدیر و استانبولدان چیخیب قندهارا گئده‌ن بیر تاجیر وضع – اوضانی‌قاریشیق گؤروب قندهارا دؤنمه‌یبر و داغلارین دالینان کاروانی حرکت ائتدیریرکی هندوستانا ساری گئتسین . کاروان کئچیرکن شاه اسماعیلین اینیلتی‌سین‌ائشیدیرلر و کمند توتوب غلام‌لاردان سالالییرلار کی گؤره‌لر نه خبردی . اووضع ایله شاه اسماعیلی قویودان چیخاردیرلار و گؤرورلر بیر جوان‌دی تیلیت‌قان ایچینده . آمما ائله بیر ایگیت و پهلوان کی آدام اوزونه باخدیقدا شهامت وشجاعت تاپیر. تاجیر باشی‌دان سوروشور : « کیم سن ! هاردان گلیرسن هاراگئدیرسن « اونداکی ائشیدیر قندهاردان خبری وار گؤره‌ک نه‌لر دئییر :

بیر عرضیم وار تاجیر سنه سؤیلاییم

سؤیله قندهاردان بیر خبر منه

سنه اؤز عرض حالیم بیان ائیلاییم

سؤیله قندهاردان بیر خبر منه

درد – غم ألیندن گول رنگیم سارالدی

بولبول اؤلدو گول دیبینی خار آلدی

گولعوذار گول پریم کیم‌لره قالدی

سؤیله قندهاردان بیر خبر منه

دئدیم گؤیول یاتما غفلت‌دن آییل

یارین گؤزلرینه اولموشام ماییل

عرب یولداشی‌یام آدیم اسماعیل

سؤیله قندهاردان بیر خبر منه

تاجیر دئدی : » اوغول قندهارین صحبتینی ائله‌مه . بیر قان دوشوب ، طوفان‌قوپوب کی تکجه خداوند حقیقت نجات وئره بیله‌ر. عرب زنگی آدیندا بیرپهلوان چیخیب کی نفس چکنه ماجال وئرمیر . قارشی‌سینا چیخان بیر پهلوان‌یوخدور قندهاردا . بوتون جاوان‌لار قیریلیب بالا – بالا کاروان‌لاردان توتوب‌آپاریرلار جنگه .« شاه اسماعیل دئدی : » قارداش‌لیق ائدیب منی قندهارین‌کناریندا بیر یئره گؤتوره‌سیز. » تاجیر باشی یالوار – یاخار ائتدی کی بو فیکیردن‌واز کئچ و دئدی : » قالسایدین ألیم‌دن گلنی اسیرگه‌مزدیم . بلکه‌ده گؤزلرینه بیرچاره تاپاردیم . ایندی کی منیم التماسلاریما قولاق آسماییرسان و گئتمه‌یه‌قرارلی‌سان ، قوی سن دئیه‌ن اولسون ! » شاه اسماعیلی گتیریب قندهارین‌یاخینلاریندا بیر باغین کناریندا قویدولار یئره و خداخافظ‌لش‌دیلر . شاه‌اسماعیل گیردی باغا آمما دئمه‌گینه بو باغ طیلیسم‌دیر . قورخودان کیمسه او باغاگیرمز . اوتوردو بیر آغاجین آلتیندا و آه – زار ائده‌رکن دئدی :» اون سگگیزمین‌عالمی خلق ائله‌ین آللاه اؤزون منه نجات وئر ! کیمسه‌م یوخ دردیمه علاج ائده !تکجه اومودوم سنده‌دیر و اؤزون امداد ائله ! « شاه اسماعیل باغدا آغاجین‌کؤلگه‌سینده دینجین

آلماقدا اولسون گؤره‌ک عرب نئیله‌ییر . هر کس کی گلیرقیریر و تکجه سؤزو شاه اسماعیلین ساغ سلامت قایتماسی‌دیر . وزیر گؤرورربونون ألیندن هئچ قورتولمایاجاغدیر . نئیله‌سین نئیله‌مه‌سین آداملاری دسته‌نن‌یوللاییر . آممما گئنه بیر ایش باشارانمیر . گئدن ساغ قاییتمیر . آممما شاه اسماعیل‌نئیله‌ییر . حوری قیزلاریندان ایکی‌سی کی چیخیب‌لار باغا دولانماغا وگؤیرچین جیلدینده‌دیلر ، شاه اسماعیلین اینیلتی‌سین ائشیدیرلر . قونورلار آغاجاو بیر – بیرلری‌نن بئله دانیشیرلار :

– باجی بیلیرسن بو کیم‌دی ؟

– یوخ باجی !

– بو شاه اسماعیل‌دی . ایرانین سلطانی . باش وزیر آتاسینی اؤلدوروب‌بونون‌دا باشینا بو قضا قدری گتیریب .

– باجی جان بونون گؤزونون درمانی وارمی ؟

– درمانی وار آممما تاپماسی چوخ چتین .

– هاردان تاپماق اولار ، کئده‌ک تاپاق گؤزلرینه علاج ائده‌ک ؟ چوخ ایگیت‌بیر گنج‌دیر .

– گؤزلرینین علاجی هیبت آداسیندا . طیلسیم جادو بیر جزیره‌دی .اوراگئتمک چوخ آغیر بیر ایش !

– شاه اسماعیل بو سؤزلری ائشیتدیک‌دن دوشور یالوار یاخارا و حوری‌لره‌گؤره‌ک نه‌لر دئییر :

یونس گشت ائیله‌دی دریاده قالدی بالیغین قارنیندا عبادت قیلدی

حق‌دن ندا گلدی مطلبین آلدی قانلی گؤزلریمه درمان بولانیز

سیز ائشیدین اسماعیلین سؤزونو اوره‌گیمه وورون عشقین کؤزونو

ظالیم وزیر زای ائیله‌یب گؤزومو قانلی گؤزلریمه درمان بولانیز

حوری قیزلاری‌نین اوره‌گی شاه اسماعیلین گؤزیاشلارینا دؤزنمه‌یب‌قرارلاشیرلار گئدیب او درمانی بولوب گتیره‌لر . عرش اوزونده بولوتلاردان‌کئچیرلر و او وضع ایله چاتیرلار هیبت جزیره‌سینه . او آغاجین کی‌یارپاق‌لارین‌دان درجه ایدیلر ، دریرلر و قیناقلارینا گؤتوروب گتیریرلر شاه‌اسماعیله و دئییرلر: « بو یارپاقلاری گؤتوروب گئده‌جک‌سن قاباقدا کی‌حووضون یانینا و سویا باتیریب دامیزاجاقسان گؤزونه . گؤزلرین آچیلاجاق .آمما بیر سؤزلر وار کی گؤزلرین آچیلدیقدا یئیین‌لیک‌له باغدان چیخاجاقسان .دالدان نه قدر سس گلیرسه کی » توت ، قوو ، وور ، قاچدی ، گلدی ، اؤلدون ،دایان « اعتنا ائتمه‌یه‌جک‌سن . گئری‌یه دؤنوب باخیرسان بیر عؤمور طیلیسم وجادودا قالاجاقسان . قورتولاجاغین اولمایاجاق . شاه اسماعیل حوری‌قیزلاریندان مین دیل ایله تشکر ائده‌رکن یارپاق‌لاری آلیب گئدیر حووضون‌باشینا . یارپاقی باسیر سویا و دامیزیر گؤزلرینه . او وضعی‌نن خداوند حقیقت‌گؤزلرینه شفا وئریر آمما قاپ قارا شه‌وه گؤزلرینین رنگی چؤنور و گؤم گؤی‌اولور . شاه اسماعیلین گؤزلرینده دونیا ایشیقلانیر و دوشور یولا کی باغدان‌چیخسین . آمما قدمین آتدیقدا یئری گؤیی سس گؤتورور آمما حوری‌قیزلاری‌نین تاپشیریغینی یادا سالیب دالی‌یا چؤنوب باخمایبر . باغدان چیخیردیشاری . بئش اون قدم گئتدیک‌ده بیر جوتچویه راست گلیر . قوجا بابانین بیری‌ایدی و چالیشارکن آغلیردی . شاه اسماعیل سوروشور : « نیبه بئله اوزگون‌سن ؟»دئییر : «آللاه بو وزیرین ائوین ییخسین ! شاه اسماعیلین باشینا بللی دئییل نه‌اویون گتیریب کی یولداشی عرب زنگی آیلاردی ساواشارکن قورتولوب قالان‌جوان یوخدور . ایکی اوغلوم اونون جنگینه گئدیب اؤلوبدور و ایندی‌ده تک‌باشینا گوجوم چاتار - چاتماز جوت سورورەم . « شاه اسماعیل دئییر : « اگر منی‌اؤزه‌ن اوغول ائت‌سن ، سنه اوغول اوللام .« قوجا سئوینه‌رکن دئییر :

«اگر منیم‌اوغلوم اولسان جانیمی‌دا سنه قوربان ائده‌رم .« شاه اسماعیل جوتو آچیب‌اؤکوزلری قاتیر قاباغینا قوجانان برابر حرکت ائدیر . قوجا قاپینی چالیب ایچری‌گیره‌رکن سسله‌نیر : « قیزیم گل قارداشینا یاردیم ائت مالاری قاتاسیز پیه‌یه .«قیزین کی قارداشلاری اؤلوب باشقا قارداشی یوخ ایدی دده‌سی‌نین بوسؤزلریندن شاشارکن ائشیگه چیخدی . گؤزلری شاه اسماعیله توخونان کیمی آزقالدی ییخیلا و دووارا دایانیب اؤزونو ساخلادی . اؤز – اؤزونه دئدی : »آتاماباخ کی دوشونمه‌دن نه‌لر دئییر . بو گؤزل‌لیک‌ده جوانا بو ایگیت‌لیک‌ده پهلوانا‌ایسته‌ییر منی قارداش ائده ! دئمیرکی گل معشوقه‌ین کمک ائله !« قیزدوروخسانیب ائله بو قیلیق باخیر شاه اسماعیله کی بالا – بالا اؤزونو تاپیپ‌یاردیما گئدیر . قدیم‌دن دئییب‌لر کی شیطان اؤلمه‌ییب‌دی و گئدیب خبر وئریرلرکی قوجانین بیر اوغلو گلیب چوخ قوی هیکل . نوبت‌چی گلیب قوجانین‌قاپی‌سین چالارکن دئییر : « اوغلونا دئیه‌رسن کی سحری گلر گئده‌ر جنگه !«قوجابابا بو سؤزدن اوزوله‌رکن یاشاران گؤزلریله أگله‌شیر سوفرانین باشیندا . شاه‌اسماعیل سوروشور : «ندن بئله اوزگون سنه یئنه ؟ » دئییر : « اوغول گؤروم‌شیطانین ائوی یخیلاردی . گئدیب خبر وئریب‌لر کی منیم آیری بیر اوغلوم‌دا وارنامه گتیریب‌لر کی سحری گئده‌سن جنگه !«

شاهزاده اسماعیل دئییر:« هئچ ناراحات اولما گئده‌رم ! « قیز سسله‌نیر :«جوان سن گئمه ! قوی آتام گئتسین . اونون واختی کئچیب !« شاه اسماعیل‌دئییر: « بو جنگ سنین آتان جنگی دئییل . بو جنگ منیم جنگیم‌دی . جوانام،قدرتیم وار و آزیندان اؤزومو ییغیشدیرا بیلرم ! « جوتون بیر چوبوغو اولار کی‌اوزون بیر آغاج دیر و اوننان اؤکوزلری سوره‌رلر . شاه اسماعیل‌ده یوخودان‌دوردوقدا همین آغاجی گؤتوروب قویور چیگنینه حرکت ائدیر جنگ میدانینا .وزیر گؤرور بیر جوان گلیر چوخ هئیکل‌لی و قدی قواره‌سی دوروشوغو لاپ

شاه‌اسماعل آمما گؤزلری گؤم گؤی . وزیر سسله‌نیر : « نه‌یی‌نن جنگه گئدیرسن ؟ ألی‌یالین کی جنگ اولماز ؟» شاه اسماعیل دئییر : «قوربان بو چوبوق ایله گئدیرم .بیزیم‌ده اسلحه‌میز بودور . آیری اسلحه‌میز یوخدور » وزیر دئییر :« دلی اولمااوغول . چوبوق ایله میدان اولماز . گل اسلحه گؤتور سونرا گئت میدانا هانسی‌اسلحه‌نی گتیردیلر بیر آن ایچره قیردی آتدی اویانا و دئدی : » بونلاری‌نان عربین‌قاباغیندا دایانماق اولماز . دوز عمللی‌سین گتیرین ! « گئتدیلر قصره و شاه‌اسماعیلین اؤز اسلحه سینی گتیردیلر و او قیلینجی قاتلاییب اؤتوره‌رکن قیلینج‌فنر کیمی دؤرد بئش دفعه میلله‌مزی قالخدی گؤیه و گلدی ألینه و دئدی : »نه‌دئمیشم ، قیلینج دئسه‌ن بودی . عربین قاباغیندا آنجاق بو دایانار .» سونرا هانسی‌آتی گتیردیلر ، شاه اسماعیل مینه‌رکن بئلی بوکولوب قاتلاندی . هئچ آت اونون‌زورونو آلانمادی . آخیردا مجبور قالیب قمر آتی زین نظام ائدیب تحویل‌وئردیلر بیله‌سینه . شاه اسماعیل وزیره دئدی :» قوربان باشین کسیم گتیریم یادیری گتیریم ! « وزیر دئدی : » دیری گتیرمه ائله باشینی کس‌سن بیزی گؤره‌ر . هرنه‌ده ایسته‌سن سنه وئره‌جه‌گم . جوتچولوک‌دن قورتاریب سارای دا سردارائده‌جه‌گم سنی ! » شاه اسماعیل اوز قویدو کارزار میدانینا و عرب اوزاقدان اونوتاماشا ائده‌رکن باخدی گؤردو جنگ ایندی‌یه کیمین رسمیته دوشمه‌میشدی‌آمما بوندان بویانا بو پهلوانین گلمه‌سیله رسمیته دوشور . پهلوان گلدی میدانا .بیر پهلوانا بیر پهلوان گئده‌ر . قشونون ایشی اولماز . آمما بوراجان هر گله‌نین‌یانیندا قیریق سالخاق لشکر ایدی کی گلیردی و عرب دویوشورکن هامیسینی‌اؤلدورووردی . آمما بو گون باشقا بیر گون ایدی . عرب دئدی : » قیزلار باخین !ایندی جنگی‌میز رسمیته دوشوب زهر جام‌لارینی ألیزده توتاجاق‌سیز کی‌قاییتدیم هئچ ، قاییتمادیم وورولدوم تئز اونلاری ایچیب اؤزوزو هلاک‌ائده‌جک‌سیز کی دوشمه‌یه‌سیز أللره .«

قیزلار زهر جام‌لارینی گؤتوروب أللرینده ساخلارکن گؤزلرینی میداناتیکیب ایشین سونونا منتظردیلر . عرب سوار اولور آتینا و باد صرصرکیمی اوزقویور میدان کارزارا . أل آتیر قبضهٔ شمشیره و حمله گتیریر شاه اسماعیلین‌اوستونه کی شاه اسماعیل سسله‌نیر :

– پهلوان دایان سؤزوم وار .

– سؤزون ندیر ؟

– یاخچی پهلوان‌سان آمما میدانا وارد دئییل‌سن !

– نئجه یعنی ؟

– پهلوان میدانا گلنده ، پهلوانین حالینی سوروشار ، أل وئره‌ر گؤروشر ، شعردئیر ، دعا اوخویار ، اوننان سونرا جنگ ائده‌ر.

– قورخورام ائله پهلوان سن بو میدانی دعایا چیخارداسان !

– من دعاسیز جنگه باشلامارام .

– دعانی تئز قورتارکی أجلین چاتیب‌دیر .

بوردا ایدی کی گؤره‌ک شاه اسماعیل نه جور اؤزونو تانیتدیریر :

ایگیت‌لر سینار گوجونی　　اونودماز هئچ واخت ائلینی

سئور دیلین اؤلکه‌سینی　　یقین آللام بو میدانی

سؤزلریم پیکانلی اوخدور　　اینان گوجوم زوروم چوخدور

هئچ کیمسه‌دن باکیم یوخدور　　چاغیررام قادیر سبحانی

بری گل اوزونو گؤروم　　سنیله میدانه گیریم

محبت‌دن خبر وئریم تانی‌گینان من اصلانی

سنیله گیررەم میدانه اودو سالللام شیرین جانه

نه جور ویریم سنه یاره سئوەرم سن تک جوانی

جانسیزلار جانه گلدی حقیقت افسانه گلدی

اسماعیل میدانه گلدی ائیله‌سن درده درمانی

شاه اسماعیلین آدی گلدیکده بیر نئچه آن عربین هوشو باشیندان چیخدی وگؤزلری قارانلیق‌لاشدی . آز قالدی آتین اوستوندن دوشه کی بیردن بیره اؤزونه‌گلیب سسلندی : » ای خطا دیده شاه اسماعیلین آدین گتیرمک‌له ایسته‌ییرسن‌منی کیریخدیریب ایش ایشله‌یه‌سن ؟! آمما بو قره او قره‌لره بنزەمز . اجل قوشوباشی‌نین اوستونده فیرلانیر .» شاه اسماعیل سؤزون سونونو داهابئله دئییر :

منم دریالر نهنگی سنینله ائیله‌رم جنگی

اوغروندا من عرب زنگی داغیتمیشام هندوستانی

عرب بیر آن دوروخسانیر و گؤرور بونون قدی قوارەسی ، سؤزو سسی ،آتی، قیلیغی ، قالخانی ، عمودو ، شمشیری ، اوخو یایی ، یهری ، خدنگی‌هامیسی شاه اسماعیلین‌دی آمما گؤزلری تکجه اونونکو دئییل و فرقلی‌دیر . آممادایانمادان مینیر آتینا و تکرار شاه اسماعیلین اوستونه حمله ائدەرکن شاه‌اسماعیل بیر داها سسله‌نیرکی بیر دایان گؤر من کیمم سونرا گل :

ازل چیخدیم قندهارین ائلیندن

یول آلیبان یولا واردیم سنیله

اوچ یول آیریمیندا سنه یئتیردیم
گوندوز کوشتی گئجه مهمان سنیله
یئددی گون سونراسی من سنی توتدوم
أل آتدیم اوزوندن نقابی چکدیم
جمالین گؤرنده خنجری آتدیم
اوردا واردیق هندوستانه سنیله
سنله گئدیب گولعوذاری گتیردیک
گتیری‌بن سرچشمه‌یه یئتیردیک
بیز ایکی‌میز شیرین خوابه غرق اولدوق
حبش ایدی جنگ ائیله‌ردی سنیله
اؤزون گلیب اسماعیلی اویاتدین
هندوستان ائلینه ولوله قاتدین
دره‌لر تپه‌لر قانه بویاتدین
تئللی پری رم آتیردی سنیله

بوردا ایدی کی شاه اسماعیل بو مدت‌ده باشینا هرنه گلمیشدی آچدی عربه‌سؤیله‌دی و عرب تئز قاچدی قیزلارا خبر وئره کی زهر جام‌لارینی یئره‌قویسونلار کی میداندا کی پهلوان شاه اسماعیل‌دیر . وزیر گؤردو عرب میداندان‌قاچدی و سئوینجیندن دستور وئردی : »منی ایسته‌ین‌لر بو جوتچو قوجایا پول‌وئرسین‌لر کی بو گونه‌جان عربین قاباغیندا کیمسه دایانانمامیشدی .«

قوجایا دربار اهلی انعام وئره‌رکن بیردن گؤردولر عرب قاییتدی . عرب ایله‌شاه اسماعیل بیر - بیرلرینه یالاندان جیدا آتیب جنگه باشلادیلار. قیلینج‌ووردولار ، عمود ووردولار و او وصفی‌نن چاتدیلار وزیره . بیری وزیرین‌ساغیندا دوردو بیری سولوندا و بوردا ایدی کی آنلادی بو جوان ائله شاه‌اسماعیل ایمیش و آغزین کی آچدی دانیشا ، شاه اسماعیلین قیلیجی‌له باشی‌بدن‌دن آیریلدی . اؤلکه‌یه ملته سس دوشدو کی شاه اسماعیل قاییدیب‌دیر وآتاسی‌نین انتقامینی وزیردن آلاراق ، تخته چیخیب‌دیر . هامی میللت شاه‌اسماعیلی جاندان سئوه‌رک بوتون اؤلکه‌ده باریشیق و شادلیق اولدو . قیرخ گئجه- گوندوز توی چالیندی و اوچ گؤزه‌لین توی - دویونو برابرلیک‌ده توتولاراق‌خلقین گؤیلو سئوینج ایله دولدو . آللاه هامی‌یا شادلیق و دیلخوش‌لوق وئرسین .

75/7/2 - خوی

احمد ایله عدالت داستانی

سابیق قدیم‌لر همدان شهرینده بیرظالیم زور دئیه‌ن ارباب وارایدی‌مهدی‌خان آدیندا . مهدی‌خان رعیته او اندازه بهره وئره‌ردی کی اؤلمه دیریل‌کئچینسین و بوایل‌دن او ایله یئتیرسین . اونون بیر قیزی وارایدی عدالت آدیندا وگونده آتاسی‌نان اوز به گؤز ایدی کی گؤردوک‌لری ایش‌لر دوز دئییل . آتاسینادئییردی : » سن نییه گرک رعیتین حّقین آلیب اؤزون یئیه‌سن . هرکس گرک اؤزتلاش و زحمتی‌نین بهره‌سین اؤزو یئیه .

مهدی‌خان ، عدالتین بو سؤزلریندن چوخ ناراحات ایدی و دلیل - نصحیت‌ایله اونون دوشونجه‌سین ده‌ییشدیره بیلمیردی . ایندی کی عدالتی تانیدیق‌گؤره‌ک احمد کیم‌دی . عدالت‌گیلین قونشولوغوندا « کرم » آدلی بیر رعیت وارایدی کی اؤزوندن توپراقی و زمی‌سی اولدوغو ایچون مهدی‌خان‌ین ألی آلتینداددئییل‌دی. احمد ، کرمین اوغلو ایدی و او تاریخ او دؤوره‌ده احمد ایله عدالت‌ایکیسی بیر مکتب‌ده درس اوخویوردولار .

اونلار زامانلا بویا - باشا چاتیرلار و گون او گون اولور کی کرم ایسته‌ییرداری دونیاده اولان بیر دانا اوغلو احمدی ائولندیریب بؤیوک بیر توی - دوگون‌توتا . خانیما دئییر کی احمدین کیمسه‌ده گؤزو وارسا گئدیب اونو آلماغیمیزیاخچی‌دی . احمدین آناسی‌دا چوخ سئوینیب دئدی : » اوننان بیر خبر توتوب‌گلیب سنه دئیه‌رم . گؤره‌ک کیمین قیزین ایستیر کیم‌دن خوشو

گلیر . » آخشام‌اولجاق احمد ائوه گلیب اؤز اتاقینا گئتدیک‌ده ، آناسی اؤزونو اونون یانیناوئریب دئدی : » نئچه مدت‌لردی حسرت چکیردیک سنه توی ائده‌ک توی‌باشلایاق ! ایندی کی آتان بو ایشه راضی‌لیق ائدیب سؤیله گؤروم کیمی‌ایستیرسن !« احمد اوتانان کیمی اولوب دیلی توتار- توتماز دئدی : » آناجان‌دونیادا تکجه سئودیگیم ، گؤز آچیب گؤردوگوم و آیلار - ایللر کؤنول وئردیگیم‌قیز ، عدالت‌دی .«

تاکی دئیه‌نده عدالتی سئویرەم احمدین آناسی دئدی : » نئجه ؟! نئجه ؟!اوغول سن عدالتی ایستیرسن ؟ او بیر ارباب قیزی بیز بیر رعیت . اونلا بیزیم کی‌توتماز و بلکه‌ده ایسته‌دیک سنه گلمه‌دی ! باشقا بیری یوخمو ؟ » احمدآناسی‌نان مهربان‌چیلیق‌لا دانیشارکن سؤیله‌دی :» من عدالتی سئودیگیم کیمی‌اودا منی سئویر . چوخداندی بو سئودایه توتولوب عشقیمیز دوام ائدیر . بیر -بیریمیزله برابر یاشاماغا سؤز وئرمیشیک ! آنجاق اؤلوم بیزی آییرا بیله‌ر آنا؛آرالیق‌دا قان قوپسادا کیمسه بیزی آییرا بیلمه‌ز .«

آناسی حال - قضّیه‌نی کرمه دئییب بیر پارا صلاح - مشورت‌دن سورا ایکی‌سئودالی‌نی بیر - بیریندن آییرماق گناه‌دیر دئیه ائلین آغ ساققال‌لارین ائوه‌چاغیردیلار . واخت او واخت اولدو کی گئجه‌دی و گئدیرلر اربابین ائوینه‌ائلچی‌لیگه . باغین قاپیسینی تیققیلدادیب اونلاری ایچری آلدیلار . مهدی‌خان‌اونلارا « چوخ لطف ائدیب ائویمیزه صفا وئریب‌سیز » دئیه بیر آز اگله‌شیب‌خوش - بئش‌دن سورا نه ایچون گلدیک‌لرینی سوروشدو .

قوناقلار بیر- بیری‌نین اوزونه باخیب آغ ساققال‌لاردان بیری » گلمیشیک‌آللاهین امری پیغمبرین شرعی و سنین ایذنین‌له عدالتی‌نن احمده توی‌باشلایاق « دئدی . بو سؤزو ائشیدجک مهدی‌خان پورتوشوب اوجا سسله‌قیشقیردی : » آغزی‌نیز دئیه‌نی قولاغی‌نیزدا ائشیدیرمی یا یوخ ؟ سیزدانشیدیقینیز سؤزون معناسینی هئچ بیلدینیزمی یا یوخ ؟ ایستیرسینیز منی ائل- اوبادا خار

ائدیب کیمسه‌نین یانیندا باشیمی قاغزایا بیلمه‌یم . پردهٔ عصمت‌ده‌اولان نازنین قیزیمی بیر رعیت اوغلونا وئرمک‌له دونیانی اؤزومه گولدورهم . «دونیا دولاندی کرمین باشینا و او آداملارین یانیندا خجالت اولدوغو ایچون‌اونون نییه بئله دانیشدیغینا چوخ ناراحات اولدی . دوردولار همان وضی‌نن کی‌گلمیشدیلر کور - پئشمان قاییتدیلار . احمد ایله عدالت‌ده بو سؤزلری ائشیدیب‌هره‌سی اؤز ایچینده آجی چکیردیلر. عدالتین آتاسی طرفیندن باغدان ائشیگه‌چیخماغا ایذنی اولمادان یئددی تئل او یاسمن زولف‌لریندن آییریب باسدی‌سینه‌سی‌نین اوستونه و دایه‌سینه دئدی : » اوره گیم قرار توتمایير . دئدیگیم‌سؤزلری یازیب احمده گؤتورسن منه محبت ائدیب‌سن . « سؤزلر سینه‌دن‌چاغلایارکن عدالت اوخور دایه‌ده یازیر :

دولاننام باشی‌یان مهربان اوغلان

اؤللهم بو دونیاده دؤزمه‌رهم سن‌سیز

او گوندن کی سنه ایلقار وئرمیشم

شاد اولوب دونیاده گزمه‌رهم سن‌سیز

لال اولسون آتامین آغزیندا دیلی

داغیلسین باشیندان قوهومو ائلی

قیریلسین کمری أییلسین بئلی

دردیمی لقمانه یازمارام سن‌سیز

لیلی مجنون کیمی چیخیر داغلارا

بولبول تک اوچاق قوناق بوداقلارا

اوز توتاق اوبا ، اؤلکه ، یایلاقا

تئلیمی گردنه دوزمه‌رهم سن‌سیز

کوسوب عدالتی آغلار قویارسان

باغریمین باشینا داغلار قویارسان

ویرانه ائیله‌ییب باغلار قویارسان

عشقین دریاسیندا اوزمه‌رەم سن‌سیز

عدالت ، دایه‌نین یازدیقلارینی آلیب گیزلی حالدا اؤز أل یازماسی‌له آرتیردی‌کی : » احمد اگر گلیب منی قاچیرماسان یقین بیل کی اؤزومی اؤلدوره‌جه‌یم .اؤزومو آرادان آپاریرسام‌دا سنی اؤز قاتیلیم بیلیب قیامتده دامنیندن یاپیشیب‌بوراخان دئییله‌م . «

نامه‌نی وئردی دایه‌یه .دایه دؤزدی آخشام اولدی . آخشامین قارانقولوغوندادایه گؤردو فیرصت‌دی باغدان چیخدی . دایه‌نین قوجا بیر پیرانه آدام اولدوغوایچون باغا گیریب چیخماسینا هئچ مانع یوخ ایدی . گلدی چیخدی احمدگیلین‌قاپیسینا و قاپینی تیقیلدادیب احمد چیخدی گؤره کیم‌دی . گؤردو عدالتین‌دایه‌سی‌دی و ألینده بیر مکتوب . دایه‌نی ایچه‌ری آلیب باشلادی مکتوبواوخوماغاکی گؤردو عدالت یامان بیر حالدا و اونا تسکین‌لیک وئریب اوره‌گینی‌آلمازسا ، اینتحارا قالخماسی چوخ‌دا اوزون سورمز . احمد ایسته‌ییر دایه بونون‌دئدیگی شعر بایاتی‌لاری‌دا یازیب عدالته گؤتورمک‌له اونلارین هر ایکیسینه‌یاردیمجی اولسون احمد دئییر دایه ایسه یازیر :

دولاننام باشی یان دایه

قوربانین اولاردیم منده

الف قددیم دؤندی یایه

مندن یاره سلام یئتیر

یارعشقینده گرفتارام

حسرتیندن بی قرارام

ناره یانان سمندەرم

مندن یاره سلام یئتیر

یاره دئنەن آغلاماسین

اوره‌گیمی داغلاماسین

ساخلاسین عشقین سئوداسین

مندن یاره سلام یئتیر

احمدم غم - محنت ایشیم

گؤزلریمدن آخیر یاشیم

بودردی من نئجه چکیم

مندن یاره سلام یئتیر

احمد ، یازیلان سؤزلرین آلتینی اؤز دستخطی‌له امضالاییب آرخایین‌لیق‌لاوئردی دایه‌یه یئتیرسین عدالته .

دایه قاییتماقدا اولسون گؤره‌ک احمد نئیله‌دی . گئجه‌نی یاتا بیلمه‌دی . هر نه‌قدر فیکر ائیله‌دی عدالتی نه جور قورتارا بیر چاره تاپانمادی . ایلان ووران یاتدی‌احمد یاتانمادی . او وصفی‌نن گئجه‌نی آییق قالا- قالا سحر اولدو . اوزونو آللاه‌درگاهینا توتوب اوره‌ک سؤزلرینی بئله دیله گتیردی : » پروردگارا سن اؤزون منه‌بیر یول نیشان وئر من نئیله‌یه بیل‌لم کی . وارسیز - دولت سیز بیر آدامام اودا بیرارباب . اؤزون منه یول گؤستر آللاهیم !«

احمدین جنگ ایش‌لرینه علاقه‌سی چوخ ایدی . آت چاپیپ قیلینج‌اویناتماقدا ائل- اوبادا دیل‌لر أزبری ایدی . گؤزل بیر آتی‌دا وارایدی . توزوناچاتان هئچ بیر آت اولمامیشدی او

گونه‌جان . بیر گوندوز داها گئجه‌یه‌قووشوب احمد یئنه فیکیرده ایدی . یادینا دوشدو اصفهاندا بیر دوستو وارمحمد آدیندا . کئچمیشلرده همدانا گلدیکده اونلارا قوناق ایدی . قلبیندن‌کئچدی کی عدالتی گؤتوروب اصفهانا آپارا و بئش - اون گون اوردا قوناق‌اولماقلا گؤره فلک نه گتیریر باشینا . ایندی یا مهدی‌خان مجبور قالیب گلراصفهانا بیزیم تویوموزو ائله‌ر یادا دالیمیزجا قشون یوللاماقلا هر ایکیمیزی‌بیرگه اؤلدوروب یاخامیزی قورتارار. آمما احمد اصفهان فیکری‌نن گئدیر .گئجه‌نین یاریسی اؤته‌رکن ، باشلادی اصفهان سفرینه حاضرلیق یاپماغا . یئمک- ایچمک‌دن هرنه لازم ایدی آتین ترکینه ویریب گؤزلردن کنار گیزلی بیر یئرده‌باغین دال طرفینده آتینی ساخلادی . آتین آغزینادا کئچه باغلادی کی کیشنه‌یب‌ائله‌سه سسینی کیمسه دویمایا . نظر سالاندا گؤردو باغدا بیر قدرتلی آغاج وار .کمندی ألینده چین - چین ائله‌یب وار گوجو ایله اونو آغاجدا برکیدیب یاواش- یاواش اؤزونو چکیر دووارین اوستونه . کمنده بیر توو وئریب او یئردن کی‌بند آلمیشدی بوشالدی گلدی احمدین ألینه . کمندی دووواردا برکیدیب سالدی‌باغین حیه‌طینه کی عدالتی قاچیراندا گئجیکمه‌یه . آت او قیلیق قالدی کمند بوقیلیق و احمد اؤزونو عدالته یئتیردی . عدالت ، غم دریاسینا جوموب یوخویادالمیشدی . احمد باشلاییر سازلا ـ سؤزله عدالتی آییلتماغا :

بسدیر گؤزه‌لیم بو قدر انتظار

اگر «لیلی « اولسان »مجنون «ون گلدی

حسرتینده گؤیلوم اولدو بی قرار

اگر «شیرین « اولسان »فرهاد»ین گلدی

احمد گؤردو عدالت اویانان دئییل . باشلاییر سؤزون دوامینا :

آچ خمار گؤزلرین غفلت‌دن

اویان سیر سؤزلری بیر – بیر ائیله‌یک بیان

آچیلسا دان یئری گؤرسه‌نر نشان

اگر «اصلی « اولسان »کرم « ین گلدی

گؤردو عدالت اویانمیر سؤزون اوچونجوسون بئله دئییر :

احمدم اجل جامینی ایچمی‌شم

یار یولوندا باشی جاندان کئچمیشم

آتامین آنامین ترکیم قیلمی‌شام

اگر «صنم « اولسان »غریب «ین گلدی

احمد گؤردو اویانمیر دئدی یاخچی‌دی کی آیری بیر سؤزلرده اوخویام :

آلا گؤزلو نازلی دلبر

گولو وئرمه خاره بالله

سنین عشقیندن اینجی‌یبر

اوره‌گیمده یاره بالله

کافیر اولماسین بو گونده

سینه‌مدی داغدا دوگونده

پروانه‌یم گول عشقینده

اؤزومو ویررام ناره بالله

شاه مردانه سیخیللام

یقین بو دردی‌نن اؤللم

مینادە قوربان کسیل‌لم

ناموس غیرت عاره بالله

عدالت کی او جور ناراحات و درین یوخویا دالمیشدی شاه مردان آدی‌گلدیکده گؤردو قولاغینا سس گلیر . آمما دیکسه‌نسه‌ده اویانمادی . دئدی امکانی‌وار یوخودو گؤرورەم . گؤزلرین برک سیخدی کی گؤرسون بو سس بیرده گلسه‌دورا گؤره نه خبردی . گؤزلرین یومارکن منتظردی . سؤزون آخیرینی احمد بئله‌دئییر :

احمدم سوروش حالیمی

سن شاد ائیله خیالیمی

کولک ترلان شیکاریمی

من وئرمه‌رم ساره بالله

احمدین آدین و سسین ائشیده‌رکن گؤز آچیب گؤردو احمد دوروب باشی‌اوستونده . سؤیله‌دی : » احمد قوربانین کسه‌ردیم نه قیلیق گلدین ؟! سن بیل‌صمد آللاه بیر نفرین خبری اولمادی کی ؟» عدالت سئوینجیندن آز قالا قول -قاناد آچیردی . سؤز وئردیگی کیمی بو گئجه اوردا ایدی . احمد نه ایچ ون‌گلدیگینی و هارایا گئده‌جک‌لرینی عدالته آیدین‌لادارکن عدالت‌ده اؤزونه لازم‌اولان وسایل‌لری گؤتوروب دولانا - دولانا گلدیلر کمندین یانینا . آسیلی‌کمنددن دیرماشیب دووارا چیخدیقدا کمندی چؤووروب دووارین بو بیری‌اوزونده برکیتدیلر . زویولدویوب باغین ائشگینه دوشه‌رکن کمندی آچیب‌آپارماق‌لاری هئچ یادلارینا دوشمه‌دی . احمد عدالتی آلدی آتین ترکینه وگئجه‌نن ووردولار آرادان چیخدیلار . سحر اولجاق دایه گلیب عدالتی یوخودان‌اویاداکی گؤرور یوخدور . اویان - بویان هر هاراکی نظرینه گلیردی باش چکیرآمما عدالتی گؤرمه‌یبر . دئدی گئدیم نگهبان‌دان بیر خبر توتوم کی بلکه گئدیب‌بیر یانا منیم خبریم یوخدی . دایه نگهبان‌دان سوروشدی : » عدالت‌دن

خبرین‌وارمی ؟ دئدیم آتاسی‌نان بیر یانا چیخار منیم خبریم اولماز .» نگهبان بو سؤزوائشیدجک دوشدو قورخویا . قالدی فیکره کی اربابا نه جواب وئره‌جک . دایه‌نن‌بیرلیکده ائله بیل ایگنه ایتیریب‌لر دالیجا گزیرلر ، گؤزلرینی هر یانا زیلله‌ییب هاراگلدی آختاریرلار . آنجاق باغین دال طرفینه کئچدیکده ، دووواردان آسیلی بیرکمند گؤردولر . کمندی گؤرجک نگهبانین گؤزلری ایشیلدایيب بیر ایپ اوجونون‌أله کئچدیگی ایچون سئویندی . دایه نین وضع – اوضاع‌دان خبری یوخ ایدی .بیلسه ایدی کی عدالتی احمد قاچیریب هئچ واخت سسینی بو تئزلیکده‌چیخارتمازدی . مهدی‌خانا خبر سالدیلار کی عدالت قاچارکن بیر کمنده‌دووواردان آسیلی قالیب‌دی . مهدی‌خان یارالی ایلان کیمی کی جانی آجیشارکن‌آز قالار اؤزونوده سانجا اؤز دؤوره‌سینه فیرلانارکن آز قالیر باغری چاتلاسین .فوری دستور وئریر غلام‌لارا کی » کرم « ین ائوینی آختاریب احمددن بیر خبرتوتسون‌لار . غلام‌لار گئدیب گلیب دئدیلر : « گئجه‌دن‌دی احمددن خبر یوخدی.»

آنجاق چوخلی آراییب سوروشاندان سورا ، احمد ایله عدالتین ایزینی تاپیب‌بیرمی آتلی اونلاری توتوقلاماق ایچون دوشورلر یولا . اونلار گئتمک‌ده‌اولسون‌لار گؤره‌ک احمدله عدالت نه جور گئدیرلر او یولو . احمدی‌نن عدالت‌گئجه‌دن صاباحکی گونه‌جان آت چاپیپ توز سالارکن یورقون حالدا گؤزدن‌کناردا آت‌دان دوشورلر . احمد عدالته دئییر : « بو داغلارین آراسیندا آزجادینجه‌لک سورا یولا دوشه‌ریک . بونان بئله گوندوزلری دینجه‌لییب گئجه‌نی‌یول گئتمه‌لی‌یک . نییه کی ایشیق‌لیق‌دا گؤروب ائله‌ین اولار و مهدی‌خانا خبرگؤتوره‌رلر . « آممما غلام‌لار بوتون گون بویی اونلارین ایزی‌نن آت چاپیپ‌اوجالیق‌دا بیر گه‌دیگین باشیندا ، احمد ایله عدالتی آشاغی‌دا گؤرورلر . آتلی‌لاربیر – بیرلری‌له دانیشیب قرار

قویورلار کی قارانقولوق قاووشارکن دوشوب‌اونلاری توتالار . ایندی هم غلام‌لار و همده احمد ایله عدالت منتظردیلر قارانلیق‌اولا .

احمد باشینی عدالتین دیزی اوسته قویوب آزجا دینجه‌لمک ایسته‌دی .احمد تزه شیرین یوخویا دالمیشدی کی عدالت بیر سس آنلادی و گؤردوداغلارین باشیندا قارالتی وار . بیلدی کی اولا – اولمایا آتاسی‌نین آداملاری‌دیلارکی گلیب‌لر اونلارین دالیجا . اهمالجانا احمدی آییلتدی .» قالخ آیاغه ائویمیزییخلیدی « دئیه‌رک احمد گؤز آچدیقدا گؤردو عدالت دوز دئییر . غلام‌لار دؤردبیر طرفی آلیبلار . چابوک – قیوراق آتینی حاضیرلارکن عدالتی ترکینه آلدی . بیرایلان بوروقی سالیب توز– دومان ایچره غلام‌لارین آلیندن قورتولماق ایسته‌دی‌کی پوسقودا یاتمیش بیر غلام ، نئجه کی اوخو قویدو کمانه ، اوخ توتدواحمدین دؤشوندن . عدالت گؤردو احمد آز قالیر ییخیلا . عدالت زیرنگ ایدی‌به فوری احمددن صاحاب اولدو . آتین دسته جیلووونی کئچیرتدی آلینه یولادوام ائتدی . بیر مدت کئچدیک‌دن صونرا گؤردولر قارانلیق آز قالیر ساویشا .احمدین‌ده یارالی حالدا دؤزومو قالمایب عدالت‌دن ایسته‌دی کی دایانسین .ائشیدین غلام‌لاردان کی بیر مدت اونلاری تعقیب ائتدیکدن صونرا ، احمدله‌عدالتین ایزینی ایتیریب قاییتماق فیکرینه دوشدولر . دئدیلر : « اربابادا بیر سؤزدوزه‌لدیب دئیه‌ریک « بئله‌لیک‌له قاییدیب گلیب اربابین ائوینه چیخدیلار .مهدی‌خانا دئدیلر : « احمدی اوخونان ووروب سالدیق یئره . آمما دره‌نین‌ترکینده بیر چایا دوشدویونه گؤره ألیمیزه کئچیره‌مه‌دیک . عدالتی‌ده قارانلیق‌داایتیریب نئیله‌دیک تاپا بیلمه‌دیک .«

ارباب بونلارین سؤزونه اینانمایب شهرین دؤوره‌سینه نگهبان قویدو .ایندی گؤره‌ک احمدله عدالت نئیله‌ییرلر . عدالت گؤردو گئتدیکجه احمدین‌حالی خاراب اولور . داغلارین باشیندا اصفهانین یاخین‌لاریندا عدالت آتدان‌دوشوب أل آتیر احمدی یئندیرسین یئره . احمد آتدان

دوشه‌رکن هوشدان‌گئدیر. عدالت‌ده بو فرصت‌دن استفاده ائدیب أل آتیر اوخو اونون دؤشوندن‌چیخارا کی قان فیشقیریر ائشیگه . عدالت آغلیر سیزلیر کی من بیر قیزپارچاسی‌نین بیری ، چؤلده أیلمدن نه گله بیله‌ر . اوره‌گیندن چوخلی سؤزلرکئچیرسه‌ده یاسمن زولف‌لریندن بیرتئل آییریب حزین سس‌له حالینی بئله‌آنلادیر:

داد ائیله‌رم بو فلکین ألیندن

یارسیز بو دونیاده وار نه‌یه لازیم

زمستانه دؤندو آچان باهاریم

طاق اوسته بسله‌نن نار نه‌یه لازیم

أییلدی قامتیم یای اولدو حئییف

چکدیگیم زحمت‌لر زای اولدو حئییف

آخدی گؤز یاشلاریم چای اولدو حئییف

باغبان‌سیز باغلاریم وار نه‌یه لازیم

عزیزینه‌م گوله ناز بولبول ائیله‌رگوله ناز

دونیا بیر غم خانادی‌آغلایان چوخ گولن آز

بهرام آدلی بیر اووچو ، عدالت‌ین سسینی دویوب سسه ساری گئده‌رکن ،عدالت سؤزون دالیسینی بئله دئییر :

عدالت‌ده دین ایمانین آرتیرا

شاهی مردان اؤزو مطلب بیتیره

کیمسه یوخدی خبازه سنین گؤتوره

سئوگی‌سی اؤلن یار نه‌یه لازیم

عزیزیم باغدا داراچک زولفون باغدا دارا

بولبولو گولدن اؤتورچکیرلر باغدا دارا

بهرام قدم به قدم یاخین‌لاشارکن گؤردو گنج بیر قیزلا اوغلان‌دی ، اوغلان‌دایارالی . بهرام زنگین بیر آدام و قابیل بیر شیکارچی ایدی کی اصفهانین کنارلایندااؤزونه بیر قصر سالدیریب گونده اوچ – دؤرد ساعات قصردن چیخیب شیکارویراردی . اونون یانیندا داوا – درماندان هرزاد وار ایدی . سلام وئردی سلام‌آلدی و حال – قضیه‌دن خبر توتارکن باشلادی احمدین یارالارینا ملهم قویوب‌باغلاماغا . سورا عدالته اوز دؤنده‌ریب دئدی : » قیامتین گونه‌جان سن منیم‌باجیم‌سان ! هئچ ندن قورخما . احمدین یارالاری ساغالارکن منه قوناق‌سیز .اوننان اویانا نه جور مصلحت بیلسه‌ز او جور ائله‌ریک .«

عدالت گؤردو غریب بیر ولایت‌ده بو سؤزو قبول ائتمه‌سه نئیله‌یه بیله‌رکن .دئدی : » سیزین کیمی قلبی پاک بیر اینسانین سؤزونو یئره سالماق منه هئچ‌یاراشماز . نه جور گؤیلونوزدور او جور اولسون .«

دوشدولر یولا . بهرام ، احمدی آتین ترکینه آلیب عدالت‌ده اؤزو تک‌لیکده ،آت چاپیپ قصره ساری یول دؤیورلر . قصره چاتدیقدا بهرام تئزلیک‌له‌اتاق‌لارین بیرینده احمده تئز یئر حاضیرلاییب عدالته دئدی : » من گئدیره‌م‌شیکارا کی یئمک ایچون بیر زادیمیز یوخدی . سنده احمدین باشی اوستونده‌اول کی بلکه هوشا گلدی .«

بهرام یولا دوشدوکده عدالت‌ده یورقونلوق‌دان یاتماسین دئیه بیر آن‌اولورسادا قصرین باغ – باغچاسینی دولانماق ایسته‌دی . پنجره آچیق ایدی .یازین نسیمی ویردی احمدین اوزونه . احمد بالا – بالا هوشا گلدی . اؤزونه بیرتکان وئردی آیاغا قالخسین گؤردو دورانمیر . آغری – اذیت بوغور بیله‌سین .یاخین‌لیق‌دا بیر بالیش وار ایدی . چکدی یاخینا دیرسک‌لندی . دؤرد

اطرافینه‌باخیب گؤردو بو منزیلی اصلاً تانیمیر . فیکری گئتدی عدالت‌ین یانینا و اونون‌هاردا اولدوغوندان نگران قالدی . قوهوم – قارداش ، ائل – قبیله هامیسی‌گؤزونون اؤنوندن کئچدی . احمدین دونیا دولانیر باشینا و همین منزلده گؤره‌ک‌فلک ألیندن نه‌لر دئییر :

گئجه – گوندوز درد ألیندن سیزلارام

أییلدی قامتیم کج اولدو فلک

نئیله‌میشدیم من بو ظالیم دورانا

چوخ ستم‌له مندن باج آلدی فلک

کسیلدی طاقتیم یوخدور قراریم

جان ائوینده آرتیب منیم آزاریم

مین نازی‌نان جان – جان دئیه‌ن دلداریم

ایندی گؤز ائویندن نئج اولدو فلک

فاغیر احمد حسرت قالدی ائللره

سیر سؤزوموز دستان اولدو دیللره

بو آیریلیق نییه چکدی ایللره

بیلمم نییه منله لج اولدو فلک

عدالت گؤردو احمدین سسی گلیر . سئوینجیندن دؤزوه‌نمه‌ییب قاچدی ائوه‌ساری . احمدی گؤره‌ر – گؤرمز ائله باسدی دؤشونه کی قوربانین کسردیم احمد .مین – مین شوکور کی هوشا گلیب توختاییبسان . قضا – قدرلرینی بیر – بیرلرینه‌آنلادارکن عدالت سؤیله‌دی : «جانیمیزی بو ائو صاحیبینه بوشلویوق . آدی‌بهرام‌دی اؤزوده اووچو . گئدیب شیکارا ایندی هانان – گئژدن گلر .» ایکی‌سئودالی بیر – بیرلرینه محبتدن و رشادت‌دن دئییب سؤیله‌رکن

بهرام‌دایئتیشدی. بهرام احمدله اؤپوشوب اؤز سئوینجینی بیلدیره‌رکن اونا اوره‌ک‌وئردی . دئدی : » یارالارین اوزدن‌دی . تئزلیک‌له بیتیشیب توختایار. آممما اولده‌چوخ قورخموشدوم . قان سنی ائله گؤتورموشدی کی دئدیم قورتولماسان .منی اؤزه‌ن بیرقارداش بیل . قانیم سنه ائله قاینایی‌رکی سانکی ایللردی بیر هاوادانفس چکمی‌شیک . آممما منه ماجرانی ، هر نه اولوب کئچیب ، آیدین‌لیق‌لابیلدیره‌سیز کی ألیمدن گلنی سیزین ایچون اسیرگه‌می‌یم .«

احمد ماجرانین عینی‌نی آچدی آچیقلادی و اصفهانه نه ایچون گئتدیگیندن‌سؤز آچدی . همده اصفهاندا محمد آدلی بیر دوستوندان صحبت ائله‌دی . بهرام‌محمدین کیم‌لردن اولدوغونو سوروشدو و احمد دئدی : » شوکت‌لی جلال‌لی‌صیاد بیگین اوغلودور » ائله دئیه‌نده بهرامین گؤزلری دولدو و باهارین‌بولودوتک گؤزلریندن یاش تؤکولدو . احمد دئدی : » منیم منظوروم سیزی‌ناراحات ائتمک دئییل‌دی . بیلسه‌یدیم اوره‌گی‌نیز بو قدر کؤوره‌ک‌دی هئچ‌دانیشمازدیم .» دئدی : » یوخ احمد! سن منیم کهنه یارامین اوستونه تزه‌دن بیریارا ویردین . دئدی: نییه قارداش ؟! « بهرام اوزونتولو حالدا بئله دئدی : » صیاداوغلو محمد دئدیگین منیم اوره‌گیمین بیر پارچاسی ایدی . باشاراتلی بیر اووچوو ائل ألیندن یاپیشان بیر ایگید ایدی . بیر گون شیکارگاهدا بیر جیرانی هدف‌توتوب اوخ یایدان قورتولاندا ، ایاقی‌نین آلتیندا کی داش بوشا گئدیب اونودره‌نین ترکینه آتمیشدی . اونو قورتارماغا ماجال اولمادی . باشی اوسته‌چاتینجا، او جان وئرمیشدی . بیز ایکیمیزده صیاد اوغلویوق . محمدده منیم‌قارداشیم ایدی .«احمد ایله بهرام بیر – بیرلرینی باغرینا باسیب قوزوایله قویون‌ملەشن کیمی دویونجا آغلاشدیلار . بهرام دئدی : « محمد دئییب گلدیگین‌ایچون سنده منه قارداش‌سان . ایندی کی گئتمه‌گه بیر یئریز و قاییتماغا امکانیزیوخدور ایسته‌رسه‌نیز قالین بوردا بیرگه یاشایاق و گلن گونلرده قاضی گتیریب‌کبین‌لریزی کسدیریم .« احمد قبول ائتدی و یارالاری ساغالدیقدان سورا بهرام‌توی

ایچون حاضیرلیق‌لار گؤروب قوهوم - اقربادن دعوت ائتمک‌له یئددی‌گئجه - گوندوز توی توتولدی . آللاه همیشه بوتون بنده‌لرین شاد ائله‌سین‌غمگین ائتمه‌سین . ایکی ایلدی احمدله عدالت بهراما قوناق‌دیلار آمما سانکی‌توی‌لاریندان هله ایکی گون کئچمیر . خداوند حقیقت اونلارا بیر اوغلان عطاائدیر. بهرام‌دا نئجه کی کئچمیش‌لری محمدله شیکارا چیخاردی ایندی احمدله‌گئدیر . احمد ، بهرامدان او قدر محبت و انسانلیق گؤرورکی ایللرین اؤتمه‌سی‌هئچ گؤزونه گلمیر . گون او گوندی کی گئدیب‌لر شیکارا و چوخ دولانسالارداتورلارینا بیر اوو دوشمه‌یب . احمدله بهرام‌دا بیر - بیرلریندن فاصیله آچیب‌لار.او حالدا بهرام دوربونو قویور گؤزونه و بیر جیرانین گلیشین گؤره‌ن کیمی احمده‌سس سالیر کی آییق اول جیرانی قاچیرما . احمد دؤنوب باخاندا گؤردو جیران‌گلیر . اوخو یایا قویوب هدف توتارکن گؤردو جیرانین بیر بالاسی وار ، دالیجاقاچماق‌دادی . احمدین دیزلری دوشدو تیتره‌تمه‌گه و ییخیلدی یئره . بهرام بووضعی گؤردوکده احمدین باشینی دیزی اوسته آلیب » قوربانین کسه‌ردیم ،دردینی سؤیله گؤروم نه اولدو » دئیه احمد سازینی ایسته‌یب و سازلا سؤزله‌بئله آنلاتدی :

قادیر آللاه امداد ائیله

یاده دوشوب ائلیم منیم

بیر درده دچار اولموشام

دیلیم چیخمیر دئیه‌م منیم

کؤنول دؤنمز سن تک دوستدان

اوره‌ک دولوب غملی پاسدان

آیری دوشدوم ائل - اولوسدان

دیلیم توتمور دئیه‌م منیم

سیخیللام شاه حیدره

سیر وئرمه گلیب گئده‌نه

احمدم دوشسون وطنه

بونّنان بئله یولوم منیم

اوردا ایدی کی اوزون توتدو بهراما دئدی : « جیرانی کی گؤردوم گلیربالاسی‌نان ،اؤز – اؤزمله فیکرله‌شدیم کی خداوند حقیقتین ایشینه باخ ! آنا – بالااولدوقدا داغدا کی حیوانلاردا بیر – بیرلریندن آیری گزمیرلر . سن باخ منیم‌حالیمه کی اوزون مدت‌دی آتامدان ، آنامدان و ائلیمدن آیری‌یام و اونلارین‌حالیندان خبرسیز . او دورکی دیلیم توتمور دئیه‌م دردیمی !»

بهرام دئدی : آنلاشیلدی ! قالخ آیاغه گئده‌ک ایندی. سورا دانیشاریق .« احمدایله بهرام شیکار وورمادان یولا دوشوب گئدیرلر کی ائوه گیرجک ، آتلاری‌چکدیلر اصطبیله و وارد اولدولار استراحت اتاقینا . احمد بهراملا دردله‌شیب‌دئدی : – « گؤیلوم آتلانیب وطنه گئتمک ایسته‌ییر . بلکه‌ده اربابین اوره‌گی رحمه‌گلدی بیزه اذیتی کئچمه‌دی . نه جور اولسا عدالت اونون قیزی‌دی ، همده‌کؤرپه‌جیک اوغلوموز « روشن « ایچون ، شاید کئچمیش ایش‌لردن پئشمان‌اولا.» بهرام دئدی : « ایندی کی گئتمک ایستیرسن بیر هفته منه ماجال وئر تا هرشئی کی یولدا – سفرده سیزه لازیم‌دی فراهم ائدیم . اوننان سورا گئتسه‌زیولوزدی قالساز ائویزدی ».

بیر هفته تامام اولوب احمدله عدالت بهرام‌لا گؤروشوب و داع‌لاشماق‌ایستیرلر . بهرام دئییر : « بو قیلیق اولماز . من سنی اؤز محدوده‌میزه جان گرک‌یولا سالام .« احمد گئدیر ، عدالت گئدیر ، «روشن « گئدیر و بهرام گئدیر . احمدبهراما اوز دؤنده‌ریب سؤیله‌ییر : « بونّنان آرتیق زحمته دوشمه قارداشیم . بونّنان‌آرتیق بیزلره خجالت وئرمه . قاییت !« بهرام » سیزی اؤز

یوردوموزون‌حدودلارینا قدر گؤتورمه‌لی‌یم . « دئدی . یئتیشدیلر او یئره کی بهرام‌گیلین‌محدوده‌سی اوردا قورتولوردی . احمد بهراملا اؤپوشوب گؤروشه‌رکن روشنی‌باغرینا باسیب عدالت ایله‌ده وداع‌لاشدی . دوشدولر یولا گئدیرلر . آمما بهرام‌دوردوغو یئرده باخیری . هردن‌ده احمدله عدالت ساحیل‌دن آیریلیب دنیزه دؤنن‌گمی‌چی‌لرتک ، دؤنوب دال‌لارینا باخارکن اوره‌ک‌لریندن بئله کئچیردی :»چرخین دؤنردی ای ظالیم فلک ، نئجه قیبب ایستک‌لینی ایستک‌لی‌دن‌آییریرسان . آجیماق یوخمو سنده ؟! «

بونلارین گئتمه‌گی بهرامادا چوخ نیسگیل اولوب اوره‌گی جوشارکن گؤره‌ک‌هانسی شعرلر سازین نغمه‌لری‌نن قاریشیر دیله گلیر :

بو شیرین جانیمدان بیر جان آیریلدی

یوواسین ترک ائدیب گئده‌نه باخ باخ

کسدی طاقتیمی آلدی صبریمی

منی آغلار قویوب گئده‌نه باخ باخ

بهرام دئییر آغلیر . دئدیکجه قیزیشیر و گؤزلریندن باهارین بولودوتک یاش‌سوزولور . باخدی گؤردو احمدی‌نن عدالت آز قالیرلار گؤزدن ایتسین‌لر وسؤزلرین دالیسین بئله دئییر :

رقیب اولان فتنه‌سیندن یورولسون

خدنگ اوخلار سینه‌سینه وورولسون

گئت احمدیم آللاه سنه یار اولسون

شیرین جاندان دویوب گئده‌نه باخ باخ

بهرام دئیه‌ر باخ فلکین ایشینه

گؤزه‌للر گؤزونون قانلی یاشینه

قارداش حسرت قالیر اؤز قارداشینه

آتا – آنا دئییب گئدەنه باخ باخ

بهرام عؤمروندە بئش – آلتی کؤینک آرتیق ییرتدیغینا گؤره بیلیردی کی‌ارباب اونو سلامت اؤتورمه‌یه‌جک . اونا گؤره نیگران ایدی . بهرام ائوینه‌قاییتماق‌دا اولسون گؤره‌ک احمد ایله عدالت نئیله‌ییرلر . او دقیقه‌لردی کی گلیب‌یئتیریب‌لر همدانین یاخین‌لیق‌لارینا . هئچ نه‌یین فیکرینده اولمادان ، گئدیرلرائولرینه کی غلام‌لاردان بیری اونلاری گؤرجک اربابا خبر گؤتورور . ارباب‌تئزلیک‌له آداملارین توپلاییب اونلاری ائوه چاتمامیش توتوقلادیلار .گؤزبک‌لری روشنی اونلاردان آییریب هره‌سینی بیر زیندانا آتدیلار . ارباب گئتدی‌قیزی عدالتین یانینا و هارا گئدیب هاردان گلدیک‌لرینی سوروشوب جاواب‌ایسته‌دی . قیز جاواب وئرمک‌دن چکینه‌رکن امر ائتدی اوشاغی گتیرسین‌لر .دئدی : » صمد آللاهه آندا اولسون هر هانسی سؤزوم جاوابسیز قالسا دستوروئره‌جگم اوغلونو آپاریب چایا آتسین‌لار .» عدالت های – هاییناں آغلاییب‌قیشقیردی آمما بالاسینی اونلارین أیلندن آلانمادی . مهدی‌خان اویاندان‌دا شهره‌جار سالدیردی کی دویدوق دویمادق دئمه‌یین ائشیدین اهالی کی بیر هفته‌سورا احمد اعدام اولاجاق . احمد ایله عدالت بوردا قالماق‌دا اولسونلار گؤره‌ک‌بهرام نئیله‌دی . بهرام قاییتدی قصره . بیر گون ایکی گون شیکارا گئدیب گؤردودوام گتیره‌نمیر . احمدله عدالتین فیکری اونو بیر آن راحات بوراخمیر . گئجه‌یاتاندا اونلاری یوخودا گؤرور . گوندوزده کی اونلارین فیکریندن ألی بیر ایش‌توتمور . بهرام گؤردو اوره‌گی دوام گتیرمه‌یه‌جک . اسباب سفر گؤتوروب آلیجی‌قوش تک آتین بئلینه قالخیر . باد صرصرتک سورور و ایکی گونه وارد اولورهمدانا . آزجا دولانیب سئیر ائتدیک‌دن سورا احمدگیلین ائوینی سوروشوب‌تاپیر . قاپینی چالدیقدا کیمسه قاپی‌یا گلمه‌ینده قونشو ائویندن حال – قضیه‌نی‌سوروشور و گؤرور ارباب

اونون آتا – آناسینی سورگون ائده‌رکن احمدله‌عدالتی‌ده زیندانا سالدیریب . زیندانین یئرین بلددیگه‌ندن سورا ، بهرام چیخدی‌شهردن قیراغا . گئجه‌نی داغلاردا پناه توتدوکی گئجه یاریسی اونلارین یاردیمیناگئده‌رکن نجات‌لارینا چالیشا . بهرام ایستیر گئجه‌نن احمدی قورتارسین کی سحرهفته تمام‌دی و اونو اعدام ائده‌جک‌لر . بو وصفی‌نن بهرام گئجه‌نی قالدی‌چؤللرده . کمندین ، قیلینجین ، اوخون یایین و هربیر وساییلین گؤتوروب‌یاواش ، یاواش گلدی زیندانین یاخین‌لیغینا . بئله باخاندا گؤردو بیر حاصاردی‌کی چکیلیب گئدیب گؤیون اوزونه . کمندی ألینده چین – چین ائیله‌ییب وارگوجو ایله اونو آتدی زیندانین دامینا . کمند ائله قیفیل‌لاندی کی أل ایله‌سالسایدین او جور کئچمزدی . بهرام ، اؤزونو چکدی زیندانین دامینا و احمدی‌آختارماق‌دادی . بهرام بو وضعی‌نن آختارماقدا اولسون گؤره‌ک احمد نئیله‌ییر . احمد زیندانداا تک جانینا اوتوروب گاه عدالته فیکیرله‌شیر ، گاه اوغلونا وبهرامی‌دا هئی یاده سالیب اوره‌ک سؤزلرینی بئله دئییر :

غریب یئرده قضا ایشین ایشله‌دی
یاره‌م اوسته ووردی یاره‌لر منه
چرخی دؤنموش منله یامان باشلادی
گئیدیردی آل اوسته قاره‌لر منه
ظالیم رقیب گؤردون منه نئیله‌دی
داغیتدی کؤنلومو برباد ائیله‌دی
آچیلمامیش گولوم خندان ائیله‌دی
هریاندان کسیلدی چاره‌لر منه
مطلبیم ایسته‌رم شاه حیدردن

ایسته‌سه قولونو سالماز نظردن

نئجه کی سلمان قورتاردی داردان

یوکسه‌لر گؤیلره ناله‌لر مندن

احمدین حالینی گؤرنلر آغلار

سیر رقیب شاد اولار دوست قاره باغلار

آتام اوغول دئییب اوره‌گین داغلار

یئتیره‌ر آناما صدالر مندن

احمدین سسی بهراما تانیش گلیب سسه ساری یول دؤیور . بهرامین اؤنونه‌کئشیکچی‌لر – نگهبان‌لار چیخیرسادا هامیسی‌نان مبارزه آپاریب باشاردیقجااونلاردان قیریر . یئتیریر او یئره کی احمد اوردا زیندانی‌دیر . بیر زئرزمی‌دی کی‌اوستو گونبذ کیمی آچیق‌دیر . بهرام احمدی گؤرورسه‌ده احمد اونو هله گؤرمور .بهرام باشلادی کمند سالاماغا کی احمده دئسین اؤزونو چک اوسته . آمماحمد کمندی گؤرجک ائله نظرینه گلدی کی کمندی سالیرلار تا اونو چیخاریب‌آپارسین‌لار اعداما . احمدی قورخو گؤتوردی . آمما بهرامین سسی کی قولاغیناچاتدی دیزلری دوشدو تیترمگه کی بو سس نه قدر تانیش گلیر .باشینی‌قاغزاییب یوخاری باخدیقدا گؤردو دوستو بهرام‌دی گلیب اونو قورتارماغا .احمد أل آتدی کمنده یئندیردی آشاغی ، سالدی قولتوقلارینین آلتینا . کمندی‌برکیتدی و سسلندی محکم‌دی چکه بیله‌رسن . او وصفی‌نن بهرام بونو چکیراوسته تاکی ایکی جنگاور ، گؤز– گؤزه ، سینه سینایه بیر بیرلری‌نین اؤنونده قرارتاپیرلار . بیر – بیرلرینی جاندان قوجاقلاییب اؤپوش گؤروش‌دن سورا بهرام‌دئییر : « دایانمادان أللدن چیخمالی‌یق .» او یولدان کی گلمیشدی اویولدان‌داقاییدیرلار . او واخت‌لاردی کی گئجه‌نین یاریسی‌دی و احمد ایله بهرام

شهردن‌چیخیب داغلارا یاخین‌لاشیب‌لار . بونلار داغلاردا گئتمک‌ده اولسونلار بیز قالاق‌گؤره‌ک سحر نه اولاجاق .

سحر اولجاق دار قورولوب آماده‌دی و ارباب منتظر کی احمدی زیندانداندان‌چیخاریب گتیرسین‌لر کی آسیلماق واختی‌دی . جماعت‌ده گلیب‌لر تاماشایا وهای - کوی‌دن آغیز دئیه‌نی قولاق ائشیتمیر . بو آندا بیردن خبر گلدی کی احمدزیندان‌دان قاچیب‌دی . جماعت داغیلیب و اربابین حیرصی حیرصین کسیر .گئدیب یاخین‌دان وضع - اوضاع گؤردوکده بیلدی کی اونا یاردیم ائدن بیر نفرواردیر . آمما او دلاور کیمدی فیکری بیر یانا چاتمادی . چوخ دوشوندوکدن‌سورا دئدی : » گئدین عدالتی چوخ احتراملا بورا گتیرین کی بلکه اونون دیلیندن‌بیر سؤز آلدیق . عدالت آتاسی‌نین حضورونا چاتدیقدا ، آتاسی اونون آیاغیناقالخیب گولر اوزله اونو قارشیلادی و دئدی : » قیزیم من کی سنین دوشمانین‌دئییلهم ، آتانام . آرزوم سنین سعادتین و تویون گؤرمک‌دی . سیزین عشقیزین بیر- بیرینه او قدر چوخ اولدوغون گؤره‌رکن ، اوره‌گیم دؤزه‌نمه‌یب هر ایکیزی‌باغیشلاییرام . تکجه بو گون گؤرموشوک کی بیر نفر احمدین یاردیمینا گلیب‌اونو زیندانداندان قورتاریب‌دی . سنجه او کیم‌دی بیزه تانیتدیر تا اونلارا پیغام سالیم‌کی هئچ ندن قورخمایب گلسین‌لر تا توی - دوگون توتوب بؤیوک بیر ضیافت‌وئریم .«

عدالت ماجرانی اول‌دن آخیرا اوخویارکن بیلدی کی بهرام گلیب احمدی‌قورتاریب‌دی و بونلار مندن سؤز چکمک ایسته‌ییرلر . یوخسا آتام منی‌ایسته‌سه ایدی بیرجه‌جیک بالامی مندن آلیب چایلارا آتمازدی وگؤزیاشلاریم‌لا منی یالنیز بوراخمازدی . عدالت اوزونو توتوب آتاسینا دئدی :»آتاجان من سؤزلریمی آنجاق سازلا سؤزله آنلادا بیل‌لم . اؤزوده

قول‌وئره‌جک‌سن کی منیم سؤزلریم قورتولماییجا منله ایشین اولمایا . ارباب‌گؤردو قول وئرمه‌سه بو قیزدان سؤز دئیه‌ن چیخمایاجاق .

عدالت یئددی تئل یاسمن زولف‌لریندن آییریب باسدی باغرینابو سؤزلری‌اوخودو :

قادر آللاه امداد ائیله

دوشونمز انسان ألیندن

سن اؤزون حق دیوان ائیله

بد اصیل دوشمان ألیندن

عرشه قالخیر فریاد – آهیم

سندن آیری یوخ پناهیم

کمک اول اؤزون مولا

قورتار منی سلطان ألیندن

چوخ پریشان حالیم اولار

دائیم قال مقالیم اولار

هئچ ده بئله ظالیم اولار

داد بئله دوشمان ألیندن

غیب ألیندن وئر حاجتی بیز بولاق بلکه نجاتی قورتارگینا عدالتی بو گؤزلری قان ألیندن

مهدی‌خانا بیچاق وورسایدین قانی چیخمازدی . غضب‌دن ائله‌جوشموشدی کی قان گؤزونون قاباغینی توتموشدو . بیر قویو وارایدی ایچی‌دولو ایلان ، تیمساح ـ سوسمار ایله . دوشمان‌لارین اورا سالدیریب اؤلدوره‌دی.غلام‌لارا امر ائتدی گؤتورون بونو ایلان چاهی‌نین باشینا . عدالتی ایلان‌لارچاهینا گؤتوردوکده آناسی آنلاییب اؤزونو وئردی قاباغا کی مگر

آتادا اوولادینی‌اؤلدوره‌ر . مهدی‌خان ألی‌نین دالیسینان ائله بیر سیلله ویردی خاتونا کی یئری‌گئت خطا دیده بو قیزدا ائله سندن اولوب . آناسی گؤردو بونون قاباغینی آلابیلمه‌یه‌جک قاچدی هارا قاچدی قنبربیگ‌ین ائوینه کی مهدی‌خان‌ین قارداشی‌ایدی . دئدی : » یئتیر دادیمه کی مهدی‌خان عدالتی ایلانلارین ایچینه آتیر . منیم‌گوجوم چاتمادی . گل گؤر سن نئیله‌ییرسن ! « قنبر گلدی گؤردی یاپیشیبلارقولوندان آتیرلار قویونون ایچینه . سسلندی أل ساخلایین کی ایشیم وار .مهدی‌خان دئدی :» آزجا دؤزون گؤروم نه دئییر « قنبر اونو چکیب قیراغاسؤیله‌دی : « بو غلام‌لار و آداملار کی اطاعتینده‌دی ، گؤرسه‌لرکی سن اؤزقیزینادا رحم ائتمی‌سن اوره‌ک‌لری سندن اوشویوب باشیندان داغیلارلار . »قنبربیگ‌ین سؤزو اونا اثر ائدیب دستور وئردی قیزی دوستاق ائده‌لر . اوزون‌توتدو غلام‌لارا کی آماده اولون چیخاق شیکارا . اونلار شهردن دیشاری چیخیب‌شیکارا گئتمک‌ده اولسونلار گؤره‌ک احمدله بهرام نئیله‌ییرلر . احمدله بهرام داغلاردا مسکن سالیب گلیب کئچه‌جک‌دن صحبت ائدیرلر .داغلارین صفاسیندان و اوندا اولان وقاردان – یاراشیقدان صحبت آچارکن ،بهرام سازی دؤشونه باسیب دئییر : «احمد قولاغ آس گؤر بو داغلاردان منیم‌سینه‌مده نه‌لر وار . »

تامام عاشیقلرین سئیرانگاهی‌سان

منزیلیم ، مسکنیم ،حیاتیم داغلار

او ایلک گوندن سیزلره انس توتماشام

عزیتم ، شوکتیم ، بساطیم داغلار

باهار فصلی گول – چیچه‌گه دولارسیز

پاییز اولجاق گول رنگدن سولارسیز

اینسان گئده‌ر سیز یئریزده قالارسیز

سیزدن روا اولار حاجتیم داغلار

بولبول کیمی گول اوستونده اؤتمه‌سم

سال‌لاردا داش‌لاردا مسکن توتماسام

کؤنلومده کی نیّتیمه یئتمه‌سم

قیامته قالار حسرتیم داغلار

بهرامام احمددن آیری دوشمه‌رم

اؤلونجه بو سئودان واز کئچمه‌رم

سیز اولماساز دردی کیمه سؤیله‌رم

سئوگیلیم ، همدمیم ، صحبتیم داغلار

احمدکی قولاغی بهرامین ساز صحبتینده ایدی بیردن گؤردو اوزاقدان قره‌لتی‌گلیر . دوربون‌له باخارکن اربابلا غلام‌لاری گؤردو . تئز بهراما خبر وئردی و بهرام‌باخدیقدا گؤردو جلال – جبروت‌لا غلام‌لار اربابی دؤوره‌له‌یب شیکاردالیندادیلار . احمدله بهرام اونلاری ایزله‌یب گؤردولر بیر چشمه‌نین کناریندابساط قوردولار . بیر عده‌سی شیکارا چیخدی بیرنفرده قالدی اربابا قفه قلیان‌جورله‌سین . غلام‌لار یول آلیب گلیرلر او یئره کی احمدله بهرام اوردادیلار .احمدله بهرام پوسقویا یاتیب اونلاری گؤزله‌دیلر . بهرام دئدی سن بوردا قال و بوتوردان موغه‌ییت اول کی من اونلاری آتدان سالارکن ، توری چک اونلارین‌اوستونه قاچماقا ماجال‌لاری اولماسین . بهرام اوخو قویدو کمانا و غلام‌لارین‌بیرینی ووروب یئره سالدی . او بیری غلام‌لار آتدان یئنیب اونون دؤوره‌سینی‌آلارکن احمد یئتیریب توری آتدی اونلارین اوستونه و دبه‌شمک‌لرینه ماجال‌اولمادی . بهرام‌لا بیرلیکده غلام‌لاری کندیرله‌یب اربابین هاوارینا گئتدیلر.اربابین گؤزو بهراما ساتاشاندا گؤردو جوان نه جور جوان ، بوغ‌لار بورما

چکیب گئدیب قولاقلاری‌نین دالینا و گؤزلری‌نین غضبیندن خوف اوتورور اینسان‌جانینا . مهدی‌خان سسلندی : « جوان سؤزون ندیر ؟ » دئدی : « سؤزوم اودورکی‌عدالتی یاریم ساعاتاجان گتیره‌سن بورایا ایشیم وار.» مهدی‌خان دئدی : « بوکئف‌ده کی أل قولومو باغلاییب‌سیز نه ساياق گئدیب اونو گتیرمه‌لی‌یم ؟!» بهرام‌اربابی وادار ائتدی اؤز دست خطی‌له قارداشی قنبره نامه یازسین کی عدالتی‌دوستاقدان چیخاریب داغلارداکی سئیرانگاهه گتیرسین .» مکتوبو وئردیلر غلاماآپاراسین قنبره .

قنبربیگ مکتوبو آلیب اوخودوقدان سورا چوخلی سئوینیب گئدیرکی‌عدالتی دوستاقدان چیخارسین . عدالت عمی‌سینی قارشیسیندا گؤروب ایشین‌نه اولدوسونو بیلدیک‌دن سورا ،بو قورتولوش و موشتولوق ایچون‌عمی‌سی‌نین أل‌لرینی اؤپوپ دوشورلر یولا .

قاییداق گؤره‌ک بهرام‌لا احمد نئیله‌ییرلر . اؤلومون قورخوسو اربابین جانینادوشوب سورونه – سورونه گلیر دوشور بهرام‌لا احمدین قیچ‌لارینا . آممما بهرام ،آجیمادان ائله تپیک گوپسه‌ییر مهدی‌خان‌ین اوز – گؤزوندن کی آغزی بورنونون‌قانی قاریشیر بیر – بیرینه و سازلا – سؤزله اربابا بئله دئییر :

بیر عرضیم وار ارباب سنه سؤیلاییم

هرایشین سونونو بیله‌سن گرک

عرض حالی سنه بیان ائیله‌ییم

آدینی روزگاردان سیله‌سن گرک

هر زامان بار وئرمز ظولمون آغاجی

کیم‌لر باشا وئریب تختی‌نن تاجی

احمد قارداشی‌یام اؤزوم بیر اووچی

توروما دوشوب‌سن اؤله‌سن گرک

بهرامام کسیلیب قراریم داهی

مرد ایگیت‌لر ألدن وئرمز انصافی

شیمدی گلمزسه عدالت واللاهی

اؤلوم قورخوسوندان أسه‌سن گرک

عدالتین گلمه‌سی اوزونا چکیب احمدله بهرامین دؤزومو دولوب أل آتدیلارقبضهٔ شمشیره کی اربابی یئر اوزوندن یوخ ائده‌لر کی عدالتین سسی قولاقلاریناچاتدی . احمدله بهرامین أل‌لری سوسدالیب شمشیرلر دوشدولر یئره . احمدقاچدی عدالتین قاباغینا و اونو ساغ - سلامت گؤردوکده گوزیاشلاری سئل‌اولوب عمانه دؤندی . آمما روشنی کی اونون قوجاغیندا گؤرمه‌دی دونیا بیر آندا‌ییخیلدی باشینا . روشن‌ین آدی احمدین دیلینه گلدیکده عدالت دؤزمه‌یب أل‌آتدی قیلینجا یومولدو اربابین اوستونه کی بو اوشاقی مندن آلیب چایا آتدیردی.احمدین گؤزلرینی قان توتوب یومولدی قیلینجی عدالت‌دن آلیب اربابی اؤزواؤلدوره کی قنبربیگین سسی اونلاری ساخلاشدیردی . دئدی : » مژده‌لر اولسون‌کی اوغلونوز « روشن « ساغ سلامت‌دی . قیزیل گوموش‌له غلام‌لاری تووللا‌یب‌روشنی اونلارین أیلندن قورتارمیشام . غلام‌لاری یوللارام کی ایندی اونوگتیرسن‌لر . »

بو سؤزدن احمدله عدالت چوخلی سئوینسه‌لرده بهرام دئدی :

«سیزده اؤلدورمه‌سز من اؤلدوره‌جه‌یم . بوردان قورتولوب گئت‌سه‌نیز قورخوم‌بودورکی گئنه همان اویونلار باشی‌نیزا گله . قیین بو ظالیمه آجیمایین اونا .اؤلدورون کی شّرین کؤکو کسیلسین !«

مهدی‌خان گؤزلرینی عدالتین اوزونه‌تیکدیکده میلچک قانادی‌جان آتاسینا رحمی گلدی .

دئدی قولاق آس بهرام‌قارداش گؤر نه دئییرم :

بیرعرضیم وار سنه وفالی قارداش

بو ظالیم بابانی باغیشلا منه

ایگیت‌لرده باغیش خاروارلا اولی

بو ظالیم بابانی باغیشلا منه

آغلاماقدان جان جسددن اوزولدی

خزان ووردی باغ باغچام‌دا پوزولدی

اولاجاق‌لار باشیمیزا یازیلدی

بو ظالیم بابانی باغیشلا منه

بهرام دئدی :

« باغیشلاسام گؤیلوم قرار توتماز . بو آدامی کی من گؤردوم بوایش‌لردن أل چکه‌سی دئییل . اؤز نوه‌سینه رحم ائتمه‌ین کیسمه‌یه رحم ائتمه‌ز! »

بو آنلاردا ایدی کی غلام‌لار روشنی گتیریب تحویل وئردیلر . ارباب‌سسلندی :

«اؤلدورون منی کی بو آندان سورا ، یاشاماق منه حرام‌دیر . کیمسه‌نین‌اوزونه باخاجاق گؤزوم قالمایب داها . آممما اگر باغیشلایب یاشاتدیز منی ،سؤز وئریرم باشقا بیر آدام اولام . رعیت‌لرین مالین – مولکون قایتاراجاغام ونئجه کی قیزیمین آدی عدالت‌دیر حیاتیمدادا أن چوخ سئودیگیم ایش عدالت‌اولاجاق‌دیر. وجدان آغریسی ، آغیر بیرزاددیر . سانکی عؤمور بویو یاتمیش بیراینسانی سیز آییتدی‌نیز. »

بهرامین ایسته‌گیله میرزالار گله‌رکن رعیت‌لرین‌حضوروندا ارباب اؤز دئدیکلرنی مکتوب‌لاشدیردی . احمدین آتا – آناسی‌داقاییدیب ائل – اوبانین شن‌لیگی‌له بیرلیکده احمدله عدالته توی توتدولار .

بهرام بیر مدت همداندا قالدیقدان سورا ، احمد و عدالت ایله وداع‌لاشدی وروشنی باغرینا باسیب خوش گله‌جک‌لر آرزولادی . اونلار آرزولارینا چاتان‌کیمی ، آللاه هامینی آرزوسونا یئتیرسین .

1378-دی‌آیی

صیدی داستانی

قدیم سابقلر شهر تبریز، تبریز شهرینده بؤیوک بیر تاجیر باشی وار ایدی‌خواجه نصیر. خواجه نصیرین بیر اوغلو وار ایدی صیدی . لله‌یه دایه‌یه‌مدرسه‌یه مرتبه‌یه اون آلتی یاشینادی آقای صیدی ، خواجه نصیرین‌قوجالیقی ایدی و عؤمرونون آخیرلاری . دونیادن کؤچور و بوتون وار ـ دؤولتین تؤکور قالیر صیدی‌یه .

خواجه نصیر بؤیوک آدام ایدی. بؤیوک آدامین دا مجلیسی - حضوری‌اوزون چکر. صیدی اؤزونو تاپانا گؤردو آتاسی‌نین حضور مجلسینده بئش‌یوزدن آرتیق دوستو وار. صیدی‌نین کیچیک‌لی‌ینی آنلاییب بیلمیشدیلرکی‌اوندان نئجه پول کسمک اولار. هر یاندان سسله‌نیردیلر: - «آغا صیدی خیال ائله‌مه تک سن ها! بیز سنین قارداشی نیق ، آتانیق ،بابانیق ، دوستونوق و هئچ کس سنین گؤزون پوفله‌یه‌نمز.»

یاس مجلیسی ییغیشسادا صیدی‌نین دؤوره‌سیندن ییغیشماق بیلمیرلر.صیدی‌نین اوزو هایانا دوشور، پولو سئل کیمی تؤکور اونلارین قاباغینا.صیدی‌نین اوره‌ییندن کئچیرکی بیر آدامین بوقَدَر دوستو اولا اودا دونیاده‌کورلوق چکر هئچ! نه قدر کی منیم وار خش‌له‌رم قورتولاندا بیرگون بوندان‌بیرگون اوندان آلیب عؤمرو باشا وئرریق . بیلمه‌دی بو دوستلار هامیسی‌پولوندان اؤتور گزیرلر. باشینی قوغزادی گؤردو دده قویان وار - دولت‌دن یوزآلتین قالمی ییب . دئدی : «دوستلاردان بیر قَدیر پول آلیم خش‌لی‌ییم !«گؤردولر صیدی گلیر . بیلدیلر جیبینده پولو

قورتولوب . قفه‌یه گیرجک هامی‌اوزون چئویریب سلامین آلمادیلار . صیدی آنلادی اؤله‌ن ائله بو ایمیش .قوش أللینده‌کن قدرین بیل، اوچورتدوقدان سورا أله‌ن گلیب چیخماز .قاییتدی ، دئدی : »بونلار ائله بیلدی لرکی منیم پولوم قورتولوب ! دا بیلمیرلر بیرعم قیزیم وار کی اونون وار – دولتینی خش‌له‌مه‌یینن قورتولماز. »

صیدی عم قیزی سینا ائلچی یوللادی . عم قیزی کی ائشیتدی صیدی‌ائلچی یوللاییب چکدی قاپیلاری باغلادی . دئدی : » من لاتین نه‌یینه‌گله‌جه یَم . من گلیردیم اوناکی دایه – کنیز صاحیبی اولام. اونون کی بیر زادی‌قالمی‌یب !«

صیدی بو سؤزلری ائشیدجک گؤردو بیرطرفدن وار– دولتی گئتدی‌بیرطرفدن ده عم‌قیزی گئتدی . بونلار بئشیک کسمه ایدیلر . آممماعم‌قیزی دا بونوبه‌ینمه‌دی .

ای آغالار هئچ کیم یوخسول اولماسین

یوخسوللوق ایگیده یامان آد اولی

هرکسین کی واری – دولتی اولسا

لذت چکر دهانیندا داد اولی

وارلی یوخسول بو دونیادن کؤچرلر

یاخچی‌نان یامانی بیر– بیر سئچه‌رلر

وارین اولسا گلیب یئییب ایچرلر

یوخون اولسا قوهوم قارداش یاد اولی

صیدی‌نی فیکیر گؤتدو . اؤلوم ایله غربته فیکیرله شیر . گؤردو ائل‌ایچینده قالانماز . ائل ایچینده قالیرسا شماتت ائله رلر .

یئمک اولماز نامرد آدام نانیندان

بیر قار یاغار قاباغیندان قاشیندان

بیر ایگیدین دولت گئتسه باشیندان

وطنی غربته سالماق یاخشی دی.

آللاه هئچ کسی اوجادان آلچاقا یئندیرمه سین . صیدی قاییدیر ائوه . بیرحاجت نامازی قیلیب اوزونو قویور تورپاغا . یالواریر ای اون سگگیز مین‌عالمی یوخ یئردن وجودا گتیرن آللاه یا ا ژلوم یا غربت . اؤلوم‌دن سئوای بیرچاره‌م قالمایب ای خداوند حقیقت . کلمهٔ شهادتینی دیلینده جاری ائله‌یب‌چکیلیر دال – دالی و قارشینداکی داشا بیرکّله ووروب باش پئهین کیمی‌سپه‌لەنیر . یئره ده‌یب قان بیله سینی گؤتورور .

هوش حالیندا ایدیکی هر ایکی دونیانین ضامینی و شاهی باشی‌نین اوستونو آلدی. دئدی : »آچ گؤزون ! نیبه بئله اؤزونه ناحاق اؤلوم ایستیرسن . آدامین بئش‌گون دونیاسی آز اولاندا ، خار اولاندا آدام اؤزونو به ایمان دونیادان آپاریراوغلوم !؟ سنین هله یاشاییشین وار ، گونون وار !«

سایه سالیب بصیرت پرده‌سی گؤزوندن گؤتورلندی . ألین چکدی صیدی‌نین باشینا و جمالیندان گتیریب کمریندن رد ائله دی . بو دونیاده آللاه‌طرفیندن وکیل‌دی یئرین بنده‌لرینه آخرت‌ده ده محشر گونو قبر ائوینده‌ضامیندی سنه . نگران اولما قورتاراجاق‌دی آللاه کریم‌دی . "باخ‌بارماقلاریم آراسیندان" دییه صیدی باخارکن بیر قلعه چکیلدی گؤزونون‌قاباغینا . نه گؤرورسن ؟ دئدی : »بیر اوجا قالا.«. سؤیله‌دی :»آدینا دئیه‌رلر قهرمان‌قالاسی . »شام«ین بئش آغاج لیغینادادی . ایچری‌یه باخ !« باخاندا گؤردوبولوتلار قات با قات دالغالانیرلار و اون دؤرد گئجه‌لیک آیین نشانه سی‌بولوت آلتیندان گؤرسه‌نیر صیدی نین قلبیندن کئچدی حوری‌دی قیلمان‌دی‌پری‌دی ملاکه‌دی ایلاهی‌نه‌دی !؟ سس‌لندی : »اوغلوم قلبینده‌کیلری اؤتور .رزمی شاهین قیزی" قیزیل تئل پری" دئیه‌رلر اونون آدینا . ایلاهی اونو سنین‌آدان یازیب ، سنی‌ده

اونون . سیزه بوتا وئریلیب . خداوند حقیقت سنین‌سیزیلتی‌لارین ائشیده‌رکن منه الهام اولوندی . منده چون یئر اوزونده‌ضامینم بنده‌لره ، هایئرده گیرداب‌دا قالدین چاغیر منی . دادینا چاتارام . اوقیز سنین کی و سن‌ده اونون‌کی . نیگران اولما دونیا مالیندان . حرکت ائله اوقیزی گتیر! »

صیدی‌نین گؤزلری بیر داها قیزا ساتاشیب گؤردو گؤزلر میثلی آهو گؤزی ،یاناقلار قیزیل گولون اطلسی . هاشیمی خاللار قاشینان گؤز آراسیندا هردن‌بیر رنگ اولور میلیونلار قیمتی . زولف‌لر او چی یین‌دن بو چی یینی توتوب‌دسته - دسته هورولی . صراحی گردن ، بورون فیندیق ، دوداق قایماق ، دیش‌اینجی لب لبی گل منی گؤر دردیم‌دن اؤل عوریان - توریان هامیسی‌قاریشیب بیر بیرینه .

عزیزیمی گؤرسه‌دن زولفو اوزه گؤرسه‌دن

منی سنه گؤرستدی سنی منه گؤرسه‌دن

قیز ائله قیزکی تک - تنها قهرمان قلعه سینده شامین بئش آغاج لیغیندا. قوش، قوشلوغوندا قاناد سالار قلعه نین اوستوندن گئچیرسه . جنگ لیباسین أینینه‌گیرنده داغلار سهمیندن تیتری یر . آتاسی قلعه ده اؤلوب دئییر منده گرگ‌بوردا اؤلهم . آتامین چراغینی خاموش ائله‌مه‌رم .

صیدی گؤزونو آچانا گؤردو هئچ کیم یوخدور . آناسی باشی‌نین اوستونوکسیب اؤزونو بیر یوللوق داغیدیر . دئدی : »آناجان اؤزونو سیخما! اوزولمه‌کی بیر زادیم دئییل! پولون واردی وئر چیخیم تبریز بازارینا.»

آناسی یاماقلی کؤینه‌یین آراسیندا ، قولتوغوندا بیر قیزیل ساخلامیشدی .سؤکدی چیخارتدی وئردی بیله‌سینه . قیزیلی گؤتوروب چیخدی بازارا .دولانیردی گؤردو بیر سازبند توکانی وار . دئدی : »سلام اوستاجان!بوسازلار نئچه!» اوستا اونون أینی باشینا باخیب بورنونون اوجونان اونون‌سلامینی آلدی . دئدی : »اوغول قمیش قویما . ساویش گئت». صیدی‌سسلندی : »اوستا!

آدام آدامین قلبینی سیندیرماز . توت بو قیزیل بیرسازایستیرەم». اوستا دولوخساندی . اونون اورەیینی سیخماق اوچون اؤزوندناینجیدی . قیزیلی قایتاریب سازلاردان بیرینی اونا پئشکش ائتدی . آمماصیدی قبول ائتمه دی .

یولونو سالدی تبریزین صاحب‌الامر میدانیندا عاشیقلار قفه سینه . اوردا بیرعاشیق وار آدی عاشیق علی پیرانه بیر عاشیق دی . دئدی : »اوغلوم نەیەگلمیسن ؟ گلیب سن سازی نین کؤکؤنو توتوب سیمین باغلی‌یام . یا گلیب سن‌شاگیرد اولاسان یانیمدا».

صیدی دئدی : » اورەییمده بیر قاطار سؤزوم وار . اونو اوخوماغا گلمیشم .سن سؤزون ایش‌لی ایش سیز اولدوغون تانی‌یرسان . قاباغیمدا بیر غوربت وار. سؤزوم ایش‌لی اولوب به‌ینسن اگر، عاشیق‌لیق پالتاریندا غوربته چیخماق‌ایستیرەم . یوخسا سازی بوراخیب بئله سینه گئتمه‌لی‌یم».

عاشیق علی انتظاردی صیدی‌نین سؤزلرینی ائشیده کی صیدی بئله دئییر:

آمان اوستا بیر قولاق وئر سؤزومه

آغام اولان کیمسه نظر ائدیبدی

گئجه گوندوز یوخو گیرمز گؤزومه

شاهلار شاهی منه نظر ائدیبدی

سئودیجه‌گیم خبـر آلسان پری دی

اوندان اؤتور منه نظرائدیبدی

آللاه بوتون مخلوقاتین اوزونه ایشیق قاپی آچسین . خداوند حقیقت‌ده ایستیرصیدی‌نین اوزنه ایشیق قاپی آچا . بو سؤزوده دئمک کی وزیرین بیر قیزی‌وار مارال آدیندا . قیرخ دایه کنیز دؤورەسینده حامامدان چیخیب دولانا –دولانا یئتیریرلر صاحب‌الامر میدانینا. صیدی‌نین ساز مجلیسینه چاتدیقدا ،قیز دؤنوب گؤرور بیر اوغلان‌دی نه اوغلان آیا دئییر بات گونه دئییر چیخ

.قیزین فیکری باشیندان داغیلیر . سسله نیر : «آماندی دایه جان اختیاریم ألدن‌گئتدی . یاپیش مندن‌کی بیخیللام آبیریم گئده‌ر». قوجانین نفسی جواندان‌ایتی اولار . دایه دئدی : »دینمه کی سن توتان دردی منده توتموشام.»

صیدی دؤنوب باخاندا گؤردوکی قیزین یاشماقی باشیندان زووووب هروضعیتی ائشیکده‌دی. صیدی اوزونی عاشیق علی‌یه توتوب وضعیتی‌بیلدیرمک‌له ایسته‌دی کی قیز آنلاییب یولونو توتا گئده:

گؤزل‌دی گؤزلـــری ، گؤزلـر آخیبدی

سوزه‌رکن سورمـه‌سی گؤزده‌ن آخیبـدی

ایگیت‌لر باغرینی شان – شان یاخیبدی

شاهلار شاهـی منه نظـر ائدیبـــدی

قدیم‌لر عاشیق لارین سؤزلری کئچه‌رلی اولاردی . اوستا بئله دؤننده ، گؤزوساتاشدی وزیرین قیزینا . عاشیق علی آجیقلانارکن دایه‌لر قیزی گؤتوروب‌گئتدیلر . آمما قیز ، خواجه‌لردن ایسته‌دی‌کی قالسینلار و جوان عاشیقی ،مجلیس قورتولجاق باغا گتیرسین‌لر . بو آندا صیدی سؤزونو بئله تامام‌لادی :

صیدی منم یالان گلمز دیلیمه

اؤزگه قوشون قویمام قونسون گولومه

دور نیشان وئر گئدیم یارین ائلینه

شاهلار شاهی منه نظر ائدیبدی

عاشیق علی سسلندی: «اوغلوم!»

– «بلی اوستاجان!»

- «بو سؤزلر ی نن مَغریبی نن مَشریق آراسین دولانا بیله‌رسن!»

خداحافیظلیق ائدیب مجلیس‌دن چیخیرکی گئدیب ننه‌سی ایله حلال لاشیب‌یوللانا . آمما خواجه باشی، یولو اونون اوزونه کسیر.

- «هارا بئله عاشیق!؟ گل گئده‌ک کی بیزه قوناق سان . وزیرین قیزی مارال‌خانیم یولونو گؤزله‌ییر.»

- «بو أیین باشینان گلن‌مه‌رم . وضعیتیم دوز دَیی . قالسین سورایا.»

آمما خواجه‌لر أل چکن دَییل دیلر . وارید اولدو باغا و باغداکی گوللردن‌دریلیب دسته‌لنمیش گول دسته‌سینی قیزدان آلدی .

مارال خانیم محبت گؤزو ایله صیدی‌یه باخارکن بیرلیکده ساختماناآیاق قویدولار . قیرخ دایه - کنیز اونلاری دؤوره‌له‌ییب ساغ سوللارینی‌آلدیلار . مارالین قارا تئللری دؤش - باشینا داغیلیب بو چی ییندن او چی ییندن‌آغ گردنی حلقه‌له‌میشدی . صیدی‌نی یوخاری باشدا صندل اوسته أیله‌شدیریب دئدی : «عاشیق! منیم اوچون بیر قاطار شعر اوخو!» صیدی دئدی : «اوخوماق باشارمارام.» قیزدئدی : «باشین اوچون! سن دئدین منده ایناندیم!سازی وئرمنه پس اؤزوم اوخویوم».

سازی وئردی قیزا و مارال خانیم صیدی اوچون بو سؤزلری اوخودو :

گؤزوم گؤردو گؤیلوم غبار ائیله دی

گؤزل اوغلان منده سنه گلیره‌م

دانیشاندا قند شکـــر سؤیلـــه دیـن

گؤزل اوغلان منده سنه گلیره‌م

صیدی دئدی : «بونلاردان دئییرسن!؟ وئرمنه اؤزوم اوخویوم!»

مارال خانیم بوسؤزلـری سـؤیله مــه

یئری گـؤزل سنــی آلان دئییلهم

ائل ایچینده اؤزونو بدنام ائیله مه

گئدهرگی یم بوردا قالان دئییلهم

مارال خانیم بوسؤزلری ائشیدجک آهو گؤزلریٔنن یانقیلیجی باخیب دئدی :»قوی پس بیرینده من دئییم .«

سنین اوچون قصیر ـ ایوان یاپارام

گؤزل گؤیچک گوللو بیر باغ سالارام

سن آلماسان سنـه بوهتـان آتـارام

گـؤزل اوغلان منـده سنـه گلیــرهم

صیدی دئدی :

باکیم یوخدور سلطانیمدان خانیندان

گؤزل سئوهن کئچهر باشی جانیندان

قورخوم یوخدور سنین بو بوهتانیندان

یئـری گـؤزل سنـی آلان دئییلــهم

مارالین گؤیلو سئویب سئچمیشدی و صیدیٔدن أل چکهسی دئییلدی . "امرائیله بیر قاضی گلسین کبین کسسین" کی دایه صیدیٔنین دادینا چاتیر و دئییر: «آرایا بیر سؤز آت کی سنی قورتاریم .یوخسا سؤزه باخمازسان خواجهلرسنی أت – آغاج ائلهرلر.»

صیدی سازینی دؤشونه باسیب دئدی : »بیر داها قولاق وئر خانیم گؤر نهدئییرهم.«

وارلی – یوخسول بو دونیادن کؤچهرلر

اوخویوب قاراسین – آغین سئچه‌رلر

دوه بورنوز، قوم لار چیچک آچاندا

قسمت اولسا منده سنی آلیرام

مارال سوروشدو: «بو نه دئدی دایه ؟ ائله بیل ایستیر منی آلسین هن!؟»

دایه دئدی: «قوی پرده دالیندا بو سؤزون معناسینی اوغلاننان سوروشوم‌سورا سنه دئییم.»

دایه اوزونو صیدی‌یه توتوب دئدی: «ایسته ییم بیر نقد بوسه دی وئر قورتاریم سنی! »صیدی اؤزون تاپانا گؤردو دایه ایشین گؤردو و دؤندی مارال خانیما بئله دئدی : »او سنی آلماغا راضی‌دی. آمما دونیامالیندان بیر زادی یوخدی. سنین آتان‌دا کی بو قیلیق‌دا اوغلانا قیز وئرمز.»

مارال خانیم دئدی: «دونیا مالی‌نین فیکرین ائله مه سین. بیر دست لیباس ، بیریاخچی آت ، بیر خورجون قیزیل – گوموش ، بیر دوزگون شمشیرحاضیرلایین وئرین اوغلانا کی تئزلیک له گلیب منی آتامدان ایستی‌یه.»

صیدی لباسی باشدان گئییب آیاقدان قیفل‌لاندی. شمشیره نظر سالیب آتین‌یهرله‌دی. بیر خورجون قیزیل – گوموشی آتین ترکینه باسارکن ایستیریوللانسین کی اون بئش گوندن سورا گلسین ائلچی‌لی یه. مارال خانیم‌سوروشدو : «آغا صیدی نه‌یین وار؟» صیدی دئدی: «یئددی ده‌رماندا بیرپونزا اونوم یوخدی.» دئدی : »به یئردن چیخمیسان! آدام مادامین کیم‌دی‌به!؟» صیدی دئدی: «تکجه بیر قوجا ننه‌م وار.» مارال بونو ائشیده‌رکن‌دستور وئردی بیر بوخچا لیباس‌دا حاضیرلاییب باغلاسین‌لار آتین ترکینه کی‌قایناناسی دا اونلاری گی ییب سئوینه .

صیدی جوت تپیک ووروب دوشدو آتین بئلینه. گلیرکی آناسینا موشتولوق‌وئره. اؤز باغلاری‌نین کوچه‌سی نن گلیرکی عم قیزی اوزاقدان گؤردو بیرسواره گلیر. ائله بیل قیزیل آلمادی ایلدیریمین برقی کیمی سرعت‌له آت‌چاپیر. قیز آناسینی چاغیریب دئدی: «آناجان! گل

بورا آناجان! باخ سن آللاه‌منی بو جور اوغلان گلیب ایسته‌مز، کیم گلر عم اوغلوم! پولون داغیداراؤزگه‌یه آژلیغین گتیره‌ر منیم باشیما. بودا یقین صیدی‌نین قدیم‌دوسلاریندانده‌ی کی فیکر ائلیر صیدی همان صیدی‌دی. تئز اول بیر مئزمه‌ئی‌خوره‌ک دوزه‌ت آپاریم وئریم عمیمم آروادینا کی قوناغ قاباغیندا خاراولماسین.» صیدی قاپی‌لاری‌نین قاباغینا چاتیب دؤیه‌نجی چالدی. آناسی‌قاپینی آچاندا گؤردو بیر سواره ، تئز قاپینی کیپ‌له‌دی. سسلندی: «بالابوراسی سن دئیه‌ن یئر دئییل.» آناسی‌دا خیال ائله‌میشدی کی صیدی‌نین قدیم‌کی دوسلاریندان‌دی. صیدی سسلندی: «اؤزگه دَیی آنا. اؤزومه‌م، صیدی‌یم.» آناسی صیدی‌نی ایچه‌ری چکیب دئدی: «سن سن بالا؟! آمما بوقیلیق‌دا نییه! گئت بالا هر کسین توکانین یاریب دووارینداندان آشیب‌سان‌گؤتوردوک‌لرینی قوی یئرینه. بیزه حرام مال دوشمه‌ز.» صیدی دئدی: «آنابوسؤزلرندی؟! بورج ائله‌میشم. سفردن قئییدیب هره نین پولونووئره‌جهیه م.»آتی سالیب ایچری طؤله میخ ائدیب خورجونو یهردن آچدی وبوخچانی آناسینا وئردی. آناسی اوچ – دؤرد دست شاهانه پالتارلاری‌گؤردوکده سئوینجک‌دن هامیسی‌نی اوست – اوسته گئییب صیدی‌نین اوناوئردیگی قیزیل پوللاری اووجوندا توتوب آز قالیردی قاناد چالیپ اوچا.قاپی چالیندی. ائشی یه چیخیب قاپینی آچاندا گؤردو صیدی‌نین عم قیزی‌سی. دئدی: «گلین باجی بو خوره‌یی آپار قوناغینین قاباغینا.» دئدی: « قیزیم‌بو قوناق دئییل کی عم اوغلون صیدی‌دی ."

قیز صیدی آدی ائشیتدیکده‌یایلیغی زووووب دوشدی قیچی‌نین اوجونا. پیل له لردن اوسته چیخارکن گؤردوبیر گؤز یوخ مین گؤز ایستیر صیدی‌نی تاماشا ائده‌سن .اوره‌یینده‌ن کئچدی‌کی‌صیدی منی ایسته‌مزسه من نئیله‌مه‌لی‌یم. صیدی عم قیزی‌سی‌نین گلمه‌سینی‌بیلمه‌دن آناسیندان سوروشدو : «آنا جان کیم دی؟» دئدی: «عم قیزین دیسنه یئمک گتیریب.» صیدی سسلندی: «آناجان! داماریم اولسا او چپه‌لین‌چؤره‌یینی یئمه‌رم. مئزمه یینی قایتار یوخسا اوزه ن

باخمارام!» صیدی‌غضبلی حالدا عم قیزی سی‌نین سؤزلرینی یادا سالیردی کی بیر سئوگی داشی‌اوزوندن ده‌یدی. صیدی اؤزونو تاپانا ایکینجی، اوچونجو داش‌دا اوزو ن ننتوخوندی. دؤنوب باخدی گؤره کیم‌دی ، گؤردی عم قیزی سی‌دی. اوره‌یی‌دولوب آلدی سازین گؤره‌ک نه دئدی :

بیر سؤزوم وار سنه ای عمیم قیزی
گئت گؤزوم ائویندن دورما قارشیمدا
گوللە دن برک اولار سؤزون آجی سی
گئت گؤزوم ائویندن دورما قارشیمدا
پنجره دن مایيل، مایيل باخان یار
جان و جیگر عشق اودونا یاخان یار
ائلچی‌لری قاپیسیندان قووان یار
گئت گؤزوم ائویندن دورما قارشیمدا
گؤز یاشی سئل اولا آخاگؤزوندن
یاندیردین باغریمی غمین کؤزوندن
آتدین سئوگی داشین ده‌یدی کؤنلوم دن
گئت گؤزوم ائویندن دورما قارشیمدا
سن صیدی‌نی دیندیری‌بن گولموردون
دسمال آلیب گؤز یاشیمی سیلمیردین
ائلچی گؤنده‌ریردیم منه گلمیردین
گئت گؤزوم ائویندن دورما قارشیمدا

قیز، بارماغی‌نان اشارت ائدیر آماندیر عم اوغلو آنلامادیم، آنلامادیم.صیدی‌ده قیزین اوزونه باخمادان، قالخارکن آتین چکیر ائشییه. یاپیشیرآتین جیلووندان و جوت تپیک ووروب دوشور آتین بئلینه. آناسیندان‌حلال‌لیق آلیب ایستیر یوللانسین کی قیز گؤردو ائله بو گئدیر. اؤزونو اوس‌مرتبه‌دن آتدی یئره‌و دیک قاغزانیب آسلاندی آتین جیلووندان .ائله‌قیشقیردی کی قوهوم، قونشو، محله تؤکولدو ائشییه. گؤردولر بو صیدی‌دی‌او دا عم قیزی سی. قیزین ألینی آتین جیلووندان رد ائله‌ییب ایستیر گئتسین‌کی قیز سسلندی: «دالینجا خیر دعا واریم‌دی. آزجا دؤز گئتمه گؤر نه‌دئییرم.» صیدی گؤردو غوربته گئدیر و بونون اوره‌ینی سیخسا ایشی راست‌گلمه‌یه‌جک. دئدی : "دئه گؤروم عم قیزی سؤزون ندی؟" دئدی عم اوغلواوره‌ییمده بیر قاطار سؤزوم وار، اجازه وئر اونو دئییم، اوندان سورا منی‌آلیرسان آل آلمیرسان‌دا اؤزون بیله‌رسن.»

آیناسیز جمال گؤرونمز شانه سیز زولفوم هؤرولمه‌ز

یاریندان آیریلان دینمز آیریلیق جور و جفادی

صیدی آتین اوستوندن بیر نظر سالیب گؤردو قیزا سؤز وئرمه‌سه کی قاییداندا‌سنی آلاجاغام، بو وضعیتی‌نن گئجه‌یه چیخماز، قدیم کیشی‌لر قولای سؤزدئمی ییب‌لر. دئییب‌لر بیر قیز، اوغلانی چرقتی‌نن توتارسا انصاف دَیی‌اوغلان اونو بؤرکونن توتمایا. صیدی سسلندی: « سؤز وئریره‌م کی سن نن ائوله نه م. آمما سفردن گلینجه . «. قیز قاه قاه چکیب گولدو و صیدی‌نین‌دالیسیجا بو دوعانی وئردی:

احمد دئیه‌ر آدیمیزا عالم یانار اودوموزا

محشر گونو امدادیمیز ایئته‌ن علی مصطفی‌دی

قیز سسلندی گئت عم اوغلو آللاهه تاپیشیردیم، اوغرون خوش اولسون.صیدی آتی دؤندەردی. نه قدر گؤزدەن ایتمەمیشدی عم قیزی ألی قولتوق‌دوروب باخیردی. آمما ائله‌کی گؤزدەن ایتدی قیز آغلایا- آغلایا قاییتدی‌ایچەری. صیدی آتین اوستونده گئدیر قهرمان قلعه‌سینه. منزل به منزل‌گئدیر. نه بیلیر گئجەدی نه بیلیر گوندوز.

عشقین سمندین چاپارسان سینیق گؤیول‌لر یاپارسان

آختارارسان تئز تاپارسان صبری‌نن ایشلر یوللانیر

چاتیر بیر شیکارگاها، گؤرور یاخشی بیر بولاق وارکی دؤوره‌سی سال‌داشی‌نان ایشله‌نیب‌دی. آتدان دوشوب اوز- ألینه صفا وئره‌رکن دئییر بیرقَدیر دینجه‌لیم سورا گئدیم. آمما دئمه بوراسی حرامی قیزلارین بؤلوشن‌یئری دی. حرامی قیزلار جنگ لباسیندا آتلاری چاپیپ اورا گله رکن باخیب‌گؤرورلر بیر سواره دی وآتین جیلووی قولوندا ،شیرین بیر یوخویا باتیب دی.آتلاردان یئنیب قیلینج ألده یاواش - یاواش صیدی‌یه یاخین‌لارشارکن، اونواؤلدورمک ایستیرلرکی باشی آلتیندا بیر ساز گؤرونور. بیلیرلرکی ائل - اوباگزەن بیر عاشیق‌دی. قورخودان چیخیرلار. صیدی‌نین اؤلومو یئتیشسه‌ده‌تانری اونا یار اولوب اونو قورتاریر.

باغچالار گتیریب تمام بار اولسا دوستون باغچاسیندا دولو نار اولسا

بیر ایگیده تانری اگر یار اولسا دونیالر ییغیشا داغیدا بیلمەز

صیدی باشینی قوغزایاندا یئددی جنگاوری باشی اوستونده دایانمیش‌گؤردو. دئدی‌لر: «آی عاشیق!» دئدی: «بویوراجاغیز اولسون خانیم‌لار.»دئدی‌لر: «سن بیزیم آرواد اولدوغوموزو هاردان بیلدین؟» دئدی: «بیزیم‌یئرلرده ائله بعضی کیشی‌لره خانیم دئیه‌رلر.» سونرا سازی آلیب گؤره‌ک نه‌دئدی :

بوقیلیق دا اوغلان اولماز ائلچی‌لر سیزین ایش‌لریزده حیله وار حیله

باغریم باشی شان – شان اولار بؤلونه‌ر سیزین ایش‌لریزده حیله وار حیله

قیزلار دئدی‌لر سن حقیقی عاشیق سن یا مجازی. دئدی: «خانیم‌لار من‌حقیقَتم. مجازی پول عاشیقی‌دی، حقیقت حق عاشیقی‌دی.» دئدی‌لر: «حقیقت‌نه جور اولار.» دئدی: « گیزلی سیرلاردان خبر وئره‌ر.» قیزلارین سرکرده‌سی ،دورنا آدلی بیرینه اشاره ائدیب سؤیله‌دی : «بوتون بیزدن گیزلتدیگی سیرری‌آچ عیان ائیله!» صیدی دئدی: «قولاغیز منده اولسون گؤرون نه دئییره‌م.»

ایلیک‌لی‌سن سوموک‌لی‌سن قانلی‌سان چاره‌سیز دردلرین مین درمانی سان

دورنا خانیم سن‌ده ایکی جانلی سان سنین ده ایشینده حیله وار حیله

دورنا خانیم سیرری نین اوزه چیخدیغینی گؤردوکده أل آتدی قبضهٔ یِ شمشیره‌صیدی‌نی پارام پارچا ائده کی سرکرده‌لری قولوندان یاپیشیب‌دایاندیردی.دئدی: « عاشیق‌قالانین‌دئه! »

سن منیم سلطانیم سن منیم خانیم عرشه دایانارکن اوجالدی آهیم

باعیث‌دی یومورتا او درده جانیم سنین ده ایشین‌ده حیله وار حیله

دورنا خانیم آچیب باشی نین قضا و قدرینی آنلادیر و آناسی اونو قونشوائویندن یومورتا آلماغا یوللارکن، بیر اوغلانا توش گلیب باشدان‌کئچیرتدی یی ماجرانی آچیقلاییر. قیزین هر داش سالار باشینا ننه سی سالار.دده بئچارا گناهکار دیی. ننه یوللار نه یولا قویسا قویار. قیزلار دئدیلر:«ایندی کی عاشیق بیزیم سیرریمیزی تؤکدون ائشییه، سیرا سن‌ده‌دی. دئه‌گؤره‌ک سنین نه یینده ؟!» سؤیله‌دی: « سیزین کینده‌ن بتر منیم اؤزدردیم‌دی. دؤزون کی سازلا سؤزله آنلادیم. »

آللاه بیلیر شیرین جانانن بئزارام قلم له کاغاذا آدین یازارام

بیر مارالین اووچوسویام گـزه‌رم صیدی یم ایشیمده حیله وار حیله

- جوان! مارال کیم لردن ؟

- رزمی شاه قیزی اوچون دوشموشم چؤللره. اوندان بیر خبریز وارمی؟

قیزلار قیوراق حالدا آتلار بئلینه قالخیب صیدی‌یه یول گؤسترمه یه تلاش لاندیلار.یول آیریمینا چاتیب قلعه‌نین سگگیز آغاج‌لیق‌دا اولدوغونو بیلدیره‌رکن‌عاشیقی چوخ احترامیلا یولا سالدیلار. او یول آیریمیندان ایره‌لی کئچمه‌یه‌کیمسه ده جسارت یوخ ایدی.

صیدی داغ - دره‌نی دوز گئدیب آت چاپارکن‌ائشیت پری خانیمدان کی گول - چیچک‌لر ایچره باغدا دولاشیردی و صیدی‌یارینی گؤزله‌رکن آخار بیر سویون کناریندا قیزیل گول‌لر سایه سینده‌گؤزلرینه یوخو دولوب درین بیر اویغویا دالمیشدی. صیدی ، قهرمان قلعه‌سینه چاتیب کمندی آتارکن دیرماشیب باغا دوشور. قاپینی آچیب آتینی‌ایچری چکرکن، دمیر ایشکیلی سالیب قاپینی برکیدیر. اؤزونه گلدیکده‌گؤرور کی عطیر - گول قوخوسو او باغی بیر جنّته چئویریب. سئوگیلیسی‌نی‌آراییب باغی دولاشیردی کی بیردن بیره اونا اوغرایبرو سازلاسؤزله دئییر:

مشک عنبره باتان دلبـر قالخ آیاغه دلبر ایندی

قالخ آیاغه دوران ائیله هرایشین وار تامام ائیله

بیر جوت بوسه انعام ائیله هر ایشین وار تمام ائیله

سئوگیلیسی آمماآییلمادی. یئنی‌دن نه‌لر دئدی نه‌لر:

گول بورویوب جمالینی بیلمزسن صیدی حالینی

امه یدیم خط خالینی قالخ آیاغه دیلبر ایندی

گؤردو دورمادی. ایستیر قیزی نازینان اویادا کی بیردن بیره دؤش - دؤشه ؛سینه - سینایه گلیب قیز تیتره‌یه‌رکن جنگی چکمه‌لری نن صیدی‌یه بیر دیک‌تیپک ویردی. صیدی گلیب اؤزون

تاپانا پری خانیم شمشیر ایله اونون‌باشینی آلدی. صیدی گؤردو أل – آیاق ائتمه سه اؤلمه‌لیدی. سسلندی:«آماندی خانیم! من صیدی‌یم!» صیدی آدی گلدیکده پری خانیم‌دوروخسانیب نظر سالارکن گؤردو دوزدی صیدی دی.

– صیدی یاریم بئله نییه ؟

– سنی اویادارکن آیاغیم دولاشدی قیزیل گولون بوتاسینا.

پری خانیمین گؤزلریندن سئوینج یاشلاری سوزه‌رکن اوره‌ک سؤزلرینی بئله‌آنلاتدی:

نه مودت دی یول بوســورام دئه گؤروم هاردان گلیرسن

یولویان قوربان کسه ایدیم دئه گؤروم هاردان گلیرسن

* * *

اوجا داغلار اوجاســی دی یاریم بالین بئچه سی دی

بو گون آیین نئچه سی دی دئه گؤروم هاردان گلیرسن

* * *

بو دور پری خانیمین حالی باغا سالما قالماقالی

قوربان ائدیم شیرین جانی دئه گؤروم هاردان گلیرسن

پری خانیم نارین – نارین نفس آلیرائله بیل کی کؤرپه قوزی دی ننه سی نین قوینوندا . تر مینجیق – مینجیق زنخدانین دان آخیب بوخاقدان سوزور صدر مرمر لرآراسینا وپیل له‌لری قوشا چیخارکن ایکینجی مرتبه‌ده بیر سالونا وارید اولورلار. صیدی‌یه‌اَی لَش دییه‌رکن سسلندی: « دینجه‌لدیکدن سورا گولش پالتارلارین گئی کی‌ایکی جنگاور کیمی گولش‌مه‌لی‌ییک .« آللاهیم‌لا اؤز آرامدا آرزوم بودروکی او اوغلانا گئدەم کی گوجو، گوجومه یئته و آرخامی یئره ویرا.»

– بلکه سنی ییخانمادیم! اوندا نئیله‌مه‌لی‌یم .

– هر یئردن گلمه‌لی سن اورا قاییداجاق سان. من اؤلوم سن اؤله‌سن‌نن ایش‌چیخماز. گولشمک اوچون لیلاسلاری گئیدیلر. أل‌لر گئتدی بیر– بیرلری‌نین‌کمرلرینه و بیر خئیلک چکیشدیلر. صیدی گؤردی قیز بونو یوردی.صیدی‌نین بیر دیزی یئرده بیر دیزی گؤیده بیر ألی قیزین کمرینده بیر ألی‌بوینونون شَتَل‌لرینده، آز قالیر کی یئره ده یسین باشلادی اؤز آللاهی‌نان اؤزآراسیندا راز – نیاز ائتمه‌یه. اوره‌یینده‌ن کئچدی کی ای اون سگگیزمین‌عالمی یوخ یئردن ووجودا گتیره‌ن آللاه سن اؤزون منی بو یوللارا سالیب بوقیزی منه بوتا وئریب سن، اولمایا من خار اولام! قیز فیکیرده ایدی صیدی ده‌فیکیرده. صیدی اوره‌کدن یامولا چکیب قیز دیسکیندی. صیدی اونو دالی‌یاوئریب بوکوک‌لر قددَندی. صیدی سالدی چرخه بیله سین. بارماغی‌نین‌آلتیندا بیر چرخ وئردی و قیزین بؤرکو باشیندان دوشدو یئره. او قیزیل تئل‌لرگول زولف‌لر چتر کیمی صیدی‌نین باشین توتدو. قیزی اهمالجا ووردی یئره‌و گؤردو کی قیزین اوشاق کیمی دودا قلاری بوزوشدو. گؤزلریندن یاش ناردنه‌سی کیمی أله‌ندی و کیپریک‌لر زنجیر حلقه‌سی کیمی کئچدی بیر– بیرینه.صیدی گؤردو قیز آغلاییر. سسلندی: « صیدی یارین سنه قوربان من سنی‌ائله ییخمادیم اینجه‌یه سن! آغلاماق ندی؟» دئدی: «سانکی ائله بیلدین من‌ییخیلماغیما آغلادیم ؟! قوی عرض ائلی ییم من نییه آغلادیم.»

بیر عرضیم وار صیدی سنه سؤیلاییم اوّل کی قووه‌تیم قالماییب منیم

شیرین جانی سنه قوربان ائیلاییم اوّل کی قووه‌تیم قالماییب منیم

صیدی دئدی: « سن کی منیم دده‌می یاندیرین! هله دئییرسن اوّل کی گوج‌بیله‌یین قالماییب .بوندان قاباقلار نئیله‌ردین بیه؟» عرض ائلی ییم قولاق آس‌گؤر نئیله‌ردیم آغا صیدی!

آت مینی‌بن دربندلری توتاردیم دوشمان‌لاری قول قولونا چاتاردیم

اسیرلرین استانبولدا ساتاردیم اوّل کی قووه‌تیم قالمایيب منیم

* * *

پری خانیم صیدقین حقه باغلادی باغرین باشین چارلی چارپاز داغلادی

یئددی ماحال قیلینجیمدان آغلادی اوّل کی قووه‌تیم قالمایيب منیم

پری خانیم داها وار ا ولدوغو بیر آرزودان سؤز آچدی . اودا آتاسی نین سمندآدلی آتینا صیدی نین مینه بیله‌جه‌یین دن. ایصطبیل دن آتی ائشی یه چکیب یهر اسبابینی‌حاضیرلاکن صیدی دؤزمه‌یيب جوت تپیک ویریب لوت میندی آتین‌بئلینه. قیز گؤردو کیمسه‌یه مینیک وئرمه‌ین آت ، صیدی‌نی قوش کیمی آلیب‌ترکینه داغ - تپه‌نی دوز چاپیپ آز قالیرکی قاییتسین سارایا. صیدی گلیب‌چاتدیقدا پری خانیم‌لا باشلادیلار صحبته - دانیشیقا کی قیز دئدی: «شیطان‌بیزه غالب اولمادان بیر نامه یازیم گئت شاما. بیر قاضی وار اورداکبینی‌میزی کسسین قاییت گل. شام و سحر بیرلیکده اولماق آرخئیین‌لیک‌له‌یاخچی‌دی. قیز، کیچیک قیزلاردان دئییل‌دی. رزمی شاهین قیزی ایدی. بیرنامه یازدی اوّل سلام سونرا کئف احوال اوچونجو بو کی آقای قاضی آللاه‌طرفیندن منیم وکیلیم سن کی نامه‌نی گتیره‌ن اوغلانا منیم کبینیمی کسه‌سن،کبین کاغاذینی دا امضالی یيب وئره سن بو اوغلان گتیره.» صیدی نامه‌نی آلدی‌قویدی قوینونا جوت تپیک ویریب آلیجی قوش کیمی دوشدی آتین بئلینه.اوز دؤنده‌ردی شهر شاما. شامین دروازه‌سیندن کئچدی ایچه‌ری. قاضی‌نی‌سوروشوب اونا نشان وئردیلر. قاضی‌لار بیر بؤیوک حیه‌طده حجره‌لرین‌ده‌ایدیلر. صیدی آتدان دوشدی دئدی «ایلاهی من بو آتی کیمه تاپشیریم. آللاه هئش بنده‌سین غوربت‌ده آدامسیز ائله‌مه‌سین. بیر یئرده تانیمیرام آپارام آتی‌یئربه یئر ائله‌یم گلهم.»

مجبور اولدی آتین جیلووندان یاپیشیب چکسین حیه‌طه. حیه‌طده حووضون باشیندا دایانیب گؤردو اوچ عالیم اَی له‌شیب‌لرپنجره‌نین قاباغیندا. اونلارا سلام وئره‌رکن، دؤنوب باخدیلار وگؤردولر بیر اوغلان آتینان گیریب حیه‌طه. قاضی لار آجیقلانیب اونویامانلادیلار. دئدیلر: «ایشین ندی تئز دئه ایتیل.» صیدی غضب دن جوشوب‌جوت تپیک ووروب دوشدی آتین بئلینه. یئددی تئل بیر سازی وار ایدی‌چیخارتدی ائشی یه. دئدی: «بو سازی چالمادان دردیمی سؤیله‌یه‌مم.»

عالیم اولان بللی اولار گؤزوندن شرع پیغمبری ایستیره‌م سیزدن
علمین آیه سیندن کلام اوزوندن شرع پیغمبری ایستیره‌م سیزدن
قاپیزا گلمیشه‌م بیر نیازینان باغیشلایین منی چوخو آزینان
سیز قرآن اوزونه‌ن منده سازینان شرع پیغمبری ایستیره‌م سیزدن
غریب منم غریب‌لری گؤرموشم اوخویوبان هر دیل‌لری بیلمیشه‌م
صیدی منم سیزی دئییب گلمیشم شرع پیغمبری ایستیره‌م سیزدن

عالیم لردن ایکیسی یومولدولار صیدی‌نین اوستونه. بیری ساغ‌دان بیری‌سول‌دان ایستیرلر آت اوستوندن بونو چکه‌لر آشاغی کی نییه اوخوماق‌اوخویورسان. صیدی‌یه بوایش برک توخوندی. قدیم، جماعت یئکه پراولاردی. یئکه آدامین یئکه‌ده باشی اولاردی. یئکه باشین یئکه ده قولاغی‌اولاردی کاوار سله سی کیمی. صیدی هر ایکی اَلی‌له یاپیشیب اونلاری‌قولاغیندان گتیریب سمند آتی نین دؤشونده ساخلادی. بونلاری قایتاریب‌دالی بیر-بیرینه ووراندا، باش لار پئهین کیمی داغیلیب جنازه‌لر یئره‌سریلدی. آمما بیر جوان قاضی هئچ دینمز اَای له شیب صیدی‌نی ایره‌لی سسله‌دی. سلام، علیک‌السلام نامه‌نی چیخارتدی قویدی قاباغینا. مکتوبا باخدیقداداها آرتیق دایانمایب پری خانیمین کبینی‌نی صیدی‌نین آدینا کسدی.

کبین‌کاغاذینی حاضیرلاییب اونا وئردی. صیدی بیر چنگه قیزیل باسدی اووجوناو أل وئردی أل آلدی. خداحافیظ دئییب حجره‌دن ائندی حیه‌طه. جوت تیپک‌ویریب دوشدو آتین بئلینه. آتی حیه‌طه‌دن چیخارتدی و اوز دؤنده‌ردی‌قهرمان قلعه سینه. قیزین عشقین‌دن نه بیلیر گئجه‌دی نه بیلیر گونوز. پری‌خانیم‌دا ساراپین اوچونجو قاتین‌دا اَی له شیب گؤزلری یول دؤیوردی.اوزاق‌دان گؤردو صیدی سمند آتی ایله، توز- دومان ایچره اودورکی گلیر.قیز قالخیب بیر تاج بئزه‌یب باشینا قویارکن اونا بیر تور چرشاب سانجاق‌لاییب اَی نی‌نین قالیبی زومرود دویمه‌لی بیر دون گئیدی. صیدی یارین‌پیشواز ائتمک اوچون قهرمان قلعه سی‌نین اؤنونه چیخدی . صیدی چاتار -چاتماز گؤردو تکجه قیزین شوقی‌دی کی آینا شوقی کیمی دوشوب داغلاراداشلارا و اونون گؤزل‌لیگینه گؤز ایستیرکی باخیب واله اولمایا. صیدی ،سئوگیلی‌سی‌نین سئوگی‌سی ایله آلیشیب توتوشماسین دئیه رکن پری خانیما بوسؤزلری دئییر:

او نه‌دیر قوینوندا دینگه دینگ ائلیر

آخیر آراسیندان تر شیرین - شیرین

عجب صفالیدیر سیزین یئرلریز

گتیریر باغچالار بار شیرین - شیرین

ایپک چادیریم قاتمانیم اولایدی

سنه قوربان شیرین جانیم اولایدی

قوینون ایچی زمستانیم اولایدی

یاغاردی اوستونه قار شیرین - شیرین

تولک ترلان قالخار گئده‌ر هوایه

گؤیول قوشو اوولار سالیر یووایه

لب لبه دایایاق سینه سینایه

اَمه یدیم لَبین دن بال شیرین – شیرین

صیدی دئیه‌ر دور قادانی آلیم من

آلیب – آلیب شیرین جانه سالیم من

گلمیشم باغی‌یان باغبان قالیم من

ایکی‌میز بیر گزه‌ک یار شیرین – شیرین

قیز یئتیریب قولونی سالدی سمند آتی‌نین بوینونا و صیدی‌نی آتدان أندیریب‌کبین کاغاذینی ایسته دی. ایمضالی مؤهورلی کبین کاغاذینی آلیب هر ایکی‌سئوگی بیر- بیرینه سارماشیب پیل له‌لری قوشا چیخدیلار. قیرخ گئجه -گوندوز قلعه‌دن آشاغی دوشمه‌دیلر. قیرخ بیرینجی گون ایدی کی پری خانیم‌صیدی‌دن داغلارا چیخیب بیر اوو ووروب گتیرمه‌یین ایسته‌دی تا گئجه‌نی‌شام – کاباب یئیه‌لر. صیدی سحری اون یئددی پارچا اسباب جنگی‌کی رزمی شاهین اسباب لاری ایدیلار بئلینده برکیدیب شمشیری حمایل ائله‌رکن جوت تپیک ووروب دوشدو آتین بئلینه. صحرالر قالمادی داغلارقالمادی آممما بیر اوو توتانمادی. آخشام اولجاق قاییتدی. صاباح یئنه گئتدی‌آممما هئچ نه ائده‌نمه‌دی . اوچونجو گون قیز سسلندی:« صیدی یاریم نابلد سن‌یا شکار تاپانمیسان؟ اوو، دا وار سوروسو کیمی‌دی بو داغلاردا. سمند آتی‌نین قاباغیندان فیریشته قورتولماز. بو نه ایشدیر باجارانمیسا ن؟ »

– «اوو چیخیر قارشیما، آممما کمند آتیب اونو توتجاق سن گؤزلریم اؤنونده‌جانلانارکن فیکریم باشیمدان داغیلیر. اؤزومو تاپجاق نه اوو قالیر نه کمند.»

– «صیدی یاریم قوربانین کسیم بونا علاج ائتسه‌م شکار گتیره بیله رسن‌می؟»

– «علاج ندی؟! تکجه علاج سنین منله گلمه‌یین دی.»

قیز أل آتیب سیاه زولف‌لریندن اوچ - دؤرد تئل آییریب کسمه‌یه باشلادی.الوان ایپک ساپلارینان توخویوب صیدی‌یه وئره‌رکن سسلندی:

- «بو تئلی باس قوینونا! من یادینا دوشه‌رسم اونا باخسان هرنه‌یی‌اونودارسان. آمما گؤزله کی اونو ایتیرمه‌یه‌سن! برک - برک او تئل‌دن‌موغه‌ییت اول!» صیدی سحری اووا چیخیب قیز گؤزلری اؤنونده مجسم‌اولدوقدا، تئله باخیب کمندی آتدی. اوولاردان بیرینی آتین دؤشونه چکیب‌بوغازینی اوزه‌رکن آتین ترکینده برکیتدی. قاییتدی قهرمان قلعه سینه. قیز تئزلیک‌له شکاری دری - بوغاز ائدیب پوشته‌لریندن یئمک ایچون شام -کاباب حاضیرلادی. هفته‌ده بو ساياق بیر دفعه ایکی دفعه چیخیر شکارا وگلیر. آمما بیر گون داغلارا چیخارکن، هئچ بیر شیکار گؤرمه‌ییر. بیر یئل‌ده‌اسیر کی اونا سام یئلی دئیه‌رلر. او یئل گلدیکده گرگ نَفَسینی گیزله‌ده‌سن‌یوخسا یانقین‌لیق گتیریب یانار اود کیمی ایچه‌رینی آلیشدیرار. صیدی بونوبیلمیردی. آت اوستونده دوام گتیره‌نمه‌ییب" نهری" چای قیراغیندا آت دان‌دوشوب جومور سویا. سویا گیرجک حالی توختاییر آمما ایستیرکی چیخسین‌ائله بیل بدنی قورو آغاج‌دی اود ایچره یانیر. گون أییلیب آخشاما آز قالیر.قیزدا نیگران صیدی‌نین یولونو گؤزله‌ییر. آخشام اوستو بالا - بالا سام یئلی‌چکیلیب سودان ایستیر چیخسین. نهری چایی‌نین کناریندا أل آتیرپالتارلاریندان دسمالینی چیخارتسین کی ایپک‌له هؤرولوب توخونموش‌تئل ألینده‌ن قورتولوب نهری چایی تئلی آپاریر. گئت کی گئده سن. صیدی‌نین اوچ دردی قاریشیر بیر - بیرینه. بیر طرفدن اوو تاپانماییب، بیر طرفدن‌تئل ألدن گئدیب، بیر یاندان دا بدنی اود توتوب یانیر هله. سورونه - سورونه‌یئتیریب سمند آتی‌نین برابرینه یاپیشیر جیلووندان قالخیر آیاغا. اؤزونوسالیر یهره و قوللارینی کمند ائلیر آتین بوینوندا و گؤتورله‌نیر . سمند آت

اوزدؤندەریر قلعەیه ساری. گونون باتان چاغی ایدی و پری خانیم صیدی‌دن‌نگران . اوزاقدا بیر قره‌لتی گؤرور. دیشاری چیخیب صیدی‌نی قارشیلاییر.

- «صیدی یاریم بو وضع‌ده نییه؟!»

صیدی یورقونلوقلا، اوره‌ک آجیسی‌نی بئله سؤیله‌ییر:

بیر عرضیم وار خانیم سنه سؤیله‌رم

سن وئره‌ن تئل غرق اولوب عمانه

شیرین جانی سنه قوربان ائیله‌رم

سن وئره‌ن تئل غرق اولوب عمانه

* * *

بو نئجه قضادی بو نئجه ایشدی

اود توتوبان جسمیم جانیم آلیشدی

گئده‌ر اولسا ایندی شامه یئتیشدی

سن وئره‌ن تئل غرق اولوب عمانه

* * *

صیدی منم سمند آتین کؤشکونده

آت اویناتدیم قیلیش توتدوم دستمیده

شامین کناریندا نهرین اوستونـده

سن وئره‌ن تئل غرق اولوب عمانه

بو خبری ائشیدجک دونیا دولاندی باشینا و پری نین گؤزلری بولود کیمی‌دولدی. گئجه‌نی صوبحه‌جان فیکره دالیب آغلارکن صیدی ایله سؤز وئریب‌سؤز آلمادی. صیدی‌نین قلبیندن

کئچدی کی: « بیر دانا تئل‌ده نه ارزش‌وارکی قیز بو ادانی چیخاردیر. دوروب گئدیب هاردان اولمالی‌دی او تئلی‌تاپمالی‌یام.».هاوا ایشیقلانارکن صیدی بیرزاد یئمه‌دن آتی چکدی ائشیگه‌یهرین باسدی بئلینه تنگین برکیدیب میندی آتین اوستونه ایستیر گئتسین .پری خانیم پنجره‌ده صیدی‌نین غضب‌لی پوزقون حالدا باش آلیب گئتدی یینی‌گؤردوکده سسلندی: «صیدی یاریم گئتمه سؤزوم وار. خیال ائیله‌مه‌آغلاماغیم تکجه بیر تئل‌دن اؤتوردور.»

پری خانیم سیاهی تئل لریندن بیر دسته آییریب سینه اوسته ساز ائیله‌رکن‌دئدی قولاق آس:

بیر عرضیم وار صیدی سنه سؤیله‌ییم

تئلین ایتیرمه‌یی چوخ یامان اولدو

شیرین جانی سنه قوربان ائیله‌ییم

تئلین ایتیرمه‌یی چوخ یامان اولدو

یامان فلک نه‌لر گتدین باشیما

تئلین ایتیرمه‌گی چوخ یامان اولدو

آمان ساقی نه‌لر قاتدین آشیما

تئلین ایتیرمه‌یی چوخ یامان اولدو

دوست باغیندا بیتیب نرگس لاله‌لر

شیدا بولبول گول اوستونده نال ائیلر

چوخ قورخورام منی سندن آلالار

تئلین ایتیرمه‌یی چوخ یامان اولدو

پری قوربان گؤزلری‌نین آغینا

بیر اود سالدین اوره‌ییمین داغینا

تئلیم گئتدی حسن پاشا باغینا

تئلین ایتیرمه‌یی چوخ یامان اولدو

صیدی سانکی یاتمیشدی بیردن آییلدی. گؤردو او آغلاییش لار - سیزیلتی‌لار علت سیز دییلمیش. بوایش‌دن داها آرتیق باش آچماق ایسته‌دی و سؤیله‌دی:

- «ای کؤنلومون سلطانی ، کیمدن سؤز ائدیرسن. حسن پاشا کیمدیر؟!»

- «شامین پادشاهی‌دیر قوچ حسن پاشا. او یئردن کی تئل دوشوب نهری‌چاینا أللی - آتمیش یئرده چایین بندرگاهی واردی. چایدان قول آلیرکندلره سو گئدیر. کیمسه ایپک‌له ساریلمیش او تئلی تاپیرسا، آپاریب قوچ‌حسن پاشایا وئره‌ر. قوچ حسن پاشا اونان منیم ایزیمی آلیب قوشون چکرکن،سنی بوردا اؤلدورور منی‌ده اؤزو نن آپارار. آغلاماغیم او اوچون دورصیدی یاریم.»

- «آغلاما قوربانین کسیم! اونون سارایینی آلت اوست ائلی ییب دونیانی دارائده‌رم بیله‌سینه. بیر اوغلان اؤزونده اوره‌ک بیلمه‌سه غربته چیخماز.اؤزونه غوصصه وئرمه‌دن قاییت راحاتلیق‌لا دینجه‌ل کی من گئدیم گؤروم‌نئیله‌مه‌لی‌یم. تئل‌دن خبر توتمالی‌یام!» صیدی سمندی چاپارکن قاییتدی اویئره‌کی تئلی ایتیرمیشدی. باش آلیب چایی اوز آشاغی گلیر. صیدی گلمک‌ده اولسون ائشیدین افندی‌لردن کی گؤرورلر سو بیر شئی گتیریر. هردن بیررنگه چالیر. گاه یاشیل اولور گاه قیرمیزی گاه سار ی یا چالیر گاه آغا. سواوزونده پاریلداییب فیریلدارکن گؤزدن قاچمایبر. افندی‌لردن بیری أل آتیب‌اونو سودان توتارکن گؤرور رزمی شاه قیزی‌نین تئلی‌دیر. اونا بئله گلدی کی‌بو شاهانه تئلی بئزه‌ییب سویا سالماق‌دان، آنلاشیلیرکی پری خانیم قهرمان‌قلعه‌سینده تک - تنها داریخیب اؤزونه برابر بیر ایگیت آختاریرکی گلیب‌اونو آلسین. گؤتوردو بو تئلی قویدو بیر تمیز زیرجاما و باغین الوان گول‌لریندن چئشید - چئشید دریب

دسته‌له‌دی دوزدی تئلین دؤوره‌سینه.اوزه‌رینه اؤرتوک سالیب دوز گؤتوردی قوچ حسن پاشانین دربارینا.

پاشا سسلندی: «افندیم بو ناسیل ایش؟!» دئدی: « پاشام ساغ اولسون ، بو بیرتؤحفه‌دی.» اؤرتویو آچدیقدا گؤردو گول‌له هؤرولموش مین بیر رنگه چالان‌بیر تئل باغلیمی‌دی. حال قضیه آنلاشیلیب و پری خانیمین اؤزونه تای بیرایگید آراماسیندان سؤز آچیلدی. پاشا دایانمادان وزیره امر ائتدی: «بئش‌آلتی یوز نفرلیک بیر قوشون گؤتوره‌کن بیر یاخشی کجاوه بئزه‌تدیریب‌قهرمان قلعه سینه ساری یولا دوش. پری خانیمین شامدا تویون ائتمه‌لی‌یم.او مندن باشقا کیمسه‌یی سئومه‌ز.»

ساراپین سوکوتونو قاضی‌لردن بیری‌پوزدی و سسلندی: «پاشام ساغ اولسون! بو خصوصدا آرتیق‌دوشونمه‌لی‌یک. نیه کی پری خانیمین کبینی‌نی نئچه آی بوندان قاباق ، من‌بیر ایرانلی‌یا کسمیشه‌م.»

بوسؤزو ائشیدجک پاشانین غضبی جوشقون بیر سئله دؤنوب او ایرانلی‌نی‌دوغراق – دوغراق ائتمه‌یه امر ائتدی . تاپشیردی قیزی‌دا آت دؤشونده اسیرگتیرسین‌لر. وزیرین اوغلو قوشونون باشچی‌سی ایدی. بیر لشکر حاضیرلاییب‌شامین دروازه‌سیندن چیخارکن قهرمان قلعه‌سینه دوغرو حرکته کئچدیلر.یول آیریمیندا صیدی‌نن قشون اوز به اوز گلرکن نه صیدی بیلیر بو قشون‌نه‌دن اؤتور گلیر نه قشوندان بیر نفر صیدی‌نی تانییر. صیدی‌نین نظریندن‌بئله کئچدی کی بونلار چایین آشاغی طرفیندن گلدیک‌لری اوچون، شاید تئلی‌گؤروب تاپمیش اولالار. صیدی وزیرین اوغلو ایله قارشی– قارشی‌یاچیخیب تئل‌دن خبر سورماق اوچون أل آتدی تئللی سازا گؤره‌ک نه دئدی:

تئلیم گئدیب قوچ پاشانین ائلینه

یار تئلینی آختارماغا گلمیشم

اؤلوم دوشسون سیر رقیبین ائوینه

یار تئلینی آختارماغا گلمیشم

وزیرین اوغلو بو سؤزلردن دوروخوب اونون ایرانلی اولدوغونو آنلادی.گؤیده آختاریردی یئرده ألینه دوشموشدی. گؤزله ایشارت ائتدی قوشون‌صیدی‌نی دؤوره‌له‌سین. صیدی اؤزونو محاصره‌ده گؤره‌رکن سمندین‌بوینون قیدیخلادی و آت دؤزمه‌دن ووردی قشوندان چیخدی کناره. آتی‌دؤنده‌ریب کسدی قاباقلارین کی دانیشیق آراسیندا جنگ اولماز، صبر ائدین‌سؤزلریم قورتولسون اوننان سورا گؤره‌ک سیز نه دئییرسیز من نه دئییرم :

یئری – یئری آنلادیم من سؤزوزی

اؤلدوررم هامیزی قویمام بیریزی

کسه‌رم باش، لال ائیله‌رم دیلیزی

عزرائیلم جان آلماغا گلمیشم

اؤلدور رم بوغارام حسن پاشانی

یار یانینا گؤنده‌ررم نیشانی

داغیدیرام شامی شومی مئشه‌نی

یار تئلینی آختارماغا گلمیشم

صیدی‌یم اؤزومی سیزه بیلدیررم

پریم آغلارسا گؤز یاشین سیلدیررم

قوشونو یوخ ائدیب آتدان ائندیررم

یار تئلینی آختارماغا گلمیشم

صیدی‌نین أل گئتدی قبضهٔیِ شمشیره گولله کیمی اؤزونو توغادی لشکره. نهری چایی‌نین کنارینداٍ، بو باشدان گیریب او باشدان کوچه کیمی یول آچدی‌قوشوندان . قوشونو ایکی‌یه بؤلوب بیر قیلیش ویریر کی باش – أل ، قول – قیچ،دالاق – باغیرساق دالی – گردن هامیسی سوورولور گؤیه حسابسیز –سایسیز. هانسی‌نین تپه‌سیندن ویریر یاریر بیله‌سین، هانسی‌نین چیی نین‌دن‌قویور قولتوغوندان چکیر. هانسی‌نین سیرتیندان ویریب خیار تک بؤلور بیله‌سین. بو هان – هاندا وزیرین اوغلو ایله توش چیخیب قیلینجی قاغزارکن‌ائیله ووردو یاردی بیله‌سین کی بیر آندا جانسیز– حالسیز لئش‌لرین اوستونه دوشدی. قوشونون شرطی فرمانده‌دی. او اؤلورسه قوشون‌دا دایانماز.هامیسی سینیق – سالخاق، یارالی، پارالی شام دروازه‌سیندن تپیلدیلرایچری. صیدی‌ده آتی قهرمان قلعه‌سینه دؤنده‌ریب قان تر ایچره یئل دومان‌تک گؤتورلندی .قیز اوزاقدان گؤردو صیدی گلیر. آمما نه صیدی کی ائله‌بیل قان دریاسیندان چیخیب دیر. سول امجه‌گی یاریلمیش‌کن قان دورمادان‌آتیر ائشیگه. قیزین قلبینه قویولور کی بو قوشون ایله جنگ ائدیب. سسلندی :»صیدی یاریم قوربانین کسیم. یارالی اولسان اؤزومو اؤلدوررەم ها! دئه‌گؤروم یاران یوخدو کی؟» قیز قولونو قوغزادی سالدی صیدی‌نین بوینوناونو آتدان دوشوردی. آتی ایصطبیلده برکیدیب صیدی‌نی سویوندوردو. بدنین یویوب گول کیمی چیخارتدی اوزه.یاتاقا سالیب یاراسینا ملهم قویدی.، کسدی صیدی‌نین باشی اوستونو مبادا – مبادا صیدی ترپه‌شه حرکته گله، یاراسی هوو ائلی یه. صیدی بو وضعیت‌ده‌قالارکن ائشیده‌ک قوچ حسن پاشادان کی قوشونون قالیب قورتولانین‌دان حال– وضعیتی سوروشارکن نه ائدیب نئیله‌یه‌جه‌ییني شاشیرمیشدی. گئجه‌نن قوشوناحمله وئریر . آمما او جوان قاضی کی پری خانیم‌لا صیدی‌نین کبین‌لرین‌کسمیشدی، گؤرور قوشون گئجه ایله چیخیرسا، اونلاری یوخو ایچینده‌توتاجاقلار. بیر چاره قیلماغا فیکر ائلی ییر. نئیله‌سین نئیله‌مه‌سین باش أی دی«پاشام ساغ

اولسون بیر عر ضیم وار.» دئدی: "او ایرانلی‌نین بوتهر بیزه ضرروئردی یی منه چوخ اثر ائله‌دی. اجازه ایسته‌ییرم بو قوشونون فرماندهی من‌اولام. صیدی‌نین باشین کسدیریب قانین‌دان بیر بارداغ ایچمه‌لی‌یم.» پاشاسسلندی: «سن گرک منه خبر وئرمه‌میش او کیبنی کسمی یه یدین.» دئدی:«بیر یانلیش ایدی اولوب! بو ایشی جبران ائتمک قصدینده‌یم. امرائدین قوشونلاگئجه‌نی یولا دوشه‌ک.» حسن پاشا قاضی‌یا حؤکم وئریب لشکر یولا چیخدی.قاضی‌نین گؤزلری گوله‌ره‌ک قلبی سئویندی . صیدی‌نین منیم بوینومدا حقی‌واردی دئیه یاخشی‌لیق‌لا او حقی اؤده‌مه‌لی‌یم. قاضی یولداشلاریمی‌اؤلدوره رکن منه قییمادی. قوشون حمله‌یه قالخدی و شفقه جان آت‌چاپدیلار. چاپدیلار قهرمان قلعه‌سی‌نین دؤوره‌سینه. قاضی گؤردو ایندی‌دی‌ائله کمند ایله دوشوب اونلاری یوخودا توتوقلویالار. سحرین‌ده یوخوسوشیرین اولار. نئیله‌سین نئیله‌مه‌سین قوشونا استراحت وئردی. آممما قوشوندان‌سسلندیلر: «اجازه وئرین بونلاری گئجه‌نن توتاق . آییلسالار بونلارا باتماق‌اولماز.» قاضی دئدی: «اوتانین خجالت چکین . ایکی لشکر آدام دی! هره‌بیر توپورسه سئل اولوب دؤنه‌ر دریایا! عجله ندیر؟!» قاضی بونلاری آتدان‌دوشورتدو. یاخین بیر تپه‌نین باشیندا بیله‌سینه قلندری بیر چادیر قورولدو.شفق آتدی ، ایشیقلاندی. گون باش قوغزادی. صیدی‌نین یاراسی چاخیب‌یوخودان آییلدی . گؤز آچدیقدا گؤردو اوتاقین شوقو، گونده‌کی شوق‌لاردان دَییل. ائشی یه گؤزو ساتاشاندا، گؤردو یئر – گؤی قوشوندان دالغالانیر.دؤندی قیزا ساری گؤردو قیز یوخودا. بیلیردی نه موددتدی قیزدا یوخوسوزدی.اؤز– اؤزونه دئدی ایلاهی نه جور اویادیم بونو. یاپیشیم کمریندن دورسون،گؤبک ـ مؤبه‌گی دوشه‌ر. سیلکه‌لی ییم اویا نسین دیس کی نه ر دوداق ـ موداقی‌چوخلار. دولانیر باشینا وفالی یارین یوز مین عشوه نازینان اویادسین اونو.سازلا سؤزیله بئله دئییر:

دوروم دولانیم باشی‌یان

قالخ آیاغه آییل پری

مایيلەم قلم قاشی یان

قالخ آیاغه آییل پری

چرخ دؤنموش‌کن باشیم قاتدی

گؤزیاشیم عمانه چاتدی

قشون گلیب انتظاردی

قالخ آیاغه آییل پری

صیدی دئیەر نەلر اولدو

سارالیبان رنگیم سولدو

دؤرد بیر یانه قشون دولدو

قالخ آیاغه آییل پری

پری خانیم گؤزون آچارکن صیدی‌یه غضبلندی کی صیدی یاریم قوربانین‌کسیم أللی یول سنه دئمیشم دبەشمه کی یاران هوو ائلەر اذیته سالار. آممماسن دینلەمەییب یئنه دوروب هالای گئدیرسن! صیدی گولەمسەنرکن‌گؤزو ایله پنجرەدن ائشی یه اشارت ائتدی. قیز ناغافیل دؤننده گؤزودیشاری‌یا ساتاشیب گؤردو قوشون دریا کیمی موج ویریر. چکیلمز دردلراوره ی‌ینی حسرت‌له یاخارکن صیدی قورخماسین دئیه ککلیک کیمی قهقاەچکیب گولدو سؤیلەدی: «باشینی قوی ناز بالیشا! دورما دبەشمه یاران هووائلەر. رزمی شاه قیزی قوجالماییب هله.»

پری خانیم گلین‌لیک پالتارین‌چیخاریب جنگ لیباسینی باشدان گئییب آیاقدان قیفیل‌لاندی جنگی‌چکمەلری چکدی دیزینه. دمیر بؤرکی باشینا قویوب شمشیری حمایل‌ائلەدی. اؤزونو

پله‌لردن آتدی آشاغا. بو آندا قاضی، قیزی گؤروب اونلارین‌آییلدیقینی بیلدیکده قوشونا حمله وئردی. پری خانیم آتینی یهرله‌رکن تنگین‌برکیدیب جوت تپیک ووروب آلیجی قوش کیمی دوشدی یهرین قاشینا. بیرأل آتین جیلووندا بیر أل قبضهٔی شمشیرده. قوشونون سئل تک آخدیقینی‌گؤردوکده أللینی قویدو بئلینه بیر نعره تپدی داغ ،داش، دره، دریالر جیک –جیک جینگیلده‌دیلر. قوشون اهلی‌ده سانکی باهارین قارا بولودلاریدیلارتوققوشدولار بیر – بیرلرینه. پری خانیم آمان وئرمه‌دن گوللّه کیمی اؤزونوتوغادی قشونا. بیر قیلینج ایله باش أل،قول ،قیچ، دالاق ،بارماغ ساوریلیرگؤیه. صیدی باخارکن گؤردو هر هانسی سمته‌کی پری خانیم آتی دؤنده‌ریرکوچه کیمی قوشوندان یول آچیر. صیدی‌نین اوره‌یی دؤزمه‌ییب یاراسینی‌باغلارکن جنگ لباسینی گئیدی أ ی نینه. سمندی ایصطبیل‌دن چکدی ائشیگه‌یهرین باسدی بئلینه تنگین برکیتدی جیلوون ووردی آغزینا، جوت تپیگین‌ووروب دوشدی آتین بئلینه. بیری ساغ دان بیری سولدان دوشدولر قوشون‌ایچره. عزرائیلین جان آلماغا ماجالی یوخ ایدی. اؤلوم قاناد گریب اوست –اوسته لش ایدی کی توپراق‌لار اوسته قالانیردی. قشون یاری‌دان آشمیشدی‌کی قاضی سسلندی بونلار آدامخوردولار بیری میزده قورتولمایاجاییق. من‌گئتدیم سیزده گلین. قاضی آتین باشین دؤنده‌ره‌رکن قوشون سانکی قلمه ایدی‌خاریلتی‌نان سیندی. اوز دؤنده‌ردیلر قاچاغا. صیدی ایله پری خانیم‌دابونلارین دالیجا دوز دروازه یِ شاماجان گئتدیلر. سینیق – سالخاق، یارالی –پارالی قوشونو دروازه‌دن باسدیلار ایچری و هر ایکسی قاییدیب قهرمان قلعه‌سینه آتلاردان ائندیلر. باشی دومان داغلارا گؤز تیکرکن آتلاری راحات‌لادیلار. ایکی سئوه‌نین آیریلماسی باشاری‌سیز قالیب اونلارین سئوگی‌سی‌یاشاییردی. گونلر اؤتوردی و صیدی‌نین یاراسی بالا – بالا اوزه دوشوب‌توختوردی.

آمما ائشیدین قوچ حسن پاشادان کی اوز دؤندەردی وزیره و دئدی: «توفاغین داغیلسین وزیر! بو ایشه سون قویمالیسان. بیه بو ایرانلی‌دا نه گوجوارکی اوچ لشکر اؤنونده دایانانمیر. بیر تعبیر تؤک کی آز قالیر قلبیم دورا.»

وزیری فیکیر گؤتوروب اوغلونون اؤلومو اوره یینه داغ قویموشدو. چیخاریولو آختاریب بو مهلکەدن قورتولماق ایستەییردی کی گؤزو ساتاشدی بیرعیفریته قری‌یه. یئددی یوز سیّنی وار بو کؤپه یین قیزی نین. قری‌نین بئل بوکولوب‌دوداقلاری سوپورگه کیمی یئر سوپورور. قری‌یه یاخین‌لاشدی و کئفین‌سوروشدو. دئدی: «بو ایرانلی بو قدر جماعتی قیردی نئیله‌مه‌لی‌یک ؟!فیکرینه بیرزاد گلیر بونون ألیندن قورتولاق.» دئدی:«اونون ایختیاری اونون‌حیله‌سی منیم ألیمده‌دی. قوجالیقیما باخمایین! آنجاق پاراسینی دوشونون.»وزیر دئدی: «من اؤلوم قری ننه ! سنین کؤکوندن یوخ او ایما نی‌یان قوربان‌کسردیم به سن ایندی‌یه قدر هاردایدین؟» قری‌نی باغرینا باسیب آپاردی‌قوچ حسن پاشانین یانینا و «پاشام ساغ اولسون بو قری صیدی‌نین‌توتوقلانماسنیا سؤز وئریر» دئیه پاشا باخدیقدا گؤردو بو قری‌نین گؤزلری‌بیلدیرچین گؤزلری کیمی چه چه دئییرلر. اونون حیله‌کارلیقین آنلادی. اوناقیزیل – گوموش وئردی یین سؤیله‌ییب اؤلنه جان پامبیق آراسیندا ساخلایاجاقینا ایناندیردی. تکجه ایسته یی‌ده صیدی‌نین اؤلوسو یا دیری‌سی ایدی.قری دئدی: «پاشام ساغ اولسون . بو سربازلاردان بیرینه امرائدین منی‌آپارسین قهرمان قلعه‌سی‌نین کنارینا. سونرا گئجه‌دن گئجه‌یه تپه‌لره‌کشیک‌چی قویون هر زامان کی یاشیل آلاو قهرمان قلعه‌سیندن سمایه‌قالخدی بیلین کی توتوقلودولار و تئز گلین یاردیما.»

نئجه‌کی قری‌نین‌ایسته‌یی ایدی او جور اولدی و بیر یول آیریمیندا صیدی اوودان قاییدارکن‌اونا توش چیخدی. صیدی گؤردو یول اوستونده بیر قری اوتوروب زول –زول زوغولدور. آتی دؤنده ردی.

– سلام قری ننه

– عیلک‌السلام اوغلوم

– بوردا نه یاخچی ؟! نه اوچون یالقیز سان بو چؤلون اورتاسیندا .

– قری ننه سنه قوربان اولسون. ائلاتی‌میز، ائلی‌میز، اوبامیز وار ایدی.کؤچدولر گئتدیلر آیاقلاشمانمادیم. گؤزدن ایتیب قالدیم یول اوستونده.

صیدی اوره یی نازیک ایدی. نئجه دییه‌رلر دونیادا اینانماق ایله اوتانماق‌اولماسایدی یاخچی ایدی. اینانماق‌دان هر نه گلر آدامین باشینا گلر. صیدی‌ایناندی بونون سؤزونه. دئدی یئدیگی بیر پارچا چؤره‌ک‌دی آپاریم اودا بیزه همدم اولسون . یاپیشدی ألیندن قوغزادی آتین ترکینه. قیز پنجره‌دن‌باخیردی. گؤردو صیدی گلیر آمما بیر توکلوجه شیکاری واردی . پیل له‌لردن‌دوشوب ائندی حیه‌طه. مرحبا صیدی یاریم دئیه رکن گؤردو بیر عیفریته قری.بو کیمدی سورارکن صیدی دئدی: «ائلات کؤچوب یئرده قالیب . دئدیم‌گتیریم سنه همدم اولسون .« پری خانیم دوزگون باخارکن گؤردو بونون‌گؤزلری شیاطین گؤزلرینه بنزه‌ییر. گؤزلرین گیله‌سی ائله چابادیر کی‌سانکی هر لحظه بیر حیله دوغورماق‌دادی. سسلندی: «صیدی یاریم هاردان‌گتیریب‌سن آپار قوی یئرینه. منه بئله همدم زاد لازم دَیی.» صیدی دئدی:«خانیم عقلین اولسون! زاواللی‌نین بیری دیر. اولمویاچؤره‌ییندن قورخورسان؟» پری خانیم دئدی: «چؤره‌ک زاد صؤحبتی دَیی. بو حیله‌کاردی اونان‌قورخورام.» صیدی قه قاه چکیب گولدی‌کی بو اود ـ آلاو اولسا یاپیشابدنیمیزه بیه نئیله‌یه‌ر بیزه. پری خانیم دئدی:

«آنجاق مندن سؤیله‌مه سی .بو سؤزوده اونودمایيب یادیندا ساخلا.» گئجه‌نی یئیيب ایچیباَ ی له‌نرکن سحراولجاق صیدی آتی میندی گئتدی شیکاره. قیز گلیب فلقه‌نی قوردو.قری‌نین آیاقلارینی باغلادی فلقه‌یه. قیزیل گولون شیوکه‌لریندن بیرین‌یولدی. قری‌نین لوت بدنینه تیکانلی چالی‌لاری‌نان او قدر چیرپدی کی باتان‌تیکان پیوند اولدی دری‌سینه. سونرا بیله سینی فلقه‌دن آچیب قلعه‌دن‌اوتوردو ائشی یه . صیدی اوودان قاییدارکن گؤردو قاری ای له‌شیب قاپی‌نین‌قاباغیندا.

– قری ننه بوردا نه یاخچی!

– داریخدیم چیخدیم کی یولونو گؤزله‌یم.

– قری ننه پری خانیم‌لا آران نئجه‌دی ؟

– آللاه بو خانیم‌لاردان میلیون ائله‌سین. بو جور محبت‌لی مهربان خانیم‌عؤمرومده هئچ گؤرمه‌میشم. یئر اوزونده بئله معرفتلی، اخلاق‌لی‌سی چوخ‌آز اولار. قیز صیدی‌نین گلیشین بکله‌رکن گؤردو یئنه عفریته قری ایله‌بیرلیکده‌دیر. هئچ دینمه‌دی. آنجاق اوچونجو گون ایدی کی پری خانیم‌حیرصیندن ناخوشلادی. بوغازیندان بیر زاد کئچمه‌دی . سودان سئوای یئیيب‌ایچه جه یی هئچ زاد یوخ ایدی. بو گون‌له اوچ گون ا یدی قیزین خسته‌لی یندن‌کئچیر. صیدی آخشام ایدی گلدی قلعه‌یه . آللاه هئچ بنده‌سی‌نین باشینا وقاباغینا بو قضا – قدرلردن چیخارتماسین. صیدی بیلمیر سرنوشت نه جورگلیر قاباغا. سسلندی: « قری ننه قوربانین کسیم خانیم نه حاللی‌دی ؟» قری‌دئدی: »دونن گئنه بیر باش آیيلیب سوایچمیشدی بو گون او سویودا‌ایچمی ییب. قورخ گونان بو یئمه‌مزلیک اونو لاپ آیاقدان سالا.» صیدی قری‌ایله دانیشارکن آرالارینا بو صؤحبت‌لر کئچدی:

– قری ننه بو گون آجیخمیشام . یئمک دوزه‌لده بیله‌رسن کی بیرلیکده بیرتیکه یئیه‌ک.

– او طاعام کی من دوزه‌لده‌رم هئچ آشپازین هنری‌دَیی. آممـا...

– آممـاسی نه‌دی؟

بوردا ایدی کی صیدی‌نین باشینا بؤرک گئچدی . قری دئدی: «آممـاسی‌بودور کی پری خانیما دئمه‌یه‌سن یئمه یی من پیشیرمیشم. هره‌نین بیر جورمزاجی اولار. منیم ألیم بیر زادا ده یرسه او ایرگه‌نر. دئه‌گینن أوزوم‌پیشیرمیشم بلکه پری خانیم یئیه جانا گله.»

قری آشپازخانادا خوردی – خؤره‌ک‌دن بیر شام کاباب یاپیب بهشت دارودرمانی‌نی وارید ائله‌دی طعام‌لارا. دوزدی مئزمه‌ئی‌یه . وئردی صیدی‌یه.صیدی خوره یی آپاردی پری خانمین اوتاقینا کی گلدی ییمدن بری یئمک‌حاضیرلاماق‌دایام. او اومودلا کی سنده بلکه بیر تیکه یئیه‌سن. پری خانیم‌دئدی جانیم ایسته‌میر. صیدی أل چکمه‌دن قیزا آند – قسم وئریر کی اولمازگرک یئیه‌سن . پری خانیم سوروشدی:

– دئه گؤروم بو یئمه یی اؤزون پیشیریب سن یا قری؟

– خانیم قوربانین کسیم قری باشینی دولاندیرا بیلیر هله گله بئله‌نکی بیرطعام‌دا حاضیرلی یا؟

– آغا صیدی .آممـا منجه بو خوره یی یا سن یئه من باخیم ، یا من یئییم سن‌باخ . بیله‌میزه بیر زاد اولماسا سونرا ایکیمیزده بیرلیکده یئیه‌ک.

– بو نه ساچمالیق! دئییرم اؤزوم پیشیرمیشم قری‌نین‌ده خبری یوخدی.

بیر بالا تیکه قویدی قیزین آغزینا بیر بؤیوک تیکه‌ده اؤزو یئدی. قری‌ده‌گلیب دلیک – دئشیک‌دن اونلاری گودوردو کی تکجه اگر بیر تیکه یئه‌سه‌لرتئزلیک‌له یاشیل آلاولارلا قوچ حسن پاشایا خبر سالا. پری خانیم تزه هله اوبیر تیکه‌نی اودموشدی کی باشین قاغزاییب صیدی‌یه دئدی: «آغا صیدی‌قوربانین کسیم ندن بئله بو یون سنین باشیندا سؤیود آغاجی بیتیب؟» صیدی‌باشینی بئله قاغزایاندا سسلندی: «چپل سنین باشیندا بیتیب یا منیم؟» بو

سؤزوائشیدجک قیز أللی‌نین دالی‌نان صیدی‌نی ایته‌له‌دی و دئدی : »گئت آبتالین‌بیریسی. قورتولدی بیزیم ایشی‌میز. قری بیلدی یینی ائله‌دی.» صیدی قیزین‌ایته‌له‌مه‌سی ایله شیببیلتی‌نان دَیدی یئره و گؤردو اوتاق دولانیر باشینا.قالخدی کی قری‌نین حسابینی اووجونا قویا آممما قاپی‌نین اؤنونده‌شاپیللتی‌نان ییخیلدی. آزجا کئچدیکدن سونرا قری یاواش - یاواش گلدی‌گؤره نه خبردی . بهشت دارونون سمی بیرین - بیریندن بتر توتوب‌ایکی‌سی‌ده بایقین‌لیق گئچیریردیلر. آللاه هئچ بنده‌نین دوشمانین اوره‌ک‌دوشمانی ائله‌مه‌سین. اوره‌ک دوشمانیندان قورتولاجاق یوخدی. قری هرایکیسی‌نی کندیرله‌یب سریدی تاختاکیلیمین آراسینا. سونرا قلعه‌نین‌بئشینجی قاتی‌نین دامیندا یاشیل آلاوین شعله‌سینی آسمانا قالخدیردی.کشیک‌چی‌لر آلاوی گؤروب بیلدیلر قاری علامت وئریر. قوچ حسن پاشاوزیره دستور وئردی آماده اولوب بیر لشکر گؤتوروب چیخسین یولا. اؤزوده‌اونلارلا برابر قهرمان قلعه‌سینه ساری یولا دوشدو.

قری تئز أل آیاق ائدیب بهشت دارونون بیر ضدّی وار ایدی توتدی پری‌خانیمین بورنونا. پری خانیم بهشت دارونون تأثیریندن آییلدیقدا گؤردو ایش- ایش‌دن کئچیب. صیدی أللی قولی باغلی هوشسوز حالدا دوشوب‌دی وقری‌ده باشماق تایی‌نان پری خانیمین گول دوداقلارینا، گول یاناقلاریندایانمادان تاپداییر. پری خانیم سسلندی: «قری ننه بیر دایان گؤر نه دئییرم.اؤزون بیلیرسن منه اؤلوم یوخدی.اونا خاطیرجمع اول. آممما قولاق آس سنه‌بیر آز سؤزوم وار. ویرسان دا سورا وور.»

قری ننه آللاهینی سئوره‌سن — من ائیله‌دیم سن ائیله‌مه‌سن ائتمه

یئر اوزونده قبله‌گاهی گؤرورسن — من ائیله‌دیم سن ائیله‌مه‌سن ائتمه

قوربان اوللام وطنینه ائلینه — بولبولونه گولشانینه گولونه

ایل دولانیب فرصت کئچر ألیمه — من ائیله‌دیم سن ائیله‌مه‌سن ائتمه

اؤیود دئدیم صیدی یاریم آلمادی صاباحلارین فیکرینه او دالمادی
حئییف قری اختیاریم قالمادی من ائیله‌دیم سن ائیله‌مه‌سن ائتمه

بو کلمه‌لرده ایدی کی صیدی‌نین هوش باشینا گلدی. گؤزونو آچدیقدا گؤردوتاختا کیلیمین آراسینا سریلیب أل قول باغلیدیر. آمما نارین بیر سس گلیر .آغلاماق سسی. دؤنرکن گؤردو پری خانیمی او قری آرواد ائله ویریر گل‌گؤره‌سن. دیلی توتار ـ توتماز دئدی: «منیم‌له سنین ننه بالالیغیمیز بوندان‌اؤتور ایدی ائله؟ بوراخ اونو گل منی وورا!» قری اوتانان کیمی اولوب‌دوشدی گئتدی قلعه‌نین حیه‌طینه. چیخیب قاپی‌نین آغزینا انتظاردی‌قوشونون گلمه‌سینه.

پری خانیم صیدی‌نین آییلدیغین گؤردوکده سؤیله‌دی: «آغا صیدی قوربانین‌کسیم اود یاندیریر یا یاندیرمیر؟» صیدی نه دئیه‌جه بینه قالدی. اوتانجین‌دان‌باش قالدیرامادی. نئیله‌سین صیدی. صیدی اینانیب‌دا، دوزلویه اینانیب.ایسته دی بیر سؤز دئسین گؤردو آت شئیهه‌سی هر بیر یئری بورودو. شمشیرشاققیلتی‌سی قوشونون های ـ هویون نن قاریشیب یئر گؤیی جایناغنیا آلدی.صیدی اوز دؤنده‌ریب سئوگی‌سینه ، دیلی توتار – توتماز دئدی: «خانیم‌قوربانین کسیم . آللاهین یازدیقی آلین یازیسی دالی قاییتماز. باشا گله‌جه یی چکمک گرک. بو ایش گرک اولاردی نه سنلی ایدی نه منلی. قضا قلمی‌چالینمشیدیر آلنیمیزا. آنجاق منی اؤلدوره‌رلر سنی یوخ. سون سؤز اولاراق‌دینله گؤر نه دئییره‌م :

قادان آلیم پری خانیم آللاهین اونودمایاسان
منی بو یئرلرده قویوب بو گلنه گئتمه‌یه‌سن
اگر آللاهی اونودسان دستین دامنیندن اوزسن
بو گلن پاشایا گئت سن مطلبی‌ین یئتمه‌یه‌سن
یاخشی اولار حیا– پرده هئچ عقلیم اولمادی سرده

خریدار اولمایان یئرده ماطاحینی ساتمی یه‌سن
من صیدی‌نی دیندیره‌رلر گول رنگ‌دن سولدورارلار
یقینیم‌دی اؤلدوره‌رلر منی یاددان ائتمه‌یه‌سن

قشون قلعه‌نین دؤره‌سینی آلیب آمما کیمسه‌نین ایچری یه گیرمک جسارتی‌یوخ‌دی. قری قوچ حسن پاشایا حال – قضیه‌نی آنلادارکن سربازلاری‌تؤکدوایچری. گؤردولر هر ایکیسی تاختا کیلیم آراسینا سریلیب‌چابالاماغا امکان‌لاری یوخ‌دی. اودون بؤلمه‌سی کیمی ووردولارقولتوقلارینا یئندیردیلر حیه‌طه. تاختا کیلیم‌دن چیخاریب أل قوللارینی‌آچارکن آیاقلارینی زنجیرله‌دیلر. قوچ حسن پاشا ایره‌لی گلیب او ایرانلی‌نی‌گؤرمک ایسته‌دی. هم پری‌یه باخدی هم صیدی‌یه. گؤردو خداوند عالمین‌گؤیلو – گؤزو توخ اولاندا بونلاری دونیایه گتیریب. هئچ بیری او بیریندن‌آرتیق – اسگیک دئییل . ایگیت‌لیک‌ده گؤزه‌ل‌لیک‌ده بیر آلمادیلار وسط‌د نبؤلونموش‌لر. سؤیله‌دی:

– «وزیر آللاه توفاغین داغیدسین گؤروم! به نیه دئییرسن بیر ایرانلی گلیب‌نییه دئمیرسن کی قیزین اؤز برابری بیر اوغلان گلیب بو قیزی آلیب . بیر بئله‌جماعتی‌ده وئردین قیرقینا...» وزیر دئدی: «پاشام ساغ اولسون خیالین‌ندی؟!» پاشا دئدی: «منجه بونلاری اؤلدوره‌مه‌یه‌سیز أل قوللارینی آچیب‌ایکی سئودالی‌یا بیر توی توتاسیز.» بو سؤز وزیره کی اوغلونو ألدن‌وئرمیشدی برک توخوندی. قوشون ائشیت‌سین دییه اوجادان سسلندی بیزیم‌جوانلاریمیزی قیریب هر ائوده یاس‌دی ایندی . بونلارین قانینی بیر ایرانلی‌قانی‌جا بیلمیر بیزیم پاشامیز.»

پاشا گؤردو بو سؤزلری دئمک‌ده بارا قویوب . تئز اوزون دؤنده‌ریب وزیره‌دئدی: «حاقلی‌سان وزیر. نه ائت سن اؤزون بیله‌رسن.» وزیر بونوائشیدجک خنجرینی قینیندان چکیب دایادی صیدی‌نین بوغازینا. آجیمادان‌باشینی بدندن گور ها گورونلا آییردی. پری خانیم اؤزونو تاپانا

گؤردوصیدی‌نین کله‌سی توپراقلار ایچره قانا بله‌نمیش. اوره‌یی دؤزمه‌یب بیرقیشقیرتی سالدی کی قلعه‌نین حیه‌طی جیک - جیک جینگیلده‌دی. قوچ‌حسن پاشانین اوره‌یی بو ایشه دؤزمه‌یب اوزده دئمه‌دی آمما قلبینده دئدی:« اوغلون تون به تون دوشه‌ردی وزیر. ندن بو جوانلاری بیر- بیریندن‌آییردین. آمما بو ایش ایله اوزوموز گولمه‌یه‌جک.» دستور وئردی قلعه‌نی‌داغیتماسین‌لار. پری خانیمی‌دا سارایا گؤتوروب قوشون دالی قاییتسین . آمماقلعه‌نین قیزیل گوموش‌لرله دولو خزانه‌سی‌نی یئغمیشدیردیلار. پری خانیمی‌آتین ترکینه چکیب آپارماق ایسته‌رکن گؤزو ساتاشیر صیدی‌نین باش‌سیزبدنینه و هوشدان گئدیر. اؤزونه گلدیکده او چونجو دفعه‌یه جان یئنه حالدان‌گئدیر. آنجاق اوره‌ک ائدیب سسی چیخار ـ چیخماز سسله‌نیر :

- «پاشام بیر ایسته‌ییم وار، اجازه وارمی؟»

- نه ایستیرسن ایسته !

- بو جوان غوربت‌ده غریب دی. ننه باجیسی یانیندا دیی. ایذین وئرین اوچ ـ دؤرد کلمه بونون باشی اوسته بایاتی دییم آغلایام. نئجه اولورسادا بوجوانلا بئش گون اون گون باش بیر یاستیغا قویموشام. پری خانیم ا ی له‌شیرصیدی‌نین باشی اوسته اؤزوده کلفجَلی قوللارلا، آغلارکن بو سؤزلری دئییر:

داغلار آل گئییسین دنیزلر قره من آغلاییم بو جوانه وای دئییم
غم، غصه‌لر باغریم باشین دله‌رلر گون چیخاندان گون باتانه وای دئییم
بیراود دوشدی گلستانیمه گولومه صیدیم گئتدی ناحاق یئره اؤلومه
او قانلی باشینی وئرین ألیمه صیدی کیمی قهرمانه وای دئییم

بو سؤزده‌کن نئیزه‌نی ایلشیدیردیلر صیدی‌نین خیر - خیراسینا و آتدیلار پری‌خانیمین قوجاغینا. پری خانیم باغلی قوللارینا باخمایاراق بو باشی ائله‌باسیر سینه‌سینه کی دوز کیمی یالیر اوزوندن، گؤزوندن. باشینی قالدیرارکن‌گؤزو قری‌یه ساتاشیب دئدی: «گؤردون منه اؤلوم یوخدی. سنی خوش گونه‌حسرت قویماسام منه‌ده پری دئمه‌سین‌لر.» پری خانیمین اوره‌یی قان‌آغلارکن گؤره‌ک داها نه دئییر:

بیر عرضیم وارسنه به ایمان قری اریدی اوره‌ییم قالمادی یاغی
اؤلدوردوز قویلایین دفن ائدین باری من آغلاییم بو جوانه وای دئییم
پری خانیم صیدقین حقه باغلاسین باغرین باشین چارلی چارپاز داغلاسین
ایندەن بئله یار-یار دئییب آغلاسین صیدی کیمی قهرمانه وای دئییم

پاشا پری خانیمین »اؤلدوردوز قویلایین دفن ائدین باری» سؤزونوائشیده‌رکن دستور وئردی سربازلار اونون جنازه‌سینی قیرخ مئتیرلیک بیرقویویا سالدیلار. پری خانیمی‌دا گؤتوروب قوشون‌لا بیرلیکده شام شهرینه‌ساری یولا دوشدولر. قیزی سارایین دوستاقینا سالارکن اوچ گوندن سونراپاشانین حوضورونا آپاردیلار . پاشا قیزی گؤره‌رکن قَهَرله‌نیب دئدی: «آتان‌رزم شاه دونیادان کؤچسه‌ده من یئرینده‌یم. او ایرانلی‌نان ائولن‌مه‌میشدن‌اوّل، گلیب دئیه‌ردین بئله بیر قصدیم وار منده سنه توی توتاردیم،کبین‌لریزی کسدیره‌ردیم. سن گیزلیجه بیر ایش گؤره‌رکن منه‌ده قَلَط گزارش‌لر وئرمیشدیلر. آمما کئچمیشه گوذشت دئیه‌رلر و او ایرانلی‌دا دیریلیب گلمی یه جک. جوان اولدوغون اوچون‌ده یاستیغینی بیری ایله‌پایلاشمالی‌سان. گل نیکاح قیلیب سارایمین خاتونی اول. بئله‌لیک‌له‌اؤلکه‌یه بیرلیکده حؤکوم سوره‌ک و سنده اؤز شأنینه لایق بیری‌نن حیات‌یولداشلیقی قور.»

پری خانیم قوچ حسن پاشانین یوموشاقجا دانیشماسینی گؤروب سؤیله‌دی:«گوناهیمی بوینوما آلیرام. سؤز وئریب بیر قرارا چاتماق اوچون قیرخ گون منه‌مهلت وئرین. قیرخ بیرینجی گون قیسمتی‌میز اولورسا، آللاهین امری‌پیغمبرین شرعی نن من سنین اوللام ، آنجاق بو قیرخ گونو گیزلت‌مه‌دن‌آنلادیرام کی صیدی‌یه یاس ساخلامالی‌یام.»

پاشا سسله‌نیر: «پری خانیم سیز بو دَیقه دن آزاد سیز. ساراپین گؤزو باشیمین‌تاجی سیز. گؤره‌ویم باشاردیقجا اوره یینیزی آلیب سئوینجیزه سبب‌اولماق‌دی.»

کنیز ـ دایه‌لر قیزین دؤوره‌سینی آلاراق گئجه‌لر اونلاری مرخص ائدیب‌باشلاییر حاجت نامازینا. اوزونو قویور تورپاقین اوستونه صوبحه جان‌آللاهینا یالواریر. سؤیله‌ییر «ای اون سگگیزمین عالمی یوخ یئردن یارادان‌تانری بو اوغلانی آخی اؤزون منه بوتا وئرمیشدین! دادیما چات قیرخ گون‌مؤهلتیم وار. بو قیرخ گؤنده یا منی یئتیر صاحابیما یا صاحابیمی یئتیر منه.مصلحت اؤزون سن. نه بیلسه‌ن او یاخچی‌دی.» دوز اوتوزونجو گون دی کی‌پری خانیم آللاهینا یالواریر.

باغچالار گتیریب تمام بار اولسا دوستون باخچاسیندا دولو نار اولسا

بؤیوک آللاه هر کیمسه‌یه یار اولسا دونیالر یغیشسا داغیدا بیلمز

قیزین دوعاسی آللاه درگاهیندا مستجاب اولدو. صیدی‌نی بو یوللارا سالان‌غریب‌لر ضامینی «قویو»نون باشی اوستون آلدی. دیزلرینی »قویو»نون‌آغزینا قویوب تانری‌نین یاردیمی ایله اوّل باشی قویدو ائشیگه سونراجنازه‌نی. بدن ائله بیل قیزیل گولون یارپاقی ایدی. باشی قویوب بدنین‌اوستونه مبارک آغزی‌نین لوعابیندان چکیب باش بدنده بیتؤوله‌شدی. سونراایکی رکعت حاجت نامازی قیلیب ألینی قوغزاییر حق درگاهینا کی ای منیم‌بؤیوک خالیقیم ، اؤز بویوروغونلا هر ایکیسی‌نی بیر – بیرینه بوتا وئرمیشم .بونلارین ایندی‌دن گئدیب توپراقلارا

خاکریز اولماق واخت‌لاری دییل .اونلار هله بو دونیاده دولانیب گزمه‌لی‌دیلر. سنه آند وئریرم اؤز عزت وجلالی‌یان اؤز حؤکمونله اؤز دستورونلا بو اوغلانین روحو قاییتسین بدنینه.صیدی‌نین روح وارد اولدو بدنینه . بدن گیزیلده‌یب چیمچه‌شدی. گؤزونوآچدیقدا گؤردو غریب‌لر ضامینی باشی‌نین اوستونده‌دی. آیاغا قالخیب‌یاپیشدی مولاعلی نین اته یین دن کی سنی بوراخمارام. اوگؤزلر کور اولسون کی‌دونیا و آخیرتی‌نین ضامینی‌نی تانیمییا. قولاغ آس عرض ائله‌ییم آغا سن‌کیم‌سن:

سن – سن داماد پیغمبر اوزوندن یاغیری مشک عنبر

آتین دولدول قولون قنبر هامی مولا – مولا دئیه‌ر

سن ایدین اصلان دونوندا یاتمیشدین معراج یولوندا

ذوالفقار دورماز قینیندا چیخار مولا – مولا دئیه‌ر

اوخورام سوره ی یاسین آلانسان خیبر قالا سین

فقیر مولا اؤز آغاسین سئوه‌ر مولا – مولا دئیه‌ر

ألینی چکیب باشیندان جمالیندان کمریندن رد ائله‌دی. سایه سالیب بصیرت‌پرده‌سی گؤزلرینده‌ن گؤتورلندی. «اوغول باخ بارماق‌لاریمدان» دئیه‌صیدی باخارکن کربلا مئیدانی‌نی گؤردو .یئتمیش ایکی شهید، آغ کفن اَیین‌لرینده شمشیر ألله‌رینده بیر – بیری‌نین یانیندا صف چکیب دوروب‌لار.بویوردی : »اوغول اونلاری گؤردون . دونیانین اوجور کیشی‌لره وفاسی‌اولماییب سنه هاردان اولاجاق وفاسی. اصل ایش آخرت‌ده‌دی، بو دونیاکاروانسارا دونیادی! سنین سئوگیلی‌نین گؤزلری یوللاردادیر. اوسارای‌داشام شهرینده سنی گؤزله‌مک‌ده‌دیر. بئله دؤنوب باخسان گؤره‌رسن!»

صیدی دؤندوکده آغا گؤزوندن غیب اولوب گؤردو قلعه‌ده بوندان سئوای‌کیمسه یوخدی.

یادینا دوشدی بو دونیانین بیوفالیقیو اوره‌گی سیخیشارکن بوسؤزلر سینه‌سیندن چاغلادی:

ایستیره‌م عیبینی اوزونه دئیه‌م هئچ کیمسه‌نن باشا یئتمه‌دین دونیا

اؤزون همتین‌له ائیله‌دین حرمت سونرا بویوردوغان بیتمه‌دین دونیا؟

نئیله‌دین سلطانی نئیله‌دین خانی بابک تک دوردانه قهرمان هـانی

رستم افراسیاب گؤزل سهرابی اونلاری اویناییب اودمادین دونیا؟

فقیر صیدی قورخار سندن اوره‌گی حق یانیندا قبول اولسون دیله‌گی

حسن ، حسین عرشین گؤیون لنگری اونلاری‌دا شهید ائتمه‌دین دونیا؟

صیدی سؤزو تمام ائدیب اوز دؤنده‌ردی شهر شاما. کوچه بازاری‌غریب‌جه‌سینه دولانیردی، گؤردو دووواردا بیر اعلان . یاخین‌لاشیب گؤردوسمند آتی‌نین اعلانی‌دی. یازیلیب کیمسه سمند آتی یهرله‌ییب جیلووون‌وورا آغزینا وئره قوچ حسن پاشانین ألینه خزانه اونون اوزونه آچیق‌دی.اونلارجا بایتالین باشی‌نین قاپاغین گؤتوروب سمند آت . کیمسه‌نی قویموریاخینا. سالیب‌لار بیر ایصطبیله و آرپا سامانین باجادان تؤکورلر اونون.

صیدی قیلیق ده‌ییشدیریب سارایا ساری یولا دوشدو. اصل بایتال منم دئیه‌آتی یهرله‌ییب پاشایا وئرمه‌ینه سؤز وئردی. صیدی‌نی کچیرتدیلر ایچری .صیدی احترام ائله‌ییب باشینی قوغزایاندا پاشانین گؤزو ساتاشدی‌صیدی‌نین جوانلیق و ایگیت‌لیگینه . باخدی سن اؤله‌سن بیر دنه اوغلان‌دی‌بئل نازیک ،کوره‌ک ـ بیلک‌لر ائنلی. قوللار آللاهین کرمیندن ائله بیل چینارشاخه‌سی‌دی دویونله‌نیب.

پاشا سسلندی : »اوغول سؤزون وارمی؟«

– آتی یهرله‌مک اوچون ایذین ایستیره م.

– بیلیرەم دونیا مالی بیلەنی تووللویوب، آممما خزانەنین آغزی سنین اوزونەآچیقدی. نه قدر مال و دولت لازیمیندی گل گؤتور گئت ، آنجاق بو ایشدنواز کئچ . سندن خوشوم گلدی. آممما سنه باخدیقدا اؤلن بیری یادیما دوشور بولموره م نییه ... حئییف سن او آت سنی آرادان آپارار. آممماگینه اؤزون بیلەرسن.»

دستور وئردی اوغلانا ایصطبلی نشان وئردیلر. سربازلار صیدینی سمندآتینا ساری آپارارکن ، اوزاقدان بیر قاپی گؤستریب اؤزلری گؤتورلەندیلر.صیدینین ألی قاپینین رزەسینه چاتدیقدا سمند آت یئم یئییردی آخوردا.سمند آت گؤردو قاپی ایستیر آچیلسین . بیر شئیهه چکیب اوز دؤندەردیقاپی یا ساری. اصلانلار دؤزەنمزدی اونون سهمینین قاباغیندا . صیدیقلبینده یا مولا دئییب قاپینی آچارکن گورولتونان گیردی ایچری ألین قویدوکمرینه بیر نعره چکدی کی ایصطبیلین دووارلاری دیک – دیک دینگیلەدی.سمند آت قالخمیشدی طاپانچانان وورا باشینین قاپاغین گؤتوره کی صیدینین سسی – نفسی اونو ساخلاشدیردی. دالی قیچلاری اوسته قالخمیشدیهوایه حاضیر ایدی طاپانچایا کی یاواشجاسینا أللرینی گتیردی قویدو یئره واوجادان کیشنەرکن انگینی گتیریب قویدو صیدینین ساغ چپی نینه و آدامسایاغی گؤزلریندن باهار بولودو کیمی یاش تؤکولدو. صیدی آتینآغلاماغینا باخارکن گؤزلر دولدو یاشینان . قولون سالدی آتین بوینونا بواونون أل آیاقین یالیر صیدیده اونون اوزوندن اؤپور .

بو آندا سئوگیلیسیپری خانیمی یادا سالارکن بو سؤزلری سمنده دئییر:

غربت یئرده نەلر گلدی باشیما من آغلارام سمند آغلار یار آغلار

بیلمم ساقی نەلر قاتدی آشیما من آغلارام سمند آغلار یار آغلار

یاخشی اولار گؤزەلرین بوسه سی سیاه زولفون دال گردنده هؤرمەسی

سن آغلاما گئدەر گؤزون قرەسی من آغلارام سمند آغلار یار آغلار

ظالیم وزیر گؤردون منه نئیله‌دی خنجر آلیب باغریم باشین پئیله‌دی
بیر قری‌نی منه جلاد ائیله‌دی من آغلارام سمند آغلار یار آغلار

صیدی سمند ایله بیرلیکده ایصطبیل‌دن ائشی یه چیخارکن جماعت اوز قویدوقاچماغا. آتین سهمی ائله توتموشدو جماعتی کی گؤزلرینه اینانمیردیلار.آمما گؤردولر یوخ ائله بیل بو بایتال او بایتال‌لاردان دَییل . بایتال دورارکن‌آت‌دا دورور. بایتال گلیر آت‌دا گلیر. قوچ حسن پاشایا خبر سالیب وزیروکیل‌له بیرگه سارایین اؤنونه چیخدی. اون – اون بئش آددیم قالیردی پاشایاچاتسین پاشا سسلندی: «مین یاشا اوغول! آمما سؤیله ندن بو آت بو جورایچین چکیب آغلاییر؟!» صیدی دئدی: «ایچری گیرمه‌دن باجادان آتا بیردقت‌لی نظر سالیب گؤردوم اجینه – فرشته‌لر قولاقلاری‌نین دالیندا یوواباغلاییب‌لار. قاپی آچیلدیقدا سمندی یومراقلاییب بئلینه سیچرادیم وبوینونون شتل‌لریندن یاپیشاراق اجینه – فرشته‌لرین یووالارینی داغتیماقاباشلادیم. نئجه کی آری‌نین یوواسینی داغیتدیقدا آری‌لار أل چکمه‌دن‌یغیشارلار یووانین قاباغیندا و فیرلانارلار، اجنه‌لرده گلیب آتین گؤزونون‌قاباغیندا فیر– فیر ائلی‌یب کئچیرلر. اونا گؤره‌ده آغلیر و تیتره‌ییر. آنجاق‌پاشا بونو دئییم کی بو آتین گؤیه چیخیب دورنا ائندیرمه‌یین اؤز گؤزومله‌گؤرموشم و ساندیقین آتلاردان دییل.»

– من اؤلوم!

– باشین اوچون!

– گؤیدن قاطار– قاطار دورنا کئچیر. دورمادان قالخ بیر دورنا یئندیرگؤره‌ک!

– بئله‌سینه اولماز. دورنا یئندیرمگه سمندین اؤز یهر اسبابی و رزمی شاهین‌لباسلاری لازم‌دی. دستور وئردی یهر – اسباب گتیرلندی و بیر یخدان کی‌رزمی شاهین پالتارلاری اوندا ایدی آرایا قویولدی. صیدی یهری قویدی سمندین‌بئلینه ، تنگین برکیتدی، جیلوون ووردو آغزینا و

یخدانین قاپاغینی‌قاغزاییب »بسم الله الرحمن الرحیم» دئییب چکمه‌لری چکدی دیزینه وجنگی پالتارلاری باشدان گئییب آیاقدا قیفیل‌لاندی. قوچ حسن پاشا سسلندی: «دورنالار کؤچمه‌میش چیخ گؤیه گئزاولماسین . عجایب منظره‌اولاجاق!»

صیدی »پاشام ساغ اولسون بو آتین بیر دوعاسی واردیر» دئیه، پاشادئدی:«تئز اوخو یوبانما.»

صیدی‌نین أل قبضه یِ شمشیرده گؤزو قوچ حسن پاشا و وزیرده بئله سؤیله‌ییردوردانه قهرمان :

بیر عرضیم وار سنه قوچ حسن پاشا سمندین یئیه‌سی گلسه نئیله‌رسن

حؤکمون ایشله‌سین داغینان داشا سمندین یئیه‌سی گلسه نئیله‌رسن

فلک غربت یئرده آتدی داشیمی دؤنده‌ردی عمانه گؤزوم یاشینی

ظالیم وزیر نئجه کسدی باشیمی سمندین یئیه‌سی گلسه نئیله‌رسن

* * *

عزیزیم داغدا نه وار ائل کؤچوب داغدا نه وار

مجنون خیاللی گؤیول لیلی‌سیز داغدا نه وار

أل گئتدی قبضهٔ شمشیره کی پاشام ساغ اولسون گؤر نئجه گئدیر گؤیه!سمندی مئیداندا گزدیره‌رکن پاشانان وزیری بلله‌ییب اونلارا چاتدیقدا قیلینج‌ایله ائله ضربت ائندیردی کی بیر گؤز قیرپیمیندا اونلارین باشی‌تر خیار کیمی‌بؤلونوب جماعت دوشدو قاچاغا. کیمسه‌ده قشوندان گلیردی قیلینجی‌تپه‌سیندن قویوب قولتوغوندان چکیردی ائشی یه. پری خانیم گؤردو سارای‌داغریبه بیر حال وار. قولاغینادا بیر سس گلیر ، آشنا سسی . پنجره‌نی آچدیقداگؤردو صیدی، آتین اوستونده ائله دولانیر گزیر کی بیر لشکرده اونون توزوناچاتابیلمیر. اوره‌یی دؤیونه‌رکن سئوینجیندن بیر قیشقیریق سالدی کی صیدی‌اوزون دؤنده‌ریب گؤردو بختی‌نین پری‌سی‌دیر پنجره‌دن سسله‌نیر. قیزدؤزه‌نمه‌دی. پیل لَه‌لردن یئنه‌رکن صیدی‌یه ساری ائله گئدیر

سانکی‌ایلدیریم‌دی گؤیدن یئره ائنیر. آللاه جمعی معشوقه‌لری بیر- بیرلرینه‌یئتیرسین. پری خانیم سسلندی: «آغام صیدی گلدین سؤزومه؟!» صیدی‌ده« بوندان بئله سن دئه‌سن قاتیق قره‌دی کیمسه‌نین حقی یوخدی آغ دئیه»سؤیله‌رکن هر ایکی سئوگی بیر - بیرلرینه چاتدیقدا، پری خانیم دئدی‌قولاق آس هله سؤزوم وار:

پری دئیه‌ر آغلامیشام جان و جگر داغلامیشام
ماتمینی ساخلامیشام آغام صیدی پاشام صیدی
سمندی میداندا چاپدین سینیق گؤیول‌لری یاپدین
اولمایا قری‌نی تاپدین آغام صیدی پاشام صیدی

قری‌نین آدی گلدیکده صیدی جار سالدی کیمسه بو قیلیق‌دا بیر قری‌نی تاپیپ‌گتیرسه خزانه اونون اوزونه آچیق‌دی. جماعت سوخولدولار قری‌نین ائوینه‌تاپانمیرلار بیله‌سین .بیر کئچل اوغلان وار عیار اوغلو دئیه‌رلر بیله‌سینه.گیردی قری‌نین ائوینه آختاریب هریانی گؤردو یوخدور. قاییدیردی چیخاائشی یه گؤردو بیر تویوق نینی وار. أییلدی باخدی گؤردو اوردادی. قری‌نین‌یالوار - یاخارینا باخمایاراق اونو تاپیشیردی صیدی‌یه. صیدی باخانداگؤردو اؤزودی. پری خانیم دئدی: «قری ننه کئفین نئجه‌دی!» دئدی: «خانیم‌من ائله‌میشم سن ائله‌مه!» پری خانیم دستور وئردی سگگیز خاروار یاش -قورو اودونو قالادیلار شام شهری‌نین میدانینا. اود وئردیلر ا وچ گون تمام‌یاندی. اودون لارین لاپ او گؤی آلاولاری چیخاندا، قری‌نی قویدولارمانجاناغا دوز سالدیلار اود - آلاوین ایچینه.

شهرده یئددی گوندوز - گئجه پری خانیم‌لا صیدی‌نین بیر - بیرلرینه‌قاووشماق‌لاری اوچون توی - دویون توتولدی. صیدی‌نی اؤزلرینه پاشاسئچمک ایسته‌دیلر آمما او قبول ائتمه‌دی. خلقی توپلارکن اونلارین اؤزسئودیک‌لری و ایناندیق‌لاری انسانلار آراسیندان وزیر - وکیل

تیکیب اؤزایچ‌لریندن بیر پاشا سئچدیلر. آنجاق صیدی سارایین بوتون خزینه‌لرینی‌یغیشدیریب ووردی آت - قاطیرین ترکینه. پری خانیمادا بیر کجاوه‌حاضیرلادیب طاق بئزه‌تدیردی. سونرا غلام - کنیزلری توپلاییب‌تاپشیریق‌لار وئردی. شهر شام‌دان چیخیب اوز دؤنده‌ریب صیدی بو وصف‌ایله اؤز مملکتینه ساری.

قیز دئدی: «صیدی یاریم!»

- بلی نازنین

- صیدی یاریم قوربانین کسیم قلعه‌یه بیر باش ووراق.

صیدی قیزی قلعه‌یه آپارماق ایسته‌میردی. نییه کی اورانین وضعی‌پوزقونلاشیب بوتون گؤزه‌للیک‌لری یئر ایله بیر اولموشدو. آممما قیزین‌سؤزوند ن چیخانمادی . یئتیردیلر قلعه‌یه . قیز کجاوه‌دن یئندی آشاغی. قلعه‌یه‌باخیب قهرلندی و سیاه زولف‌لریندن بیر نئچه تئل آییریب باغرینا باسارکن گؤره‌ک نه‌لر دئدی:

آیریلدیم خانیمانیمدان قان آغلیر ائللریم منیم

من سارایلار بولبویدوم بوش قالیب تاغلاریم منیم

ساغیمدان سولومدان گئتدی نوجوان گوللریم منیم

نرده‌دی شیمدی قلعه‌ده سونالی گؤللریم منیم

هارایا گئتسه‌ن اصیل شیرین شئی وطن‌دیر. وطن‌دن شیرین شئی تاپیلماز .صیدی آتین اوستونده قاباق‌دادی . قیز کجاوه‌ده غلام کنیزلرده دؤوره‌سینده .منزیل به منزیل گلیرلر آیلاردی. چاتدیلار بیر یئره گه‌دیک باشی ایدی. اوجابیر داغ . صیدی باخدیقدا گؤردو وطن گؤروشدی . ایکی - اوچ منزل‌دن‌سونرا تبریز دروازه‌سیندن وارد ا ولدولار ایچه‌ری. بوتون خلق تاماشایاچیخیب هر یئرده صیدی‌نین آدی - دؤولتی دوشدیدیللره . صیدی آتین‌باشینی دوز

دؤندەردی اؤز منزیل‌گاهلارینا . پری خانیمی عزت احترام ایله‌کجاوەدن یئندیردی. آنا - بالا بیر- بیرلرینی دوز کیمی یالارکن غلام - کنیزلر خزینەلری آت - قاطیردان ائندیریب ائوه ییغیرلار. حال - قضیەدن‌صیدی‌نین عم قیزی‌سی و وزیرین قیزی مارال خانیمین خبری اولوب‌صیدی‌یه بیر نامه یازماقلا اوندان ایسته‌ییرلر کی وئردی یی سؤزه عمل ائله‌یەو اونلارلادا ائولەنه. صیدی هر اوچ گؤزەله بیر یئرده توی توتوب هامیسینی شاد ائلیر. مولام دا سیزی شاد ائتسین .

شهریور 78

غلام حیدر داستانی

قدیم سابیق لر کی شاه عباس ، ایرانین شاهی ایدی و پایتختینه اصفهان نصف جهان اولماز سا آذربایجان دئیه ردیلر بیرگئجه یاتمیشدی کی یوخودا گؤرور، آذربایجان شهر لری آلاولار ایچره یانیر و توستو ایله دومان گؤیه قالخیر. شاه عباس یوخودان دیکسه نرکن وزیری آللاه وئردیخانی حضورونا چاغیریب تعبیر ایسته ییر. آللاه وئردیخان بارماغینی اکی قاشی آراسینا قویوبفیکره جوموب ، دئییر:

" شاه ساغ اولسون! بیز گرکلی ایدی بو ایلی آذربایجانا گئده ردیک کی گئتمه میشیک و جماعتین دردیندن خبرسیز ایق. امر ائله سز یولا دوشه ک تا اؤلکه نی یاخین دان گؤرمک له نیگرانچیلیق لار ساویشسین ." تئزلیک له حاضیرلیق یاپیپ تاپشیریق لاردان سونرا تاجیر لیباسیندا یولا دوشورلر.اونلار ات سوروب یول گلیرلر کی بیرزامان گؤرورلر قار باشلاییر و قار بوراندا یوللارینی آزیرلار. یئل کولک الین دن یاتیمجی لارینی باشا چکیب بیر بیرلرینن آیریلماسین دئیه آتلاری قوشالاشدیردیلارو دسته جیلوولاری آزاد ائلی ییب آتلارین باشینی اؤتورورلر تا بیر آبادانلیق دا ، آتلار اؤزلری دورسون لار . واخت اوواخت اولور کی اتلار دایانیرلار و شاهی نان وزیر یاتیمجی لارینی باشدان قاغزاییب گؤرورلر آتلار بیر ائوین

اؤنونده دایانیب آمما اورانین هارا اولدوغونوهله بیلمیرلر . آتلاردان ائنیب قاپینی چالیرلار. پیرانه بیر قوجا کی آدی دا پیران ایدی قاپی یا گلیر، اوقوناق پرست بیر آدام ایدی و چوخ چتین اولاردی کی قوناق سیز چؤرک یئیه . اونلاری گؤرمک همین ، سلام وئریب بویورون دئییر. اونلاری اوتاقا کئچیره رکن آپاریر آتلاری یئر به یئر ائله سین . آتلارین ترکینه باغلانمیش خورجونلاری دا یهردن آچیب قوناقلارا قایتاریر. پیران اونلارین جانی راحات اولماق اوچون ، ألیندن گلنی اسیرگه مه ییب گئدیر کی دئیه خانیمی له قیزی خؤره ک حاضیرلاسین لار. شاه اورانین اورمو شهری نین شلمه کان کندی اولدوغونو آنلامیشدی اوزونو توتور وزیره و دئییر: " باخ سن بو کیش ده معرفته ! دوغرودان کی معرفت دریاسی دی. داغلار آراسیندا بیرمند اؤزوده بو قدر آدام لیق ، حقیقت کی ادب کانی دیر!"

ائله کی خوره ک حاضیرلاندی پیرانین قیزی کی آدی دلشاد ایدی خون ألینده یئمک ایچمک ایله ایچری گیریب سلام وئردی . شاه کی باشینی قاغزادی سلام آلسین گؤردو بهبه نه غریبه گؤزل بیر قیزدی .

بیرآن ایچره ائله قیزا محبت یئتیردی کی بیرگؤیولدن مین گؤیوله اونا عاشیق اولدو . اوگئدیب سفره نین قالن 0 قولانین گتیرینجه ، شاهین طبعی جوشوب دیله گلدی :

عاشق جانان اولان جانا ، یقین جاندان کئچر

کیمسه گؤرسه بو خوش خط و خالی خوباندان کئچر

چشم مستین خالینی گؤرسه اگر افراسیاب

تاجینی باشدان آتیب ایران و توران دان کئچر

لشکر کیخسروا بیر اوخ آتا گر قاشلاری

رستم و تیمور و برزو و کریمان دان کئچر

خالینی گؤرسه اگر زاهد آتار تسبیحینی

شیخ صنعان تک او مین یول دین و ایماندان کئچر

قیز قاییدیب أللین ده سوگتیریر کی تاجر عباس بو شعر لری اوخویور :

بیرگؤزل دی شوقون سالیب جهانه

طفلین تک باخیرام گؤزل گؤز آله

یارادان یارادیب سالیب جهانه

نه عجب اوولادیم گؤزل گؤزآله

آللاه وئردیخان دئییر: " دوغرودان کی گؤزل شعرلر دیلر آمما اوّل جه قوی یئیه ک سونرا دئه ".

پادشاه دئییر هله قورتولمایيب قولاق آس:

قارشیم دا دوروبدی یار عاشیقینی

یارب اؤلدوره رمی یار عاشیقینی

یارادان یارادیب یار عاشیقینی

باش قاره قاش قاره گؤزل گؤز آله

تاجر عباس سُؤزون دئسین سنه یار

طوطی دیللی مینا بویلو سنه یار

دولاندیم دونیانی نئچه سنه یار

گؤرمه دیم سنین تک گؤزل گؤز آله

شاه عباس اوزونو آللاه وئردیخانها توتوب دئییر: " بو کیشی نین چؤره یین یئمه میش گرم کنیم اوره ک سؤزومو اونا سؤیله یه سن ! آللاهدان گیزلین دئییل سندن نه گیزلین ، بو قیزا

عاشیق اولدوم . قیزین نیشانلی سی اولمازسا اونو منه ایسته مه لی سن . اگرده قیزین آداخلی سی وارسا همن بوردان دوروب گئتمه لی ییک ."

پیران کی ایچری گیردی گؤردو قوناقلار هئچ نه یئمه ییب لر . فیکر ائله دی شاید تاجر باشی لار بو خؤره ک لری به ین مه ییب لر یاداکی قورخوب لار سمّ لی زاد اولا. پیران دیل آغیز ائدیب دئدی : " خؤره ک لردن اوّل جه اؤزوم یئییره م تا آللاه ائله مه سین اگر شبهه ز واردی آرادان گئتسین . آمما آللاه وئردیخان خؤره ک لرین نه قدر یئمه لی اولدوغونو سؤیله یه رک اوتانا- اوتانا دئدی:" پیران بابا سؤزآیری جوره دی ، دوزو بودور منیم بودوستوم کی بؤیوک بیر تاجر باشی دی سنین قیزینا عاشیق اولوب اونو آلماق ایسته ییر. بو وصلته راضی چیلیق ائتسه ن چؤره ینی یئیه جه ییک یوخسا همن دوروب گئده جه ییک ." پیران دئیدی منیم سؤزوم یوخ آمما قیزایله ده دانیشمالی یام .اجازه آلیب ائشی یه چیخدی و وضع اوضانی خانیمینا دئییب قیزدان تکلیف ایسته دی . قیز کی خؤره ک آپاراندا تاجر باشینی گؤرموشدو دئدی : " آتام منیم باشیمی ها اوزه کسسه قانین او اوزه آخار."

ایکی آی کئچمیشدی آمما شاه هله او منزل دن ائشی یه چیخامیشدی . بیرگئن آللاه وئردیخان ، شاها دئییر: " دونیا گلیب کئچیبدی و او قدر کی خوش گلیب هئچ بیلمیریک نه واختدی آمما داها یولا دوشمه لی ییک . شاه عباس آللاه وئردیخانی ، پیرانی ، دلشادی و اونون آناسینی بیر یئره ییغیب دئیدی : " من قیرخ تاجیرین تاجیر باشی سی یام و ایکی آی اولار کی اونلار منیم یولومو گؤزله ییرلر، اونا گؤره ده بوگون گئتمه لی ییک ."

شاه عباس اَ ل آتدی خورجونا و خورجونون ایکی گؤزونو کی دولو ایدی قیزیل گوموش ایله بوشالتدی یئره و دئدی : " دونیا اؤلوم ایتیم دی . ایش دی گئده رم قاییدانمارام . ناموسوم سیزه امانت، بو قیزیل گوموش لرده سیزین . بیرعؤمور ده خرجله سه ز گئنه قورتولان دئییل !"

شاه عباس س‌ءوگیلیسی له وداع لاشاندا ، " دلشاد اوغرون خوش تاجیر باشی ، آمما بیزیم اوشاقیمیز وار. نه تاپشیریقین اولسا امرینده یم ." دئیه شاه عباس اَل آتیب جیبینه بیر بازوبند چیخاریب دئدی : " بو بازوبندی کی قاشیندا یازیلیب اصفهان نصف جهان شاه عباس جنت مکان سنه وئریب و ایسته ییم بودور کی اگر اوغلوموز اولسا بو بازو بندی اونون ساغ قولونا تاخیب اگر قیزیمیز اولسا ساتیب خرجله یه سن جئهیزینه ." شاه دلشاد لا قول بؤیون اولوب وداع لاشدی و وزیری آللاه وئردیخان لا بیرلیک ده اصفهانا ساری یولا دوشدو. گونده بیر منزل طی منازل آزسوردولر چوخ گئتدیلر تاج – تخته چاتدیلار . نئجه کی دئییب لر گؤزدن ایراق گؤیول دن ایراق شاه دا بوگون دئدی آدام یوللارام دلشادی گتیره ر صاباح یوللارام گتیره ر تاکی باشی قاتیشیب اونو بوسبوتون اونوتدو . دوققوز آی دوققوز گون دوققوز دقیقه کئچیر و دلشادین بیر اوغلو اولور . آدینی حیدر قویورلار . ائل ده ییغیشیب ائل لی یه اونا بیر بیگ لیک وئریب آدی اولور حیدر بیگ .

جیدر بیگ بویا باشا چاتیب مکتبه گئدیر. بیرگون مکتب دنگ لنده بیر قاری نین اوغلو اون توش گلیب داعوالاری چیخیر . حیدربیگ داعوادا اوغلانی دؤ یه رکن قاری آغزینی آچیب گؤزونو یومور : " سن ده گوناه یوخدی . دده سیز آدام بوندان آرتیق اولماز . بللی دئییل کیمین اوغلوسان ی" حیدربیگ بو سؤزو ائشیده رکن فیکره جومور و ائوه چاتیب چاتماز آناسینا سلام وئریب اَلی نین دالیسی له برک دن اونو کنارا ایته لیر . حیدربیگ اوتاقا گیریب اَل آتیر خنجره . آنا سینا دئییر: " آند اولسون سنی منی یارادانا اگر دوزون دئمه سن ایکی میزین کؤکونو یئر اوزون دن گؤتوره جه یم . دئه گؤروم منیم آتام کیمدیر؟ " آناسی نین گؤزلری دولوبان باشلادی باشدان آیاغا قضا قدری دئمه یه کی آتاسی بیر بؤیوک تاجیر ایدی و گئدیب گله کی هله گلیب چیخماییب .

حیدر بیگ آناسی نین گؤزیاشلارینا دؤزه نمه ییب بو سؤزلرایله اونا دلدار لیق وئریر:

دولانیم باشینا گول اوزلی آنا

من گئده رم اؤز آتامی گتیر ره م

یانیرام آتشدن مثل پروانا

آراییب آختاریب تاپیپ گتیرره م

خدام یارادیب دی جنتی باغی

طبیب سن تئز دور گل باغلا یارامی

میصیر اصفهانی حلب شامی

آراییب آختاریب تاپیپ گتیرره م

حیدرم چاغیررام شاه حیدری

کافره اود قویان آلان خیبری

میصیری کاشانی حلب دن بری

آراییب آختاریب تاپیپ گتیر ره م

حیدر بیگ بو سؤزلری دئیه رکن بابابسی پیران ایله خان ننه سی ده یئتیریرلر و حید ربیگی نه اوز ایله ایسته ییر لر ساخلاشدیرارلار باشارا بیلمیرلر . صاباحی سی پیران بازارا گئدیب یاخشی بیر عربی آت ، شکاری لباس ، تبر، تبرزین ، قیلینج ، قالخان ، اوخ ، یای و نیزه آلیب گلیرلر کی حیدر بیگی یولا سالسین . دلشاد حیدر بیگی نن وداع لاشاندا اوغول آیریلیقینا دؤزه نمه ییب اؤز احوالینا آغلایا آغلایا فلک دن بئله شیکایت له نیر:

داد ائیله رم بو فلکین اَلیندن

بیرخوش گون گؤرمه دیم یاشیمدان فلک

فلک منی هانسی گونده یاراتدین

غوغا اسکیلمه ییر باشیمدان فلک

گؤزل لر گزه ن یئر باغچا باغ اولی

باغریم باشی چارلی چارپاز داغ اولی

گئجه گوندوز ایشیم آغلاماق اولی

هئچ خبرین اولماز پئشیمدن فلک

نئیله دیم فلکه باخدی یان منه

گونی گوندن آرتیر دردی غم منه

دلشاد دئیهر آغام وئردی جان منه

شسنی نن اوخوردوم دؤشوم دن فلک

آنا آغلیر بالا دیلدارلیق وئریر ، بالا آغلیر آنا دیلذارلیق وئریر تا کی دلشاد ، اَری یادگاری کی بیر بازوبند ایدی اوغلونا وئریب دئییر: " آتان کی اصفهان دا بؤیوک بیر تاجیر باشی ایدی ، گئده رک بو بازوبندی منه تاپشیریب اوغلوم اولسا باغلا قولونا گلیب منی تاپار دییه منده بونو سنه وئریره م ."

حیدربَی آتین باشینی اصفهانا دؤنده ریب منزل به منزل آت سوروب بیر کاروانا قوشولور و یوللارا بلد اولمادیقی اوچون دوه آیاقی له آیاقلاشیر تا اصفهانا چاتسین . گون اوگون اولور اصفهانا وارد اولور بورا منیم اورا سنین آت سورور تا گئجه اولور . اصفهانین بیر گوشه سینده یاتیمجی نی باشا چکیب یوخویا گئدیر. بو آندادا شاه عباس ایله آللاه وئردیخان وزیر کی چیراغ اَلده درویش لیباسیندا اصفهانی گزیردیلر بیر آتین آیاق سسینی دویوبان دایانیرلار. دربنده گیریب گؤرورلر آتین یانیندا بیر جوان یاتیب . حیدر بَی دکسه نرکن یوخودان قالخیب

باشی اوستونده ایکی درویش گؤرور. " جوان کیم سن ؟ آدین ندی ؟ ندن بئله تک قالیبسان ؟ " دییه حیدر بَیین اوره یی جوشا گلیب دئییر:

نه مدت دی ترک وطن اولموشام

دوشموشم ائلیمدن آرالی درویش

آنامین گؤزلرین یولدا قویموشام

اودورکی گزیره م یارالی درویش

شاه عباس آللاه وئردیخانا " اوغلان دانیشاندا آتاسیندان دانیشار بو نییه آناسیندان دانیشدی " دییه حیدر بَی ائشیدیب دئییر عرضیمه پس لطف ائله بابا درویش:

شیدا بولبول میلی قالدی گوللرده

مارال داغدا گزه ر قوردلار چؤللرده

آنام بویلو آتام غربت ائللرده

باغریم باشیندان یارالی درویش

شیدا بولبول اَیْله شیب دی گولده دی

غافیل اولما دونا سنی آلدادی

آنام آغلار بابام گؤزو یولدادی

ائلیمدن گولومدن آرالی درویش

درویش لر " ایندی کی اوغلوم غربت ده سن گل بیزه غلام اول!" دییه حیدربَی سؤزونه بئله دوام وئریر:

حیدر بَیَم ایندی قادان آلیم من

آلیم آلیم شیرین جانه سالینم من

ساخلاسان یانیندا غلام اولوم من

سونرا دییه رم من قضانی درویش

حیدر بَی آتین جیلووندان یاپیشیپ اونلار ایله گئده رکن بیر یئره چاتیپ قاپینی تیققیلداتدیلار. اوردا بیر مأمور کی وظیفه سینه آشینا ایدی حیدر بَیی ایچری کئچیریب یاتاق حاضیرلادی . سحر کی اولو ایکی مأمور اونو آپارماقا گلیب دئدیلر : " گئجه کی درویش لر یانینا گئتمه لی ییک ." اونلار لا یولا دوشوبن گؤزونو آچانا گؤردوشاه سارایینددایر. شاه عباسین گؤزلری بو جوانا ساتاشان کیمی ائله اونا محبت یئتیردی کی اونو غلام لارا رئیس ائله دی و آدینی قویدو " قوللار آغاسی حیدر بَی." غلام لار پخالته باشلاییب فیکیر قیلدیلار کی بی تَهَر اونو آرادان گؤتورسون لر و " بیرگون شاه دان ایجازه آل اووا چیخاق " دئدیلر. غلام حیدر ده شاهدان اذن آلیب قیرخ غلام لا بیرلیکده چؤله چیخدیلار . غلام لار اَل بیر اولوب اونو بیر داغا آپاردیلار کی اوردا شیکار آثاری اصلَن اولمازدی . غلام حیدر اَلینی یهرین قاشینا قویوب دوربون له اوزاق لارا باخاندا گؤردو بیر جیران ، بوینوندا قیزیل خالتا بئلینده مخمل چول اودانا یاییلیر. غلام حیدر قوللارا " جئیرانی دؤوره له یین " دئییب کمند اَلده آتی سالدی جیرانین دالی سینا . جیران بیر دایره باغلاییب فیریلدادی و غلام لار اونا یول وئریب گؤتور لندی .غلام حیدر اؤزونو تاپانا گؤردو قول لار قیلینجا اَل آتیب حمله ائدیرلر .

اوندا ایدی کی غلام حیدر ین گؤزونو قان توتوب ایلدیریمین برقی کیمی آتین اوستوندن فیریلداییب اَل آتیر شمشیرین قبضه سینه و غلام لارین هامیسینی خیار تک آرادان بؤلوب قورتولانی اولمور . گمی دریادا غرق اولان کیمی فیکیر خیال آز قالیر اونو بوغا کی آتی سالیر

جیرانین دالینا باد صرصر کیمی گئدیر. گدئیر نه گئدیر! بو داغدان او داغا بو یالدان او چاتمایا بو داشدان او قایایا جیرانا چاتماغا جان آتیر.

قضادن جیرانا چاتماییب بیر بولاق باشیندا آتدان ائنیر . بولاقدان سو ایچیب اَل اوزه صفا وئردیک ده بیر داشا تکیه وئریر . آللاه کیمسه یه یامانلیق گؤرستمه سین اودا اؤز احوالین دوشونه رکن بیله سینی یوخو آپاریر . یوخودا گؤرور عالم واقعده بیر شخص اونون قاباغیندا دایانیب " ندن بئله غم دیاسینا گرفتار اولوبسان ؟ ایییت اوغلان بالر قاباغیندا سینه سینی سپر ائلهر !" دییه غلام حیدرین کئچمیشیندن سوروشوب دئییر:

" قورخما آللاه کریم دی . بارماقلاریم آراسیندان بیر باخ گؤر نه گؤرورسن ؟" غلام حیدر بئله باخاندا گؤردو جیران یاییلیر و چادیر- چادیرا باغلانیب آرادا بیر چهار فصل چادیر واردی کی اؤنونده بیر قیز دایانیب ائله بیل اون دؤرد گئجه لیک آی ، آغیز بورون فیندیق بویون ائله بیل باغداد دورناسی . ساچلار یمین یساردان داشیب بوی بسته کیرپیک خدنگ و بوخاق چنه نی قوجاقلاییب آزقالیر ایتیرسین . " آغا سنه فیدا اولوم بو خانیم کیم لردن دی " دییه ائشیتدی : " اوغول بو گؤردویون کشمیر شاهی جمشید شاهین قیزی دی . آدی سوسنبر دی و زورونان اونو عم اوغلو سو احمد خانا نیشانلاییب لار .آمما آللاه بونو سنین آلنان یازیب دی و قیزی اصفهانا آپارارکن آتانی دا تاپاجاقسان." غلام حیدر یوخودان دیکسه نیب گؤردو کیمسه یوخ دی . آمما اوره یی ائله گوببولدور کی گل گؤره سن .آیاغا قالخیب گه دی یه چیخارکن گؤردو جیران یاییلیر . آتی سالیب جیرانین دالیجا اونا چاتارکن اؤزونو بیر آلاچیغین اؤنونده گؤردو . جیران قان تر ایچینده چادیرا گیریب سوسنبرین دایه سی کی بیر قاری ایدی بو تیقیلتی یا آییلیر . چادیری قاغزایاندا گؤرور بیر دلاور جوان دی کی آت اوستونده دایانیبان آشیرمالاری حمایل لری سینه بند لری مدال لاری ائله پارلاییرلار کی گؤز ایستیر اونلارا

باخسین . گؤردو اگر شاهزاده نین گؤزو جوانا ساتاشسا بو گؤزه ل لیک ، ملاحت و ای ییت لیک گؤزونو توتوب اوندان اَل چکمه یه جک دی . باشلادی حیله ایشله مه یه و خانیمی آییلدیبان دئدی : " دورباخ گؤر سئو دی ییین جیران قان تر ایچره نئجه چابالیر ، آز قالیر باغری چاتلاسین . اونو قووالایان دا چادیردان ائشیک ده دایانیب ."

شاهزاده یئریندن قالخیب چادیردان ائشی یه باخاندا فیکیر دریاسی اونو اؤزونده غرق ائتدی . گؤردو همن اؤنجه یوخودا گؤردویو جوان دیر یقین اونو بونا گؤسترہ ن بونودا اونا گؤسترمیشدی . دایه قیزین حالینی گؤردوکده آند ایچدی اونلاری بیر- بیرینن اینجیدی بن بیر تهر اوغلانی باشدان ائله سین . قیز دایه یه امر ائله دی او بیزه قوناق دیر چاغیر ایچری یورقونلوغون آلسین کی دایه ترسینه " اگر آجسان یئمک وئره ک گئت اگر دیلنچی سن پول وئره ک گئت " دییه غلام حیدر آجیقلانیب دایه نین اوستونه هده لندی . قیز قدم – قدم گلیب چادیردان ائشی یه چیخارکن دئیدی : " ندن اولدو بیزدن اینجیدین جوان ؟ دئه گؤروم بورا گلمک دن منظورون ندیر.؟ " غلام حیدر آتین اوستوندن اوزونو جمشید شاهین قیزی سوسنبره توتارکن بئله دئییر :

گؤزل لرین سروی نازی

یار سنی گؤرمه یه گلدیم

ساتما منه عشوه نازی

بیر سلام وئرمه یه گلدیم

قیز گؤردو ای داد – بیداد بو منه یار دئدی . دؤندو دئدی : " ای جوان ، دانیشدیقین سؤزون نه اولدوسونو آنلاییرسان ؟ سن منی مگر هئچ تانی ییرسان هاردا قالا هله منه یار دییه سن ؟ " غلام حیدر " سنه ندن یاردئی ییمی ایندی آنلادارام " دییه سؤزونه دوام وئردی :

یاتیب یوخودا گؤروبدی

مشک ایله زولفون هؤروبدی

مولام منه جان وئریب دی

یار سنی گؤرمه یه گلدیم

بو سؤزله قیز یئنی دن یوخوسونو خاطیرلاییب اونو ایمتحانا چکمک اوچون دئییر: "سنین مولان کیمدیر؟"

غلام حیدر دئییر:

مامان منه ائتمه یامان

دیوانین ائتسین خّدان

منیم مولام شاه مردان

یارسنی گؤرمه یه گلدیم

قیز" اگر منی مولان سنه گؤستریب پس منیم آدیم ندیر؟ " دییه غلام حیدر سؤزونو بئله قورتاریر:

اَریسین داغلارین قاری

تؤکولسون چایلارا باری

ای سوسنبر حیدرین یاری

یارسنی گؤرمه یه گلدیم

سوسنبر دئییر: " ایندی کی بئله دیر بوردا بیر ساز – صؤحبت اوستادی وار آدی عاشیق خیدیر. گرک کی قاباغ قارشی باغلاشاسیز. عاشیق خیدیرین جوابین وئره بیلدین اوندا اونو قووب سنی ساخلایاجاغام اگر کی جواب وئره نمه دین اوندا بوینونو ویردیرمالی یام ." عاشیق خیدیر

کی حقیقت عاشیقی ایدی و ائله سؤزلری وارایدی کی ایشیق اوزو گؤرمه میشدی چاغیرلانیب بئش تئللی سازی له باشلاییر غلام حیدر له باغلاشماغا.

عاشیق خیدیر دئییر:

بیر عرضیم وار سنه مسلمان اوغلو

نه گونده دونیانین طرحی تؤکولدو

کیم قویدو بناسین کیم سپدی دَنین

کیم سوواردی سویون مرزی چکیلدی

غلام حیدر دئییر:

آل سؤزون جوابین آی عاشیق خیدیر

شنبه گونو دونیانین طرحی تؤکولدو

آدم صفی الله مؤمن جبرائیل

سویون سوواردی مرزی چکیلدی

عاشیق خیدیر دئییر:

کیم لر آتایا دانیشدی یالان

کیم ایدی قویودا داش اوسته قالان

اوکیم ایدی جمشیدی تختدن سالان

اوکیم حق سؤیله دی داره چکیلدی

قیز بوردا نیقابینی کج ائله ییب قاشلارینی غلام حیدره نازیک لتدی کی اگر بو سؤزلرین جوابین وئره بیلسن عؤمور بویو برابریق ها آییق اول ! غلام حیدر دئدی :

یعقوب اولادلاری دانیشدی یالان

یوسف ایدی قویودا یالقیز قالان

علی ایدی جمشیدی تختدن سالان

حلاج حق سؤیله ییب داره چکیلدی

عاشیق خیدیر دئدی :

اوکیم دی عشقین اودونا دوشدی

یانیب آلاولانیب اودلارا دوشدی

نئچه ایل عشقی نین دالیجا دوشدی

ندن اؤتری سینّی داله چکیلدی

غلام حیدر دئدی :

زلیخا دی عشق اودوندا آلیشدی

یانیب آلاولاندی اودلارا دوشدی

یئددی ایل یوسفین دالیجا دوشدی

اوندان اؤتری سینّی داله چکیلدی

عاشیق خیدیر سون سؤزونو او اومودلاکی غلام حیدری دولاشیقا سالیب باغلاشمانی قازانسین بئله دئییر:

خیدیر دییه ردوشمان دؤوره م آلیبدی

یاخام بیر جلاد اَلینده قالیبدی

اوکیم دی عصاسین سویا سالیبدی

سالیبان بوکولدو نئچه چکیلدی

غلام حیدر دئدی :

غلام حیدر بوردا گؤردو مولاسین

موسی نیل رودینه چالدی عصاسین

جمع ائتدی قوشونون جمله سپاهین

خدامین امریله ایکی چکیلدی

غلام حیدرین بو یاریش دان باش اوجا چیخماسی سوسنبری اوقَدَر سئویندیردی کی محبتب بیرایدی اولدی مین عاشیق خیدیر چادیرینی ییغیشدیریب سازینی گؤتوروب گئتدیک ده سوسنبر غلام حیدری چادیرا چاغیردی . آممما دایه کی سوسنبرین دئییک لی سی احمدخانین طرفیندن مأمور ایدی قیزی گؤزآلتینا آلیب گؤردک لرینی قلمه آلا ، اَل آیاق ائدیب تئزلیک له چادیرین وسطیندن بیر پرده چکدی . غلام حیدر دئییردی قیز قولاق آسیردی قیز دئییردی غلام حیدر قولاق آسیردی و بو ضع ایله مشغولِ صحبت ایدیلر تا شام واختی چاتارکن یئمک ایچمک گلیب دلشاد ایله غلام حیدر برابره اَیْله شدیلر . سحره جان دئییب دانیشماقلاری دایه نی نیگران ائله دی . نئیله سین نئیله مه سین اؤزونو قیزا یاخین لادیب دئدی :" عم اوغلون احمد خانا بیر دفتر حاضیرلاییب پیچیلتی لاریزاجان یازمیشام . اگر ایسته سن بو دفتری احمدخانا وئرمه یم بوندان بئله هرنه دئییرم اونو ائله ! " قیزین کیپریک لری یاش ایچره گیزله نی بن دایه نین تاپشیریق لارینی سئوگیلیسی نه خطاب بئله دئییر:

سنی گؤرجک جوان سرافراز اولدوم

ایندی آلا گؤزلو دور سالالان یئری

حیا پرده سینی اوزومه سالدیم

ایندی آلا گؤزلو دورسالالان یئری

هر شهرده سولطان اولماز خان اولماز

هر اوغلان دا جوهر اولماز کان اولماز

دوز ایلقار سان مندن سنه جان اولماز

ایندی آلا گؤزلو دور سالللان یئری

باشی اوجا بو داغلارین قاری یام

یئنی یئتمیش باغچالارین باری یام

سوسنبرم احمدخانین یاری یام

ایندی آلا گؤزلو دور سالللان یئری

غلام حیدر کی ایشین نه اولدوسونو آنلامیشدی سوسنبری اینجیتمه دن دئدی : " بو سؤزلرله گئده ری دئییلم هازامان گؤیلوم ایسته سه اوزامان گئده جه یم " دایه سوسنبره دئدی : " قیزیم بیرآی چیخمیشدیق گزمه یه ایندی اولوب قیرخ گون . دستور وئر چادیر لاریغیشسین کی قشون چوخداندی وطن دن آرالی دی ."

آتلی لار یوک لرین چاتیب قشون حرکته گلدیکده غلام حیدرین چادیرینا کیمسه دَیمه دی . قشون گئتدیک ده قیز ایله دایه ده آتلارین اوستونده گئدیرلر آمما دایه دؤنوب عقرب کیمی غلام حیدره باخدیقدا سوسنبر ده نارین – نارین گؤزیاشلارین اَلیر. داغین قیرناسیندان تازا ایستیردیلر دؤنسون لر کی غلام حیدرین سسی قیزین قولاغینا دَییر:

سالللانیبان یوز نازی نن گئده ن یار

یاواش یئری یار یئریشین قوربانی

سن خندان اولماسان گؤللر آچیلماز

طوطی کیمی دانیشیقین قوربانی

سوسنبر بو سؤزلری ائشیده رکن ائله اَل آتیر یاسمن تئللره کی گوج دن اَلی کؤکسونه دولاشیب چارپازلار خیرتاخیرت قیریلیب سینه سی گؤرسه نیرو غلام حیدر بونو گؤردوکده سؤزونه بئله دوام وئریر:

بولبول کیمی جانین اودلارا یاخان

یئری ییب یئری ییب گئری یه باخان

آچیلیب چارپازلار گؤرونور یاخان کهلیک کیمی گولوشون قوربانی

غلام حیدر سوسنبرین او گئدیشینه ، باخیشینا ، آغلاییشینا و دؤنوب گؤزدن ایتمه سینه دؤزه نمه ییب قالخیر آیاغا قیچی قویور اوزه نگی یه قوش کیمی آتیلیر یهرین اوستونه و دایه بیردن گؤرور غلام حیدر اودور گلیر.

سوسنبره آجیقلانیب دئییر: " اونو ائله داداندیریبسان کی ائله بیل پروری داواردی آرپایا دادانیب . بو قره او قره لره بنزه مز . قولاق آس گؤرنه دئییره م سنده اونا دئه !"

سوسنبردئییر:

حیدرین حیدری قوللار آغاسی

اَل چک بو سودادن اَل گؤتور مندن

اؤلدوررم سنی ، سنی کیم سایاسی

اَل چک بو سودادن اَل گؤتور مندن

غلام حیدر دئییر:

دولانیم باشینا سوسنبر خانیم

اَل چکمه م یاخاندان یار دؤنمه م سندن

سنه قوربان اولسون بو شیرین جانیم

اٰل چکمه م سودادن ، قیز دؤنمه م سندن

سوسنبر دئییر: سودئیه نده سنه خلعت تیکه رم

شربت دئییب الوان قانین ایچه رم

بو شمشیر له سنس ایکی بیچه رم

اَل چک بو سودادن اَل گؤتور مندن

غلام حیدر دئییر:سیزین یئرده اؤردک اولی قاز اولی

بیزیم یئرده صؤحبت اولی ساز اولی

گؤرمه میشم بیر قیز شمشیر باز اولی

اَل چکمه م یاخاندان یار دؤنمه م سندن

سوسنبر دئییر:

سوسنبرم سؤزی تمام ائیله رم

گیریب عشقین دیاسیندان بویلارام

بیر شمشیر له سنی قوربان ائیله رم

اَل چک بو سودادن اَل گؤتور مندن

غلام حیدر دئییر: قیز، حیدری قویدون سن یانه یانه

عشق آتشی جاندان چکیر زبانه

اینشاللاه قایتاررام تئز اصفهانه

اَل چکمه م یاخاندان یار دؤنمه م سندن

سؤزلر کی تمامه یئتیشدی دایه " تئز اول دایانما شمشیری چک کی اوزدن گئده ن دئییل " دییه قیز قاغزاندی پله یِ رکابه قیلینجی بئلیندن چکه کی بیردن بیره نقابی دوشوبن غلام حیدر

او گؤزه ل لیک اؤنونده اؤزوندن گئتدی . سوسنبرده قیلینجی ائندیری بن غلام حیدرین باشیندان چالیب قان اونو آپارار کن اوزه نگی دن آسیلی قالدی .

دایه بو ایشه سئوینیب دئدی :" ایندی یه جان قلبیم سندن اینجیک لی ایدی آمما بوندان بئله باشیمی دا کس سن حلال دی سنه ." قیزین کی قورخودان آزقالیردی باغری چاتلایا دایه یه دئدی :" ایندی کی بئله دیر قوی من قاییدیم لاپ بیله سینی پارچالاییم ." قیز آتین باشینی دؤنده ریب باد صرصر کیمی اؤزونو یئتیردی اوغلانین باشی اوستونه . گؤردو باشی بیر آز چوخورا دوشسه ده قان لخته له نیب آخمیر داها . سوسنبر غلام حیدری بولاغا ساری چکی بن اوز گؤزونون قانینی سیلیب آلاولی اوره ک له آغلایا – آغلایا بئله اوخودو :

دوروم دولانیم باشینا

بو صحراده یاتان اوغلان

قان تؤکولوب گؤزقاشینا

الوان قانا باتان اوغلان

قاشلارین قورولو یایدی

اوزون بدیرلنمیش آیدی

کاش کی قولوم قورویاردی

وورمویایدیم جانان اوغلان

قوربانام قاشین تهرینه

اودسالدین جانین قصرینه

دورسان گل کشمیر شهرینه

ای خان اوغلان سولطان اوغلان

قیز گؤردو کی ائله بیل اوغلان آییلیب آمما اؤزونو نازا قویوب دینمه یر و سون سؤزونو بئله دئدی :

سوسنبرم زاری زارام

بو حیله ندن خبردارام

یوزایل قالسا سنه یارام

قالخ آیاغه اوتان اوغلان

سوسنبر قولونو غلام حیدرین بوینونا سالارکن غلام حیدر ده اوزونو اونون اوزونه دایاییر. سوسنبر دئییر : " منیم بیر عم اوغلوم وار احمد آدیندا . او مندن اَل چکن دئییل . ایستیر سن اگر منه چاتاسان ، گئت شاه عباسدان کی منیم آتام جمشید شاهینان دوست دولار بیر کاغاذ گتیر کی منی سنه وئره !" قیز غلام حیدر له وداع لاشارکن یولا دوشور کی اؤزونو دایه یه یئتیرسین غلام حیدر ده دایانمادان قالخیر آیاقا کی قاییتسین اصفهانا . آیریلیق فیکری سوسنبری ائله سینسیتمیشدی کی نانه یارپاقی کیمی اسیردی و بئش یوز آتلی ساغ سولوندا گئدی بن اوره ک نیگیل لری سؤز اولوب دوداقالاریندان آخیردی:

اووچو گلدی بو داغلاری دولاندی

صیاد غافیل اولدی مارالی گئتدی

بو چشمیم غمیندن چایلار بولاندی

اوخلادی باغریمی یارالی گئتدی

یاخچی اولار اوغلانلاردا قول آدی

چشمیم غمی دوستون یولون سولادی

اجل قوشو گؤیده قاناد بولادی

اوخلادی باغریمی یارالی گئتدی

بیلمه م ندن بو مکانی بکله دیم

صیاد غافل اولدی مارالی گئتدی

آهو کیمی داغی داشی سسله دیم

اوخلادی باغریمی یارالی گئتدی

شهلای نرگسه بنزه ر گؤزلری

گول گولی طلادن شیرین سؤزلری

یای تک قاشلاری آلا گؤزلری

صبریمی آلاراق قراری گئتدی

سوسنبرم منده گلدیم ائلیمه

حیرت قالدیم گولشانیمه گولومه

ترلان دوشدو من نادانین اَلینه

اوولادا بیلمه دیم اوچوشدو گئتدی

سوسنبر اوخویارکن بوینوندا کی قیزیل لاری قیرا – قیرا یوللارا تؤکوب نشان قویوردی . کشمیره آزجا قالاندا دستور وئردی چادیرلار قورولسون تا بیر آز دینجه لیش اولسون. آتلی لار دایانیبان چادیر لار دوزولدو و سوسنبر چهار فصل آلاچیقیندا اَیله شرکن گؤزونو یوللارا تیکدی .

بونلار بوردا یئمک ده ایچمک ده اولسون لار بیز گئده ک گؤره ک غلام حیدرین باشینا نه گلیر. غلام حیدری آت او قدر آتیر توتور کی باشی نین قانی دورمایبر. گه دیک باشیندا آت

دان زویولده ییب یئره دوشور . گاه اؤزونه گلیر گاه اؤزوندن گئدیرو اؤز قضا قدرینی یادا سالیب اوره ک آغریسی له بو سؤزلری دئییر:

غربت ولایتده غربت ائللرده

خبر آلان یوخدور یارالی جانیم

حسنون دفترینده قالدین دیل لرده

بولبول تک گولوندن آرالی جانیم

آغانین اَلیندن من ایچدیم باده

دار گونومده مولا یئتیش امداده

قاباغیما چیخیب بیر نئچه جاده

بیلمیره م هانسی نان وارالی جانیم

قول حیدرم نه مورده یم نه زنده

باغریم باشی چارلی چارپار دویونده

قوجا بابام گؤرسه منی بو گونده

آغلار نییه دوشوب یارالی جانیم

غلام حیدرین سؤزلری قورتولاندا باشی اوستونده بیر درویش گؤرور کی اونون کیم اولدوغونو ، هاردان گلد ی ینی هارا گئتدی ینی و ندن یارالی اولدوغونو سوروشوب آغزی نین لعابیندان اونون باشینا چکیب یاراسینی ساغالدیر و قیزین دالیجا قاییتماسینا امر وئریر. غلام حیدر اؤلکه دن اؤلکه یه ، داغدان داغا جاب دان جابا و یالدان یالا آت چاپارکن گؤزو ساتاشیر قیزین یول اوسته سپدی یی قیزیل ج.اهیرلره . اونیشان لار لا گئده رکن چاتیر بیر گدی یه کی آشاغایا باخاندا گؤرور به به چادیرلرا دوزولوب و سوسنبرین آلاچیقی جلال شوکت

ایله اونلارین آراسیندا اوزوک قاشی کیمی پاریلدایبر. دؤزورکی قارانقولوق قووشسون تا گئجه نن اؤزونو قیزا یئتیرسین . گئجه دن بیر ساعات کئچن اؤزونو آلاچیقا کی بیر لاله یانیب ایشیق سالیردی یئتیریب چادیرین اَته ینی قوغزایاندا گؤرور کی دایه نن سوسنبر شیرین یوخودادیلار . جیبیندن نوشدارو چیخاریب دایه نین اوزونه پوفله رکن دایه هوشدان گئدیب باشلاییر قیزی آییلتماغا. قیز آییلیب غلام حیدری گؤردوکده ، ائله بیل دونیانی اونا وئریرلر. شفق آتینجا دئییب دانیشماقدان اَل لری اولمایبر. هاوا آز قالیردی ایشیقلانا کی وداع لاشارکن سوسنبر دئدی : " قیرخ گونه جان اوداغین باشیندا منی گؤزله . گله بیلدیم کی هئچ گلن مه دیم بیل کی دیدار قالدی قیامته ."

غلام حیدر گه دی یه ساری دؤنه رکن قیزدا دایه آییلدیقدا ، قشون لا بیرگه کشمیره ساری گئدیر. اونلار کشمیره چاتارکن احمد خانین خبری اولوب بیر دسته آتلی ایله اونلارین پیشوازینا چیخیب سوسنبری اؤز سارایینا گؤتورور تا توی دویونو باشلاییب سوسنبری گلین چیخارتسین . آممآ قیزین اوره یی غلام حیدرین یانیندایدی و بیر جام زهرایله منتظر ایدی تا چیخیش یولو تاپیلماز سا زهری ایچیب جانینی قورتارا . بونا گؤره ده عم اوغلوسو احمد خاندان قیرخ گون مهلت آلیر تا قیرخینجی گون گلین چیخسین . غلام حیدر ده بو طرفدن گونلری سایماقدا ایدی و اوتوز سگگیزینجی گون ایدی آممآ هله قیز گلیب چیخمامیشدی . آرتیق دؤزه بیلمه ییب اوتوز دوققوزونجی گون اؤزونو کشمیره یئتیریر و گئجه نن بیر قاپینی چالیب قوناق اولماق ایسته یبر . ائو ییه سی کی بیر قاری ایدی قاپینی آچیر و غلام حیدر اونا بئله دئییر :

دولانیم باشینا ای پنهان ننه

نه دئیهر لر بو شهرین آدینا

سنی یئتیشه سن ایمانا کانا

نه دییه رلر بو شهرین آدینا

قاری اونو گؤردوک ده سئوینجک دنا َل قولونو ایتیریب اونو ایچری کئچیریر . گؤرور کئچمخ لی جوان دئییل اؤزوده عاشیق دیر و اونو ندا کی عاشیق دان خوشو گلیر میش دئییر : " ایندی کی سن غریب بیر جوان سان و بوردا کیمسه ن یوخدور گل منی آل دونیا مالی نین دا فیکرینده اولما !" غلام حیدر سوسارکن دئدی قاری ننه بیر قولاق وئر گؤر نه دئییرم:

قری ننه سن بیر آریق دوه سن

بئلین اَییب یاواش – یاواش گله سن

سنین نه واختیندی اوغلان سئوه سن

نه دییهر لر بو شهرین آدینا

گوشوندا گوشواره بورنوندا تانه

قول حیدری او قویوب یانه یانه

اینشاللاه قایتاررام تئز اصفهانه

نه دییه رلر بو شهرین آدینا

بو سؤزلری ائشیتدیک ده قاری دئدی تحویل آلدیم . سن او ایرانلی سان کی اوتوز دوققوز گون دور سوسنبر سنین عشقیندن زهر جامینی اَله آلیب صاباحی گؤزله ییر کی اگر سنه چاتماز سا اؤزونو اؤلدورسون . غلام حیدر قیزیل گوموش له قاری نی آلدادیب اوندان یاردیم ایسته دی . قاری ننه " نه ییز وارکی اونو گؤسترمک له سنی تانی یا ؟ " دییه غلام حیدر اوزویونو اونا وئردی . قاری ننه آیاغا قالخیب اؤزونو سوسنبرین ساراییینا یئتیردی . های سالدی کی اوتوز دوققوز گونده بیر ایش گؤره نمه ییب سیز ، قویون من گئدیم کی بیللم اونو نه جور راضی

ائلی یم . قاری ننه آیاغا قالخیب اؤزونو سوسنبرین اوتاقینا یئتیریب قاپی نین دالیندان سسلندی :" جماعتی سرگردان ائله ییب چؤللره سالماغین بس دئییل اؤزونده بوردان ائشی یه چیخمیرسان ، آچ قاپینی گؤر نه دئییره م !"

قیز اونو ندن دانیشدیقینی آنلار کن دئدی : " آچیق دانش گؤروم نه دئییرسن !" قاری ننه آلا قورا تئلرینی کی چوخو آغ ایدی آزی قارا ، دؤشونه چکرکن سارز کیمی دیلله ندیردی :

" بیر سؤزوم وار سنه سوسنبر خانیم

قیزیم سنین یارین بیزه گلیب دی

سنه قوربان اولسون بو پنهان جانین

قیزیم سنین یارین بیزه گلیب دی

پنهان ننه بؤ سؤزلری دئدیکده قیز یاسمن تئل لرینی دسته – دسته ائلی ییب بو سؤزلری دئدی :

دولانیم باشینا ای پنهان ننه

منیم یاریم نه واخت سیزه گلیب دی

سنی یئتیشه سن ایمانا کانا

منیم یاریم نه واخت سیزه گلیب دی

پنهان ننه بو سؤزه بئله جواب وئریر :

قوربان اوللام باشیندا کی قاره یه

طبیب سن گل ملهم باغلا یاره یه

گون کی باتدی مغرب گلدی آره یه

قیزیم سنین یارین بیزه گلیب دی

قیز دئییر: " اگر منیم یاریم سیزه گلیب دی اوندان بیر نیشان نه وارییندی ؟ " قاری ننه قاپی نین آراسیندان اوزویو اونا گؤسترهرکن قیز سوروشور:

یاخچی یئرده یاخچی یئتدین دادیمه

حق یئتسین او جوانین دادینه

سؤیله گؤروم نه واخت سیزه گلیب دی

قاری ننه دئییر قولاق آس عرض ائله ییم :

پنهان دییه رقالما باشی قارالی

هیوا کیمی گول رنگین ده سارالی

ائلیندن گولوندن دوشوب آرالی

حیدریارین گولوم بیزه گلیب دی

سوسنبر بو سؤزلری ائشیده رکن قاپینی اونون اوزونه آچیب سؤزلرینی بئله تمام لاییر:

سوسنبرم سؤزو تمام ائیله رم

گیریب عشقین دریاسیندان بویلارام

جانیمی قوناغان قوربان ائیله رم

ایندی بیلدیم کی یاریم سیزه گلیب دی

سوسنبر قاری ننه نین اووجونا قیزیل باسیب چاره ایسته ییر. قاری ننه " چاره سینه باخاریق و غلام حیدری آرواد پالتاریندا بورا یوللارام " دئییر. بویاندان دا احمد خان لا دایه بو قرارا گلیرلر کی دایه بیر تهر اؤزونو سوسنبره یئتیریب زهر جامینی اونون اَلین دن آلیب یئره تؤکسون. قاری ننه ده نه علاج ائله ییر غلام حیدر آرواد پالتاری گیرمه یه راضی اولماییر " کیشی کیمی گئدیب اونو قورتاراجاغام " دئییر. گئجه کی اولور غلام حیدر اَل ده کمندی

چین چین ائله ییب سوسنبرین سارایینا یولا دوشور . قیرخ گون مهلت قورتولارکن گرک دی کی سوسنبری صاباح گلین چیخاردالار. غلام حیدر کمندین قلاب لارین داما ایلیشدیریب اؤزونو یوخاری چکمک ده ایدی و دایه ده سوسنبره یالوار یاخاردا کی اونون اوره یینی بیر تهر یوموشالتسین کی سوسنبر قاپینی اونون اوزونه آچدیقدا ، احمد خان اؤزونو آرواد لیباسیندا اورا یئتیریب زهر جامینی وورور سیدیریر. قیز اؤزونو پنجره دن یئره آتماق ایسته ییر کی احمد خان قویمایير و عم اوغلو دئییر عم قیزی جواب وئریر عم قیزی دئییر عم اوغلو جواب وئریر:

او واخت کی گئتمیشدین الوند داغینا

پس دایه دورز یازمیش ایمیش دفتری

لاله لر دوزوردون سول و ساغینا

سؤیله گؤروم دردی ورم نه یيندی

سوسنبر دئییر:

او واخت کی گئتمیشدیم الوند داغینا

چکدیجه ییم بیر جوانین دردی دی

لاله لر دوزوردوم سول و ساغینا

چکدیجه ییم بیر جوانین دردی دی

احمد خان دئییر:

اوخودوغوم الیف ایدی بِ ایدی

هرکیم سنه اؤز ایشینده یِ ایدی

اوجوان بیلیرسن کیمین نه ایدی

سؤیه گؤروم دردی ورم نه یيندی

سوسنبر دئییر:

صیدقی نان چاغیررام خاصلارین خاصی

سیلیندی گؤیلومون قالمادی پاسی

آدی حیدر اودور قوللار آغاسی

چکدیجه ییم بیر جوانین دردی دی

احمد خان دئییر:

احمد خانام یوللارینی بوساییم

سؤیله سؤزون منده قولاق آساییم

ایذین آلیب اونو شان –شان کساییم

سؤیله گؤروم دردی ورم نه ییندی

سوسنبر دئییر:

صیدقی نان چاغیررام یاشاه مردان

هئچ کس اولماز درگاهیندان به گومان

سوسنبرم اولدو حیدره قوربان

چکدیجه ییم غلام حیدر دردی دی

غلام حیدر کی بو سؤزلری ائشیدیردی داها صبری قالمادی و قورخمادان کمندی نن زویولده ییب قیزین پنجره سیندن ایچری گیردی . احمد خانی گؤردوکده اَل آتدی قیلینجا آممما پئشمان اولوب اَل ساخلادی.

جنگ پالتارلارین سویونوب اونا " سنین سیلحسیز اولدوغون اوچون گوله شه جه ییک ! اگر سن ییخدین قیز سنین اولسون آممما اگر من ییخسام سنی اؤلوروب اون آپاراجاغام " دئدی .

باش باشا دؤش دؤشه و جیناغ جیناغا باشلادیلار گولش مه یه . غلام حیدر بیر توو آلیب چکیلدی دالا و احمدخانی آرخاسی اوسته ووردی یئره و سرعت له چرخ ویریب دیزین باسدی احمد خانین سینه سینه . خنجرله باشینی بدن دن آییرماق ایسته ییردی کی اونون یالوار یاخاری اَل قولونو سوسدادیب اؤلدورمک دن واز کئچدی . احمد خانین اَل قولونو باغلارکن سوسنبری گؤتورب کمد ایله یئره ائنیب پنهان ننه نین ائوینه گئدیرلر . اورایا چاتماق همین آتین دسته جیلووواندان یاپیشیب قیچی آتیر حلقه یِ رکابا و خانه یِ زین ده قرار تاپاندان سونرا قیزی دا ترکینه آلیب کشمیر دروازه سیندن ائشی یه چیخیر. آمما قیز بیلمه سین دییه آتی جین توزاناغینا سالیب کشمیرین دؤوره سینی اوچ دؤرد بوروق دولانیرتا شفق اتسین و اگر سوسنبرین دالیجا گلن اولسا اونلارلا دؤیوشوب باش اوجالیق لا سءوگیلی سینی اصفهانا آپارسین . سحر کی ایشیقلانیر قیز گؤرور کشمیرین داغلاریندادیلار و ایندی دیر کی احمد خان لار قارداشلاری قشون لا گلیب چیخالار .سوسنبر" به نییه گئتمیریک " دییهرکن غلام حیدر " گئجه نی آزمیشیق و بدنیم آزقالیرتؤکوله . سنی تاپدیقدا ائله بیل سوت گؤلونده یم و هئچ بیر زادا تله سمیرم . بیر آز دینجه لک سونرا دوشه ک یولا." غلام حیدر له سوسنبر آتدان یئره ائنیب باشلادی لار نامازا . ایندی ائشیدین احمد خاندان کی هاننان گئژدن اَل قولونو اچیب جمشید شاها خبر آپاریر کی ایران شاهی قیرخ نفر پهلوان باشینی ، سوسنبری قاچیرماق اوچون یوللامیشدی کی گئجه نن اونو ائودن چیخاریب لار . قیزین آتاسی غضب له نرکن دستور وئریر قشون حاضیرلانسین کی آزدان آز اؤله جک چوخدان چوخ . ایش اورا یئتیریب کی دوست دوستا قلیه داشی یئدیر دیر. قشون کی اماده اولوب حرکته کئچدی ، سوسنبر گؤردو کی آدام – آدام اوسته قالانیب همن دی کی چاتالار . گؤزلریندن پیر- پیر یاش تؤکه رکن بو سؤزلرله غلام حیدری آییلتماق ایسته دی :

قشون گلیب صف – صف اولدی

علاج ائیله غلام حیدر

یاندی باغریم کباب اولدی

علاج ائیله غلام حیدر

بو گؤرسه نن داغ و داشدی

قشون گلدی حددن آشدی

گلن لر یئددی قارداشدی

علاج ائیله غلام حیدر

سوسنبرم بریان اولدوم

سینه مدن زرنشان اولدوم

ائل ایچینده آد– سان اولدوم

علاج ائیله غلام حیدر

غلام حیدر کی گؤزون آچدی ، گؤردو سوسنبرین گؤزلرینده یاش مینجیق لانیبان نگران – نگران اونا باخیر و سئوگی سینه دلدارلیق وئرمک له ، اونا بئله دئدی :

آلا گؤزلو سوسنبر

ایندی گؤر نه ائیله رم

احمد خانین باشینا

دونیانی دار ائیله رم

آتی گتیررهم جولانه

سیخیللام شاه مردانه

ایندی گیررہ م بو میدانه

گؤرنه قیلمت ائیله رم

دولاندیررام داغی داشی

سن تؤکمه گؤزوندن یاشی

حیدرم یئددی قارداشی

یقین تار و مار ائیله رم

غلام حیدر دوربونو اؤز بوینوندان آچیب قیزا وئردیک ده ، آت اوستونده گه دیک ده ائله بیر ایلان بوروغو سالیب نعره تپدی کی سرعت له میدانا چاتیب حریف گؤزله دی . جمشید شاه ، احمد خانی میدانا یوللاییب اونلارین باش – باشا ووروشمالارین ایسته دی . احمد خان لار غلام حیدر پولاد چکمه لر آیاقدا ، توخونما زره لر بدنده ، عمود ، قالخان ، قیلینج ، تبرزین ، اوخ ، یای ، نیزه و خدنگ اَل ده قان تر ایچره دؤیوشوبن واخت او واخت اولدی کی قیلینج لار گؤی ده ایلدیریم کیمی شاخارکن ، احمد خانین باشی قیژیلتی لا بدن دن آیریلیب گؤیده فیرلاندی . احمد خان دان کیچیک قارداش اوزون توتدو میدان جنگه و جوت تَپی یینی یئره ووروب آتا سوار اولدی . آممما غلام حیدر اونو ائله اوخ ایله یامادی کی سانکی کباب ایدی شیشه تاخمیشدین . یئددی قارداشین هامیسی غلام حیدرین اَلینده هلاک اولدوقدان سونرا نوبت چاتدی جمشید شاها . جمشید شاه قشونا خطاب دئدی : " اگر منه احترام ائله دی ایشیز اولماسین!آممما گؤردوز یومولور ماجال وئرمه یین !" غلام حیدر کی گئتمیشدی قیزی گؤرسون ، گؤیدو ایچین – ایچین آغلاییر . دئدی : " نییه آغلاییرسان ؟ " جنگه گئده ندن بیری اؤله ر بیری قالار ، دای آغلاماق ندی ؟ " سوسنبر دئدی : " آخی بو منیم آتام دیر گلیب میدانا!" غلام حیدر " قورخما گؤره ک نه اولور" دییه اؤزونو میدانا یئتیردی .

جنگ اسباب لارین بیر- بیر سویونوب شاهین آیاقلارینی اؤپمک اوچون تورپاقا دوشدی . جمشید شاهین اوندان خوشو گلیب " سن او قیرخ پهلوان دان هانسی سان ؟" دییه غلام حیدر جوای وئردی :" من دن باشقا کیمسه یوخدور . سوسنبری سئودی ییم اوچون جانیم دان قورخمایيب تک باشینا اونو آپارماقا گلدیم ." جمشید شاه قیزینی گؤرمک ایسته رکن غلام حیدر سوسنبرین دالیجا گئتدی . جمشید شاه ، سوسنبری گؤرجک اونو باغرینا باسیب گؤزلری دولوخساندی :

هئچ زاد ایسته میرم چرخ فلک دن

بو دونیاده بیر یانانین اولایدی

آچیب اوره ک سؤزون خرمن ائده ردیم

سؤزلریمی بیر قانانیم اولایدی

نه وارا دیلخوشام نه ده کی مالا

نه ثروته نه مکانه نه پولا

اوگونده کی دوشورم یامان حالا

باش اوسته بیر اغلایانیم اولایدی

نه گئجه م خوش کئچیر نه گوندوزوم

نه قلبیم آچیلیر نه گولور اوزوم

نه صبریم وار نه طاقتیم نه دؤزوم

جانا یانان بیر جانانیم اولایدی

جمشیدم کئچیرتدیم عؤمرون چوخون

چوخ چکدیم دونیانین وارلیقین یوخون

ایکیم اوچ اولاندا اوزاقیم یاخین

اَللریمدن یاپیشانیم اولایدی

جمشید شاه سؤزونو قورتارارکن ائل اوبانی آغلاییشدا گؤروب سوسنبر ایله غلام حیدرین گؤزلریندن اؤپدو و غلام حیدره " اوغول قال کشمیرده هرنه واریم دی سنین اولسون" دئدی . غلام حیدر قضا – قدریندن و هاردان گلیب هارا گئتدی بیندن صحبت آچیب دئیدی : " اوره ییمده بیر آرزو وار . گئدیره م اصفهانا سونرا اینشاللاه قاییداجاغام ." جمشید شاه ، غلام حیدرله سوسنبری اَل اَله وئریب اونلارلا وداع لاشدی . غلام حیدر ده سوسنبری آتین ترکینه چکیب باش آلدیی اصفهانا ساری .

گونده بیر منزل طی منازل منزل به منزل گئتدیلر تاکی اصفهانا چاتدیلار . غلام حیدر فیکیرلشدی " سوسنبری هارا آپاریم آپارماییم " فیکرینه ویردی کی دربار باغینا گئدیب اوردا باشینا گلنی گؤزله سین .

باغ نه باغ دوز بهشتین اؤزو . آغاجلار یام یاشیل گول چیچک لر هورولموش لاپ جنتین گؤزو . غلام حیدر شوقا گلیب اوره ک جوشغونلوغونو سازلا سؤزله سئوگی سینه آنلاتدی :

هانسی باغین باغبانی سان گولوسن

قیز دردیندن من اؤلوره م بولورسن

یارعشقیندن من آغلیرام گولورسن

اولدوم بیتدیم اریدیم کول اولدوم دای

قیز سنین عشقیندن بایلدیم ای وای

دیاربکرین اطرافیندا باغلار وار

گولمه میش بو سینه مده داغلار وار
سن گئدیرسن منیم باشقا کیمیمیم وار
اولدوم بیتدیم اریدیم کول اولدوم دای
قیز سنین عشقیندن باییلدیم ای وای

دیاربکرین باغلاریندا اوزوم وار
سن بیلیرسن منیم سنده گؤزوم وار
گئدن گئتمه سنه باشقا سؤزوم وار
اولدوم بیتدیم اریدیم کول اولدوم دای
قیز سنین عشقیندن باییلدیم ای وای

عشق آتشی ایکی سئوگیلی نی اؤز آلاولاری ایچره آلمیشدی و هریاندان خبرسیز ، گولشان باغیندا قدم وورووردولار کی بیردن بیره باغبانین گؤزو اونلارا ساتاشدی . یوگوردو اونلاری هده له سین کی گردو غلام حیدردی . آخی بو غلام هم باغبان ایدی هم طلخک . سارای دا اَیْلَنجه قاتیلیب اویون چیخارتماقلا شاه و اونون آداملارینی گولدوره ردی . غلام حیدری ده یاخشی تانی ییردی . غلام حیدر اونو چاغیریب دئدی : " دربارا گئت و منیم سلامیمی قبله یِ عالمه یئتیریب دئه گینه قوللر آغاسی حیدر بَی حضورونوزا گلمه یه اذن ایسته ییر." غلام دربارا وارد اولوب شاه عباسین برابرینده احترام ائله دی : " قوربان عرضیم وار !قوللر آغاسی حیدربَی بهشت دن قاییدیب دی . بیر حوری ده اؤزونن گتیریب کی گولشان باغیندا گزمک ده دی !" شاه عباس اونون طلخک – طلخک دانیشیقیندان گولو مسه نرکن اونلارین توتوقلانماسینا امر ائله دی . سوسنبری سارای دا ساخلاییب غلام حیدری جلاد لارا تاپشیردیلار. شاه عباس دئدی

: " سن بیه بیلمیردین دولت دوشانی آرابانان توتار ؟دئه گؤروم بو مودّتی هاردایدین ؟ گتیردی یین او قیز کیمدیر؟ " غلام حیدرین گؤزلری دولا – دولا دئدی عرضیم وار قوربان :

بیر عرضیم وار منیم قبله ی ِ عالم

شاهیم منی درده سالان بیر قیزدی

سنین بحثین دوشوب کل عالمه

شاهیم منی درده سالان بیر قیزدی

گؤزل دئسه ن گؤزل لرین گؤزودی

باخیش اوره ک کبابی نین کؤزودی

خبر آلسان بیر کیرالین قیزی دی

شاهیم منی درده سالان بیر قیزدی

قول حیدری سن سالما یانار اودا

شاهلارشاهی اؤزو وئریب دیر بوتا

من سنه قول اولدوم سن منه آتا

شاهیم منی درده سالان بیر قیزدی

شاه فیکیر لش دی کی "ایش دی قضا دی منیم دوستلاریمین قیزلاریندان اولار " و دستور وئردی قیزی گتیرسین لر گؤرسون کیم لردن دی . سوسنبر ، غلام حیدرین احوالین دان پریشان اولوب ، شاهی گؤرجک اَل آتدی یاسمن تئل لره و آغلایا – آغلایا بئله دئدی :

بیر عرضیم وار منیم ایران شاهینا

رحمین گلسین اوره ییمین آهینا

گدادا اولسا یوخسول دا اولسا

شاهیم اؤزوم سئویب بیر جوانه گلمیشم

سحر- سحر چیخان دان اولدوزویام

عاشیق لرین صحبتی یم سازی سام

خبر آلسان جمشید شاهین قیزی یام

اؤزوم سئویب بیر جوانه گلمیشم

اوولار بول اولا دونیانی توتا

کامیل اووچو گرک بره ده یاتا

من سنه قیز اولدم سن منه اتا

اؤزوم سئویب بیر جوانه گلمیشم

شاه کی بیلدی سوسنبر ، جمشید شاهین قیزی دیر سارای اهلینه امر ائله دی اَل لریندن گلن حورمتی اسیرگه مه سین لر و اللاه وئردیخانا دئدی : " اونلارین عشقینی امتحانا چکمک اوچون دار آغاجینی قوردور و اوغلانا دئه گینه قیزدان اَل چکسه اونو باغیشلایا جاییق ."

آللاه وئردیخان غلام حیدره " گؤرورسن اؤلومون یاخین دیر ، گل سنی قورتاریم . سن قیزدان اَل چک من سنی آزاد ائلی ییم " دییه رکن غلام حیدر باغلی قوللاریله دولوخسانان گؤزلرله گؤره ک نه دئدی :

چکی لین دالی جلاد لار

من بو میدان دان قاچمارام

منه مولام قاناد وئرسه

نتمر دئییلم اوچمارام

ائندیم گلدیم داغی دوزدن

اؤلسه م دؤنمه م آلا گؤزدن

العطش یانسام سسوزدان

اجل باده سین ایچمه رم

پای آلمیشام ارنلردن

او داماد پیغمبردن

قول حیدرم سوسنبردن

اؤلدورسه لرده کئچمه رم

آللاه وئردیخان وزیر شاه عباسین حضورونا چاتیب احوالاتی سؤیله یه رک اونلارین حقیقی عشق لرینه و بیر- بیر لرینه باغلی لیق لارین آنلاتدی . شاه عباس رخصت وئریب وزیرینی یوللادی کی " گئت گؤر آخی اصلن بو کیملردن دی ؟ هاراداان گلیب ، هاراگئدیر، نهیه گلیب ؟ " وزیر کی بونلاری سوروشدو غلام حیدر جوابدا بئله دئدی :

نه مدت دی یاد ائللرده

یالقوز گزیره م سربه سر

ای آهویا ضامین اولان

اؤزون ائیله نظر یاره

بیردرده اولدوم مبتلا

یوخدو بیری چاره قیلا

ای حسین شاه کربلا

سن سیز کی ساغالماز یاره سینه دن چکه رم آهی کمک اول شاهلارین شاهی

ای نجفین پادیشاهی

سن سیز کی ساغالماز یاره

وزیرین اوره یی دؤزهنمه ییب آغلایه – آغلایا شاه عباسین برابرینده احترام ایله دایانیب دئدی : " صیدقینی ائله یئره باغلادی کی اوره کٔ ده تابیم قالمادی " شاه عباس غلام حیدری حضورونا گتیرتدیریب اونون اصلی کؤکون دن خبرآلاراق گؤره کٔ غلام حیدر نه دئییر:

جنون تکٔ منی چؤللره

سالیب دیر جانانیم منیم

پروانه تکٔ عشق اودوندان

یانیر شیرین جانیم منیم

گؤزو یولدا قالیب آنام

آزقالیر ائد توتام یانام

منی بوردا گؤرسه آنام

قویماز آخا قانیم منیم

عباس دی آتامین آدی

شاه مردان دی امدادی

هئچ بیلمیره م او هاردادی

قادیر سبحانیم منیم

علی داماد پیغمبر

هرمکاندا منه رهبر

آدیم دیر غلام حیدر

اورمودور مکانیم منیم

بو سؤزلری ائشیده رکن شاه ائله بیل یاتمیشدی آییلدی . اوغلانین محبتی ائله اونون گؤیلونه یول آچدی کی ایلدیریم کیمی یئریندن قالخیب یاپیشدی غلام حیدردن کی :گ دئه گؤروم داها نه دئییرسن !" غلام حیدر اوره کله نرکن سؤزونو بئله باشلادی :

بیر عرضیم وار قبله یِ عالم

منیم بوردا سیزدن غیره نه ییم وار

وطنیم اورمودور یئریم شلمه کان

آنامین آتاسی بیر پیرانیم واردی

صیدقینان چاغیررام یا شاه مردان

هئچ کس اولماز درگاهیندان به گومان

ساه عباسین گؤزو اونون گؤزونه ساتاشاندا ، کئچمیش لرین خاطیره سی ائله بیل یای دان قورتولموش بیر اوخ ایدی کی دامارلارینا دَییب قانینا قاتیشدی .آللاه وئردیخان قاباغا گلیب غلام حیدرین ساغ قولونو چیرمالارکن ، بازوبند نمایان اولدو . شاه اؤزوندن گئتدی و آللاه وئردیخان دئدی :" اوغلوم آتان ائله شاه عباس ایمیش ." آتا بالا اؤزلرینه گلْجک، دانیشاه – دانیشا دوردولار ، ساریلا – ساریلا آغلادیلار ، گو- گوله ائله شدیلر و شاه دئدی " آز قالمیشدی ناجاغی اؤ قیچیم دان ووارام ، هله دئه گؤروم آنان نئجه دیر!" غلام حیدرین دردلری دریا اولوب سؤز اوره بیندە بئله چاغلادی :

آنامین گؤزلری تؤکور

گئجه گوندوز قیزیل قانی

چاغیررام امداده هردم

آغام ناطق قرآنی

فرقتیندن قوجالیبدی آهی عرشه اوجالیب دی

غم لر اوندان باج آ لیبدی

غم ایچینده یانیر جانی آنام باخیر ساغ سولونا

گؤزتیکیب دیر اؤزاوغلونا

باغلاییب ساغ قولوما

سن وئردی یین زرنیشانی

حیدرم تاپدیم آتامی

گئدیب گتیرره م آنامی

بوردا توتاخ توی بایرامی

شاد ائیله یاخ بو دونیانی

شاه عباس قولونو غلام حیدرین بوینونا سالیب گلینی سوسنبری یانینا چاغیریب آلنیندان اؤپدو .

دئدی : " اوغول قشون – لشکری گؤتوروب عزت جلال ایله گئت آنانی گتیر تاهم من شاد اولوم هم سن . سیزلر گلینجه ، جمشید شاها خبر وئره ک اودا گلسین !"

غلام حیدر قاباقدان بیر قاصید یوللاییب آناسینا خبر وئره رکن اؤزوده قشون – لشکرله یولا دوشدو .

ائل طایفا ایله آنا باباسی پئشوازا چیخیب گؤردو لر کی آتلی لارین باشی آچیلارکن او دور غلام حیدر باشدا گلیر. آناسی نین اَل آیاقینا دوشمک اوچون آتدان یئره ائنیب آنا بالا بیر بیرلرینه ساریلیب آغلاشدیلار . غلام حیدر سازی باغرینا چکر کن قضا قدرینی آناسینا بئله دئدی :

دولانیم باشینا مهربان انا

چوخ دولانیب اصفهانی تاپمیشام

حق آچان قاپینی باغلاماق اولماز

ادب ارکان دین ایمانی تاپمیشام

حیدر بَیَم هئی چاغیررام مولانی

آخیر تاپیب آتام شاه ایرانی

آپاررام گؤره رسن سن اصفهانی

آتام عباس قهرمانی تاپمیشام

غلام حیدر له آناسی اصفهانا چاتاندا گؤردولر چال چاغیر عالمی بورویه رکن شهر اهلی اونلارین پئشوازینا چیخیب ائل اوبا بایرام توتوبدی . سوسنبرین گؤزل لی یی له غلام حیدرین ای ییت لی یی دیل لر ازبری اولارکن توی – دویون دن اصفهان گومبولدایير . جمشید شاه ایله شاه عباس دا بو توی دان مسعود اولوب سوسنبر ایله غلام حیدری اَل اَله وئریرلر . گون لر خوش عؤمور اوزون !

1376

نجف و پریزاد داستانی

ائشیت‌گینن ایکی تاجیردن کی بیری ایصفهاندادیر بیری بئهبهاندا. ایصفهان‌لا بئهبهانین آراسیندا بیر «الخاچ چیمه‌نی» وار کی, تاجیرلرین دوشرگه یئریدیر. تاجیرلر اوْردا دوشوب دینجه‌لرلر. ایصفهان تاجیری‌نین آدی محمّد سوْوداگردی و بئهبهانلی تاجیرین آدی احمد سوْوداگر. اوْنلار هر ایکیسی اؤز شهرلریندن مال‌ـ ماتاح توتوب تیجارت اوچون سفره چیخیب‌لار.

الخاچ چیمه‌نینده بونلار بیرـ بیرلرینه راست گلیب محمّد تاجیرین اوْدـ اوْجاقی آشپازخاناسی حاضیر اوْلدوغونا گؤره احمد سوْوداگری اؤز چادیرینا دعوت ائدیر. دئییر:

- «سیزین هله خوردـ خؤره‌ییز حاضیر اوْلاناجان، بویورون بیزه قوناق اوْلون، آداملاریز داها بئله!»

یئمک، ایچمک، وحدت، صؤحبت، کئیفییّت؛ هر ایکی تاجیر چکیلیب‌لر بیر طرفه مشغول اولدولار صؤحبته. یوک‌لریندن، وارلاریندان و هارا گئتدیک‌لریندن سؤز آچیب اورک سیرلرینی ده گیزله‌ده بیلمه‌دیلر. بیری بیریندن خبر آلیر کی بو قده‌ر مال، دؤولت و ثروتنن اوْلوب کی بیرزاددان کورلوق چکه‌سن؟! محمّد سوْوداگر باشینی آشاغی سالیب دئییر:

- « ثروت طرفیندن یوْخ آمما...»

احمد سوْوداگر سوروشدو:

- « آممامسی ندیر؟»

دئدی:

- « آممامسی بوردادیر کی, مندن سوْنرا یوردومدا چیراق یاندیران یوْخدور.»

احمد سوْوداگر بو سؤزدن توتولوب اوز دؤندەردی کی من ده سنین تایی‌نام. بیر نئچه گون بیر یئرده قالدیقدان سوْنرا، مال- ماتاح‌لارینی بیر- بیرلرینن عوض ائدیب دئدیلر:

- «سنین کی ایصفهانلیق‌دی منیم کی بئهبهانلیق، تحویل - تعویض ائدیب حئساب کیتابیمیزا یئتیرک کی بو اوزونلو یوْل‌دا کیسه‌میزده قالسین.»

احمد تاجیر ایله محمّد سوْوداگر خلوتده ایله‌شیب دئییب - دانیشماقدادیلار کی, موْولای موتّقین درویش لباسیندا حاضیر اوْلور. پیشخیدمت‌دن ایسته‌ییر کی, تاجیر باشی‌لارا خبر گؤتورسون کی بابا درویش اوْنلاری گؤرمک ایسته‌ییر. پیشخیدمت تاجیرلردن ایجازه آلیب بابادرویش گیریر چادیرا و درویش‌لر اوْنون ائحتیرامینا آیاغا قالخیب گؤرورلر کی, بیر عرب‌دیر اوزوندن نور فغان ائیله‌ییر. بو درویشی ایندی‌یه‌جن گؤرمه‌دیک‌لرینه گؤره، تعجّوبه دالیب بویور- بویور دئییب یوخاری باشا آلدیلار. محمّد سوْوداگر دئدی:

- «بابا درویش بیزیم اوچون امرینیز اوْلسون! نه ایسته‌رسن بویور پئشکئشین اوْلسون!»

بابادرویش دئدی:

- «بیزیم مورشیدیمیز سیزین اوچون بیر تؤحفه گؤنده‌ریب.»

الینی آتیب جیبینه بئهیشت آلمالاریندان بیرینی چیخاردیب وئریر تاجیرلره

- «بو آلمانی یاری‌دان بؤلوب هر ایکی‌نیز اؤز حلال‌لاریزلا مئیل ائسته‌نیز آللاه تاعالا سیزه اوْولاد کرامت ائله‌ر» - دئییر.

سونرا هر ایکسی‌نین گؤزوندن قئیب اوْلدو. تاجیرلر سانکی یوخودا ایدیلر بیردن آییلدیلار. آیریلمامیش‌دان آلمانی بؤلدولر. آلمانی بؤلدوکده قیزارمیش قیرمیزی طرفی دوشدو احمد سوْوداگره و ساری نیسبت طرفی دوشدو محمّد سوْوداگره. خالیق عالمین کرم دریاسی جوْشا گلیب احمد سوْوداگره بیر قیز وئردی محمّد سوْوداگره بیر اوْغلان. محمّد سوْوداگر ائل ـ تایفاسینی یئغیب باشینا اوْغلونا بیر آد ایستیر سئچسین. ائل تایفا دئدی:

- «بو اوْشاق چون بئهیشت آلماسیندان خلق اوْلوب آدی چکر اوْ یئره کی نجف پادشاهینا عیبارت‌دی. آدی اوْلسون نجف!»

ائشیت اوْ طرفدن کی, احمد سوْوداگرده بوتون قوْهوم ـ اقربیاسینی یئغیب دؤوره‌سینه ایستیر قیزینا آد قوْیسون. قیزین بیر دایه‌سی وار ایدی گونش آدیندا. اوْ دئدی:

- «چون بو بئهیشت آلماسیندان خلق اوْلوب ذاتی چکر پریزادا. آدین قوْیون پریزاد.»

نجف‌له پریزاد بیرـ بیریندن خبرسیز هره‌سی بیر اؤزگه یورددا، مشغول اوْلدولار مکتبهـ درسه و زامان اوْنلاری چاتدیریر حددی تکلیفه!

ائشیت کیمدن؟ محمّد سوْوداگردن کی, یاواش ـ یاواش عؤمرو یئتیریر باشا. ایستیر دار-ی دونیانی ویدا ائتسین. آدام گؤنده‌ریر نجفین دالیسینا کی ایندی اوْن سککگیز یاشیندادی. اوْغلو نجف سلام وئریب دئییر:

– آتاجان امرین نه‌دیر؟

آتاسی دئییر:

– « اوْغول سنه وصیّتیم وار. من بیر کیشی‌نن سؤز وئریب سؤز آلمیشام. اوْ دا سنین عمین‌دیر. آدی احمد سوْوداگر اؤزو ده بئهبهان شهرینده. اوْنون بیر قیزی وار سنین عمی قیزین. اوْغول سنی یوخاریدا آللاها, آشاغیدا توْپلادیغیم زنگین بیر ثروّته تاپشیریرام. عمی قیزین آلیب منی سئویندیرمه‌لی‌سن. اگر ایسته‌یه‌سن اوْنو آلمایاسان اوْ دونیایه گلدیکده منیم یانیما اوزو قارا گله‌رسن!»

نجف آتاسینا سؤز وئریب باش اوسته دئیه‌رکن محمد سوْوداگر ده دونیادان کؤچدو.

احمد سوْوداگر ده بو طرفدن همن حال‌ـ قضیّه‌نی باشقا بیر تهر قیزینا آنلادیر کی, سنین ایصفهاندا بیر عمی اوْغلون وار نجف‌آدیندا. سن اوْنونکوسان. اوْ دا سنین کی. مبادا‌ـ مبادا آیری بیریسینه گئده‌سن!

ماجرا نه اوْلاجاق!؟ ائشیدک ایصفهانین تاجیرلریندن کی, شهرین بؤیوک تاجیرباشی‌سی محمّد اؤلدوکدن سوْنرا بؤیوک‌سوز قالیب‌لار. نئجه دئیه‌رلر بیر آدامین اوزونه مین آدام چؤرک یئیه‌ر. محمّد سوْوداگرین واخت‌سیز دونیادان گئتمه‌سی چوْخلارین پریشان ائدیب باشی پوْزوق قالیب‌لار. توْپلانیب قرارا گلیرلر کی, محمّد سوْوداگر گئتسه ده اوْغلو نجف یئرینده‌دیر. ساواد دئسه‌ن واریدی، کمال‌ـ ادب دئسه‌ن بیزدن آرتیق‌دی و ثروت ده کی ماشاالله زنگینلییی سای‌ـ حئسابا گلمز. اؤز ایچ‌لرینده اوْنو آغ ساققال قرار وئریرلر. نجفی چاغیریرلار مجلیسه و تاجیرلر، نیّت و مقصدلرینی آنلادارکن نجف قبول ائله‌میر. دئییرلر:

- «آغ‌ساققال‌لیق اینسانین یاشی‌نین بؤیوک- کیچیک‌لییینه دئییل! معریفت و باشاریق آیری بیر شئی‌دیر. بیزلرسنی اؤزوموزه تاجیرباشی سئچمیشیک و سنین امرینده‌ییک!»

گون اوْ گوندو تاجیرلر مال- ماتاح توتورلار گئده‌لر بئهبهانا. نجف، آتاسی‌نین اؤز دستخطی ایله یازدیغی وصیّت‌نامه‌نی ده گؤتوروب بئهبهانا ساری یوْلا دوشورلر. چوخ گئدیب آز گئده‌ندن سوْنرا چاتیرلار بئهبهانا. چون تاجیرلر وارید ایدیلر, هره‌سی اؤز موشتریسین تاپیپ یوک - یاپ‌لارینی کاروان‌لاردان یئندیریین ساتماغا باشلاییرلار. اوز دوْلاندیریرلار نجفه‌کی به سن ساتمایاجاقسان؟ دئدی:

- « من اؤز باشینا بیر ایش گؤرمه‌رم. احمد آدلی بیر عمیم وار بوردا منیم. ایستیرم اوْنون الی‌نن اوْلسون! عمیم احمد سوْداگرین ائوینی تانیمادیغیما گؤره کیم بلددی منه یوْل گؤسترسین.»

تاجیرلر «تاجیرباشی ساغ اوْلسون» دئیه ایکی نفری سئچیب احمده بلدچی ائتدیلر. احمد سوْداگرین منزیلینه چاتدیقدا، پیشخیدمت گلدی قاپی‌یا. سلام، علئیک السلام. اؤزونو تانیتدیریب وارید اوْلدو ایچری‌یه. آتاسی‌نین «دستخط»ین عمی‌سینه تقدیم ائدرکن عمی‌سی نجفی باسدی باغرینا.- «اوْغول کئفین نئجه‌دی، هاردان گلیب‌سن, هارایا گئدیرسن»- دئیه آتاسیندان سوْروشدو. نجف باشینی سالدی آشاغی کی, باشین ساغ اوْلسون آتام رحمته گئتدی.

اوْ کی, آنلایان آدام‌دی آداما دیلدارلیق وئره‌ر. احمد سوْداگر اوز دوْلاندیردی:

- « اوْغول صبرین اوْلسون. هر کس اؤز نؤوبه‌سینده گئتمه‌لی‌دی. آتان گئتسه ده من کی گئتمه‌میشم. من ده سنه آتایام. اوره یینی هئچ داریخدیرما!».

یئمک، ایچمک، وحدت، صؤحبت سوْنرا- «اوْغول ماتاحین هاردادی؟»- دئیه کاروانسارانین آدرئسین آلیب قوْوزاندی کی, سن ایلش من ساتیب گله‌رم. احمد سوْوداگر نجفین مال ـ ماتاحین ساتیب پوللارینی قایتاردی و چیخدی بازارا کی, قوْناق‌لیق اوچون تداروک گؤرسون.»

ائشیت کیمدن قیزدان کی, عیبارت‌دی پریزاددان. دایه‌نن بیرلیکده ایچری گیردیکده گؤردو قوْناق وار. پریزاد پنجره‌دن باخدیقدا گؤردو بیر جاوان. جاوان دئییره‌م ها! نه اینکی اوْمباسی باتیق, قولاغی یاتیق. سانکی یوسیفی کنعان‌دی؛ آللاه باجادان سالیب. قیز بیر گؤیولدن مین گؤیوله وورولدو جاوانا. قیز موقیّد ایدی, اوز دوْلاندیردی دایه‌یه:

- «دایه قوربانین کسیللم, گئدک بیر قوْناغا خوْش گلدین ائله‌یک.»

دایه دئدی:

- «عجله نه‌دیر گئده‌ریک دا.»

قیز باخدی گؤردو سن اؤله‌سن دایه‌نین گئتمه‌یه هئچ خیالی یوْخدو. گؤرک قیز دایه‌یه نه دئییر:

دوْلانـنام باشینا دایــه

یـوْلا دوش باشلا گئده‌لیـم

گونش اوزون بنزه‌ر آیه

یـوْلا دوش باشلا گئده‌لیـم

***

کنیزیم اوْلما باغری داش

گل منیله سن اوْل یـوْلداش

سن خانـیم اوْل من قاراواش

یـوْلا دوش باشلا گئدەلیـم

دایه گؤردو قـیز ائله قـیزاریب پولاد تکین، ایستیر آغلاسین:

- «گؤزەلر آغلارسا یـئددی ایل نه گؤیدن یاغار نه یـئردن بیتەر! سن دئـیەن اوْلسون.»-

دئـیه ایچری گیرمەیه حاضیرلاشارکن گؤرک سؤزون قالانـین پریزاد نه جور قورتاریر:

عاشیقلر مطلبه یـئتسین

سئـیراغیب آرادان ایتسین

پریزاد یـوسیفه چاتسین

یـوْلا دوش باشلا گئدەلیم

پریزادلا دایه یاواش- یاواش گلیرلر نجفی گؤرمەیه و نجف ده دالیب‌دی اوزاق خیال‌لارا. و وطن گؤزونون اؤنوندن کئچرکن آرزو ائدیر کی، کاش ددەم ساغ اوْلایدی. قـیز ایچری گیریب سلام وئرەرکن اؤزونو ایتیریب چادیرا باشیندان سییرلندی. نجف باشینی قوْغزایـیب سلام آلدیقدا گؤردو ائی داد- بیداد ائله‌بیل بولود چکیلدی آی طلوع ائتدی. «بیر بئله ده گؤزەل اوْلار! کاش نوْلایدی، نوْلایدی بو عمی قـیزیم اوْلایدی.» دئـیه قیز نارین- نارین صؤحبت

ائدرکن خوْش گلدین دئییب ائشیه چیخدی. احمد سوْوداگر بازاردان گلیب گئجه‌نی ضییافت وئره‌رکن اوْغلانلا قیز بیر- بیرلرینی تکرار گؤره‌رکن عمی‌اوْغلو- عمی قیزی اوْلدوقلارینی آنلادیلار. قیز، گونو اوْ گوندن مدرسه‌نی تعطیل ائدیب اوْتوردو ائوده. آخور آلچاق یئر یومشاق بئله یئم‌دن کیم کئچر آخی! هر ایکی سئودالی مشغول اوْلدولار صؤحبته آخشاما قده‌ر. قدیم‌لر رسم ایدی، هر ایکی جاوان هم قیز، هم اوْغلان صؤحبت‌له‌شردیلر. گؤیول‌لری بیر- بیرلرینی توتسایدی آل - وئر ائده‌ردیلر. توتماسایدی دئیه‌ردیلر آل- وئریمیز اوْلمادی، بینمه‌دیک. ایندی کی زامان کیمی دئییل‌دی کی, اوزاقدان - اوزاغا دئیه‌سن فیلان کس‌دن اؤتور اؤلورم. آلاسان آپاراسان زحمته دوشه‌سن. اصلی - فرعینه یئتیشمه‌یه‌سن هئچ! بیر- بیرلری‌نین سوتونه- ذاتینا بلد اوْلمادان ائولن‌مزدیلر هئچ!

گون‌لرین بیری احمد سوْوداگر اوز دوْلاندیردی اوْغلانا کی، عمی قیزین‌دان خوْشون گلدی! نجف باشینی سالدی آشاغی کی -«پریزاد کؤنلومون سولطانی‌دیر و آتامین وصیّتی کی اوْنلا ائوله‌نم». آمما قالدی کی، عمی‌سینه نه جور دئیه اوْنو ایصفهانا آپاراجاغام. سئوگیسی پریزادلا دوْلاشارکن اورک سؤزلرینی بئله آنلاتدی:

ائیوانی صفالی, نقاشی تزه

آینابند اوْتاقدا گرک یارگزه

لومولار تپ‌تزه هرزاد خوْشمزه

آلماسی هئیواسی نار ایصفهاندا

قیز بوردا آغلادی. گؤردو سئوگی اوغرونا وطن‌دن آیریلمالیدی. عمی اوْغلوسونا بئله دئدی:

عئشقین سمندینی مینیب چاپارسان

سینیـق ـ سققت گؤیـول‌لری یاپارسان

گئدر اوْلسان پریزادی آپار سن

یـئتیش‌سین عئشقینه بو شیرین جان دا

***

ایندی گؤره‌ک نجف نه دئییر:

حوسـنون ملاحتیـندن نه‌جور دوْیـوم

توتارام دستیندن بوغوم به بوغوم

نجف دئیـه‌ر بیزلر اوْلاق قوْل‌ـ بوْیـون

گئده‌ک کامی دیلیـن آل ایصفـهاندا

هر ایکی سئوگی سؤزلرینی تاماما یـئتیریرلر. گون‌لر دوْلاشارکن گون اوْ گون دئییل، زامان اوْ زامان دئییل. ائشیت‌گیلن کیمدن ایصفهان تاجیرلریندن کی یـئنه مال‌ـ ماتاح توتوب‌لار بئهبهان شهرینه. باش نجفین, باش ایصفهان تاجیرلری‌نین. تاجیرلر نجفه بئله دئییرلر:

– «آ نجف، بو قده‌ر قوْناقلیق اوْلماز! آتان دونیادان گئدیبسه ده ائل ـ تایفا، آنا‌ـ باجین یـوْلونو گؤزه‌تله‌ییر. یـیغیش توْپلان کی بودفه بیز ایله گئدک.»

نجف حال‌ـ قضیّه‌نی احمد سوْداگره دانـیشیب اوْ ایصفهان تاجیرلرینی یـیغیر باشینا کی, منیم داری دونیـادا تکجه بیر قـیزیم وار اوْنا دا گرک توْی ائله‌یم. نجف ده ایصفهاندا اؤزونه توْی

ائله‌ر اؤزو بیلر, ائله‌مز ده اؤزو بیلر. ایصفهان تاجیرلری بیر طرفده صف چکیرلر؛ بئهبهان تاجیرلری بیر طرفده و بؤیوک بیر توْی دویون توتولور. شنلیک و چالیب ـ چاغیرمالار سوْنا یئتدیک‌ده همن گوندو کی, ایستیرلر هرزادی وورسون‌لار کاروانلارا دوشسون‌لر یوْلا. قیز کجاوه‌دن کی باخدی گؤردو بوتون دوْست، دایه، کنیز و تانیش هامیسیندان آیریلیر.

وطن یاخشی‌دی

کؤینک کاتان یاخشی‌دی

قوربت گولیستان اوْلسا

یئنه وطن یاخشی‌دی

قیز باخدی سن اؤلمه‌یه‌سن دوْست، قوْهوم، رفیق، کنیز، دایه هامیسی آغلاییر. آمما ائشیت کیمدن نجف‌دن. نجف ده چکیلیب بیر سمته اپیک دسمال الینده حزین‌ـ حزین آغلاییر و اؤز‌ـ اؤزویله بئله دانیشیر:

– «کاش نوْلایدی منیم آتا دا ساغ اوْلایدی. یاپیشایدی سئوگی‌لیمین الیندن قوْپایدی کجاوه‌یه! سنی یاناسان فلک منی یاندیردین!»

قیزین گؤزو ساتاشدی نجفه. گؤردو اوْ دا آغلاییر. دئدی:

– « عمی اوْغلو من اؤلوم آغلاما! من وطن‌دن آیریلیرام, سن نییه آغلاییرسان؟»

گؤزلرینده نارین ـ نارین یاش سوزه ـ سوزه یاسمن زولف‌لریندن بیر تئل آییریب باغرینا باسارکن نازنین قیز بئله سؤیله‌ییر:

آنا گئدەر اوْلدوم قوربت ائللره

خالیق بئله یازدی یازیمی منیم

آتام یوْخ، آنام یوْخ قوربت ائللرده

کیم‌لر چکەر عیشوه نازیمی منیم

***

قاراواشلار سیزده قارا باغلایین

تۆکون آل‌لاریزی قارا باغلایین

هردن ده بیر یاده سالین آغلایین

گۆزلی یوردومون عالمی منیم

***

گۆزل‌لر سالیب‌لار اوزه روبنده

چاتدیردین آرزوما ایلاهی سن ده

اوْلمایایدیم خان نجفه شرمنده

سئوه‌رلر ایگیت‌لر یاریمی منیم

کجاوه یاواش ـ یاواش یوْللانیر و گونش‌آدلی دایه‌نی ده وئریب‌لر پریزادین یانی‌سیجا. قدیم رسم ایدی کنیزـ دایه اوْلاردی نازنین‌لر یانیندا. بئهبهاندان کۆچوب ایصفهانا طرف اوز

قوْیوبلار. آز گلیب چوْخ گئدیب آشیرمالاری کئچیرلر و یئنیش ـ یوْخوش‌لاری آشارکن چاتیرلار اوْ یئره کی, الخاچ چیمه‌نی‌دی. نجف دستور وئردی بو دوشرگه‌ده دوشوب دینجه‌لرکن گئجه‌نی بوردا قالیب سحری گئده‌جه‌یک. گئجه‌نی یئمک، ایچمک، خورد-خوْرک‌دن سوْنرا نؤوبه گلیر یاتماغا. چادیرلار «لام الیف‌لا» کیمی کئچیب بیر-بیرینه. هامیسی ایستیراحت‌لییه مشغولدولار.

نجف اوز دوْلاندیردی تاجیرلره کی، بو گون نیگهبان‌لیق منیم بوْینومادیر. تاجیرلر هامیسی یئردن قوْغزانیب «آ نجف سن نییه؟ بیه بیز اؤلموشوک» دئدی‌لر. نجف دئدی: «آتامین وصیّتی‌دیر. بو چادیر بو قافیله منه مربوط‌دو. آللاه ائتمه‌سین اگر بو کاروانا بیر شیکست‌لیک گلسه منیم عؤهده‌مه‌دی». هامی قبول ائله‌دی. ایندی نؤوبه یاتماغا چاتدی.

واخت اوْ واخت‌دی کی, گئجه‌نین ایکی پاسی کئچیب, اوچونجو پاسی گلمک حالیندادی. نجفی بالا- بالا یوخو کیریخدیریر.اؤز-اؤزونه دئییر «گئدیم عمی قیزیم‌لا دانیشماغا کی, بلکه یوخوم قاچدی». نجف یاواش ـ یاواش اوز قوْیور عمی قیزی‌نین چادیرینا طرف. پریزادی چاغیریب اؤرتویو قوْغزایییر. باخیر گؤرور عمی قیزی یاتیبدی نه یاتیب. دؤرد طرفدن یاسمن زولف‌لر سالیبدی آرایا اوْنو و موشک، عنبر، گولاب ایی چادیری بورویوب‌دو. بیر آن دوْروخدو و اوْنو نه قیلیق اوْیاتماق اوچون فیکره دالدی. اوجا سسله اوْیادیرسام دیکسینیب ائله‌ر، دوْداقلاری چاتلار یا دا منی بیردن بیره گؤرورسه واهیمه‌یه دوشه‌ر. گرک کی, نازنان اوْیادام اوْنو.

آمما ائشیت فله‌یین ایشیندن کی, دئمه‌یه‌سن پریزادین آتاسی اوْنا بیر دوعا وئریب اوْ دوعانی دا ایتمه‌سین دئیه بوْینوندان آسیب‌دی. نجف بیر الینی قوْیوب اوْ اوزه, بیر الینی بو اوزه, بوسه

ایله ایستیر عمی قیزینی آییلتسین. بو آندا گؤزو بیرزادا ساتاشیر. دؤشلری آراسیندان کی بیری هره‌وش‌دی بیری اره‌زن دوعانی قیریب قوْپاریر. آچیر گؤرسون نه یازیلیب. دئمه‌گینه بو دوعانین خاصییّتی‌دی هرکس بو دوعانی آچیب اوْخویوب باشا چیخسا، تیلیسم جادودو بو دوعا؛ داش، قوش، پرنده، چرنده و هر نه نظرینن کئچیرسه مومکندور اوْلا. نجف کی، پالتارلارین چیخاریب یئرینه اوزانمیشدی ال اوزادیر قلم‌تراش پیچاغی جیبیندن چیخاریر و خیار تکین دوعانی آرادان یاریر. حوروفات‌لارین باشلاییب اوْخویوب قورتول ها قورتولدا گؤزونده هاوا تیره وو تار اوْلور. ایلدیریم، چن، دومان هر یانی بورویور و نجف ده اوْلور بیر گؤیرچین. دوشور گؤیرچین دوْنونا. چادیردا بویان- اوْیانا اوچارکن اوْنون شیقیلتی‌سینا، قیز یوخودان آییلیر. الین آتیر دوعایا گؤرور یوْخدو. «وای دده! نوْلایدی، نوْلایدی الین قورویایدی سنین بو دوعانی یازدیغین یئرده. یاخشی منی بختی قارا و خانه خراب ائیله‌دین»- دئدی.

قیز نئیله‌دی؟ فورصتی فوْوت ائتمه‌دن دست به دست گؤیرچینی ایسته‌دی توتسون. گؤیرچین الیندن چیخارکن چادیرین نفس‌کئش یئرینن اوچدو و قوْندو بیر آغاجین باشینا. قیز چیخدی گؤرسون هارا گئتدی کی, سحر اوْلموشدو و سوچودان، چوْباندان، نؤکردن هامیسی ائشیکده ایدی. قیز گؤردو بو وضعییت‌ده چیخسا ائشییه نامحرم‌لر گؤره‌جک. گلدی عمی اوْغلونون لیباسلارینی تئز گئیدی اینینه. چون ایکیسی ده بیر آلمادان خلق اوْلونموشدو هئچ تانینمازدی اوْنلارین اوْغلان قیزلیغی. قیز «توکّول گؤزه گؤرونمزه، گئدیم گؤروم منی نجف ساناجاق‌لار یا یوْخ»- دئیه گئتدی دایه‌سی «گونش»ین یانینا. دئدی گؤروم اگر گونش منی تانیدی ائل یوخودان دورمامیش باش آلاق گئدک دده‌مین ویلایتینه. تانیمازسا اگر, باشیمین قضاسی ندیر گرک کی چکه‌م. اؤزون وئردی گونشین یانینا. گونش آییلدی گؤردو

نجف‌دی، دوروب باشینین اوستونده. سؤیله‌دی: «آ نجف منیم باش قولاغیم آچیق‌دی،عایـیب‌دی ائشیکده اوْلون» دئدی:

- «اوْندان هئچ نیگران اوْلما! عمی قـیزی‌مین چادیریندان ایکی لوْطونو قوْوالایـیب توتانمادیم. هیرس‌دن بیلمه‌دیم نئیله‌ییم ال آتدیم قیلینجا و ریزه- ریزه دوْغرادیم. دور آیاغا بو گلین‌لیک‌لری گئی هامی سنی عمی قیزی ظن ائتسین گؤرک باشیمیزا نه گلیر.»

قیز اوْردان چیخدی گئتدی گؤره نجف-ین قولامی قره‌قول نه حالدادی. اوْ دا بونو تانـیـیـیر یا یـوْخ؟ قره‌قول دا اوْنو نجف ساندی و چیخدیلار داغلارا سئیرانگاها. طبیعتی سئیر ائله‌یرکن پریزاد کی، نجف-ین قیلیغینا دوشموشدو بولودلاردان بئله خبر آلیر:

عرش اوزونده گزن پاره بولودلار

بولودلار خبریز واردی یاریمدان؟

اورک تک یارالی پاره بولودلار

بولودلار خبریز واردی یاریمدان؟

قره‌قول سسلندی: «آ نجف! باغیشلایاسان ها مگر بولوددان آداما سس گلر. بولود نه بیلسین سنین یارین هاردادی؟» دئدی:

- قولاغ‌آس گؤر قالانین نه‌دئـییرم:

حسرت قالیم اولوسوما- ائلیمه

بولبول تکین گولشنیمه گولومه

بولود قاتارلانیب گئدیر ائلیمه

بولودلار خبریز واردی یاریمدان؟

پریزادین اوره‌ینی قهر-قوصّه هر طرفدن چولقالارکن گؤرک داها نه دئییر:

سیز بولودلار هاوالاردا گزه‌رسیز

یئرین وصف-ی‌حالین گؤیده یازارسیز

مگر سیز ده وطنیزدن بئزارسیز

بولودلار خبریز واردی یاریمدان؟

قره‌قول باشینی توْولاییر کی، به‌به نه قریبه شئعرلر اوْخویورسان. قره‌قولون بوسایاق دانیشماسی، پریزادین دردین بیر ایدی ائدیر مین. باخدی قره‌قول باش تاپانمیر. آلیر گؤرک قره‌قولا سازلا سؤزله نه آنلادیر:

سحر-سحر زولفونه شانه ووراندا

داغیلار زولف اوزه هامیدان قوْلای

اورک‌دن بیر ایگیت دیلک دیله‌سه

آخیردا مطلبی هابولار-بولار

***

زومرود دهانیندا بیر دانه گؤردوم

صررافین دستینده دوردانه گؤردوم

دردیمی دیل بیلمز نادانه دئدیم

آنلاماز باشینی هابولار-بولار

***

یاتمیش ایدین سنی کیم یاده سالدی

اویاتدی یوخودان کیم درده سالدی

نجف ده سئوگی‌سین نه یئرده سالدی

آغلار فغان ائله‌ر هابولار-بولار

گؤردو قره‌قول درد اهلی دئییل. بوراجان دا هوس‌دی بس‌دی. قایيداق ائل ایچینه گؤرک تاجیرلر نه ایش گؤرورلر. پریزاد قره‌قول‌لا بیرلیکده ائل ایچینه قایيدارکن تاجیرلر اؤنون ائحتیرامینا آیاغا قالخیب مونتظیردیلر. «نجف»ین دستورو ایله قاتار قافیله تؤپلانیب کاروانلار یوردا ساری یؤلا دوشه‌رکن پریزاد دا اورک سؤزلرینی بئله اؤخویور:

منیم شانسیم ایله ایقبالیما باخ

گئتدی قاره گؤزوم آغلاریً قالدی

گؤزل سئودیم فرح‌لندیم اوجالدیم

چکدی صبریم اوسته داغلاری قالدی

***

سحر- سحر گئیدیم یارین لیباسین

اوْستوندن قورشاندیم زری لیباسین

بوْش‌دا قوْیدو گئتدی دؤولت سراسین

ناشی باغبان ایدی باغلاری قالدی

***

سینه‌م اوسته‌ن اوچدو، دورغو گؤیرچین

اوْ دوشه‌ن یئرلره اوْلام بیر لاچین

یوْل وئرین یاوروما بولودلار قاچین

قارلار اریسه ده داغلاری قالدی

سؤزلری بیتدیک‌دن سوْنرا تاجیرلری باشینا یئیغیب دئدی: «بئهبهاندان آیریلماق، عمی قیزیم اوچون چوْخ نیسگیل‌لی اوْلوب گئجه گوندوز یاش‌دی کی، گؤزلریندن سوزور. اوْنون اوره‌یینی سیخماماق اوچون بو قراره گلمیشم کی، اوْنون کجاوه‌سینی خدم حشم‌له بیرلیکده بیر نئچه آتلی و قره‌قولا قوْشام کی، بئهبهانا قاییدالار. آللاه کریم‌دی, سوْنرا آنا باجیمی دا گؤتوررەم باشقا بیر فورصت‌ده بئهبهانا گئدیب اوْنو ایصفهانا قایتاررام.»

گیزلینجه گونشه گلین پالتاری گئیدیریب بیر مکتوب دا آتاسینا یازیب قره‌قولا دستور وئردی آتلی‌لاری توْپلاییب کجاوه‌نن بیرلیکده بئهبهاندا احمد سوْداگرگیله یوْلا دوشسون. پریزاد

دا نجف قیلیغیندا کاروانلا بیرلیکده ایصفهانا ساری حرکت‌ده اوْلور. بیر موددت‌دن سوْنرا ایصفهانا چاتیب هره اؤز مال ماتاحینی دوشورور. پریزاد دا آغینا بوْزونا باخمادان نجف‌گیله گئدیب آناسی اوْنو باغرینا باسیب دئییر: «موددت‌دی گئدیبسن گؤزوم قاپیدادی. آللاه هئچ موسلمانی گؤز یوْرغونو ائله‌مه‌سین، چتین‌دی واللاهی!»

آمما نجفین بیر باجیسی وار پونهان آدیندا. باخدیقدا گؤرور سن اؤلمه‌یه‌سن بو قارداش قریبه قارداش‌دی. آناسی سسلندی: «قیز قاچ گل قارداشی‌نین بوْینونو قوجاقلا!» دئدی:

-«آناجان ائله‌بیل همن نجف دئییل بو.»

دئدی:

- «کؤپه‌یین یتیمی گؤزلرین کؤهنه‌لیب یا عاغلین چاشیب. نئجه یانی اوْ نجف دئییل؟!»

ایسته‌دی قیزینی وورسون کی، پونهان دئدی: «سنه اوْغول منه ده قارداش‌دی! سئوینجیمدن اؤزومو ایتیریب نه دئدییمی بیلمیرم!» پونهان قوْلونو سالیب پریزادین بوْینونا اوْ اوز بو اوزوندن اؤپور، سوْنرا ایچری کئچیرلر.

اوْ زامان تاجیرلر سفردن گلنده هره اؤز آدینا لایق شاه عاباس اوچون تؤحفه آپاراردیلار. بیر هفته کئچیب آمما »نجف«ین تؤحفه‌سی قالیب‌دی. آناسی اوز دوْلاندیردی دئدی: «اوْغول تامام تاجیرلر هامیسی شاه عاباس اوچون تؤحفه آپاریب‌لار. آتان رحمت‌لیکده همیشه سفردن گلنده شاه عاباسا تؤحفه آپارادی. سن نییه به قالیب‌سان؟ ایراددی بیزه. شاه دئدیجه‌یین بیر الی اوْد بیر الی سو. قضبی توتار اینجیدر بیزی. دئدی:

- «آنا من نه بیلیم بئله بیر ایش‌لر ده اوْلار آخی! سن بویور من ده آپاریم دا!»

خانیم‌لار قیسمتی خوْنچایا دقیق و دیقّت‌لی اوْلار. دئیه‌جکسن نییه؟ خرج اؤزوندن چیخمیر آخی. اوْ دورکی, قیز اؤزونو وئریب بازارا، دربارا لاییق هرنه وار ایدی آلدیق‌دان سوْنرا، بیر خوْنچا دوزلتدی یوْللادی دربارا. دئمه‌یه‌سن ایصفهان تاجیرلری هامیسی اوْتوروب شاه عاباسلا بیرلیکده صؤحبته- وحدته کی, خوْنچانان بیرلیکده قیز گیریر ایچری. سلام وئرندن سوْنرا تاجیرلرین هامیسی قوْوزانیب شاه عاباسا باخدیلار. شاه عاباس دا مجبور حالیندا اؤز یانیندا اوْنا یئر گؤسته‌ردی.

ایله‌شرکن وزیر دستور وئردی خوْنچالارین اؤرتوک‌لرین گؤتورسون‌لر کی گؤره‌لر تاجیرلرین هدییه‌سی نه‌دیر! نؤوبه گلدی چیخدی «نجف»ین خوْنچاسینا. شاه گؤردو اصلی درده دیه‌ن شئی‌لر, اوْ کی, دربارا لاییق‌دی بوردادی. اوز توتدو تاجیرلردن خبر آلدی: «بو آغازاده کیم‌لردن‌دی؟ هئچ گؤرمه‌میشم تانیمیرام بونو!» تاجیرلردن بیر نئچه‌سی قوْوزانیب دئدیلر:« محمّد سوْوداگرین اوْغلو نجف‌دی».

شاه قوْلونو سالیب بوْینونا اوْ اوزوندن بو اوزوندن اؤپوپ دئدی:« مین ماشاللاه ائولنمه‌لی اوْلوبسان ائله! آللاه آتانا رحمت ائتسین کی, چوْخ کیبار و درده دیه‌ن اینسان ایدی!»

خوْنچالارین اوستو آچیلیب مراسیم سوْنا چاتارکن شاه اوز دؤنده‌ردی وزیره کی، «دوْغرودان دوْغروسو منیم بو جاواندان چوْخ خوْشوم گلدی! لیاقت، معریفت، ثروت هامیسی جابه‌جادی آمما افسوس ...».

وزیر دئدی: «قوربان افسوس نه‌دیر؟»

دئدی: «افسوس بودو کی, کاش منیم بیر قیزیم اوْلایدی وئره‌یدیم بو جاوانا.»

دئدی: «سنده یـوْخدو منده وار!»

تئزلیکله دربارین قاضی‌سی حاضیر اوْلوب شاه هئچ دئمه‌دی ائولی‌سن یا سوبای؟ تکجه دئدی: «وزیرین قیزین آلیرسان یا یـوْخ؟» پریزاد دئمه‌یه بیر سؤز تاپانمادی. باشینی سالیب آشاغی دوشونه‌رکن گؤردو یـوْخ دئسه ایشی یاش‌دیَ. الی اوْخوناجاق! دیلیندن چیخار- چیخماز دئدی: «هرنه پادشاه امر ائتسه اوْ اوْلور! آلیرام و بو محبّته مینّت‌دارام.»

شاه عاباس دئدی:«بو جشن اؤزومه مربوط‌دو. هم قیز طرفیندن وکیلم, هم اوْغلان طرفیندن. شیرنی‌سی لیباسی توْی خرجی هامیسی منیم بوْیـنومادی».

قیرخ گون قیرخ گئجه توْی دویون باشلانیب یـئمک- ایچمک دیزدن‌دی و گون اوْ گوندو کی, عروس- داماد گئجه‌سیدیر. واخت اوْ واخت‌دی کی, اوْنلاری ال- اله وئریب‌لر. پریزاد گؤردو نئیله‌سین نئیله‌مه‌سین نجف‌دن ده هله خبر یـوْخدو. هاردا اوْلدوغوندان و باشینا نه گلدییندن خبرسیزدی. پریزاد باشلادی نامازا. وزیرین قیزی گؤردو بونون نامازی قورتولمادی و آیاق اوسته دورماقدان آز قالیر گؤزلرینه قره سو یـئنه. اوْنا گؤره ایله‌شدی گؤز تیکدی اوْنا کی، هانان گئجدن بودورکی نامازدان قورتولا. آمما خوْروزلار بانلادی یئنه قورتولمادی. وزیرین قیزی دیله گلدی کی, آ نجف بو ناماز هاواخت قورتولاجاق؟! دئدی: «منی دانیشدیردین نامازیم پوْزولدو. گرک باشلایام تزه‌دن قیلام. آتامین وصیّتی‌دیرکی، الیم الینه ده‌یمه‌میش گرک کی، یـئددی گونه‌جن ناماز قیلام.»

پریزاد بوردا نامازا مشغول اوْلسون گؤره‌ک نجف نه ایش گؤرور. ائشیت‌گیلن ماجرانی همدانین چؤلچولریندن چوْبانلاریندان کی اوْوچو احمدی تاپماق اوچون اوْنو ایلیم- ایلیم[1] آختاریرلار. اوْوچو احمدین اوْخوندان گؤیده اوچان آری دا قورتولانمازدی. بیر کیتابی دا وار

ایدی بوتون تیلیسم، سئحیر و جادو. اوْنو همیشه اؤزوینن دوْلاندیراردی. اوْوچو احمده خبر وئردیلر کی، داغدا ائله بیر اینیلتی- زاریلتی وار کی، مال- داواریمیز دا قوْرخودان اوْرا دوْلانمیر. اوْوچو احمد دیک به دیک[2] بلددیر هر یئره. تیر کامانین گؤتوروب آتی میندی و اوْ زاماندیر کی، گونون گون اوْرتا چاغی و یئتیشیب اینیلتی‌نین یاخین‌لیغینا. یاخینا گئتدیک‌جه ائله‌بیل آری پتک‌ده سیزیلدیر. اوْوچو احمدین توک‌لری بیز- بیز اوْلدو. تیر کامانی حاضیرلادی و سسلندی کی این‌سن, جین‌سن, بشرسن, هرنه‌سن جاواب وئر. دانیشماسان یقین بیل کی، ووراجاغام. نجف گؤیرچین دوْنوندا اوز دوْلاندیردی درگاهی نوبووته کی, خودایا چوْخ شوکور بیر بشر سسی قولاغیما گلدی چاتدی. نجف دانیشماغا جسارت‌لندی و دئدی:

دوْلانـنام باشینا ائی گلن عمی

ایمداد ائیله قـورتار بـلادن منی

آخان سئله دؤندو دیده‌مین نمی

ایمداد ائیله قورتار جادودان منی

اوْوچو احمد باخدی ائی داد بیداد دئیه‌سن بونون دانیشیغیندان جاواندیر. دست به دست کیتابی چیخارتدی. باخیب گؤردو گؤیرچین دوْنونا سالیب‌لار بیله‌سین. دوعانین اوْ بیری اوزونه باخاندا گؤردو آللاهین ایسته‌یی اوْلسا نیجات یوْلو وار. کامانی دوّنده‌ردی ساز عوضینه سینه‌سینه و نجفین جاوابیندا گؤره‌ک نه دئدی:

دوْلانـنام باشینا مردانه جاوان

چوْخ - چوْخ چتین بیر بلایه دوشوبسن

بیزه کوّمک اوْلسون اوْ شاهی مردان

چوْخ- چوْخ چتین بیر بلایه دوشوبسن

بو سؤزدن سوْنرا نجفین سیزیلتی‌سی بئله گلدی قولاغا:

حسرت قالدیم اولوسوما ائلیمه

بولبول‌تکین گولشنیمه گولومه

جادو دئییل من دوشموشم اؤلومه

ایمداد ائیله قورتار بلادن منی

اوْوچو احمد دئدی: «صبر ائله اوْغول کی, اینشاللاه قورتاررام سنی!»

گؤزلرین گؤرمه‌یه ایگیدیم دئیه

یالواریب قوْیمارام دوشه‌سن گیره

اوْخویوب بیر دوعا پوفله‌رم گؤیه

چوْخ- چوْخ چتین بیر بلایه دوشوبسن

اوْوچو احمد، نجفین آد سانینی بیلمک ایسته‌رکن قضا قده‌رینن سوْروشدو. نجف بئله آنلاتدی:

الخاچ چیمه‌نینده, چشمه باشیندا

گؤزونده سورمه‌دیر وسمه قاشیندا

نجف‌دیر آد سانیم جاوان یاشیندا

ایمداد ائیله قورتار بلادن منی

اوْوچو احمد ده اوْنون قورتولاجاغینا سؤز وئریب اؤزونو بئله تانیتدیردی:

یئریم همداندیر احمددیر ایسمیم

دؤزمه‌دن باشلارام جادونو سیلیم

«هل اتی» سوره‌سی سیندیرار تیلسیم

چتین آمما بیر بلایه دوشوبسن

یئر گؤیو دومان بورویوب گؤی گورولدارکن ایلدیریملار شاخدی و نجف، گؤیرچین دوْنوندان چیخیب اؤزلویونه قاییتدی.

نجف همداندا احمده قوْناق‌دیر و اوْنون بیر قیزی وار خانلارخانی آدیندا. ماجرادان خبرسیز ایدی. چیخمیشدی شیکارا. قایییدیب، ایچری گیرجک گؤردو کی، بیریسی وار ائله بیل چؤل بیابانین وحشی‌سی. نه آداما بنزه‌ییر نه حئیوانا! بو قیلیق‌دا آدام گؤرمه‌میشدی هئچ. سسله‌نیر: «آنا بو کیم‌دیر؟» آناسی دئییر: «آللاه قوناغی‌دیر. بو گون قوناق‌دیر صاباح گئده‌جک.» قیز دئییر: «بیه آدام قیت‌لیق ایدی کی, گئدیب چؤل وحشی‌سینی قوناق گتیریب.» دئدی: «بئله‌لییینه باخما بالام، بو چوْخ یاخشی و مرغوب جاوان‌دیر. بو گونو قالسین صاباحی گؤنده‌ررم گئده‌ر.»

ائشیت ماجرانی کیم‌دن اوْوچو احمددن کی ال - آلتی اؤزونو وئریب سلمانی‌نین یانینا و اوْردان دا حامامچی‌نی گؤروب نجفی قوْیور کالیسکایا یوْللاییر کی, اوز- گؤزونه صفا وئره. بیر دست ده لیباس حاضیرلاییر قوْیور قاباغینا کی، حامامدان چیخدیقدا گئیه. نجف حامامدان چیخیب اوز- گؤزونه صفا وئریر و پالتارلارینی گئیدیکده ائله‌بیل اوّن دؤرد گنجه‌لیک آی ایدی طولو ائدیر. احمدله بیرلیکده ائوه قاییدیب ایله‌شدیلر صوّحبته وحدته کی, قیزین گؤزو بیردن نجفه ساتاشدی. دوزگون باخاندا اوره‌یندن کئچدی کی, قوْناق دا دئسه‌ن ائله بئله اوْلار با! نه کی، بایاقکی‌نین تایی چؤلون وحشی‌سی. قیزین بیر گؤیلو اوْلورسا دا مین گؤیول ایله نجفه عاشیق اوْلدو. ائو صاحابی‌نین وظیفه‌سی قوْناغا سلام وئریب خوْش

گلدین دئمک‌دیر. کئچدی ایچری و آتاسی‌نین حوضوروندا نجفه سلام وئردی. سحر اوْلجاق قیز آناسینی گؤروب یاپیشدی کی، اؤلسه‌م ده گرک من بو اوْغلانا گئدم. دئدی: «سن دئمک‌له اوْلماز کی، قوْی آتانلا دانیشیم بلکه بیر چیخار یوْلو تاپدیق.»

اوْوچو احمدین حال- قضییه‌دن خبری اوْلوب نجفی یانینا چاغیردی. دئدی: «اوْغول» دئدی: «بلی» دئدی: «داری دونیاده تکجه بیر قیزیم وار اوْنوندا گؤیلو سن‌ده. قیزیمی سئویرسن اگر, بو ایش بیتسین گئتسین.» نجفین اوره‌یندن کئچدی کی, بو کیشی منی تیلیسم‌دن قورتارارکن جانیمی اوْنا بورجلویام. سؤزونو یئره سالمامالی‌یام. اوْ دور کی, اوزوندن گلر گلمز دئدی: «قیز گلیرسه من ده آلیرام.» آخشاماجان ایش‌لر بیتیب قاضی گلیب کبین‌لرین کسدی و هر ایکی سئوگی بیر- بیرلرینه چاتدیلار. بیر نئچه گون سوْنرا نجف اوز دوْلاندیردی خانلارخانینا کی, یاواش- یاواش چیخیب اطرافی گزه‌رکن قلبی‌میزین قوباری داغیلسین. مئهترلر ایکی آت حاضیرلاییب هره‌سی بیرینی مینیب چیخدیلار گزمه‌یه. عرب اؤز دوه‌سینی آختاران کیمی نجف ده آتین اوزون چؤنده‌ردی[3] الخاچ چیمه‌نینه کی بو قضا قده‌ر اوْنو اوْردا توتموشدو. نجفین اوره‌یی درده گلیب بوتون کئچمیشی گؤزوندن کئچدی و اوره‌یی قالدی اوْردا کی، پریزاد نئیله‌یر ایندی. سؤزلر کؤنلونده بولاق تک زینه وئریب خانلارخانینا گؤره‌ک نه دانیشیر:

کؤچدو ائللر نه‌لر گلدی اوغرونا

بایقوش تک چؤللرده قالان من اوْلدوم

بوتون بزیرگان‌لار کؤچدو یوردونا

مجنون تک چؤللرده قالان من اوْلدوم

***

هاردا منیم آلا گؤزلو همدمیم
گون به گون آرتیری موّحنتیم قمیم
نوح(ع) تکین دریاده قرق اوْلدوگمیم
گمی‌سی گیرداب‌دا قالان من اوْلدوم

***

نجف بیرگون قدم باسار اوْتاغا
قند ازیله‌ر دیله دیشه دوْداغا
اوتانجیمدان تریم آخار بوخاغا
ترسه سئودیم شیخ-ی صنعان من اوْلدوم

قیز شئعر اهلی ایدی ایشی سئچدی. دئدی: «یوْرولدوق قاییداق.» قاییدیرلار شهر ایچینه. همدانی گزه‌رکن نجفین ده گؤزو قالیب تیجارت خانالاردا. گؤردو بیر قافیله گئدیر ایصفهان شهرینه. سئوینجیندن آز قالدی روحو بدندن چیخسین. سوّیله‌ییر: «تاجیرباشی بیر مکتوب واریم‌دیر». گؤره‌ک بوردا نجف نه دئییر و تاجیرباشی مکتوب‌دا نه یازیر:

گئده‌ر اوْلسان یوردا یارین یانینا
یاز آغ اوستوندن قاره بزیرگان
سوْرسا اگر یار منیم احوالیمی
گونوم گونومدندیر قاره بزیرگان

***

بختی‌میز اوْلمادی ازل‌دن باشدان

گؤزل اوْلان اوْلار کیرپیک‌دن قاشدان
همدانلی احمد یئندیریب داشدان
دوشموشم ائویمده توْرا بزیرگان

***

قاشین کامان، کیرپیک‌لرین صدفی
آغزین دوردور دیشین اینجی صدفی
خبر آلسا دئنه گؤردوم نجفی
بیر قولون ایتیب‌دیر آرا بزیرگان

تاجیر نامه‌نی یازیب آغزینی باغلادی و گونده بیر منزیل طئیی منازیل. واختیندا گئدیر چاتیر ایصفهانا. نجف ده فیکیرده‌دیر کی، گؤره‌سن نامه‌نین جاوابی هاواخت گله‌جک. نجف مونتظیرکن مکتوب پریزادین الینه چاتیر. مکتوبو اوْخویارکن گؤرور نجف‌دن‌دیر. قاصیده انعام وئریب اوْنون تکرار همدانا دوْنمه‌سینی ایسته‌رکن مکتوبو بئله یازیر:

دوْلاننام باشینا آی خان عم اوْغلو
نامه یئتیشجه‌یین یاریم دورما گل
سنه قوربان دئدیم بوشیرین جانی
نامه یئتیشجه‌یین یاریم دورما گل

***

سن گئده‌لی اوْبالاریم یاتمادی
قاصید سالدیم سوْراقلارین بولمادی

هئچ بیر زامان سنین اوزون گولمه‌دی

نامه یئتیشجه‌یین یاریم دورما گل

قاصید بوْللو انعام‌لا مکتوبو آلیب بیر نئچه گون سوْنرا چاتدیریر نجفه. نجف مکتوبو آلیب اوْنو اوْخوماقدادیر. خانلارخانی آنلاییب اوْنو گودور. نجف مکتوبو اوْخویارکن قیز دا گیزلینجه اوْنا یاخین‌لاشیب مکتوبا گؤز تیکیر. ایسته‌ییر نامه‌نی بوکه کی، خانلارخانی ال اوزادیب نامه‌نی آلیر. نجف باخدی دئیه‌سن ایش دوشدو آشکارا. خانلارخانی‌نین اوره‌ییني آلماق اوچون دئدی: «آدام آدامی بیر بئله برکه وئرمه‌ز. سنین عئشقین حقیقی عئشق اوْلاراق سئوگینه اینانیرام. سنی سئوه‌جه‌ییمه هئچ شوبهه یوْخدور. آنجاق منیم ده ائلیم، اولوسوم، کئچه‌جه‌ییم و دونه‌نیم وار. اوْنلاری خاطیرلاماق منی سیخیر و داریخدیریر. خانلارخانی! ائی ایقبالیمین اولدوزو آیی, قولاق آس سان گؤرسن نه‌لر وار اوره‌ییمده, هئچ منی دانلامازسان!»

دوْلانـنام باشینا خـانی

یار یانـیندان گلن واردی

سنه قوربان دئدیم جانی

یار یانـیندان گلن واردی

***

من ده بیر بزیرگان خانام

سانما ازلدن بیـرقوشام

بیرباجیم وار بیر ده آنام

گؤزو یولدا قالان واردی

ایکی سئوگی اوزـ اوزه، گؤزـ گؤزه بیرـ بیرلری ائله بو حالدا دردلشیرلر. اوْ دئییر بو قولاق آسیر بو دئییر اوْ قولاق آسیر. قیز دئییر:

دوْلاننام باشینا مردانه جاوان

سؤیله گؤروم یارین نه مکانلی‌دیر

دوْلانیم باشینا من اوْلوم قوربان

سؤیله گؤروم یارین نه مکانلی‌دیر

نجف دئییر:

یار ائلیندن گلدی بیزه بیرخبر

پریزاد عئشقی‌له توتوشام یانام

دوْلانیم باشینا قادان من آلیم

سنه قوربان ائل اولوسوم هم آنام

قیز دئییر:

گؤزل‌لر یئغیشیب بیزیم قصیره

حسرتینی چکر بغداد بصیره

سئیرانا گئدیرسن گئدک میصیره

میصیر ایندی خئیله‌ک صفاکانلی‌دیر

نجف دئییر:

بیزیم یئرده پاییز اوْلار قیش اوْلار

سیزین یئرده اؤردک اوْلار قوش اوْلار

سن دانیشسان منیم گؤیلوم خوْش اوْلار

سنه قوربان ائل اولوسوم هم آنام

قیز دئییر:

بیر جانیم وار بیر جان اوچون بسلییم

طوطی قومری تکین خوْش صدفلی‌یم

آدیم خانلارخانی قیلمان اهلی‌یم

یوْخسا پریزادین خوْش نیشانلی‌دیر

نجف سوْن سؤزونو بئله دئییر:

یقین سن نجفین دین ایمانی‌سان

میصیر ایستانبولون شیرین جانیسان

سئویب سئومه‌لی باشیمین تاجی‌سان

سنه قوربان ائل اولوسوم هم آنام

نجف‌له خانلارخانی ایصفهانا گئتمه‌یه قرارلی اوْلورلار و اوْوچو احمددن ایجازه آلماق اوچون حوضورونا چاتیرلار. خانلارخانی گؤره‌ک نه قیلیق آتاسیندان ایجازه آلیر:

دوْلانـنام باشیـنا آتـا

ایذین وئر قالـماقال یاتا

یـئته‌سن ایـمانا‌ـ کانـا

بیـر ایلتـیماسه گلـمیشم

***

داغلارین قاری تؤکولدو

باغریمین باشی سؤکولدو
الیف قددیم دال بوکولدو
الیمده عصا گلمیشم

***

اریسین داغلارین قاری
داغیلسین گؤیلون قوباری
سنه قوربان قیزین جانی
بیر ایلتیماسه گلمیشم

اوْوچو احمد حال ـ قضیّه‌نی آرتیق سوْروشارکن گؤردو قیزی ایله نجف ایصفهانا گئتمک ایسته‌ییرلر. دئدی: «دوزدور کی، هله جئهیز ایشینه باخمامیشام و جئهیزسیز سنی یوْلا سامالی‌یام. آممما گئدن قورو یئرده قالمایاجاق کی، قدیم‌دن دئییب‌لر «گلین قدمی ائله چوْبان ده‌یه‌نه‌یی ایله». اوغرونوز خوْش, یوْلونوز آچیق!» خانلارخانی‌ینان نجف گؤز یاشلاری ایچره ویدالاشارکن «بیر داها گؤروشمک اوزه‌ره» دئیه‌رکن اوز قوْیدولار ایصفهانا طرف.

آز گئدیرلر چوْخ گئدیرلر، آشیرمالاری آشیرلار، کئچیت‌لری کئچیرلر و اوْ زامان‌دیر کی یاواش ـ یاواش ایصفهانا بیر منزیل قالیر. نجف خانلارخانی اوچون دوزگون بیر چادیر حاضیرلاییب اوْندان ایسته‌ییر کی، بیر آز اوْردا قالیب دینجه‌له و بو گئده شهر ایچینه گؤره اؤوضا نه جوردو. نجف گؤردو تاجیر لیباسیندا شهره گیرسم تانییب ائله‌ین اوْلار وض‌ـ اؤوضادان یاخشی باش آچانمارام. گؤردو بیر ساییل و لیباسلارینی اوْتنان عوض ائله‌دی. دئمه‌یه‌سن ساییلین دویونونون آچیلان زامانی ایدی و خالیق ایستیر بونو فلاکت‌دن قورتارسین. ساییل گؤردو لیباسلارین دویمه‌لری قیزیل‌دان جواهیردن لعل‌دن‌دیر. دئدی: «بو لیباس‌نان منیم

لیاسیمین اوْیونو توتماز! باخ گؤروم منی سریییب‌سن یا اؤزونو؟ حاشا خیدمت‌دن, بونلاری اولاغین اوستونه آتاسان آپارماز! من مسخره آدامی دئییلهم سوْووش چیخ گئت!» نجف دست به دست ال آتیب لیاسلارینی سوْیوندو و چکمه‌لری آیاغیندان چیخاریب قوْیدو ساییلین قاباغینا. ساییل باخدی بو، ال چکه‌سی دئییل! کوْر آللاهدان نه ایسته‌ر ایکی گؤز! ایندی کی، آللاه یئتیریب نییه تیپک آتسین! پالتارلاری تئزلیک‌له دییشدی‌لر و ساییل سئوینجیندن ائله اکیلدی کی کوچه‌ـ دربندده اوْنو توتماق ماحال ایدی.

نجف ساییل قیلیغینا دوشدو و اؤز ائولرینی هدف ائله‌یب, کسدی قاپینی. باجی‌سی پونهان حیط‌دن گؤردو قاپیدا بیر دیلنچی. گؤز اوجو باخدیقدا گؤردو ائی فلک-ی کجرفتار نه ایش‌لر گؤروسن ائله بیل بو منیم قارداشیم‌دیر نه ساییل. یاخینا گئده‌رکن گؤزلرینی تانیدی اوْنو و گؤردو اصیل قارداشی‌دیر بو. باجی قارداش قوْلـ بوْیون اوْلوب سئوینج یاشلاری گؤزلرینی آخدی. آنا مونتظیردیر قیز گلسین, گؤردو یوباندی. دالیجا گئتدیک‌ده گؤردو بیر ساییل‌له قوْلـ بوْیون اوْلوب! اوْردان آغاجی گؤتوروب قیزی هدف ائله‌دی. گاه قیزی تاپدیر, گاه ساییلی کی، اوْنلاری آییرسین بیرـ بیریندن. قیز آغلارکن دئدی: «وورما آنا سؤزوم وار!»

دوْلانـنام باشینا آنـا

آنا قارداشیم گلیب‌دیر

یئته‌سن ایـمانا‌ـ کـانـا

آنا قارداشیم گلیب‌دیر

***

فقیرین قلبینه دیمه

بنفشه قددیمی ایمه

قوْللارین قوروسون دؤیمه

آنا قارداشیم گلیب‌دیر

***

چوْخ دوْلانیب داغی داشی

دیده‌لریم تؤکور یاشی

پونهانین نجف قارداشی

آنا قارداشیم گلیب‌دیر

بو سؤزلرده ائشیت‌گیلن کیمدن پریزاددان. باخدی سن اؤلمه‌یه‌سن خبرزاد وار. گؤره‌سن نه اوْلوبدو نه بؤلوشور بونلار بوردا. قیز بئله باخاندا گؤردو دوْستو تاپیلیب. قیز سئوینجیندن آز قالدی پنجره‌دن اؤزون آتسین ائشییه. سسلندی آناجان آدام سایبلی وورماز. بلکه بیر دردی وار شاید جاوان‌دیر توْی پولو ایستیر. دئمه‌یه‌سن وزیرین قیزی دا اوْتوروب باخیر. پریزاد نجف قیلیغیندا سایبلی چکدی ایچری و ائهمالجا هرزادی قایناناسینا آنلاتدی. گؤردو بوردا حییله لازیم‌دیر حییله. وزیرین قیزی‌نین خبری یوْخ. پریزاد نئیله‌یبر، آچیر صاندیغی، بیر دست حاضیری اعیانی لیباس قوْیور نجف‌ین قاباغینا. لیباسلاری گئییب هره‌سی بیر صندلده

نارین‌دان باشلایـیرلار صؤحبته. وزیرین قیزی ایچری گیرجک گؤردو نجف بیر ایدی اوْلدو ایکی. بونلارین هانسی اصل‌دیر هانسی بدل سئچه بیلمیر وزیرین قیزی. پریزاد گؤردو وزیرین قیزی ناراحات‌دیر و ایشین نه اوْلدوسوندان خبرسیز. گؤرک پریزاد بونو نه قیلیق باشا سالاجاق:

دوْلاننام باشینا وزیرین قـیزی

سنین یارین, منیم بوتام گلیب‌دیر

هیجران آتشینه یاندیردی بیزی

سنین یارین, منیم بوتام گلیب‌دیر

قاشلارین قارادیر؛کیرپی‌یین شوه

ساچلارین یلدادیر وئرمه‌سن یـئله

اؤزو اؤز الیمله دوشموشدو سئحره

سنین یارین, منیم بوتام گلیب‌دیر

وزیرین قـیزی دئدی: «منیم شئعردن باشیم چیخماز! آچیق دیء گؤروم نه اوْلوب؟!» پریزاد ال آتـیب یاسمن زولف‌لرین، بوللور تک تؤکدو اوزونه و ایشین نه اوْلدوسونو آنلادارکن بئله دئدی:

وزیر قیزی قوْی دوْلانـیم باشینا

گئدک دئـیه‌ک خانلارخانی خوْش گلدین

رحمین گلسین گؤزدن آخان قانـینا

گئدک دئیه‌ک خانلارخانی خوْش گلدین

عاصی دئسه‌ن من هامیدان عاصییام

گؤزل دئسه‌ن گؤزلرین خاصی‌یام

من ده سنین تک بیر قیز تایفاسی‌یام

گئدک دئیه‌ک خانلارخانی خوْش گلدین

سینه‌می یاندیران عئشقین کؤزودور

آدی خانلارخانی اوْوچو احمد قیزی‌دیر

اوْدا بیرتک نجف‌خانین گؤزودور

گئدک دئیه‌ک خانلارخانی خوْش گلدین

وزیرین قیزی بیلمیر آغلاسین بیلمیر گولسون. هیرسیندن آنجاق چیخیب دوز گئتدی آتاسینین یانینا. باش‌دان کئچه‌نی آنلادارکن شاه عاباسی دا جریان‌دا قوْیدولار. ایش بوردا پیرتلادی. آللاه هئچ کسین ایشین بولاشدیرماسین. مأمور یوْللادی نجفی توتدولار. ایستیرلر بوْینون وورسون‌لار کی، تاجیرلرین خبری اوْلدو. پریزاد گئدیب هر بیرزادی آچیقجاسینا تاجیرلره آنلاتمیشدی. اوْنلار گلیب خاهیش ایلتیماس‌لا شاه‌دان ایسته‌دیلر کی, حقیقت بیلی‌نین‌جه مؤهلت وئرسین. اگر گوناهکارسا ایختییار همیشه شاهین‌دیر. نجف زیندانا قالسین گؤرک آینده نه جور اوْلور. نجف بیر نامه یازدی وئردی قاصیده یئتیرسین پریزادا اوْ دا گؤتورسون خانلارخانینا. خانلارخانی چون صاحیب شمشیردی، قیلینج، قالخان، خدنگ، اوْخ و یای‌لا

مونتظیردیر. نیگران‌دیر کی، نجف هاردا قالدی. نییه بو قده‌ر یوباندی! پریزاد خانلارخانی‌نی گؤردوک‌ده اورک‌لندی و سرگوذشتینی آچیب دئدیکده باهار بولودو تکین گؤزلریندن یاش تؤکولدو. نجفین نامه‌سینی خانلارخانی اوْخودوقدا، بیر شئعر یازیب قاصید ایله شاه عاباسا گؤنده‌ردی:

بیزدن سلام اوْلسون اوْ شاه عاباسا

دئینه شئیخ اوْغلونا, مئیدانا گلسین

گؤتورسون لشگری قایتسین دالی

دئینه شئیخ اوْغلونا, مئیدانا گلسین

بئلیمده واریمدیر میصری قیلینجیم

بیلک‌ده واریم‌دیر یئددی نرگوجوم

داغیدیب حاصاری قصری یئخارام

دئینه شئیخ اوْغلونا، مئیدانا گلسین

اوْوچو احمد قیزی خانلارخانی‌یام

قوْوقا گونو من دوشمانی تانیرام

نجف سوْوداگرین قوْچ قوربانی‌یام

دئینه شئیخ اوْغلونا, مئیدانا گلسین

قاصید مکتوبو شاه عاباسا یئتیردیکده، بیر قیزین تک جانینا داغلاردا مسکن سالماغیندان و اوْنا بو قیلیق‌دا مئیدان اوْخوماغیندان خوْشو گلدی. شاه اوْنون جسارتینه حئیران قالیب قاصیده حؤکم وئریب اوْنو قصره دعوت ائله‌دی. خانلارخانی قصره گیریب شاه عاباسین حوضورونا چاتارکن اوزوندن نیقابی گؤتوروب تئل‌لرینی افشان ائتدی و سئوگیلی‌سی نجفی ایسته‌دی. شاه امر ائتدی نجفی گتیردیلر. گؤرک نجف، شاه عاباسا نه دانیشیر:

شاهیم سن صاحیب نظرسن

دیلیم دئیه‌ر العفو العفو

قوْشونون وار هزار هزار

نجف دئیه‌ر العفو العفو

شاهیم سن صاحیب کامال‌سان

اؤلکه‌لردن باج آلان‌سان

احوالیما بد گومان‌سان

نجف دئیه‌ر العفو العفو

شاهین هیرسی سوْیویوب نجفی عفو ائده‌رکن اوچ سئوگیلی‌سینی بیر یئره یئغیب هامیسینا بیرلیکده توْی توتدو. ائله بیر توْی کی قیرخ گئجه قیرخ گون شنلیک ایصفهانی بورودو. آللاه هامینی مورادینا چاتدیرسین نجف ده مورادینا چاتدی.

سون

داستانداکی آدلار:

ایصفهان	میصری قیلینج	مجنون شیخی صنعان
ئهبهان	پریزاد	نوح(ع)
الخاچ چیمه‌نی	گونش(دایه)	بغداد
محمّد سوْوداگر	یوسیفی کنعان	بصره
احمد سوْوداگر	اوْوچو احمد	میصیر
موْولای موتّقین	همدان	قیلمان اهلی(خانلارخانی)
نجف	خانلارخانی	پونهان(نجفین باجیسی)
شاه عاباس	«هل اتی» سوره‌سی	

- ایلیم-ایلیم: سین- سین, گیری-گیری.[1]

- دیک به دیک: قاریش با قاریش.[2]

3- دوّندردی.

شاهزاده بهرام داستانی

قدیم سابیق لر شهرِ سولطانیه ده بهمن شاه آدیندا بیر حؤکمدار وارایدی . بهمن شاهین گوزو بیرگون آینایا ساتاشاندا ، بَتَر دن قَهَر له نیب اوره یی درده گلدی . گؤردو باش گؤز آغارارکن سینّی اَللی دن آشیب آمما اونون هله بیر ائولادی یوخ دی . اوره ک دن بیر آه چکدی و آیننانی ویریب داغیتدی . وزیر بو حالی گؤروب اؤزون یئتیردی ودئدی :

" قبله یِ عالم ندن بئله پوزقون اولوب غم کدرجانیزی بورودو ؟ دردین نمنه دی ؟ دییه سن بیزده بیله ک . بلکه غمیزه شریک اولدوق . بلکه ده بیر چاره قیلدیق ."

بهمن شا هین اوره یی دولوب دئدی : " بیر دردیم وار کی منی لاپ ایشیقدان سالیب. . کاش شاهِ مملکتِ ایران اولمویایدیم آمما منیم ده هامی کیمی ائولادیم اولایدی . عؤمور کئچیب گون آزالیب هله منیم بیر ائولادیم یوخدو کی گئدنده بو تاج تختی اونا تاپشیرام . قانادیم باغلی اوره ییم داغلی دیر وزیر ."

وزیر اوزتوتوب شاها دئدی : " غم یئمک له آللاه کی آداما ائولاد وئرمز! یاپیش او بؤیوک قاپیدان و نه گوجون وار چال او قاپینی . آللاه قاپی سین دئییره م . هرنه قادان وار کئچیب آرزولارین بوی اتاجاق . "

شاه کی اؤز قاپی سیندان بؤیوک قاپی تانیمیردی ائله بیل یاتمیش ایدی بیردن آییلدی . سیغیندی آللاهه و هر نه آج وار ایدی دویوردی . میسکین یئتیم لری یوخلادی و دوشگون لرین اَلین دن یاپیشدی . آنلادی کی بو دونیا غمخانادیرو آغلایانی چوخدور گولنی آز. مچید لری آچدیردی و فقیر فقرایه قیرخ گونه جان احسان وئردی . قیرخ گون تامام ایدی کی ایکی رکعت حاجت نامازی قیلیب باشلادی آللاها یالوارماغا . دوعا ائدیب آیاغا قالخارکن گؤردو بیر درویش ساغ طرفین ده اوتوروب ملول – ملول اونا باخیری . آممما اوزو ائله نورانی دی کی بدن گؤرر گؤرمز دوشور گیزیلده مه یه . بهمن شاهین توک لری بیز بیز اولوب دیلی توتار توماز دئدی :

" خوش گلیب سن بابا درویش . بیر مدت دی اؤز دردیم اؤزگه دردی منی سالیب آیاقدان و سیزین گلمه ییزی هئچ بیلمه میشم . هرنه ایسته یین وار دئه گینه امر ائلی ییم قوللوغوندا اولسون لار . "

درویش گولومسه رکن بهمن شاها باخدی و دئدی :

" داغلار دومانا دؤندی سنین آهی زاریندان وآللاه طرفیندن بیر مژده یه گلمی شم . آل بو آلمانی حلالین لا مئیل ائله که آللاه سنه ایکی ائولاد وئره جک . بیری بهرام بیری حیدر.آممما اونلار بویا باشا چاتدیقدا ، اوزون بیر سفر لری اولاجاق ."

بهمن شاه آلمانی آلاندا گؤردو بو آلما او آلما لاردان دئییل .آلمانین ایبی تزه مشامینا چاتمیشدی کی بیردن بیره اؤزوندن گئتدی . بهمن شاه کی آرزو ائدیردی بیر دسته گول اولوب آسیلا درویشین یاخاسیندان ، گؤزون آچانا درویش دن خبر یوخ ایدی . شاه تئز وزیری سسله ییب دئدی :

" بابا درویش هارا گئتدی ؟ او کی منیم گؤیلومو مورادا یئتیردی نئجه اولدو ؟ اوزه ن باخمارام وزیر اونو تئز تاپیپ گتیرمه سن ."

وزیراؤزونو ایتیره ن کیمی اولوب اوردا اولان هامینی شاهید چکه رک دئدی :

" قوربان باشی نیز اوچون اگر بوردا درویش وارایدی . بابا درویش کیم دی ؟ سیز کیم دن صؤحبت ائلیر سیز من بیلمیره م ."

بهمن شاه اَلین ده کی آلمانی وزیره گؤستره رک بوتون اولوب کئچنی آنلاتدی و دئدی :

" بو حسابی نان نذیر نیازیمیز قبول اولوب دی و دوغرودان دئییل لر کی آی وار بیر گونه دَیمَز گون وار بیر آیه دَیَر"

شاه او آلمانی اؤزعیالی ایله میل ائده رکن دوققوز آی دوققوز گون دن سونرا بیله سینه موژده گلدی کی بیر اوغلون اولوب دی . دربار اهلی کی دؤرد یوز قیرخ دؤرد سرنیشین ایدیلر ییغیشیب شاهزاده یه آد قویماق ایسته دیلر کی شاه دئدی اونون آدینی بابا درویش قویوب دی و آدی بهرام اولاجاق دی .بئله لیک له اونو ن قولاغینا اذان اقامه اوخونوب بهرام سسله دیلر . سونرا اونو لَله یه دایه یه تاپشیریب حیات سو کیمی آخماغا باشلادی .آمما نئجه کی درویش دئمیشدی ایکی ایل سورا ایدی کی بهمن شاهین بیر آیری اوغلودا اولدی و آدین قویدولار حیدر . آمما بابا درویشین او سؤزو کی دئمیشدی بونلار بویا باشا چاتدیقدا مملکت دن آیریلیب بیر قضا قدر دالیجا گئده جک لر شاهی سالدی فیکره و دستور وئردی کی بهرام لا حیدری آیری – آیری باغلاردا بؤیودوب تعلیم ائتسین لر و نه حیدر بیلسین بهرام آدیندا قارداشی واردی نه ده بهرام بیلسین کی بیر قارداش صاحیبی دی . هامی یا قدغان ائله دی کی کیمسه نین حاققی یوخ دی بو حقیقت دن اونلارا سؤز آچا . نییه کی بئله لیک له بیری ده گئتسه ایدی او بیری قالیجی اولایدی . بئله لیک اونلارین هره سی بیر باغین گولو اولوب بویا

باشا چاتدیلار و بهرام چاتیب دی اون دوققوز یاشینا . گونلرین بیرینده صوبح ایله گئجه ایستیردی بیر بیرین دن آیریلا کی عالم رویا ده بهرام بیر نورانی شخص گؤرور. بهرامی یانینا چاغیریر و دئییر باخ بارماقلاریمین آراسیندان گؤر نه گؤرورسن ؟ بهرام باخیر و دئییر :

" عظیم بیر شهر گؤرورم . چادیر چادیرا دوزولوب هریان قشون دی . سانکی یئددی دؤولتین عَلَمی اَسیری. بیر نازنین قیزدا گؤرورم . ائله بیر قیز کی گؤره ن کیمی محبتی اوره ییمه اثر ائله دی .خومار گؤزو کؤنلومو اؤزونه باغلادی . آرادا دا داغلار وار کی آشماق چتین دی . شهرین یانیندا دا بیر بؤیوک دریا وار کی گمی لر اونون اوزونده روان دیلار . "

بهرام او نورانی سیّد ین گول اوزونه باخارکن اودئدی : "

" گؤردویون یئر " " خوتان " شهری دیر . قشون لاردا یئددی شاهزاده یه عاییید دیر. هامیسی او قیزا کی آدی " گول خندان " دیر ائلچی دوروب لار .آمما او سنین قیسمتین دیر و سیز بیر بیریزه بوتا وئریلیب سیز . آ ل بو باده نی ده ایچ گؤر دادی نئجه دیر؟ "

بهرام باده نی ایچرکن گؤردو بو لذیذ لیک ده بیر ایچمه لی آغزینا دَیمه ییبدی و بیرین ده ایستیر . آمما او دئییر :

" مجنون ایسته دی وئردیم جنون اولدی دوشدو چؤللره . کَرَم ایسته دی وئردیم یاندی یاخیلدی . فرهاد دا اَل چکمه دی وئردیم کولونگون آتیبان وئردی سری."

او بونلاری دئییب غیب اولدی و بهرامین بیر اَلی اولدو بیر باشی . بو حئین ده یوخودان آییلیب گؤیلونو سئودالی گؤردو و گول خندانین سیماسی یادینا دوشه رکن گؤزلری یار یولوندا قالدی . حالی بَرک پریشان اولوب آز قالدی باغری چاتلایا . نئیله سین نئیله مه سین پوزقون و دگر گون حالدا دردلی حالی ایله سحرین او واختی آناسینا امداده گئدیر. آنا، بالاسی نین آه

زارینی گؤرونجه پروانه کیمی اونون باشینا دولانیب فغان لی اوره کٔ له اوننان ایستیر کی دردینی دئسین . شاهزاده بهرام دا اوز توتوب آناسینا بئله دئییر :

دردیم آرتیب اولوب حددن زیاده

پروانه تکٔ ناره ویررام اؤزومو

آغانین اَلیندن ایچمی شم باده

سن دوعا قیل بهرام یئتسین موراده

آنا گؤردو بهرامین دردی غمی اوره بینه اوخ کیمی ساپلانیب دی و توش گلدی یی بلانین سایی یوخدور . اودور کی دئییر بالا قانمادیم آچیق دئه گؤروم نه دئییرسن . بهرام دا سؤزون دوامینی بئله دئییر:

قلم آلیب وصف حالمی یازارام

حق ده بیلیر شیرین جاندان بئزارام

مجنون کیمی بیابانی گزه رَم

سن دوعا قیل بهرام یئتسین موراده

آناسی آنلاندی کی بهرام عشق آتشینه توتولوب دی آممانا ندن دئییر مجنون کیمی دوشه جه یم چؤللره بیر شئی آنلامادی . اودور کی دئییر بللی دیر بیر معشوقه ن واردی بالام آممانا برّی بیابانداندان نییه دانیشیرسان کیم دی دئه ائله من اؤزوم سنه آللام . بهرام گؤرور آناسی اونون دردین دن حالی دئییل و سؤزون بئله قورتاریر:

شیدا بولبول اوچار قونار گوللره

سیر سؤزلریم دستان اولور دیللره

گوذاریم دوشه جکٔ غوربت ائللره

سن دوعا قیل بهرام چاتسین موراده

آناسی ملک سیما یئنه باش تاپماییب آغلایا آغلایا اؤزون وئردی دربارا و حال قضیه نی بهمن شاها آچیقلادی کی بلکه طبیب لر دن حکیم لردن گتیریب اوغلونون بو حالینا مدد اولالار . بهمن شاه امر وئردی بهرامی دربارا گتیرسین لرو بهرام گلدیک ده آتا اونون پئشوازینا چیخدی و دئدی :

" اوغول نه یندی ؟ بو گؤیلون نه دن خسته دی ؟ بو حکیم لر طبیب لر هامیسی سنین خیدمتینده . نه دردین وار سؤیله علاج ائله سین لر ."

بهرام کی سئوگیلیسی گول خندانی جنت قوشونا برابر گؤروردو و بیرآن اونو اونودانمیردی و بوتون وارلیقی لا یارین گول جمالینا واله ایدی و اوجا داغلار باشینا باش گؤتوروب قاچماق دا ایدی دئدی گرک سؤزومو شعری نن دییه م :

یاتمیش ایدیم خواب غفلت ایچینده

یئتیردی گوشوما صداسی تک تک

ارن لر اَیله شیب محراب دا مهمان

ایسمی شاه مردان دی نداسی تک تک

***

سئودی ییم بیر قیزدی ایسمی گول خندان

حوری دی پری دی دئییلمز اینسان

یوردو " خوتان " شهری مولکو هیندوستان

سالینیب هریانا صداسی تک تک

***

آغام منیم ائله شاه مردان دی

آلیب " بوتا " وئره ن قادیرْ سوبحان دی

هر بیر طرفی دنیزدی عمّان دی

آخیر هر طرفدن اداسی تک تک

سؤزلرین کی دئدی بهمن شاه گؤردو او قضا قدر کی بابا درویش سؤیله میشدی گلیب چاتیب دی و تئز گئژ غوربت یوللارین یولچوسو اولاجاق دی . آمما اوزونه گتیرمه دی و شاهزاده نین بو قان آغلایان گؤیلونه حکیم لردن تدبیر ایسته دی کی اونلاردا شاهزاده نین شیکارا چیخماسین ایسته دیلرتا بلکه فیکیر خیالدان سیلکه لن سین .گون اوگون دی کی قشون خَدَمه دؤوره سینی آلیب دی و چیخیرلار شیکارا . بهمن ده سئوینجک دی کی ائله بئله لیک له اَکیلیب خوتان شهرینه یولا دوشه جک دی . آمما گئتمه میش دئدی گرک آنامین ریضاسینی آلام کی اونون خیر دوعاسی دالیمجا اولا . بهرام اؤزون وئردی آناسی نین یانینا و عینِ قضا قدری اونا سؤیله ییب دئدی کی گرک گئده م معشوقه مین دالیجا و منی کیمسه توتاماز . نئجه کی بللی دیر آنا نین یئری نن گؤی آراسی قدر محبتی اولاربالاسینا و او سیاه تئللرینی دؤش لری آراسیندا سیزیلدادیب و اونو یولوندان قایتارماق اوچون بئله دئدی :

دولانیم باشی یان گول اوزلو بالام

اَل چک بو سودادن قاییت بو یولدان

اودونا یانمیشام میثلِ پروانه

اَل چک بو سودادن قاییت بو یولدان

***

درویش لر اَیینه گییه رلر دری

اورک یانار ، گؤز آغلار تؤکر تری
گول اغلار بولبول آغلار وئره رسری
اَل چک بو سودادن قاییت بو یولدان

***

ملک سیما دییه ر گولشانیم گولوم
سن منیم سونبولوم شیدا بولبولوم
اَیی لر قامتیم بوکولر بئلیم
اَل چک بو سودادن قاییت بو یولدان

سؤزلر قورتولدو و بهرام اوزون قویدو آنانین قدم لرینه یاش تؤکدو . آنانین قلبی یوموشاق اولار . یالواردی سیزلادی و آناسی نین ریضایتی نی جلب ائله دی . سونرا گئدیب بیر سؤزدئمه دن اتاسین دان خداحافیظ لیک ائلی ییب باش گؤتوردو داغا داشا . آمما نه قدر گزسه لرده شیکار دان بیر اثر گؤرمه دیلر . بهرام اوز دؤندردی وزیره و دئدی :

" وزیر بوداغلاردا بیه شیکار اولماز ؟ "

وزیر دئدی : " اولار آمما بیر مدت دی بورا بیر اصلان گلیب کی حیوانلار اونون قورخوسوندان قاچاق دوشوب لر . "

بهرام دوربونو چکیب گؤزونون قاباغینا و بئله باخاندا بیر شئر گؤردو و وزیره دئدی : " من گئدیره م بو شئرین مئیدانینا بلکه اوولار جئیرانلار آیین شایین اوتلاسین لار ."

وزیر بونو ائشیدنده جانینا قورخو دوشوب دئدی : " آتان بیلسه کی سنی بو اصلانین مئیدانینا یوللامیشیق و آللاه ائله مه سین اگر سنه بیرزاد اولا ، منی بوتون بو قشون و خدمه له بیر یئرده دارا آسدیرار. اؤزّنده رحم ائله مه سن بیزه رحم ائله کی بالالاریمیز یئتیم قالار ."

بهرام گؤردو بو اصلانین قاباغیندا دایانماسا یئددی دؤولتین قشونونون قاباغیندا نئجه دایاناجاق دی و اؤلمه سی قالماسیندان یاخچی دی . اونا گؤره بیر دستخط یازیب وئردی وزیره کی منه بیر زاد اولسا بونو وئرین آتاما کی بیلسین من اؤز گؤیلوم له شئرین جنگینه چیخمیشام . سونرا بهرام باشدان گئیی نیب آیاقدا قیفیل لاندی و آیاقدان گئیی نیب باشدا قیفیل لاندی و قیچ حلقه ی ریکاب دا قرار تاپ دی . بهرام گئدیر شئرین مئیدانینا و گئده گئده اؤز اؤزونه بئله دئییر :

گئجه گوندوز بو سینه ده
چکدی ییم آهی زاریم دی
منه باده وئره ن کیمسه
شاهِ دولدول سواریم دی

***

مئیدان دا جان دان کئچه رم
شراب تک قانین ایچه رم
تیغِ شهاب تک بیچه رم
اصلان منیم شیکاریم دی

***

آلا گؤزلر سرگردانی
بهرام اولدی بندی وانی
اؤلدورن شیرِ اصلانی
گولو خندان نیگاریم دی

بهرام آتین باشین اوتوروب باد صرصر کیمی اؤزون وئردی جنگه . شئر آتین سسینی آلیب آغزینی اژدها کیمی آچیب یوگوردو بهراما ساری کی بهرام فورصتی فوتا وئرمه دن اَل گئتدی برقِ شمشیره و ائله بیر ضربت یئندیردی کی شئرین باشی دوشدو بیر یانا لئشی بیر یانا. شیرین باشین ووردو نیزه یه و آتین یالینا یاتیب گئتدی وزیری نن قشون خدمه یه ساری . شئرین باشین آتدی وزیرین آیاق لاری آلتینا و دئدی :

" شئرین باشین آتاما تؤحفه آپارارسان و دییه رسن ایلک شیکاریم ایدی . هابئله من بوردا سیزدن آیریلیرام کی اوزون بیر سفریم واردی و معشوقه مین گؤزو یولدادی . منه مولام مأموریت وئریب دئییب نئجه کی سن اونو روياندا گؤروب سن اودا سنی رویاسیندا گؤروب و منتظر دی . گرک گئده م سرنیویشتی مین دالیسیجا . آتاما دا بیر مکتوب یازیرام کی اؤز ریضام لا گئدیرم تا کی سنه بیر ضرریم توخونمایا . "

شاهزاده بهرام یولا دوشدو و وزیر بوتون آتلی لارلا قاییتدی سولطانیه یه ساری .وزیر شئرین باشین قویدو شاهین قاباغینا و بهرامین نامه سینی شاها تقدیم ائتدی . بهمن شاه حال قضیه نی آنلارکن اَیله شدی تختینده و حزین حزین آغلادی و گؤردو کی سرنیوشت دن قاچماق اولماز .

شاهزاده بهرام بیابانِ قضا قدر ده گئدیری کی یئتیشیر اوچ یولون آیریمینا . غوصصه لی حالدا یولون سالیر خوراسانا طرف و غریب لر ضامینی امام رضا یا بئله دئییر:

گلمیش ایدیم مطلب آلام

ای خوراسان شاهی سندن

قورتاردین صیاد اَلین دن

راضی گئتدی آهی سن دن

***

ازل دن کمر بسته یم

غوربت ائل لرده خسته یم

نابلدم یول ایسته رم

آللام دوغرو راهی سن دن

***

سینه دن چکه رم آهی

مدد اول شاهلارین شاهی

سن بهرامین اومود گاهی

یوخ غیرِ پناهی سن دن

بهرام گؤرور بو یوللاردان نه گئدن وار نه گلن و اون سگگیز مین عالمی یوخ دان ووجودا گتیره ن آللاهی یادا سالیب یاخین دا کی بیر بولاقین سویوندا ن اَل اوزونه صفا وئریب یورقون لوق دان یوخویا گئدیر. بهرام یاتماقدادیر کی بیر دسته زووّار مناجات اوخویا اوخویا گئدیرلر امام رضانین حرمینه و بیردن بیره چاووش باشی نین گؤزو بهراما ساتاشیرکی پهلوان لیباسیندا دیر . بوتون زووّارا دئییر تپه نین دالیندا گیزلن سین لر کی قاباقدا حرامی باشی واردی . بو بلادن قورتولماق اوچون هره یه دئییر بئش آلتی قیزیل وئرین کی بلکه بو قیزیل لاری حرامی باشی یا وئرمک له ، خطا بلاسیز بو خطری ردّ ائلی یک . چاووش باشی اَل ده کی قیزیل لارلا بهراما یاخین لاشیردی کی آتی بیر شیهه چکدی وبهرام قوغزاندی . چاووش باشی دئدی :

" ناقابیل بیر تؤحفه دی گتیر می شم آزدا اولسا چوخ حسابلایین . بیز نه تاجیریق نه سوداگر و گئدیریک امام رضا نین زیارتینه . "

بهرام گؤردو اونو حرامی لرله دَییشیک توتوب لار و چاووش باشی لا بیرلیک ده گئدیر زووّار لارین یانینا و بئله دئییر :

باشینا دؤندویوم گئدن زووارلار

سیز عرضه می گؤزل شاهه یئتیرین

دولانیم باشینا امام رضانین

قیزیل گونبذلی بارگاها یئتیرین

***

منیم آغام غریب – غریب مکان دی

حسرتین چکرلر گدالی خانلی

قیزیل ایوان لی دی قیزیل گونبذلی

سلامیم گؤزل درگاها یئتیرین

***

قیلین نامازلاری قویمایین قضا

قیامت گونونده وئره رلر جزا

سنه قوربان اولوم یا امام رضا

من بهرامی گول یاریما یئتیرین

زووارلار کی گؤردولر بهرام ایستیروداع لاشا و جنگه گئده اونو راضی سالدیلار کی اودا امام رضانین زیارتینه گله کی بیرده یاقیسمت . بهرام دا زووّارلارا قوشولوب منزل به منزل گلیر لر تاکی یئتیریر لر سلام تپه سینه . سلام تپه سینه چیخدیقدا بهرامین گؤزو دوشور قیزیل بارگاها و زووّارلارا بئله دئییر :

گلین سیزلره من تعریف ائله ییم

گؤزل مقامی وار امام رضانین

هواده دؤور ائیله ر یاهو گؤیرچین

گؤزل درگاهی وار امام رضانین

***

اوزاقدان گؤرسه نیر بیر قیزیل ایوان

ایوان دا اَیله شن او شاه مردان

اوچ یورز عالیمی وار تامامی خوشخوان

اوخور بارگاهیندا امام رضانین

***

دؤرد یانی طلا دی آراسی شیشه

جمع اولار ملک لر اوردا همیشه

یاخچی اولدو بهرام گلدی بو ایشه

جانلار قوربانی دی امام رضانین

بئله لیک بهرام دا اَل ده دوعا مقامی زیارت ائدیب اوره ک سؤزلرینی سؤیله رکن سحری آغادان اجازه ایستیر و دوشور یولا کی گئتسین خوتان شهرینه .آز گئدیر چوخ گئدیر یئتیریر بیر یایلاقا و گؤرور اوزاق دا بیر جیران یاییلیر . اوخونو یایا قویوب جیرانا آتارکن اوخو بوشا گئدیرو نئیله سین نئیله مه سین آتینی چاپیر جیرانین دالیجا . جیران گئدیر بهرام گئدیر و یئتیریرلر بیر بؤیوک باغا . دئمه جیران "بُخارا " شاهی نین قیزی " ماه انور" ین جیرانی دی . جیران قان تر تؤکه – تؤکه اؤزون آتیر ماه انورین قدم لرینه . سونرا گؤردو بیر آتلی کسیب

باغین قاپی سینی و جیرانی ایستیر . ماه انور ودایه کنیزلر رله قاپی یا چیخاراق گؤرورلر بیر سرکرده جوان دی و رزم پالتاری اَیْنینده .گؤزل لیک ده یوسفِ ثانی دیر و ایییت لیک ده سانکی رستم دستان . ماه انور گؤردو اوغلان کئچمه لی اوغلان دئییل و چوخداندیر بئله بیرینی گؤزله ییری . اَل وئردی بهرام لا گؤروشدو و اونو باغا دعوت ائدیب اوتوردولار حووضون کناریندا . خوش بئش اون بئش یاشلادیلار سؤز صؤحبته . بهرام دئدی :

" مسافرم و اوزون بیر سفریم واردی . جیرانیمی وئرسز یول آلیب گئده رم . غریبم و سرنیویشتی مین دا لیجا گئدیرم . "

ماه انور کی بهراما باخا – باخا اونون عشقینه دوشموشدور و یارین گؤره ن کیمسه کیمی قلبی چال ها چال دا ایدی دایه یه دئییر منیم ساریمی گتیرین کی بلکه گؤره م بوجوان کیم دی هارا گئدیری . بلکه ائله من دن اوتور گلیب دی سؤز گیزله دیری . ماه انور بئله دئییر :

دولانیم باشی یان گول اوزلی جوان

سبب ندیر بو مکانه گلیب سن

گلدی یین یوللارا کسیل لم قوربان

سبب ندیر بو مکانه گلیب سن

شاهزاده بهرام کدرلی اوره یی له بئله دئییر :

دولاننام باشی یان مهربان خانیم

یولوم دوشوب بو مکانه گلمی شم

یولوندا قویاردیم باش ایله جانی

یولوم دوشوب بو مکانه گلمی شم

ماه انور کی قلبینده دئییردی اؤزومون دی اؤزومون بلکه گئتمه دی اوزون توتدو بهراما و دئدی قولاق وئر گؤر نه دئییره م :

موج وئره ر دریالار قطره ویرار سو

ویرانه ده سیزلار بیچاره بایقوش

چوخدور بو یئرلرده طیلیسیم جادو

عبث یئره بو مکانه گلیب سن

بهرام گؤردو ماه انور اونا باخماق ایله دویمور و مخمل دؤشک ایله ناز بالیش ایله اونو ساخلاماغا چالیشیر و جوابیندا بئله دئدی :

اوجا داغلار دیلار ساخلایار قاری

بولبول چکر گول دن اؤتور آه زاری

آختاریری گؤزلریم تاپمیری یاری

گول دن اؤتور بو گولشانه گلیب سن

ماه اونر اؤز اؤزونه دئییر کی ائله بیل منیم سؤزومی تحویل آلمادین قوی بئله دئییم :

دوست دوستون یولوندا کسدیرر سری

آخار گولاب کیمی گؤنلونون تری

سنه قوربان کسیم بو ماه انوری

مهمان سان بو گؤزل شانه گلیب سن

بهرام گؤردو باش قویسا دیزی اوسته قیش یاتسا یاز آییلاجاق و گرک سؤزون آچیغینی دییه :

گؤزوم یوخدور بو دونیانین مالیندا

ایپه یین ده تیرمه سین ده شالیندا

من بهرامام او گول خندانین یولوندا

قوچ قوزو کیمی قوربانا گلمی شم

ماه انور گؤردو گول خندانی گؤره ن بونو آلماز کی اونون گؤزل لی یی شؤهرتی دونیانی توتوب دی آمما بهرام دان دا کئچمک اولماز و بلکه مین دیل ایله ناز ایله بهرامی آللاتدی و ساخلادی اؤز یانیندا . اودور کی بئش تئل سازینی دیل لندیر ه ر کن اوره یی نانه یارپاقی کیمی اسمه یه باشلیر :

دولانیم باشی یان قوناق

گل ایندی قول قولا چاتاق

گزک اَیله نک دولاناق

دوشمه یه سن خیا له سن

بهرام گؤرور اونون فیکری تپه لری دوزلری آشیب گول خندانی تاپماق دیر و ماه انورین ده فیکری سورمه چکمیش گؤزلری نن زولفونو یان ائیله ییب اونون گؤیلونو قان ائتمک دیر . اودورکی سؤزون جوابینی بئله دئییر :

آیریلمیشام ائل وطن دن

گزمک ده یم آرالی من

یولورسان پرّی بالیمی

سیزیلدیرام یارالی من

ماه انور گؤرور ائله بو اؤزو گلیب دوشوب بونون تورونا و حئییف دی بو گؤزل لیک ده جوانی اَلدن وئره و او دئدیکجه بو اؤزون ویریر بیلمز لی یه :

سن له گزه ک بو گولشانی

بولبول تک ائده ک افغانی

اولوم گؤزلرین قوربانی

گل ائله قال بوراده سن

بهرام گؤرور بو اَل چکن دئییل و بو سِری بالتانی لاپ دیب دن ویریر:

باشی یان قویموسان تاجی

هئچ اولماسین آغزین آجی

قیامت ده منه باجی

آختاریرام مارالی من

ماه انور گؤردو بوندان منه کار چیخمایاجاق و آخیر سؤزونی آچیق آیدین دئییر بلکه بیر چیراغ یانا :

چاغیررام شاه حیدری

اودور دیلیمین ازبری

گل آل بو ماهِ انوری

دوشمه یه سن خیاله سن

بهرام دئدی سؤزومو تحویل آل گؤر نه یه گلمی شم هارا گئدیره م :

چاغیررام شاه حیدری

اولسون دردی مین درمانی

آختاریرام گول خندانی

هئچ توتمورام قراری من

ماه انور گئجه نی بیر دیل ایله بهرامی قوناق ساخلاییر و صوبح شافاق آتاندا بهرام ایستیر اکیلیب گئتسین کی غلام لار قاباغین کسیب اونا ایذین وئرمیرلر . دئییرلر گرک ماه انورین اجازه سی اولا و گئدیب اونا خبر وئریرلر . ماه انور گلیر و دئییر:

" قوناق بیر ائو صاحابی نان ویداع لاشار سن نییه خبرسیز گئدیرسن ؟ آممما سن منه باجی دئدین منده گرک سنه قارداش اولام .ایندی کی بوردا قالماق نیّتین یوخدور و قانلی بیر ساواش سنی گؤزله ییری باجی لیق دا سنه بیر تؤحفه وئرمه لی یم کی گؤزوم دالیندا قالمایا . ماه انور گئدیر یخدانی آچیر و اجدادین دان یادگار قالان بیر " خیرخا " گتیریر . خیرخا بیر پالتار ایدی کی طیلیسیم جادو ایدی و اَیْنه گئیدیک ده اونا هئچ نه اثر ائله مزدی . بونو بهرام بیلمیردی و خیرخانی گؤردوکده دئدی: " به نییه بو قدر ییرتیق یاماق ؟ بوندان یاخچی بیر تؤحفه تاپانمادین ؟ " ماه انور دئدی : " خیرخا ائله بئله اولار . سئحیر جادودی و بونو گئیه نه نه قیلینج اثر ائله ر نه اوخ نه نیزه نه عمود . اینانماسان گئییم اَیْنیمه و نه گوجون وار بیر قیلینج وور گؤر قاییدیر اؤزه ن ساری یا یوخ . سن کی گندیرسن یئئدی دؤولتین قشونونان جنگ ائله یه سن گرک کی بلا لر قاباغیندا بو خیرخا اَیْنینده اولا ."

بهرام ماه انور ین باجی قارداش لیق دا اوزون اؤپوپ خیرخا اَیْنینده یولا دوشدو . چوخ داغ دره لر آشیب کسه یوللار گئدیب آخیردا یئتیردی خوتان شهری نین یاخین لیق لارینا . بهرام چوخ یورقون حالدا خیدیر آدلی بیر چوبانا راست گلدی و اوچوبان بهراما حورمت ائدیب خورد خؤره ک دن آماده ائله دی . بهرام چوبان دان سوروشدو بورا هارادیر کی خیدیر دئدی : " بو داغی کی آشدین خوتان شهری دی . شهر اوزوک قاشی کیمی محاصره ده دی و یئددی شاهزاده قیرخ گوندی کی منتظیر دیلر حسین شاهین قیزی گول خندان قیرخینجی گونون صاباحی کی آزقالیر چاتا ، اونلارین بیرینی بَیه نیب بو قال ماقال یاتا ."

بهرام چوبانا دئییر : " منه غلام اولسان چوبانلیق دا آلان پولون یوز برابرین سنه وئره جه یم . باخ کئفه ن گؤر من له گلیرسن یاکی قالیر سان چوبانلیق دا ؟ " خیدیر قبول ائله دی و آپاردی هره نین قویون قوزوسون وئردی اؤزونه و گلدی اولدی بهرامین غلامی . بیر آز دینجه لیب یورقونلوق لارین آلاننان سورا داغی آشیب وارد اولدولار خوتان شهرینه . چادیر لار لام الیف کیمی ایچ ایچه گیریب گؤز ایشله دیکجه هریان قشون ایدی . بهرام خیدیرا دئدی گئت بیر چادیر آل و آپار او چمن ین اورتاسیندا قورگیلن . خیدیر دئدی : " اوچمن گول خندانین قوروقو دی و کیمسه نین حاققی یوخدور اورا یاخین لاشا ." بهرام دئدی : " نه دئییره م اونا باخ و آوارا بولبول کیمی سولوب سارالما . "

قیرخ گونون ایکی گونو قالیر و مهلت تمام دی آمما بهرام دان خبر یوخدی . اونا گؤره ده گول خندان ایلیم – ایلیم آغلاییر و فیکری بهرام دادی کی عالم رؤیاده اونو گؤروب یولون گؤزَتلیر. آنا گؤرور گول خندان آغلیر و اوزون توتوب قیزینا بئله دئییر :

دولانیم باشی یان گول اوزلی بالم

ندن مهربانیم نییه آغلیرسان

اوره ییمه ووردون دویونلو یاره

ندن مهربانیم نییه آغلیرسان

آنا ایستیر اونو قانع ائده کی یئددی شاهزاده ائلچی دوروب دی و بیرینی به یه نیرسه ایش تمام دی و بو قدر آغلاماغین یئری یوخدور کی بو مملکت ده قیرخ گوندور نه گئجه گئجه دیر نه نه گوندوز گوندوز . او دور کی سؤزون دالیسینی بئله دئییر :

شاهین اوغلانلاری ائل دن آواره

اولوب اوره کَ لری دویونلو یاره

ائتمه قلبی میزی سن پاره پاره

ندن مهربانیم نییه آغلیرسان

***

آنان دییه ر نئیله میشه م نئیله رم

خنجر آلیب باغریم باشین پئیله رم

بیرجانیم وار سنه قوربان ائیله رم

قیزیم گول خندانیم نییه آغلیرسان

گول خندان اوره ییني بوشالتماق اوچون یاسمن زولف لرینی آییریب ساز ائده رک گؤره ک آناسینا نه دئییر :

بولبولون شادلیقی باهار چاغی دی

گلن یوک باغلیری بو غم خانه دن

مگر منیم گؤیلوم غم آنباریدی

گؤزوم بیر جوانین انتظاریدی

***

جوشغون چای کیمی دریالره آخارام

گردنیمه حماییل لر تاخارام

گؤزوم یاشلی بو یوللارا باخارام

کؤنلوم بیر جوانین انتظاریدی

***

گول خندانام سؤزوم یئتدی تمامه

صیدقیمی باغلارام قادیرْ سوبحانه

آل سینه مده واردیر بیر جوت شمامه

ساخلارام بهرامین یادیگاری دی

آناسی دئدی : " بهرام کیم دی ؟ یئددی شاهزاده یه سؤز وئر میشیک . اگر قیرخینجی گون تامام اولا و سن بیرینه گئتمه یه سن اؤلکه میزی دارماداغین ائدیب یئری نن یکسان ائده رلر ."

گول خندان دئییر غم یئمه آنا تحویل آل گؤر نه دئییره م :

دورنا کیمی هوالرده آخیرام

آخیر گؤزلریمین قانلی فراقی

حسرت – حسرت یوللارینا باخیرام

بس ندن گلمیری چشمیم چیراغی

***

هاردادی افلاطون هاردادی لقمان

لقمان گلسه ده تاپماز منه درمان

بهرام سیز اولماز دونیا کلِّ جهان

اَری ییب اوره ییمین قالماییب یاغی

***

گول اولماسا بولبول گولشانه گلمز

سمندر منیم تک اودلارا یانماز

اؤلسه گولو خندان هئچ کس اینانماز

لیلی نی اؤلدوروب مجنونون داغی

آناسی گؤردو گول خندان بیریسینه عاشیق دیر آمما او بهرام کیم دی هئچ بللی دئییل . اگر گول خندان بو یئددی شاهزاده نین بیرینه بلی دئمه سه خوتان شهری بادِ فنایه گئده جک دیر و اودورکی ملول – ملول اوز قویدو درباره کی حال قضیه نی اَری حسین شاها آنلاتسین .

گول خندان دوربون اَلده جماعتی ، چادیرلاری و داغ داشی دنه – دنه گزیری کی بیردن گؤزو ساتاشیر قورغوندا کی چادیرا . اورا هامی یا قدغان ایدی و کیم جورعت ائلی ییب اوردا چادیر قورموشدو گول خندانا آغیر گلدی . گول خندانین " قول حبش " آدیندا بیر غلامی وارایدی کی اونون چوماغی کیمه دَیْسه ایدی توتاری قالمازدی . دستور وئریر گئتسین او چادیری یئری نن بیر ائله سین و صاحابینا ائله بیر چوماغ ویرسین کی بیرده اورالارا دولانماسین . خیدیر اوزاق دان باخیردی کی گؤردو قول حبش گلیری وبهراما دئدی ائویمیز ییخیلدی کی عزرائیل یئتیردی . خیدیر قورخودان دورانمادی و دابانا قووت قاچدی کی اَل دن چیخیب گئتسین چوبانلیغین ائله سین . قول حبش چادیرا یاخین لاشمیشدی کی بهرامی گؤردوک ده چوماغینی قوغزادی آمما بهرام ائله اونون بیله یین دن یاپیشیب سیخدی کی چوماغ اَلیندن دوشوب بارماقلاری آزقالدی پاتلاسین . بهرام دئدی : " سن کیم سن ؟ " قول حبش دئدی : " من گول خندانین غلامی یم و منی مأمور ائلی ییب کی بوچادیری ییخیب سنه ده بیر درس وئره م کی قدغان یئرده گلیب بساط آچمایاسان ."

بهرام دئدی : " ایندی کی سن گول خندانین غلامی سن سنه اوچ اووج قیزیل وئره جه یم . بیر اووج اوندان اؤتور کی من دییه نلری یازاسان بیر اووج دا اوندان اؤتور کی اونو خانیما یئتیره سن . بیر اووج دا جواب آلیب گتیرمه یین اوچون . "

قول حبش گؤرور بو کیشی بؤیوک کیشی دی و دئییر دئه گؤروم نامه ده ناه یازاجاغام . بهرام باشلیر دئمه یه و قول حبش یازماغا :

بیر گؤزه لین حسرتین دن دردین دن

هئچ آچیلمیر شام و سحر خواب منه

نه آچیلیر قلبیم نه گولور اوزوم منیم

چرخی دؤنموش وئرمیری حساب منه

***

دیارِ غربته سالدین یولومو

اؤز –اؤزومه ائیله میشه م ظولومی

یازان یوخدو یازا وصفِ حالیمی

آغلاماقدا گلمز کیمسه باب منه

***

بهرامام چکه رم درین دن افغان

باغریمین باشینی قان ائیله دین قان

آل اوخو نامه می سن گولو خندان

لوطف ائیله دیلیندن وئر جواب منه

بهرام نامه نی آلیب آلتیندا بئله یازیر :" ای دوست گلمی شم! ایندی منی اوره یی نین سیرد اشی ائده جک سن یا یوخ ؟ سینه ندن دوغان اولدوز گؤزومه ایشیق اولاجاق یا یوخ ؟"

قول حبش نامه الینده چوماغی اویندا –اویندا اؤزون یئتیریر گول خندانین یانینا و دئییر :

" او ائله بیر پهلوان دی کی منیم گوجوم اونا چاتمادی . آمما اونون سیزه بیر نامه سی وار ."

گول خندان نامه نی اوخویاندا گؤرور کی او چادیر ین صاحیبی سئوگیلی سی بهرام دی . چوخ شاد اولور و ایکی نامه یازیر . بیرینی یازیر بهراما کی "گلیشینه قوربانام و گله جه یم گؤروشونه" . بیرین یازیر شاهزاده لرین چادیرینا کی صاباح گلیب چادیرلاریزین قاباغیندان کئچه جه یم و هر هانسی نیز منه بیر تعریف دئدیز کی اوره ییمه یاتدی اونا بیر چیچک آتاجاغام و اومنیم نیشانلیم اولاجاق دی .

صابح آچیلیب دایه کنیز گول خندانین دؤوره سینده کجاوه ده اوتوروب چادیرلارین قاباغیندان کئچیری و هر شاهزاده اونا بیر قاطار شعر و تعریف دئسه ده او چیچه یی نی برک – برک یاپیشیب هئچ بیرینه آتمیری . سونرا گئدیر قوروقا ساری و بهرامین چادیرینا یئتیردیک ده نقابینی کج ائده رکن بهرام سازی اَلینه آلیب گؤره ک نه دئییر:

گون چیخار مشرق زمین دن

گون گونش اویناپار گزه ر

پروانه دؤنمز شمعیندن

نار– نار دئییب اوینار گزه ر

گول خندانین خوشونا گلیب قلبینده دئییرگئجه یوخوما گلدین آییلدیم اختیارسیز و داغدا بیر آهو مله سه بیل کی او منم سن سیز و نقابینی اوزوندن بیر آز آرتیق کج ائلیر . بو حالت ده بهرام دا شوقا گلیب بئله دئییر :

گل یانیما اول جانیمین سروری

اؤزون حوری آدین مخلوقه پری

آل آت نقابی اوزدن گؤتور حوری

یار– یار دئییب قول حبش اوینار گزه ر

***

من اؤلنده کیم آغلایا کیم گوله

یایلیق آلیب گؤزونون یاشین سیله

غریب اؤلسه م کیم منه وای – وای دییه ر

یار – یار دئییب گون گونش اوینار گزه ر

گول خندان اَ لینده کی چیچه یی بهراما آتاندا شاهزاده لرین هامیسی اونوگؤره ر و اونلار اهمالجا گئجه نی باغ دا قرار قویاراق ، یئددی شاهزاده بیر اولوب دییه رلر:" قیرخ گون دی بیزی باشدا اویناديب ایندی گؤر کیمه بلی دئییر ؟ بیز بو شهرین تورپاقینی آت توربالارینا ن دریایه تؤکه جه ییک تا بیله لر کیم لری نن طرف ایدیلر . بو گئجه ائله هامی لیغان گئده جه ییک باغا و گول خندانی قاچیرداراق هانسی میزا گؤیول وئرسه او آلاجاق ."

گئجه نین بیر واختی دی کی بهرام یاراقلی یاساقلی گئدیر باغا و قیز انتظاردادی کی بهرام نییه یوبانیب . آنجاق بهرام باغا چاتمامیش قولاغینا بیر سسی کوی چاتیر و گیزله نیب باخدیقدا شاهزاده لری گؤرور کی اونلاردا باغا ساری گئدیرلر . بهرام باغا آشیب کسیر قاپی نین قاباغینی .قاپی چالینیر و گؤرور کی شاهزاده لر دیلر . سسله نیر کیم سیز و نه ایستیر سیز کی دئییرلر گول خندانی گؤرمه یه گلمی شیک . بهرام دئییر خانیم تاپشیریب گلنده تک – تک گلسین لرکی اونلاردان سوؤالیم وار. ایندی بیری نیز گلین سونرا گلیب باشقالاریزی دا چاغیررام . شاهزاده لرین بیری ایچری گیره رکن بهرام اونو باغین دیبینه آپاریب باشینی کسدی آتدی قیراغا . یئددی سینی ده ائله بئله اؤلدوروب آتدی قویویا . بهرام او وضعی نن گئدیر گول خندانین یانینا و گول خندان گؤرور کی تیلیت قان دی . ائله بیل قان دریاسیندان چیخیب . بهرام دییه ر نه قدر من ساغام دونیاده سن آغلاما و گؤر نه دئییره م :

اویمارام غفلته اویمارام خوابا

سحرین صوبحونون نه صفاسی وار

هلاک ائتدیم بوتون شاه اوغلانلارین

بیلمیره م باشیمین نه بلاسی وار

***

سحر اولار قشون چیخار قالادان

من آلیم سنین بوتون دردین قادان

مرد ای ییدی خودام ساخلار بلادان

منیم گؤیلومده حق ریضاسی وار

***

دوزدی تکم یوخ قشونوم سولطانیم

سنه قوربان اولسون بو شیرین جانیم

آغلاییب سیزلاما گول خندانیم

بهرامین علیّ المرتضاسی وار

گول خندان کی آنلادی بهرام بوتون شاهزاده لری اؤلدوروب حسرت – حسرت باخارکن کؤنلو قان اولور و ناردنه سی کیمی گؤزون دن یاش تؤکور و قالیر فیکیره کی بوجوان تک لیک ده دریای ی قشون لا نئیله یه جک دیر. بهرام گؤرور دانیشماسا قیزین باغری چاتلایاجاق دی و بونا خاطیر اونا اومود وئره رک صؤحبت وحدت کیفیّت سحر آچیلیر . صوبحی هر شاهزاده نین قشونوندان بیر قاصید گلیب شاهزاده لری سوروشورلار کی گول خندان لاحسین شاه دئییرلر اونلاردان خبریمیز یوخدی . آممما شاهزاده لرین گلیب چیخمامالارینا گؤره بللی

ایدی اونلارین باشینا بیر اویون گلیب و دئییرلر جنگی میز جنگ دی و طبلِ بشارت سسی گؤیه اوجالیر . بهرام اون سگگیز پارچا پولاددان اسبابِ جنگ گئییب خیرخا اَیْنینده گلیر ساواش مئیدانینا . نئچه پهلوان اونون جنگینه گلسه ده قیلینجینی دولاندیریب آتینا جولان و.ئریر و ائله ضربه لر یئندیریر کی لش لرین یاریسی دوشور بوطرف یاریسی اوطرفه . سونرا جنگ خاتمه تاپیپ قالیر صاباحاکی بهرام دا قاییدیر گول خندانین باغینا . صاباحی قشوندان بیر نفرده جورعت ائلی ییب اونون قاباغینا چیخانمیر آمما لشکر گلیر اوستونه و او اؤزون ویریر قشونون قلبینه . ساغدان ویریر سولدان چیخیر سولدان ویریر ساغدان چیخیر و دوشمانی خزل یارقی کیمی یئره سریر. اوچ گونه جان بو قانلی ساواش داوام تاپیر و بهرام تک جانینا لشکرین قاباغیندا دایانیر . تا کی گئجه نی گول خندان دئییر سن ده نه هونر وار کی بیر یارا دا گؤتورمه دن بوقدر جنگاورین قاباغیندا دایانیرسان کی بهرام " خیرخا" نی نیشان وئریب و دئییر بو خیرخا تا اَیْنیم ده دی دونیا قشون اولا منه باتانماز .گول خندان دئییر : " یعنی اگر بو خیرخانی گئیمه سن جنگ ائله یه نمه سن ؟" بهرامین اؤزون سیندیرمایب و خیرخانی اَیْنیندن چیخاردیر کی بو حئین ده دوشمان لارین عیّاری کی سئحیر جادونان گونلرین کئچیردیر دیلر بیردن دئییرلر کی بهرام ایندی خیرخانی کی طیلیسم ایدی اَیْنین دن چیخاردیب دی و واخت او واخت دی کی اونو محاصیره یه سالیب توتالار . قشون گلیر باغی محاصیره یه سالیر و ایچری کئچرکن بهرامی توتورلار . هابئله فورصتی غنیمت بیلیب گول خندان و حسین شاهی دا توتوب شهری غارت ائلیرلر . بو آرادا قول حبش آرادا یئیب اوجدا گزیر و گول خندانا خبر آپاریپ گتیریر . بهرامی دا قرار دی آپارالار هیندوستانا اوردا اؤلدوره لر آمما گؤیلو امواجِ دریا کیمی موج ویریر. اوره یی قَهَر له نیب اؤز اؤزونه بئله دئییر :

قیام غربته دوشموشم منده

منی بوردا گوده ن ائللر آغلاسین

بهمن شاه اوغلویْدوم اولدوم شرمنده

ائشیدیب حالیمی بولن آغلاسین

***

بو وصفِ حالیمی یازانلار گلسین

شیرین جانیندان بئزار لار گلسین

اؤلوره م قبریمی قازانلار گلسین

اوستومه سال لار دوشه ین آغلاسین

***

هانی منیم آلا گؤزلو همدمیم

گون به گون آرتیری محنتیم غمیم

اَلیم دن گئدیب دی گولو خندانیم

بهرام بوردا اؤلورسه گؤره ن آغلاسین

آمما بهرامی بوردا قویوب گئده ک شاهزاده حیدره ساری . نئجه کی بیلیرسیز شاهزاده حیدر بهمن شاهین اوغلودی و اونون دا سینّی یئتیریب اون دوققوز یاشسینا . نه بهرام بیلیر حیدر آدیندا قارداشی وار نه حیدر بیلیر بهرام آدیندا قارداشی وار . شاهزاده حیدر بیرگون شیکارگاهدان یئتیریب یورقون حالدا یاتارکن یوخوسونا نورانی بیر درویش گلیر وسلام علیک السلام دئییر :

" سنه بیر مأ موریت وئره جه یم گئده سن دالیجا . باخ گؤر بو ایکی بارماغیمین آراسیندان نه لر گؤرورسن ؟ "

بهرام دئییر : " آغا سنه فیدا اولوم اوزاق داغلار آراسیندا بیر شهر گؤرورم . کناری دریادیر و چادیر چادیرا چکیلیب . بیر قصرده گؤرورَم . قصرده بیر زیندان وار و ایچینده بیر ای ییت کی بوینوندا زنجیر وار آیاقلاریندا کونده . اوتاق لارین بیرینده بیر گؤزل قیزدا وار کی چوخ محزون دور . "

درویش دئدی : " اورا خوتان شهری دیر . او چادیرلاردا هیندوستان شاهزاده لری نین چادیری دیر . گؤردویون اوجوان سنین قارداشین شاهزاده بهرام دیر کی دوشمان لارین اَلینده اسیر اولوب . گؤردویون قیزدا اونون نیشانلی سی دی . اونلارین نجاتی سنین آدان یازیلیب و تئزلیک له یولا دوشمه لی سن . ایندی دییه جک سن منیم قارداشیم یوخدی کی گرک دئیه م اونو سندن سنی اوندان گیزله دیب لر ."

حیدر یوخودان آییلدی و گؤردو اوره ک گوبباگوب چالیری . حقیقتین اؤزون گؤروب هئچ ده خواب و خیال دئییل دی . گئتدی آتاسی بهمن شاهین حضورونا و دئدی : " آتا قاباغیما بیر سفر چیخیب . قارداشیم بهرامی کی من دن گیزله دیب سیز اونو قورتارماغا گئدیرم . او ایندی چارمیخدادی و گئت مه سم حیاتینی ایتیره جک دیر . "

بهمن شاه دئدی : " بیلمیره م سنه کیم بو سؤزو دئییب آمما دوزدور . سنین بهرام آدیندا بیر قارداشین واردی . آمما سنده گئت سن بو تاج تخت منیم نه ییمه لازیم دی . او اوزدن ائله سیزی بیر بیریزدن گیزلت میشدیم کی بیر یزه بیر زاد اولسا اوبیری ساغ سالیم قالسین . او دور کی اجازه ن یوخدور گئده سن . ایکی ایل دی بهرام گئدیب هله قاییتمایب ."

شاهزاده حیدر دئییر گئتمه سم اوره ییم ساکین اولماز و آتاسی بهمن شاها سازلا سؤزله بئله دئییر :

ای ییت لر ایچینده خوار ائتمه منی

باش گؤتوروب او دیاره گئده رم
اؤلدوره جک غیرت ناموس عار منی
آتش آلیب یانه یانه گئده رم

***

عشقین سمندین مینیب چاپارم
هاردا سینیق گؤیول گؤرسم یاپارم
یا میصیردن یا حلب دن تاپارم
اوز چئویریب چؤل خوتانه گئده رم

***

حیدرم چاغیررام شاهِ حیدری
اؤلدوره ن مرهبی آلان خئیبری
یا تاپام بهرامی یا قویام سری
قوچ قوزویام من قوربانه گئدیره م

بهمن شاه گؤرور سرنیویشتین قاباغینا چیخماق اولمور و بابا درویش دییه ن سؤزلر بیر – بیر گؤوه ریر و اودور کی دئییر ؟آناندان دا اجازه آل کی خئیر دوعاسی دالینجا اولسون . بهرام گئدیر آناسی نین یانینا و قولون سالیر بوینونا و حال قضیه نی بئله دئییر :

جانیم آنا سنین اوغلون وارایدی
سبب ندیر قویدی گئدیب یاد ائله
آغلاماق دان دیده لرین نم ایمیش

سبب ندیر قویدی گئدیب یاد ائله

***

قارداش اودی قارداش دئیه آغلایا

باغرین باشین چارلی چارپاز داغلایا

ناشی اووچو بره سینی اوولایا

تولک ترلان آوین وئریب یاد ائله

***

بهرام دی قارداشیم بوردان آتیلیب

قولاج قوللاری گردنده چاتیلیب

آل دیل ایله کافرلره توتولوب

سبب ندیر قویوب گئدیب یاد ائله

آناسی نه قدر یالوارسادا گئتمه حیدر دئییر ریزه ریزه دوغرانسام دا گئده جه یم . او دور گئجه نی شافاق آتاناجان دانیشیرلار و صوبح اولدوقدا آنادان اجازه ایستیر گئده . تیر کامان اوخ یای خدنگ نیزه عمود گؤتوره رکن بیر عرب آتی دا سئچیری . آتی مینیب دروازه دن چیخاندا آنا کسیر قاباغینی و قولون سالیر حیدرین آتی نین بوینونا و دئییر ایندی کی گئدیرسن منیم ده عرض حالیم وار . او یاسمن تئل لری آییریب بیر دسته ساز کیمی بئله دیل لن دیریر :

گئدی بن حیدر بالامی تاپارسان

دئنه ن آنان گؤزو یاشلی قالیب دی

شاد ائدیب غملی گؤیلومو یاپارسان

جانیم چیخیب جسد خالی قالیب دی

***

عشقین سمندین مینیب چاپارسان

بو سینیق گؤیلومون ائوین یاپارسان

یا حلب دن یا میصیردن تاپارسان

چوخ زمان دی انتظارلی قالیب دی

***

ملک سیماآهو کیمی ها مله ر

هجرانین آتشی باغریمی دله ر

نه قلبیم آچیلار نه اوزوم گوله ر

بهرام اوغلوم گؤزو یاشلی قالیب دی

حیدر بیر داها آناسی نان وداع لاشیب خوتانا ساری یولا دوشور . او داغدان او داغا او جاددان اوجادا یایلاقلاری قایالاری آشا آشا گئدیر . آتی نین نال لاریندان ایلدیریم کیمی اود قالخیر و گونده بیر منزیل طیِ منازل قطعِ منازل منزیل به منزیل یئتیریر بخارا شهرینه . یولون قیراغیندا بیر باغ گؤرور جنت کیمی . باغ کیمین باغی دی ماه انورین باغی دی و دئییر لر بیرآتلی گلیر . حیدر باغا یاخین لاشدیقدا کنیز دایه لر قاباغینی کسیب دئییرلر کی شهزاده سیزه منتظر دی . حیدر باغا گیریب ماه انوری گؤردوکده گؤرور غریبه بیر گؤزل دی . ماه انور اونا بویور ایچری دئییر و دقت لی باخدیقدا سانکی شاهزاده بهرامین مقابلینده گؤرور . ائله بیر بیر لرینه بنزیرلر کی اونلاری سئچمک مومکون اولمور . حیدر یئدی ایچدی اؤزون تاپدی و ایستیر گئتسین کی گؤزلری یاشاریر . ماه انور کی بیر گؤیول دن مین گؤیوله اونا عاشیق اولموشدوو

قصدی اونو قوناق ساخلاماق ایدی اونون گؤز یاشلاری نین سببین سوروشور و حیدر ماه انوره بئله دئییر :

دولاننام باشیوا شاهزاده خانیم

منیم بو دردیمی بولن اولایدی

بیر قارداشین بندی وانی اولموشام

اونو منه نیشان وئره ن اولایدی

***

فلک قویوب بیردن آتدی داشینی

آخیتدی گؤزون دن قانلی یاشینی

کسه جک لر قارداشیمین باشینی

اونون گؤزیاشینی سیلن اولایدی

***

حتمن بئله ایمیش قضانین ایشی

دولانایدی بو فلکین گردیشی

من حیدرم اوبهرامین قارداشی

اونو منه نیشان وئره ن اولایدی

ماه انور اَلین قویدو قلم قاشلاری آراسینا فیکره گئتدی و سونرا قهقاه چکیب گولدی ویاسمن تئل لرین دن آییریب اوزون توتدو حیدره وبهرامین ماجراسیندان و اونا قوناق اولدوغوندان سؤز آچاراق بئله دئدی :

اَیْلَش میشدیم قصریم دن باخیردیم

جوان بهرام گلیب منه توش اولدو

خبرآلدی چول خوتانین یولونو

چوخ آغلادی دیده لری یاش اولدو

***

دونیایا گلمه ییب اونون تک جوان

حُسنی ملاحت ده یوسفِ کنعان

اَیْله ندی بورادا بئش گئجه مهمان

منه باجی دئدی او قارداش اولدی

***

ماه انور دولانایدی باشینا

آلا گؤزلرینه قلم قاشینا

مَعْطَل قالدیم او جوانین ایشینه

گئییندی اَیْنینه خیرخا پوش اولدو

ماه انور دئدی تا او خیرخا اَیْنینده دی دونیا لشکر اولا بهراما بیر شئی اولماز. حیدرین بو سؤزدن فیکری بیرآز راحات لاییب و ماه انوری نن مشغولِ محبت اولورلار . حیدر گؤرور قیز نه قیز آغیز بورون فیندیق دی گؤزلری آهو گؤزی وقاشلاری چکیلیب قلم کیمی . بیرگون ایکی گون اوچ گون یئییب ایچیب دولانیرلار و حیدر دئییر قارداشیمی قورتاریب قاییداندا سنی آ لیب اؤزو مه یار ائده جه یم . گئجه لرین بیرینده آمما قارداشی بهرام یادینا دوشوب شافاق آتانا آزقالان ایستیر گیزلین چیخسین گئتسین . قیچی حلقه یِ رکابه قویوب جوت تپیک ویریب آتیلیر آتین بئلینه کی بیردن گؤرور قیزگلین لر اونو دؤوره له دیلر . یولون کسیب دئییرلر کی

گرک خانیم دان اجازه آلاسان یو خسا شهزاده بیزی آسدیرار . خبر وئریرلر ماه انوره و ماه انور حیدری آت اوستونده گؤره رکن دئییر: " " سنین ائله وفان بو ایمیش ؟ آدام بیرآزیندان خوداحافیظ لشر ! من دئمیره م سن گئتمه قارداشین دالیجا آمما منیم سینه م ده بیر قاطار سؤزوم وار کی گرک دئیه م :

آلا گؤزلو دایه لریم

یار یاردان نئجه آیریلیر

ایلک آخشام دئییب گولرلر

سحری باغ دان آیریلیر

***

گؤی دن قومرو لار کئچنده

دئمیره م قال بو وطنده

عاشیق معشوقه یئته نده

سانکی داغ داغ دان آیریلیر

***

سن سن ماه انورین گولو

اوخویار شیدا بولبولو

گئتمه سن تارلا سونبولو

شمامه تاغ دان آیریلار

حیدر دئییر هئچ کافر هئچ مسلمان اولماسین منیم تکین کی بو آیریلیق منه داغلاردان آغیر گلیر وسازلا سؤزله بئله دئییر :

یارین یاردان آیریلماغی

نه آسان دی نه مومکون دی

هاوالانیر دلی گؤنلوم

گئدر قالماز ناموکون دی

***

بارماق لاری غرقِ قمیش

دیرناقلاری لعل دی گوموش

تر سینه لری ترله میش

قوجا بیلمم ناموکون دی

***

من حیدرم ترجومانی

ترک ائتمیشم ائل اوبانی

تاپام گرک گول بهرامی

قالماق منه ناموکون دی

ماه انور دئدی : " ایندی کی گئتمه لی سن دایان منده گلیم . سن تک جانینیا بیر ایش گؤره نمه سن . جانیم سنه صاداغا . "

ماه انور یوز پهلوان قاباغی ایدی و جنگاور بیر قادین سایبلیردی .نئچه عیاری وار ایدی کی طیلیسیم جادو ایشینده ایدیلر . عیّار لاردان بیرینی ده سئچیب هر اوچو بخارا دان چیخدیلار ائشی یه . ماه انور یوللارا بلد ایدی . یول گئدیرلر شهرِ خوتانا ساری . آرالی دان خوتان

گؤرسه نیر و گؤرورلر شهر ویرانه دیر .حیدر بو دورومو گؤردوک ده اوره یی اسمه یه باشلیر و ماه انور ه بئله اوخویور :

دولانیم باشی یان گول اوزلی خانیم

ندن دیر بو شَهَر ویران قالیب دی

سنه قوربان اولسون بو شیرین جانیم

ندن دیر بو شهر ویران قالیب دی

***

آغاج یوخدی کؤلگه سینده بیر نیشان

قارداش دردی ائدیب منی پریشان

گؤزومه گؤرسه نیر یانان آلیشان

ییخیلیب اتاق لار ایوان قالیب دی

***

حیدر دئییب سؤزلرینی سؤیله دی

خنجر آلیب باغرین باشین پئیله دی

نئجه اولوب بو شَهَرین ملّتی

پوزولوب بوستان لار حئیران قالیب دی

خوتان شهری ولوله ده و چَکیش به کیش ده ایدی و اونلار چادیرلارین یانیندا چادیر قوروب بایراق قاغزاییرلار . قشونلاردان نئچه غلام گلیب اونلارین کیم اولدوقلارینی سوروشدوقدا شاهزاده حیدر اونلارین قولاغینی بوروب کؤکون دن چیخاردیر و ودئییر : " گئدین دئیین قولاق چیخاردان گلیب . " بو ایش قشونا آغیر گلیب شاهزاده حیدری توتماق ایسته دیلر .

طبل جنگ وورولدو و حیدر ایله ماه انور چیخدیلار ساواشا . قشون ولوله یه دوشدی و دومان گئتدی گؤیه . شاهزاده حیدر بیرین اؤلدورنده ماه انور اونون اؤلدورور و بو گونلوک جنگ خاتمه تاپیپ گئجه اولور . قول حبش کی بو وورهاووورا و جنگه شاهید ایدی گئدیر قضیه نی بهراما دئییر :

دولاننام باشی یان آغام

قادیر مولام دوزوب ایشی

چکیر بئلیندن قیلینجی

لِش اوستونه تؤکور لِشی

***

قاباغی کسیب دلاور

قویمورو یئریسین لشکر

آدی دیر شاهزاده حیدر

بیر نقاب دار وار یولداشی

***

قول حبش دیله ردی دیلک

ظالیم فلک قویمور گولک

قادیر آللاه اولار کؤمک

سینیب دیر دوشمانین باشی

بهرام سئویندی ایش لریمیز قوشولوری و قلبی مختصر یوموشاندی . آممما ائشیدین دوشمان لاردان کی ییغیشیب جلسه قوردولار کی دونیا گله بو جوانلا باشارانماز . اونون قاباغیندا بهرام

دایانار ! اونا گرک دییه ک کی گول خندانی سنه وئره جه ییک آمما بیر شرط ایله کی حیدرین قاباغینا چیخیب اونو اؤلدوره سن .اونلارین بؤیوک باشلاری کی " راج هندی " ایدی بو فیکری بیه نیر ولی بهرامین جانا گلمه سی اوچون حیدره قاصید یوللاییرلار کی بیزه قیرخ گون مهلت وئر قیرخ گون دن سورا گئنه میدانِ جنگی قوراق . شاهزاده حیدر قیرخ گون مهلت وئریر و اونلار گئجه نن بهرامی زیندان دان چیخاردیرلار و حال قضیه نی بیله سینه دئییرلر .بهرام قیرخ گونو یئییب ایچیب بسله نیب قیرخینجی گونون سحری گئده جک دیر میدانا . ماه انور بیلیجی بیری ایدی و گئجه نن عیارینا امر ائدیر طیلیسیم جادویا بورونوب گئتسین بوتون گمی لرین طنابینی کسه رک گمی لر شهرِ خوتان دان اوزاقلاشسین لار و اونلارین یئددی جادوکون عیارلاری نین باشینی کسسین . ماه انور ین رمل اصطرلاب دان باشی چیخاردی و گئجه نی رم آتاراق گؤردو سحری حیدرین قارشی سینا بهرامی یوللایاجاق لار . سحری حیدر آتی مینیب مئیدانا چیخارکن ماه انور دئدی کی گؤزله ناجاغی اؤز قیچان ویرمی یاسان کی قارشینا مومکون دی قارداشینی یوللایالار . ایندی هر ایکیسی مئیدان دادیلار و شاهزاده بهرام ائله بیر نعره چکیری کی قشون داشلانیری . حیدرده یاتیب آتین یالینا دولو جیلووو چیخیر قارشینا . ایکی قارداش مئیدان دا آت اویناديرلار . حیدر قیلینجی چیخاریب تووللایارکن گلیر بهرامین اوستونه کی بهرام دفاع ائله میر . حیدر دئییر نییه دفاع ائله میر سن کی بهرام دئییر : " رحمتلی یین اوغلو سن هئچ ائله بیل جنگ ائله مه ییب سن . آدام بیر سؤز دانیشار خوش گلدین دییه را!" حیدر باشین سالدی آشاغی و بهرام دئدی : " ندن بئله بو جنگه گلیب سن ؟ سببی ندیر ؟ " حیدرین گؤزیاشلاری میرواری دنه سی کیمی آخدی و بئله دئدی :

بیر سؤزوم وار جوان دئیه بیلمه رم

بوداغلاردا من دیوانه گزیره م

گئجه گوندوز شاد اولوبان گولمه ره م

آتش آلیب یانه یانه گزیره م

***

آیریلیب دی وطنین دن ائلین دن

بولبول کیمی گولشانیندان گولون دن

آلا گؤز قارداشیم گئدیب اَلیم دن

اونون اوچون بیابانه گزیره م

***

دولاندیم دونیانی جهانی هامی

میصیر استانبولی باغدادی شامی

آدیم حیدر آختاریرام بهرامی

اوندان اؤتور من آواره گزیره م

بو دلنشین سؤزلر بهرامین خوشونا گلدی و اوره یی اونون اوچون دؤیوندی و گؤردو او منی آختاریر آمما سؤز اوردادی کی منیم قارداشیم یوخدی . اونلارین هر ایکیسی ده نقابلی ایدی و بهرام اوزون دؤندردی کی منیم ده بیر قاطار شعریم وار :

نه دویوبسان شیرین جانه

قدم قویدون بو میدانه

دئه گؤروم هاردان گلیرسن

گلیرسن مردی مردانه

حیدر ده اونون سؤزونون قارشی سیندا بئله دئییر :

وطنیم دن جُدا دوشدوم

قدم قویدوم بو مئیدانه

اود توتوب یاندیم آلیشدیم

جنون تک اولدوم دیوانه

بهرام سورا بئله دئییر :

دانیش شیرین دیللرین له

اؤلدور منی اَللرین له

بیر خبر وئر ائللرین دن

یاندی باغریم دؤندو قانه

حیدر سؤزون جوابینی بئله دئییر :

بیر جوانین محبتی

آرتیب دی شانی شوکتی

گزدیم دیار – دیار غربتی

گوذَر دوشوب چؤل خوتانه

او دقیقه ده بهرام سؤزون دالیسین بئله دئییر :

گؤیلومون چوخدو خیالی

یوخدو سن له قالما قالی

قوروسون بیله یی قولو

قیلیش ویرسا سن جوانه

حیدر گؤرور بو جوانین محبتی یاتیب جانینا و سؤزو لاپ آشکار دئییر :

چاغیررام قادیر سوبحانی

اودور دردیمین درمانی

آختاریرام او بهرامی

یئتیره م گولو خندانه

سؤز تمامه یئتیردی و بهرام گؤردو بونون آختاردیقی ائله اودی و دئدی بیر آزدا دئه گؤروم نه دئییرسن . نه دولانیرسان کیم لردن سن . حیدرده بئله دئدی :

بیر جوانین سوراغینا دوشموشم

گوذاریم دوشوب دی خوتان ائلینه

آراییب سوراغین بوردا بولموشام

بولبول کیمی حسرت قالیب گولونه

***

جوانلار ایچینده آدی بللی دی

یوسف جمال لی دی سیاه تئل لی دی

آدی بهرام بهمن شاهین اوغلودی

شام و سحر گؤز تیکیب لر یولونا

***

من اولموشام دریالارین نهنگی

مئشه لرین قوردویام اصلانی یام

اَل چکمم دعوادان ائده رم جنگی

لرزه سالللام هیندوستانین ائلینه

***

اوّل دن محنت دی دونیانین ایشی

دولانیری بو فله یین گردیشی

آدیم حیدر او بهرامین قارداشی

نه فایدا الیم یئتمز اَلینه

بهرام بونلاری ائشیتدیک ده هیجانا دالیب اؤزوندن گئدر کیمی اولوب یئره ییخیلدی . ماه انور کی اوزاقدان باخیردی دئدی به بهرامی ووردی و اؤزون یئتیردی میدانا نقابی بهرامین اوزوندن گؤتوره رک دئدی : " بو ییخیلان شاهزاده بهرام دی کی گؤرورسن لاپ سنه بنزه ییر. شوکر اللاها کی بیرزاد اولماییب بیله سینه ." حیدر بهرامی گؤره رکن های هایینان قولونو سالدی اونون بوینونا و دئدی کی سنی مندن منی سندن گیزله دیب لرو اودور کی ایش لر گلیب بورا چیخیب . ماه انور دئدی هله کئف احوالی ساخلایین سورایا دورون جنگ توتون .

بیر قیلینج ماه انور گؤتوروب بیرین حیدر بیرین بهرام و وار گوج ایله قشونا حمله آپاردیلار . گمی لرین ده دریادان اوزاقلاشدیقینا گؤره دوشمانا کؤمک یئتیرمه دی و هر یئری زیر و زبر ائله دیلر . آخیر دا راجِ هندی نی ده اؤلدوروب جنگ خاتمه تاپدی . حسین شاه و گول خندان داقصرده اولدوقلاری زیندان دان آزاد اولوب قاچاق دوشن جماعت قاییتدیلار خوتانا .بیر نئچه مدت خوتان دا قالیب یئییب ایچیب سئیر ائده رکن حیدر ماه انوری نن توی توتدوو بهرام دا گول خندان لا . سونرادا بوتون قوهوم اقربا دان وداع لاشاراق ایکی قارداش معشوقه لری نن بیرلیک ده سولطانیه یه ساری یولا دوشدولر .*

روایت یئری : خوی (پاییز فصلی ، گونش ایلی 1393)

عاشیق غریب ایله شاه صنم داستانی

تبریز شهری نین محتشم گونلری دیر و اورانین یول اوستونده اولدوغونا گؤره دونیانین بوتون تاجیر باشی لاری اوردان گلیب کئچیرلر . آذربایجانین دا ، هاردا بیر آدلی سانلی تاجیری واردی تبریزده یاشاییر . بیر تاجیر باشی وار تبریزده کی گؤرور قورو نفسی قالیب و نفسی آنجاق گلیب گئدیری . ایکی اوغلو وار بیری حیدر بیری مقصود کی بیرگون اونلاری یانینا چاغیریر . ییغدیقی وار دؤولت دن دانیشیر و سوروشور کی من اؤلندن سورا بو ثروتی نن نئیله یه جک سیز . حیدر دئییرمن ده قازانیب ییغاجاغام او ثروتین اوستونه کی دونیا تاجیر باشی نین گؤزونده قارالیر . مقصود دان کی سوروشور اوهای های آغلاییر و ادب ارکان لا آتاسی نین اَلینی اؤپوپ دئییر : " دوزدور بشر گئتمه لی دیر آمما منیم آرزوم سیزین یوز ایل یاشاماغیز دیر. آمما اگر بیرگون دونیازی دَییشدیز او وار ثروتی اؤز یولوزدا خئیر احسان ائده جه یم ." تاجیر باشی نین بو سؤزدن نفسی آچیلیب هر ایکی اوغلونودا یولا سالیر . آمما تئز گئژ واخت او واخت اولور کی تاجیر باشی ، باشینی یئره قویوب جانینی تسلیم ائدیر . ائل عالم گلیب تؤکولوب اونو یئردن گؤتورورلر وقیرخی کئچن دن سورا ایکی قارداش بؤلوشوب هره گئدیر اؤز ایشی نین دالیجا . مقصود دئدی یی کیمی آتاسی نین یولوندا احسان و خئیرات ائدیب آج لاری دویورور و حیدر پولو پول اوستونه ییغیب تاجیرلی یه مشغول اولور . هم ده دوست

تانیش مقصودی اَل آچیق گؤروب شیره کیمی دولانیرلار باشینا کی بیرگون گؤزون آچاندا گؤرور اَلین ده کی اَلین دن چیخارکن نه دؤوره سینده یولداش قالیب نه قوهوم اقربا . فلکین گردیشیندن عؤمور گون قارا کئچیری و گئدیر آناسی نین یانینا و دئییر: " کیمین اوّلی کیمین آخیری ! اوگونه قالمیشام کی دوسلاردا منیم سلامیمی آلمیری.الیم یامان بوشا چیخیب دیر ." آناسی نارین – نارین آغلاییب بیر آه چکه رکن گیزلین ده ساخلادیقی بیر قیزیل جام وار ایدی کی او یادینا دوشدو . آممآ اؤز – اؤزونه دئدی : "اونودا آپاریب کول ائله ر لاپ اَلی کسیک قالاریق . هرزاددان یاخچی اودی کی گئده م حیدرین یانینا و اوننان بیر سرمایه ایسته یم ."

آنا قیزینی دا گؤتوروب گئدیب حیدره وصفِ حالی دییه رکن حیدر سایمازلیق دان گلیب دئدی : " ایندی که بئله اولدو منیم نه مقصود آدیندا قارداشیم وار نه ده سیز آددا آنا باجیم . " آنا گؤرور خاطیر حورمت کسیلیب دونیانی پول دولاندیریر و ناچارلیق دان گلیر او قیزیل جامی وئریر مقصودا کی آپاریب بازاردا خیردالایا . بلکه اونو سرمایه ائلی ییب باشلایا آلیش وئریشه . مقصود گئدیر بازارا واوزاق دان گؤزو دوشور بیر سازبندین توکانینا .سازلاری گؤرمک اونون حالینی دَییشدیریر و گؤیلو ایستیر کی بیر ساز آلیب دردی غمین اونلا پایلاشا . سازبنده کی بیر مسیحی کیشی ایدی یاخین لاشیر و دئییر : " اوستاد بو جامین مقابیلینده منه بیر ساز وئر !" سازبند بیر جاما باخیر بیر مقصودا و قلبینده دئییر بو جام بو توکانی آلار ساتار آممآ او من دن بیر ساز ایستیر کی سازبند دئییر : " اوغلوم سازچالماق دا باشاری سان ؟ اصلن بو سازی آلماق دان نیَت ین نه دیر ؟ " مقصود دئییر : " آز چوخ باشاریرام . مقصودوم دا بو سؤزلری دئمک دیر قولاق آس گؤر نه دئییره م ." سازی اَله آلیب یانیق لی بیر سسی نن بئله دئییر :

ایشدی جه ییم اوستا عشقین جامی دی
بیر ساز آلیب دیندیرمه یه گلمی شم
هجران آتشی دی عشق سوداسی دی
پاسلی کؤنول سیلدیر مه یه گلمی شم

***

سئوگی آراسیندا بو بیر ایش اولدو
آچدی عمامه سین خیرخا پوش اولدو
هئچ بیلیرسن اونا هاردا توش اولدی
اون ایکی امامی بیلدیر مه یه گلمی شم

***

فقیر مقصود سجده قیلار خدایه
حقّین درگاهیندان بولموشام مایه
پیغمبر گئدنده عرش علایه
بئش واخت ناماز قیلدیرمه یه گلمی شم

سازبند گؤردو بونون نیّتی حق نیتی دیر و سازی دا ائله اوستالیق لا چالیر کی اوخ کیمی اَیْله شیر آدامین اوره بینده . پولسوز آدام دا بیر آغاشدان بلله نن کیمی فلک له اَل به یاخا دیر. اودور کی قیزیل جامی قویدو قاباغینا کی گؤتور گئت اونو پول ائله لازیمین اولار و دئدی : " بوسازدا منیم سنه هدیه م . اوغوز ائللرین دن قالمیش بیر ساز دیر و قیمتی نی یاخچی بیل . اونا قوپوز ، همدم و مونس ده دییه رلر . عاشیقی معشوقه یه چاتدیرار و کوسولو لری باریشدیرار . "

مقصود سازبند دن ممنون قالیب اونان وداع لاشارکن قاییتدی ایشینه . گئجه ایدی کی سازی کؤینه یین دن چیخارتدی و نارین – نارین زیلین زیل بمین بم ائدیب کؤکله دی . دونیانین ایشینه حئیران ایدی کی بیرینی یئندیریر بیرینی میندیریر و اوسانکی غم باده سی ایچه رک اوره یی یانیردی . چوخ ناراحات ایدی کی آللاه دان ایسته دی یا اونو اؤلدوره یا بیر نجات یولو گؤرسه ده . بو عالم لرده ایدی کی اونو یوخو آپاردی و یوخودا یاشیل عمامه لی بیر نورانی سیّد گؤردو . دئدی بَیه آدامین بئش گون اَلی دالی اولسا اؤزون اؤلدوره ر کی سن بو کئف ده اؤزون ایتیریب سن ؟ سونرا بارماق لاری نین آراسینی نیم شقّ ائلی ییب دئدی باخ گؤرنه گؤرورسن ؟ نابلد بیر شهر ایدی و اوردا بؤیوک بیر عیمارت وارایدی . عیمارت ده بیر دونیا گؤزلی اَیله شمیشدی کی سانکی گؤزو مقصود دایْدی . سوروشدو بونلار نه دی کی او نورانی سید دئدی : " او شَهَر تیفلیس ایدی و گؤردویون قصر " قهراب خان " ین عیمارتی ایدی . او قیزدا سنین معشوقه ن گؤزه ل لر شاهی " شاه صنم " ایدی . شاه صنمه چاتینجا یئددی ایل غوربت چکه جکسن و آدین بو دَیقه دن بو ساعات دان " عاشیق غریب " اولاجاق دی . مجنون تک دلی گؤیلون داغی داشی گزه جک دی و عشقین سوداسیندا قالماقالا توش گلسنده بو چتین لیک لره دؤزمه یین گرک ."

عاشیق غریب بو یوخودان آییلاراق سازینی اَله آلیب آنا باجیسینا بئله اوخویور :

گئجه گوندوز بیدادینان دادینان

آییلماغا پئشمان اولدوم آغلارام

آییلدیم غفلت دن گؤرمه دیم یاری

گؤزو باغلی بیر قوش اولدوم آغلارام

***

ازلیندن بیزیم یئرلر آراندی

شاهلار شاهی اؤزو مطلب وئرَندی

یایی یازی غم لی گؤیلوم بوراندی

نه توکنمز بیر قیش اولدوم آغلارام

***

آنلیمیزا یازیلیب دی یازی لار

طالیب اولان اؤز پیرینی آرزولار

غریب دییه ر ای ملّا لار قاضی لار

چوخ توکنمز بیر قیش اولدوم آغلارام

سورا دئدی آنا جان منی بوندان سورا عاشیق غریب سسله رسیز و یوک یاپی باغلاییب تیفلیسه گئتمه لی ییک . سفر تداروکی گؤتوروب آذوقه آماده ائله کی صاباحی یولا دوشمه لی ییک . آنا قالدی کاف کی بو نه سؤزدور بو دئییر و تیفلیسه گئتمک هاردان چیخدی . دونه نه جان یو خسوللوق دان نا له چکیردی ایندی ده یار یار سسله ییر. لاپ بو ایشه مات قالمیشدی کی عاشیق غریب یوخودا نه گؤرموشدو آناسینا آنلاتدی . صاباحی یولا دوشوب دروازه یه آز قالیردیلار کی آنا سی ایسته دی بلکه اونو بو یولدان قایتارا و بئله دئدی :

دولاننام باشی یان گول اوزلو اوغول

قاییت بو سودادن ایمانیم گئتمه

یئدیدمیشه م سنه قند ایله نوغول

قاییت بو سودادن ایمانیم گئتمه

***

ائشیتمزلر من فقیرین سؤزونو

سینه م اوسته قویما هیجران کؤزونو

آیریلیق اودونا آتما اؤزونو

قاییت بو سودادن ایمانیم گئتمه

***

بانو دییه رکعبه لری یاپمیشام

اَرَن لر جمعین دن بیر پای قاپمیشام

یئری گؤیو یارادان دان آلمیشام

قاییت بو سودادن ایمانیم گئتمه

عاشیق غریب آمما قالان دئییل دی گئده جک ایدی . یئتیشدیلر دروازه یه و گؤردو لر قفله قاطیر ایستیر حرکت ائلی یه . عاشیق غریب تاجیر باشی دان سوروشدو هارا دئدیلر تیفلیسه گئدیریک . دئدی : " بیزی ده اؤزوزه یولداش ائله رسیز ؟ " تاجیر باشی کی عاشیق غریبی شیرین لهجه لی گؤزل بیر جوان گؤرموشدو دئدی : " آیاق اؤز آیاغیزدی اوغول منّتی یوخدی . گلین گئده ک . " دوشدولر یولا و هفته لرجه یول گئدندن سورا یئتیردیلر بیر داغا . داغ نه داغ کی قورد دئییرسن قولاق توتولور . بولود یئنیب داغلارا و دومان هر یانی بورویوب . سئل سولار شاققیلداییب آخماغا باشلارکن قافیله دن بیری تاجیر باشی یا دئدی : " ایندی یه جان بئله بیر وضعیته راست گلمه میشدیک . اولا اولمویا بو عاشیقین بد قدمین دن اولاجاق دی ." بو طعنه لی سؤز عاشیق غریبه بَرک توخوندو و قلبینده دییه رک کی گون گرک آدامین اوزونه اوّل دن گوله اوزون توتدو اونا و بئله اوخودو :

مجنون گؤیلوم بو داغلاری دولانیب
گؤروم بو چؤللرده نه ییم وار منیم
قوشار ماهنی لار بو یارالی جانیم
کاماندا سیزلایان سیمیم وار منیم

***

کسیلیب قاپیم دان گلیب گئده نیم
داها یوخدور جاندان یانان همدمیم
بوران لار ایچینده غرق اولان جانیم
طوفانلار ایچینده گمیم وار منیم

***

غریبم نه اولدو غونچا نیّتیم
داشلارا توخوندو ایلک محبتیم
ائللری گولدوره ن سازیم صؤحبتیم
آغلاماغا بوللو غمیم وار منیم

عاشیق غریب بونلاری اوخویوب قورتارانا هاوا دوزه لیب ایشیقلاندی و تاجیر باشی دئدی بیزی باغیشلا کی مال ماتاحیمیز خطرده �ْیدی ودیلیمیزدن بیر خطا�ْیدی چیخد ی. یولا دوشوب گئده رکن چوخ چکمه دن ایکی یولا راست گلدیلر . بیری آت قاطیر یولو �ْیدی تاجیر لردن اؤتور بیری ده بیر دوز یول کی بیر آز اوزاق اولسادا سونوندا تیفلیسین دروازه سینه چاتیردی . عاشیق غریب آنا باجیسی لا یولا دوشوب دروازه یه ساری گئده رکن ائشیده ک شاه صنمین آتاسی خواجه قهراب دان کی آتلی لار دؤوره سینده چیخیب دی قیرخ گون لوک بیر سفره .

خواجه قهراب ین گؤزو عاشیق غریبه ساتاشان کیمی آتچی لاری لا برابر دایاندی . خواجه قهراب ین عاشیق لارا محبتی چوخ ایدی و ایستیردی گؤره بونابلد غریب عاشیق کیم دی .

عاشیق غریب ده ساز صؤحبت له بئله دئدی :

دولاننام باشیزا، دوران اوستادلار

شهرِ تیفلیس کی دئییرلر بورادی

طالیب اولان دؤنه ر پیرین آرزولار

شهرِ تیفلیس کی دئییرلر بورادی

***

آلما بوردا هئیوا بوردا نار بوردا

باخچا بوردا بارات بوردا بار بوردا

خواجه قهراب تک قوهوموم وار بوردا

شهرِ تیفلیس کی دئییرلر بورادی

***

دولدور پیاله می وئر ایچیم تاسی

سیلینسین گؤیلومون قالماسین پاسی

خواجه قهراب شاه صنمین آتاسی

شهرِ تیفلیس کی دئییرلر بورادی

خواجه قهراب عاشیق غریب ین سؤزلرینه مات قالیب جاواب وئرمه میش ، شاه صنم ین عم اوغلوسو" شاه ولد "کی شاه صنمین عاشیقی ایدی تا غریب ین آغزیندان شاه صنم سؤزو چیخدی ائله بیر سیلله ووردی اونا کی دیش لری دوداغی کسیب دولدو قانی نان . خواجه

قهراب بو ایش دن چوخ اوزولوب ناراحات اولونجا دئدی :" اوغول من خواجه قهرابام آمما سن کیم سن ؟ " شاه غریب بو ایشه سئوینه رک سؤزون آخیرینی بئله دئدی :

سن طبیب اول مرهم باغلا یارایه

کیمیم وار کی گئده م اونا هارایه

عاشیق غریب ایندی گلیب بورایه

شهرِ تیفلیس کی دئییرلر بورادی

خواجه قهراب ین آتلی لاری ایچینده " عاشیق گولشان " آدیندا بیر عاشیق وار ایدی کی غریبه یازیقی گلیب کئچدی آرایا کی بلکه قاش گؤز ائلی یه و غریبی بو آجی دوروم دان قورتارا کی بیرده شاه صنم سؤزو دیلینه گلسه شاه ولد اونو چیی – چیی یئیه ر و سؤزلرینی بئله آنلاتدی :

یاخشی دانیش موغایات اول دیلینه

شهرِ تیفلیس کی دئییرلر بورادی

حسرت قالارسان غونچایا گولونه

شهرِ تیفلیس کی دئییرلر بورادی

***

هر صحراده گوهر اولور دُرّ اولور

هر دریاده مرجان اولور لعل اولور

عاشیق لار درویش لر بی مکان اولور

شهرِ تیفلیس کی دئییرلر بورادی

***

عاشیق گولشان دییه ر باغچالی باغی

جومعه دن جومعه یه اولار ییغناغی

آینا بند شوشه دن بولور اوتاغی

شهرِ تیفلیس کی دئییرلر بورادی

خواجه قهراب ین ائل اوبادا آدی اولاراق بؤیوک معرفت صاحیبی ایدی و عاشیق غریبی آنا باجیسی نان بیرلیک ده گؤرنده ، آتلی لارین بیرینه تاپشیردی کی بونلاری منیم باغیمدا قیرخ گونه جان قوناق ائدین تا من سفردن قاییدیم . اؤزوده باشاردیقجا حورمت ائدین کی بو جوانا منیم قانیم یامان قاینایب دی . قیرخ گون تامام دی کی خواجه قهراب ین باغیندا اونلارا خیدمت ائدیرلرآمما اونون هله شاه صنم دن خبری یوخدو . تاکی بیردن بیره اؤزونه گلیب دئدی من گلمیشم معشوقه مین دالیجا یا یئیب ایچمه یه کی خدمه لردن ، شاه صنمی سوروشور و دئییرلر خواجه قهراب ین اوچ باغی وار کی بیری قوناق لاردان اؤتور دی بیری اؤزونه عاییددی بیری ده قیزی شاه صنمین دی . هر باغیندا اؤزونه قصری عیمارتی وار . شاه صنم اوچونجو باغ دا دیر و بیر آز گئدیب سولا چؤنسه ن اونون باغین گؤره رسن . عاشیق غریب ین اوره یی دؤزمه ییب گئتدی شاه صنم ین باغینا ساری کی تا وارد اولدو گول لرین عطری قوخوسو اونو سرمست ائله دی و بیر قیزیل گولون یانیندا کؤلگه له نرکن اونوهوش توتوب یوخو آپاردی . شاه صنم ده باغین بیر کناریندا دایه کنیزلر له دولانارکن بَتَر پوزقون دی و فیکری او جوان دا دیر کی یوخودا بیله سینه بوتا وئریلمیش دی . اونو غریبه گؤرسه دن ، غریبی ده اونا گؤرست میشدی . شاه صنم ده نه شاه صنم زولف لری قات با قات دارانمیش ، گؤزلری آهو مارال گؤزو ، کیپریک لری اوخ و بویون یاناقلار قیزیل گولون اطلسی . شاه صنم ین بیر دایه سی وار ایدی کی آغجا سسله ردیلر بیله سین و اونا دئییر گئدیب قیزیل گول

لردن دسته ائله گتیر اوتاغیما . آغجا گئدیر و قیزیل گول لرین کولونا یاخین لاشاندا گؤزو دَییر عاشیق غریبه . اونون گؤزل لی یینه واله اولوب فیکر ائدیر کی بهشتین ملک لرین دن دی . گؤزل بیرجوان کی سانکی یوسفِ ثانی دیر و آیین شایین یاتیب دیر . آغجانین گؤزو دوشور عاشیق غریبه واویان بویانینا کئچر کن ایستیر اونو آییلدا کی اؤره یینلدن بو سؤزلر جوشاراق ملاحت لی سسی له بئله اوخویور :

یاتما بورالاردا گوندوز

اووچو اوغلان اووون گلدی

باشین اوسته دوروب بیر قیز

اووچو اوغلان اووون گلدی

***

کؤینه یی واردیر آتمالی

چکیب یاخاسی ییرتمالی

قوینوم ایچی چوخ یاتمالی

اووچو اوغلان اووون گلدی

***

آغجا قیز قوربانلدی سنه

آرتیردین دردی غم منه

دور بیر باخ بیاض گردنه

اووچو اوغلان اووون گلدی

آغجا قیز گؤردو کاسیبین بختی یاتان کیمی ائله یاتیب کی آییلان دئییل . دئدی نئیله ییم نئیله مه ییم بیردستگاه سؤز داها اوخودی :

من اؤلوم دور منله دانیش

اوزاق یئردن گلن عاشیق

اوللام گؤزلرینه قوربان

دور اول منه همدم عاشیق

***

شاعیر قوللوق ائده ر سازا

پیغمبر گئده ر معراجا

بو جانیم غمده آزارد ا

دور اول منه همدم عاشیق

***

دور اول سن آغجایا ساقی

وار اوره ییم ده عشقین داغی

قوینوم ایچی جنت باغی

دور اول منه همدم عاشیق

آغجا قیز ین سسی له عاشیق غریب دلی دیوانه یوخودان آییلدی . گؤردو گؤزه لین بیری دی و اولا اولمایا شاه صنمین دایه سی دیر . عاشیق غریب شاه صنمی سوروشدو و آغجا قیز گؤردو ایش ائله بیل آیری چئشیددی و بو جوان شاه صنم اوچون گلیب دی .اودور کی عشقین گیزلت دی و دئدی قولاغین منده اولسون کی هازامان دئدیم دور گل ، دایانما دور

گل . آغجا قیزین یوبانماسی شاه صنمه آجیق گلیب سوروشدو بو ساعاتا جان هار دایْدین . دئدی خانیم بیر قاطار سؤزوم وار. قولاق آس گؤر نه دئییره م :

دولاننام باشی یان جوان

دور گل ایندی دور گل ایندی

اوللام گؤزلرین قوربانی

دور گل ایندی دور گل ایندی

***

شیدا بولبول قفسین دن

اوخورام یار هوسین دن

قیزیل گولون کؤلگه سین دن

دور گل ایندی دور گل ایندی

***

اَلین ده دی عشقین جامی

ای جنّتین روحو دمی

اول شاه صنمین همدمی

دور گل ایندی دور گل ایندی

عاشیق غریب بو حئین ده ایچری گیریب گؤزو صنمه ساتاشان کیمی دلی گؤیلو مجنون اولوب اؤزوندن گئتدی . شاه صنم دقت له باخاندا گؤردو یوخودا گؤردویو جوان دی وقلب ائویندن شاد اولوب بیر نفس آلاراق دیزلری نین طاقتی گلر گلمز اؤزونو بیلمه مز لی یه

ویریب عاشیق غریبه کی تزه هوشا گلمیشدی دئدی : " کیم سن ؟ بوردا نئیلیرسن ؟ " عاشیق غریب ده سازینی بئله دیللندیردی :

ایران اؤلکه سین دن گلدیم بورایه

بیر سؤزوم وار صنمه یاره دئییم

یاره لر سیزیلدار طبیب یانیندا

بولونماز دردیمه چاره نئیله ییم

***

قصرده اَیْله شن کجاوه یه مینه ن

آچیلیب چارپاز لار گؤرسه نیر سینه ن

عرش دن بهشت دن بو توپراغه یئنه ن

وورورسان گؤیلومه قاره نئیله ییم

***

گول اولماسا بولبول گولشانه گلمز

سمند رمنیم تک هئچ ناره یانماز

دئسه م من غریبم کیمسه اینانماز

یولوم دوشوب بو دیاره نئیله ییم

شاه صنم اَل ترلانی کیمی ایستیردی قونا غریبین قوینونا کی بیردن بیره خدمه لر گلیب دئدی لر خواجه قهراب سفردن قاییدیب عاشیق غریبی چاغیریر . عاشیق غریب خواجه قهراب ین مجلیسنه گئده رک شاه صنم ده اؤزونو گیزلی وئردی اورا یا و پئنجره دن باخیر گؤره عاشیق

غریب نئیله ییر . مجلیس ده بؤیوک باشلار اَیله شمیشدیلر و هامی منتظر ایدی گؤره لر عاشیق غریب سازی آلیب قوینونا نه لر دییه جک :

پنجره دن مایيل – مایيل باخان یار

غریبی اکمک دن آش دان ائیله دین

گؤیوللری عشق اودونا یاخان یار

عقلیمی – هوشومو باش دان ائیله دین

***

قوربان اوللام گؤزلری نین مستینه

نه دوشوب سن شیرین جانین قصدینه

گؤزوم گؤردو آجیقلاندین دایه یه

گؤتوروب کسسه یی داش دان ائیله دین

***

آیری دوشدوم وطنیم دن ائلیم دن

بولبول کیمی گولشانیم دان گولوم دن

داد ائیله رم صنم سنین اَلین دن

هم قوهوم دان هم قارداش دان ائیله دین

صنم له دایه عاشیق غریب ین بو سؤزون ائشیده رک تئز گؤزدن ایتدیلر و بیلدیلر کی مجلیس قاتیشاجاق . شاه ولد ین مقامات دان بیر دوستو وار ایدی " زور عاباس " آدیندا کی تا شاه صنم آدی گلدی یاپیشدی عاشیق غریب ین خیرتده ییندن و نه کی وار ایدی فیشار وئردی . سسلندی : "سن نه جسارت صاحیبی سن کی مجلیس ده اوتوروب مجلیس صاحیبی نین

گؤزون چیخاردیسان . دئه گؤروم سن کیم سن هاردان گلیب سن ؟ " عاشیق غریب دئدی : " من تبریز اوشاغی یام آذربایجان دان گلمی شم ." تا عاشیق غریب بونو دئدی زورعابباس دا کی تورک اوغلو و تبریزلی ایدی اللرینی اونون بوغازیندا بیر آز شوللاتدی و دئدی : " اگر تبریز لری سن دئه گؤروم تبریزدن نه خبر ؟ " عاشیق غریب ین خیرتده یی کی زور عابباس ین اَلین دن قورتولموشدو سازی چکیب باغرینا بئله دئدی :

آی آغالار گلین تعریف ائیله ییم

ازل دن گؤل ایدی تبریزین یئری

جومعه دن جومعه یه توی دان بایرام دان

چیخار سئیرا نگاها ائلی تبریزین

***

دویو سو گیلان دان یئتیریر گلیر

شیشلی یی موغان دان سئچیلیر گلیر

بالی کوردوستان دان تؤکولور گلیر

دارچینی موخه یی هِلی تبریزین

***

تبریز دئدی جه ییین نئچه گؤلچه دی

سایماز اولماز مرد اوغلانی نئچه دی

سهسان محله دی دوخسان کوچه دی

گئده رهر محاله یولی تبریزین

***

وار سهندی داغلاری یایلاقلاری

باغریم باشی چارلی چارپاز داغلاری

هریانی مئشه دیر گؤزل باغلاری

ایندی بودی وصفِ حالی تبریزین

زورعاباس بیردن بیره دویغو هیجانا قاپیلیب عاشیق غریبی باغرینا باساراق اونون آلنین دان و اوزون دن صمیمیت له اؤپدی . سورا دؤندی مجلیسه و دئدی : " بو منیم همشهریم و گؤزومون ایشیغی دیر . هر کس بونا یان باخسا ائله بیل منه یان باخیر . هئچ کس اونون گؤزونو پوله ین مز . توتاق کی گؤزوده شاه صنم ده دیر اونودا آتاسی خواجه قهراب بیله ر." مجلیس اهلی اوز توتوب خواجه قهرابا و دئدیلر : " سن بو ایشه نه دئییرسن ؟ شاه صنمی شاه ولد ده ایستیر بودا ایستیر . شاه ول ین پولو باش گؤتوروب گئدیر غریبین ده بیر اؤزودی بیر سازی کی باشماق لاری اؤزوندن قاباق گئدیر ." خواجه قهراب فیکره گئده رک دئدی : " اوزون سؤزون قیساسی گؤزومون تیکه جه یی بیر قیزدی . او گدایه ده گئتسه سؤزوم یوخدی شاها دا گئتسه ! " مجلیس اهلی قرارا گلیرلر کی اونلارین هره سی بیر اوزوک آلیب یوللایالار شاه صنمین حوضورونا و او هانسی اوزویی به یَن سه گئده اونون صاحیبی نه . " شاه ولد ده ماجال وئرمه دن اؤزون وئریر بازارا و زرگردن بیر لاپ باهالی اوزوک آلیر . عاشیق غریب ده نئیله سین نئیله مه سین بیر چرچی گؤروب اوندان بیر اوزوک سئچیر . اونلار اوزوک لری آماده ائده رکن شاه صنم ین آناسی " نزیه بانو " نو چاغیریب دئییرلر : " بو اوزوک لری آپار شاه صنمه و دئه گینه بو اوزوک لرین صاحیبی سنه ائلچی دیلر . هانسی نین اوزویون به یَن سن او سنین قیسمتین دیر . " شاه صنم ین آناسی نین گؤزو شاه ولد ده یْدی و گؤیلو او ایدی کی صنم ائله عم اوغلوسونان ائولن سین .گئدیر شاه صنم ین یانینا و دئییر آتان طرفین دن بئله بیر

سیفاریش وار . بیر ی عاشیق غریب ین اوزویودور کی بیر سازی دیر بیر قورو جانی بیری ده شاه ولدین اوزویو دور کی بیر اَتَک پول وئریب اونا . شاه صنم ده دئییر ایندی کی اختیار منیم من ده دیر بو چرچی اوزویونو گؤتوره رَم کی عاشیق غریب ین دیر . آناسی گؤرور کی قیزی عقلین اودوزوب دور و اونا نصیحت اوچون بئله دئییر :

ییغیشیب لار شربتینی ایچیرلر

ائلچی بَی لر گلیب دی نه دئییر سن

بوی بویونا قباله لر بیچیرلر

ائلچی بَی لر گلیب دی نه دئییر سن

***

الوان اوتاغیندا قورولوب تختین

بویون برابری قالانیب رختین

اؤز عمین اوغلونا آچیلیب بختین

ائلچی بَی لر گلیب دی نه دئییر سن

***

نزیه بانو دییه ر سؤزوم دوغرودور

اؤزگه دئییلی اؤز عمین اوغلودور

بیل کی قیزیم بو سوآل دیر سورغودور

ائلچی بَی لر گلیب دی نه دئییر سن

شاه صنم دئییر دونیادا بیر جانیم وار اودا یارا صاداغا ومن گئده جه یم عاشیق غریبه . آناسی نین علاجی کسیله رکن بوتون ماجرانی خواجه قهرابا عرض ائله دی . مجلیس قورتولدو آممما شاه

ولد ایلان چالمیش آدام کیمی اؤز دؤوره سینه دولانیب بیلمیری نئیله سین . بیر چیپلاقین بیری گلیب شاه صنمی اونون اَلین دن چیخارتماغی بیله سینی برک آغیر گلمیشدی . پوزقون حالدا اؤز دردی نن دولانیردی کی گؤردو بیر قری ننه اونو چاغیریری . قری ننه دئدی : " سنی هئش واخت بئله به کئف گؤرمه میشدیم . دئه گؤروم دردین نه دیر ؟ " شاه ولد دئدی : " یارام اوسته یارا وورما . منیم کی منه بسدی . " قری ننه چوخ سوروشوب آز جواب آلسادا ماجرانی آنلادی و دئدی : " بو کی بیر زاد دئییل اونان اؤتور ناراحات سان . آمما بیر آز خرجی وار ." شاه ولد دئدی نه ایسته سن وئررم فقط دئه گؤروم من نئیله مه لی یم . قری ننه دئدی : " بو سؤزلری قولاغان سیرقا ائله یه جک سن کی هئچ دوشمان ، دوشمانلیق لا بیر ایش قاباغا یئریده نمز .دوسلوغونان گرک ایشی قاباغا آپاراسان . گئت اوننان دوسلوق قوی آرایا و اوندا کی شکی شوبهه سی قالمادی اونو آپار بیر یئمک خانایا و خؤره یینه زهر تؤکه رک جانینی آل قورتول بیله سین دن . "

نئجه کی قری ننه دئمیشدی بئش گون اون گون اون بئش گون گئتدی باشلادی عاشیق غریب له دوسلوغا . دوسلوغو کی برکیتدی بیر گون اونو یئمه یه دعوت ائتدی . اَل آلتیندان دا آشپازا پول یئدیرتدی کی اونون غذاسینا زهر قاتا . آمما دئیه رلر سن سایدیغینی سای گؤرفلک نه ساییر . دئمه گینه آشپازین بیر شاگیردی وار " قول قنبر " آدیندا کی شاه ولد له آشپازین قاش گؤز اویناتماسیندان آنلادی کی بو جوانین باشیندا بیر بلا وار . سونرا گیزلیجه باخدیقدا گؤردو آشپاز بیر دؤوری غذا حاضیرلادی و یاغلی طرفه زهر قاتیب آپاردی اونلارین میزینه . یاغلی طرفی ده قویدو عاشیق غریبین طرفینه .عاشیق غریب تا اَل اتدی تیکه نی ویرسین قول قنبر کئچدی قاباغا کی یئمه میشدن گرک من اوخویام کی سازیمی چوخداندی دیللندیرمه میشه م

. شاه ولد آجیقلاندی اما غریب دئدی :"جوان دی قلبینه دَیْمه . قوی اوخوسون سورا یئیه ریک ." قول قنبر ده سازلا سؤزله گؤره ک نه لر ائشیتدیریر عاشیق غریبه :

دولاننام باشی یان مهربان جوان

یئمه نانی جوان خطادیر بونان

سنین حالین منی ائتدی پریشان

یئمه نانی جوان خطادیر بونان

***

یئته نه جان دئمه جان اولماز سنه

بیر نامه یاز گؤنده ر سولطانه خانا

دؤورونی دؤندَر اویان بو یانه

یئمه نانی جوان خطادیر بونان

***

ظالیم فلک نه لر گلدی باشیما

رحم ائده ن یوخ گؤزدن آخان یاشینا

نامرد آشپاز زهری قاتیب آشینا

یئمه نانی جوان خطادیر بونان

***

گؤرمویوب سن بو داغلارین لالا سین

سورمه ییب سن سئودی یی نین صفاسین

بو قول قنبر دئدی سنه خطاسین

یئمه نانی جوان خطادیر بونان

شاه ولد گؤردو اوخو داشا دَیْدی و یات یوت ائتمک اوچون غضبله نیب دؤورونی ووردی تؤکدی یئره کی ایسته مه دیک سیزین یئمه ییزی گئدیب ائوده یئیه ریک . اؤلمه یه اؤلوم اولمایان کیمی عاشیق غریبده جان قورتاردی آمما یئنه درس آلماییب شاه ولد له دوستلوق ائتدی . شاه ولد نئیله سین نئیله مه سین یئنه گئتدی قری ننه نین یانینا کی حکایت بودی . قری ننه ده درین دن بیر قهقاه چکیب گولدی و دئدی بو دفعه ائله بیر نقشه ایشله یه جه یم کی عاشیق غریب دن بیر یوللوق قورتولاسان . سورا حیله سین بئله آنلاتدی : " بیر گون عاشیق غریب له گزیب دولاناندا دستور وئره جک سن بیر آت گتیریب مئیداندا ساخلایالار . سونرا کئچدی یی نیز کوچه دن بیر آروادا پول یئدیردیب تاپشیراجاق سان کی آغزیندان چیخانی اَرینه دییه و اونون کاسیب چی لیغین اوزونه چیرپا . سورا اوردان یولا دوشوب مئیدانا گئده جک سیز و آتا مشتری دوراجاق سان . آتین یاری پولون وئریب یاریسین غریب دن ایسته یه جک سن . او دئیه جک من ده پول هاردادیدی کی سن دییه جک سن به سن نه اوره یی نن پاشانین خواجه نین قیزین آلیرسان ؟ گؤرمه دین او آروادی کی آز قالیردی پولسوز لوغا خاطیر اَری نین اوزونه توپوره ؟ اوندا غریب یاتسادا آییلاجاق دی و دییه جک گرک گئده م پول قازانام . بئله لیک له عاشیق غریبی " تونا چایی " نا ساری آپارارسان کی مینه گمی یه گئده غوربته پول قازانا . ایندی اؤلدوردون نه یاخچی سنه ، اؤلدوره نمه دین ده عاشیق غریب او گئده ن قارداش اولاجاق کی گئده جک و شاه صنم قالاجاق سنه ."

نئجه کی قری دئمیشدی شاه ولد بو نقشه نی ایشله دی و عاشیق غریب بو قرارا گلدی کی سفره چیخارکن گئدیب قازانا و اَلی دولو قاییدیب صنم ین تویونو ائله یه . بیر گون شاه صنم منتظر ایدی کی عاشیق غریب گله و گلدی ییننده اونو آشفته و پوزقون گؤردو . شاه صنم آی

جمالی نان چیخمیشدی غریب ین قاباغینا کی عاشیق غریب ایسته دی بیر صنمی امتحان ائلی یه و دئدی نازنین سنه بیر قاطار سؤزوم وار :

بری گل بری گل اوزون گؤره ییم
گئدیرم غوربته گلم گلمه یم
غوربت ائل ده سئوه م سن دن گؤزه لین
گئده م یار ، اَیله نم گلم گلمه یم

***

یاخچی اولار مرد اوغلانلار وطنی
آختارمازلار غوربت ائل ده ایته نی
قیزیل گولون ده وار چالی تیکانی
گئده م یار یوکله نم گلم گلمه یم

***

فلک غوربت ائله آتیب داشیمی
عمانه دؤنده ریب چشمیم یاشینی
اجل یاستیغی نا غوربت باشینی
قویام یار اَیله نم گلم گلمه یم

شاه صنم بیلدی کی داش هاردان دَیب و اونون اوره ک سؤزلرینه قولاق آسدیق دان سورا قاندی کی اونو قوران لار وار و ایستیر لر بو کاسیب دؤولتلی لیک سؤزونو آرایا سالماغی نان آرالارینداا آیریلیق یاراتسین لار .اودور کی نازلی شاه صنم تئل لرین دن بیر دسته آییردی و دؤشو اوستونده اونو ساز ائده رک بئله دئدی :

غریبیم غوربته گئتمه

دونیایا باخمارام سن سیز

من صنم ین ترکینی ائتمه

دانیشیب گولمه رم سن سیز

***

گل گئتمه غوربت ائللره

دوشه رم دیل دن دیللره

شانه وورمام تئل لره

من نئجه دؤزه رم سن سیز

***

باخ بو فله یین ایشینه

بیر اود دوشسون گردیشینه

کول قویما صنم باشینه

سارالیب سولارام سن سیز

شاه صنم چوخ دئسه ده عاشیق غریب آز ائشیتدی و ایکی قیچین تپدی بیر باشماغا کی هؤهمان گرک گئده م . شاه صنم دن تکجه بیر ایل مهلت ایسته دی و شاه صنم ده ناچار لیق دان بئله دئدی :

دولاننام باشی یان مهربان جوان

وفاداریم ساغ لیغینان گله سن

سن گئده ن یوللارا کسیل لم قوربان

وفاداریم ساغ لیغینان گله سن

****

هارا وارسان یوللارینی ایزله رم

باغریم باشین چارلی چارپاز تیزله رم

بیر ایل دئییرسن یئددی ایل گؤزله رم

وفاداریم ساغ لیغینان گله سن

***

هانسی یولا وارسان یول اوغور اولسون

هانسی شهره وارسان دولو نور اولسون

صنم ددیه ر ایلقاریمیز بیر اولسون

گئت غریبیم ساغ لیغینان گله سن

صنم ملول ملول باخیر و اینانیر کی ایکی گؤزو ایکی گؤزدن اؤتور یارادیب لار و آغلایا آغلایا گؤرور کی غریب یوک یاپینی باغلاییر . غریب شاه صنمه دئییر کی گیله لرین هارا سیخیرسان کی بوگون صاباح دی گلم و الوداع اوچون صنمه بئله اوخویور :

یوز مین محنتی نن بیر باغ اکدیردیم

آدینی قویموشدوم ائل باغی صنم

بولودلار اوینایییر قالخیر هاوایا

قورخورام آپارا سئل باغی صنم

***

گولشانلی باغلاردا لاله لر بیته ر

یارین یاردان آیریلماغی چوخ بَته ر
آماندیر قیریلار دانه سی ایته ر
آچ گینان قولوندان قولباغی صنم

***

سیررقیب لر بو مکانه گلر لر
اَل اوزادیب غونچا گولو دره رلر
صنمی اولمایا یاده وئره لر
مبادا قویاسان چؤل باغی صنم

عاشیق غریب آناباجیسی و معشوقه سی صنم دن آیریلارکن شاه ولد اونون یولونو گؤزله ییردی کی اونو تونا چایین دا غرق ائتسین . چایین صداسی بیر آغاج یول گئدیردی و جوشغون سولاری آدامین جانینا قورخو سالیردی . عاشیق غریب اوزاق دان بیر گمی گؤروب اونا ساری گئدینجه ، شاه ولد فورصت تاپیپ غریبی ائله دالدان ایته له دی چایین ایچینه . سو گؤبک دن سینه دن آغیزدان بوروندان آشارکن عاشیق غریب آزقالدی غرق اولا کی کور کؤس دان یاپیشیب اؤزونو قورتاردی و چیخدی ائشی یه . شاه ولد تا گؤردو اونجات تاپدی ایسته دی مینه آتینا قاچا کی دئدی دایان سنه سؤزوم وار . شاه ولد خجالت جه باشینی سالدی آشاغی و عاشیق غریب بئله اوخودو :

ساقی نین دستینده گولگز پیاله
دوست ایچینده اعتباری بو ایمیش
صونام اوچدو قوندو اؤزگه تورونا
یاد صونانین اعتباری بو ایمیش

***

فلک غوربت ائله آتدی داشیمی

عمانه دؤنده ردی چشمیم یاشینی

بی وفا گؤردوم دوغما قارداشیمی

یاد بیری نین اعتباری بو ایمیش

***

غریب دئیه ر صوبح آچیلدی باد اولدی

یاندی قره باغریم یامان اود اولدی

دوست قوهوم قارداش دا من دن یاد اولدی

سن آشنانین اعتباری بو ایمیش

عاشیق غریب دئدی :" دوزدو ر منی ایستیرسن آرالیق دان گؤتوره ر کن گئدیب یالان سؤزلراویدوراسان آمما کیشی نین سؤزو بیر اولار . گئده جه یم کی گئده جه یم . " سورا اوز توتدو گمی یه ساری کی گئدیردی میصیره . شاه ولد ده اؤزون یئتیردی تیفلیسه و وارد اولدی صنم ین باغینا . شاه صنمی تا گؤردو اؤزون آغلار گؤرسه دیب دئدی : " باشین ساغ اولسون عم قیزی . تونا چایی ووردو غریبی بوغدو و من فقط جنازه سینه یئتیردیم . بودا اوزویودور کی بارماغیندان چیخارتمیشام . " شاه صنم تا بونو ائشیتدی های های آغلادی و قره یه بورونوب گئتدی غریبین آنا باجیسی نین یانینا . اونلاری گؤرونجه آغلاماق ماجال وئرمیر سؤزون دئسین تا کی دیلی توتار توتماز بئله دئدی :

قاصید گلدی وای خبری گتیردی

آغلاماسین یازیق جانیم نئیله سین

شاد کؤنلومو غوصصه لره باتیردی

آغلاماسین یازیق جانیم نئیله سین

***

عشقین سمندینی مینیب چاپاردی

سینیق گؤیول لرین ائوین یاپاردی

ائشیتدیم غریبی " تونا " آپاردی

آغلاماسین یازیق جانیم نئیله سین

***

بیلسه یْدیم ائده ردیم دردینه چاره

توکنمز دیر دردی تاپیلماز چاره

صنم ین باشینه سیز اؤرتون قاره

آغلاماسین یازیق جانیم نئیله سین

عاشیق غریب ین آنا باجیسی دا آه وای ایله فریاد ائدیب قره لره بوروندولر . شیرین جانلارینا اود دوشوب اوره ک یارالاری ایله بو ایشه لاپ مات قالدیلار . بونلار بو وضعیت ده اولسونلار ائشیده ک غریب دن کی اؤزونو یئتیردی میصیره . گئجه نین یاریسی دی و کوچه لرده سرگردان گزیری . چاره سیز لیک دن بیر قاپی نی دؤیوب قوناق اولماق ایستیری . ائو صاحیبی بیر قری ایدی کی چوخ مریض احوال ایدی . آللاه وئرمیش نه یی وارایدی یئمک ایچمک دن قویدو اونون قاباغینا وحال حیکایتی نی سوروشدو . قری ننه گولدی آمما دئدی قلبینه آلما . بوردا عاشیق لیق لا گون کئچیرتمک اولماز . نه یئمه یین تاپارسان نه ده بیر قیران پول آرتیرارسان . سنین علاجین " حلب " ده دیر . گرک گئده سن حلبه کی اوردا تورک

اوغلانلاری بولدولار و عاشیق لارا جان دان حورمت ائده رلر . سنین قدرین بیلرلر و دوشدویون درین دریادان سنی قورتاریب اَلین دن توتارلار . بو اوزدن ده غریب میصیردن یولا دوشوب حلبه ساری گئتدی . حلب ده دولانیردی کی گؤزو بیر عاشیق قفه سینه دوشدو و گیردی ایچری . آمما اوردا بیر عاشیق وارایدی کی ادب نزاکت دن دالی ایدی و اَتاجی نین بیری ساییلیردی . غریبی گؤره ن کیمی دئدی یا بو قفه یه یه آیاغینی قویمایاجاقسان ی یادا یال قویروغونو یولاجاغام . بورا گلن گرک منله باغلاشا . عاشیق غریب دئدی ایندی کی ایستیرسن باغلاشاسان پس دوش قاباغا .آمما او قبول ائتمه دی دئدی سن باشلا . غریب دئدی ایندی کی گرک من دوشم قاباغا بیر نئچه سوآلیم وار کی جاوابینی گؤزله ییره م :

بیر سؤز خبر اللام ای کامیل اوستاد

توکانی بازاری من دوز ایسته رم

اگر بیلسن سؤزلرین معناسینی

پرده یِ عیصمت دن من سؤز ایسته رم

***

او نه باغ دیر ایل ده اوچ گول گتیره ر

نه باغبان دیر اوننان بهره گؤتوره ر

او کیم دی کی جانسیز تخته اوتورار

دؤرد جانی بئش جسد اون گؤز ایسته رم

***

غریبم ایچمیشم عشقین باده سین

ائل دن اولدوم وئره بیلمم بهاسین

عالیم لرده بیلمز سؤزون معناسین

اگر کی اوستادسان من تئز ایسته رم

عاشیقین رنگی روفو قیزاریب ائله بیل قیرمیزی پولاد اولدی و سؤزه جواب تاپمادیقی اوچون اوکی سینماق ایدی جماعتین ایچینده سیندی . دئمه او عاشیق دا پاشانین اؤز عاشیقی دیر و اونون بیر غریب عاشیقه یئنیلمه سی و اوندان شیکست یئمه سی پاشانین قولاغینا یئتیرسن . پاشا دستور وئردی عاشیق غریبی دربارا گتیردیلر و عاشیق غریب ده او کی حورمت ایدی پاشایا ائله دی و حا ل حکایتی نی دئیه ندن سونرا پاشا اونو یانینا چکیب آلنیندان اؤپدو و دئدی : " بو گون دن بو دَیقه دن سن منیم عاشیقیم سن . سن دربار دان مواجیین آلیب هفته ده بیرگون منه اوخویاجاقسان . قالان گونلرده ائل اوبا دا اوخویوب نه قَدَر مال دؤولت یئغسان حلالین اولسون . "

ایندی قاییداق تیفلیسه . ایللر کئچیب دی و شاه صنم هله بیر پارچا قره نین ایچینده دیر . پریشان حاللیقی نان کئچی نیر و ائلچی لر گلیب گئتسه ده دئییر گرک یئددی ایل اؤته . بو مدت ده خواجه قهراب دونیاسینی دَییشدیریر و فورصت کئچیر شاه ولد ین اَلینه . ایلک ایشی ده او اولور کی غریب ین آنا باجیسی نی کی خواجه قهراب زمانی آساییش ده یْدیلر آتیر بیر خرابه یه . دونیا اونلارین نظرینده تیره و تار اولور وچاره نی اوندا گؤرورلر کی حا ل حیکایتی بیر نامه نن حیدره آنلادالار . نامه نی وئریرلر بیر قاصیده و قاصید تبریزه یئتیرجک گئدیر حیدرین قاپی سینی دؤیور . قاصید دئییر آنان طرفیندن بیر نامه گتیرمی شم کی حیدر سئوینیر . نامه نین مؤهرونو سیندیریب واقعه دن خبردار اولور . حیدر ایللر ایدی پئشمانچی لیق چکیردی و او آرزو دائیدی بلکه آنا باجیسیندان و قارداشیندان بیر خبر توتا . حیدرین اوره یی دؤزمه ییب قاصیده انعام وئره رک اوندان ایستیر کی تیفلیسه بیر لیک ده گئتسین لر . او جور ده اولور و

تیفلیسه آزجا قالمیش دئییر گرک من او تونا چایی نی کی قارداشیمی اَلیم دن آلیب دی گؤره م .

تونا چایی نی کی گؤرور باخیر بوچایا کَلی وورسان کئچه بیلمز . قارداشی غریب ین یادینا دوشور ودرد هاواسی بو سؤزلری دانیشیر :

دولانا – دولانا گلدیم باشینا

تونا سندن غریب قارداش کئچدی می ؟

قوربان اولوم چایلاغینا داشینا

تونا سندن غریب قارداش کئچدی می ؟

***

یاغیش یاغار یئر اوزونه نم چیله ر

شاه صنمه گئدیر گلیر ائلچی لر

سیزه قوربان اوللام ای گمی چی لر

تونا سندن غریب قارداش کئچدی می ؟

***

من حیدری دیندیری بن گولمز سن

آغلاییبان چشمیم یاشین سیلمز سن

ائله اؤزون اؤلدوروب سن دینمز سن

تونا سندن غریب قارداش کئچدی می ؟

سؤزون قورتاران دان سورا بو ایش لرین بوتون باعیث بانی سینی اؤزو بیلیب قَهَرلندی و بیر گؤز قیرپیمیندا اؤزون آتدی چایا کی گئدیب آنا باجی سی نین اوزونه باخانمایاجاق ایدی

.تونا چایی حیدری گؤتوردو و آنا با جیسینا خبر وئردیلر کی حیدر ، گلمه بینه گلدی آمما ندنسه اؤزونو آتدی چایا و بوغولدی . او گون دن بری هم آنا هم باجی اوقدر آغلادیلارکی گؤزلری نین ایشیقینی اَلدن وئردیلر . آللاه هئچ کس دن نظرینی اَیمه سین کی کیمین اوّلی کیمین آخیری . بو طرف دن ده یئددی ایله آز قالیر و شاه ولد دئییر ایندی کی یئددی ایل قورتولور گرک گله سن منه . آمما شاه صنم زهر جامینی حاضیرلاییب کی او گون گلیب چاتاندا ، جامی چکه باشینا . شاه صنم ین آمما یئنه اوره یی قبول ائتمیر کی عاشیق غریب اؤله و اودور کی دئییر بو آز فورصت ده بلکه بیر آراییب آختارماغینان اونو تاپدیق . بیر دایه سی وارآدی گونش دایه و اونا دئییر گئت گؤر هاردا بیر قاطیر قفله وار و تاجیر باشی لار ایستیرلر چیخالار سفره کی مال ماتاح لارین ساتسین لار منه خبر وئر . گونش دایه آلیجی قوش کیمی بو کوچه دن اوبندر دن اؤزون یئتیردی دروازه یه و گؤردو تاجیر لرین چادیری قورولوب و بوگون صاباحدی کی چیخا لار سفره . گونش دایه گئدیب شاه صنمه خبر وئردی و اودا غریب ین آنا باجیسی نی گؤتوره رک گئتدی تاجیر باشی نین یانینا . عاشیق غریب ین آناسی نزیه بانو خانیمین گؤزلری دولدو و دوداق لاری تیتره رکن تاجیر باشی یا بئله سسلندی :

دولاننام باشی یان صالح سودایار

غریبیمی ائله سندن ایسته رم

سنه کؤمک اولسون حق پروردگار

غریبیمی ائله سندن ایسته رم

***

اعتیبار یوخ بو دونیایه بئش گونه

فلک کمند آتدی عؤمروم کؤشکونه

کربلاده حسین شاهین عشقینه

غریبیمی ائله سندن ایسته رم

***

بانو دییه ر کعبه لری یاپمیشام

سینیق کؤنول لرین ائوین تاپمیشام

یئری گؤیی یاردان دان آلمیشام

غریبیمی ائله سندن ایسته رم

تاجیر باشی دئدی سؤزلرین دن باش تاپانمادیم و کیمی من دن ایسته دی بینی آنلامادیم .

اودور کی شاه صنم کئچیب وسطه منظورونو بئله آنلاتدی :

آی لار گلدی ایل لر باشا توکندی

یار سفر ائیله ییب روم ائللرینه

اوره ک لر یانیبان کول لر اَلندی

خبر یوخ آغلار دوشوب تئل لرینه

***

اَیْنیم ده وار قاره بودور نیشانیم

نه واختاجان عشقین اودونا یانیم

بولبول اوچوب وئران قویوب گولشانی

خار قونوب سینه مین آغ گوللرینه

***

قوشوندا قوشواره بورنوندا تانا

حسرتین چکیرم من یانا یانا

عادتدی بایرامدا قویارلار حنا

شاه صنم باغلاسین کول اللرینه

تاجیر باشی دئدی بیر آز قاندیم آمما داها آشکار دئسه ز لاپ یاخشی حالی اوللام . بو حئین ده غریبین باجیسی " اَسمر " کئچدی قاباغا و دئدی داها واضحی بئله دیر با تاجیر قارداش :

دولاننام باشی یان سودایار خواجه

گؤرسن قارداشیمی سال یولا گلسین

قیسمت اولسون بلکه گئده سن حاجه

غریب قارداشیمی سال یولا گلسین

***

عشقین سمندینی مینیب چاپارسان

سینیق گؤیول لرین ائوین یاپارسان

یا حلب دن یا میصیردن تاپارسان

غریب قارداشیمی سال یولا گلسین

***

اسمر دئیه ر باغچاسیندا گزه للر

ال اوزادیب غونچا گولو دره ر لر

شاه صنمی شاه ولده وئره رلر

غریب قارداشیمی سال یولا گلسین

تاجیر باشی باخدی گؤردو غریب ین آناسی نارین دان آغلیر و اوره یی دؤزمه ییب بئله دئدی :

دولاننام باشی یان مهربان آنا

اؤزوم گئدب غریبینی گتیررہ م

دردین بیر آتش سالدی شیرین جانا

اؤزوم گئدب غریبینی گتیررہ م

***

تاجیر لر ایچینده قویارام نامی

چاغیررام دادیما اون ایکی امامی

دولاننام میصیری حلبی شامی

اؤزوم گئدیب غریبینی گتیررہ م

***

سودایارام ترک ائیله رم ائلیمی

بولبول تکین گولشانیمی گولومی

بو یول دا وئره رم بوتون واریمی

اؤزوم گئدیب غریبینی گتیررہ م

سونرا دئدی : " آنا جان اگر سنین اوغلون و شاه صنمین نیشانلی سی "غریب " یاشامیش اولسا اینان کی آراییب آختاریب تاپیپ گتیررہ م . " سو را شاه صنم کاغاذ گتیریب قلم داوات ایله هرنه اولوب کئچمیشدی عاشیق غریبه یازدی و شرح وئردی . اوزویونوده چیخاردیب وئردی

تاجیر باشینا کی بونو عاشیق غریب گؤرورسه لاپ یقین ائله ر. تاجیر باشی تاجیر لردن آیریلیب میصیره حلبه ساری یولا دوشدو . یولون دامارین کسیب داغ دان دره یه داشدان قیه یه یایلاقدان قیشلاغا یول گئدیر بلکه عاشیق غریبی تاپا . یئتیریر میصیره واو فیکیر ده دیر کی نه قیلیق غریبی تاپسین . فیکرینه وورور کی شهرین مئیدانیندا بیر بساط قورسون و بیر قازان شربت قویوبان دئسین کی کیمسه نین آدی غریب دی یا اؤزو ده غریب دی گلسین بو شربت دن ایچسین . اوزویوده سالیر بارداغین ایچینه کی اگر غریب اولسا اوزویو گؤروب تانیش لیق وئرسین . میصیرین نئچه یئرینده بو بساطی قورور آمما کیمسه اوزویه دقت یئتیرمیر و تکجه شربتی ایچیب یولا دوشورلر . دئییر گرک گئده م حلبه و هفته لر آت آیاغی یول گئده رکن چاتیر حلبه و شهرین مئیدانیندا یئنه همان بساطی قورور . عاشیق غریب ده اوردا بیر قفه ده چالیب اوخویوردی کی بیردن بیره گؤرور قفه بالا- بالا بوشالیر . دئمه تاجر باشی نین بساطی جماعتی چکیر اؤزونه طرف . عاشیق غریب ده چیخیر ائشی یه کی گؤره نه خبردی گؤرور بیر تاجیر باشی شربت داغیدیر و دئییر هر کسین آدی غریب دی یا اؤزوده غریب دی گلسین بیر بارداغ بو شربت دن ایچسین . عاشیق غریب گئدیر قاباغا کی بیر بارداغ دا او ایچسین . شربتی ایچیب قورتارندا گؤرور بیر اوزوک زویولده پیب دَیْدی دوداغینا ودقت له باخاندا گؤردو شاه صنمه وئردی یی اوزوک دی . بونو گؤرجک دونیا نظرینده تیره و تار اولدی . گؤزلر ی قارانلیق لادی . باش گیجه لدی فیرلاندی اَیْلَش دی یئره . تاجیر باشی آنلادی کی آختاردیقینی ائله تاپیپ دی . عاشیق غریب بو اوزویون هاردان گلدیغینی سوروشارکن تاجیر باشی دئدی بیر دستگاه سؤزوم وار کی سنه دانیشاجاغام :

غریب آختارمیشام غریب بولموشام

غریب اوغلان وطنی ین دور یئری

سینیق گؤیول لرین ائوین یاپمیشام

غریب اوغلان وطنی ین دور یئری

***

درین – درین دریالارا دولوبدی

هئیوا کیمی سارالیب دی سولوبدی

آنا باجین گؤزو یولدا قالیبدی

غریب اوغلان وطنی ین دور یئری

***

صالح منم مولاسیی نین یادیندا

یانیب قره باغریم دؤنوبدی اودا

ائشیتدیم صنمی وئریرلر یادا

غریب اوغلان وطنی ین دور یئری

عاشیق غریب دوشدی آه وایا و سینه سی نین داغی جانینی قابار ائده رک ، دئدی تاجیر باشی سن دئدی یین دئدین گؤرمن نه دئییره م :

دولاننام باشی یان صالح سودا یار

آنام نان باجیمی سن نئجه گؤردون ؟

سنه کؤمک اولسون حق پروردیگار

آنام نان باجیمی سن نئجه گؤردون ؟

***

قهرمان دان قالان نرلر مایه لر

قاباغیندا اوینار قیزلار دایه لر

شاه صنم اَئینینه گئیمیش قاره لر

آنام نان باجیمی سن نئجه گؤردون ؟

***

من غریبی غم غوصصه یه باتیردین

یاردان منه بیر یادیگار گتیردین

ائل اوباما وطنیمه گؤتوردون

آنام نان باجیمی سن نئجه گؤردون ؟

تاجیر باشی دئدی او اوزویو منه وئره ن صنم بیر نامه ده سنه یازیب دیر کی بوتون اولوب کئچن لری بیر به بیر آنلادیب دی .

عاشیق غریب نامه نی آ لیب اوخویارکن اونون مضمونوندان حالی اولوب های هایینان باشینا چالیب آغلادی . یئددی ایل آز قالیردی تمام اولا و سانکی بو مدّتی بو یاتمیش ایدی . عاشیق غریب تاجیر باشی یا دئدی ائله بوگون یولا دوشه جه یم و او قدر وار دؤولتیم وارکی شاه صنمه آغیر بیر توی ائلی ییب عؤمروموزی باش اوجالیق ایله باشا وئره ک . سورا سازلا سؤزله بئله دئدی :

قاصید گلدی دوغرو خبر گتیردی

او جانان ائللری یادیما دوشدی

شاد گؤیلومی غم غصه یه باتیردی

گولشانلی گوللری یادیما دوشدی

***

لاپ ازل دن او یار منی ایسته دی

طبیب تک یارالاریمی بسله دی

یئددی ایل تامام یار – یار دئییب سسله دی

اونون قاداسی جانیما دوشدی

***

ظالیم فلک آتدی منیم داشیمی

عمانه دؤندَردی چشمیم یاشینی

گویلوم چوخ ایستیری یار یولداشیمی

مِهریم منیم آنام بانویا دوشدی

عاشیق غریب تاجیر باشینان وداع لاشارکن بوتون وار یوخونو اونا تاپشیریدی کی تیفلیسه گلنده گتیره و اؤزو گئتدی پاشادان خوداحافیظ لی یه . پاشا دا اونا حورمت ائدیب بیر بوللو قیزیل گوموشو نن اونو یولا سالدی . سورا یار یولداشلارین تاپیپ اونلارا بئله دئییر :

زحمتیمی چوخ چکیب سیز

حلال ائدین حلب اهلی

دوز چؤره ییزی یئمی شم

حلال ائدین حلب اهلی

***

حلب ین شهری دالدادی

بو گؤیلوم قال ما قال دادی

آنامیم گؤزو یولدادی

حلال ائدین حلب اهلی

***

حلب ین دؤوره سی باغ دیر

سینه م ده دویونلو داغ دیر

صنم اؤلمه ییب دیر ساغ دیر

حلال ائدین حلب اهلی

عاشیق غریب ، دوستلار ی ایله آغلاشیب وداع لاشارکن ، حلب ین دروازه سیندن ائشی یه چیخدی . شاه صنم ین یازدیقی کیمی او گونون حسابی نان اوچ گون قالیر یئددی ایل تامام اولا و غریب ین اؤنونده آزیندان اوچ آیلیق یول وارایدی .

ایندی ائشیده ک تیفلیس دن کی توکان بازار بئزه نیب دی و هر یان چراغان لیق دی کی اوچ گون سورا شاه ولدی نن شاه صنم ین تویو دور . شاه صنم ده قلبینده دئییر کی : " زورونان بازار اولماز . اؤلله م اَلیمی شاه ولدین الینه وئرمه رم . " بورا بو وضعیت ده قالسین ائشیده ک عاشیق غریب دن کی اؤزوده آتی دا آیاقدان دوشوب لر و دؤرد داغلارین آراسیندا ، سرگردان گزه رک قو دئییرسن قولاق توتولور . داغلار چکیلیب فلکه و دومان هر یئری بورویوبدی . نئیله سین نئیله مه سین ایستر ایسته میز اوره یی دولدی دولوخساندی و بئله اوخودو :

داد ائیله رم بو فله یین اَلین دن

سالیب غوربت ائله اوجا داغلار منی

یازان یوخدور دئیه م وصفِ حالیمی

آنام یوخ باجیم یوخ یاد آغلار منی

***

گؤروم آباد اولسون آذربایجانی

بیر درده دوشموشم یوخدور درمانی

دولانیر اجل گلیر عؤمر فرمانی

آنام یوخ باجیم یوخ یاد آغلار منی

***

غریب – غریب سلام ائیله دیلیندن

ظولمکار گؤروم قورتولماسین ظولوم دن

مرد اوغلانلار هئچ قورخمازلار اؤلوم دن

آنام یوخ باجیم یوخ یاد آغلار منی

عاشیق غریب داغلارا باخیر یوللارا باخیر داشلارا باخیر و اوچ گون لوک ماجالینا باخیر . اوره یی اود توتوب زبانه چکیر و آللاهدان ایستیر کی اؤزو یئتیشسین امدادینه کی بیردن بیره مولا علی یادینا دوشور و مولانی بئله چاغیریر:

گئجه گوندوز چاغیردیغین اَرَن لر

گل یئتیر دادیمه مولا ها مولا

موشکولده قالمایبب سیزی سئوه نلر

گل یئتیر دادیمه مولا ها مولا

***

آتشِ هیجران دان بئله غم لردن

دیده م شان شان اولدو غملی نم لردن

سیزی سئوه نین نه پرواسی غم دن

گل یئتیر دادیمه مولا ها مولا

***

دامادِ پیغمبرسن ، سنسَن اومود

سنه قوربان اولوم حسینِ شهید

غریبم قاپیندا بیر کلبِ مرید

گل یئتیر دادیمه مولا ها مولا

عاشیق غریب سؤزون تزه قورتارمیشدی کی او دقیقه ، مولا اونون گؤزلرینده نمایان اولدی . دئدی : " یا مولا گؤرورسن کی گیرداب دا قالیب حالیمین یامان چاغی دیر . " مولادئدی : : آیاغیمین آلتیندان بیر اووج تورپاق گؤتوروب قوی دسمالین آراسینا کی آنان لا باجین گؤزلری نین شفاسی دیر . اؤزون ده یوم گؤزلرین آچ گؤر هاردا گؤررووسن اؤزون . " عاشیق غریب گؤزون یوموب آچانا گؤردو شاه صنم ین باغیندا دیر و های هایینان باشلادی سئوینجین دن آغلاماغا و دئدی آغا سنه سؤزوم وار :

دولاننام باشی یان گول اوزلو آغا

همان باغدیر من صنم دن آیریلدیم

سن گلن یوللارا جانیم صاداغا

همان باغدیر من صنم دن آیریلدیم

***

اونون ایچین هامی من دن یاغی دیر

سینه مه چکیلن عشقین داغی دیر

گؤزوم گؤرور بو صنم ین باغی دیر

همان باغدیر من صنم دن آیریلدیم

***

سیزه قوربان اوللام اَرَن لر

موشکول ده قالمایب سیزی سئوه نلر

صنمی غریبه بوتا وئره نلر

همان باغدیر من صنم دن آیریلدیم

ائله بونلاری دئیه – دئیه عاشیق غریب گؤردو مولا غیب اولدو . دویونجا دؤنوب باغا باخدی و گؤردو هریان دا چال ها چال سسی وار . بیرینده گؤردو کی باش گؤزونو سری یرکن قان تر ایچینده باغدا چالیشیری . یاخینا گئتدی گؤردو تانیش گلیر آمما کیم اولدوسونو بیلمه دی . سوروشدو : " سن کیم سن عمی جان ؟ بو تارکامان سسی هاردان گلیر و سن ندن باش گؤزون بئله سری یب سن ؟ " اودئدی : " منه زور عاباس دئیه رلر . قدیم لر بیر دوستوم وار ایدی عاشیق غریب آدیندا کی ظالیم شاه ولدین بلاسینا گلیب دونیاسینی دَییشدی . ایندی شاه ولد اونون نیشانلی سی شاه صنمی آلیب توی ائدیر و او اوزدن باش گؤزومو باغلامیشام کی او تار قال سیسینی بلکه ائشیت مه یم ." عاشیق غریب تانیش لیق وئرمه دن قلبینده زورعاباسا احسن دئییب سوروشدو کی من گئدیب او توی دا اوخویا بیل لم یا یوخ کی زورعاباس دئدی بو ماحال ایش دی چون کی شاه ولد ، عاشیق طایفاسیندان بیر یوللوق بئزار دی و هئچ عاشیقی مجلیسینه یول وئرمز . آمما سورا بیردن بیره زورعاباس دئدی : " ائله بیل سنه قانیم قاینادی . ایندی کی اؤلمک اؤلمک دی نه خیریلداماق . من سنی او مجلیسه آپارسام شاه ولد جسارت ائدیب بیر سؤز دئیه نمز . صاباح سحر بورادا سنه منتظیرم . "

عاشیق غریب زور عاباس دان وداع لاشارکن اؤزونو گیزلینجه یئتیردی قصره کی چال چاغیر سسی گؤیه یوکسه لیردی و شاه صنمین اوتاغی نین دالیندا دوروب ائشیتدی کی قیز گلین لر اونا دلدار لیق وئریرلر . دئییر لر غریب بیر گلدی گئده رایدی گلدی گئتدی و بو قَدَر آه زار نه یه لازیم . شاه ولد سنین عشقیندن اؤلوری و زهر جامینی یئره قوی . عقلینی اودوزوب جانینا قییما . آممما شاه صنم ین فیکری ذکری عاشیق غریب ده ایدی و بیر دستگاه بئله اوخودو :

قیزلار گلین بیر تَصَدّ وق پایلایاق

عزرائیل گلمه میش غریب گلردی

گؤزوم گؤره ردی او مهربان یاری

سورادان عزرائیل جانیم آلایدی

***

یازیق جانیم عشق اودونا آلیشار

چشمیم نمی دریالارا قاریشار

بیر کسیم یوخ تابوتومدان یاپیشا

تابوتون آلتینا غریب گله ردی .

***

صیدقیدان چاغیررام صاحب الزمان

هئچ کس اولماز درگاهیندان به گومان

ائشیده یدین غریب دئیه ر صنم جان

دیلیم باغلانمامیش غریب گلردی

سورا شاه صنم دئدی صاباح سحره جان واختیم وار کی یئددی ایل تامام اولا و زهر جامینی ساخلامیشام او دَیقه یه .موشاطه صنمی بئزه ییر کی گلین دی صاباح گئده جک بخت ائوینه و صنم موشا طه نی دیندیره رکن بئله دئییر :

گئیدیجه ییم یاشیل اولسون آل اولسون

اَل ساخلا موشاطه منی بئزه مه

اینده ن بئله اؤلوم منه یار اولسون

اَل ساخلا موشاطه منی بئزه مه

***

درین درین دیالارا دولوبدی

هئیوا کیمی سارالیب دی سولوبدی

بیلیر سیز کی قاینیم حیدر اؤلوبدی

اَل ساخلا موشاطه منی بئزه مه

***

صنم اَم ساخلارام گؤیلومده یاسی

سیلینمز گؤیلومون غمی غوغاسی

گؤرمورسوز اَیْنیم ده قاره لیباسی ؟

اَل ساخلا موشاطه منی بئزه مه

قیزگلین لر دئدی لر کؤهنه پالان لاری سؤکمه وبو داشی اَته یین دن آت کی غریب گلسه یْدی ائله ایندی یه جان گلمیشدی . آمما صنم ین گؤزو یئنه زهر جامین ده یْدی کی قرار ایدی صاباحا جان عاشیق غریب گلمه سه ایدی اونو ایچه .

عاشیق غریب بیر تَهَر قصردن ائشی یه چیخیب اؤزون وئردی تیفلیسین بازارینا کی بلکه آنا باجیسیندان خبر توتا . سروشوب بیلدی کی آنا باجیسی شهرین ائشی یین ده بیر خرابه ده یاشاییرلار . غریب او خرابه نی گؤرونجه گؤزلری قارانلیق لادی و دولوخسانارکن فیکری گئتدی دونیانین آلچاق اوجاسینا . خرابه نین قاپی سینی تیققیداتدی و آناسی دئدی کیم سن بویور ایچری . گؤردو نه آنا سی نین گؤزلری گؤرور نه باجیسی نین . عاشیق غریب دئدی : " ائشیت می شم بیر سازیز وار . گلمی شم اونو چالام ." غریبین آناسی دئدی : " اوغلوم غریب ین لاپ اوّل ده آلدیغی سازدی کی کیمسه اونو ایندی یه جان چالانمایب . چالا بیلسن گؤتور چال ! "

عاشیق غریب سازی گؤتوروب زیلینی زیل بمی نی بم ائدیب آنا باجیسی نا بئله اوخودو و بالا- بالا اؤزونو تانیتدیرماغا باشلادی :

دولاننام باشی یان آنا

آنا من غریبم غریب

یئتیشه سن دین ارکانا

آنا من غریبم غریب

***

قدم قویدوم اوتاغینه

دوروم دوشوم آیاغینه

دور خیدمت ائت قوناغینه

آنا من غریبم غریب

***

غریبم آغریماز باشیم

عمانه دؤندو گؤزیاشیم

هانی به حیدر قارداشیم

آنا من غریبم غریب

عاشیق غریب ین آنا باجیسی اونو سسین دن تانی ییب باسدیلار باغری لارینا وهای هاییناں دوشدولر آغلاماغا . دولانیرلار باشینا و گول کیمی بیله سینی قوخلاییرلار . آیریلیق دان یورولوب جانا گلمیشدیلر و داها درده دؤزوم لری قالمامیشدی . بو آرادا بیردن بیره مولانین آیاق تورپاقی یادینا دوشوب ، اونو جیبیندن چیخاریب پوفله دی آنا باجیسی نین گؤزونه . ایکی سی نین ده گؤزلری ایشیقلاندی و غریب دن بو ایشین حیکمه تین سوروشاراق ، عاشیق غریب حال حکایتی اونلارا دا آنلاتدی . گئجه نی سحره جان دونن لردن دانیشیب سحر اولونجا عاشیق غریب دئدی من گئتمه لی یم . اؤزومو شاه صنمه یئتیرمه سم زهر جامینی ایچیب هلاک اولاجاق دیر . آناسی دئدی شاه ولد بیلسه سن گلیبسن ریزه ریزه دوغراتدیرار بیله ن وبو گونو قال بوردا بیر یانا گئتمه . عاشیق غریب آممادئدی جانیم یارا قوربان دی و گئتمه سم صنمی گرک بیرده او دونیاده گؤره م . آنا باجیسی نین قلبی یوموشانیب اونو یئنه حسرتله یولا سالدیلار آمما باجیسی اسمر دوشدی دالیجا گؤره هارا گئدیر و باشینا نه قضا قدر گله جک . عاشیق غریب واختیندا گئدیب زورعاباسی دا گؤتوروب توی مجلیسینه وارد اولدولار .شاه ولد بیردن بیره گؤردو زورعاباس بیر عاشیقی نان ایچری گیردی . زورعاباس مقامات دان ایدی و احترامی واجیب آممادشاه ولد قاباغینی آلانماییب دئدی : " مگر بیلمی سن من مجلیسیم ده عاشیق قدغن دی ؟ " زورعاباس دئدی : " سنین تویون دور و منیم ده عشقیم عاشیقا دی . گرک کی چالسین اوخوسون . " مجلیسده هاللا – هاللا قاغزانیب دئدی

لر عاشیق دی گلیب دا قوی اوخوسون . آممآ شاه ولد عاشیق غریبه باخارکن نظرینه گلدی کی بونو بیر یئرده گؤروب دی آممآ کیم دی یادینا دوشمه دی . عاشیق غریب ین یئددی ایل اوزاق دا اولماسی قیافه سینی آز چوخ دَییشدیر میشدی و اونو تانیماق ایلک باخیش دا مومکون اولموردی . عاشیق غریب سازی کؤینه یین دن چیخاردیب بئله اوخودو :

ازلین دن قدم قویدوم مجلیسه

گئن دونیا باشیما دار نشین اولدی

اوواخت کی من وارایدیم او یوخ ایدی

ندن بو مجلیس ده سرنیشین اولدو

بو دَیقه ده آغجا دایه نین قولاغینا عاشیق سسی گلدی و قاچدی شاه صنمه خبر وئردی کی بیر عاشیق گلیب . شاه صنم در هؤوول یئرین دن قالخیب اؤزون یئتیردی مجلیسین پئنجره سینه و بئله باخاندا گؤردو ائله بو عاشیق غریب دی . آممآ گینه شکّی وار ایدی کی دئدی قوی دالین اوخوسون گؤروم سس اؤز سسی دی یا یوخ . عاشیق غریب ده سؤزو بئله دوام وئردی :

اَلیم ده وار بودور یاردان نیشانه

جانیم قوربان اولسون خوش دانیشانه

شیدا بولبول حسرت قالیب گولشانه

قیزیل گول دؤوره سی خار کیمین اولدو

شاه ولد رنگ آلدی رنگ وئردی و بالا بالا یقین ائدیردی کی بو عاشیق غریب ین اؤزو دور کی ایسته دی یئرین دن قاغزانا آممآ زورعاباس بیر چنگه غریبه پول وئریب دئدی دالین اوخو. زورعاباس دا چون فیکر ائلیردی کی عاشیق غریب اؤلوب اودور کی هئچ اینانمیردی

بو غریب ین اؤزو اولا . شاه صنم له دایه ده قولاق آسیردیلار کی گؤردولر سس ، عاشیق غریب ین سسی دیر . عاشیق غریب سؤزون دالین بئله دئدی :

خودام بیلیر شیرین جاندان بئزارام

قلم آلیب وصفِ حالیم یازارام

بیر مارال ین اووچوسویام گزه رم

مقصودام شیکاریم سار نیشین اولدو

شاه ولد دؤزه نمه ییب و قالخدی آیاغا سسلندی کی کیم سن هاردان گلیب سن کی عاشیق غریب گؤردو جوهردن اویانا بیر قره یوخدور و سؤزلرین لاپ آچیق دئدی :

هر گئجه هر گوندوز حلب شهرین دن

بوتون داغلاری آشدیم بورا گلدیم

مولا وئره ن باده منه یار اولدو

بوتون داغلاری آشدیم بورا گلدیم

***

صوبحون نمازینی وئردیلر بیزه

ناهار نامازینی قارصینان دوزه

آخشام نامازینان گلدیم تیفلیسه

بوتون داغلاری آشدیم بورا گلدیم

***

دالیمی دایادیم داشدان دووواره

صیدقیمی باغلادیم پروردیگاره

دولدولی مینه ن او شاهی سواره

منه قاناد وئردی اوچدوم دا گلدیم

***

اویونچولار گلسین گیرسین اویونا

جانیم قوربان قامتینه بویونا

عاشیق غریب شاه صنمین تویونا

عجب ساعتینه دوشدو دا گلدی

عاشیق غریب آدی ائشیده رکن شاه صنم آلیجی قوش تکین اؤزون آتدی مجلیسه . مجلیس دَیْدی بیر بیرینه و اونون دالیجا دا اسمر گیردی مجلیسه . شاه ولدین آزقالدی باغزی چاتلایا و شیبیلتی نان تخت دن دوشدو یئره . زورعاباس دا آنلادی کی بو دوستو غریب دی و چوخ سئویندی . شاه ولد دستور وئردی دار آغاجی قورولسون کی زورعاباس دئدی :" یئددی ایل دی بونلاری بیر بیرینه حسرت قویوبسان بس دئییل کی ایستیرسن اؤلدوره سن ده ؟ زورونان بازار اولماز . بو ایکی معشوقه نی راحت بوراخ و سن ده ائله بو اسمر خانیم لا ائولن کی بیره مین چوخ قیزلاردان گؤیچک دی . "

شاه ولد زورعاباسا کی ائلین آغ ساققالی و مجلیسین بؤیوکو ایدی بیر سؤز دئیه نمه دی و عینادین دان واز کئچیب ایکی سئوگیلی نی راحات بوراخدی . شاه ولد ده گؤردو اسمر ائله بیل اون دؤرد گئجه لیک آی دی کی بولود آلتیندان چیخیب و اوننان ائولن مه یه راضی اولدو . بو حئین ده تاجیر باشی دا کی عاشیق غریب ین وار دؤولتی اونون اَلینده یْدی مجلیسه وارید اولوب غریب ین ثروتینی اؤزونه وئردی . او توی دا اسمری نن شاه ولدین آدینا چالیندی و

غریب دئد ی من گرک اؤز وار دؤولتیم له توی ائله یم . غریب ایله شاه صنم چیخدیلار باغا وعاشیق غریب شاه صنمه بئله اوخودو :

شوکر اولسون خودانین حق درگاهینا
آچیلدی گولشاندا گوللریم منیم
اوزون گؤردوم دا هئچ آرزوم قالمادی
شوقون دان باغلانیب دیللریم منیم

***

اوجا داغ باشیندا قاری دئیه ردیم
هجران باغچاسیندا ناری دئیه ردیم
آه چکیب آغلاییب یاری دئیه ردیم
گونوم آه وای اولدو ایللریم منیم

***

غریب دئیه رغم لیباسین گؤتورسون
خار دیبینده قیزیل گول لر بیتیرسین
بیر خبرده وطنیمه یئتیرسین
آل یاشیل گئیینسین ائللریم منیم

بئله لیک له ده ، عاشیق غریب ایله شاه صنم ائلین عادت و عنعنه لری نن توی ائلی ییب اؤز آرزو لارینا چاتدیلار .

---

* روایت یئری : خوی / آذر آیی 1363

سَدَت و صیاد داستانی

کئچن زامانلاردا هرات شهرینده هیدایت آدیندا بیر خواجه وارایمیش. وار ثروت دن دن غنی بیر خواجه کی دونیا مالیندان اصلن اسکی یی یوخ ایدی .بیر قارداشی دا وار ایدی نیدایت آدیندا کی تجارته گئدنده اونودا اؤزونن آپاراردی . گون لرین بیرگونونده کی تجارت دن قاییدیردیلار و قفله قاطیر دوشرگاه دا دوشموشدو نیدایت گؤردو قارداشی خواجه هیدایت ائله ناراحات دی کی نه دینیر نه دانیشیر. سوروشدو دردین نه دی کی دئدی : " منیم درددیمی داغلار چکه بیلمز . دونیا مالیندان هرنه گؤیلوم ایسته سه واردی تکجه بیر ائولادیم یوخدی کی منیم گورومو چیراغ یاندیران اولایدی ." نیدایت دئدی : " نییه غافیل اولورسان ؟ سن بو ثروت دن استفاده ائله و کاسیب یوخسولون اَلین دن یاپیشماقلا آللاه یولوندا احسان ائت کی نا اومید اولمازسان . "

یئتیشدیلر هرات شهرینه و قیرخ گونه جان آج لارین قارنین دویوروب هاردا دول و یئتیم وارسا اونلارا یاردیم ائتدی . او اؤز وار دؤولتیندن کئچدی و آللاه دا کرمی نن اونون دیله ییني قبول ائدیب بیر اوغلان ائولادی وئردی . اوزامانین رسم رسوماتی له عالیم لر ، آغ سققل لر ، قوهوم ، قونشو و ائل طایفا ییغیشیب اونا آد گئجه سی توتدولار . هره بیر نظر وئردی و آخیردا آدین

قویدولار صیاد . صیادین اوچ یاشی وار ایدی کی خواجه هیدایت اؤز ائویندن و ائل طایفادان حلال لاشیب قفله قاطیر یوکله رکن بیر سفره چیخدی .

بونلارین سفری اوزونا چکیب صیاد کی آغ قره نی سئچدی اونو قویدولار بیر میرزه نین یانینا . بیر مدت مکتب ده اوخویاراق میرزه گؤردو بو من دئیه ن درسی کی هئچ اوچ دؤرد درس ده کیلاسدان قاباق دی . گؤردو چوخ چکمه یه جک کی بو اوتوراجاق اونون یئرینده و صیادی مکتب دن آتدی ائشی یه . آناسی اونو قویدی بیر دمیرچی یانینا و ذِهین لی اولدغونا گؤره تئزلیک له بوتون ایش لری اؤیره ندی و اوستانین حسادتی گلیب یئنه اونو باشدان ائله دیلر . گئتدی زرگر یانینا و گینه قووودولار ائشی یه . بئله لیک له هرنه ایشه باخدی اوستالیق لا او ایشی باجاردی و گلیب اونلارا رقیب اولماسین دییه ایش صاحاب لاری عوذرون ایسته دیلر . یئتیشیب اون آلتی یاشینا آمما هله آتاسیندان بیر خبر یوخدی آمما اوقدر ثروت لری وار کی گون لری گوذَران لاری خوش کئچیر . بیر گون صیادی غم باسیب فله یین گردیشیندن دیزلرینی قوجاقلاییب درین بیر فیکره گئتدی . سورا بیله سینی یوخو توتوب عالم واقعه ده بیر نورانی سید گؤردو . اونا بیر باده وئردی کی آل ایچ بو محبت باده سی دیر . صیاد باده نی ایچه رک اوره یی دمیرچی کؤلویو تک اود توتوب یاندی . سورا سید دئدی سن بودَیقه دن حق عاشیقی اولدون و سنه بیر بوتا وئریلدی .

باخ بارماقیمین آراسیندان نه گؤرورسن کی صیاد دئدی بیر شهر ده بیر باغ گؤروره م . باغدا دا بیر عیمارت و بولقونون دا بیر گؤزل قیز . سید دئدی او شهر کیرمان شهری دیر و او قیزدا کرمانین حاکیمی فرخ میرزانین قیزی دیر . آدی سَدَت دیر و نئجه کی سن بو لحظه اونو گؤردون اودا یوخودا سنی گؤردو . سیزبیر بیریزه قیسمت سیز و گئده جک سن اونون دالیجا تا کی بو آه زاردان قورتولاسان .. صیاد دؤندو سیده باخا کی گؤردو غیب اولوب . قیشقیرار

کن یوخودان آییلیب گؤردو یئر گؤی دولانیر باشینا و اؤزون تاپانا هوشدان گئتدی . گئجه ایدی کی صیاد ین آناسی نرگیز بانو ها گؤزله دی گؤردو اوننان خبر یوخدی . قوهوم قونشویا خبر سالدی و اونو شهرین ائشی ییین ده یاتاراق تاپدیلار . اوزونه نه قدر سو سپدیلر آییلمادی و قونشو دا بیر قری ننه وار ایدی کی دئدی اونو محبت یوخوسو آپاریپ دی و اؤز حالینا قویساز اؤز اؤزونه آییلاجاق دی . هاننان گئتدن ده ائله اولدو و صیاد گؤزلرین آچاراق آناسیندان بیر ساز ایسته دی . ائولرینده بیر کئچل نؤکر لری وار اید ی کی قاچدی بازارا و بیر ساز آلدی . صیاد بیر پنجه ووردی سازا و گؤردو کی سؤزلرینی تکجه ائله بو سازی نان دییه بیلر :

یاتمیش ایدیم خوابِ غفلت ایچینده

بلالی باشیما سئودا گؤروندو

ارن لر سروری بیر نظر سالدی

ساقی نین دستینده باده گؤروندو

***

ابجد حسابی نان گتیردی آینا

اسکندر آنلاییب گؤتوردو آینا

سَدَت بارماغینان یئتیردی آینا

گؤزومه بیر ملک زاده گؤروندو

***

یوخودا گوشوما گلدی بیر صدا

آغانین دستینده وئریلدی باده

لیلی نی مجنونا شیرینی فرهاده

صیادا سَدَتی بوتا گؤروندو

اوخویوب قورتولدوقدان سونرا صیاد یوخودا هرنه گؤرموشدوآناسینا آنلاتدی و آنا دیزلرین قوجاقلاییب دئدی کی منیم سندن سورا قول قانادیم یوخ دی . ایللر دی آتان گئدیب هله گلمه ییب دی و باشیندا نه قضا قدر وار آللاه بیلیر . ایندی سن ده ایستیرسن گئده سن و منی گؤزو یولدا قویاسان کی بو آللاها دا خوش گئتمز . صیاد سازی آلدی سینه سینه و سؤزلرینی بئله دئدی :

باشینا دؤندویوم گول اوزلو آنا

آغلاما سیزلاما آنا قوی گئدیم

سوتونو اممی شم من قانا قانا

آغلاما سیزلاما آنا قوی گئدیم

***

آنادان اولاندا من قوچاق اولدم

میرزه نین گؤزونه بیر پیچاق اولدم

اؤزون بولورسن هاردان قاچاق اولدوم

آغلاما سیزلاما آنا قوی گئدیم

***

سحر سحر دوغان دان اولدوزودی

آتانین آنانین شیرین سؤزودی

آدی سَدَت فرخ میرزا قیزی دی

آغلاما سیزلاما آنا قوی گئدیم

نرگیز بانو نه علاج ائله دی گؤردو صیاد سؤزون دن دؤنن دئییل و بو سؤزلر، یالوارا یالوارا اوره یيندن جوشاراق بئله دیلینه گلدی :

باشینا دؤندویوم گول اوزلی اوغول

آغلارام سیزلارام بالا قویمارام

سنه اَمدیرمیشه م قندی نن نوغول

آغلارام سیزلارام بالا قویمارام

***

گئجه گوندوز یولا باخیب آغلارام

آل گئیمه رم باشا قاره باغلارم

اوغول دئیی بن سینه می داغلارام

آغلارام سیزلارام بالا قویمارام

***

نرگیز بیلیر گؤزل لرین خاصی دیر

اَیْنیمه گئیدی ییم غم لیباسی دیر

ایندی من توتدوغوم اوغول یاسی دیر

آغلارام سیزلارام بالا قویمارام

صیاد آناسی نین بوینونو قوجاقلاییب اوره ییني یوموشادماغا چالیشدی کی آخیردا اونو راضی ائله دی . آناسی قیزیل گوموشو خورجونونا تؤکوب اونا یول آذوقه سی حاضیرلاردی . صیادا میندی آتین بئلینه و اوز قویدو کیرمانا ساری . گئجه گوندوز آت سوردو نه بیلدی گئجه دیر نه بیلدی گوندوز دور . بیر گون داغلارین آراسیندا گون باتان واختی ایدی کی

نئچه آتلی اونون یولونو کسدی . اونلار حرامی ایدیلرو گلیب گئده نی سویوردولار . آمما گؤردو لر بیر شیرین جوان دی و دؤشونده بیر سازی وار . بیلدیلر عاشیق دی و سوروشدولار هاردان گلیب هارا گئدیرسن کی صیاد سؤز و سازی نان بئله دئدی :

قادیر آللاه یازقی لاری یازاندا

بیزیمکینی مولام بئله یازیب دی

عرقچین آراسیندا دسته کاکول

اوجو تر جیغالی تئله یازیب دی

***

هرات گئجه سین ده گؤردوغوم دوشلار

مولا دن ایسته رم منی باغیشلار

دریادا ماهی لار هاوادا قوش لار

آلا گؤز لیلانی چؤله یازیب دی

***

آغانین اَلین دن من ایچدیم باده

باده ایچن لردن منم زیاده

لیلی مجنونا شیرینی فرهاده

سَدَتی صیاده مولام یازیب دی

حرامی باشی گؤردو اییت بیر جوان دی و عشق سوداسی باشیندا . اودور کی عزت احترامی نان یولا سالیب کیرمانین یولون گؤستردیلر . خودافیظ لش دی و بیر مدت گئدَندَن سورا گؤردو ناهار چاغی دی و قارنی برک آجیخیب . داغ دؤشونده بیر چوبان گؤردو و ایسته دی

اونا قوناق اولا . چوبان آتی طؤله میخ ائدیب خورد خؤره ک حاضیرلاییب گتیریب یئدیک دن سورا ، صیاد دان قضا قدرین سوروشور کی چوبانا بئله دئییر :

دولاننام باشی یان ای چوبان قارداش

بیر صونا سالیب دیر چؤللره منی

آغلارام گؤزوم دن تؤکه رم یاشی

بیر صونا سالیب دیر چؤللره منی

***

شیرین دی صؤحبتی شیرین دی سؤزی

شیرین دیر کلمه سی خوشدور آوازی

آدی سَدَت فرخ میرزانین قیزی دی

بیر صونا سالیب دیر چؤللره منی

***

آی قاباغا سیاه تئل لر دوزوب دی

قاش اویناديب آلا گؤزون سوزوب دی

صیادی سَدَته سئوگی یازیب دی

بیر صونا سالیب دیر چؤللره منی

چوبانلا حلال لاشیب گئدیری و گئجه گوندوز بیلمه دن آت چاپاراق یئتیریر کیرمانین دروازه سینه . آتین دسته جیلووو اَلینده وارد اولور شهره و سَدَتین باغینی سوروشوب ساز الده گیریر باغا . کنیز دایه لر گؤرورلر غریبه بیر جوان باغدا گزیب دولانیرو خبر وئریرلر سدته . قیزلار دئییرلر سن بوباغدا نئیلیرسن کی صیاد دئییر غریبم و هئچ یئری تانیمیرام . ائله گؤردوم باغین

قاپیسی آچیق دی دئدیم بیر گیریم دینجه لیم . قیزلار قلبینده دئدیلر سن اؤله سن اگر دوز دئییرسن . صیادی گتیردیلر سَدَتین حوضورونا و سدت گؤردوک ده نظرین دن کئچدی کی بونو بیر یئرده گؤروب دی آممانئیله دی تانیمادی بیله سین . صیاد آمما باخدی سدَتین جمالینا وگؤردو نازنین اؤزو دی و سازینی دؤشونه آلیب بئله دئدی :

فله یین قهرین دن چرخین اَلین دن

دؤندو روزگاریم دا امانه گلدیم

شوکور حقه گؤردوم یار جمالینی

ائله بیل یئتیشدیم ایمانه گلدیم

***

منیم یاریم گئییب یاشیلی آلی

سندن اؤزگه سینه دؤنمز خیالی

اؤلدورمه یین سیز بو عاشیق ابدالی

عدالت ائشیتدیم دیوانه گلدیم

***

صیاد دئیه ر بو دور یازین بولاغی

اَیْنینه گئییب دیر مخمر لیباسی

اؤلکه دن اؤلکه یه سادات سوراغی

هرات دان ائشیتدیم کیرمانه گلدیم

صیاد گؤردو سَدَت جوموب فکیر دریاسینا و درین دن دوشونوری آمما هله تانیماییب و سؤزون دالیسینی بئله اوخودو :

باشینا دؤندویوم آی دوران قیزلار

آدی سَدَت بو گؤزلی سئومی شم

نازلی یاری گؤرجک سومویوم سیزلار

آدی سَدَت بو گؤزلی سئومی شم

***

گئیمک اوچون یاشیلی آلی وار

اممک اوچون لب لری نین بالی وار

آغ اوزونده بیرجوت قوشا خالی وار

آدی سَدَت بو گؤزلی سئومی شم

***

سَر رقیبین مجلیسین دن قاچیلار

شوقِ عیرفاندا عقلی باشدان آچیلار

صیاد دئیه ر یازدا گوللر آچیلار

آدی سَدَت بو گؤزلی سئومی شم

بو حئین ده ایدی کی سَدَت صیادی تانیدی و گؤردو یوخودا گؤردویو جوان دیر . قیزلارا ایشاره ائله دی کی تئز قنداب دان چای دان گتیرسین لر و اؤزوده یاسمن زولف لرین دن آییریب دؤشونه بئله اوخودو :

باشینا دؤندویوم دوران قیزلار

منیم سئودیجه ییم جوان بو ایمیش

یولوندا ائیله رم جانیمی قوربان

منیم سئودیجه ییم جوان بو ایمیش

***

دومان گلدی چن بورودو گدی یی

زهر اولسون مخنث لرین یئدی یی

دوغروموش اَرَن لرین او دئدی یی

منیم سئودیجه ییم جوان بو ایمیش

***

گؤزوم دوشدو گؤزلرینه قاشینا

شیرین جانیم سالدی عشق آتشینه

سدت دئیه ر دوروم دؤنوم باشینه

منیم سئودیجه ییم جوان بو ایمیش

کنیز دایه لر کی هامیسی نازنین قیزلار ایدیلار صیادی دؤوره له ییب دئدیلر سدته اوخودون آمما بیزه اوخومادین . صیادادا قیزلارا بئله دئدی :

ییغیلیب بیر گؤله صونالر کیمی

گئیی نیب گلیب لر تپ تزه قیزلار

کیمی آل اؤرتوپ دی کیمی قیرمیزی

کیمی سی بنزه ییر آغ قازا قیزلار

***

جیلوه لی ترلان دوشَر دوندان دونا

قویمارام اوستونه بیر غوبار قونا

کیمی یاشیل باشلی کیمی سی سونا

کیمی سی بنزه ییر شهبالا قیزلار

***

مولامین اَلین دن من ایچدیم باده

چاغیررام خودامی یئتیش سین داده

سدت له صیاد چاتدیلار موراده

سیزین کی ده قالسین بو یازه قیزلار

قیزلرا سورا سدتین دؤوره سینه ییغیشیب دئدیلر هؤهمان کی گرک سن ده بیز ه اوخویاسان کی سدتین سینه سین دن بو سؤزلر چاغلادی :

قیزلار گلین چیخاق سیرِ گولشنه

سازی نان سؤزونن اَلده تاری نان

بولبول گولدن اؤتور دولانیر باغی

نه لاییق دیر ذوق ائیله سین خاری نان

***

کؤنول مجلیسین ده نه یاخشی گؤزل

گؤزل لر ایچینده نه یاخشی گؤزل

داغلارین دؤشونده نه یاخشی گؤزل

سروِ صنوبر دی باخیش لارینان

***

باغبان اولان گئده ربارا یالوارار

یوخسول اولان گئده ر یارا یالوارار

یاری اولان گئده ر یارا یالوارار

سدت ده دولانسین صیاد یاری نان

کیمه دئییم کیم دن کی سدتین بیر بؤیوک باجیسی وار " صلبی " آدیندا . جمال دان چیرکین دی و ناراحات دی کی بونا نه ائلچی گلن وار نه آدینی چکن . صلبی اوزون توتور صیاده دئییر سدتین باجیسی یام . منه هئچ نه اوخومادین بیر سؤز ده منه قوش کی صیاد بئله اوخویور :

گؤزل لردن سن اعلاسان

صلبی سن ده صلبی سن ده

منیم باشیما بلاسان

صلبی سن ده صلبی سن ده

***

سروی سرو بوینون عرعر می دی ؟

سینه ن شمسِ قمر می دی ؟

گل سن آرتیرما دردیمی

صلبی سن ده صلبی سن ده

***

شاه بویورماز ائله فرمان

اولماز بو دردیمه درمان

صیادام سدته قوربان

صلبی سن ده صلبی سن ده

صلبی یه بو سؤزلر بَرک توخوندو و عوض آچماق اوچون اوز قویدو آتاسی فرخ میرزا نین دربارینا .دئدی آتام ساغ اولسون بیر عاشیق اؤز باشینا گیریب سدتین باغینا و سدتی اؤز معشوقه سی آدلاندیریر . سورا باشقا سؤزلر ده دوغراییب تؤکدو و فرخ میرزا امر ائله دی او عاشیقی توتوب گتیرسین لر . صیادی قولو باغلی گتیردیلر و فرخ میرزا اوننان سوروشارکن کی سنین بوردا نه ایشین وار صیاد دئدی سؤزومو تکجه سازلا دییه بیللَم کی ایذین آلدی ونیسگیل لی حالدا بئله دئدی :

فلک اَلین دن شیکایتیم وار

آخیر سالدی یامان آزاره منی

مخنّث شرّین دن چوغول دیلین دن

گئنه گتیردیلر او زاره منی

***

آنا دان آتادان من یئتیم قالدیم

مردلیک مرتبه سین اَلیم دن سالدیم

قیمته گئتمه دیم کم قیمت اولدم

صراف لار گؤتورسون بازاره منی

***

تانیمادیم سولطانیمی خانیمی

یار یولوندا فدا قیلدیم جانیمی

سن حؤکم ائت سن جلاد تؤکر قانیمی

سدت سیز قویمایین مزاره منی

***

اوستا اولوب سینیق گؤیلوم هؤرمه دیم

باغبان اولوب غونچا گولوم درمه دیم

من صیادام سدت اوزون گؤرمه دیم

ناحق گتیردیلر آه زاره منی

سدت آدی گلدی یینه گؤره فرخ میرزا غضب له نیب جلادا دئدی ویر بوینون کی گمی ده اوتوروب گمی چی گؤزو چیخاردیر . جلاد عوریان شمشیرله یئتیردی و شمشیر ایلدیریم تکین گؤیه قالخاندا مجلیس دن بیری دئدی اَل ساخلا کی بیزه عاشیق بوینو وورماق یاراشماز . یاخچی اودور کی ائله اونو بیر مدت زیندانا سالاسان تا عقلی باشینا گله . صیادی آتدیلار زیندانا و سدت او گون دن نه یئدی نه ایچدی تاکی آتاسی مجبور قالدی صیادی آزاد ائله یه . قیزینا دا دئدی سنی او شرط ایله اونا وئرره م کی عمین جمشید شاهین دا ریضایتی اولا .گرگ گئده ایصفهانا و اونون دیلیندنن امه گتیره . فرخ میرزا بیر نامه یازدی و قارداشی جمشید شاها دئدی بونون بوینونو گلمک همی وورارسان . نامه نی بوکوب مؤهورله دی و وئردی صیادا کی گئت ایصفهانا و بونون جوابین آل گتیر . صیاد گئده رکن گیردی سدتین باغینا کی خودافیظ لیک ائسین کی سدت ایله صیادبیربیرلرینه بئله اوخویورلار :

اوغلان من دن آیریلیرسان

ائللری ین من آغلارام

آغ اوستون دن قاره اؤرتوب

تئل لری ین من آغلارام

صیاد گؤردو سدت آغلیری و اونون جوابیندا بئله دئدی :

آلا گؤزلو سدت خانیم

سن آغلاما من آغلارام

سنه قوربان شیرین جانیم

سن آغلاما من آغلارام

سدت آمما آه چکه رک بئله دئدی :

آهو گزر بوداغلاردا

پیلته یانار بو یاغلاردا

بولبول گزر بو باغلاردا

گول لری ین من آغلارام

صیاد گؤردو سدتین آزقالیر باغری چاتلایا و اونا اوره ک وئرمک اوچون بئله دئدی :

بولبول کیمی گول دن اولدوم

شانه کیمی تئل دن اولدوم

من اولوس دان ائل دن اولدم

سن آغلاما من آغلارام

سدتین آممما اؤزاَلین ده دئییل دی و گؤز یاشلاری ایستر ایسته میز آخیردی کی سون سؤزونو بئله دئدی :

سدت آغلار یانه یانه

یانار باغری دؤنه ر قانه

سن گئدیرسن ایصفهانه

یوللاری ین من آغلارام

صیاد دا اونا قارشیلیق وئریب سؤزونو بئله قورتاردی :

صیاد مگر دردین بیلمز

آخان گؤزیاشینی سیلمز

بویوللارا گئده ن گلمز

سن آغلاما من آغلارم

سدت له صیاد بئله لیک له ویداع لاشیردیلار کی سدت دئدی دؤز بیر نامه ده من عمیمه یازیم . اوعمی سی جمشید شاها اؤز سئوگی سین دن محبتین دن یازاراق صیادا نه قدر عاشیق اولدوغونو دئدی و یالواردی کی اونو ندا ریضایتی اولسا ، ایکی سی بیر بیرلرینه چاتارلار . صیاد نامه نی آلدی قویدو قوینونا و آت آیاغی گئجه گوندوز یول گئتدی . یولون آزین چوخون گئتمیشدی کی بیر کاروانسارایا راست گلدی و دئدی بیر آز دینجه لیم کی گون چیخاندا دوررام یولوما دوام ائده رَم . کاروانسارادا بیر نئچه تاجیرله تانیش اولدی و اونلار گؤردولر کی بو جوان عجاییب ناراحات دی . دردینی سوروشدولار و صیاد دئدی دردیمی دئشمه یین کی منیم درددیم او درد لردن دئییل . عشق سوداسی دیر و گئدیره م گؤره م فله یین داها نه اویونو وار . سورا ساز و سؤزله بئله آنلاتدی :

بیر عرضیم وار سیزه تاجیر قارداش لار

بخت اَلین دن من دیوانه گئدیره م

من هرگون دیده م نن تؤکرم یاشی

بیر قطره یْدیم من عمانه گئدیره م

***

باعیث اولوبان یاریمی آلدیلار

آنامین گؤزونو یولدا قویدولار

چوخلو مدت زیندانلارا سالدیلار

جنون اولوب بیابانه گئدیره م

***

صیادام سیخیللام تک بیر آللاها

اوزومو دؤندررَم او قیبله گاها

فرخ میرزا یازیب دی جمشید شاها

اوز دؤنده ریب ایصفهانه گئدیره م

صیاد سؤزلرین قورتاردی و تاجیر باشی لار بَتَر ناراحات اولدولار. فرخ میرزانین نه قدر داش اوره ک اولدوغو اونلاری دا اینجیتدی . صوبح اولونجا صیاد آتی چکیب ائشی یه آلیجی قوش تکین میندی آتین بئلینه و گئجه گوندوز آت سوردو . یئتیردی ایصفهانه و جمشید شاهین دربارین سوروشدو . اورانی تاپاراق ایذین آلیب گیردی ایچری . جمشید شاه دئدی سؤزون نه دیر کی نامه لری وئردی اونا و سازی دؤنده ریب سینه سینه بئله دئدی :

باشینا دؤندویوم عدالت شاهیم

شاهیم مطلبیمی دوزه سن گرک

صاحیییم سرتاجیم ای قبله گاهیم

شاهیم مطلبیمی دوزه سن گرک

***

اینجی مه دیم لهجه سین دن دیلیندن

باش آچمادیم فتنه سیندن فعلین دن

ایندی ائله گلدیم کیرمان ائلین دن

شاهیم مطلبیمی دوزه سن گرک

***

شیرین دی صؤحبتی شیرین دی سؤزی

شیرین دی عیشوه سی شیرین دی نازی

آدی سدت فرخ میرزانین قیزی

شاهیم مطلبیمی دوزه سن گرک

صیاد سؤزون قورتاردی و دیل اوجو باشینا نه گلمیشدی جمشید شاها تعریف له دی . جمشید شاه گئتدی دریایِ فیکره ودئدی سن بیر نئچه گون منیم باغیم دا استراحت ائله تا من بونامه لری اوخویوب گؤروم نه یازیب لار . جمشید شاه نامه لرین مضمونوندان حالی اولوب جوابیندا قارداشینا بیر نامه یازدی و چوخلو گیلایه ائتدی . دئدی بونلارین گرک تویون ائله یه سن کی ایکی سی ده بیر بیرینی ایستیرلر . عشق سوداسیندا گزن بیر جوانی ، جلاد الینه وئرمک بیزه یاراشماز . ائشیدیب گؤره ن یاخچی دئمز . جمشید شاه سورا گؤتوروب شعری نن سؤزونن قارداشینا بئله یازیر :

باشینا دؤندویوم ای گول اوزلو قارداش

گرک سن دوزه سن ایشین صیادین

اوخودوم نامه نی اولدوم حال به حال

گرک سن دوزه سن ایشین صیادین

***

سئوگی ، سئوگی اولسا بیر بیرین تاپار

بیر گؤیول سن یاپسان حق مینین یاپار

سدتی وئرمه سن قیامت قوپار

گرک سن دوزه سن ایشین صیادین

***

قارداش گرک قارداش سؤزون ائشیده

گؤزون یاشی گول اوزونو ائشیده

بیر قیزینی سن باغیشلا جمشیده

گرک سن دوزه سن ایشین صیادین

نامه نین سؤزلری قورتولدی و آخیردا دئیین سالدی فرخ میرزانین بوینونا کی ایکی ایستک لی نی بیر بیرینین وصالینا چاتدیرسین . نامه نی وئردی صیادا و خئییر دوعانان اونو یولا سالدی . صیاد ایصفهان دان کیرمانا ساری یولا دوشه رک ائشیده ک کیم دن سدت دن و اونا ائلچی دوشن ماحمود خان دان کی آراز قیراغیندا یاشاییردی . فرخ میرزا واختی موناسیب گؤروب ائلچی یه بلی جوابی وئردی . باشلادیلار توی دویونه و سدت اؤزون چیرپدی اویان بویانا . اؤزونو چاره سیز گؤروب بانو آدیندا بیر دایه سینه اوره ک سؤزلرینی بئله دئدی تا صیاد گلنده بیر به بیر اونا دئیه :

بانو صیاد گلسه شهرِ کیرمانا

سؤیله صیادیما باقی یه قالدی

گؤروم همدم اولسون یانان یانانا

سؤیله صیادیما باقی یه قالدی

***

صیادینان سدته باده وئردیلر

دردی غمی زیاده وئردیلر

ظولم ائلی ییب منی یاده وئردیلر

سؤیله صیادیما باقی یه قالدی

***

سدته م سیرریمی بیان ائتمه رم

سررقیب سؤزونه هئچ واخت بیتمه رم

صیادی سئومی شم یاده گئتمه رم

سؤیله صیادیما باقی یه قالدی

سدت سؤزونو قورتاردی و بیر خنجر گؤتوروب آلدی سینه سی اوستونه . دئدی بو خنجری نن اؤزو مو اؤلدوروب قویمارام ماحمود خانین الی منه دَیه .

توی بوساطی قیزیشمیشدی و جوانلار آت اویناديردیلار کی ماحمود خان دا اونلارین ایچینده ایدی . آممآ ندنسه بیردن بیره آت قمچی له دی و ماحمودخانی ائله چیرپدی یئره کی گؤز آچیپ یومانا ماحمود خان حیاتینی دَییشدی . او جان وئردی و هامی باشینا چالیب آغلادی آممآ ائل قایداسی نان گرک کی گلین بیر ایله جان گئدیب قالاردی قاینانانین ائوین ده . هامی آل لارین سویونوب قره گئیدیلر و سدتی چکیب آپاردیلار آراز کنارینا تا بیر ایل بو ایشین اوستون دن کئچه . ماحمود خانین آتاسی ایسماعیل خان ایدی کی قلبین دن کئچدی بیر ایل دن سورا ، سدتی کیچیک اوغلونا آلا .

اونلار آراز کناردا اولسون لار ائشیده ک صیاددان کی کیرمانا چاتینجا گؤردو هر ییئر قارا بایراقا بورونوب و سببین سوروشدوقدا آنلادی کی سدتین باشینا نه گلیب . گئتدی سدتین باغینا و بیر قیزیل گولون کولو آلتیندا اوتوروب گؤره ک نه لر دئدی :

بونnان بئله قان اغلارام

گؤرونمز ، سدت گؤرونمز

سینه می چارپاز داغلارم

گؤرونمز ، سدت گؤرونمز

***

هانی یارین ییغناقلاری

شکر کیمی دوداقلاری

وئران قالیب اوتاقلاری

گؤرونمز ، سدت گؤرونمز

بانو دایه گؤردو صیادین سسی گلیر و گئتدی سدتین هر دئدی ییین اونا یئتیردی . صیاددا جمشید شاهین نامه سینی وئردی بانویا کی فرخ میرزا یا وئرسین وسؤزون آخیرینی بئله قورتاردی :

سن ده قاره باغلاییب سان

صیاد باغرین داغلاییب سان

گؤزل دایه آغلاییبسان

گؤرونمز ، سدت گؤرونمز

سونرا صیاد آتین باشین چؤندَردی آراز کنارا و بادِ صرصر کیمی یولونا دوام وئردی . یولون چوخون گئدیب آزی قالمیشدی کی بیر کاروانسارایا چاتدی و اؤز اؤزونه خلوت ائدیب فله یین اَلین دن بئله شیکایت ائتدی :

داد ائیله رم من فله یین اَلین دن

اؤزوم کیمی بختی قاره هاردا وار

دوشموشم بیر درده یامان دی یامان

بیلمیره م دردیمه چاره هاردا وار

***

باغبان اولدوم باغ بهرینی گؤرمه دیم

بیر یار سئودیم صفاسینی سورمه دیم

ال اوزادیب بیر نارینی دَیمه دیم

یار قوینوندا قوشا – قوشا نار دا وار

***

غیرِ حق دن بیر کیمسه نی سسله مم

بو سینه م ده یاد مهرینی بسله مم

من صیادام غیرِ سدت ایسته مم

سدت کیمی وفالی یار هاردا وار

گئجه نی یاتیب سحرین آلا قارانلیغیندا آتی ایصطبل دن چکدی ائشی یه . آیلار جا یول دا اولدی و گلیب واختیندا یئتیردی اسماعیل خانین عیمارتینه . دئمه اوردا دا توی مجلیسی قورولوب و بیر ایل تامام اولدوغونا گؤره سدتی وئریرلر ماحمود خانین بالاجا قارداشینا . آممما

ایشین شیرینی اوردادی کی صیاد ین آتاسی و عمی سی ده او مجلیس ده دیلر . مجلیسه خبر گلدی کی جوان بیر عاشیق گلیب و بورانی سوروشوری . دئدی لر بویورسون ایچری کی توی بوساطی دیر و مجلیسین اختیاری اوندادیر کی اودا بیر ایکی قاطار سؤز اوخوسون . صیاد سازین کؤکون قوروب آلدی سینه سینه اؤز اوره یینی بئله بوشالتدی :

بختیم غم بحرینه گوذَر ائیله دی

غرق اولموشام بو فله یین قهرین ده

عشقین پیاله سین وئردیلر ایچدیم

آغزیم دا داد وئردی آغی زهرینده

***

بیر آه چکدیم سینه م اوسته ن اؤتوردوم

گؤز یاشیم دان شجر لری بیتیردیم

بیر باغچا بسله دیم بارین یئتیردیم

هئچ گولون درمه دیم گولون تَهرین ده

***

عاشیق لیق صیاده گلدی نهایت

لیلی مجنون دردی منه حیکایت

بیلمَم دردیم کیمه ائدیم شیکایت

بیر خواجه اوغلویام هرات شهرین ده

خواجه هیدایت هرات شهری ائشیده رک اوره یی گیزیلده ین کیمی اولوب دیزلری تیتره دی و دئدی یئه اوخو کی سؤزلو آداما بنزه ییرسن . صیاد گینه اوخودو آممما نه اوخوماق کی سانکی آغزیندان آلوو تؤکولوردی :

آی حضرات گلین سیزه سؤیله ییم
باغدا بولبول گیلئیلی دی خاریندان
ناله ائده ر او صوبح آچیلینجا
دؤنمز اؤلنه تک دوز ایلقاریندان

***

بیاض اَل لر آغ بیلک لر بازولار
اوخویان عالیم لر یاخشی یازیلار
اَل گؤتورون دوعا قیلین قاضی لار
حق سیزی ساخلاسین موغان یوردوندان

***

غریب ائشیت سنین آرخان وطندیر
اجل گلیب گؤز ائوین دن اؤتن دیر
بیر قیزینی ایکی اَره ساتان دیر
هئچ اوتانمیر ناموسوندان عاریندان

***

طیفلی کن وطن دن من اولدم کنار

من گله لی آنام گونومو سانار

بیر آه چکسم گور قورویار سال یانار

صیادام سدتین آهی زاریندان

صیاد آدی گلنده خواجه هیدایت دیک داشلانارکن سانکی یاتمیشدی آییلدی . اؤز ائولادی نین یادینا دوشوب غوربت ین آجی لاری اونو ائله غمه چولقادی کی سدت کلمه سینی ائشیت مه دی . آمما اسماعیل خان سدت کلمه سین ائشیده رکن ایسته دی صیادی مجلیس دن قووا کی خواجه هیدایت ایذین وئرمه دی و دئدی بو عاشیق منیم همشهریم دی و گؤزله یک گؤره ک داها نه دییه جک . صیاددا اوزون توتوب تانیمادیغی آتاسینا و بئله اوخودو :

اَیله شن آغالار دوران قاضی لار

عشق اَلین دن غریب سودایه دوشدوم

لیلی دن مجنون دان شیرین فرهاددان

اونلاردان دا بَتَر غوغایه دوشدوم

***

طیفیل کن من وطنیم دن آتیلدیم

آیاق یالین آت دؤشونه قاتیلدیم

بیر نا انصاف بازرگانا ساتیلدیم

جانیم دان اوساندیم جزایه دوشدوم

***

ایصفهاندان چیخدیم باهار فصلینده

کامیل اووچو گؤردو اوخو دستین ده

زمستان قهرین ده سئوگی قصدینده

شیراز ایستی سین ده من یایه دوشدوم

***

سئومه دیم شؤهرتی سئومه دیم شانی

یار یولوندا فدا قیلدیم بو جانی

یوسیف زلیخانی ورقا گولشانی

اونلاردان دا یامان جفایه دوشدوم

***

یار ساغ اولسون اولوسوندا ائلین ده

شکر اَزیب دهانیندا دیلینده

من صیادام خان سَدَتین یولوندا

توکنمز غوغایه بلایه دوشدوم

گینه سدت آدی گلدیک ده اعتراض سسی قوغزاندی آمما خواجه هیدایت هاللا – هاللیا باخمادان اوزون توتدو اسماعیل خانا کی ماجال وئر گؤره ک داها نه دئییر . سورا صیادا باخیب دئدی بیر عاشیقین پادیشاهین قیزی نان نه ایشی اولا بیله ر؟ دئه گؤروم سن کیم لردن سن کی بو جسارته صاحیب اولوب هرات دان بورا یول دؤیوب سن ؟ صیاد دا اؤز اصلی ذاتینی بئله آنلاتدی :

قادیر آللاه بودور سن دن دیله ییم

اؤزگه لردن آرتیق بیر گونوم اولا

بابامین دؤولتی گله باشیما

اینجی دن صدف دن بیر دونوم اولا

***

ایصفهاندان گلیر قیزیل آلمالار

یاخشی اولار دوستا گئدیب گلمه لر

ایپک دستر خانلار قیزیل بؤلمه لر

آرالیق دان قالخان بیر خونوم اولا

***

یوکله ر باغلارام شکر نیشادیر

قاباغیمدا دوروب دی قفله قاطیر

ایپک دن طنابی بیر اطلس چادیر

بو یورد دان او یوردا کؤچ قونوم اولا

***

یوز بیریم آتلانا یوز بیریم دوشه

قیرخ اللی شیشه ییم چکیله شیشه

آغری داغ کیمی شعله دن پیشه

آخان آراز کیمی سئل گاهیم اولا

***

یئریم خبر آلسان هرات دی هرات

آتام هیدایت دیر عمیم نیدایت

آنام نرگیز بانو دردیمه عادت

سَدَته یئتیشه ن بیر یولوم اولایدی

خواجه هیدایت گؤردو اؤز اوغلو صیاد دیر و قوللارین اونون بوینونا سالیب قوجاقلاشدیلار. صیاد دان آناسی نرگیز بانونو و ائل طایفانی سوراغلاشارکن اونو عمی سی نیدایت له ده تانیش ائتدی . سورا چؤنوب اسماعیل خانا ساری و دئدی : " قوناغین حؤرمتی بو ائل ده عزیز دیر و ایشین نه تَهَر اولدسونو اؤزون یاخچی گؤردون . ایللردی اوزونه حسرت اولدغوم بالامی بوردا تاپماق ، منه ده عجاییب گلدی . آمما بو جوانین دا بوراجان گلمه یی سئودی یی قیز اوچون دور و ایندی کی فله یین کج گردیشین دن ، بو مصیبت لر سنین باشان گلیب گل قییما و ایذین وئر کی بوتوی صیادلا سدتین آدینا چالینسین ." بو نلار بوردا دانیشماق دایْدیلار کی خبر گئتدی سدته و سدت پرده نی خیریلتی نان چکه رک اؤزون آتدی خواجه هیدایتین آیاغینا و بئله دئدی :

باشی یان دؤندویوم ای خواجه عمی

دئنه آتام وئرسین صیاده منی

نئیلیره م کجاوه گوموش رختینی

سؤیله آتام وئرسین صیاده منی

***

ایسته دیم اؤزومو دریایه آتام

قومونا غرق اولام لئهینه باتام

اینصافه گلسین بو ایسماعیل آتام

سؤیله آتام وئرسین صیاده منی

***

سدت ایله صیاده وئردیلر باده

سَر رقیبین دردی اولسون زیاده

اوصیاد دئدی ییم بیر حلالزاده

سؤیله آتام وئرسین صیاده منی

اسماعیل خان گؤردو سدت اونو آتا سسله دی و جماعت هر یاندان چپیی یه توتدولار .اودور کی ایسماعیل خانین اوره یی یومو شانارکن ، بو تویو صیاد و سدته توتدولار .

روایت یئری: خوی / آذر آیی 1362ه.ش

قانتورالی و سَلجان داستانی

قدیم لر اوغوز ائللرینده " قانلی قوجا " آدیندا بیر آغ سققَل وار ایدی . یئددی ائلین بؤیوکو ایدی و هامی اوننان سؤز ائشیده ردی . کیمین اَلین دن خطا چیخسایدی او دئیه ردی کی نه جور تنبیه اولسون . اونون بیر اوغلو وارایدی " قانتورالی " آدیندا . جماعته قان اوتدورور دی و گلنه زور دئییردی . جماعت اونون زورباز ورلوقلاریندان تنگه گلمیشدیلر . ایش لری حدقه دن چیخیب گون ده بیر اویون چیخاردیردی . قانتورالی اصلینده بئله بیر آدام دئییل دی . فقط ایستیردی گؤره آتاسی اوننان اؤزگه یه بیر فرق قویاجاق یا یوخ . بیر گون جماعتین صبری توکه نیب قانلی قوجا یا شکایته گئتدیلر . قانلی قوجا چوخ ناراحات اولوب دئدی نییه به منه ایندی دئییرسیز ؟ دئدی لر دئدیک بلکه اصلاح اولا آممما گؤردوک توتدوغونو بوراخمیر . قانلی قوجا اونا بیر تنبیه نظرده آلدی آممما ائل اوبانین دوشونن آغ سققل لری دئدیلر بو ایش تنبیهی نن اولماز . او گله جک ده یئددی ائلین باشچی سی اولاجاق و تنبیه اونون اوچون مصلحت دئییل . هامیسی فیکرلرین قویدو بیر یئره و بئله بیر قرارار گلدیلر کی قانلی قوجا سرکرده لیک دن ا َل گؤتورب قانتورالی نی قویسون اؤز یئرینه . قانتورالی یا دا آغیر تنبیه اودی کی ائو لنه و بو آغیر گؤره وی کی ائلی نن ائوین مسؤولیتی دی بوینونا چکه . هم ده اونون خطالاری بیر به بیر بیله سینه دئییله کی بیله جماعت اونون حققینده نه دوشونورلر . قانلی قوجا قبول ائتدی و آدم یوللادی کی قانتورالی نی مجلیسه چاغیرسین لار . قانتورالی ایچری

گیرجک سلام وئرد ی و گؤردو آتاسی ناراحات دی . قانلی قوجا اوزون توتدو اونا و بوتون خطالرین اوزونه سایماقلا قاش قاباغین تورشادیب دئدی سنی تنبیه ائتمک دن واز کئچیره م آمما بیر شرطی وار کی دوزعمللی ایش لر گؤروب زوربا زور لوق دان اَل چکه سن . هم ده دئدی کی گرک ائوله نه سن و سنه توی توتاق . بالا- بالا واختی دی کی گئچه سن منیم یئریمه و ائل لریمیزی دوشمان لاردان قُورویاسان . دا من قوجالمیشام و اؤلکه میزین قاباغیندا دورانمارام . قانتورالی دئدی من ائوله نن مه رم . او قیز کی من آختاریرام هله تاپانمامیشام . اوقیز کی آد سانی اولا و دؤیوش مئیندانیندا من له چی یین به چی یین ووروشا . سورا قیلینجینی دؤشونده ساز ائلی ییب آختاردیقی قیزدان بئله سؤز آچدی :

تورکَمن ائلین دن بیر قیز آلارام

قیلیجی الین ده آبی دار اولا

اوخونو قویاندا کامان اوستونه

قوللاری پولاددان تابی دار اولا

***

آت اوسته مینَنده اَر کیمی دورا

دؤیوش مئیدانیندا بوساط لار قورا

شفق سؤکولمه میش یوخودان دورا

نامحرم گؤرمه یه نقاب دار اولا

***

قانتورالی دئیه ر قره قوچ آدیم

بیر قیز آختاریرام مطلبه چاتیم

هر یئرده دئییله تویوم بوساطیم

رقیب قویوب قاچا دربدر اولا

قانتورالی دئدی نئجه کی دئدیم منیم ائویمه گلن قیز گرک من له برابر اولا . قانلی قوجا گؤردو ایندی یه جان چوخ آغ سققل لر یولا سالمیشیق آمما کیمسه بئله بیرسؤز دانیشماییب . گله جک ده قانتورالی ائل اغ سققلی اولاجاق ایدی و قویدوغو شرطی گرک یئرینه یئتیره ردی . او اوزدن دئدی قیرخ ایگیت گؤتوروب بوتون اوغوز ائللرینی گزیب دولاشاجاق سان کی گؤره ک بئله بیر قیزتاپا بیله جک سن یا یوخ . قانتورالی دلی قانلی ایگیت لری له یولا چیخیب بوتون اؤلکه نی گزیب دولاشدیلار آمما دئدی یی کیمی بیر قیز تاپانمادی . قانلی قوجا یا خبر گلدی کی قانتورالی گلیب دی . اونون پئشوازینا چیخیب دانیشیق صؤحبت دن سورا دئدی بیر قیز سئچه بیلدین یا یوخ ؟ قانتورالی آتاسی نین جوابیندا حوزون لو اولاراق بئله دئدی :

گزدیم اوغوز ائل لرینی

جانا سینه ن قیز بولمادیم

آشدیم داغی کئچدیم دوزو

درده یانان قیز بولمادیم

***

یا آلچاق دیلار یا اوجا

یا قری دی یا کی قوجا

یا تنبل دی یا آلاجا

درده یانان قیز بولمادیم

***

قانتورالی گئری دؤندو

یاتماز چیراغیمیز سؤندو

بختیم یاتیب ترسه دؤندو

درده یانان قیز بولمادیم

قانلی قوجا اوزون بیر فیکیره گئتدی و گؤردو گرک اؤزو بو درده علاج ائله یه . ائلین بیلم لی آداملارینی دؤوره سینه ییغیب دئدی: " بو قیزی گرک بیز گئدیب آختاریب تاپاق . اگر کی تاپدیق اوندادیر کی قانتورالی دا گرک اوره ک اولا گئده او قیزی آلیب گتیره ." سورا قانتورالی دان سؤز آلیب ، قانلی قوجانان ائلین بیلیم لی لری ، اوغوز ائللرین دن دوشدولر یولا تاکی باشقا تورک ائللرین دن بئله بیر قیزی تاپمیش اولالار . بوتون تانیدیق لاری ائللری گزدیلر آمما ائله بیر قیز کی گوجو قانتورالی یا چاتا تاپا بیلمه دیلر . آختارا – آختارا گینه گزیردیلر کی ترابزون اؤلکه سینده ، گؤردولر داغ دؤشونده بیر اصلان دیغیرلانا- دیغیرلانا گلیر دره یه طرف . قانلی قوجا دوربون له باخاندا گؤردو بیر قیزدی کی اَلینده اوخ دوروب داغین باشیندا و شیکارینا باخیری . قانلی قوجا دئدی تاپدیغیمیزی تاپمیشیق گرک سوراغلاشلاشاق گؤره ک بو قیز کیم دی . یاخین دا کی یایلاقدا بیر بؤیوک چادیر وار ایدی کی گئتدیلر اورا و ماجرانی آچیب آغاردانان سورا دئدی لر او قیز " سَلجان " دیر کی اونون قول بیله یی نین قاباغیندا هئچ ایگیت برابر لیک ائده نمز . اوخ آتماقدا قیلیش چکمک ده هئچ کیم اونون آیاقینا چاتا بیلمز . شهرین دروازه سینه یئتیرسز گؤره ر سیز کی آزیندان قیرخ کلّه آسیبلار . هامیسی " سلجان " ین ائلچی لری دیلر کی اونون شرط لرینی یئرینه گتیره نمه ییب لر . هئچ اوغلان هئچ پهلوان اونون دئدیک لرینی باشارا بیلمه ییب دی و او اوزدن جانلارین اَل

دن وئریب لر . اونون نئچه دنه مئیدانی وار . اؤکوز لر ، بوغالار ، اصلان لار ، ایلان لار و دوه لر بسله ییب کی آدام قانینا یانقی دیلار . او مئیدان لاری دا اگر بیری فتح ائله یه نوبت چاتاجاق سلجان لا گولشمه یه . قانلی قوجا یانینیندا کی آدام لاری دا گؤتوروب گئتدی لر ترابزون شهری نین دروازه سینه و نئجه کی ائشیتمیشدیلر قانلی باش لاری آسیلی گؤردولر . قانلی قوجا گیل اورادان قاییدیب و داغ داشی آشاندان سورا چاتدرلار اوغوز ائللرینه و قانتورالی اونلارین پئشوازینا چیخیر . قانتورالی یا دئدی اوغول تاپمیشام آمما کاش تاپمایایدیم و سؤزونو بو شعرلی نن یئتیردی :

اوغول سنه بیر قیز بولدوم

آلماغینا هونر گرک

مالینان ثروت ایسته مز

دلی قانلی بیر اَر گرک

***

قانلار ایچن دوه سی وار

نئچه شرطی وعده سی وار

اصلان ایلان بوغاسی وار

دلی قانلی بیر اَر گرک

***

عالمی توتوب دی نازی

دیللر ده دیر اونون سؤزی

ترابزون دا " بوغور " قیزی

دلی قانلی بیر اَر گرک

***

قانلی قوجا سئویب سئچمیش

اوغلانلارین باشین کسمیش

قانلی باشلارینی آسمیش

دلی قانلی بیر اَر گرک

قانتورالی آتاسی نین سؤزلرینی ائشیدندن سورا ، بیر هفته لیک مهلت آلدی ویولداشلارینی ییغدی باشینا . بو بیر هفته ده قیرخ نفر آتلی سئچیب بوتون اسبابِ جنگی حاضیرلارکن اون یئددی پارچا پولادا بورونوب گئتدی لر قانلی قوجانین حوضورونا . قانتورالی دئدی : " نئجه کی سؤز وئرمیشدیم عهدیمه وفا ائدیب گئده جه یم ." قانلی قوجا ایسته دی قانتورالی نی هراسان ائده رک بلکه شیطان آتیندان یئندیره و اوغوز ائللریندن بیر قیز آلا کی دئدی هله سن بوتون سؤزلریمی ائشیت مه ییب سن . قولاغ آس گؤر نه دئییره م :

یار دئیه رک بو دیار دان گئدیرسن

آمما دولاماج بوروق یوللاری واردیر

آت دا آتلیغیندا باتسا چیخانماز

پاتلاقلی تیکانلی یوللاری واردیر

***

سؤکولمز اورمان دا ایلان مله شیر

اوجا داغ باشیندا قوردلار دولاشیر

حرامی لر گلیب سنله ساواشیر

آت کئچمز سؤکولمز یوللاری واردیر

***

قانلی قوجا دئییب – دئییب های سالار

آهیم گئدیب آسیمانا دایانار

چوخ اوغلانلار شیرین جاندان اوسانار

پاتلاقلی تیکانلی یوللاری واردیر "

قانتورالی بیر آتاسینا باخدی بیر اؤزونه باخدی و بئله دئدی :

آتام منیم بو نه سؤز دی سؤیله دین

مرد اوغلانا قورخو وئرمک درد اولار

دولاماش یوللار لا قورخوتما منی

مرد ایگیدین اوغلودا مرد اولار

***

بیل کی جاندان کئچیب جانلارآلارام

حرامی لر له من باشا چیخارام

سلجان سیز گلیب اوغوزا چیخمارام

مرد ایگیدین اوغلودا مرد اولار

***

بَللی دئییل گئدیب گله م یا گلمه یم

آمما اومود میئدان لاری فتح ائده م

گؤره رکن سلجانی جانیمدان سئوه م

مرد ایگیدین اوغلودا مرد اولار

قانتورالی گئتمه یه آتاسیندان ایذین آلیب سؤز وئردی کی ساغ سلامت قاییدیب سلجانی دا اؤزونن گتیرسین . سورا دئدی اونلار تویا حاضیرلیق لار یاپسین لار کی قاییدان کیمی توی بوساطی قورولسون . قانتورالی و یولداشلاری یوللاری آشا – آشا گئچه – گئچه گئدیب چاتدیلار ترابزون ائللرینه . ترابزون پاشاسی بوغور بَیین عیمارتینه گئدیب دئدی لر کی سلجانا ائلچی گلمیشیک . اونلاری حورمت له قوناق ائدیب قرار اولدی کی صاباح بوغور بَی له دانیشالار . گئجه نی دینجه لیب سحر ائتدیلر و خبر گلدی کی بوغور بَی اونلاری حوضورونا چاغیریر . اوخ تیر کامان قیلینجی قویدو یئره و اَلی یالین گئتدی اونون حوضورونا . سلام وئریب احترامینی یئرینه گتیردی و بوغور بی گؤردو قدی قواره لی شوجاعت لی بیر اوغلان دیر . قانتورالی آتاسی نان دانیشارکن سلجان دا پرده دالیندان اونلاری ایزلیردی گؤره اوغلان نئجه اوغلان دیر و نه دئیه جک . بوغور بی دئدی بیزدن ایسته دی یین ندیر کی قانتورالی دئدی شعری نن بایاتی نان دئیه جه یم خیدمتیزه و بئله دئدی :

اوغوز ائللریندن دوشموشم یولا

داغلار اووون اوولاماغا گلمی شم

کین لی پاشالارا مئیدان اوخویوب

آخان سویو من کسماغا گلمی شم

***

تورک اوغلونون چوخ دی ائللرده قیزی

قانلی ایگیت لردن آلمیشام باجی

تیرِ شهاب تکین یوگوررَم دوزی

قان دئیب جان قویماغا گلمی شم

***

قانتورالی ایش لر حق دن دوزه لی

عاشیق اولوب سؤیله ییردیم ازلی

سئومی شم من سلجان کیمی گؤزه لی

سئل لرده من بوغولماغا گلمی شم

سلجان اؤز اؤزونه دئدی : " بو منی تانی ییب آغزی نین دادین بیلسه یدی بو قدر من – من دئمه زدی . آممما بو ایگیت تک ، سؤزو کسرلی و اوره ک لی سینی ده گؤرمه میشم . بو نون ائله بیل شرط لردن وعده لردن دوزگون خبری یوخ دی . آممما نئجه دئیه ر لر جوجه نی پاییزدا سایارلار و مئیداندا گؤره جه ییک کی دئدی یه جه وار یا یوخ . یا قانلی باشی دروازه دن آسیلاجاق یا کی سؤزون دن قاچیب مئیدانا گلمه یه جک . "

بوغور بی قانتورالی نین سؤزلرینی ائشیدندن سورا گؤردو دلی قانلی بیر ایگیت دی و دئدی : " چوخ ایگیت لر گلیب باش قویوب گئدیب لر . نئچه مئیدان وار کی گرک فتح ائله یه سن و اؤلوم تهلوکه سی قارتال کیمی باشین اوستونده اوچوری . بو فورصتی سنه وئریرم کی ائله بوردا ن قاییداسان . ادب لی ارکان لی بیر دلی قانلی سان و حئییف دی کی آتا آنان گؤزی آغلار قالا . "

قانتورالی دئدی : " تورک اوغلو سؤزون دن دؤنمز و گلمی شم کی گلمی شم !"

بوغور بی گؤردو بو سؤزون اودان دئییل و قرار اولدو گونده بیر مئیدان حاضیرلایالار تا کیشی لی ییننی ایثباتا یئتیره . گئجه نی استراحت ائلی ییب سحر اولجاق غلام لار گلدیلر دالیجا کی مئیدان حاضیردی و گله بیلر سن . اسبابِ جنگ دن ده تکجه بیر خنجر گتیره بیله رسن .

جماعت خبری ائشیده رکن قات با قات گلیب هریانی دولوروب لار و تاماشاچی الین دن مئیدان دا قیامِ قیامت دی . یو مئیدان اصلان مئیدانی ایدی و گرک بیر بیرتیجی شئری نن ساواشاردی . قانتورالی بیر یئره باخیب بیر گؤیه باخیب تانری دان یاردیم دیله دی و اوره یینده بئله دئدی :

دایاندیم سیغیندیم تانری آدینا

رحیم آللاه سن سن ، مدد وئر مدد

بوردا اؤلسم کیمسه یانماز حالیما

رحیم آللاه سن سن، مدد وئر مدد

***

رقیب لر دؤرد یاندان ائیله رتاماشا

قضانین یازدیقی گله جک باشا

اصلا ن مئیدانینا گیررم ساواشا

رحیم آللاه سن سن ، مدد وئر مدد

***

قانتورالی اؤز بیله یی نن یاپار

اصلانی اؤلدوروب مئیدانی یاخار

ساری دونلو سلجان سارای دان باخار

رحیم آللاه سن سن ، مدد وئر مدد

قانتورالی نین گؤزو مئیدانی دؤرد دولانیب بوتون آلچاق اوجا لارینا فیکیر وئره رک گؤزو ساتاشدی بیرداشا کی خنجر کیمی چیخمیشدی ائشی یه . دئدی ائله بو داشین دیبینه سینه رم

کی اصلان نه یی وورسا پنجه سی نن ووراز کی یئرده پارتاخلاسین . شئر گیردی مئیدانا و نعره چکدی . هامی نین توک لری بیز بیز اولدی . سورا توو گؤتوروب یومولدو قانتورالی یا کی اؤزونو یئتیرمیشدی او داشین دیبینه . اصلان قالخدی گؤیه وپنجه سینی یئندیرنده قانتورالی بوروق وئریب چکیلر کن کنارا اصلانین کله سینی او داش بیچدی وقانتورالی خنجرینی چیخاردیب یارالی اصلانین باشینی کسیب آتدی مئیدانین وسطینه . جماعت بونو گؤره رک هر طرف دن احسن سسی اوجالدی و بئله لیک له بو مئیدانی فتح ائتدی. صاباح گرک ایکینجی مئیدانا چیخاردی . سحری گینه گلیب چاغیردیلار و چیخدی مئیدانا . مئیدان ، اؤکوز مئیدانی ایدی . دلی بیر اؤکوز له قارشی قارشی یا ایدی کی اینسانین قارنین دئشیب قانین ایچردی . اؤکوز گیردی مئیدانا و حمله ور اولدی . بورنوزلاری ائله بیز ایدی کی هر نه یه دَیْسه ایدی بیچیب گئچردی . گرک کی بیر فند فعل ایشله یردی . قانتورالی گؤردو اؤکوز توو گؤتوردو و آیاقلارین ائله چالدی یئره کی هر یانی تو زا بورودو . اؤکوز توو لا گلیردی کی بیر ایکی قدم قالاندا قانتورالی اوزاندی یئره و اؤکوز اؤزون یئغیشدیرانمایب بورنوزلاری لا ایلیشدی توپراقاو اؤزونو تاپانا قانتورالی آیاغا قالخیب خنجرله اونوهر طرفدن پئیله دی . بئله لیک له اؤکوزو جاندان سالاراق باشینی بدنین دن آییریب آتدی خلقین قاباغینا .اوچونجو گونون مئیدانی ایلان مئیدانی ایدی و گرک کی گؤزو باغلی، ایلانلاری اوخونان ویراردی . بو آرادا سلجان دا قانتورالی نین بو ایگید لیک لرین دن ذوقا گلیب مهری محبتی اونا گؤره جوشا گلیردی . اوچونجو گون ده طبیل لر چالینارکن جماعت قات با قات صفه دوروب تماشا دایْدیلار . گرک کی دؤرد ایلانلا گؤزو باغلی میارزه ائده ردی . اونا گؤره ده ائله لیباس لار گئیمیشدی کی ایلان لار راحاتلیق لا اونو چالانماسینلار . همده بوتون جماعته دئییلمیشدی کی کیمسه دن گرک سس چیخمایا . ایکی ایلان قاباغ دایْدی ایکی ایلان دالدا .ایلان لاردان

ایکی سی گیرده ور له شه رک حرکت ائیردیلر کی اونلارین سسین دویوب ایکی اوخو بیردن قویوب کامانا ایکی سین ده وورب ایکی قات ائتدی . بیرینی ده پولاد چکمه لری له ووردو اَزدی . آمما ایلان لاردان بیری چکمه لردن قاغرانیب سینه سینه ساری گئدیردی کی توتدو آتدی و اوخونان ووروب هلاک ائتدی . بئله لیک له اوچونجو مئیدانی دا فتح ائله ییب نوبت یئتردی دوه مئیدانینا . آمما سلجان دئدی هر نه جور اولمالی دی بو گئجه گرک گئده م قانتورالی نین گؤرمه ییه . اؤزونو سالدی بیر غلام قیلیغی نا و گئجه نین یاریسی ایدی کی گیردی چادیرینا . قانتورالی اونو گؤرجک دئدی بویورون خانیم و سلجان دئدی سن نه بیلدین من خانیمام ؟ قانتورالی دئدی کور اولسون او گؤز کی آشیناسینی تانیمایا .قیز اَل اتدی تاس کولاهین چیخارتدی و تئل لر سینه سی او سته افشان اولدی . زولف لری یمین و یسارینا داغیلیب اونون گؤزل لی یی ، حوسنو ملاحتی ، دانیشیقی دوروشوغو قانتورالی نی اوره ک دن واله ائتدی . سلجان گؤزلرین دولاندیرارکن قانتورالی نین دونیاسی دَییش له نیب و دئدی کؤنلومه بیر نئچه سؤز گلدی . قولاق وئر گؤر نه دئییره م :

جلاد کیمی جانی اَل دن

آلار او گؤزلر ، او گؤزلر

سولئیمانی تخت اوستوندن

سالار او گؤزلر ، او گؤزلر

***

چوخ سالیب سان قالماقالی

امه رم لبیندن بالی

فرنگی نن ایستانبولی

چاپار او گؤزلر ، او گؤزلر

***

تاریم خلق ائیله ییب عجب

وئریب کمال ، معرْفت ادب

چوخلارین قانینا سبب

اولار او گؤزلر ، او گؤزلر

***

قانتورالی درده دولار

یار عقلیمی اَل دن آلار

اّووسون گؤتورمز او شَهمار

چالار او گؤزلر ، او گؤزلر

سلجانین بو سؤزلردن خوشو گلیب قانتورالی یا یاخین لاشارکن بیر دَیْسین ووروب گؤروشدولر . سورا دئدی صاباح دوه مئیدانی دیر کی اینشاللاه مئیدانی فتح ائده رسن . آممما سونونجو مئیدان منله گولشمک دی کی آتاما دئیه رم او مئیدان دان واز گئچسین . او مئیدانی باغیشلیرام سنه .آممما منیم بیر عم اوغلوم وار کی گؤزو من ده دی و قورخورام سنه ایش ووررا .اودور کی ایگیت لره ن تاپشیرار سان صاباح اونو دؤوره له سین لرو بیری اوخو کامانا قویوب اونو نیشان توتسون کی فورصت تاپیپ سنی اؤلدوره نمه سین . نییه کی صاباح اونون سون شانسی دیر . سن مئیدانی فتح ائله سن بیر یوللوق گرک من دن گؤز یوما . دئمه سلجان لا قانتورالی بوردا صؤحبت ائده رکن سلجانین عم اوغلوسودا بیر نقشه ایشله مک ده دیر . دوه اولان ایصطبلین غلامینا بیر اووج قیزیل وئریر کی دوه نی یاغینان چیمدیره کی اونون بدنین

ده توتماغا یئر قالمایا و اَلی هارا آتدین زووه . هم ده ایکی قاب شراب وئردی کی مئیدانا گلمه میش دوه یه ایچیده . بئله ده اولدی و سحری قانتورالی مئیدانا چیخارکن دوه نن گولشه مه یه قالخدی . دوه دلی لر کیمی گلیردی اوستونه کی اَلین آتدی قیچینا بلکه دوه نی قوغزاییب تاپدایا یئره کی اَلی بند آلمادی و زو یولده رکن بوشا گئتدی . دوه آزقالدی اوستوندن رد اولا کی قانتورالی بیر اً ووج توپراق گؤتوروب دوه نین گؤزلر ینی هدف توتدو . دوه هئچ نه گؤرمه ییب قاچیر اویان بویانا کی قانتورالی خنجرینی اونون اوره یی نین باشینا یئرلش دیردی . دوه آمما اونو یئره سوپورتدوین کیمی ایدی کی گینه خنجرینی دال بادال اونون سینه سینه ووروب دوه نی کؤشوتدو . سورا چیرپینان کیمی اولوب جاندان دوشرکن باشینی کسه رک گئچدی مئیدانین وسطینده دایاندی . هر یئردن احسن دئییردیلر کی سلجان ین عم اوغلوسو جلادلارینا ایشاره ائله دی قانتورالی نی دؤوره له سین لر . بو حئین ده قانتورالی نین دلی قانلی ایگیت لرین دن بیری کی آدی باتمان قیلینج ایدی او خود دوز توتدو سلجانین عم اوغلوسونون باشینا و دئدی کی دستور وئر دالی چکیلسین لر .آمما قانتورالی نین اولوب گئچن لردن خبری یوخ ایدی و جلادلاری گؤره ن کیمی اوره یین دن بو سؤزلر گئچد ی :

چکیلین دالی جلادلار

سلجان التماسه گلیر

دلی قانلی ایگیت لریم

پاشانان دا بحثه گلیر

***

یامان یئرده توتدو قضا

اجل قتله فرمان یازا

بیر خبر وئرسه زاوغوزا

آتام انام یاسه گلیر

***

جانیم قوربان اولسون مرده

نامرد گؤیلو دولا درده

سلجان اوخون قوران یئرده

افعی اَسه –اَسه گلیر

***

قانتورالی دور یئرین دن

مطلب ایسته اؤز پیرین دن

بو سؤز گئتمز سریندن

جلادلار هوسه گلیب

سلجانین عم اوغلوسو گؤردو کی بو اوخ دان میغ میغ دا قورتولانماز و دؤوره سینی قانتورالی نین ایگیت لری آلیب لار و او اوزدن ایشاره ائله دی جلاد لار دالی چکیلسین لر . قانتورالی دا ایره لی گلیب بوغوربیین حوضورونا چاتینجا دوه نین باشینی آتدی اونون آیاقلاری آلتینا و دئدی صاباحی گؤزله ییره م کی سون مئیدان دیر . آممما قیز آتاسیندان ایسته میشدی کی اگرقانتورالی دوه مئیدانین دا ن ساغ قورتولسا ، او اؤز حقین دن گئچیری و اونون مئیدانی نی رد ائله سین . بوغور بی یئرین دن قالخیب قانتورالی نین آلنیندان اؤپه رک دئدی دا بو سنین سون مئیدانین ایدی و سلجان ، گولشمک دن واز گئچیب . آممااو جلاد لار ندن مئیدانا گیریب چیخدیلار دوزو من ده مَطَلَم . اینان کی اونلارا آغیر جزالار کسه جه یم .

صاباح کی اولدی هر یئرده توی دویون باشلادی و قانتورالی نان سلجانی اَل اَله وئردیلر . بیر مدت شادلیق و دیلخوش لوق ایچره یاشارکن ، قانتورالی دئدی دا گئتمک واختی دیر . بو اوزدن سلجانا اغیر جهازیه لر قوشوب قفله قاطیر دوشدو لر یولا و سلجان لا قانتورالی اوغوز ائللرینه ساری روان اولدولار .باتمان قیلینج دا قاباقدان گئتدی کی قانلی قوجایا خبر وئره کی توی دویون بساطی نی یایلاقلاردا قورسون لار . بونلار یوللاری آشا – آشا گئتمک دَیْدیلر کی یئتیردیلر بیر بولاق باشینا و ایگیت لر شیکار ویریب تونقال قالادیلار . یئییب ایچدیکدن سورا سلجان لا قانتورالی ایگیت لردن آیریلیب صفالی بیر داغ دؤشونده بیر آز دینجلمک ایسته دیلر کی قانتورالی آغیر بیر یوخویا گئتدی . قیز آمما نیگران اید ی . اینانمیردی کی عم اوغلوسو بو راحات لیق لا اونلاردان اَل چکه . اودور کی قیز یاتمادی و اون یئددی پارچا پولاددان اسباب ِ جنگی گئییب چیخدی گدی یین باشینا و بیردن بیره گؤردو داغلارین آراسیندان بیر توز دومان قالخیر . یقین ائله دی کی عم اوغلوسونان آداملاری دیلار و او اوزدن سلجان دولوخساندی و گئتد یکی قانتورالی نی شیرین یوخودان آییلتسین . سلجان بو سؤزلری نن قانتورالی نی آییلتماغا باشلیر :

نه یاتیب سان بو دیاردا غافیل یار

قوغزا باشین قشون گلدی یئتیردی

آچ گؤزونو بو غفلت دن آییل یار

قوغزا باشین قشون گلدی یئتیردی

***

قشون گلیب دؤرد دؤوره نی آلمامیش

قانلی باشین طناب لاردان آسمامیش

قیلینجی نی اوره یینه باسمامیش

قوغزا باشین قشون گلدی یئتیردی

***

سلجان دئیه رکی گول رنگین سولمادان

قشون گلیب بیزی اسیر آلمادان

قری قوجا اورتالیق دا قالمادان

قوغزا باشین قشون گلدی یئتیردی

قانتورالی گؤزون آچدی و گؤردو سلجانین گؤزلری بو لوتلانیب و دئییری عم اوغلوم آغیر قشون لا گلمک ده دیر و واختی واخت دی گلیب یئتیره . قانتورالی اونا اوره ک وئره رک بئله دئدی :

دوروب دولاننام باشی یان

تؤکمه قاش قاباغی سلجان

سؤز وئریرم بو قشونون

آل قان دیر بویاغی سلجان

***

میصری قیلیش سیلدیره رم

قولوم اوسته میندیره رم

عم اوغلونو اؤلدوره رم

اَن آتدان آشاغی سلجان

***

قانتورالی دیله گلدی

بولبول کیمی گوله گلدی

عم اوغلون فعله گلدی

باغلا او دؤش باغی سلجان

قانتورالی آتلانیر گئتسین مئیدانا کی سلجان دئییر بو مئیدان منیم مئیدانیم دیر . عم اوغلوما آنلاتدیغیم سؤزلر وار . اومنه هئچ نه یاپانماز و سن سؤز وئرکی مئیدانا گلمه یه سن . من اونلا باشا چیخا بیل لم . دالدان آتان داش توپوغا دَیَر و او گلیب کی سنه زهرینی تؤکه . سلجان بو سؤزلری دئییب ایلدیریم تک چاپدی گئتدی . تنگه نین قاباغینی کسدی و قاباغا گلنی اوخونان ووردی . تاکی عم اوغلوسونو گؤردو اَل ساخلادی . عم اوغلوسونا دئدی اگر منی ایستیردین ننیه او مئیدان لاری رد ائله مه دین و ایندی دوشوب سن منیم پئشیمه ؟ قاییت گلمه بو مئیدانه و سؤزلرینی بئله دئییر :

سنه دئییم ای عم اوغلوم

قاییت گلمه بو مئیدانه

چکه رم سینه ن داغی

قاییت گلمه بو مئیدانه

***

سن ائل دن هئچ اوتانمادین

یوخسا مطلبی قانمادین

سؤزومه ده اینانمادین

قاییت گلمه بو مئیدانه

***

باشین بدن دن گئتمه میش

عؤمرونو هدر ائتمه میش

اجل سنی درک ائتمه میش

قاییت گلمه بو مئیدانه

***

سلجان جوشوب دالغالانیب

ارلر من دن دالدالانیر

نه شرم ائیلیر نه اوتانیر

قاییت گلمه بو مئیدانه

سلجان گؤردو عم اوغلوسو اوزدن گئده ن دئییل و الینده کی اوخونان ائله ووردی آتی نین دؤشون دن کی آت دوردوغو یئرده یئره دَییب چابالادی . ایکینجی اوخودو عم اوغلوسونون قیچیندان ووروردو کی آمان ایسته دی و او آتلی لارینان دالی قاییدار کن سلجان قیلینجین چکیب بیر نئچه سینی پارتاخلادی . . بو وضعیت ده قانتورالی هر زاد دان خبر سیز ایسته دی دال طرفده ن قشونا حمله ائله سین کی بیردن بیره قاچاغا دوشه ن قشونا دَییب باشی گیجه لله نیب یئره ییخیلان کیمی سلجانین عم اوغلوسو کمند آتیب اونو توتدی . بو آرادا سلجان قاییتدی قانتورالی نین یانینا کی گؤردو یوخ دی . دئدی حتمن اوغوز ائللری نین یایلاقینا گئدیب کی داغین دالیندا دیلار . سلجان ، قانتورالی نین ایگیت لرین گؤروب سئویندی و قانتورالی نی سوروشاندا گؤردو کی اونلارین اونان خبرلری یوخ دی . قانلی قوجا سلجانی

قان تر ایچره الده قانلی قیلینج ایله گؤره رکن ندن خیاله گئتدی و نظرینه گلدی کی سلجان اونو اؤلدوروب دی و بو سؤزلری دئدی :

قوجا واختی عؤمرو هدر ائیله دیم

یوخسا اوغلومو اؤلدوردون مو سن ؟

الین ده توتوبسان قانلی قیلینجی

یوخسا دوشمان لاری گولدوردون مو سن ؟

***

گلمیشدیم کی اوغول تویو ائیلا ییم

نه کی غمین دریاسیندان بویلاییم

شربت دئییب الوان قانین ایچاییم

یوخسا کی گوجون له سیلدیردین می سن ؟

***

قانلی قوجا گئچدی دم لر بو چاغلار

آنا اوغول دئییب اوره یین داغلار

باجی ائشیت سه قانلی یاشلار آغلار

اگر سئو میردین نه یه گلیردین می سن ؟

قانلی قوجا وضعیتی دئیه ندن سورا سلجان دولوخساندی و آت دان دوشوب آلین دن اؤپدو و دئدی : " من ائله بیلیردیم قانتورالی بورا گلیب دی . یو خسا بورا گلمه دن دالیجا گئده ردیم . یقین کی او اؤزونو قشونا ویریب منیم سؤزومه باخماییب . اونو قورتاراجاغام آمما بیرده سؤزومه باخماسا اوزونه باخمایاجاغام . سلجان لا ائلین ایگیت لری آتلارینی چاپارکن

یئتیردیلر قشونا و سلجان گؤردو ایستیرلر قانتورالی نا دارا چکه لر کی اوخو قویدوکامانا و دوز ویردی جلادین آلنینا . ایگیت لر قشونلا ساواشارکن سلجان گئتدی قانتورالی نی قورتاردی آمما گؤردو او قدر ویریب لار کی قانین ایچینده غلطان دی . قشون قاچا قوشا دوشوب و سلجان قانتورالی نین یارالی بدنی نی باغرینا باسارکن بو سؤزلری اوخویور :

قان ایچینده یاتان اوغلان

دانیش گؤروم نه کاره سن

قارا قازلیق آتا مینه ن

اوغلان دانیش نه کاره سن

***

اجازه سیز ساواش یوخدور

بیزیم یئرده عیبی چوخدور

آنان آتان اینتظار دی

اوغلان دانیش نه کاره سن

***

سلجان بیر قوش کیمی اوچار

مگر مرد سؤزوندن قاچار

دوزلوک مئیدانی آچار

اوغلان دانیش نه کاره سن

قانتورالی گؤرور بَتَر بارا قویوب و لاپ پیسی ده توتوقلانماسی و دویونجا کؤتَک یئمه سی دیر و سلجانا وئردی یی سؤزو توتماماق دیر کی اوره یین دن بیر نئچه سؤز جوشاراق بئله دئییر :

مگر یاردان دؤنمک اولار

ای گؤزه لیم بَی گؤزه لیم

عشق آتیندان یئنمک اولار

ای گؤزه لیم بَی گؤزه لیم

***

یاوروسونان ملر قویون

اصیل دی ملک دی سُویون

شادلیقی نان توتاق تویون

ای گؤزه لیم بَی گؤزه لیم

***

قانتورالی سنی سئچیب

آلیب عشقین جامین ایچیب

سن دن اؤتور جان دان کئچیب

ای گؤزه لیم بَی گؤزه لیم

سلجان دئدی : " آمما بو ایش بئله لیک له بیتمز . سؤزه باخمانین جزاسی آغیردیر . اودورکی اوچ اوخ سن گؤتوره جک سن اوچ اوخ من . اگر منی ووردون کی یاخان قورتولدو یوخسا سورا دئمه گینه نیبه منی ویردین . " بیر بیرلرین دن یوز قدم فاصیله آچیب اوخلاری قویدولار کامانا . قانتورالی قیزی هدف توتدو و اوخ ائله رد اولدو کی لاپ چیی نی نین تورشوندان . سونکی اوخلاری دا آتار کن سلجان خاتون او اوخلاری گؤی ده ووروب پارچالاردی . قانتورالی دئدی آخی من سنه قیبا بیلمم و بو سؤزلری اوخودو :

اینجه اینجه پارلاق سؤزلو دایان دور

سن منی اؤلدوره سن من سنه قییمام

حقّین وار حوسنوین ائده سن غورور

سن منی اؤلدوره سن من سنه قییمام

سلجان دا جوابیندا بئله دئدی :

اَلین وئر اَلیمه بیر دؤورائیلایم

سن منیم سولطانیم اصلانیم اوغلان

سن اولماسان دونیا مالین نئیله رم

کؤرپه تک کؤلگه نده بسله نیم اوغلان

قانتورالی گؤردو سلجان یوموشانیب دی و بالا بالا اینجیک لیک لر آرادان گئدیر . اودور کی سؤزون دالیسین بئله گتیردی :

گولشن ده گؤزل دیر کهلیک بوغازین

قیزیل یاناقلی سان گؤزه ل آوازین

تولک ترلان سان قیلینجین دا سازین

سن منی اؤلدوره سن من سنه قییمام

سلجان اؤز اؤزونه دئییر بیر خطادیر ائله ییب گرک خطاسیندان گئچه م و اونا خطاب بئله اوخویور :

سحر گون چیخمامیش گتیررم یئمک

ایشاره دن قاننام نه لازیم دئمک

یارادان دا اؤزو ائیله سین کؤمک

قولون سال بوینوما اصلانیم اوغلان

قانتورالی بو سؤزدن سئوینجک اولوب جوابینی بئله وئردی :

بو قانتورالی نین ایکی گؤزوسن

اصلان قالخیش لی سان سولطان قیزی سان

یئرین چیچه یی گؤیون اولدوزوسان

سن منی اؤلدوره سن من سنه قییمام

سلجان لا قانتورالی یاخینا گلیب دَیْسین ووردولار و سلجان سون سؤزونو بئله آنلاتدی :

من سنی سینیردیم قلبینی بیله م

اؤلومه گئده رسن دالینجا گل لم

سلجان دئیه رسن سیز من نئجه گوللّه م

قولون سال بوینوما اصلانیم اوغلان

قانتورالی نان سلجان باریشارکن گوله گوله قاییتدیلار یایلاغا . قانلی قوجا گؤردو نئجه کی سؤز وئرمیشدی اوغلانی گتیردی . ایگیت لرده بالا بالا قاییدیب هر یئری شنلیک بورروموشدو . قانتورالی آتا سینا احترام ائدیب دئدی : " سئل کیم دوشدوم قوشونون آراسینا و قوللاریمی باغلاییب دارا چکمک ایستیردیلر کی سلجان گلیب منی قورتاردی . تانری یا شوکورلر اولسون کی سونوندا من اؤز دئیه نیمی تاپدیم . "

قانلی قوجا سئوینجک اولوب دستور وئردی او دَیْقه توی لار باشلاندی . بیر توی لاری ترابزون دا توتولموشدو بیر توی لاری دا بوردا توتولوردی . ایکی سئوگیلی اوره ک دن شاد اولاراق قانلی قوجا اؤز گلینینه بو دستانی اوخودو :

خوش گلیب سن بیزیم ائله

جان سنه قوربان سلجانیم

سنین اوچون خطا دئدیم

غمزه لری قان سلجانیم

بوتون ائللر سنه قوربان

تویوندا مهمان سلجانیم

سنه برابر اولانماز

حوریِ قیلمان سلجانیم

کمر باغلی ییب بئلینه

شکر ازی لیب دیلینه

سنین تک گؤزل گلینه

قوربانڈی بو جان سلجانیم

اصیل زادا اصیل اولار

هر نه یی آلماز کؤنلونه

واللاهی سنی دییشمه م

بوتون دونیانین مالینا

قیز گلین خجالت چکیر

باخاندا ماه جمالینا

سنین تک گؤزه ل یولونا

شکر ازیلیب دیلینه

جوموب دی عشقین گؤلونه

جان سنه قوربان سلجانیم

قانلی قوجا دستان دئیه ر

سنین تک گؤزه ل گلینه

یاشیل باشلی سونا کیمی

دوشوبدی عشقین گؤلونه

سیز گتیرین خینا بندی

باغلاییین ناریک اَلینه

موشاطه لر بزک وئریب

ابریشم ایپک تئلینه

کمر باغلی ییب بئلینه

شکر ازیب دیلینه

سنین تک گؤزه ل گلینه

جانیم قوربانِدی سلجانیم .

روایت یئری : خوی – گونش ایلی 1368

اورمولو ماحمود داستانی

گئچن سابیق لر اورمو شهرینده ، ایکی آدلی سانلی آدام وار ایدیلار . بیری نین آدی ابراهیم خان ایدی بیر نین آدی بهرام بَی . ابراهیم خان تاجیر ایدی و بهرام بَی بیر ائلات رئیسی . ابراهیم خانین بیر اوغلو وار " ماحمود " آدیندا بهرام بَیین ده بیر قیزی وار پری آدیندا . مکتبه بیر لیک ده گئدیر لر و اون بئش اون آلتی یاشینا دولاندا بیربیرلرینه محبت یئتیریرلر . او اوزدن ماحمود گون به گون سوزالیر و فیکری ذیکری تکجه پری اولور . بیرگون آناسی نیگران قالیب اوغلونون نییه بِکِئف اولدغونو سوروشور و دئییر: " سنین بیرزادین اولماسا گونو گوندن رنگین سارالماز . سنین دردین نه دیر ؟ " ماحمودون اوزو کسر کسمز آناسینا دئییر : " بیر ایسته ییم وار آناجان . اونو یئرینه گتیره بیلسن دا منیم غم غوصصه م قالماز . من بهرام بَیین قیزی پری نی ایستیرَم ." آناسی گؤردو ماحمود عاشیق اولوب و دئدی : " بوننان راحات نه اولا بیلر . ائلچی یوللارکن بو ایشی موبارک لی یی نن بیتیرریک . " ماحمودون آناسی ماجرانی ابراهیم خانا دئییر و اودا راضی اولوب اوزامانین دَبی ، بیرینی ائلچی یوللاییرلار . ائلچی گئدیب اَیْله شیب یئیب ایچندن سورا دئییرکی ابراهیم خانین اوغلو ماحمودا ائلچی لی یه گلمیشم . بهرام بَی بونو ائشیده رکن اوزون بیر فیکیره گئدیر و ابراهیم خان لا آرالارینداا اولدوغو قدیم بیر عداوت و کینه سی یادینا دوشور و گؤرور یاخچی فورصت دی کی ابراهیم خانا زهرینی

تؤکه . اودور کی دئییر سؤزوم یوخ آمما ماحمودون گرک اؤزونون وار دؤولتی اولا کی من قیزیمی اونا وئره م . دده سی نین ثروتی وار او سؤز دئییل . ائلچی آدامی بو خبری ابراهیم خانا وئره ن کیمی آنلادی کی ایش هاردان سو ایچیر و بهرام بی قدیم قبیرلری سؤکور . ماحمود دا بو ایشین نه اولدوسونو آنلاییب نئچه گون گؤزونه یوخو گئتمیر تا کی بیرگون درد هاواسی فیکره گئیر و آغیر بیر یوخو آپاریر بیله سین . یوخودا عالم واقعه ده گؤرور کی هر ایکی دونیانین ضامینی مولا علی اونا بار ماقلاری نین آراسیندان بیر اؤلکه گؤرسه دیر و او اؤلکه ده بیر قیز. دئییر اورا داغیستان دیر و گؤردویون قیز " گولو خانیم ". اوز توتوب گئده رسن داغیستانا کی بئله لیک له هم گولو یه صاحیب اولارسان هم پری یه . اؤزه ن همدم بیر ساز دا آلارسان کی داریخاندا سؤزلرین اونا دئیه سن . "

ماحمود یوخودان آییلیر گؤرورکی گون اورتاچاغی دیر و اوز قویوربازارا کی بیر ساز آلسین .بیرسازبند توکانی گؤروب سازلاری قیمت ائلیر . بیر سا زآلیر و ایکی برابر پولون وئریر . قاییدیر ائوه و آناسی گؤرور ماحمود بیر سازی نان ایچری گیریر . سوروشور اونمنه دی کی دئییر بو سازدی . عاشیق لارین مونیسی و همدمی دیر . دئییر سن هازاماندان عاشیق اولوبسان کی بیزیم خبریمیز یوخدور ؟ ماحمود دئییر آناجان قولاغ آس اوره ییمه بیر قاطار سؤز گلیب گؤر نه دئییره م :

دولاننام باشی یان مهربان آنا

آنا حلال ائله گئتمه لی یم من

مولانین اَلین دن ایچمی شم باده

آنا حلال ائله گئتمه لی یم من

***

من نن سلام آپار گول اوزلو یارا
بو گیزلین دردیمه ائیله سین چارا
سالارام یولومو آیری دیارا
اورمونون داشینی آتمالی یام من

***

ماحمودام هئچ کس دن چکمه رم منت
داغلاردان آغیردی بو غم و محنت
گئدیرم غوربته قازانام ثروت
اوزامان پری یه چاتمالی یام من

آنا اوز قویدو آغلاماغا و گؤزلری نین یاشین تؤکدو کی بیزیم بو دوشگون واختی میزدا بیزی هارا قویوب گئدیرسن ؟ سورا قوللارین سالدی ماحمودون بوینونا و ایکی اوزن دن اؤپوپ دویونجا آغلادی . ماحمود ، آتاسی ابرهیم خانادا ماجرانی دئییب داغیستانا گئتمه یین دن سؤز آچدی . نه علاج ائله دیلر کی بلکه گئتمه یه گؤردولر قولاغینا سؤز باتمیر . ایکی قیچین تپیپ بیر باشماغا کی گرک گئده م . گؤردولر ماحمود گئتمه لی دیر و بوللو قیزیل گوموش ، یول خرجی و آذوقه قویدولار ماحمودون یانینا کی اونو یولا سالین لار . آنا دان آتا دان حلال لیق آلیب اوز قویدو داغیستان سمتینه . اورمونون دروازه سین دن آز قالمیشدی چیخاکی بیردن پری یادینا دوشدو دئدی دونیا اؤلوم ایتیم دیر گؤردون کی گئتدیم بیرده قاییتمادیم و یاخچی دی کی ائله گئدیم پری نن ده خودافیظ له شیم . آتین باشین دؤندَردی پری نین باغینا و پری اونو گؤرجک پیلله لرین دؤردون بئشین بیردن آددانیب چیخدی قاباغینا . ماحمودا دئدی بو یوک یاپی نان هارا گئدیرسن کی دئدی : " نازنین قاباقدا منیم بیر سفریم وار . داغیستان

ائللرینه روان اولاجاغام . آتان ائله سؤز دئدی کی منیم سرنیویشتیمی لاپ دَییشدیردی . مولام منه بوتا

وئردی .اوردا بیر گولو خانیم وار منه اینتیظاردی . آمما سن ناراحات اولما قاییداندا سنی ده آلیب ایکیزین تویون بیر ائلی یه جه یم ." پری نین گؤزلری دولدو و اوره یی تاب گتیرمه ییب آغلادی . ماحمود دا اونا بو سؤزلری نن دیلدارلیق وئردی :

دولاننام باشی یان آلا گؤزلو یار

گئتمه لی یم من خندان قال پری

بیرجوت بوسه انعام ائله اوزوندن

قوللاریمی گردنیمه سال پری

***

یاواش یاواش اوزاقلاشیر نامه لر

طبیب یوخدور هئی سیزیلدیر یاره لر

سن آللاهین سالما باشا قاره لر

باغلاگینا بیاض تیرمه شال پری

***

ماحمودام یولومو سالدیم غوربته

دؤزه رم یولوندا هر غم محنته

آتان چوخ ماییل اددی مالا ثروته

گتیرره م غوربت دن قیزیل مال پری

پری نین اوره یی ماحمودو توتموشدو و شاهزاده یه وئرسه ایدیلر ده گئده ن دئییل دی . اودور کی دئدی سؤز وئریرم نه قدر گلمه ییب سن یولونا باخیم و بو دیللری نن ماحمودا سؤز وئریر:

بیر سؤزوم وار سنه مهربان جوان

سن سن منیم تکجه یاریم تئز قاییت

سن نن سورا کیمسه سئومه م دونیادا

آلا گؤزلو وفاداریم تئز قاییت

***

آل اله الوان حنالر یاخمارام

سیاه زولفه گول شانه لر تاخمارام

سن نن سورا غیر یاره باخمارام

سن سن منیم وفاداریم تئز قاییت

***

لیلی اولوب مجنون یولون گؤزله رم

خنجر آلیب باغرین باشین تیزله رم

ایللر بویو سنین یولون گؤزله رم

آلا گؤزلو گؤزل یاریم تئز قاییت

هر ایکی سئوگیلی قوللارین سالیب بیر بیری نین بوینونا گؤروشوب حلال لاشاندان سورا ، جوت تپی یی نی ووروب آلیجی قوش کیمی آتیلدی آتین بئلینه . تا ماحمود گؤزدن ایتمه میشدی پری دالیجا باخیردی و فیکری اوردایدی کی آتاسی نین ظولمو نتیجه سین ده گرک بیر گونو سوده اولایدی .

گئجه گوندوز آت سورووردو و دوشرگاه لاردا دوشه رک ، دینجه لیب یئنه یولا روان اولوردی . بیر گون آتین اوستونده گئدیردی گؤردو داغین دؤشونده بیر ییغین کاروان دوشوب . آتین باشین دؤندَردی کاروانا ساری کی بلکه یوللاری توتدو و قالان یولودا بیرلیک ده گئتدیلر . آتدان پیاده اولوب یاپیشدی جیلووندان و تاجیر باشی گؤردو جوان بیر عاشیق دیر . دئدی : " سنین تک بو جوانلیق دا آدام تک جانینا چؤللره دوشمز سن ندن بو صحرالرده سرگردان سان ؟ " دئدی اوره ییمین دردینی دئشمه کی فیکر ائله میره م تاب گتیره سن و سازی دؤشونه چکیب عرضِ حالینی بئله دئدی :

تاجیر باشی گل سوروشما حالیمی
درد اَلین دن من بو حاله دوشموشَم
سئودیک لریم آغلیر باخیر یولوما
اونلار اوچون بو خیاله دوشموشم

***

جنون اولوب صحرالری گزه رم
گیریب عشقین دریاسیندا اوزه رم
یار یولوندا هر جفایه دؤزه رم
یاردان اؤتور قال مقاله دوشموشم

***

ماحمودام سؤیله دیم عرضِ حالیمی
داغیستان سمتینه سالدیم یولومو
گئدیره م قازانام اؤز توی پولومو

اورمو لاردان بو محاله دوشموشم

تاجیر باش دئدی: "سنین دردین ظاهیری درد دئییل اوره ک دردی دی آمما ندن دئییرسن سئودیک لریم و سئودی ییم دئمی سن ؟ " ماحمود دئدی : منیم عشقیم ائله بیرنفر ایدی . آمما آتاسی منه وئرمه ییندجه عالم واقع ده بیله مه بیر بوتا وئریلدی کی اونا چاتماسام بونادا چاتانمارام . بو فله یین چرخی دی بابا تاجیر و اودور کی دئییره م اونلار اوچون بو خیاله دوشموشم . " تاجیر باشی دئدی : "بیز داغیستانا جان گئده جه ییک کی اوراجان سنده بیزله گله بیلر سن . آمما بیزیم اصل مقصدیمیز دمیر قاپی دربند دیر کی اوردا بیر بیریمیزدن آیریلاجاییق . ." قفله قاطیر حاضیرلاندی یولا دوشدولر و دوشرگاه لاری بیر بیر رد ائلی یه رک یورقون حالدا یئتیر دیلر بیر صفالی دوشرگاها . آت قاطیرین یوکون قویدولار یئره و یئییب ایچیب دیجه لندن سورا تاجیر باشی دئدی وطندن بالا بالا آرالاندیق و یاخچی دی کی ائله وطندن بیر زاد اوخویاسان و ماحمود دا وطن دن بئله یاد ائله دی :

نئچه ماحال لار دولاندیم

هر یئردن گؤزل سن وطن

من اؤزوم غوربت ائللرده

یاریم سن ده قالسین وطن

***

چوخ صفالی دی ییلاقین

گزمه لی دیر باغچا باغین

گؤی لرده اَسسین بایداغین

داهادا اوجالسین وطن

***

بولبول ترک ائدیب گولونو

اوزوب گولشاندان الینی

ماحمود دا کامِ دیلینی

گلیب سندن آلسین وطن

ماحمودو هر یاندان چپی یه توتدولار و واخت او واخت اولدو کی داغیستانا طرف یوک لن دیلر . صؤحبت ده منظور اولماز . او وضعی نن یولا ادامه وئریب یئتیردیلر داغیستانین دروازه سینه . ماحمود اوردا تاجیرلری نن خودافیظ له شیب آیریلارکن داغیستانین دروازه سین دن ایچری گیردی . بیر آز دولاشیب گزندن سورا گؤردو بیر قری ننه اَل ده کوزه گئدیر . سسلندی قری ننه من غریبم منی قوناق ساخلارسان کی قری دئدی : " بیر آچیق سوفره تاپیلار بالام . گل گئده ک . " ماحمود اوردا استراحت لیک ائدندن سورا قری یه دئدی: " هئچ سوروشموسان من هاردان گلمی شم کیم دن اؤتور گلمی شم . دردیم نه دیر چوروم ندیر ! "

سورا اوره یینه بیر قاطار سؤز گلدی کی قری یه بئله اوخودو :

قری ننه اَیلش سنه سؤیله ییم

اود دوشوب دور اوره یی مین یاغینا

باغبان اولوب غونچا گولو بسله ردیم

حسرتم گولشاندا گول یاپراغینا

***

بیر آنبار اولوب دی نیسگیلیم منیم

خزانه دؤنوبدی گوللریم منیم

داغ داشلار اولوبدی مسکنیم منیم

گؤز تیکمی شم او لیلی فراغینا

***

ائشیت دی غین فقیر ماحمود سؤزودور

باغریمی یاندیران عشقین کؤزودور

سئودی جه ییم میرزه باغیر قیزی دی

منی آپارگینا " گولو " باغینا

قری باشین سالدی آشاغی و دئدی : " سن ائله بیر سؤز دئدین منی باتیردین دریایِ غمه . گولونو حرامی باشی ایستیردی کی میرزه باغیر وئرمه دی و اونلا رحمله گتیریب زورونان ایسته دیلر گولونو قاچیردالار کی ممّد پهلوان قشونونان اونون قاباغیندا دایاندی و حرامی لری قاچا قوشلوغا سالدی . ایندی گولونون ایسته یه نی ممّد پهلوان دیر کی قیرخ گون بیله سینه مهلت وئریب لر تا قیز تصمیمین توتا و صاباح او واخت تامام دی . یا گرک اونون مئیدانینا بیر حریف چیخا یاکی گرک گولونو وئره لر اونا . گولوده دئییر منه عالم واقعه ده مولام بیر دنه جوان گؤرسه دیب کی آدی ماحمود دور و بوگون صاباح گله جک دی . واخت دارالیب قورخورام گولویه اَلین چاتمایا . " ماحمود دئدی قلم کاغاذی گؤتور و نه دئییره م بیر به بیر یاز آپار گولوخانیما کی گرک گئجه نن من اونو گؤره م و سورا بو سؤزلری دئییر :

من نن سلام اولسون گولو خانیما

سینیق گؤیلو یاپدیرماغا گلمی شم

عاشیق اولان مینه ر عشقین آتینا

او سمندی چاپدیرماغا گلمی شم

***

صاباح اونو من گؤتوررہ م مئیداندان

مرد اوغلانلار گرک قورخماسین قاندان

من سنین یولوندا کئچه رم جاندان

گؤزل سنی آپارماغا گلمی شم

***

ماحمودام سیخیللام کرم کانینا

توتارام اوزومو قیبله گاهینا

رحم ائتمه م کیمسه یه ائل خائینینه

خائین لری اؤلدورماغا گلمی شم

نامه نی قویدی پاکته مؤهورله دی و ئردی قری ننه نین اَلینه کی گئت جوابینی آل گتیر . ماحمود آمما گؤردو کی قری قیچ لارینی سوروتدورو و گئتمک خیالی یوخدور . آنلادی کی طاماح دان دیر و بیر چنگه قیزیل باسدی قری نین اووجونا کی گئت یوبانما . قری گئدیب قاپینی چالدی گیردی ایچری و دئدی موژده وئر کی بیر نامه ن وار . گولو بیر چنگه قیزیل گوموش وئریب نامه نی اوخودو . دایه کنیز لری دؤوره سینه ییغدی و اونلارا دا موشتولوق وئردی کی گؤزله دی یی جوان ماحمود ایندی داغیستانادیر و نامه نین جوابندا بئله یازدی :

سن گلینجه اَری ییب دی

اوره ییمین یاغی جوان

ساخلارام گؤزلریم اوسته

سنین تک قوناغی جوان

***

باغبان گؤزو باغچا باردا

خسته گؤیلوم آه وزاردا

قویما منی اینتیظاردا

وار آرادا یاغی جوان

***

گولو خانیم قوربان سنه

دردی بلان گلسین منه

گل سارماش بیاض گردنه

گشت ائیله یک باغی جوان

قری ننه نامه نی آلیب قویوب قوینونا و روان اولدو ماحمودون یانینا . ماحمود نامه نی اوخودوقدا گؤردو ای داد و بیداد قیزدا اینتیظاردادی . قری یه دئدی قره نقولوق دا منی آپارارسان گولونون باغینا و آخشام گلیب ساویشاندا باغلار آراسیندان ماحمودی آپاردی گولونون باغینا . قیز ماحمودی گؤرجک عیمارتین پیلله لریندن یئیب قولون سالدی ماحمودون بوینونا و ایکی اوزوندن اؤپدو و دئدی آرزوم اوایدی سنی گؤره م کی آخیردا گلدین . دایه کنیزلر اونلاری عیمارتین ایچینه هیدایت ائلی ییب گئجه نی یئییب ایچیب اَیله نه رک مختصر استراحت دن سورا سحر اولدو و گون چیخاندا بیر نعره سسی باغی بورودو . قیرخ گون تامام ایدی و ممبد پهلوان قیزی ایستیردی . ماحمود قضیه دن حالی اولاراق

حاضیرلاندی چیخسین ممّد پهلوانین قاباغینا کی قیز مانع اولدو اما ماحمود سؤزه باخمایيب و بئله دئدی :

دولاننام باشی یان وفالی یاریم

پنهان اولمام من آشکارا گئده رم

چاغیررام مولانی گیرره م مئیدانا

مرد اوغلانام کاریزاره گئده رم

***

انصاف دئییل منیم یاریم آغلاسین

عاشیقین باغرینی چارپاز داغلاسین

طبیب اودور یاره لری باغلاسین

گیردیم درده ، بوللام چاره گئده رم

***

اورمولو ماحمود سسلر آغاسین

دامادِ پیامبر قنبر آغاسین

ایندی آغلار قویارام اونون آناسین

سالارام باشینا قاره گئده رم

ماحمود ایسطبل دن آتین چکدی ائشی یه و قیزلا حلال لاشیب اون یئددی پارچا جنگ اسبابینا بورونوب اوز دؤندردی مئیدانا ساری . ممّد پهلوان گؤردو بیر آتلی گلیر . اؤزوده اون آلتی اون یئددی یاشیندا بیرجوان . جوّه سی یوخدور آمما جسارتلی بیرینه بنزه ییر . ماحمود دئدی سن حریف ایسته دین منده گلدیم . ممبد پهلوان دئدی سن بو ائللرین آدامینا

اوخشامیرسان و بیلمیرسن کی من کیم ام . منیم مئیدانیم دان ساغ چیخانماسان و سؤزونو بئله دئدی :

ندن گلدین بو مئیدانه

سن کی بورالی دئییل سن

یقین بیل اؤلدوررَم سنی

مگر جانیندان قورخمورسان

ماحمود دئدی هرکسین نه قدر زورو اولسادا اوّل زوروندان دئمه ز و جوابینی بئله وئردی :

آل جوابین ای پهلوان

منم قاباغا گلمی شم

گلمه میشم دئییشمه یه

سنی اؤلدورمه یه گلمی شم

ممّد پهلوان اونا بیر سای سالدی و دئدی غریب لی یینی یادینا سالسام بلکه چیخا گئده . بو جوان حئییف دی بوردا باشین اودوزا . هئچ زاد دا اولماسا چوخ جسارتلی بیری دی و آدامین قانی بیله سینه قاینایبر . اودور کی بئله دئدی :

غوربت غمی وار گؤزونده

گؤرورم قورخو اوزونده

آرزولار قالار گؤزونده

مگر جانیندان دویوبسان

ماحمود گؤردو ایستیر منی قورخودا کی بلکه قورخودان مئیداندان چیخام که جوابیندا بئله دئیبر :

بیر جان وئریب آلان واردی

بو یوللارا سالان واردی

نه قدر پهلوان واردی

من اؤلدورماغا گلمی شم

ممّد پهلوان گؤردو ائله بو اؤلدوررم – اؤلدوروم دئییر و مئیدان دان قاچان دئییل کی جوابیندا بئله دئییر :

منم محمد پهلوان

هر زامان منیم دی مئیدان

گل دوشگونه جهل آتیندان

ندن بو مئیدانه گلمی سن

ماحمود دئدی سؤزدن یاخچی سی اودور کی جنگ ائده ک و کیم کیمی اؤلدوردومئیدانی او فتح ائتسین وسؤزونو بئله قورتاردی :

ماحمودام یاندیم آلیشدیم

شاه اَلین دن باده ایچدیم

اورمودان آیری دوشدوم

قیز آپارمااغا گلمی شم

سؤزلر تمامه یئتیردی آممما ایستر ایسته مز ماحمودون محبت اوخو ائله دَیدی اونون قلبینه کی اوره ییني پارام پارچا ائتدی .

ممّد پهلوان گؤروردو کی او جنگ آدامینا اوخشامیر . معصوم بیر جوان دی کی عشق آتشینه توتوشوب .اَل آتدیلار قبضه ی ِ شمشیره و آتلارین باشین دؤندَردیلر بیر بیرینه ساری . ممّد

پهلوان او وصفی قیلینجینی قینیندان چکیب ایلدیریم کیمی آپاردی گؤیه و ایستیردی کی ضربه نی یئندیره ماحمودون باشیندان کی یولدا اَلی تیتره دی ویالاننان شمشیرین شاباسی نی ووردی باشینا . ماحمود قلبینده دئدی اگر بو پهلوانین زورو ائله بو دور بونا زور دئمک اولماز آمما او اؤزو وورمادی یوخسا ایندی دوشموشدوم یئره . سیرا یئتیردی ماحمودا کی ممّد پهلوان قالخانی چکدی باشینا و ماحموددا ضربه سینی اوننان یونگول ووردی . آمما ممّد پهلوان اؤزونو ووردو یئره کی بو جنگ بوردا قورتولسون آمما ممّد پهلوانین قشونو ائله بیلدی کی ماحمودون ضربه سی اونو بو گونه سالدی کی گیره رکن مئیدانا ممّد پهلوان آیاغا قالخدی دئدی اَل ساخلایین . ممّد پهلوان ماحمودا دئدی کی سنین محبتین ائله منیم قلبیمه جالانیب کی اندازه سی یوخدور . سن عشق آدامی سان و جنگ آدامی دئییل سن . من ایستیره م کی بو مئیدان ائله بوردا قورتولا و گئده ک گولو نون یانینا کی هرکسه گؤیلو اولسا اونا موبارک دی . ماحمود لا ممّد پهلوان دَیْسین ووروب بیر بیر لری نن اؤپوشوب گؤروشدولر و جماعت گؤردولر کی بونلار بیر دوست کیمی مئیدان دان چیخدیلار . ماحمودلا ممّد پهلوان قشون باشلارینداً ، گئتدیلر گولونون باغینا و میرزه باغیرا دئدیلر قیزین کیمه گؤیلو اولسا بیزه قبول دی . میرزه باغیردا قیزین دان سوروشارکن گؤردو اوره یی ماحمودون یانیندا دی و قضیه نی اونلارا دئدی . سورا آرتیردی کی بونلار مولا گؤرستمه سیدیلر و بیر بیرلرینه بوتا وئریلیبلر . ممّد پهلوان ایشی آنلارکن قولون سالدی ماحمودون بوینونا و دئدی : " سن بوگون دن منیم قارداشیم سان و سنه کج باخانی یئر اوزون دن گؤتور رم . " سورا میرزه باغیر اونلاری دعوت ائتدی ایچری و چالیب اویناماق سسی گئتدی عالمه . خبر گئتدی حرامی باشینا کی غریب بیر جوان گولویه صاحاب دوروب و بوگون صاباح دی کی کبین لری کسیله . او اوزدن قشون چکدی گلدی شهره و بیر نعره چکدی کی یئر گؤی زومبولده دی . ممّد پهلوان قشونونان

گئتدی اونون سسین کسه کی ماحمود دئدی گرک منده گلم . ممّد پهلوانین گؤزلری قیزادی وقشونانن بیرلیک ده اَل اتدی قبضه یِ شمشیره کی حرامی لری قیراقیرا گئتسن قاباغا کی ماحموددا اونلارا قاریشیب ممّد پهلوان لا دال دالا وئریب حرامی لری پارتاخلادیلار . آمما مئیدان هله فتح اولمامیش ماحمودی غرور گؤتوردو و تک جانینا توخودو بیر دسته یه کی ایش لری او ایدی کی ماحمودو یا ممّد پهلوانی کمنده سالیب تورتاراق گیرووقان آپارالار . ماحمود جنگین چمی خمی نی بیلمیردی و اونا گؤره اونلاردا ماحمودی تک گؤروب سالدیلار کمنده. ممّد پهلوان نه قدر چرخ ووردی گؤردو ماحموددان خبر یوخدی کی قشوندان بیر نئچه سی دئدیلر اونوگیرروقان آپاردیلار .

ممّد پهلوان گیل مئیدان دان قاییدارکن گؤردو لر گولو دوربون له اونلار باخیردی و ممّد پهلوانی گؤره رکن ال قویدو توک لرینه و یولدی تؤکد ی کی گرک ماحمودومی منه قایتاراسان . قیزلار دایه لر گولویه دیلدارلیق وئره رک گولو سؤزلرینی بئله دئدی :

آمان قیزلار آغلاماییم نئیلاییم

آلا گؤزلو یاریم ماحمود گئدیب دی

باغریم باشین داغلاماییم نئیلاییم

شیرین دیللی وفاداریم گئدیب دی

***

ساخلارام اَلیم ده زَهَرلی جامی

قانلی یاش تؤکه رم سحر آخشامی

ماحمودی آپاریب ظالیم حرامی

شیرین دیللی وفاداریم گئدیب دی

***

صیدقی نان چاغیررام یا قادیرْ سوبحان

باغبان سیز وئرانه قالدی بو گولشان

گولو دئیه ر صاباحا یوخدور گومان

شیرین دیللی وفاداریم گئدیب دی

ممّد پهلوان گؤردو قیز ائله آغلیر آز قالیر باغری چاتلاسین کی اونا دیلدارلیق وئرمک اوچون بئله دئییر :

بیر عرضیم ورا سنه گولو خانیم

من گئده رم سنین یارین گتیرره م

وفالی قارداشا قوربانْدی جانیم

من گئده رم قارداشیمی گتیرره م

***

گئجه گوندوز بیدار اوللام اویْمارام

بو ساغلیغی من عؤموردن سایمارام

حرامی دن بیر نیشانه قویمارام

من گئده رم قارداشیمی گتیرره م

***

ممّدین سسین دن تیتره یر داغ داش

منیم پئشه م دی ظالیم لرله ساواش

سن منه باجی سان من سنه قارداش

من گئده رم قارداشیمی گتیرره م

ممّد پهلوان گولو یه سؤز وئریر کی یا اؤله جه یم یا یا ماحمودی گتیره جه یم . بونلار حمله ائدیرلر قانلی زاغایا . زاغادا بیر بالا اوغلان وار کی ائودن آجیق ائله ییب گلیب قالمیشدی اوردا . ماحمودی قولو باغلی گؤرونجه ائله قانی قاینادی اونا کی نظرین دن گئچدی بونا گرک کؤمک لیک ائلی یم . بو فیکیر لرده ایدی کی قالانین باشین دان گؤردو کی آغیر بیر قشون گلیر. بیلدی کی ممّد پهلوان دی گلیر ماحمودی قورتارا . اونا گؤره ده گیزلین حالدا ماحمودون قول قیچین آچدی و بیله سینه بیر شمشیر یئتیردی . ماحمود چیخدی زاغانین ائشی ینه گؤردو حرامی لر یئمک ده دیلر و شمشیر چکیب ایکی سینی ساغ سول اؤلدوردو و پوسقودا یاتیب ممبد پهلوانین قوشونونو گؤزله دی . او آندا حرامی باشی زاغادا دئییل دی و نئچه حرامی نن گئتمیشدیلر بیر کاروانین یولون کسه لر . های دوشدو زاغایا کی ممّد پهلوان گلیری و حرامی لر دبه شیب اؤزلرینه گلینجه عئینینی شمشیرله دوغراییب تؤکدولر یئره . بئله لیک له ماحمودی نجات وئریب آپاردیلار شَهَره . شهرین آداملاری و میرزه باغیرینان باشقا تاجیر توجّار دا گولونون دایه کنیزلری له برابر کسمیشدیلر دروازه نی کی گؤره لر نه خبر گله جک . تا کی جماعت ماحمودی گؤروب ممّد پهلوانا احسن دئدیلر . ماحمود دا گولونن برابرگئتدیلر اونون باغینا و اوردا گولویه سازلا سؤزله بئله دئدی :

ای دیلبریم سن دن اؤتور

ائل داشینی آتدیم گلدیم

فرهاد تک شیرین یولوندا

قایالاری چاپدیم گلدیم

***

دوزدئمه دی چرخِ فلک

گتیردی باشیما کلک

شاهِ مردان اولدی کؤمک

مورادیما چاتدیم گلدیم

***

چاغیررام یارادانی

گولو کیمی گول جئیرانی

واریدی من تک حئیرانی

من اورمودان آشدیم گلدیم

گولو دئدی شیرین دئدین آمما منیم ده بیر قاطار شعریم وار کی دئییره م قولاق آساسان :

جودا دوشوب سن ائلین دن

ائلی ین قوربانام جوان

دانیشدین شیرین دیلیندن

دیلی ین قوربانام جوان

***

ممّد اولدو منله قارداش

بیزی نن ائیله مز ساواش

سنین ائلین گؤل دی داغ داش

ائلی ین قوربانام جوان

***

گولو یالواردی سوبحانا

آغام او شاهِ مردانا

گئده ریک آذربایجانا

ائلی ین قوربانام جوان

صاباحکی گون شهرین هریانیندا جشن توتولدو و بوگون صاباح دی کی گولونن ماحمودو وئره لر اَل اَله . حرامی باشی یانیقلی ایدی و گؤردو جنگ دن زاددان ایش چیخماز و گرک طیلیسیم جادونان گولونو گئچیرده اَله کی یادینا دوشدو بیر جادوکون قری وار کی جادو طیلیسیم ده اونا تای یوخدور . قری نی قیزیل گوموش له آلدادارکن اوننان ایسته دی بیر جور لو یونن گولونو گتیره اونا . قری بیر سئحر ائله دی و دوشدی بیر ائلات قیزی نین دونونا و گئتدی میرزه باغیر گیله کی حرامی لر کاروانیمیزی سویدولار و من جان قورتاریب قاچدیم . ایندی کی توی دویون دور ایستیره م من ده گولو خانیمین کنیزلرین دن بیری اولام .قیزین باغینی نیشان وئردیلر و گولو خانیم گؤردو بونون گؤزلری آتما توتما چاغیریر . ائله بیل دوز آداما اوخشامیر و حیله سی زادی واردی . گولونون بیر دایه سی وارایدی کی عاریف بیر قادین ایدی و گولو اوننان مشورت ائده رکن ، اودادئدی بو ساح آداما اوخشامیر و گؤزونون گیله لری جادوگر لر کیمی فقط اویناق دا دیر . نییه کی جادوکون آدامین گیله لری ثابیت دورماز . گولونون دایه سی اونا نظر توخونماسین دئیه بوینوندا بیر دوعا وارایدی کی چیخاردیب سالدی گولونون بوینونا . گون اوگون دی کی ماحمود ایله گولونون تویو دی و توی مجلیسینده میرزه باغیر اوز توتدو تاجیر باشی لاری نین بیرینه کی سنین بیر نرگیز آدیندا قیزین وارکی علاقه م وار اونو وئره سن ممّد پهلوانا . ماجرانی ممّد پهلوانادا دئدیلر کی راضی لیق وئردی و او توی گئجه سی کی گولونن ماحمودون کبی نین کسیردیلر نرگیزی نن ممّد پهلوانین دا کبی نین

کسدیلر . هر یئرده شادلیق ایدی کی ماحمود دان ایسته دیلر بو گؤزل گئجه اوچون کی بَی دوروب دی اؤزوده بیر چالسین اوخوسون کی ماحمود بئله اوخودو :

ای اَیله شن آغالار ائشیده ن خانلار

هر کسین سئودی یی یاری گؤزه ل دیر

باغبان اولان زینت وئره ر گوللره

بسله دی یی باغچا باری گؤزه ل دیر

***

گؤزل اولان بللی اولار گؤزون دن

دویماق اولماز صؤحبتین دن کؤزون دن

مرد اوغلانلار هئچ واخت گئچمز سؤزوندن

قوچ اوغلانین دوز ایلقاری گؤزه ل دیر

***

خوداوند رسولا یئتیردی نیدا

آخیردا بیر اولار شاهی نن گیدا

ماحمودام اورمودان اولموشام جودا

هر ایگیدین اؤز دیاری گؤزه ل دیر

هر یاندان احسن دئییب چپی یه توتدولار و بو وصفی نن جشن ادامه تاپدی . بیرمودّت تویون اوستوندن گئچدی و قری کی ائلات قیزی نین جیلدینه دوشموشدو ویرنیخیردی دولانیردی که بلکه گولو نو سالا جادویا . بیرگون کی گولو یاتمیشدی و شیرین یوخودایْدی فوری جادونو اوخویوب پوفله دی اونون اوزونه آمما گؤردو اثر ائله مه دی . آنلادی کی بونون

بوینوندا بیر دوعاسی واردی . نئیله سین نئیله مه سین دئدی او اولماسین بو اولسون و فیکرین وئردی ماحمودون یاننیا و بیر گون اونو یوخودا گؤروب دوعانی پوفله دی اوزونه . ماحمود ایسته دی یئریندن سیچرایا کی اونو سالدی بیر قیز جیلدینه و یاپیشدی قولوندان شهردن چیخارتدی . گولو خانیم ها ماحمودی آختاردی اوننان اثر گؤرمه دی و های سالیب هامی یا خبر وئرینجه دئدیلر او ائلات قیزی دا یوخدور . آنلادیلار کی ائله او جادوگر ایمیش و حتمن ماحمودی گؤتوروب آپاریب حرامی باشی نین یانینا . گولو خانیم نئیله سین نئیله مه سین علاجی او اولدی کی ممّد پهلونا اوز گتیرسین و ممّد پهلوانا بئله دئدی :

دولاننام باشی یان آلا گؤزلو قارداش

قارداش ، ماحمودومو سن دن ایسته رم

قیامت گونونده سن منه سیرداش

قارداش ، ماحمودومو سن دن ایسته رم

***

فراقینده آتش آلدیم اریدیم

کاروان اولدوم یار دالیجا یئریدیم

بو دونیادا تکجه سن سن اومیدیم

قارداش ، ماحمودومو سن دن ایسته رم

***

گولو دئیه ر آغلار قویما گؤزومو

باجی دئییب یاخچی ائشیت سؤزومو

گتیرمه سن بیل اؤلدوررہ م اؤزومو

قارداش ، ماحمودومو سن دن ایسته رم

ممّد پهلوان دئدی نئجه کی گئچن دفعه سؤز وئرمیشدیم بو دفعه ده گئدیب گتیرره م و قیزا اوره ک وئرمک اوچون بو سؤزلری دئدی :

باجی سن آغلاما سیل گؤزلرینی

یا اؤله رم یا ماحمودی گتیرره م

یولوندا قویارام باشی نان جانی

یا اؤله رم یا ماحمودی گتیرره م

***

هم سنه قارداشام هم ده ماحمودا

یئتیرسین دادیما او باری خدا

مولام سنی وئرمیش ماحمودا بوتا

یا اؤله رم یا ماحمودی گتیرره م

***

ممّدم سؤزومو سنه بیلدیردیم

دسمال آلیب گؤز یاشینی سیلدیردیم

حرامی باشینی اؤزوم اؤلدوررہ م

یا اؤله رم یا ماحمودی گتیرره م

ممّدپهلوان دستور وئردی قشونا کی حمله ور اولوب قانلی زاغادان اثر قویمایالار قالا . یولدا گئدیردیلر کی بالا اوغلانا راست گلدیلر . بالا اوغلان جریانی آنلاییب دئدی بوردا بیر قری تانیرام کی جادودان باشی چیخار . گرک گئدیب اونون دوعاسی نین ضیدّین آلیب یانیمیزدا

ساخلایاق یوخسا الیمیز ماحمودا چاتمایاجاق دی . ممّد پهلوان گیل گئتدیلر زاغایا طرف و بالا اوغلان گئتدی کی تانیدیغی قری دن بیر دوعا آلا . زاغانین دؤرد طرفینی دؤوره له ییب حرامی لره حمله ائتدیلر . بو نلار ساواش دائیدیلار کی بالا اوغلان یئتیردی و دیرماشدی قالانین دووارلارینا . بو آندا جادوگر قری نین بدنینه بیر تیتره تمه دوشدی . بیلدی کی بو آرالیق دا بیر طیلیسم وار کی بونون جادو سونو آرادان آپاراجاق . اودور کی ماحمودی سالدی بیر گؤورچین جیلدینه و زاغادان چیخیب دوشدو یولا کی گئتسین قوردلار قالاسینا . بیر قلعه کی قوش قوشلوغوندا اوردا قاناد چالانماز . ممّد پهلوان گیل قیر ها قیردائیدیلار و ائله وورودو لار حرامی لری کی باشلاری توپ گولله سی کیمی دیغیرلانیردی گئدیردی دره نین دیبینه . او وصفی نن حرامی باشی ایسته دی قاچا کی ممّدپهلوان دالدان اوخونان ائله ووردی اوره یی نین باشیندان کی قویمادی دَبّشه . گئچدیلر زاغانین ایچینه گؤردولر ماحمود دان یوخ دی . ممّد پهلوان سراسیمه اویان بویانا باخیر دی کی بالا اوغلان دئدی قورخمایین بیلیرم هاردا دی . بونلارین بیر گیزلی قالالاری وار قوردلار قالاسی آدیندا . اولا اولمویا اوردا اولاجاق . ممّد پهلوان گؤردو یار یولداشلاری چوخ یورولوبلار و قوردلار قالاسیندا مومکون دی ایش بوندان دا چتین اولا و او اوزدن بو شعرلری اوخویوب ایسته دی کی گئده ن گئتسین :

بیر عرضیم وار سیزه ای دوران خانلار

من گئدیره م بلکه یئته م قارداشا

اونسوز بو ساغلیغی حرام ائده ره م

سیز سلام آپارین قوهوم قارداشا

***

چکه رم بئلیم دن اَیری قیلینجی

اوزامان بللی اولار ایگیدین گوجو

ییخارام باشینا حاصاری بورجو

اوزامان دؤیوشو ائدین تاماشا

***

محمّد سیغینار قادیر سوبحانا

صیدقینی باغلار او صاحیب زامانا

یا مولا چاغیریب گیررہ م مئیدانا

دایانماز قارشیمدا نه خان نه پاشا

بوتون قشون دئدی بیز سن له واریق و حرکت ائتدیلر قوردلار قالاسینا . قارانلیق قووشان زامان یئتیردیلر اورا و بالا اوغلان بیر کمند ایله خنجر آلیب دیرماشدی قالایا . قالانین اوستونده بیر دربَچه گؤردو . باخدی گؤردو ماحمود بوینون قویوب چیی نینه اوتوروب اوردا . دربَچه دن اوّل خنجری تونله دی آشاغی کی ماحمود باشینی قوغزاییب باخاندا گؤزو ساتاشدی بالا اوغلانا . بالا اوغلان سورا دوعانی وئردی کی قوینوندا گیزله تسین کی سئحیر طیلیسم اونا اثر ائله مه سین . اوزامان قری ایچری ده ایدی و قوردلار آغاسی حسن خانا دئمیشدی کی او قیزین تکجه سنه لیاقتی وار . اگر ممّد پهلوانی اؤلدورسن دا او قیز سنین دی . حرامی باشی اؤلوبدی وماحمود دا کی اؤلموش حسابیندا دی . ممّد پهلوان نعره چکه رک حسن خان قوردلاری اؤتوردو و اوردا اولان حرامی لر له بیرلیکده قشون لا دؤیوشمه یه باشلادی . قری نین ده کی بدنینه گینه اَسمه دوشموشدو گئتدی ماحمودون اوتاغینا کی یئنه اونو گؤوه رچین شکلینه سالا کی گؤردو دوعاسی اثر ائله مه دی و ماحمود خنجری گؤتوروب اونو جهنمه واصیل ائتدی . بیر نئچه قورد دا اوستونه گلدی کی نئجه خنجری قویور بویونلارینا باش لارین

کسیر آتیر اویانا. ممّد پهلوان لا قشونی دا کی هر طرفده یاغی لارلا ساواشیردیلار فورصت تاپیپ گیردیلر قالانین ایچینه و حسن خانین قشونوندان گئچی باشی توتان قویمادیلار قالا . قالانین ایچینده ماحمودا راست گلدیلر و ممّد پهلوان لا اؤپوشوب گؤروشندن سورا دئدی من نیشانلی یان سؤز وئرمیشدیم سنی قورتارام کی شؤکر آللاها بو ایشی باشاردیم . قالادان چیخدیلار ائشی یه کی گؤردولر بالا اوغلان قوردلار لا یولداش اولوب اونلارلا اویناییر کی اونا دا احسن دئدیلر . اوزتوتدولارداغیستانا ساری و داغیستانا بیر آغاج قالان قاصید یوللادیلار کی شَهره خبر آپارا ماحمودی زیندان دان قورتاریب لار . شهرین آداملاری گول اَل لرین ده قوربانلیق لار گتیریب پای انداز دوشه دیلر و گولو خانیم گلدی دروازه یه کی ماحمودی قارشیلایا . ماحمود قشون لا بیرلیک ده دروازه یه چاتینجا ، گولونو گؤروب اونون اوچون بیر قاطار شعر اوخویور :

آلا گؤزلو نازلی دیلبر

سالدین منی یامان درده

آتام آنام گؤزو یولدا

من قالدیم غوربت ائل لرده

***

سن سن منیم طایفام ائلیم

گولشاندا آچیلان گولوم

اؤلمه یه نه یوخدی اؤلوم

من قالدیم غوربت ائل لرده

***

داده یئتدی شاهلار شاهی

داغیتدی لشکر سپاهی

ماحمودام چکمه رم آهی

من قالدیم غوربت ائل لرده

گولو خانیم بو سؤزلری ائشیده رک سیاه تئل لریندن آییریب دؤشونده ساز ائده رک گؤره ک ماحمودا نه دئدی :

شیرین دیللی قوچ ایکیدیم

سنه قوربان شیرین جانیم

سن سیز هئچ گولمه دی اوزوم

پوزولموشدو گول گولشانیم

***

همی طایفام هم ائلیم سن

هم گولشانیم هم گولومسن

آغزیمدا شیرین دیلیم سن

سنه قوربان شیرین جانیم

بونلار بیر بیرلرینه محبت نغمه سی اوخویارکن میرزه باغیر دستور وئردی بیر مفصّل جشن توتولسون . ائل شن لی یه بورونوب نئچه گون گئچن دن سورا ، میرزه باغیر آغیر بیر جهازدوزه لدیب قیزیل گوموش لی یخدان لارلا ، ماحمودلا گولونو قفله قاطیرلا اورمو ائلینه روان ائلیر . آمما ماحمود داغیستان دان آیریلمامیش اوردا اولان دوست تانیش لارا بئله نکی بیر شعر اوخویور :

سیزه قوربان اولوم بَی لر خانیم لار
من گئدیره م ساغ لیغینان قالاسیز
قویمایین یاغی لری داغیستانه
من گئدیره م ساغ لیغینان قالاسیز

***

ماحمود اوزون توتار قیبله گاها
اوره ییم ده یاغیم قالمادی داها
سیزی تاپشیررام او بؤیوک آللاها
من گئدیره م ساغ لیغینان قالاسیز

اوردا خودافیظ له شیب چوخلی یول گلندن سورا یئتیردیلر آذربایجان تورپاغینا و اورمویا بیر نئچه آغاج قالان ایکی نامه یازیب وئردی قاصیده . بیرین آتاسی ابراهیم خانا یازدی بیرین ده قایناتاسی بهرام بَیه . او نامه لر ده بوتون سرگوذشتینی یازیب ایسته دی کی اگر پری هله بو گونه جان اونا اینتیظاردی توی دویون تداروکی گؤروب چیخسین لار قاباغینا . واختیندا آتا آناسی و قایناتاسی پری خانیم لا بیرلیک ده گلدیلر قاباغینا . گؤردولر قفله قاطیر قیزیل جواهیرات دی کی چکیری و دونیا گؤزلی بیر قیزدا کجاوه ده اوتوروب ماحمود لا گلیری . یئتیشه ن کیمی بهرام بَی قوللارین سالدی ماحمودون بوینونا و قیزی پری نین اَلین تاپشیردی ماحمودون اَلینه . بو وضعی نن گلدیلر اورمو شهری نین ایچینه و هر ایکی گؤزه له بیر یئرده توی توتوب ائل لری شادلیق بورودو .

روایت یئری : خوی / دی آیی 1359ه.ش

غلامِ کمتر داستانی

گئچن سابیق لر ایصفهاندا ایکی تاجیر واریدی ، بیری خواجه رحیم ایدی بیری خواجه عبدالله . اونلار صیغه قارداش ایدیلار . بیر بیرلری نین دوزلویوندن اوقدر خوش لاری گلمیشدی کی هر هانسی مملکته گئت سه ایدیلر بیرلیکده گئده ردیلر . ائله اولموشدو کی پولا مالا ثروته ده شریک اولموشدولار . آمما بیرگون هوشا گلدیلر و اوره ک لرینی دردی غم چولقالادی . گؤردولر خزانه لری دولودی آمما اولادلاری یوخدور . اودور کی آللاه قاپیسینا اوز گتیریب چیلاق اَیین لر بیتیریب آج قارین لار دویوردولار . ایکی رکعت ده حاجت نامازی قیلیب آللاهدان ایسته دیلر اونلاری کور پئشمان قایتارمایا. خوداوندِ حقیقت بونلارین نذرینی قبول ائله دی و خانیملاری نین بطنینه اوشاق دوشدو و مودّت گلیب واخت یئتیرنده خانیم لار بارِ حملین یئره قویاندا گؤردولر ایکی سی ده اوغلان دی . عالیم لر آغ سققل لر ییغیشیب آد گئجه سی توتدولار . خواجه عبدالله ین اوغلونون آدین قویدولار " غلامِ کمتر " و خواجه رحیم ین اوغلونون آدین قویدولار " یوسوف " . اونلارین آیاقلاری توتوب آغ قره نی سئچدیک ده گئتدیلر مکتبه . بیرگون مکتب دن گلنده گؤردولر قفه ده بیر عاشیق شیرین صؤحبت آجیب دیر و سازینی دیللندیریر . او ساز چالدیقجادا غلام کمترین بدنی گیزیلدیری . اوشاق لیق عالمی گئچدیلر ایچری و عاشیق دان سؤروشدولار بو اَلین ده کی نه دیر؟ دئدی

بونون بیر آدی مونیس دیر بیر آدی همدم و بیر آدی دا ساز دیر . بیری منیم کیمی اونو چؤره ک آغاجی ائلی ییب مجلیس لرده دلیل نصیحت دئیه رکی اهل عیالینا چؤره ک قازانا بیری ده گؤروسن یولو اوزاق دی اؤزونه همدم ائده رکی هردن بیر پنجه وورووب گؤیلو آچیلا . تاجیرلرده سئوه رلر کی غریب اؤلکه لرده هردن دانیشدیرالار . ایللر گئچسه ده غلامِ کمترین گؤزو ائله او سازدایدی . یوسوف لا غلامِ کمتر بویویوب بویا باشا گلینجه خواجه عبدالله لا خواجه رحیم دئدی لر بیز گئده ک آللاه قاپی سینا عیبادته و اونلار گئتسین لر تیجارته .ایکی سی نی ده چاغیردیلار و دئدی لر بو گونه جان بیز زحمت چکیب قازانمیشیق بوندان بئله نوبت سیزین دیر . تاجیر تجّار لار لا دانیشمیشیق کی اونلارلا سفره چیخاسیز. قفله قاطیر یوکله ندی و ایستیردیلر حرکت ائده لر کی غلامِ کمترین یادینا ساز دوشدو . تاجیر باشینا دئدی لر دؤزون کی همن گلیریک . یوسوف لا غلامِ کمتر گئتدیلر بیر سازبند توکانینا و بیر ساز آلیب قاییدانا گؤردولر بیر آز یوبانیب لار و ایسته دیلر کسمه یول گئده لر کی اویولدا اصفهان شاهی " سرو صنابر " ین باغی وارایدی و ارکک قیسمتی نین اورا دولانماسی قدغن ایدی . آمما بونلار سایمادان ایسته دیلر باغین بو قاپی سین دان گیریب او بیری قاپی سیندان چیخالار کی " سرو صنابر" ین گؤزو دوشدو اونلارا و قیزلارا های وئردی کی اونلاری توتون . قیزلار اونلاری سالدیلار محاصره یه و اووج لاری ایچینده دیک گؤتوروب آپاردیلار سروصنابرین اوتاغینا . سرو صنابر غلام کمتره باخینجا اونون محبت اوخون یئدی . غلامِ کمتر له یوسوف نیگران ایدیلار کی قیز دئدی الینده کی سازلار بیر چال اوخو گؤروم نه جور اوخویورسان .

غلامِ کمتر ده سازا پنجه وورووب بئله دئدی :

دئدیم لیلی م گلیب توت اووساریندان

بوس بره سین توت اووساریندان

ایپک زولف لرین توت اووساریندان

سروْ صنابرتوتوب دور یار قوناغی

***

گؤیول درسین آلیر یار سینه سین دن

کاتیب لر درس وئریر یار سینه سین دن

آچیلیب چارپاز لار یار سینه سین دن

سروْ صنابرتوتوب دور یار قوناغی

***

غلامِ کمتر دئیه ر ناز جمالینی

گول اوزه بنزه در ناز جمالینی

سررقیب گؤرمه سین ناز جمالینی

سروْ صنابرتوتوب دور یار قوناغی

سؤز غلامِ کمترین آغزیندان قورتولماق همی دایه کی گؤزو غلامِ کمتره دوشموشدو قیزی دومسوک له دی کی نییه جوابین وئرمی سن کی سروْصنابر اختیارین اَل دن وئریب شابیلتی نان دَیْدی یئره . سورا اؤزون تاپانا غلامِ کمتر دن کیم اولدوغونو و هارا گئتدی یینی سوروشوب دئدی نه قدر گلمه ییب سن یولونو گؤزله یه جه یم . آمما دایه سؤزه سؤز قاتیب غلامِ کمتر سؤزون بیرین قانسا بیرین ده قانمادی . غلام کمترله یوسوف اوتاقی ترک ائدَنده دایه اونلارین دالیجا چیخیب غلامِ کمتری چکیب بیر کنارا اونا محبتین اعلان ائدیرکی غلام ی کمتر بیله سینه بیر سیلله ویریر و اودا یالاندان دئییر کی سرو صنابری ائله بوگون آپاراجاق لار قیصریه کی اوردا تویون ائله سین لر و دئییر اگر منیم دالیمجا گلمه سه لئچه ییم اونون

باشینا اولسون .غلام کمترله یوسوف اؤزلرینی تاجیرلره یئتیره رکن غلام کمتر قالخیر آتین بئلینه کی من گئدیره م قیصریه یه و ساز لا سؤزله اونلارا بئله دئییر :

باشینا دؤنوم صف چکن تاجیرلر

سورسا آتام دئیین گئتدی قیصره

یئغسین مال ماتاحین ائیله سین خرید

یازسین بیاض لارا ویرسین دفتره

***

من گئدیره م گؤزتیکمه سین یولوما

اجل گلسه چاره یوخدور اؤلومه

هردن کی معشوقه م دوشور یادیمه

تیتره شیر بدنیم دوشو ر لرزه یه

***

باخین دا سیز من فقیرین سؤزونه

سینه مه چکیله ن عشقین کؤزونه

سروْ صنابر جلال شاهین تک قیزی

دئیین سالیب من غلامِ کمتره

تاجیرلر دئدی لر قاییت ائله اؤزون آتان دان ایذین آل کی چوخ یول دئییل آمما غلامِ کمتر قولاق آسمایيب ایستیر دوشه یولا کی یوسوف دئدی : " دوبَردین داغیلماسین عم اوغلو هارا تک گئدیرسن کی اؤلسه ک ده بیر ایک قالساق دا . دؤز من ده گلیم . " نه بیلیرلر گئجه دیر نه بیلیرلر گونوزدور و تووا دوشوب آت سورورلر کی بیریئرده داغلارین آراسیندا دومان

قالخیب هاوا چن له نیر و بیر بیر لرین ایتیریرلر . هره سی بیر یولونان گئدیر. دئمه غلام کمتر دوز یولو گئدیر ویوسوف آزیب حرامی لره ساری گئدیر . حرامی لر گؤردولر بیر تک آتلی گلیر کی اَینی باشی قیزیل جواهیرات ایچینده غرق دی و بیر بیر لرینه های وئریب اونو توتان کیمی اَینی باشین سویوب آپاردیلار حرامی باشی نین خیدمتینه . حرامی باشی دستور وئردی میر غضبه اونون باشین کس کی یوسوفون گؤزوندن یاش باهار بولودو تکین آخاراق بو سؤزلری دئدی :

باشینا دؤندویوم ای گؤزل آغا

آغاجان اؤز ایسته دی ین باغیشلا

جانیمی قیلارام جانان صاداغا

آغاجان اؤز ایسته دی ین باغیشلا

***

اؤلدورسه ز منی گر قانلاریم آخار

قانلاریم یئرین دن مُشک عنبر قوخار

آنام آغلار باجیم یوللارا باخار

آغاجان اؤز ایسته دی ین باغیشلا

***

فله یین اَلین دن گلدیم امانه

گؤروم دولاناردی بئله زمانه

یوسوف دئیه ر باخ بیر چرخِ زمانه

آغاجان اؤز ایسته دی ین باغیشلا

بونو دئیه نده حرامی باشی نین چوخ سئودیگی بیر قوجا ننه سی وار ایدی کی مجسم اولدو گؤزونون قاباغیندا و آدینی سؤروشوب دئدی ایکی یول وار قاباغیندا یا گرک اؤلدوره ک سنی یا کی خنجری میر غضب دن آلیب قالاسان بوردا جلادلیق ائده سن . یوسوف گؤردو مجبوردی و قبول ائله دی .

ائشیده ک غلام ی کمتر دن کی نه بیلیر گئجه دی نه بیلیر گونوزدور و یوسوفو ایتیرسه ده سورعتی نن گئدیری . یئتیر یر " قارص " شاهی قیزی نین باغینا . قیز اوتورموشدو اوست مرتبه دن تاماشا ائلیردی کی گؤردو بیر تک آتلی گلیر . یاخجی باخیب غلامِ کمتری گؤرونجه محبت اوخون یئدی و دایه سین یوللادی کی گئت اونو باغا دعوت ائت . گون چکیلیب گئدیر او قَدَر قالمیر و بو بوردان گئت سه بیزیم اوچون عاییب اولور . غلام کمتر باغدان ایچری گیریر و قیزلار اونا سالام وئریرلر . سورا قارص شاهی قیزی " سلاطین پری " نین ایشاره سیله ایستیرلر غلامِ کمتری آپارالار اونون یانینا . غلامِ کمتر گؤردو باغ دئیه نده ائله بیل بهشت دی . گول گولاب عطیر قوخوسو آدامی سرخوش و مست ائلیر . قولام لارغلامِ کمترین آتین توتوب اؤزو پیلله لردن چیخدی اوسته . پرده نی اَلی نن وئردی کنارا و قدم قویاندا اوتاغا گؤزو ساتاشدی قیزا . گؤردو عینی سروْ صنابر دی آمما بو بوی دا بیر آز اوجادی . سلاطین پری ایله چی یین به چی یین اوتوراراق غلامِ کمتر سازی دؤشونه چکه رک دئدی اجازه وئرسن بیر نئچه سؤزوم وار عرض ائلی ییم :

چیخدیم شهرِ ایصفهاندان

گوذاریم دوشدو بو قارصا

اَمه رم دیل دن دوداقدان

هرکس یاری نیشان وئرسه

سلاطین پری ده اونون سؤزونون جوابینی بئله وئردی :

خبر آلسان من دئیه رم

اَیْله شیب بوراده قالسان

دیل نن دوداغین یئیه رم

بیر گئجه مهمانیم اولسان

سورا غلامِ کمتره دئدی نیشانلین کیم دی هاردان دی ؟ غلامِ کمتر ده بئله دئدی :

گؤزه ل لرین محبوبودی

سینه م ده عشقین اودودی

سروْ صنابر آدی دی

هرکس یاری نیشان وئرسه

سروّصنابرین گؤزه ل لی یی نین تعریفی نی بو قیز ائشیت میشدی و دئدی قولاق آس گؤر نه دئییره م :

بولبول لرین گولشانی یام

شیرین دیلی نین قوربانی یام

سروْ صنابر یارینام

بیر گئجه مهمانیم اولسان

غلامِ کمتر دئدی سن سروْ صنابر دئییل سن و او سوروشدو بَیه سروْ صنابر نه جوردی کی جوابندا بئله دئدی :

" کمتر " دردین دن خسته دی

اینتیظار یوللار اوسته دی

سئوگی نین بویو بسته دی

هر کس یاری نیشان وئرسه

غلامِ کمتر قیزین اوره یین اوخوموشدو و دئدی سنی ده آلارام آمما بیر اؤزون تانیت گؤروم کیم سن ؟ ساطین پری بئله دئدی :

درویش لر دئیه ر لر دردی

یولوندا قویموشام سری

آدیم دی سلاطین پری

لوطف ائیله ییب منی آلسان

غلامِ کمتر دئدی گئدیرم سروْ صنابر دالیجا آمما سؤز وئریره م اگر باهارا جان قاییت سام سنی ده گؤتوره م . باهارا جان قاییت ماسام بیل کی ایتیب باتمی شام و داها یولومو گؤزله مه . اوچ گون قالاندان سورا دؤردونجو گون حرکت ائله دی . چوخ گئدندن سورا یئتیردی بیر یئره داغین اَته یینه . هم آت یورولموشدو هم اؤزو . بیر بولاق وارایدی یئندی اونون کنارینا و آتی سووارانان سورا اَل اوزونه صفا وئریب بیر کولون دیبینده اوزاندی . آت چیمن ده یاییلیردی و اونو بالا – بالا غم یوخوسو آپاریردی . تزه گؤزون قویموشدو گؤزونون اوستونه کی غم یوخوسو گؤتوردو بیله سین . یوخودا گؤردو کی دونیالارین ضامینی و شاهیدی مولا اونون باشی نین اوستون آلدی . گؤزون آچاندا گؤردو بیر نورانی سیّد دی کسیب باشی نین اوستون . الین سالدی تپه سین دن یئندیردی جمالیندان و کمریندن رد ائلی ییب سایه سالاراق بصیرت پرده سی گؤزونون اؤنون دن گؤتور لند ی. دئدی : " اوغول باخ بارماق لاریمین آراسیندان و قیصریه نی گؤر . اوباخارکن سورا نظرینه بیر باغ گلدی و باغین قصرینده بیر گؤزه ل کی گؤزلری میثلی آهو گؤزی و یاناقلاری قیزیل گولون اطلسی و هاشیمی خاللار قاشی نان

گؤزون آراسیندا دَیْقه ده بیر رنگ اولور دان اولدوزو کیمی میلیون قییمتی . قیزین زولف لری تؤکولوب او چی یین دن بو چی یینه کی مولادئدی اونون آدی" ترلاله" دی و سنه بوتا وئریلیب. نئجه کی سن اونو گؤردون بو دَیْقه اودا سنی گؤردو و یولونا باخیر . سروْ سلاطین ده قالیب ایصفهاندا و او دایه سنه یالان سؤیله ییب ." غلامِ کمتر یوخودان قوغزاناارکن گؤردو هئچ کس یوخدو. یئرین دن دوردی و آتین جیلووون ووردی آغزینا و قالخدی آتین بئلینه . داغی قوغزاندی اوسته ساری و آشاغی باخاندا گؤردو قاباقدا بیر دروازه گؤرسه نیر . غلامِ کمتر اؤزون یئتیردی دروازه نین یانینا . او یئتیره نه اَل آیاق چکیلمیش دی و گون باتماق دایْدی . ترلاله ده شیرین بیر یوخویا گئتمیشدی و گؤروردو کی غلامِ کمتر گلیر اونا ساری کی اَلین اوزاتدی اوننان گؤروشه کی اَلی دَیْدی میزه و بولور بیر گولدان دوشوب سینارکن سسینه یوخودان آییلدی . ترلاله قیشقیردی و دایه سی ایچری گیره رکن گؤردو قیزین رنگی هردن بیر حالا دؤنور . گاه بوزاریر گاه قره لیر . قیز دئدی او اوغلانی کی نئچه گون بوننان قاباق یوخودا گؤرموشدوم یئنه گلدی یوخوما . ایندی اولان اولدو گئچن گئچدی او کوزه نی گؤتور گئت دروازه نین یانینا کی بولاقدان سرین سو گتیره سن .دایه اؤزونو بولاغا یئتیرنده بیر جوان گؤردو کی بورانین آداملاریندان دئییل دی . دایه سوروشدو سن کیم سن هاردان گلیب سن کی غلامِ کمتر بئله دئدی :

باشینا دؤندویوم خانیم

یاردان اؤتور سرگردانَم

سنه قوربان شیرین جانیم

یاردان اؤتور سرگردانَم

***

بو من فقیرین سؤزودور

سینه م ده عشقین کؤزودور

او جمال شاهین قیزی دی

یاردان اؤتور سرگردانَم

***

کمترم ائشیت ناله می

آهیم یاندیرار عالمی

آغلار قویموشام آنامی

یاردان اؤتور سرگردانَم

دایه قهقاه چکیب گولدو و دئدی موشتولوغومو وئر کی یاردا سنین یولون گؤزله ییر و اونون سؤزلری نین قاباغیندا بو سؤزلری دئدی :

باشینا دؤندویوم جوان

یارین گولشان باغینادی

سنه قوربان اؤزوم جوان

یارین گولشان باغینادی

***

من اوخورام شعر و غزل

اؤزگه لره سالما نظر

سن دئدی یین او گؤزه ل

یارین گولشان باغینداری

***

اینجه لرین اینجه سی یم

قیزیل گوللر سایه سی یم

من او قیزین دایه سی یم

یارین گولشان باغینداری

غلام ی کمتر دؤشَندی دایه نین قیچ لارینا کی تئز منی یئتیر اونا . دایه قاباقدا گئدیر غلامِ کمتر دالدا . غلام کمتری گئچیتدی باغا و دئدی او گوللرین دالیندا اول کی هازامان من سسله دیم گل یوخاری . دایه گئدیب ترلاله یه موژده وئره رکن سسلندی بویور خوش گلیبسن سن . غلام کمتر تر تله سیک ایچری گیره رکن تا قیزین گؤزو ساتاشدی اونا اؤزوندن گئتدی و کنیز دایه لر تؤکولدولر باشینا . ترلاله هاندان گئتدن اؤزونه گلیب قولون سالدی غلامِ کمترین بوینونا و غلام ی کمتر قیزا بو سؤزلری دئدی :

قاشین قاره گؤزون آله اؤزون شوخ

قوربان اوللام گؤزه ل او قامته من

بیر ساعات گؤرمه سم آلا گؤزونی

یقین بیل باتارام قیامته من

***

اوقولاج قوللارین گول بوداغی دیر

آلما یاناقلارین نورس ساقی دیر

هلالی قاشلارین کعبه طاقی دیر

هر گون گل لم اونا زیارته من

***

جمالین بنزه تدیم گول خرمنینه

خاللارین تشبیه دیر دورّ معدنینه

هر باخاندا آغ سینه نین بندینه

یقین شاه اولورام ولایته من

***

فقیر کمتر حق دن چکر منّتی

دوست دوستونان دائیم قورار اولفتی

او قاشلارین اوخ آتماق دیر عادتی

قوربان اوللام گؤزه ل عادته من

ترلاله ده جوشا گلیب اوره یینلن بیر قاطار سؤز چاغلادی و بئله دئدی :

باشینا دؤندویوم آلا گؤزلو جوان

آلا گؤزلوم ، منیم یاریم خوش گلدین

گلدی یین یوللارا کسیل لم قوربان

آلا گؤزلو وفاداریم خوش گلدین

***

قره دیر قاشلارین آلا دیر گؤزون

اوروییمه ووروب دی دویونلو کؤزون

سنه قوربان ائتسین ترلاله اؤزون

آلا گؤزلو وفاداریم خوش گلدین

***

رشید دیر قامتین گؤزلرین آله

سنین دردین منی بوحاله ساله

سنه قوربانذی بو فقیر ترلاله

آلا گؤزلو وفاداریم خوش گلدین

ترلاله قیزلاری تؤکدو ائشی یه کی غلام ی کمترله بیر آز خلوت ائده کی دایه دایاندی قاپی نین قاباغیندا کی ایلّا بیلّا گئت مه رم . قیز اوستونه هیس له نرکن دایه ده عداوت باشلاییب گئتد ی جمال شاهین حوضورونا کی قیزین بیر اوغلان گتیریب . جمال شاه دئدی کس چَپَلین بیری چَپَل کی دایه دئدی ایناماساز آدام یوللایین باخسین لار . جمال شاه قولام لارا دستور وئردی کی گئتدیز گؤردوز اوغلان وار توتون گتیرین بورا . چوخ گئچمه دی غلامِ کمتری قولو باغلی گتیردیلر و صاباحی دار آغاجی قوروب جارچی لار جار چکدیلر . جماعت یيغیشدی مئیدانا و ایستیرلر غلامِ کمتری دارا چکسین لر کی اوردا اولان بیر تاجیر باشی آنلادی کی بو اوغلان ایرانلی دی . گئچدی قاباغا و غلامِ کمترله دانیشاندا گؤردو ایصفهان دان گلیبدی و خواجه عبدالله ین اوغلودور . غلامِ کمتر اوره ک له نرکن اوتاجیره و یانیندا کی لارا بئله دئدی :

سیزه دئییم ای تاجیرلر

گؤرون آواره کمتری

هر یئته ن لر منی دانلار

من بختی قاره کمتری

***

باغچالاری بار اوستونده

آغاجلاری نار اوستونده

بیر بالاجا یار اوستونده

چکیرلر داره کمتری

***

کمتر عرضین ائتسین سیزه

یار زولفونو تؤکوب اوزه

کؤمک اولسا امام رضا

بلکه قورتاره کمتری

تاجیر باشی گئتدی وزیرین یانینا کی بونون قانینی من آلیرام آمما شاه دئدی اولان ایش دئییل و گلدی غلام ی کمترله خودافیظ لشه کی غلام کمتر دئدی دیلیمین اوجوندا بیر سؤزوم وار کی یاز یئتیره سن جلال شاهین قیزی سروْ سلاطینه :

قاصید گئده ر اولسان شهرِ ایصفهانه

یئتیر عرض حالی یارا دورما گل

اگر سوروشورسا یار احوالیمی

گونوم دور منیم قارا دورما گل

***

جوانلار ایچینده آدی بللی دیر

یوسوف جمال لی دی سیاه تئل لی دی

یاشیل باش صونادیر گیرده گؤللو دور
من اؤلمه میش یئتیر داده دورما گل

***

گول گؤرمه دیم اؤز گولومون طرحینده
جانیم چیخدی بی وفالر قهرینده
غلامِ کمتر بو قیصر شهرینده
چکیرلر جلادلار داره دورما گل

سؤز تمامه یئته نده غلامِ کمتر تاجیر باشی یا تاپشیردی کی اؤلومون دن نه آتا سینا سؤز آچسین نه ده سلاطین پری یه . اینتیظار اولسالار هر زاددان یاخچی دی .تاجیر باشی قفله قاطیرینی یوکله رکن حاضیرلانیردی حرکته کی غلامِ کمترباخاندا گؤردو دورنالارگؤی ده قدبه قد قدلن دیلر و هاوادا چاخ ویرارکن حرکت ائلیرلر وطنه ساری . اوره یی دؤزمه ییب اونلارا بئله دئدی :

گؤی دن گئده ن دورنالار
اَسَر تئل لرین تئل لرین
سوروشسا یار احوالیمی
سؤیله حاللارین حاللارین

***

سیز گئده رسیز خانیمانا
وئرین باخسین نیشانیما

دئیه رسیز آتا آناما

گؤزله مز یوللاریمی

***

قیزیل گول ، دیبین خارلادی

سینه سین چارپاز داغلادی

توتوب جلاد لار باغلادی

غلام کمتر قوللارین

وزیر کی غلامِ کمترین جوانلیغینا قیی میردی بیر نقشه ایشله دی کی بلکه اونو بیر تَهَر اؤلوم دن قورتارا و گئتدی شاهین حوضورونا کی من سیزین یئریزه اولسایدیم قارنینا داش باغلاییب آتاردیم دریایا . شاه دئدی سن دئیه ن اولسون قال یاتسین و آتین دریایا . سورا وزیر خبر یوللادی ترلاله یی کی من اَلیم دن گلنی ائله دیم قالانی دا سنین عؤهده ن دی . ترلاله تئزبیر صاندیق حاضیرلاییب اونون ایچینی گؤن و مئشین له موشامبالاییب دستور وئردی آپارسین لار دریانین قیراغینا . قیز کنیزلره ده بیراتک قیزیل وئردی کی وئره رسیز جلادلارا کی غلام کمتری صاندیغا قویوب اتالار دریایا . غلامِ کمتر جلادلارین او قیزیل لارلا یوماشانمالارین گؤره رک بئله دئدی :

ای آغالار موسلمان لار

گلمه یه ایدیک بو دونیایا

به وفا قهری چکمک دن

الیف قددیم دؤنوب یایه

***

اَمدیم یار لبیندن قاندیم

به وفا یاردان اوساندیم

سئوگی یه قوربان اولایدیم

قوی آتسین لار بو دریایه

***

سن بیر نازیک بن ایدین

دوست قدرینی بیلن ایدین

منی قویوب گئده ن ایدین

دوشمه یَی دین بو سودایه

***

چوخ ایسته رم صنابری

اؤلمه سین سلاطین پری

گلیب گؤره نمز کمتری

موژده وئرین ترلاله یه

غلامِ کمتری قویدولار صاندیغین ایچینه آتدیلار دریایه . سو شَپه ویراراق گاه آپاریر اویانا گاه بویانا . دئه بوگون دئه صاباح غلامِ کمترآز قالیر جاندان دوشه . بیردن اؤز اؤزونه دئییر مگر ایکی دونیانین ضامینی مولا دئمه دی گیرداب دا قالسان منی سسله و بوسؤزلری دئییر :

بو گون منه بیر اوخ آتدین

ووردون منه یاره فلک

آچیلمایان گوللریمی

قیسمت ائتدین خاره فلک

***

بیرواخت اولدو وئردین دارا

سالدین منی آه وزارا

دولاندیردین سالدین تورا

حسرت قویدون یاره فلک

***

من ائیله رم آهی زاری

ایتگین ائتدین مزاریمی

تاپانمادیم صنابری

بیری قالدی قارصه فلک

***

کمتر چاغیرار مولانی

داغیتدی خئیبر قالانی

مشکل گشا مرتضا نی

اونلار یئتسین داده فلک

غلامِ کمترین سؤزو تمامه یئتینجه دریا صاندیغی گؤتوردو روم دریاسی نین کنارینا . روم شاهی نین بیر قیزی ورا نیگار آدیندا کی شیکارا علاقه سی چوخدی .گوذاری دوشور دریانین کتارینا و گؤرور بیر صاندیغ دایانیب سویون دایازیندا . نظرینه گلدی کی تاجیرلرین یوکوندن دوشوب و قیلینچی قویدو پولاد قیفیلین اوستونه . قیفیلی دوغرادی تؤکدو یئره و صاندیغین

قاپاغینی قوغزایاندا گؤزو ساتاشدی غلامِ کمتره . باخدیلار گؤردولر هله نفسی وار و داغین دؤشونده چادیر اوتاق قورولدی . غلامِ کمتری گئچیرتدیلر چادیرا و یاغی اَریدیب تؤکدولر بوغازینا . اونون یاواش – یاواش هوشو باشینا گلدی و گؤزونو آچاندا نیگار خانیمی باشی نین اوستونده گؤردو . بیر آز دانیشیق دان سورا بیلدی کی بونو دریادان نجات وئریب لر و بوتون اولوب گئچن لر گلدی گؤزونون قاباغینا . غلامِ کمتر بَتَردن آغلادی و نیگار خانیما بو سؤزلری دئدی :

بیر عرضیم وارا خانیم سنه سؤیله رم
فلک ائدیب شیرین آغزیمی آجی
دولاندیم دونیانی بولمادیم تایین
بیر درده دوشموشم یوخدور علاجی

***

اوتاغینا سیاهی لر دوزمه سین
خومارلانیب آلا گؤزون سوزمه سین
اوجور منه باخیب هردن گولمه سین
قاش آلتیندان دا باخماسین قئیقاجی

***

گئجه گوندوز یالوارارام خودایه
شاهلار شاهی اؤزو یئتسین هرایه
اوجمال شاه آتدی منی دریایه
غلام ی کمتردی ترلاله نین مُحتاجی

ترلاله دئیه نده نیگار خانیم بیر اؤزونه گلدی . اونون تعریفینی چوخ ائشیت میشدی . دئدی جوان من ترلاله زاد بیلمه رم یا گرک منی آلاسان یا گینه صاندیغا قویوب آتاجاییق دریایا . غلام کمتر قلبینده دئدی دا بوندان آرتیق آرواد یوکو توتانمارام و اونون ایسته دی اومودونو لاپ کسه کی دئدی سن قیامتین گونونه جان منه باجی سان . بونو دئیه نده قیز های هاییناں آغلادی . سورا دئدی ایندی کی سن منی باجی ائله دین من ده سنی قارداش سسلیره م و بیر قاطار شعری نن غلامِ کمتره بو سؤزلری دئدی :

باشینا دؤندویوم آلا گؤز قارداش

آلارام اینتیقامینی دوشمن دن

آغلار دیده لرین تؤکمه سین قان یاش

آلارام اینتیقامینی دوشمن دن

***

درین – درین دیالره دولدوررام

سارالیبان گول رنگین دن سولدوررام

دوشمانینی گؤز ائوین دن گؤتوررہ م

آلارام اینتیقامینی دوشمن دن

****

چوخ ائیله ییب ائتمه سن ده آه وزار

کسه رم باشلاری ویرارام مینار

سنه قوربان اولسون آلا گؤز نیگار

آلارام اینتیقامینی دوشمن دن

نیگار بو سؤزلردن سورا روم ائلینه گئده رکن آتاسی نین حوضورونا چاتیب بوتون اولوب گئچن لری آنلادیر . اجازه ایستیر کی قشون گؤتوروب گئده جمال شاهین جنگینه کی ترلاله نی اوننان آلیب غلامِ کمترله تویون ائله یه . روم شاهی قیزی نین اوره یینه دَیَن مه ییب قشونون اختیارین وئردی اونا . قشون چیخدی ائشی یه و روان اولدولار قیصریه شهرینه . آمما سیزه دئییم سروصنابردن کی تاجیر باشی غلام کمترین سؤزونو کی دئییردی " دورما گل " یئتیردی اونا و اودا بیر لشکر قشون گؤتوروب اوز دؤنده ردی قیصریه شهرینه . یولون چوخون گلمیشدیلر کی قارص شاهی نین قیزی سلطین پری ، بیر گون یولا باخاندا گؤردو بیر قشون گلیر . قشونون باشچی سی سروْ صنابر ایدی . گئچدی قاباغا ودئدی هارا گئدیرسیز کی سروْ صنابر دئدی نیشانلیم غلامِ کمترین دالیجا قیصریه یه گئدیرم . سلاطین پری غلامِ کمتریتن آدین ائشیدنده آغلادی و سروْصنابر دئدی سن نییه آغلیرسان من گرک آغلی یام کی های وئریب دورما گل کی باشیم جلاد اَلین ده دی . سلاطین پری دئدی آخی اوغلامِ کمتر کی دئییرسن منیم ده نیشانلیم دی .گئدیب باهارا جان گله آمما هله خبر یوخ دی بیله سین دن . دایان من ده گلیم کی سروْ صنابر قبول ائله مه دی دئدی اگر چوخ ایستیرسن سن ده قشون گؤتور گل . اونلار یولا روان اولدولار و ایکی گون فاصیله سی نن سلاطین پری ده بیر دسته قشون گؤتوروب یولا چیخدی . آمما ائشیده ک نیگار خانیم دان کی یئتیشیب قیصریه نین داغلارینا و جمال شاها نامه یازیب کی منیم قارداشیم غلام کمتری آتیب سان دریایه کی ایندی نجات تاپیپدی و گلمیشَم یا ترلاله نی وئره سن اونا یادا کی جنگی میز جنگ دی . قاصید نامه نی گؤتورور قیصریه یه کی گؤرور دروازه باغلیدی . دئییر آچین کی قاصیدم و جمال شاها بیر مکتوبوم وار . دروازه نی قاصیدین اوزونه آچیب واو جمال شاهی گؤرونجه ادب ارکان لا احترام ائدیب نامه نی وئردی اونا . جمال شاه گؤردو نامه نی روم پادیشاهی نین

قیزی نیگار ایمضالاییب دی . وزیری چاغیردی دئدی او اوغلان نجات تاپیپ آمما او دئییردی ایصفهانلی یام ایندی روم لو چیخیب . نیگارخانیم یازیب کی منیم قارداشیم دی . وزیر دئدی اوراسین دا بیلمیره م آمما بیزیم گوجوموز روم شاهی نین قیزی نیگار خانیما چاتماز . ایندی کی دئییر ترلاله نی وئرمک له جنگ ائتمه یه جک یاخچی دی کی ائله قیزی وئریب ایشی صولحونن قورتاراق . آمما جمال شاه دئدی من قورخان دئییلم اَلین دن گلنی بئش قابا چکسین و صاباح قشونی دروازه دن ائشی یه چک کی گؤره ک نئجه بیزه باتا بیلیرلر . سحر اولجاق ایکی قشون اوزبه اوز دوراراق نیگار خانیم غلامِ کمتره تاپشیریر کی اوتوردوغون یئرده اوتوراجاقسان و فقط باخاجاقسان .الیم گئت سه قیلینجا مغرب ایله مشرق آراسی قشون اولا قاباغیمدا دورا بیلمز . جمال شاه بیلمیره م نه فیکر ائلیری . هفته دوزه لمه میش نیشانلین ترلاله نی سنله اَل اَله وئره جه یم .من ایستیردیم خوشلوغونان اولا آمما او کی جنگ ایسته دی ساواشیمیز ساواش دی . قیز قالخدی آتین بئلینه و قشونا های وئره رک ایکی قشون دَیْدی بیر بیرینه . نیگار خانیم هر طرفه دؤنور ایکی جرگه یول آچیر و گئدیر قاباغا . ائله قیلینج اویناديرکی گل گؤره سن .هانسی نین چیی نین دن وورور قولتوغوندان چکیر ، هانسی نین بوینوندان وورور باش توپ گوللّه سی کیمی دیغیرلانیر و هانسی نین کمریندن وورور خیارتک وسط دن بؤلونور . قول قیچ لار ائله سُوْ رولور مئیدانا کی حق حساب دان چیخیر و گون باتار باتماز دروازه دن قشونو سوخور ایچری . بئله لیک اوچ گون جنگ ادامه تاپیر و دؤردونجو گون ، جمال شاه فیکره گئدیر کی ترلاله نی وئریب بلکه جنگی قورتارالار کی غلامِ کمتر ایشی بولاندیریر . بیله سینه غیرت اَل وئریب گیریر مئیدانا آمما گوجو اولساداجنگ مشقی گؤرمه دی یینه گؤره اون – اون بئش یئردن کمند آتیب قولو قیچی باغی آپاریرلار جمال شاهین حوضورونا . نیگار خانیم تا بو ماجرانی ائشیدیر دستور وئریر قشون دالی چکیله . بو حئین ده

نیگار گؤرور کی بیر دسته قشوندا اونلارین قشونونا یاخین لاشیر و خبر توتونجا گؤرور دوست قشونودور و سروْ صنابردی کی هئچ زاددان خبری اولمادان ایصفهاندان گلیب نیشانلی سی غلامِ کمتری نجات وئره . نیگار اونون اوزونده نیقابی گؤرجک داها اونو یاخچی تانیماق اوچون بئله سوروشور :

بری گل ، گل اوزون گؤروم

گؤروم سن ده نه کاره سن

آت اوزون دن نیقابینی

عجب قاشلاری قاره سن

سروْ صنابرده جوابین دا بونو دئییر :

چیخدیم شهر ایصفهاندان

گؤزله رم قیصر قالاسین

گئچمی شم جان و سریم دن

ایچه رم اجل پیاله سین

نیگار دئدی حئییف کی پیس واخت یئتیریب سن یوخسا بیرآز بونان قاباق بوردایْدی و سؤزون قالانین بئله آنلاتدی :

دالدادان کمند آتیلدی

قولاج قوللاری چاتیلدی

غلام میدان دا توتولدی

اولدون دا بختی قاره سن

سروْ صنابر دئدی ایندی گؤره ر لر من نئیله یه جه یم و سؤزون دالی سین بئله دئدی :

جنگی من اعلان ائده رم

قیلیش چکیب قان ائده رم

قیصری ویران ائده رم

ائشیت مه رم هئچ ناله سین

سروْ صنابر دئدی به سن کیم سن کی نیگار خانیمین قلبیندن گئچدی گل ائله باغرین چاتلات دئه من ده بیر نیشانلی سی یام :

اَل دن گئتدی او نازلی یار

قالمادی من ده اختیار

دردین دن اؤلوری نیگار

گل ائیله درده چاره سن

سروْ صنابر دئدی بیرین قاباق دا آلیب بیری ده سنسن هله دالیسیدا بللی دئییل آمما نئیله ردا اَللی سین ده آلسا گینه نیشانلیم دی :

خورشیدِ خاور دن اؤتور

بیر موی عنبردن اؤتور

صنابر کمتر دن اؤتور

هئچ دوشمه یه سن درده سن

نیگارلا سروْصنابر دانیشاراق خبر گلدی بیر لشکر قشون گینه گلدی . سروْصنابر دئدی حتمن قارص شاهی نین قیزی سلاطین پری دی کی اودا بیر نیشانلی سی دی . نیگار دئدی آمما من دن نیگران اولمایین کی غلامِ کمترله من باجی قارداشیق . اونون نیشانلی سی ترلاله دیر کی قیصریه شاهی نین قیزی دی . اوچ مملکتین قشونو بیر یئره ییغیشاراق جمال شاهین آزقالدی

باغری چاتدایا و وزیره دئدی بیر تدبیر قیل کی وزیر دئدی غلام کمترله ترلاله نی بیر بیری نن اَل اَله وئره ک قال ماقالی یاتدیرداق گئتسین و نیگار خانیما خبر یوللاییرلار . غلامِ کمتری بئله لیک له آزاد ائلی ییب ترلاله نی وئریرلر اونا و باریشیق اولونجا جمال شاهین قصرینده بوتون نیشانلی لاری بیر یئره ییغیشیب ، غلامِ کمتر اجازه ایستیر کی سازی دیللندیره رکن ترلاله یه بیر دستان دئسین :

ای آغالار ای مسلمانلار

گزیر اوتاقی ترلاله

مالیم مولکوم شیرین جانیم

هم ده اقبالیم ترلاله

اَینینده وار ایپک دونو

مَطَل قالمیشام ایشینه

هامی نان او مهربان دی

اودور کی گلدی قارشیما

بیر ایستیکان چای وئرمه سه

هئچ هوشوم گلمز باشیما

عقلیمی ده سردن آلیب

نیشانلیم دی او ترلاله

قولْ کمتر بیر دستان دئدی

دورنالار گلیر سسینه

قومرو کیمی آوازی وار

مایلَم من هوسینه

چیرکین لر خجالت چکیر

گلمه سین لر مجلیسینه

بونون کیمی گؤزه ل خانیم

خیدمت ده دورا ترلاله

سؤز تمامه چاتینجا ترلاله دئدی یوخ اوجور دئییل من سروْ صنابر له سلاطین پری نین قوربانی یام و دوسلوغوموز هرزاددان اؤنده دی . جمال شاه قیزی ترلاله و غلامِ کمترین او بیری نیشانلی لارینا بیر توی توتاراق گون اوگون اولدو کی غلام کمتر قاصید یوللادی ایصفهانه کی تئزلیک له گله جه ییک . آممانیگار، غلامِ کمتره دئدی من ده سیزین له گلمه لی یم کی گؤره م اوردا نئجه توی توتاجاق لار . تاکی تاریخ ، اوزامان اولدو کی بونلار قشون دالدا ایصفهانه ساری روان اولدولار . چوخلو دوشرگاه لاردا دوشوب یوللاری آشسالاردا بیرگون دوشرگاه لارین بیرینده ، غلامِ کمتر ترلاله نی چکدی آتین بئلینه و دئدی بیز قاباقدان گئدیریک سیزده دالدان گلرسیز . بیر آز قاباغا دوشرکن آتی اوتوردو باشینا و آت هارا گئدیر دوز حرامی لرین قالاسینا . حرامی لر گؤردولر بیرنفر آتلی گلیر و یاخینا گئده ن ده گؤردولر بیر خانیم دا اوننان برابردی . ترلاله نی زیندانا آتیب غلامِ کمترین ده گؤزلرین باغلاییب وئردیلر میرغضبین اَلینه . میرغضب ده عم اوغلوسو یوسوف دی کی اوزونده نیقاب وار و تکجه گؤزلری گؤرسه نیر . یوسوف اوقَدَر آدام باشی کسمیشدی کی گؤزلری قیپ قیرمیزی قان ایدی . یوسوف غلامِ کمتری تانیمادان خنجری دایادی بوغازینا کی غلامِ کمتر بَتَردن آغلادی و بئله دئدی :

غریب یئرده قضا ایشین ایشله دی

آیریلدی جاده لر یولوم دان اولدوم

چرخی دؤنموش من له یامان باشلادی

اولکوشدو صونالار گؤلوم دن اولدوم

***

گؤره یدیم یئتیریر نیگار پاشانی

یاریانینا گؤنده رَیْدیم نیشانی

بولبول اؤلدو ویران قالدی نیشانی

بولبول آغلار غونچا گولون دن اؤتور

غلامِ کمتر کی میرغضبین گؤزلرینه باخاندا ایسته ر ایسته مز یوسوفون یادینا دوشدو سؤزون دالیسین بئله دئدی :

آغلاییم ، آغلاییم سروْ صنابر دئییم

محمد پیغمبری من حق دئییم

کسمه باشیم سؤزو مختصر دئییم

کمتر آغلار یوسوف قولوندان اؤتور

او آندا خنجر یوسوفون الین دن دوشدو یئره و غلامِ کمترین گؤزون آچاندا گؤردو ائله اؤزعم اوغلوسودور . نیقابینی چیخاردیب اونو باسدی باغرینا و غلام کمتر باخدیقدا گؤردو ائله یوسوف اؤزو دی . هر ایکی سی نین باهار بولودو تک گؤزلرین دن یاش اَلندی و قوللارین آچیب بیر بیرلرینی باغری لارینا باساراق یوسوف دئدی فورصت دی کی قاچاق یوخسا ایندی گله جک لر باشینی تحویل آلالار . غلامِ کمترین فیکری ترلاله نین یانیندا ئدی آممما ایندی دوز یول ائله قاچماق ایدی کی جانین قورتارا و سورا گؤره لر نئیلیرلر . یاخین بیر تپه وار

ایدی قاچدیلار اوردان اَکیله لر کی گؤزلری قشونا ساتاشدی . دئمه نیگار ، غلامِ کمترین ایزینی توتوب گلسین چیخسین بورا یا . غلامِ کمترین اوره یی یئرینه گلیب یوسوفا دئدی نه حرامی لر بلکه دریایِ قشوندا اولسا ، نیگار ین اَلین دن قورتولاجاقی اولماز . بو قشون بیزیم کی دی و عم اوغلوسو یوسوفا بئله دئیدی :

دولاندی چهار فصل گلدی باهار یاز

بولبولَم گول اوسته ائیله رناله نی

بیری یاشیل باشلی بیری قوبا قاز

مایيل اولدم آغ اوزونده او خاله

***

بیری نین واردی ائل اوباسی طایفاسی

بیری نین اَیْنینده قیرمیز لیباسی

بیری نین واریدی سولطان باباسی

بیری آغ بدنه گئییب الوانی

***

بیری نین ایسمی اوخونور ایران دا

بیر نین گؤزل لی یی یوخدورجهاندا

بیری نین گؤزلری گردیش ویراندا

اَسیر جوشور ایستیر کی تئز جان الا

***

میصیر اؤلکه سین دن گتدیم دؤرد گؤزه ل

ترلاله سلاطین سروی صنابر

دؤردونه قورباندی غلامِ کمتر

نیگارین دستیندن ایچدیم پیاله

یوسوف دئدی عم اوغلو دئه ائله بو سفرده بیر دفعه آرواد قازانمیشام ! غلام کمتر دئدی دؤرد دنه گتیرمیشم آمما بیری منه باجی دی . حرامی لرله قشونون جنگی دوشوب نیگار حرامی باشینی اؤلدوره رکن ترلاله نی ده زیندان دان قورتاریب گلدی غلامِ کمترین یانینا کی سنی گرک اؤلدوره م کی هئچ هئچی نن ترلاله نی وئرمیشدین دده ن کؤهنه بورجونا .یوسوف دئدی خانیم اونو اؤلدورمه منی اؤلدور کی عم اوغلوسویام و نیگار اونا باخاندا ، یوسوفون محبت اوخون یئییب بیرآز یوموشاندی . گؤردو گؤزه ل لیک ده کمتر دن قالان دئییل . دئدی بودا آرواد یوکو توتماییب کی غلامِ کمتر دئدی سوبای اوغلان دیر و یوسوف لا نیگار خانیم قهقاه چکیب گولدولر . غلامِ کمتر گؤردو یوسوفون دا باشینا بؤرک گئچدی و نیگار لا صمیمی له شیب لر . بو وضعیتی نن یوللارینا دوام وئریب یئتیردیلر ایصفهانین یاخین لارینا . وطنین عطری کی ووردو غلامِ کمتر گؤردو وطن دن شیرین زاد یوخد ی. تئز بیر نامه یازدی آتاسینا کی بیز گلمی شیک چیخین پئشوازا . سروْصنابرده آتاسی جلال شاها بیر نامه یازدی .خواجه عبدالله لا خواجه رحیم ائل طایفانی ییغارکن باشینا جلال شاه دا شهرده جشن اعلان ائله دی و غلامِ کمترله سئوگیلی لری ،ادب ارکان لا شهره وارد اولدولار . غلام کمترله اوچ گؤزه لین تویو بیر توتولدی و نیگار لا یوسوفون دا تویو آیری .

روایت یئری : خوی / شهریور آیی 1376ه.ش

جهان و عبدالله خان داستانی

عبدالله خان، گنجه نین والی سی احمد خانین اوغلو ایدی . ای ییت بیر جوان ایدی کی گؤ زه ل لیک ده برابر ی یوخ ایدی . دیلخوشلوغی گنجه نین داغلاریندا شیکار ائتمک ایدی و جومعه دن جومعه یه لله سی نن چیخاردیلار شیکارا . تکجه بیر ترلانی اسکیک ایدی کی بوتون چاباسی او ایدی بلکه بیر گون بیر ترلان توتا . تور قوروب ترلانی تورا سالا کی گتیریب تربیت ائده .

عبدالله خانی بوردا قویاق گئده ک " جهان " دان صؤحبت ائده ک کی شیروان ائلات لاریندان دی و خان چوبان ائلی نین باش تاجی دی . آتاسی جمال بَی دی کی ائلین باشچی سی دی و شیروان ائلینده بیر یایلاق دا چادیر قوروبلار . شیروانین دا بیر والی سی وار آغاخان کی 500 آتلی دؤوره سینده چیخیب شیکارا آما هرنه آت سورسه ده بیر شیکار اله گئچیردَنمه ییب . وزیرینه دئدی الی بوش شیروانا قئییدمک آداما زور گلیری اودور کی دئه گؤروم داها هاردا بیر شیکار یئری واردی . وزیر دئدی اوزاقلاردا بیر دره وار کی اوردا حتمن شیکار اَله گتیرمک اولار . سوردولر او دره یه دئمه او دره ده همان ییلاق دی کی خان چوبان ائلی اوردا چادیر قوروب دی .ناهار چاغی ایدی کی آغاخان آتلی لار دؤوره سینده یئتیردی شیکارگاها و دوربون له باخاندا گؤردو کی نه شیکارگاهی بلکه باشدان باشا ائلات چادیر قوروب دی . وزیر دئدی اوخوموز داشا دَیْدی آمما گؤره سن بو ائلین اوقدر گوجو و معرفتی وارکی بیزی ناهارا قوناق ائلی یه . بیر آتلی یوللادی ائلاتا خبر وئسین کی شیروانین والی سی

آتلی لارینان بیرلیکده ایستیر ناهارا سیزه قوناق اولسون . جمال بَی تا بونو ائشیتدی دستور وئردی اون – اون بئش قوچو بئزه ییب چیخارتسینلار آغاخانین قاباغینا . آغاخان گیل ائلاتا قوناق اولاراق تمام ائلات آتیلیب آتلارین اوستونه آغا خانی پئشواز ائله دیلر. جمال خان ایشاره ائله دی قوچلاری کسسین لر و کئچه لر کیلیم لر و فرش لری بولاغین باشینا سریب قوناقلاری عزیزله مه باشلاسین لار .

یئر وئردیلر اَیله شدیلر و او قَدَر چکمه دی ائلین آشباز لاری یئددی سگگیز جوره کاباب خو ره ک جورله دیلر . آغا خان و آتلی لاری ناهاری یئدیلر و چو خدا خوش گلدی . چؤله چیخیب آتلار سیلکه له دیقی اوچون برک دن آجیقمیشدیلار . آمما دوسلار ائشیده ک ائلات قیزلاریندان کی جمال بی ین قیزی جهان اونلارین باشیندا گئتمیشدیلر بولاق دان سو گتیر مه یه . جهان دئدی من گرک بو والی نی گؤره م نه جور آدام دی کی منیم آتام اونا بئله خیدمت ائلیر . دایه سینه تاپشیریر کی آییق اولا و اونو بیله سینه گؤرسه ده . آغا خان ایستیر گئتسین کی جمال بَی یاپیشیر آتین جیلووندان و آغاخان وزیری نین بیرلیک ده سول طرفده گلیرلر کی دایه خبر وئریر جهانا کی آغاخان گلیری .قیز چادیرین پایه سینه دایانیب عرقچینی زولف لری نین اوستونده دوروب . جهان گؤردو بیر کیشی گلیر کی شیکاری لیباس اَیْنینده آشیرمالا ساپیشقالار قیزیل میدال لار و حماییل لر ایله تیرکمان خدنگ اوخ یای اَیْنینی بورویوب دی و پالتارلاری نین دویمه سی هامیسی قیزیل دان . آغاخان یاخین لاشاندا گؤردو آمما بیر کیشی دی اوزون آریق قوتورکی چیرکین لیک دن اؤلوری .جهان ایسته دی گئچه چادیرا کی آغا خانین گؤزو ساتاشدی جهانا و نانه یارپاغی کیمی اَسمه یه باشلادی . ائله عاشیق اولدی قیزا کی باشیندا توک لری تیتره دی . اوره ک اَسدی و بیر وضعه قالدی کی گاه قیزاریردی گاه قره لیردی . ایشاره ائله دی وزیره و دئدی او چادیردا کی قیز کیم دی

سوروشوب تانی یاسان . وزیر سورغو سوآل ائدیب بیلدی جمال بَی ین قیزی دی . آغاخان گیل ائلات لا خوداحافیظ له شیب آرا آچدیقدان سورا آغاخان بیلدی کی قیزین آدی جهان دی و جمال بی ین قیزی دی .آغاخان دئدی ایندی کی بئله دی بو ائلاتی نان قوهوم اولاجاییق .یئتیشدیلر شیروانا و آغاخان قلمی قویوب کاغاذا جمال بَیه بیر نامه یازدی و دئدی : " قیسمت او ایدی کی گلیب سیزین چؤره ییزی یئیه ک و گؤزوموزدوشه جهانین آی اوزونه و بو قصده گله ک کی آللاهین امری و پیغمبرین شرعی نن سیز ائلات لار لا قوهوم اولام ." آغاخان نامه نی وئردی قاصیده و واختیندا یئتردی جمال بَیین اَلینه .جمال بَی نامه نی اوخویوب عرضین دن حالی اولدی و گئجه نن ائلین تامام آغ سققل لرینی ییغدی باشینا و دئدی آغاخان جهانی ایستیر وئره ک یا وئرمه یک . هامی دئدیلر گرک قیزین اؤزونن مصلحت ائله یک کی آغاخانا ایستیر گئده یا یوخ ؟اگر قیز گئدیر وئره ک اگر گئتمیرسه زورونان کی توی ائله مک اولماز .

صاباحی قیزین آناسینی یوللادیلار جهانین چادیرینا وآناسی ماجرانی آچیب آغارتدیقدا جهان آز قالدی اؤزون اؤلدوره .دئدی دونیا دا ایکی آدامنان زهله م گئسه لاپ بیرینجی سی آغاخان دی . منی اگر آغاخانا وئرسه ز ائله اؤزومو چادیردا اؤلدوررہ م . جهانین آناسی سؤزون اصلینی جمال بَیه دئدی و اودا آغاخانا بیر نامه یازدی کی بیز ائلاتیق وقیزیمیزین لیاقتی دربارا یوخدی . همده قیزین گؤیلو یوخدو و ائلاتین نظرینه زورونان بازار اولماز . نامه یئتیردی آغا خانا و بو جاوابی اؤزونه توهین حسابلاییب جوابندا ایکینجی نامه نی یازدی کی سیزه بیر هفته مؤهلت وئریره م کی اگر بو بیر هفته نین ایچینده قیزی گتیردیز هئچ اگر گتیرمه سز دستور وئرره م ائلاتین نیشانه سینی یئر اوزوندن سیله لر .قویمارام خان چوبان ائلاتین دان بیر نفر ده قالا .قاصید بادِ صر صر کیمی نامه نی جمال بَیه یئتیردی و جمال بَی ائلاتی ییغدی دؤوره سینه کی بو

اولدو زور و چون گوجوموز اونون گوجونه چاتمایاجاق بو ییلاقدان یوک له نیب اوزاق بیر ییلاقا گئتمه لی ییک . ائلات یوک لندی حرکت ائله دی . او ییلاق دان بو ییلاقا او داغ دان بوداغا .اؤزلری ده بیلمیردلر هارا گئدیردیلر .

یئددی گو ن سونرا آغاخان آتلی یوللادی ائلات دان خبر گتیره کی گؤردولر لله کؤچوب یوردو قالیب . ائلات دان نیشان یوخدور .آغاخان آتلی سالدی داللاریجا بلکه ائلات دن بیر خبر گتیره .

آمما بیز کیم نن گئده ک ائلاتی نان گئده ک . داغ داشی آشا آشا داوارلاری یایا – یایا گئدیردیلر کی چاتدیلار گنجه نین قره داغی نین دالینا . بوللو بولاغی وار ایدی و اوت علف دوه بویو جایْدی . خان چوبان ائلی نین چوبانلاری دئدیلر ائلات ائله بوردا دوشمه لی دی . ائله اوت لو سولو یئر کی دوه نی اؤتور اوتون ایچینه اوتون ایچینده ایتسین .سورو نه قدر یاییلا بوردا اوت قورتولماز . جمال بَی دستور وئردی چادیر چادیرا دایاندی . قیزیل قوببه ، چار فصل ، آلاچیق و چادیر لار قورولدو . ائلات یاواش یاواش اؤز یئرین دوزه لدیب یئر به یئر اولور . آتلار بیر طرفده ایلخی دوزه لدیب لر داوارلار بؤلوک بؤلوک آغ توک قره توک ، شیشه ک ، اؤیه ج ، قوچ ، تکه ، قوزو ، چیپش سورو – سورو . ائلات یئربه یئر اولور و هره اؤز ایشینه مشغول دی . ائلات قیز لاری گول لری اوت علف لری تانی ییرلار و جومعه گونو قرار قویورلار گئدیب گول دره لر کی عطرینی چیخاردالار . قیزلار جهانین دؤوره سینده دوشورلر چؤله کی نه گول آچیب خزان اولموش گوللردن نه ده غونچا آچان گوللردن بلکه یاریم آچان غونچالاردان دریب توپلاسین لار . اونلار گوللرین عطرین چیخاردیب ساتاردیلار .

ائلاتین دوشدو یو یئر گنجه شهرینه عاییید ایدی و عبدالله خانین آتاسی احمد خان اورانین حؤکمداری ایدی . عبدالله خان هرگون گئدیر شیکار ائلیر و دوربونو گؤزونده شیکاردان

چوخ بیر ترلان اختاریردی کی تورا سالسین . هانسی قایا ، هانسی جاب ،هانسی داغ هانسی داش کی برک ایدی اورا نی دوربون له گؤزدن گئچیریردی کی گؤره بیر ترلان یوواسی تاپا بیلر یا یوخ کی توتوب گتیره تربیت ائله یه .هردن ده چؤللره باخیردی کی هانسی بولاغین باشینا ترلان ائنیر کی تور قورا . نییه کی مومکون دی بیرده گله اورا .عبدالله خان شیکار گاه دا بو نیّت ایله دولاشیردی کی دره نین ترکینده گؤزو ساتاشدی کهلیک چشمه سینه و دقت له باخاندا گؤردو اوردا بیر ترلان . ائنیر چشمه نین آیاغینا و آخار سویوندان ایچه رک لله یه دئییر او ترلان بوگون بیرده گله جک دی و

واختی دیر کی تور قوراق . نییه کی بیر یئره سو گلسه اومود وار بیرده گله . عبدالله خان توری آتین ترکیندن آچدی و نئجه کی ترلانا تور قورارلار او تهر توری قوردو و دَن لری تؤکدو ایچینه . آخشاماجان دؤزدو لر آما ترلان دان خبر اولمادی . لله دئدی بئواخت دی تورو ییغیشدیر گئده ک . لله دئدی عبالله خان دئدی آخیردا قرار اولدو لله گئده شَهَره و خورد خؤره ک گتیره کی پوسقودا یاتالار . او وضعی نن اوچ گون دو اوردا دیلار و لله یاتیرعبدالله خان نیگهبان لیق وئریر. نییه کی گرک تورو گوده کی اگر ترلان تورا دوشسه و اونون گؤزونو باغلایان اولماسا باغری چاتلایار . عبدالله خانی اوچ گون یوخوسوز لوق آیاقدان سالیب لله یه دئییر من یاتیرام سنین گؤزون توردا اولسون . بو گئجه نی یاتما و آییق اول . آما لله نی غفلت یوخوسو آپاریر و اوشئیه کی فیکیر لش میر توردی . ایندی گئده ک جهانا طرف کی جهان گیل گلیرلر و قوللارین دا زنبیل اللرین ده قئیچی عطیرلی گوللری دریرلر . جهان دوربونو قویدو گؤزونون اوستونه و گؤردو قاباقدا گوللو بیر دره واردی . او گولدن کی عطیر توتارلار اورا دولو دی . یا خینا گلیب بولاغا یاخین لاشاندا دوربون نن گؤردو کی تورا بیرترلان دوشوب و بیرجوان شیرین یوخونون ایچینده یاتیب دیر . قیزلاردان بیر تَهَر آیریلارکن

یئتیردی بولاغین باشینا و گؤردو ترلان تورا دوشه رکن شاپپا شاپ سالیب . ترلانی توردان چیخاریب قاناد لارین باغلارکن قیچ لارین برک – برک دویونله دی . سونرا باشیندان لئچه ینی آچیب ترلانین گؤزلرینی باغلادی . گؤردو جوان ترلان دی و چوخ قییمت لی .

جهانین گؤزو عبدالله خانا دوشونجه نئجه پروانه شمعین دؤوره سینه دولاناردولاندی عبدالله خانین باشینا . اونون باش گؤزونه توخونارکن بدن دوشدو تیتره مه یه . اؤز اؤزونه دئدی بو جوان نییه آییلمیر من درددیمی دئیه م . دا بیلمیردی کی عبدالله خان اوچ گون تامام یاتمامیشدی . الین آلتدی یاسمن تئللرینه و قلمی چیخاردیب قویدو کاغاذین اوستونه کی عرض حالین یازسین تا بو جوان آییلدیقدا بیلسین کی او گلیب و ترلانی بیله سینه توتوب دی .

سؤزلرینی یازیب قویور عبدالله خانین باشی اوسته :

اووچی بئله یاتماز باشان دولانیم

اووچ یاویان اووواختی گلدی گئچدی

دولانیم باشینا من اولوم قوربان

اووچی اویان اوو واختی گلدی گئچدی

جهان گئچدی عبدالله خانین ساغ سولونا و اونو آییلتماق ایسته سه ده گؤردو اویانمادی . اودور کی سؤزلرینه دوام وئریر :

اَینی مه گئیمیشه م یاشیلی آلی

آه چکیب گؤزله رم موددَتی یولی

یازیرام نامه نی من یادیگاری

اووچی اویان اوو واختی گلدی گئچدی

جهان اَل آلتدی زولف لرینه و قئیچی نن ایکی اوچ تئل کسدی و بیردسته گول له بیرلیک ده قویدو کاغاذین اوستونه و اونون جمالینا باخدیقدا اوره یی تلاطومه دوشوب یئنه یازماغا باشلادی :

عرضِ حالی من یازیرام دیلیمدن
گوموش کمر آسیلیب دی بئلیندن
بولبول کیمی آیریلیرام گولومدن
اووچی اویان اووواختی گلدی گئچدی

جهانام اولموشام دیللره دستان
اؤلکه ده یوخدور منیم کیمی مستان
آغ سینه م گتیریب باغینان بوستان
اووچی اویان ا ووواختی گلدی گئچدی

جهان سؤزلرینی تامام ائلی ییب اؤز شکلینی چکه رک بئله بیر آدرس وئردی :

خواب ایچینده یاتان به خبر صیاد
ترلان منم غئیری ترلان ایسته مه
دئیه رلر کی سئوه ن گئده ر سئوه نه
ترلان منم غئیری ترلان ایسته مه

بیزلرده قایدادیر ساده سؤز دئمک

قره باغریم کاباب دئمک کؤز دئمک

سن دن ایلقار من دن یولون گؤزله مک

ترلان منم غئیری ترلان ایسته مه

نه علاج قیلدی گؤردو بو جوان آییلان دئییل و سؤزلرینه بئله دوام ائتدی :

زولفوم مویی قالدی سن ده نیشانه

آیریلیق آتشی کار ائیله ر جانه

اینصاف دئییل یاخچی گئتسین یامانه

یاخچی سان یاخچی گل یامان ایسته مه

سنی آختاریردیم پنهان به پنهان

ائلیم خان چوبان دی نیشان بو نیشان

آتام جمال بَی دی اؤز آدیم جهان

سن جهاندان غئیری جهان ایسته مه

قیزلار دایه لر گؤردولر جهان یوباندی گلمه دی . دایه کنیزلری گؤتوروب ایره لی گئتدیکده گؤردو بیر جوان یاتیب کی گؤزه ل لیک ده ملاحت ده روزگارین آناسی تایینی یئر اوزونه گتیرمه ییب . دایه نین ایشاره سیله جهان یاواش یاواش یولا دوشدو آما بوتون فیکری ذیکری عبدالله خان ایدی . او گئتمک ده اولسون گلین عبدالله خانی یوخودان آییلداق . عبدالله خان آخشام طرفی آییلدی اَلین چکدی اوز گؤزونه و گؤردو تور ییخیلیب . قاچدی تورا طرف گؤردو ترلان تورون ایچینده . عبدالله خان سسلندی لله لله کی او دیکسه نیب یوخودان آییلاندا گلدی گؤردو ترلان توردا و قول قانادی باغلی گؤزلرینه لئچک باغلاییب لار . عبدلله خان

دئدی ساغ اول لله دئه گؤروم نه قیلیق دوشدو تورا . باشیمی دا ایسته سن سنه وئره جه یم . لله دئدی چوخ چتین اولدی آما آنجاق توتدوم دا ! عبدالله خان ترلانی وئردی لله یه و بولاق باشیندا اَل اوزونه صفا وئره رک اَل آلتدی دسمالین چیخارتسین کی دسمال لابیرلیک ده بیر پاکت چیخدی . نامه نین سر مؤهرون سیندیردی . نامه نی اوخودو و عرضین دن حالی اولدو گؤردو بابا هاردا لله ترلان توتوب . قیزین عکسینه باخدی بیرگؤیول دن مین گؤیوله عاشیق اولدو . دئدی لله ترلانی نه جور توتدون . دئدی گؤردوم دوشوب تورا قاچدیم توتدوم دا . دئدی آغ ساققال کیشی یالان نییه دانیشیرسان؟ دئدی بو لئچک کی ترلانین گؤزونو باغلاییب سان هاردایدی ؟ دئدی به من توتمامیشام کیم توتوب ؟ دئدی حالین خاراب اولایدی لله ترلانی توتان گئدیب . عبدالله خانین سینه سی عشق آتشین دن جوشا گلیب آزقالیر باغری چاتلاسین کی بئله اوخویور :

دویانمیرام بو گؤزل لیک بو گول دن

سینه م بریان دی قورخورام بو کول دن

لاچین بره سیندن ترلان لی گؤل دن

جهان بو جهانه آز گلیب گئتدی

قامتی شیشماد اؤزو زولیخادی

ساچلاری هؤرمه اوزو زولیخادی

قوشا خاللی دی گؤزو زولیخادی

جها ن بو جهانه آزگلیب گئتدی

لله بیر جیزیق چکیب دئدی عبدالله خان ییغیناغا دوشوب باشلاییب عاشیق لیغا کی اونا دئدی دئه دردین منه آشیکاره کی بلکه بیر چاره قیلدیم . بئله لیک له جهان گئدیر چادیرلارا طرف و عبدالله خان گئدیر گنجه یه .

جهان بوفیکیرده دیرکی گؤره سن اوجوان گله جک دالیمجا ؟ گؤره سن مندن خوشوگله جک یانامه نی اوخویوب اونوداجاق منی؟ بئله نکی بیر فیکیرلر چولغالیردی اونو وحالی پریشان اولاراق دایه یه دئدی یاتاقیماگیریب یاتماللییام کی جانیمداخسته لیک واردی . نه یئدی نه ایچدی ومجبوراولدولارخبروئردیلرقیزین آناسینا . جهانلاآناسی دانیشاراق جهان یاسمن تئللریندن بیردسته آییریب دردینی شعری نن دئدی :

آنامن بیرباغا واردیم
نه باغ بیلدی نه ده باغبان
اَل اوزادیب گولون دردیم
نه گول بیلدی نه ده گولشان

داغین دالیسینی آشدیم
قیزیل گول کیمی ایله شدیم
اؤپوپ قوجدوم حلاللاشدیم
نه دیل بیلدی نه ده دهان

جهانام اوخوموآتدیم
خویوگنجه نی اویاتدیم

هیجراندان یوکوموتوتدوم

نه نربیلدی نه ساربان

آنانین گؤزلری دولدوآغلادی ودئدی ایندییه جان من بئله بیردرد ائشیتمه میشدیم . قیزینا دیلدا ر لیق وئریب اوننان ایسته دیکی هردن داغاداشاچیخیب آزدااولسا دولانسین کی بلکه بوخسته لیک جانیندان چیخسین . ایندی جهان ائلات ایچینده عبدالله خانی گؤزله مک ده اولسون گؤره ک عبدالله خان نئیله دی .

عبدالله خان قدم قدم گلیرگنجه یه طرف آمانه دینیرنه دانیشیر . گاهدان آتدان یئنیب بیر داش اوسته اوتوراراق جهانین نامه سینه باخیب اونودؤنه دؤنه اوخویوری . گاهدانداوره ک تئللرینی دیندیره رک محزون نواسی داغا داشا دوشوردی :

من بیرگؤزه لدن آیریلدیم

اولدوم عشقین بندیوانی

آختاریرام تاپانمیرام

منی درده سالان هانی

ساح جانیماحسرت قالدیم

آغ گونومدن قاره لندیم

هئیواکیمی ساره لندیم

منی درده سالان هانی

عبدالله ین بودورسؤزو

وارسینه مده غمین کؤزو

جهاندیرجمال بَی قیزی

منی درده سالان هانی

بئله لیک له عبدالله خانلالله گنجه یه چاتدیلار وعبدالله خان خسته اولاراق یئمک ایچمک دن دوشدو . حکیم رمّال گتیردیلرهئچ بیری دردینه دواائده نمه ییب دئدیلرکی بوعشق خسته لییی دیر . سئوگیسینه چاتیرسا اوندا نه درد قالار نه کئفسیزلیک . عبدالله

َ خانین آتاسی اوغلونودیله توتوب آنلادی کی خان چوبان ائلینین سرکرده سی جمال بی ین قیزینا وورولوب دی وتئزلیک له آتلی سالدی کی اوائلات دان بیرخبرگتیرسینلر . خبرگلدی کی اونلارگنجه یه یاخین بیر یایلاقدا اوتوراق ائدیبلر وجمال بَی ین قیزینین آدیداائله جهاندیر . اوگونون صاباحیسی احمدخان گنجه نین حاکیمی ائلا ت اوصولونان اولوب گئچه نی آنلادارکن،جهانی اوغلوعبدالله خان اوچون ایسته مه یه گئتدی . جهانین دا کی آ للاهیندان ایدی بوایشه گؤیول وئردی . قرارمدارکسیلیب شیرنی خورانلیق اولارا ق توی اوچون واخت تعیین ائله دیلر . آنجاق بیرشرطی نن کی توی گونونه جان نه قیزاوغلانی گؤره نه اوغلان قیزی . بو ائلاتین قایداقانونو ایدی و اگر پوزولسایدی تویدان وازگئچیلردی .

آماعبدالله خانین اوره یی دؤزموروبیرقری ننه تاپیپ قیزیل جواهراتلا اونو آللادیب بیرنامه یازیرکی اونویئتیرسین جهانا . نامه ده یازیر : "ای دوست وفادار سن منی گؤروب به یه نیبسن منده سنینن رسمینی گؤروب عاشیق اولموشام . ایندی من سنین دردیندن خسته یم وبیرقرارقوی کی بلکه سنی یاخیندان گؤروشه ک . من سنی گؤرمه د ن تویوموز توی اولمایاجاق . " نامه نی یازدی وئردی قری یه وچوخلومال ماتاحینان اونوگنجه دن یولاسالدی .

قری ائلاتا چاتدیقدا گؤردو بیر بولاق وارکی ائل قیزلاری اوبولاغین باشیندا نظافت ائدیرلر . یاواش یاواش اَندی بولاغ ین باشینا وقیزلار اونودؤوره له دی . قری دئدی ائشیت میشم تئزلیک له گنجه نین شاهزاده سی جهانلا توی ائده جک اودورکی بیرقوطوخیرخَشَک گتیرمیشم ساتماغا . قری ائلات قیزلارینان گلدی ائلاتین ایچینه وقوطوسونوقویدویئره . باشلادی ساتماغا وهرزادی یاری قییمَتینه . اوزوک داراق آینا سیرقا واَنلیک له کیرشان . جهانا دئییرلر بیرقری گلیب کی اوجوزلوق گتیریب بیردنه ساتاندابیرینده پئشکئش ائدیر . جهان قری ننه نی گؤرمه یه گلدی و قری آنلادی کی جهاندی و اونا بیرعلامت وئردی . جهان آنلادی کی قری نین اونا سؤزو وار و گیزلین باسیریقا دوشرکن قری نامه نی وئردی جهانا . جهان نامه نی اوخویارکن عبدالله خانابیرجواب یازیب قرییه یئتیردی وقری نین گؤزلرینین گیله سی گوله رک اؤزون یئتیردی عبدالله خانا . جهان یازمیشدی : "ای یارِمهربان حق سن له دی . چون من سنی گؤروب سئویب به ین میشَم آماسن منی گؤرمویوبسن . سنین ائل ایچینه گلمن تهلوکه لیدیر و گلمه یینله هرزادین پوزولوب بیربیرینه دَیمه سی حتمیدی . آماجومعه گونو بیربیریمیزی اوبولاغین باشیندا کی من سنی گؤرموشم گؤره بیللیق . "

عبدالله خانین حالی دورولدی واوزون توتدوللّه یه کی داها من ده خسته لیک اثری یوخدور و ترلانی حاضیرلاکی جومعه گونوچیخاجاییق شیکارا .

جومعه گو نو بولاق باشیندا نه قَدَر گؤزله دیلر جهان دان خبر اولمادی . گون بیر آز آخدی گؤردولر قیز گلمه دی . لله دئدی گئده ک کی عبدالله خان سوروشدو بو یوبانمانین سیرری ندیر . لله دئدی من کی لاپ اوّل دن دئدیم قویمازلار گله . ائلاتین قایدا لارینی سیندیرماق آسان ایش دئییل . عبدالله خانین گؤزلری دولدو و اؤز طالعی نه دوشونه رک سؤزلری ماهنی اولوب دوداقیندان آخدی :

بیر عمانه غرق اولاسان
ایشین آه و زار اولمایا
بیر ترلانا تور قوراسان
مُدّعاسی سار اولمایا

بولبول آغلیر خار الینده
ترلان قالیب سار الینده
بیر ایلقار سیز یار الینده
کیمسه گرفتار اولمویا

سیررینی دئمه هئچ یاده
ایستیر ایمان گئت سین باده
دولدور قدحی وئر باده
گونون آه و زار اولمایا

لله دئدی گئده ک صاباح گله ک کی عبدالله خان غضب لندی و کؤزلر ین اوستونده اوولادیقی قوشلاری کاباب ائله مه یه باشلادی .هردن ده گؤزون زیللیر داغین باشینا وگؤزلریندن بیر ایکی گیله یاش تؤکوله رکن اوره ک ده زمزمه ائدیر :

آلا گؤزلو نازلی دیلبر
هئچ بیلمیره م ندن گلمز

دئیه رلرکی گئده ن گلمز
دئمه شأنین لاییق دئییل

دور اویان گؤیول غفلت دن
بو یاتماغین لاییق دئییل
بو نجابت دن عفت دن
هئچ گئچمه یین لاییق دئییل

بیر سمندی بسله یه سن
گؤردون سنه صادیق دئییل
او سمندی اؤز دوستویان
ساتماغین لاییق دئییل

لله گؤردو عبدالله خانی دیندیرمک اولمور آما گینه دئدی کی بیر ایله جان دا بو بولاغین باشیندا قالساق او ائلات دان ماجال تاپیپ اؤزونو بورا یئتیره نمز . عبدلله خان بئله باخاندا گؤردو جهان گلیر . اؤزوده ایکی نفر دیلر . لله یه دئدی گؤزون آچ کی اودور گلیرلر . لله دئدی :" اوغول گؤزه ن قره قوره گؤرسه نیر . سنین قورخوندان داغدا دوه ده یئری ین مه یه جک ؟ بر قره نقولوق دا جهان نه جور گله بیلر .؟ " لله هر یانا سؤزو بورجوتدو آما عبدالله خانین بئینینه باتمادی . اودور کی سازینی گؤتوروب جهانی قارشیلاماق اوچون بئله دئدی :

سالللانیبان یوز نازی نن گلن یار
گلن دیلبر یئری شین دن بللی دی

شیرین جانین عشق اودونا سالان یار
کهلیک کیمی گولوشون دن بللی دی

بیاض دیر ساوالانین قاریندان
یاناقلاری گورجوستانین نارییندان
سؤز وئریب دی دؤنمز اؤز ایلقاریندان
جیران کیمی گؤروشوندن بللی دی

جهانی من سئومیش ایدیم ازلدن
پاییز اولوب باغلار چؤکر خزلدن
بار ایلاهی اؤزون ساخلا نظردن
بیر آی دوغوب دوغوشوندان بللی دی

جهان سانکی آی پارچاسی دیر یئریشی نین میلیونلار قیمتی . گوله گوله دانیشیر گلیر . ائلاتی لیباسی وار اَیْنینده و قیز یل جواهیرات تیکیلیب هر طرف دن و قیزیل لار ترپه نرکن زینق زینق سسله نیر . بیر دایه ایدی بیر اؤزو . عیدالله خان گؤردو جهان قوغزاندی بولاغین باشینا و اوچ دؤرد قدم گالمیشدی کی جهان دئدی ایندی بو دَقییقه سن منه باخیرسان من سنه . باخ گؤر منی به یه نیر سن یا به ین میرسن ؟ گؤردو قیز دانشدیقجا آدامین روحون اَلین دن آلیر و باشلادی نعریفه :

حوسنونه ماییلم ای ملکزاده
منی درگاهیندان قیلما قیراغه

هاروت و ماروت دان دئییل زیاده

سینه ن کیمی آغ آبباغی قار اولماز

جهان ایکی آددیم یئریدی قاباغا و عبدالله خان اؤز –اؤزونه دئدی بئله بیر گؤزل بو گونه قَدَر گؤرمه میشه م و باشیم بدنیم دن ده گئتسه یئنه آزدیر . اودور کی سؤزون دوامینی بئله دئدی :

ساچین سیاه بویون بنزیر قیلمانه

عشق اودونا یانارام مثل پروانه

عبداللاهام سن دن اؤتور دیوانه

مجنون کیمی چؤله دوشسه م عار اولماز

جهان دئدی من ائلات لیباسی گئیمی شم و اونلاری چیخاردیم گؤروم منی شهری لیباسیندا دا به یه نه جک سن ؟ عبدالله خالنین بدنی آغاج یارپاقی کیمی اسمه یه باشلادی و آز قالدی باغری چاتلایا . سونرا سازایه سؤز ایله بئله سؤیله دی :

چی دیلبرسن چی حوری سن چی پری

اوخشور اصلی فرعین چیناره چین چین

چی طوقه سن چی عنبرسن چی عرعر

بنزیری قدین چیناره چین چین

جهان لا عبدالله آزقالیرلار قول قولا چاتالار کی دایه نن لله ده تاپیشدیلار و گول دئییب گول ائشیتدیلر . عبدالله خان لا جهان دا گول کیمی ایله شیب واخت او واخت اولدی کی شافاق آتدی . جهان دئدی هاوا ایشیقلانمامیش گئتمه لی ییک کی اگر آنلاسالار بو توی دویونون آخیری هیجرانه چکر . تاقره نقولوق دی گرک بو داغی آشیب بولاق باشینا چاتاق . آما دئمه ایش ایش دن گئچسین و ائلات آنلاسین کی جهان لا عبدالله خان گؤروشوب لر و ائلین دبی

ایله گرک کی ویصال لاری نین قاباغی آلینا . اودور کی جهان و دایه تا یئتیریلر گؤرورلر کی گئجه نن چادیر لار ییخیلیب و ائلین ایگیت لری جهانین چادیرین دؤوره لی ییب لر . ائلات دان بیر نئچه سی اونلاری بوسوب گئدیب جمال بَیه خبر وئرمیشدیلر و جمال بَی دئمیشدی قاییدیریق شیروانا .

جهان ایشی آنلادیقدا بیر قلم کاغاذ گؤتوروب عرض حالین عبدالله خانا بئله آنلادیر :

" بو ییلاقی قیش یئرینده قیشلاسین

هر گوناهیم وارسا یار باغیشلاسین

دئنه سئوگی سی یم بد باشلاماسین

جهان اولدو درده مایل دئه گلسین

عبدالله جان دئیین سالیرام بوینونا کی من د ن واز گئچمه . شیروانه یئتیرنده قیرخ گونه جان زهر الیم ده یولون گؤزله یه جه یم . نه قدر ده یول گئدیریک هئچ . قیرخ گونه جان اگر گلمه دین دیدار قییامته قالاجاق . گوموش قیزیل لاریندان قیریب نامه نی سانجاق لادی اونو و چادیرینی ییغیشدیراندان سونرا آتدی اورا . ائلات سوار اولدوآتلارا دوه لره قاطیرلارا مرکب لره و شیروانا ساری یولا دوشدو . ائلات ائل دن ائله اوبادان اوبایا اؤلکه دن اؤلکه یه داغدان داغا کؤچوب گئتدی و یئتیردی شیروانا .

ائشیده ک عبدالله خان دان کی ایکی گون سونرا لله سی ننن چیخدی شیکارا و داغ باشیندان ائلاتا باخاندا گؤردو لله کؤچوب یوردو قالیب چادیر یئرلریندن هئچ خبر یوخدور . ملول محزون گنجه یه قاییدیب آناسینی باغرینا باسیب بئله دئدی :

آنا جان قوربانین کسیم دیدار قییامته قالدی . من گئده رگی یم بو ائل دن ، جهانی تاپمالی یام بیر باشدان .

بیزیم یئرده کله یاغی ساتان چوخ
سینه مه موژگان اوخون آتان یوخ
من فقیره عشوه نازی ساتان یوخ
هله منیم گؤیلوم قالماز بو یئرده

عبداللاهام دوزون سؤیله ییم سنه
گئدیره م سوتون حلال ائت منه
تاپیپ گتیرره م گئچسه ده سنه لر
قلبیم شاد اولوبان گولمز بو یئرده

آنا باهارین بولودو تک گؤزونون یاشین تؤکدو و لله دن سوروشدو باشینا نه گلیب کی لله قضا قدری آنلاتدی . خبر وئردیلر آتاسینا و عبدالله خانی دا گؤتوروب گئتدیلر چادیر یئرلرینه و و نیسگیل لی بیر حالدا عبدالله خانین گؤزو ساتاشدی جهانین نامه سینه و اوخویوب متنین دن حالی اولاراق آتاسینا دئدی لله نی ده گؤتوروب شیروانا گئتمه لی یم کی منیم نازلی نیگاریمی اورا گؤتوروب لر . سونرا سازلا سؤزله بئله آنلاتدی :

گئجه گوندوز بودور فیکر و خیالیم
گئده رم سئوگیلیم گئده ن یوللارا
تاپسام دؤنه رم نازلی یارین باشینا
تاپانماسام غرق اولارام سئللره

قوربانام قلبی نین خوش خیالینه

خاری قویمام قونسون اونون تاغینه

من گئدیره م لیلی نین سوراغینه

باخارام ساغ لارا سول لارا لله

عبدالله خانین آتا آناسی نه قدر یالوار یاخار ائتدیلر قبول ائتمه دی و دئدی گرک گئده م شیروانا کی یاریمی تاپام گتیره م . عبدالله خان لا لله عاشیق قیلیغینا گیریب و گئجه نی گوندوزه قاتیب شیروانا جان آت سوردولر . شیروانا چاتدیقدا هر یئرده توی دویون سسی وار ایدی و دئییردیلر بو گئجه جهان لا آغا خانین تویو دور . بیر قری تاپیپ اووجونو قیزیل گوموش له دولدوراراکن دئدیلر بیزی آپاراسان او تویا کی ساز چالیب اوخوماق لا بلکه آدیمیز دیللره دوشه . لله آدین قویدو عاشیق حسین عبدالله خان دا آدینی قویدو عاشیق حسن .آغا خانین سارایینا یاخین لاشاندا قری گئدیب نه قوش دیلی اوخودو کی اونلاری سارایا یول وئردیلر . آغا خان عاشیق لاری گؤروب سئویندی و سوروشدو هارالی سیز کی دئدیلر خوی دان گلمی شیک . بونلارین قاباغینا چای قفه قلیان گتیردیلر و آغا خان سوروشدو سیز حقیقی عاشیق سیز یا مجازی عاشیق . عاشیق حسن دئدی بیز حقیقی عاشیقیق . قلبین دن نه گئچسه حالی بیق و ایسته رسک قارقیش ائده ک او قارقیش توتار . آغا خان دئدی منیم قلبیم ده بیر نیت وار کی او نیتی منه آنلاتساز اوندا بیل لم که دوغرودان دا حقیقی عاشیق سیز . عاشیق حسن ده کی همان عبدالله خان ایدی سازلا سؤزله جهانی آنلاتدی و دئدی بو قیز سنه گلمیر و زهر الینده گؤزلور کی سئوگیلیسی بو گئجه گلیب چاتماسا اونو ایچه . آغا خان گؤردو دوز دئییر و دئدی سؤزو عوض له یک کی بو گئجه شادلیق گئجه سی دی و او هئچ واخت جانینا قییماز . بو آرادا عاشیق حسن دئدی کی ایندی جهان منیم سسیمی ائشیده رکن بو جَمعه آیاق قویاجاق و سن خنجر چکیب منیم اوستومه گله رکن الین قورویوب ایش دن دوشه جک . اونون

سئوگیلی سی ائله منم و آدیم عبدالله خان دی . آغاخان قیزارارکن رنگ آلیب رنگ وئردی و خنجر چکیب اوستونه یومولارکن الی گؤیده قورودو . جهان دا های کوی سسینه ائشی یه چیخیب عبئالله خانی گؤروب باغرینا باسدی . توی مجلیسی دَیْدی بیر بیرینه و آغا خان التیماسا دوشدو کی منیم قولومو توختاد کی حقیقی عاشیق لرله منیم ایشیم اولماز . قولومو توختات و جهانی دا گؤتوروب بو مجلیس دن چیخ گئت . عبدالله خان بیر نئچه بند سؤز اوخویوب آغا خانین قوروموش قولو توختادی ودستور وئردی کی کیمسه نین اونلاری نان ایشی اولماسین . لله نن عبدالله خان دا جهانی گؤتوروب جمال به یین اَلین دن اؤپوپ ائلات دان ایسته دیلر کی گنجه یه قاییدیب توی مجلیسینی اوردا توتالار . بئله لیک له ایکی سئوگیلی بیر بیرینه چاتیب ائلی شن لیک بورودو .

روایت تاریخی 1374 - خوی